Aeli Donati qvod fertvr Commentvm Terenti

Aelius Donatus

AELI DONATI
QVOD FERTVR
COMMENTVM TERENTI

ACCEDVNT

EVGRAPHI COMMENTVM
ET
SCHOLIA BEMBINA

RECENSVIT

PAVLVS WESSNER

VOLVMEN I

LIPSIAE
IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI
MCMII

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEVBNERI

'Nec dubitamus multa esse quae et nos praeterierint: homines enim sumus et occupati officiis.'

Plinius N. H. praef. 18.

Praefatio.

Donati commentum edituro pietatis mihi videtur esse, ut primo loco commemorem viros doctissimos, qui huius editionis quasi fundamenta posuerunt. Atque Ludovicus Schopen, qui a. 1821 dissertationem 'De Terentio et Donato eius interprete' (Bonn.) scripserat, primus novae editionis consilium cepit, ut apparet ex programmate Bonnensi a. 1826, quod inscripsit 'Specimen emendationis in Ael. Donati commentarios Terentianos ad novam totius operis editionem indicendam propositum'. Rem incohatam usque eo perduxit, ut pars commenti (usque ad Andr. I 2, 34) typis exprimeretur; cuius editionis hunc voluit esse titulum 'Aelii Donati commentarii in Terentium. Textum edd. vett. collatis recensuit, scholia spuria notavit et animadversiones criticas adiecit L. S. Accedit Eugraphius cum scholiis Bembinis et Mediolanensibus [ab Ang. Mai editis Mediol. 1815]'. Quibus de causis conatu destiterit, mihi non satis constat: fortasse editiones Stallbaumii et Klotzii, quae annis 1830—31 et 1838—40 prodierant, eum moverunt, ut coeptum omitteret; nisi forte intellexit ea subsidia, quae habebat, infirmiora esse quam quibus Donati commentum in integrum restitui posset. Itaque anno 1851 Lutetiam Parisiorum se contulit ibique codices 7920, 7921, 7899 contulit. Paulo post Vahleno mandavit, ut sibi codices Leidensem et Dresdensem excuteret, simulque

aliorum librorum mss. notitiam sibi paravit. Sed quominus rem absolveret, fata iniqua impediverunt. — Anno 1860 'Suetonii Tranquilli praeter Caesarum libros reliquiae' prodierunt, quas collegerat A. Reifferscheid: Suetoni vitam Terenti, quae Donati commento praefixa est, edidit Fridericus Ritschl (p. 26 sqq. et 481 sqq. = Opusc. III 204 sqq.) atque hanc editionem egregio illo commentario instruxit, in quo non modo de ipsa vita et de sermone Suetoniano, verum etiam de Donati codicibus veteribusque editionibus disseruit. Qui quam praeclare de hac commenti parte meritus sit, non est quod praedicem. — Schopeno a. 1867 mortuo heredes illius schedas Augusto Reifferscheid tradiderant, qui anno 1868 universitati Bonnensi semisaecularia celebranti specimen novae editionis dedicavit, quod in publicum non prodiit. Huius titulus est 'Aeli Donati et aliorum commenta in Terentium. Ludovicus Schopenus apparatu critico instruxit, Augustus Reifferscheid recensuit'; continet autem vitam Terenti et Euanthii tractatum usque ad II 7 ('Terentique est. de qua cum'). In apparatu critico lectiones codicis Parisini *A* et editionis principis enotatae sunt. Tum a. 1874 et 1875 Reifferscheid indicibus scholarum Vratislaviensibus duos libellos adiunxit, quorum altero 'Euanthius et Donati commentum de comoedia', altero 'Donati in commenta Terentiana praefationes' continentur. De subsidiis suis pauca praefatus est prioris opusculi p. 1—2; erant autem eadem quae Schopen congesserat. Paulo post (a. 1876) Reifferscheid Parisinum *A* iterum contulit et a. 1879 Georgium Wissowa operae socium sibi assumpsit, qui annis 1882 et 1883 libros manuscriptos qui in Italiae bibliothecis asservantur perlustravit partemque eorum (*B V d q*) excussit. Sed ne Reifferscheidio quidem contigit, ut quam incohaverat Donati editionem ad finem perduceret: a. 1887 praematura morte absumptus est (cf. Annal. biogr. XII [1889] 39 sqq.) — Eodem fere tempore quo Reifferscheid etiam Carolus Dziatzko, vir de Terentio optime meritus, ad Donati commentum accessit et primum in Mus. Rhen. XXIX (1874) 445—62 et 511—12 ('Zum

Terenzcommentar des Donat') antiquissimum codicem Parisinum *A*, deinde in X Suppl. Ann. philol. (1879) 662—96 ('Zur Kritik des nach Aelius Donatus benannten Terenzkommentars') codicem Oxoniensem *C* accuratissime descripsit eorumque librorum originem investigavit; simul Bentleii coniecturas (quarum exiguam partem habes apud Stallbaumium III 338—40) edidit (l. c. 662sqq.). Idem et in Mus. Rhen. XXXI (1879) 370—80 ('Zur Kritik und Exegese der griechischen und lateinischen Komikerfragmente') corruptis quibusdam commenti locis medelam adhibuit neque alia occasione oblata castigatoris officio defuit (cf. editiones Terenti 1874, 1881, 1884). — Iam commemorandus est Remigius Sabbadini, cui hanc editionem plurimum debere gratissimo profiteor animo. Is enim postquam iam in 'Museo italiano di antichità classica' III (1890) 381—476 ('Storia e critica di alcuni testi latini: Donato Terenziano') operam studiumque in Donati commentum contulit, paucis post annis totam quam dicunt quaestionem Donateam diligentissime et sagacissime tractavit in 'Studi italiani di filologia classica' II (1894) 1—134 ('Il commento di Donato a Terenzio'). Huius commentationis quasi supplementum scholia Donatea ad Eun. I—II apparatu critico observationibusque instructa edidit l. c. III (1895) 249—363 ('Gli scolii Donatiani ai due primi atti dell' Eunuco di Terenzio'). Postremo emendationes ad Phorm. I—II emisit l. c. V (1897) 289sqq. ('Biografi e commentatori di Terenzio'). — Praeterea de commentariis Terentianis pro sua quisque parte bene meriti sunt viri doctissimi hi: Hermannus Usener ('Vier lat. Grammatiker' in Mus. Rhen. XXIII [1868] 493sqq.), Guilelmus Hahn ('Zur Entstehungsgeschichte der Scholien des Donat zum Terenz' I 1870, II 1872), Augustus Teuber ('De auctoritate commentorum in Terentium quae sub Aelii Donati nomine circumferuntur' 1881 et 'Zur Kritik der Terentiusscholien des Donatus' in Ann. philol. 1891, 353—67), Fridericus Leo ('Die Überlieferung der terenzischen Komödien und der Commentar des Donatus' in Mus. Rhen. XXXVIII

[1883] 317—47 et 'Euanthius de fabula, Donatus de comoedia' in Fragm. Com. Graec. ed. Kaibel I 62—71), Eduardus Scheidemantel ('Quaestiones Euanthianae' Lips. 1883), Henricus Gerstenberg ('De Eugraphio Terentii interprete' Ienae 1886), I. I. Hartman ('De Terentio et Donato' Lugd. Bat. 1895), Paulus Rabbow ('De Donati commento in Terentium specimen observationum primum' in Ann. philol. 1897, 305—42), Eduardus Smutny ('De scholiorum Terentianorum quae sub Donati nomine feruntur auctoribus et fontibus quaestiones selectae' in Diss. philol. Vindob. VI [1898] 93—137). — Denique addendum est me ipsum de Donati commento disputasse in Mus. Rhen. LII (1897) 69—98 ('Die Überlieferung von Aeli Donati commentum Terenti') et in commentatione gratulatoria philologis paedagogisque Germaniae a. 1899 Bremam conventuris dedicata ('Untersuchungen zur lateinischen Scholienlitteratur' p. 1—28).

§ 1.

Testimonia.

1) *Hieron. chron. ad a. 353:* 'Victorinus et Donatus grammaticus, praeceptor meus, Romae insignes habentur.'

2) *idem comm. in eccles. 1:* 'Hinc quid simile sententiae et comicus ait *(Ter. Eun. prol. 41)* »nihil est dictum, quod non sit dictum prius«, unde praeceptor meus Donatus cum ipsum versiculum exponeret »pereant« inquit »qui ante nos nostra dixerunt«.'

(De hoc loco recte interpretando v. I. A. Becker in progr. gymn. Magunt. 1870 p. 18.)

3) *idem apol. adv. Rufinum 1, 16:* 'Puto quod puer legeris Aspri in Vergilium et Sallustium commentarios . . . et in Terentii comoedias praeceptoris mei Donati, aeque in Vergilium et aliorum in alios.'

4) *Priscianus instit. gramm. 18, 162—63 (Gr. L. III 281, 7):* 'Ausculto tibi et te: . . . Terentius in Andria . . . in eadem *(III 3, 4)* »ausculta pauca: et quid ego te velim et tu quod quaeris scies« — nec enim aliter stat iambus, qui est quaternarius —, quod etiam Donati commentum approbat.'

5) *idem l. c. 18, 225 (Gr. L. III 320, 7):* 'Nostri audio quidem accusativo adiungunt, ausculto vero tam dativo quam accusativo. Terentius in Andria . . . idem in eadem *(III 3, 4)* »ausculta pauca: et quid ego te velim et tu quod quaeris scies«: sic enim habent antiqui codices teste Donato commentatore eius.' *(Cf. schol. ad Andr. III 3, 4:* AVSCVLTA PAVCIS et 'paucis' et 'pauca' legitur.)

6) *Sergii explan. in art. Donati (Gr. L. IV 486, 8):* 'Hic enim Donatus V. C. D. Vergilianum carmen et [*sic Ribbeck; vel codd.*] Terenti comoedias mirifice commentavit.'

7) *Cod. Bern. 83 s. X f. 2ᵘ (Anecd. Helv. ed. Hagen 175, 18):* 'Quando idem in pro super ponitur tunc tamen tantummodo, cum liber a quolibet exponitur, ut . . . Donatus in Terentium.'

8) *Subscriptio artis grammaticae Donati (Gr. L. IV, XXXI sqq.):* 'ARS DONATI GRAMMATICI VRBIS ROMAE.'

9) *Subscriptio commenti Terentiani ex antiquissimis codicibus petita:* 'AELI DONATI V̄C ORATORIS VRBIS ROMAE COMMENTVM TERENTI.'

(De testimon. 8 et 9 cf. Sabbadini 'Studi italiani' III 337 sqq.)

10) *Servatus Lupus abbas Ferrariensis in epistula ad papam Benedictum III (a. 855—858) data (Bibl. patr. III 674, Paris. 1664; cf. Becker, Catal. 25, 14):* 'Pari intentione Donati commentum in Terentium flagitamus.'

---

11) *Hieron. chron. ad a. 358:* 'Euanthius eruditissimus grammaticorum Constantinopoli diem obit.'

12) *Rufin. comm. in metra Terent. (Gr. L. VI 854, 4):* 'Euanthius in commentario Terentii de fabula hoc est de comoedia [hoc — comoedia *secl. Keil*] sic dicit »concinna argumento, consuetudini congrua, utilis sententiis, grata salibus, apta metro« et postea sic »ueteres etsi ipsi quoque in metris neglegentius * * iambici versus dumtaxat in secundo et quarto loco, tamen a Terentio vincuntur resolutione huius metri quantum potest comminuti ad imaginem prosae orationis«' *(cf. Euanth. II 6 et III 3).*

---

§ 2.

De libris manuscriptis.

I. Libri meliores.

1) Codex Parisinus lat. 7920 (Colbert. 1712, Regius 5073, 7) *A* s. XI membranaceus foliorum 55, quae in septem quaterniones numeris XXVI—XXXII signatos distributa sunt, unde apparet

codicem olim partem fuisse amplioris voluminis, cuius priores 25 quaterniones iam non exstant. Folium ultimum (56) excisum est. Scriptus est ab una manu totus, nisi quod fol. 53^r versus 24—27 in pessima membrana ab alia manu coaeva videntur esse confecti. Librarius ipse codicem, saepenumero cultello usus, ex archetypo correxit, raro variam lectionem sine dubio ex eodem fonte petitam supra versum addidit, paucissima in margine adscripsit. Ab hac librarii manu facili opera discernitur alia recens s. XVI, quam esse Petri Danielis Aureliani, ad quem olim hic liber pertinebat, suo iure statuit Dziatzko; ille autem saepe textum correxit, coniecturas nonnullas in margine adspersit, hic illic variam lectionem ex editione quadam haustam enotavit. Tertia praeterea manus atque eadem recentissima (I. A. Thuani, ni fallor) numeros actuum et scaenarum, nomina poetarum in commento laudatorum sim. addidit nec non scholia et lemmata multis locis distinxit, hac in re librarium secuta, qui in prioribus 13 paginis semper, deinde rarissime ad distinguenda singula capita vel singulas scaenas paragraphum (Γ) posuit. Idem primo fere lemmatum vocabulo, quo melius initium novi scholii cognosceretur, signum ς ς vel ς superscripsit, quo signo in aliis quoque scholiorum libris (velut in cod. Horatii Dessaviensi *A* s. X) scholia distingui solent. Quae signa ex eo libro, unde Parisinus propagatus est, esse transcripta inde apparet, quod non semper suo loco posita sunt. Praeterea in *A* distinguendi vel subdistinguendi signa adhibita sunt haec: · ; ;✓ — Compluribus locis librarius lacunam reliquit, sive quod eam in archetypo iam invenerat sive quod quid in illo exaratum esset dignoscere non poterat. Eum librum ex quo *A* descriptus est minusculis litteris scriptum fuisse docent inter se commutatae litterae c τ r, f ſ, ol d, cι d; eundem autem codicem ad librum maiusculis litteris exaratum redire testimonio sunt talia: ΝᾹΑΞΙΩΜΑ, ΑΠΩCΙΩΠCΙCUΕLΕΛΛΙΥΙC, ΑSΙΝΑΕΤΟCΕΤΕΛΛΕΙΨ¬C, ЄyΟbΑᵘCΜΟCΑΝΤΙQUΟΓŪ PRONIChIL; NIHIL PRORSUS·, sim. Is enim qui archetypum transcripsit non intellegens Latina vocabula Graecis admixta esse omnia eis characteribus reddidit, quibus etiam in codicibus minusculae litteraturae vocabula Graeca tradi solebant. — Quod ad orthographiam attinet, librarius minime sibi constitit: etenim *haud* et *haut*, *apud* et *aput*, *maleuolus* et *maliuolus*, *uergł* et *uirgł*, deinde *aff-* et *adf-*, *ass-* et *ads-*, *imp-* et *inp-*, nec non *ae ę e*, *oe e*, *i y*, *f ph* sim. promiscue leguntur; sollemnes scripturae sunt *michi*, *nichil*, *habundare*, *condempno*, aliae. — Valde dolendum est, quod cod. *A*, qui ut antiquissimus ita optimus fere omnium est, non totum commentum sed quartam tantummodo partem continet: fol. 1^r—2^u vitam Terenti, fol. 2^u—6^r tractatus de comoedia, fol. 6^r—51^r commentum

Andriae (APLI DONATI UC ORATORIS URBIS ROME CŌMENTŪ TERENTII ANDRIE EXPLICIT · INCIPIT SECUNDUS ADEFORŪ · FELICITER ·; in margine · ADELFE ·); fol. 51[r]—55[u] commentum Adelphorum usque ad I 1, 40 '*modeste additum mea*', quae verba v. 21 leguntur, reliqua pagina vacua, unde Parisinum numquam pleniorem fuisse recte colligitur. Quod Andriae commentum Adelphorum commento excipitur, hoc Parisini proprium est, nam reliqui codices omnes alium exhibent ordinem: qua de re infra (§ 3) dicendum est. —

Restat, ut de fatis libri *A* quae comperta habemus proferantur: quae maximam partem Dziatzkoni debentur (Mus. Rhen. 29 [1874], 445—62; 511—12). Fuisse autem videtur olim in 'amplissima fani Benedicti Floriacensis ad Ligerem bibliotheca', quae a. 1562 disiecta atque dispersa est. Deinde aut omnia me fallunt aut in Antonii Contii Biturigensis bibliothecam translatus est, ubi Pithoei fratres eum contulerunt (v. libellum meum 'Untersuchungen z. lat. Scholienlitt.' p. 17 sqq.). Certe ante a. 1571 in manus Petri Danielis Aureliani venit (fol. 1[r]: 'Petri Danielis Aurel. · c.'; cf. H. Hagen, 'Der Jurist und Philolog Peter Daniel aus Orleans', Bernae 1873 p. 32), qui vir doctus codicem, ut supra commemoravimus, plurimis locis correxit et cum editione Veneta a. 1482 (quae nunc in bibl. Bern. asservatur: Inc. III 28) contulit, cui non solum permultas Parisini lectiones adscripsit, verum etiam haud paucas coniecturas commendavit. A Daniele Lindenbrogio Parisini copia facta est, qui in observationibus ad Andr. I 2, 15 queritur 'tardius ad manus suas pervenisse Ms. cod. Danielis' quam ut eo in editione conficienda uti posset. Sane in observationibus suis ex 'schedis vett. Pet. Danielis Aureliani' (v. Lindenbr. praef.) sat multa enotavit. Anno 1603, quo Daniel supremum diem obiit, codex in 'Iac. Aug. Thuani' (sic fol. 1[r] legitur) et anno 1680 in Colberti bibliothecam translatus est (fol. 1[r]: 'Cod. Colb. 1712'; cf. Montfaucon, Bibl. bibl. man. nov. II 952[a]); anno 1732 in bibliothecam Regiam migravit. —

Saeculi XIX multi viri docti Parisini copiis usi sunt: contulerunt vel totum vel aliqua ex parte Schopen (1851), Fritsch (v. Umpfenb. praef. XXXVIII), Hunziker et Meyncke (v. Ritschelii op. III 215 sq.), Fröhner (v. Philol. 18, 358), Dziatzko (1873), Reifferscheid (1876). Ipse Parisinum a. 1894 Ienam missum quam accuratissime descripsi et apographon cum codice contuli, ut penitus exhaustum esse meo iure contendere possim. — Cf. Catal. cod. manuscr. Bibl. Regiae (Paris. 1744) III 4 p. 412[b].

2) Codex Vaticanus Regin. lat. 1595 miscellaneus 67 membranarum. Fol. 1—20 duo fragmenta commenti Donatei *B*

continent a manu s. XIII scripta: alterum (fol. 1r—14u) pertinet ad Andr. II 1, 21 *('neque a. c. q. sum miser')* — Eun. III 2, 1 *('omnes sensus uisa dicuntur')*, alterum (fol. 16r—20u) ad Hec. III 4, 16 *('te e bene excepit')* — V 2, 8 *('multa terentius feliciter ausus est')*. Sequitur fragmentum commenti in Lucanum (II 690—VIII 64) ab eadem ut videtur s. XIII manu scriptum, quod desinit fol. 33u, ubi in calce adscriptum est 'duo septerni sequentes sunt de prima et secunda comoediis terentii'. Fol. 9r haec exstant 'Commētū ˢτētu andˡe expllıcıτ; Īcip̄ Eunuc9·', unde elucet ordinem fabularum in Vaticani archetypo eundem fuisse, quem in reliquis codicibus excepto uno Parisino *A* invenimus. Post Eun. praef. c. I legitur 'hic argumentum notandum quod alibi scripsimus': omisit enim librarius alterum praefationis caput, quod hodieque desideratur; scholia ad Eun. III 1, 3—17 *('adiuta me — quoque regi')* post 19 transposita sunt erroris signo Φ addito; scholia ad Eun. II 3, 22—74 omissa sunt neque quicquam adnotatum. — Etsi dubitari non potest, quin Vaticanus *B* ex optimo fonte derivatus sit, quippe qui in universum quam proxime ad Parisinum *A* accedat, tamen cavendum est, ne temere eius memoriae credamus; nam redactoris operam expertus est, qui contrahendi studio adductus saepenumero scholia mutilavit, commutavit, omisit, pro genuinis alia lemmata substituit, scriptorum locos a commentatore allatos non ita raro resecuit. Sed vel sic maximi pretii est, praecipue in Hecyrae commento, ubi meliorum librorum auxilio paene destituti sumus. —

Totum excussit a. 1883 Wissowa, cuius collatione usus sum, praeterea magnam partem publici iuris fecit Sabbadini ('Studi italiani' II 91 sqq., III 251 sqq.; cf. praeterea II 43; 68; III 332); qui ubi diversa testantur, varias lectiones testium nominibus appositis *(t. Wiss., t. Sabb.)* commemoravi. — Cf. Montfaucon, Bibl. bibl. I 57a.

3) Codex Vaticanus Regin. lat. 1496 s. XV membranaceus 271 foliorum. Membranae optimae, nitidissima scriptura, picta in prima pagina ornamenta itemque pictae litterae initiales ex Vespasiani Florentini officina hunc librum prodisse arguunt; in prima pagina pictus apparet clipeus, qui fortasse ad papam Nicolaum V pertinet. Fol. 1r haec leguntur 'DONATI GRAMMATICI EXCELLENTISSIMI IN PRIMA COMOEDIA AFRI TERENTII INCIPIT', fol. 128r haec 'EXPLICIT EVNVCHVS. INCIPIT ADELPHE COMOEDIA QVARTA deest Eautontumerumenon'. Continet Donati commentum integrum hoc ordine: vita, tractatus, Andria, Eunuchus, Adelphoe, Hecyra, Phormio. Vocabula Graeca, quorum *V* amplissimus fons est, fere omnia ab eadem manu scripta sunt quae codicem exaravit, unde apparet ea ex archetypo derivata esse, in quo ni fallor maius-

culis litteris scripta erant (cf. Eun. I 2, 87; Phorm. I 2, 18); ubi desunt, plerumque spatium relictum est, sicut in aliis eius aetatis codicibus factum videmus. Praeterea notanda haec sunt: ad Andr. III 2, 1 pro eo quod desideratur 'εὑρήματα' inter '*dicuntur*' et '*adhuc*' signum positum est: in margine adscriptum 'spatium hic in medio duorum verborum'; in Hec. commento aliquot lacunae reperiuntur: V 3, 1 desunt verba '*inducitur — sua*' et in margine adnotatum est 'deletum propter vetustatem', V 4, 19 desiderantur verba '*inter — locus*' et V 4, 22—23 '*est — uideram ut*'. In Phormionis commento scholia quae pertinent ad II 3 in duos ordines distributa sunt, ita ut scholia ad v. 1—93 excipiantur scholiis ad v. 5—93, qua de re mox fusius disputetur necesse est; ad v. 3 prioris ordinis librarius adnotavit 'Error in exemplari · *A*', idem ad v. 7 adscripsit 'uerte usque ad tale signum', tum initio alterius ordinis in margine haec adiecta sunt 'haec sequentia praecedunt ea quae praecesserunt ante in tali signo · *A*' et iterum ad v. 11 'dupplicata sunt et tamen aliter dici videntur quam antea dicta sint'. Hinc apparet iam in eo exemplari ex quo *V* descriptus est duos ad hanc scaenam exstitisse scholiorum ordines. — Iam commemoranda est res maximi momenti: in priore enim commenti parte codex *V* sescenties manum correctricem expertus est, quam Sabbadini ('Studi italiani' II 44 sq.) eandem atque librarii esse sibi persuasit, at Wissowa et Graeven ab hac diversam putant, etsi illi et simillima et certe coaeva sit. Haec correctoris manus — appello eam V^2, quamquam certis de causis in Sabbadinii sententiam propensior sum — primum satis multa partim in textu partim in margine supplevit, quae librarius omiserat (fortasse quia iam in archetypo deerant); deinde saepissime pristinam scripturam delevit aliamque lectionem substituit, vel etiam additis signis ″ ′ ordinem verborum mutavit. Quae correcturae tam frequentes et tam violentae quin ex alio exemplari longe diverso petitae sint, dubium non est, praesertim cum facillime demonstrari possit, cuius generis fuerit codex ille, quem corrector adhibuit. Conferas velim inter se codicem *L* vel *c* vel *N* et ea quae V^2 intrusit: en habes omnem rem! Atque quo magis comprobetur librum talem adhibitum esse, inspiciamus si placet alteram Vaticani partem inde ab Ad. II 3, ubi correcturae subito desinunt: ubique summam inter *V* et libros supra commemoratos reperiemus consensum. Itaque hoc pro certo statui potest: librarius qui Vaticanum exaravit cum pervenisset ad Ad. II 3, aliud nactus exemplar quae adhuc scripserat eius auxilio correxit, deinde cum pergeret eiusdem exemplaris rationem habuit quam plurimam. Hinc sequitur, ut quae in priore parte correctori debentur et omnia quae in posteriore leguntur, V^2

ubi consentiunt cum eis quae e. g. in *L* exstant, minime ei libro tribuamus, quem primum secutus est librarius. Immo ubi talis consensus agnoscitur, hanc legem servare debemus, ut abiecta codicis *V* lectione a diversa reliquorum codicum memoria proficiscamur. —

Denique admonendum est in Vaticano hic illic quaedam inveniri, quae ad Donati commentum non pertineant: velut ad Eun. II 3, 34 pro '*et Phrygiae molimur m. I.*' (= Verg. Aen. III 6) leguntur haec '*et Phrygiam Ascanio chlamydem*' (= Verg. Aen. III 484); ad Hec. IV 4, 16 '*quia liberi patrem sequuntur*' in margine additum est 'contra in iure partus sequitur ventrem'.

Primus hunc librum inspexit Ribbeck (v. 'Monatsber. d. Berl. Acad.' 1854, 45), qui Ritschelii in usum vitam Terenti contulit (v. Sueton. rell. ed. Reiffersch. p. 408); deinde Wachsmuth, cum Ritschelii opuscula editurus esset, iterum Vaticanum consuluit (Opusc. III 216, ubi per errorem numerus 1492 exhibetur). Totum a. 1883 excussit Wissowa, qui collationem suam benigne mihi commodavit; pauca Graevenio debeo. Adhibuit praeterea codicem *V* Sabbadini, cf. 'Studi italiani' II 44 sqq.; III 332 sqq.; ipse de eo disputavi in Mus. Rhen. LII 81 sqq. et in 'Unters. z. lat. Scholienlitt.' p. 26.

R 4) Codex Riccardianus 669 s. XV ex. miscellaneus foliorum 338. Quartum locum occupat Donati commentum Phormionis, in 44 chartis (fol. 134ʳ—177ʳ) ab una manu scriptum; inde ab fol. 152ʳ v. 9 librarius, quem Petrum Philippum de Pandolfinis fuisse sibi persuasit Sabbadini ('Studi ital.' II 47), atramento paulo pallidiore usus est, quo etiam in antecedentibus multa correcta vel in margine addita sunt. Ante fol. 152 unum folium recisum est, sed 'Nichil deficit', ut adnotavit librarius; idem fol. 152ᵘ, quae pagina vacua relicta est, adscripsit 'Nichil deficit sed prosequitur bene'. Subscriptio legitur fol. 177ʳ haec: 'EXPLICIT COMENTVM PHORMIONIS EDITVM A DONATO CLARISSIMO GRAMATICO'. Hic illic lacunae reperiuntur, ubi in archetypo 'consumpte erant littere ob vetustatem' (praef. III 4) vel 'delete erant littere' (prol. 11). Vocabula Graeca librarius partim ex archetypo statim transcripsit partim postea supplevit eodem ni fallor exemplari usus. Scholia ad Phorm. II 1, 4 *('esse credebat')* — 19 *('non potuit. Habendae')* desunt; ad II 3 scholia eodem modo atque in *V* in duos ordines distributa sunt. Ab omnibus reliquis codicibus *R* eo differt, quod solus in ultimo prologi scholio versum Ennianum exhibet, fortasse ab ipso librario ex Ciceronis de senectute libello (I 1) additum. Fol. 177ᵘ nonnulla de tragoedia et comoedia leguntur nomine Donati praefixo, quae quin ad Papiae Elementarium redeant vix potest esse dubium (cf. 'Studi

ital.' II 40; Mus. Rhen. LII 80; 'Unters. z. l. Scholienl.' 12 adn.) —

Post Sabbadinium, qui uberius de Riccardiano egit in 'Museo ital.' III 405sqq. et 'Studi ital.' II 46sqq. (cf. etiam V 290sqq.), ipse codicem a. 1895 Ienae excussi et in Mus. Rhen. LII 79sq. de eo disputavi. — Cf. Catalogo della libreria Pandolfini, Firenze 1884, p. 45; Lami, Catal. bibl. Riccard. p. 141.

5) Codex Vaticanus lat. 2905 s. XV miscellaneus folio- *T* rum 130. Secundo loco exstat fragmentum Donati, a manu s. XV in 100 chartis (fol. 21—120) scriptum. Continebat olim uitam, tractatus, commenta Andriae et Eunuchi, cuius extrema pars interiit; nam post fol. 120 quinque recisorum foliorum laciniae supersunt. Extrema verba nunc sunt '*missa h. f. q3 hec scilicet*' (= Eun. V 2, 23). Vocabula Graeca etsi plerumque in lacuna omissa sunt, pauca tamen servata, ut Eun. IV 5,6 'uidet reſMIHONOMIA', IV 7, 46 'RATAceſticoſ', quibus evincitur Vaticanum ad vetustiorem librum redire, qui Graeca exhibebat. Ad Euanth. III 5 '*mimicam uilitatem*' hoc additum est 'id est ystorionicam inde mimus id est histrio'. Fol. 76^{u} haec legitur subscriptio 'AFri Donati oratoris Vrbis Conmētum Terrentii Andrie explicit · Incipit Eunuchus'. Archetypi notas a librario codicis *T* (vel eius libri ex quo Vaticanus descriptus est) saepissime male explicatas esse iam Sabbadini monuit ('Studi ital.' III 332), velut *-re* pro *-tur*, *-tis* pro *-te* sim.: quae in editione plerumque non curavi. — Collationes quibus usus sum confecerunt H. Graeven (vita, tractatus), C. Hoeing (Andria), Fr. Spiro (Eunuchus); praeterea ut par erat adhibui ea, quae Sabbadini in 'Studi ital.' II 91—99 et III 251—53, 290—329 publici iuris fecerat. Quod ad Andriae collationem pertinet, C. Hoeing, qui Warreno intercedente eam mihi liberalissime concessit, non esse eam plenissimam monuit, sed non nisi levidensia desiderari mihi quidem persuasum est.

6) Codex Oxoniensis Bodl. Canon. lat. Auct. class. 95 *C* s. XV chartaceus foliorum olim 170, nunc 168; desunt enim folium primum, quo vita Terenti et Euanthii pars (usque ad I 2 '*tragoedia dice*') continebantur, et folium ultimum scriptura vacuum. Codicem accurate descripsit Dziatzko in X Suppl. Annal. philol. 1879 p. 675sqq. Confectus est a tribus librariis: primus fol. 1^{r}—106^{u} scripsit, alter fol. 107^{r}—144^{u} v. 15, tertius reliquam partem. In 95 foliis prioribus scriptura in duas columnas divisa est. Correctorum item tres manus distinguuntur, quarum prima librarii manus calami menda sustulit, variam lectionem in margine adspersit, alia pauca addidit; secunda manus ex alio codice ut videtur nonnulla correxit, tertia quae primae simillima est, in corrigendo editionem quandam (Stephani?) adhibuit. Correcturas comme-

moravi omnes ita, ut quae librarii esse videbantur, nota *m. 1*, quae aliorum, nota *m. 2* significarem. Subscriptiones reperiuntur hae: fol. 71ᵘ 'FINIS DONATI IN EVNVCVM'; fol. 138ᵘ 'DONATI COMMENTVM HECHYRAE EXPLICIT'; fol. 166ᵘ 'AMEN. Donati gramatici comentum in phormionis comedia feliciter explicit'; accedit hic titulus fol. 139ʳ 'DONATI GRAMMATICI IN PHORMIONEN COMMENTVM'. — Voces Graecae maximam partem spatio relicto omissae, nonnullis tamen locis casu quodam servatae sunt, qua de re cf. Mus. Rhen. LII 75 sq. Additamenta repperi haec: ad Euanth. III 5 in margine '·i· hystrionicam inde mimus ·i· hystrio' (cf. *TF*); ad Audr. IV 3, 13 'Nota in testu solum iurandum debere esse'; ad Eun. IV 7, 13 ubi legitur '*stragematum*', superscriptum est '·i· castramtari'; ad Ad. II 1, 37 'Vortunius nota de Vortinio deo ouidium dicere in 4° metha' (immo XIV 642); ad Phorm. II 3, 4 'est ciceronis pro deiotaro'; ad II 3, 58 'ff. de legibus ·l· p̄ceps ff. de lego ꝭo ·l· ex impfc̄o iusti qbꝫ mois testa infer ·§· fi.' Deinde commemorandum librarium similiter atque in *T* vidimus compendia archetypi prave solvisse; quo factum est, ut saepenumero *et* et *in* (ꝛ ī), *et* et *quia* (& ꝗ), *et* et *g* (v. Hec. III 3, 45) inter se commutarentur. — In Phormionis commento *C* eandem lacunam habet quam *R* (II 1, 4—19), eundem ad II 3 scholiorum ordinem atque *RV*. Summi autem momenti ad originem codicis Bodleiani cognoscendam est epistula illa Petri Candidi Decembrii ad Franciscum Pizolpassum archiepiscopum Mediolanensem, quae epistula inter Hecyrae et Phormionis commentum fol. 138ᵘ—139ʳ inserta et primum a Dziatzkone l. s. l. p. 692, deinde a Sabbadinio in 'Museo ital.' III 406—7 (ex cod. Riccard. 827) edita est. Hac enim epistula, quae anno 1436 scripta est, edocemur Candidum a Pizolpasso esse rogatum, ut eius Donatum transcriberet, illum autem primum Phormionis commentum transcripsisse. Simul Candidus quod non omnia perfecte traduxisset id est emendasset, 'cariem vetusti operis' atque 'barbariem veteris scripturae' excusat. Quaerentibus deinde, unde archiepiscopus vetustum illud Donati exemplar acceperit, ipse nobis respondet in epistulis ad Candidum datis; scribit enim 'vir iste peritus Theutonicus... Is est a quo Donatum in Terentium tuleramus in patriam' et 'Abest autem Nicolaus noster de Cusa, ad quem spectabat codex Donati Terentiani, unde tu multa pervigilique lucubratione Phormionem extorsisti' ('Museo ital.' III 411 et 415). Itaque iam dubium non est, quin ex Germania ille Donati codex in Italiam translatus sit. Porro si meminerimus paulo ante (a. 1433) Aurispam in Maguntina ecclesiae metropolitanae bibliotheca Donati commentum invenisse (v. Keil, Ind. schol. Hal. 1870 VIII; Sabbadini, Biografia di Giov. Aurispa 65), eundem autem Aurispam et Nicolaum Cusanum nec non Pizol-

passum concilio Basileensi interfuisse (cf. Voigt, Wiederbel. d. class. Altert.[3] I 257 adn. 1), iam audacior non videbitur Sabbadinii coniectura (a qua neque Keil neque Dziatzko multum aberant) Pizolpassi codicem eundem esse atque Donatum Maguntinum. Ad hunc ergo revocandus est etsi intercedentibus aliquot apographis codex Bodleianus. —

Excussit totum a. 1879 Dziatzko Vratislaviae, ipse iterum contuli Ienae a. 1895—96. — Cf. H. O. Coxe, Catalogi codd. man. bibl. Bodl. III 149; 'Studi ital.' II 66 sq.; Mus. Rhen. LII 74 sqq.

7) Codex Florentinus Marucellianus C 224 s. XV ex. chartaceus 205 foliorum. Fol. 2^r incipit Donati commentum nec titulis nec subscriptionibus instructum. Conscriptus est codex ab una manu totus, sed inde a fol. 146^r scriptura artior fit, unde Sabbadini hanc alteram partem ab alio librario scriptam esse sibi persuasit. Praeterea manus recens actuum et scaenarum numeros adiecit. Cohaeret autem Marucellianus artissime cum Bodleiano *C*, nam sicut hic exhibet Petri Candidi epistulam, eandem habet in Phormionis commento lacunam (II 1,4—19), eandem scholiorum ad II 3 distributionem. Differt autem eo, quod multo mendosior est illo et duobus locis iacturam fecit, ita ut in Hecyrae commento scholia ad IV 1, 26—IV 3, 11 (*'mensibus prius olfecissem'* — *'pro minus discordibus'*) et ad V 1, 19—V 4, 1 (*'sibi uelit praeberi'* — *'tardius credamus effectum'*) desiderentur. Quae cum ita sint, satis habeo variam lectionem ad Terenti vitam tractatusque de comoedia attulisse, quam humanissime mecum communicavit E. Rostagno, qui et de codicis natura atque condicione per litteras me edocuit. Praeterea Sabbadini Marucelliano usus est, cf. 'Studi ital.' III 251 sqq., 331 sq., V 290 sqq. ***F***

Hic non alienum videtur mentionem facere librorum manuscriptorum, quos Stephanus, Lindenbrog, Westerhov adhibuerunt. Ac primum quidem Stephanus in praefatione cum alia tum haec dicit: 'reposita sunt Graeca prope omnia, pro quibus antehac excusi codices lacunis fere scatebant. haec autem laboris pars operosissima fuit, cum in vetusto exemplari manu scripto (quod nobis erat ex dono Iodoci Badii optimi soceri nostri . . . .) obscura tantum restarent vestigia Graecarum literarum, quae nisi ab homine perito divinari non poterant. quae omnia . . . praestitit quidam noster . . amicus Graece ac Latine doctissimus [Guilelmum Budaeum significari suspicatus est Bernays], qui hanc suscepit emendationem antiquo illo quem dixi potissimum fretus archetypo. cuius fidem etsi in plerisque sequutus est, in plurimis tamen usus est coniectura sua'. Ex his verbis satis apparet Stephani librum re vera vetustiorem fuisse, quippe ***Codex Stephani***

qui voces Graecas continuerit atque eas ita comparatas, ut saepissime emendatione indigerent; unde haud scio an recte codicem illum simillimum Parisino *A* vel Vaticano *B* nobis mente fingamus. Deinde consentaneum est Stephanum ipsum, quamquam hoc expressis verbis non affirmat, in reliquis quoque commenti partibus antiquo illo codice saepenumero usum esse, sed valde dolendum est quod nusquam indicavit, unde textum correxerit, ut difficillimum sit ad diiudicandum, quid suo ipsius vel amici ingenio fretus quidve nisus vetusto exemplari novaverit (cf. Dziatzko in Mus. Rhen. XXIX 452 sq. et in X Suppl. Ann. philol. 676). Hoc tamen optimo iure contendi potest permultas optimas lectiones editionis Stephanianae vetusto illi exemplari deberi, quod necessitudine quadam cum Vaticano *B* coniunctum fuisse videtur. Eis quae Sabbadini ('Studi ital.' II 85) protulit unum addam exemplum: ad Hec. IV 1, 21 illud *distringi*, quod apud Stephanum legitur, solus exhibet cod. *B*, cum reliqui omnes *obstringi*, editiones vetustiores *abstringi* habeant.

Lindenbrog in praefatione editionis Francofurt. (a. 1623) haec adnotat: 'Donati duo exemplaria habuimus et illa Pithoeorum accurata diligentia ad Mss. codd. Antonii Contii et Iacobi Cuiacii Antecessorum Bituricensium collata; quorum auxilio in hoc commentario plurimae lacunae suppletae aliaque infinita errata integritati suae restituta sunt'. Exstat autem in bibliotheca Leidensi editio Lindenbrogiana (Gronov. nr. 6) cum adnotationibus I. F. Gronovii, quas ex Pithoeorum collationibus transcriptas esse facillime demonstrari potest. Etenim ad Ad. I 1, 40 apud Gronovium legitur 'et huc usque habet vetus exemplar Ant. Contii. P.'; deinde Gronovii excerptis saepius additum est 'P.' vel 'Pit.'; postremo quae in Leidensi exemplari exhibentur, fere semper consentiunt cum eis, quae ex 'Ms. Pith.' in observationibus protulit Lindenbrog. Iam cum veri sit simillimum Contii codicem eundem fuisse atque nostrum Parisinum *A* (cf. supra), quae praeterea a Gronovio adnotantur ad Cuiacii exemplar referamus necesse est. Hic autem Cuiacii codex quin optimorum librorum numero adscribendus sit, dubitari non potest; nam primum voces Graecas continebat (quarum multas ex hoc fonte Lindenbrog hausit); deinde neque in Hecyrae neque in Phormionis commento lacunis scatebat, quin etiam solus scholion ad Phorm. II 1, 7 servavit; denique semper ad optimorum codicum (*RC*, *O*) memoriam accedit, quae res praesertim in ea commenti parte, ubi vetustiores libri deficiunt, summi momenti est. Subscriptionem Phormionis hanc fuisse testatur Gronov: 'AELII DONATI V · C · ORATORIS VRBIS ROMAE COMMENTVM TERENTI PHORMIONIS EXPLICIT': quae quam prope ad eam accedat, quam Parisinus *A* servavit, nemo non videt. —

Codex Cuiacii

Huius 'exemplaris longe optimi' mentionem fecit L. Carrio in epistula ad Petrum Danielem a. 1580 scripta, v. Hagen, 'Der Jurist und Philolog Peter Daniel' p. 31. Cf. praeterea Sabbadini 'Studi ital.' II 86 et libellus meus 'Untersuch. z. lat. Scholienlitt.' p. 16 sqq.

Restat, ut de Westerhovii codice, olim Samuelis Hulsii Hagani, pauca addam. Ex hoc libro Westerhov haud parvum numerum lectionum enotavit simulque hanc servavit subscriptionem: 'DONATI IN ANDRIAM COMMENTVM EXPLICIT FELICITER'. In libello meo supra commemorato p. 24 sqq. exemplis sat multis allatis demonstravi codicem Hulsianum artissimo vinculo coniunctum fuisse cum codicibus *RTCF*; eundem non integrum fuisse ipse Westerhov testatur: deerant enim scholia ad Ad. III 3, 84—IV 5, 30 et ad Hec. IV 1, 27—IV 4, 1 (cf. quae de codicibus *F* et *D* exposui). Fortasse etiam in Phormionis commento lacunam exstitisse inde colligere possumus, quod Westerhov ad II 1, 4—19 codicem in testimonium non vocat. ***Codex Hulsii***

II. Libri deteriores.

8) Codex Leidensis Voss. lat. Q. 24 s. XV membranaceus foliorum 239 (cf. Catal. codd. Leidens. p. 378). Hunc in Italia scriptum esse iam olim animadverterat Ritschl; quin ex Vespasiani Florentini officina prodierit, dubium esse vix potest. Excussit totum a. 1854 I. Vahlen in Schopeni usum, quam collationem Reifferscheid adhibuit. Terenti vitam Ritschelio contulit E. Mehler; praeterea Dziatzko Leidensi usus est. Ipse a. 1894 Ienae collationem feci. — Cf. 'Studi italiani' II 65; 70; Mus. Rhen. LII 84 sq. *L*

9) Codex Laurentianus S. Crucis 22, 6 s. XV. In folio praefixo legitur 'Iste liber fuit ad usum fratris Sebastiani de Bucellis († 1466). qui pertinet armario conventus Sanctae Crucis de florentia ordinis fratrum Minorum'. — Cf. 'Studi italiani' II 73; 'Museo italiano' III 423 sq. *c*

10) Codex Laurentianus Faesul. 175 s. XV membranaceus. In Phormionis commento parva lacuna exstat II 3, 79—II 3, 9. — Cf. 'Studi italiani' II 53 cum adnot. 2. *d*

11) Codex Neapolitanus V B 17 (olim 411) s. XV membranaceus foliorum 113 (cf. Iannelli, Catal. Bibl. lat. Mus. Borbon. p. 274; 'Mus. ital.' III 383 adn.). Ad Phorm. II 3, 8—10 adnotatum est 'quod est reliquum in hac scena est de loco superiori signato hoc signo $\sqrt{\ }$'; idem signum ad II 3, 93 appositum est. Vitam Terenti contulerunt G. Thilo (cf. Ritschl in Reifferscheidii Suetonio p. 482) et H. Motz (cf. Ritschelii opusc. III 216). — Cf. 'Studi italiani' II 54; 62; 70 sq. *N*

P 12) Codex Parisinus lat. 7921 (olim Blaesensis 701) s. XV chartaceus foliorum 132 (cf. Catal. cod. manuscr. Biblioth. Regiae a. 1744 III 4 p. 412^{b}). Hunc in Germania scriptum esse contendit W. Fröhner in Philol. XVIII 357, argumentis non probavit. Continet Donati commentum usque ad Ad. III 4, 34 '*neque iners getha an captus*' (in imo margine '*estquemadmodum*'). Exaratus est a duobus librariis; altera manus incipit fol. 31^{r}. Terenti vitam contulerunt J. Hunziker (cf. Roth in Mus. Rhen. XII 174), C. B. Hase (cf. Ritschl in Suetonio Reiffersch. 481), G. Meyncke (v. Ritschelii opusc. III 216), W. Fröhner (l. l.); post Schopenum, qui a. 1851 Parisiis codicem contulit, ipse a. 1894 totum excussi. — Cf. Mus. Rhen. LII 85.

s 13) Codex Ambrosianus D 70 sup. s. XV chartaceus foliorum nunc 209, olim 252. Fol. 43, in quo initium vitae Terenti scriptum erat, deest; incipit fol. 44^{r} his verbis '*tempus qui agitabant*' (= Vita c. 6) et desinit fol. 252 his '*omnia desperantis tu iam*' (Phorm. I 4, 42). Inter Eunuchi et Adelphorum commenta librarius in margine adnotavit 'heyto^{mon} non inveni in exemplari'. — Cf. 'Museo italiano' III 394 sq.; 'Studi italiani' II 56.

r^{b} 14) Codex Ambrosianus A 144 sup. s. XV chartaceus foliorum 172. Donati commentum, quod legitur ff. 1—149 (v. infra 22), alterum sequitur eiusdem commenti fragmentum ff. 150—156^{r} a diversa manu scriptum, quod pertinet ad Eun. V 7, 1 '*te amat et rursus*' — Ad. praef. II 3 '*interuentum egionis*'. — Cf. 'Museo italiano' III 396 sq.; 'Studi italiani' II 55.

q 15) Codex Ambrosianus T 114 sup. s. XV chartaceus foliorum 213, quorum primum excisum est. Incipit fol. 2^{r} verbis '*pro suis edere*' (Vita c. 5); post Eunuchi commentum secuntur 4 folia vacua inlustrandae Heautontimorumeno destinata (f. 112—115); fol. 111^{r} adnotatum est 'hic deest una comedia' et ab alia manu additum 'videlicet *Εαυτοντειμωρουμενος*'. In ima pagina ultima legitur '1472 Ind · 5 pridie Idus aug^{ti} theate descriptum (re- *t. Sabb.*) est. sit laus deo'. Praeter librarium alia manus in corrigendo codice occupata fuit, quae permultas editionis principis lectiones adscripsit; ad Hec. III 5, 8—V 1, 2, quam commenti partem editio princeps omisit, nihil enotatum. Huius libri partes quasdam contulerunt Sabbadini et Wissowa, qui Ambrosianum editionis Mediolanensis fontem fuisse suspicatur. — Cf. 'Museo italiano' III 393; 'Studi italiani' II 57; III 330.

f 16) Codex Ferrarensis 173 NA 6 s. XV chartaceus foliorum 293. Exhibet subscriptionem hanc 'A Ludovico Carbone in diamantino recognitus 1477 mense Novembri'; in mar-

gine adnotationes Carbonis leguntur. — Cf. Zachariae Iter litter. per Italiam p. 158; 'Studi italiani' II 59; III 330 adn.

17) Codex Londiniensis Burn. 267 plut. 161 E s. XV chartaceus foliorum 221 (cf. Catal. of Manuscr. in the Brit. Mus. I p. 68). Nonnulla excerpta H. Hilgenfeld et W. M. Lindsay mecum communicaverunt. *k*

---

18) Codex Dresdensis Regius D c 132 (olim Bononiensis) s. XV chartaceus (nisi quod priorum 5 fasciculorum folium exterum membranaceum est) foliorum 126 (cf. Katal. d. Handschr. d. königl. öff. Bibl. in Dresden I p. 318). Scriptus est ab una manu totus, quae multis locis correcturas intulit; alia deinde manus cum hic illic textum emendavit, tum in margine varias adnotationes adspersit; praeterea a diversa manu fol. 1r adscriptum est 'AELIVS DONATVS DE P · TERENTII VITA DEQ3 TRAGOEDIA ET COMOEDIA' et fol. 4r 'AEL · DON · COMMENT · IN · QVINQVE TERENT · COMMED.' De patria codicis edocemur hac adnotatione 'Ex Bibliotheca Reverendiss. Amedei Canonici Regularis Bononiensis Clodius Bibliothecae Regiae adquisivit'. Codex, ex quo Dresdensis descriptus est, in Hecyrae commento magnam illam lacunam habebat III 5, 8—V 1, 2; quae lacuna expleta est adhibito codice quodam, qui Marucelliano *F* (vel Hulsiano) simillimus erat. Hoc comprobatur et consensu lectionis et lacuna quadam inde ab IV 1, 26 usque ad IV 4, 1 pertinente; deinde ad IV 4, 1—77 non nisi excerpta satis exigua exhibentur, ad IV 4, 78—104 scholia omnino desunt. Scholia ad Phorm. II 3 ita ordinata sunt, ut in universum numeri versuum Terentianorum recte procedant; tamen non est difficile ad intellegendum habuisse librarium ante oculos codicem, in quo duae scholiorum series eodem modo quo in *VCFR* separatae erant. Librarius autem — non ipsius Dresdensis, sed archetypi — cum ad versum 25 pervenisset, alterius ordinis scholia prorsus abiecit, sicut et in antecedentibus non pauca omisit. Voces Graecae spatiis amplissimis relictis desunt. — Dresdensem a. 1854 I. Vahlen Schopeni in usum contulit, qua collatione Ritschl in vita Terenti edenda usus est; iterum vitam excusserunt E. Jungmann et L. Jeep (cf. Ritschelii opusc. III 216), sed eorum quae aliter atque Vahlen enotaverunt nihil fere in codice scriptum est (cf. R. Büttner in Annal. philol. 1894, 73 sq.). Tum Dziatzko codicem totum excussit, ipse a. 1894 et 1895 maiorem partem contuli; in iis, quae praetermiseram, Vahleni accuratissima collatione usus sum. — Cf. 'Studi italiani' II 56; 63; Mus. Rhen. LII 97. *D*

---

b 19) Codex Laurentianus 53, 31 s. XV chartaceus 157 foliorum. Fol. 1^r haec leguntur 'Ad usum Conventus sante marię magdalenę monachorum Cisterciensis ordinis'. Continet integrum Donati commentum exceptis scholiis ad Hec. III 5, 8—V 1, 2; Graeca omissa sunt. Cohaeret autem hic liber tam arte cum editione principe, ut ex eodem quo illam fonte eum fluxisse facile possit comprobari (v. 'Studi italiani' II 79; III 333). Idem valet de proximo libro qui est

E 20) Codex Perusinus 396 (F. 7) s. XV membranaceus foliorum 98, quorum 77 priora continent 'DONATI GRĀMATICI · COMENTVM · IN · EVNVCHVM · TERENTII.' In hoc quoque Graeca desiderantur. — Cf. Blume, Bibl. libr. msc. Italica 122; 'Studi italiani' V 289—90. — Laurentianum *b* aliqua ex parte contulit Sabbadini, ipse Ienae inspexi.

---

x 21) Codex Vaticanus Palat. lat. 1630 s. XV chartaceus. Scholia quae pertinent ad Eun. I 2, 31—II 2, 32 per errorem suo loco omissa et in ff. 1—8^r suppleta sunt; ad Eun. I 2, 31 librarius adscripsit 'notandus error'. Vita Terenti fol. 13^r incipit. Scholia ad Hec. III 5, 8—V 1, 2 desunt, qua de causa ff. 165^r—168^r scriptura vacant. Voces Graecae in lacunis omissae sunt, exceptis paucissimis in priore commenti parte (Tract. de com. — Andr. I 1, 18), quas H. Graeven excerpsit. — Cf. 'Studi italiani' II 49; 65 sq.

r^a 22) Codex Ambrosianus A 144 sup. s. XV chartaceus foliorum 172. Continet fol. 1^r—149^u Donati commentum usque ad Phorm. praef. II '*falso duplici eius amore*'; Adelphorum commentum inde ab I 1, 15 '*ex me*' (fol. 118^u) deest neque quicquam adnotatum. In Hecyrae commento eadem quae in Vaticano *x* desiderantur. — Cf. 'Museo italiano' III 396 sq.; 'Studi italiani' II 55; v. etiam supra 14.

z 23) Codex Vaticanus lat. 1513 s. XV chartaceus 184 foliorum. Titulus fol. 1^r exstat hic 'Andria Donati Grammatici in Publii Terrentii Aphricani Kartaginensis comoediis expositio'; Eunuchi commento praepositum est hoc 'Donati Grammatici in Eunucum Terrentii expositio'; similiter deinceps. Subscriptio fol. 184^r legitur haec: '*ἔχοντα καὶ γραψοντα χριστέ με σώσον· τέλοσ·*'. Ad Hec. III 5, 8, ubi in aliis maximus hiatus incipit, in margine adnotatum est '*ἴστεον ὅτι ἀπὸ ἐδῶ* (*l. ὧδε*) *ἕως τὸ τέλος αντῆς τῆς κωμοδίας ἐξ ἄλλου ἀθιβοιλιον* (*l. ἄλλου ἀντιβολίου*) *ἔγραψεν ὁ μαρτινος*'; recte hinc Sabbadini ('Studi italiani' II 50) conclusit Martinum quendam lacunam, quam in archetypo invenerat, alio codice adhibito explevisse, Vaticanum autem ex Martini libro descriptum esse.

t 24) Codex Vaticanus Ottobon. lat. 2023 s. XV chartaceus. Subscriptio 'L · Anconae MCCCCLXIIII pridie Kalendas

ianuarias B · scripsit'. Hecyrae commentum lacunosum non est, sed ex summa quae inter hunc et reliquos eiusdem prosapiae libros intercedit necessitudine in archetypo lacunam illam fuisse haud scio an iure concludatur. Continet pauca Graeca (usque ad Andr. I 1, 91), quae H. Graeven meum in usum excerpsit. — Cf. 'Studi italiani' II 55; 71—73.

25) Codex Malatestianus XXII. 11. V s. XV membranaceus foliorum 163 (cf. Muccioli, Catal. codd. mss. Malat. II 149; Zazzeri, Codici e libri della bibl. Malat. 1887 p. 431; 438). Sabbadinio teste in hoc libro conficiendo tres manus occupatae fuerunt: *Man. 1* scripsit Eunuchum, Adelphos, Hecyram usque ad III 5, 8 '*quae volumus dicere*' (= fasc. V—XIII [a—i]); tum spatio duorum foliorum et dimidii vacuo relicto Phormionis commentum transcripsit (= fasc. XVI—XVIII [k—m]). Eidem librario tribuit Sabbadini eam partem codicis, quae vitam Terenti, tractatus de comoedia, Andriae commentum continet; haec olim in fine addita fuisse constat (fasc. I—IV [n—q]). Vocabula Graeca, plerumque relicta lacuna, omissa sunt, nisi quod initio pauca (atramento scripta) leguntur atque eadem fere, quae in Vaticanis *t* et *x* reperiuntur. *Man. 2* Hecyrae commentum ab III 5, 8 usque ad IV 1, 20 '*sed ne tuum*' supplevit (= fasc. XIII extr.) et quae a man. 1 scripta erant, multifariam correxit saepeque variam lectionem adiecit. *Man. 3* reliquam Hecyrae partem (inc. '*sed ne tantum*') scripsit (= fasc. XIV et XV). Praeterea tres manus ab illis diversae codicem suppleverunt vel correxerunt: *Man. 4* magnam partem vocabulorum Graecorum, quae librarius omiserat, partim in contextu partim in margine minio supplevit; *Man. 5* quae ad Andr. III 1, 6 deerant ('*suscipi — tollere*') addidit; *Man. 6* Phorm. II 1, 22 '*socratis*' in '*isocratis*' correxit. Codicem, in quantum quidem a manu prima profectus est, ante a. 1457 scriptum esse testimonio est epistula Malatestae Novelli († 1465; de epistula cf. 'Museo italiano' III 423; 'Studi italiani' II 52), qua hic Cosimo Mediceo petenti se codicem missurum promittit, simul autem codicem mendosissimum esse seque Aurispam adiisse scribit, ut eius librorum auxilio menda tollere liceret. Unde Sabbadini conclusit correcturas et supplementa a man. 2 et 3 Malatestiano illata ad Maguntini codicis apographum Aurispae referenda esse, Malatestianum ipsum (man. 1) aliquo modo ad eiusdem apographum libri Carnotensis redire. Simul ille vir doctissimus eum codicem, cuius ope *M* emendatus atque auctus est, Vaticano *t* simillimum fuisse monuit. Partem codicis *M* contulit Sabbadini, Graeca mihi exscripsit I. Kurth. — Cf. 'Museo italiano' III 423 sq.; 'Studi italiani' II 50; 65 sq.

M

*M*⁴

O 26) Codex Oxoniensis Lincoln. lat. 45 s. XV membranaceus foliorum 217 (cf. Catal. codd. Oxon. I 31). In folii praefixi pagina auersa legitur 'Vespasianus Librarius Florentinus fecit scribi florentię'. Titulus hic est: 'CLAVDII · DONATI · HONORATISSIMI · GRĀMATICI · PREFATIO · SVPER TERENTIO · ET PRĪO · IN ANDRIA · INCIPIT FELICITER'; Phormionis commento subscriptum est 'Explicit phormio Donati clarissimi'; reliquos singulorum commentorum titulos subscriptionesque hic commemorare opus non est. Post Andriae prologum fol. 9^u—10^u legitur magna illa interpolatio 'Sunt qui habent et versus — redeamus ad Donati commentum', quam exscripsi in Mus. Rhen. LII 87, ubi et aliorum interpolationum mentionem feci. Insignis est duabus lacunis ad Hec. III 5, 8—V 1, 2 et ad Phorm. II 1, 4—19 (nullo spatio relicto); in Phorm. II 3 scholiorum ordines nondum confusi sunt. Graeca vocabula in lacunis omissa sunt. In tractatu supra commemorato Ormannus quidam appellatur, qui quis fuerit mihi non constat; fortasse idem fuit atque Ormannus Erfordensis, qui scripsit codicem Farfensem 8 eiusdem saeculi, glossas et Pauli differentias continentem, sed ne de huius quidem persona quicquam notum est. Contuli quasdam codicis *O* partes Ienae a. 1895. — Cf. Dziatzko, Ann. philol. suppl. X 663, qui Bentleium hoc libro usum esse ostendit; 'Studi italiani' II 49; 65; 69; Mus. Rhen. LII 86 sq.

a 27) Codex Laurentianus 53, 9 s. XV membranaceus 127 foliorum (cf. Bandini, Catal. Bibl. Medic. Laur. II 604). Est hic liber Oxoniensi *O* tam similis, ut dubium esse non possit, quin in eadem Vespasiani officina ex eodem archetypo descriptus sit; quamquam non desunt, quibus inter se differant, qua de re mox dicendum erit. Fol. 217^u adscriptum est 'LIBER PETRI DE MEDICIS COS · F ·', unde apparet codicem ante a. 1469, quo ille diem supremum obiit, esse scriptum. Laurentianum a. 1895 Ienae inspexi atque nonnulla enotavi. — Cf. 'Studi italiani' et Mus. Rhen. l. s. l.; eiusdem libri mentionem fecit Lindenbrog Observat. 631.

m 28) Codex Laurentianus 53, 8 s. XV chartaceus foliorum 118 (cf. Bandini, Catal. etc. II 604). In calce haec legitur subscriptio 'Mathias lupius · plebanus areolensis scripsit pro bibliotheca sua geminianensi · M° quadringentesimo quinquagesimo nono · die VII aprelis'. In Hecyrae commento post verba '*quae uolumus dicere*' (III 5, 8) tria folia vacua relicta sunt a librario, in quibus alia manus s. XVI vel XVII scholia usque ad finem huius scaenae supplevit. Tum in proximo folio ad V 1, 1 adnotatio exstat a Donati commento aliena; sequitur genuinus textus inde ab V 1, 2 '*Nec pol me multum fallit*'. In Phormionis commento scholia ad II 1, 4—19 non desiderantur; scholiorum ad II 3 ordines confusi sunt. Post Andriae prologum

eandem exhibet interpolationem quam in *O* et *a* invenimus. — Cf. 'Museo italiano' III 423; 'Studi italiani' II 57; Mus. Rhen. LII 91.

29) Codex Vaticanus Ottobon. 2070 s. XV. In prima *n* huius libri charta legitur 'Ex codicibus Ioannis Angeli ducis ab Altaemps' († 1681). Post Hec. III 5, 8 sequitur spatium folii unius et dimidii, tum ad V 1, 1 eadem quae in *m* interpolatio; ultimo huius comoediae scholio addita sunt haec: 'textus tamen talis habetur · sequor equidem plus hodie boni feci impudens quam sciens ante hunc diem umquam. Vos valete et plaudite. Calliopius recensui'. In Phormionis commento hic cum codice *m* prorsus consentit; idem valet de interpolatione, quae post Andriae prologum inserta est. — Cf. 'Studi italiani' II 58.

Praeter eos quos supra enumeravi atque descripsi nonnulli commemorandi sunt codices, qui nullius omnino pretii ad crisin factitandam aut sunt aut esse videntur; ex parte enim minus mihi innotuerunt, quam ut certam de eis proferam sententiam.

30) Codex Vaticanus Regin. lat. 1673 s. XV charta- *G* ceus 215 foliorum. Titulum 'Donati grammatici in sex P. Terentii Afri comoedias examinata interpretatio' ex Calphurnii editione sublatum manus recentior praeposuit. Hic codex propter duas res memorabilis est: primum quod in Phormionis commento ad II 3 scholia similiter atque in *D* in ordinem redacta sunt, qua in re certum vestigium pristinae formae relictum est; deinde quod duae manus a librarii manu *G²* diversae haud paucas voces Graecas, quas man. 1 solito more in lacuna omiserat, suppleverunt atque eas ex optimae notae codice ut videtur desumptas (ad tractatus, Andr., Eun., Ad., Hec.). Has partim Fr. Spiro partim G. Wissowa exscripserunt. — Cf. 'Studi italiani' II 56; 62.

31) Codex Vaticanus Urbin. lat. 354 s. XV membranaceus foliorum 211. Post Andriae praefationem legitur hic titulus (fol. 6^r): 'Aelii Donati Grammatici Clarissimi in sex P. Terentii Afri Comoedias examinata interpretatio'; fol. 88^u post Eunuchi commentum inserta est 'Io. Calphurnii Brixiensis Heautontimorumenon examinata interpretatio'; ordo fabularum sic procedit: Andria Eunuchus Heautont. Adelphoe Phormio Hecyra; denique post Phormionis commentum legitur (fol. 210^r—211^r) Calphurnii epistula 'Constat antiquos scriptores — Vale decus Litterarum' (v. Loeffler, De Calphurnio Ter. interpr. 40). Haec omnia satis declarant Vaticanum editioni Calphurnianae coniunctissimum esse, id quod nec Ritschelium fugit (v. Sueton. Reiff. 483) et Sabbadini sic explicuit, ut Vaticanum ex Calphurnii autographo descriptum esse diceret; sed rectius cum Wissowa codicem ex

ipsa editione derivatum esse sumemus, nam et subscriptio ad Terentium et Donatum spectat et didascalias Adelphorum Phormionisque, quas exhibet, in Calphurnii autographo commenti Donatei exstitisse vix est credibile. Ritschelio variam lectionem ad Terenti vitam exscripsit Ribbeck.

32) Codex Matritensis Reg. 2 B 4 s. XV/XVI. Titulus idem est qui Urbinatis codicis, ut facile nascatur suspicio hunc quoque ex Calphurnii editione transcriptum esse. — V. Loewe, Bibl. patr. lat. Hispan. 465; Mus. Rhen. LII 98.

33) Codex Escurialensis E III 3 s. XV. Cf. Dziatzko, Ann. philol. suppl. X 695 adn. 1; 'Studi italiani' III 330 adn. 1.

34) Codex Londiniensis Burn. 171 plut. 162 D s. XV chartaceus foliorum 205 (cf. Catal. of Manuscr. in the Brit. Mus. I p. 54). Continet Hecyrae commentum integrum; in archetypo scholiorum series ad Phorm. II 3 nondum fuisse confusas sunt quae doceant. Textus forma ei quam Dresdensis exhibet similis.

35) Codex Londiniensis Add. 21083 plut. 227 A s. XV chartaceus 85 foliorum (cf. Catal. of Add. to the Manuscr. in the Brit. Mus. [1875] p. 319). Continet Eunuchi et Phormionis commenta. Ex iis quae H. Hilgenfeld et I. P. Gilson mecum communicaverunt hunc codicem in Eunucho saepius ad melioris notae libros accedere, in Phormione saepenumero misere interpolatum esse mihi persuasi.

36) Codex Londiniensis Add. 11906 plut. 276 G s. XV membranaceus foliorum 85 (cf. Catal. of Add. etc. [1850] p. 17). Continet Terenti fabulas et ab eadem manu Donati commentum in marginibus adscriptum. Fol. 1r legitur 'Jeronimus minato est 1471'.

---

§ 3.

De codicum inter se rationibus.

Omnium qui ad nostram aetatem pervenerunt librorum manuscriptorum antiquissimi sunt codices *A* et *B*. Qui etsi non desunt quibus differant, tamen in universum tam arte coniuncti sunt (v. app. crit. ad Andr. II 1, 23 sqq.), ut non temerarium esse videatur eos ad communem fontem referre, praesertim cum archetypum ad Andr. II 1, 24—29 lacunosum fuisse uterque testetur. Sed quominus hos libros recta via ex illo archetypo prodiisse sumamus, obstat inter alia diversus commentorum ordo, nam in *A* Andriam sequitur Adelphoe, at in *B* Andriam excipit

Eunuchus. Qua in re uter genuinum exhibeat ordinem, difficile est ad diiudicandum; verumtamen ut contra Umpfenbachium (praef. XL) et Leonem (Mus. Rhen. 38,324) in codice *B* communis archetypi ordinem esse servatum putarem, cum consensus reliquorum librorum tum illud effecit, quod Rabbow (p. 331) argute observavit eum qui ante saeculum nonum vitam Terenti Ambrosianam confecit ordinem fabularum exhibere hunc: Andria Eunuchus Adelphoe Heautontimorumenos Hecyra Phormio. Quem ordinem quin ex Donati commento repetiverit grammaticus ille nescio quis, vix potest esse dubium, quippe qui totus ex illo commento pendeat. Itaque in eo quo usus est exemplari post Andriam invenit Eunuchum, Heautontimorumenon autem, cuius commentum iam deperierat, ipse in enumeratione sua superaddidit. Huic testimonio alterum fortasse accedit, quod petitur ex scholiis codicis Victoriani s. X scripti, quo de v. infra § 5. Hinc sequitur in libro quodam, qui codicem *A* aetate aliquantum superabat, eundem exstitisse ordinem quem codex *B* testatur; unde in eo exemplari quod inter *A* et communem librorum *AB* fontem intercedit ordinem commentorum commutatum esse colligamus necesse est (cf. Mus. Rhen. LII 94). Ex iis autem de quibus modo disputavi codicibus *A* et *B* reliquorum omnium derivatum esse nullum vel inde manifestum est, quod uterque non nisi partem commenti satis exiguam continet. — Codices *CF* ad codicem Maguntinum redire supra iam vidimus; ad eundem autem fontem propter summam quae apparet congruentiam revocandi sunt libri *T* et *R*; quorum ille quidem ex eodem quo *CF* apographo (Decembrii?) pendere videtur (cf. ad Euanth. III 5), hic ni fallor ex ipso Maguntino transcriptus est. Cui opinioni vix obstat, quod in *R* nonnullae lacunae reperiuntur, quia in archetypo quid scriptum esset dignosci iam non poterat (Phorm. praef. III 4; prol. 11). Nam et ipse Candidus 'cariem vetusti operis' queritur et Riccardianum aliquanto post illius apographum constat esse descriptum; sic evenire potuit, ut quae iam ante dignosci vix potuissent, spatio

dimidii fere saeculi interposito prorsus evanuerint. Sed sive hoc sive alio modo res explicanda est, hoc quidem vel ex ipsis libris *CF* dilucide apparet codicis Maguntini propriam fuisse lacunam illam ad Phorm. II 1, 4—19, quam idem exhibet cod. *R*: quam lacunam ad iacturam unius folii vel duorum in ipso Maguntino vel in eius archetypo factam recte revocavit Sabbadini ('Studi ital.' II 74 sq.). Eandem autem lacunam reperimus in eo codice, ex quo libri *Oa(mn)* propagati sunt, ubi tamen altera accedit, qua scholia ad Hec. III 5, 8—V 1, 2 hausta sunt: quae quin ex simili iactura, duorum scilicet vel quattuor quaternionum, repetenda sit, dubitari non potest. Iam videas quaeso Laurentium Vallam ad Ioannem Arretinum (qui vulgo Tortelli audit) a. 1447 haec scribentem ('Museo ital.' III 387): 'non aliud scribo quam quod ab amico ut scriberem iniunctum est, ut quaeras a domino Columnensi sive quis alius est qui Donatum super Terentium habet, numquid integer Donatus reperiatur et an super omnes comoedias scripserit. Nam hic amicus meus apud Carnutum vidit hunc auctorem sed sine tertia comoedia *'Εαυτοντιμωρουμένῳ* et non integra quinta *'Εκυρᾷ* itemque cum defectu in sexta, quae dicitur *Φορμίων*'. Nonne isdem verbis archetypus librorum *Oa* optime describitur? Porro audiamus Aurispam (l. c. 388), qui a. 1451 Antonio Panormitae scribit: 'Iamdiu scieram Carnuti in Gallia Donatum in Terentium in bibliotheca ecclesiae maioris esse. Eum curavi ut transcriberetur mihique huc Romam transmitteretur, quod iam factum est et eum codicem [i. e. apographum] hic habeo et dedi operam ut transcriberetur; quod cum erit factum, et cito fiet, originalem ad te mittam non dono sed ut et alii copiam habeant' et paulo post 'Superiore hebdomada item ad te scripsi me iam commentum Donati in Terentium habuisse, quod Carnoti ut rescriberetur curavi. Facio item transcribi, ut ipsius copiam secure amicis facere possim, ne forte denuo mihi eveniret quod Guarinus [Veronensis], Carolus [Marsuppini] et tu mihi fecistis'. En habes apographum

codicis Carnotensis in Italiam translatum, habes archetypum librorum *Oamn* (=ω), qui ut aliis de causis verisimile fit, non ex altera transcriptione, verum ex ipso apographo derivati sunt. Iam nascitur quaestio, quae inter Maguntinum et Carnotensem intercedat ratio; nam eos artissime cohaerere vel summus inter *TCFR* et *Oa*, in quantum quidem hi pristinam scripturam servaverunt, docet consensus (cf. Mus. Rhen. LII 90). Atque rem iterum iterumque reputanti hoc mihi quam proxime ad verum accedere visum est: in ipso codice Carnotensi fasciculorum compages laxata erat, quo factum est, ut primum folia, quibus scholia ad Phorm. II 1, 4—19 continebantur, exciderent. Quibus amissis ex codice iam mutilato (x^1) descriptus est codex Maguntinus. Deinde sive paulo sive multo post illi quoque fasciculi interierunt, in quibus ea commenti pars scripta erat, quae pertinet ad Hec. III 5, 8—V 1, 2. Hinc factum est, ut Vallae amicus cum Carnotensem (x^2) perlustraret, primo statim obtutu et in Hecyra et in Phormione librum illum non esse integrum animadverteret. Minime igitur Sabbadinio assentiri possum, qui contendit ('Studi ital.' II 53) observasse illum Vallae amicum inde a Phorm. III 1 scholia paulatim rarescere. Hic alia res commemoranda est atque ea summi momenti ad codicum inter se rationes melius perspiciendas. Quattuor illos libros manuscriptos *Oamn* ad eundem redire fontem (ω) cum aliae interpolationes omnibus communes docent, tum qui post Andriae prologum in omnibus legitur tractatus, quem in Mus. Rhen. LII 88 sq. transcripsi. Quamquam si hos codices inter se comparamus, mira quaedam cognoscitur dissensio: ac primum quidem in codicem *O* haud paucae lectiones irrepserunt peculiares ei librorum generi, cui assignandi sunt e. g. codices *LcdN* (φ); deinde in *a* iam multo maiorem talium lectionum numerum invenimus; postremo codices *mn* prope toti in illam recensionem abierunt, nam non solum Phormionis lacuna illius auxilio expleta est, sed etiam in eodem commento ad II 3 idem atque in *LcdN* exstat scholiorum ordo, cum in *Oa* adhuc distinctae sint series adnotationum,

sicut in libris Maguntinae prosapiae. Hinc efficitur exstitisse iam tum cum *O* describeretur recensionem illam cuius testes sunt codices *LcdN*, tantamque fuisse illis temporibus auctoritatem eius, ut pristinam textus formam paulatim submoverit. Quod comprobatur exemplo codicis *D*. Hic quoque, cum in eius archetypo et Hecyrae commentum lacunosum — quam lacunam adhibito codice quodam qualis est *F* expletam esse facile apparet — et scholia ad Phorm. II 3 nondum in unum confusa fuerint, ad eundem fontem revocandus est, ex quo *Oamn* fluxerunt. Idem *D* quamquam in universum cum libris *LcdN* sim. consentit, tamen non ita raro ab isdem dissentit et ad codicum *TCFR* memoriam se applicat (cf. etiam ad Phorm. V 8, 53). Idem fere valet de communi fonte codicum *bE* et editionis principis; in quibus Hecyrae lacuna adhuc exstat (*E* hic deest), in Phormionis vero commento ad II 3 ordo scholiorum quem exhibent *LcdN* iam receptus est.

Quod ad codices $xr^a ztM$ attinet, simillime res se habet; in aliis enim (xr^a) Hecyrae lacuna etiam nunc cognoscitur, in aliis (*ztM*) partim in ipsis partim in proximo fonte expleta est atque expleta quidem ex libro eiusdem recensionis, cuius sunt *LcdN*. Itaque dubium esse non potest, quin hi omnes ad Carnotensis apographum redeant; unde necessario sequitur scholia ad Phorm. II 1, 4—19 in communi archetypo ex illa recensione cuius saepius mentionem fecimus esse restituta. Atque hoc ni fallor comprobatur eo, quod et in *LcdN* et in *Db ed. pr.* $xr^a ztM$ desideratur scholion ad Phorm. II 1, 7, quod in codice quodam propter ὁμοιοτέλευτον ('*causam tradere*') videtur intercidisse. Quae cum ita sint, haud scio an nostro iure sumamus in hanc quoque Carnotensis stirpem similiter atque in *Oamn* gradatim illatam esse deteriorem recensionem. Cuius rei initium fortasse factum est in illa transcriptione, cuius Aurispa l. s. c. meminit. — Iam ad quaestionem difficillimam pervenimus, unde oriunda sit recensio illa saepius commemorata. Qua in re primum statuendum est factam esse eam ante a. 1451, quo anno Aurispa Carnotensis

apographum transcribendum curavit; simul iis quae supra exposuimus convincitur quod Sabbadini ex consensu qui est e. g. inter *N* et *z* conclusit: ut *xztM*, sic et *LcdN* ad archetypum in Hecyrae commento lacunosum redire, cuius rei nec vola nec vestigium apparet. Itaque cum Carnotensis exclusus sit, restant qui in censum veniant codices Maguntinus et *V*; uterque Hecyram habet integram, at in Phormionis commento scholia ad II 1, 4—19 in illo desiderantur, in hoc exstant, sicut in libris *LcdN* sim. Qua de causa facile sibi persuaserit quispiam Vaticanum vel eius archetypum fundamentum praebuisse, praesertim cum aliae res accedant; nam primum et in *V* et in *LcdN* scholion ad Phorm. II 1, 7 deest; tum ad Hec. V 3, 1 in utrisque pauca verba desiderantur, ubi in *V* librarius adnotavit 'deletum propter vetustatem'; postremo in Phorm. praef. III 5 sine dubio *V* eandem praebet perturbationem, quam in *LcdN* invenimus. At contra non desunt, quae illi opinioni adversentur; ex eis quae supra de codice *V* enarravimus apparet librario huius libri iam praesto fuisse exemplar illius recensionis eundemque ante oculos habuisse confusos scholiorum ad Phorm. II 3 ordines. Hinc enim explicatur, quod prioris ordinis scholium ad Phorm. II 3, 29 in posteriore repetitum est, nam in libris qui confusam exhibent recensionem scholion 29 A legitur post 28^3 B; hinc porro explicandum, quod in *V* sicut in *LcdN* post schol. 12 A additum est 'insimulo genetivo iungitur', quae verba codices *RCF* non agnoscunt (eadem adnotatio legitur in *D*, simillima in *Oa* in altero scholiorum ordine, sed hos tres libros ex recensione *LcdN* pendere supra vidimus). Denique si addimus lectiones illius recensionis a correctore in codicis *V* partem priorem interdum neglegenter esse translatas, iam haec opinor sufficiant, quibus *V* ipsum librorum *LcdN* sim. fontem non fuisse demonstretur; sed quominus ex archetypo codicis *V* recensionem illam derivatam esse sumamus, nihil videtur obstare. — Iam pergamus ad Maguntinum, quem a. 1433 ab Aurispa repertum esse commemoravimus. Eundem Aurispam sibi

apographum confecisse cognoscitur et ex ipsius et aliorum epistulis, de quibus cf. Sabbadini, 'Biogr. di Aurispa' p. 83—85, 'Museo ital.' III 385 sqq., 'Studi ital.' II 17 sq. Simul edocemur Aurispam apographum suum Carolo Marsuppini tunc Florentino tradidisse, qui illud transcriberet id est 'emendaret et in digniorem aspectum' redigeret (cf. 'Mus. ital.' III 418); quod fere intra annos 1439 et 1446 videtur esse factum. Ex Vespasiani autem Florentini officina prodiit *V*, prodierunt sine dubio *LcdN*, prodierunt denique *Oa*; eundem porro Vespasianum familiarissime usum esse hominibus doctis litteratisque, quos Mediceorum eximia liberalitas Florentiam convocaverat, res est notissima. Itaque non prorsus a veritatis specie videtur recedere coniectura ipsi Marsuppinio deberi eam de qua nunc agitur recensionem (φ). Quae si ita sunt, e codice *V* Phormionis lacunam, quam ut ipse Maguntinus ita Aurispae apographum habebat, expletam esse sumamus necesse est; cui opinioni fortasse favet omissum ad Phorm. II 1, 7 scholium, quod unus servavit Cuiacii codex, qui, ut hoc statim addam, quam proxime accedit ad librorum *RTCF*(*Oa*) memoriam.

Restat ut doceam quae inter meliores et deteriores codices intercedat ratio. Atque ne longus sim, pauca afferam exempla insigniora, quorum numerum nullo negotio augere licet.

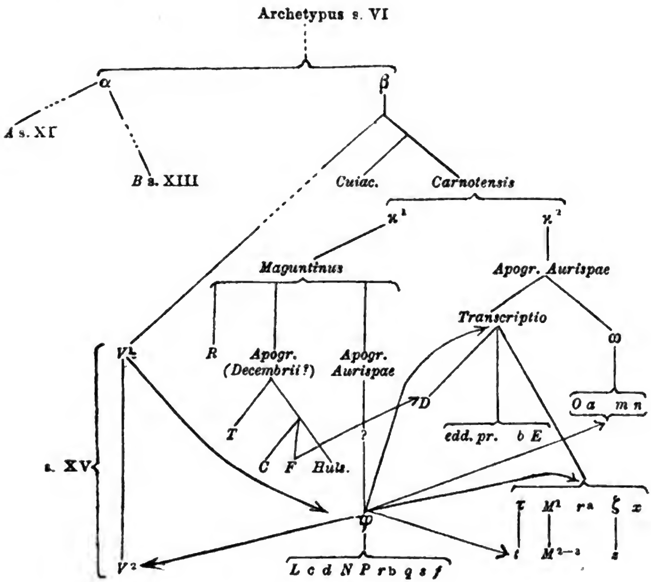
	Meliores libri:	*Deteriores libri:*
Andr. prol. 12	ergo et poema oratio.	ergo in poemate oratio est.
„ *IV 5, 19*	maior et ad summam aetatis refertur et ad comparationem pariliter positum.	maior — pariliter et comparatiue et similitudinarie(!) positum *(cf. Arch. lexicogr. lat. XII 284; 400).*

Eun. III 1,34	ideo quia scorta sunt dura coria. a parte ergo sui meretrices scorta dicuntur.	et dicitur scortum quia tunc aperiuntur dura coria dicta scorta. meretrices ergo sui scorta dicuntur.
„ *IV 5, 2*	sed ut hoc ipsum iam erroris esset ac uinolentiae.	sed — uinolentiae accumulatio.
„ *IV 7, 6*	proprie manipulus milites centum Romani et Latini sub uno centurione, ex manipulo herbae, quem pro signo sequebantur.	proprie manipulus est militis: cum Romani et Latini sub uno centurione bellum aggressuri deputabantur, sibi illi sertam uel coronam ex manipulo vel alio huius modi conficiebant, quae pro signo sequebantur.
„ *IV 7, 39*	et miles de his officiis, quae suo nomine contumeliosa sunt.	miles contumeliose dixit. ab his enim officiis, qui suo nomine uocandi sunt, data uocabula contumeliosa censentur.
Ad. III 3, 35	sic et in Eunucho: et nominatiuus et septimus casus potest esse.	sic et in Eunucho ‘eum se intendit esse, ut est dementia’ (!). et nominatiuus casus potest esse et a b l a t i u u s.
„ *III 4, 47*	idonea causa aduersus uiuos faciendo pro mortuo scilicet.	idonea — uiuos querimoniam faciendo — scilicet.

Ad. IV 5, 61	quam nihil imperiose ac pro auctoritate patris!	quam — patris fiat.
„ „	non 'ne sis socors'.	non dixit 'ne sis socors'.
„ *IV 7, 18*	nihil aliud uolebat Demea nisi ut saeuiret Micio.	nihil — Demea quam ut — Micio.
„ *IV 7, 34*	equus durius.	equus ligneus.
„ *V 3, 10*	putare est falsa et cassa a ueris et utilibus resecare.	putare — falsa et infructifera(!) — resecare *(cf. Arch. lex. lat. l. c.).*
Hec. I 2, 75	uigilanter quod est 'integram ut accepi a suis': potuit enim et uitiatam accepisse.	uigilanter quod est 'integram' specificat(!), id est talem qualem accepi a suis: potuit etc. *(cf. Arch. lex. lat. l. c.).*
„ *III 2, 21*	et τὸ 'dic mihi' curiosius interrogantis est.	et — mihi: dic uerbum est instantis audire et curiosius interrogantis.
Phorm. prol. 2	'transdere' ueteres sonantius, quod nos lenius 'tradere'.	'transdere' — lenius enuntiamus 'tradere'.
„ *I 2, 1*	tertia persona.	tertia persona de se loquens usus est.
„ *I 2, 3*	ordine.	ordinem seruauit.
„ *II 1, 23*	quam pacato ore.	quam miti pectore.

Quae qui consideraverit, facile intelleget, quam bene in hanc Italorum recensionem quadrent, quae apud Voigtium

('Wiederbelebung d. class. Altert.' II^3 385) legimus: 'Ihr Resultat war ohne Zweifel eine Ausbesserung und Ebenung des Textes durch eine Fülle von bunten, aus dem allgemeinen Sprachgefühl entsprossenen Conjecturen'!

---

§ 4.

De editionibus.

Quamquam Donati commentum circiter quinquagies typis mandatum est — cf. Westerhovii edit. I, LXXIXsqq., Ritschl in Suetonio Reiff. p. 483sqq. (= Opusc. III 218) —, tamen hic rem paucis absolvere licet, nam editiones, quae alicuius momenti videantur, admodum paucae sunt.

ed. pr. 1) Editio princeps ex eadem officina prodiit, cui Italia primum librum typis descriptum, eiusdem scilicet Donati artem grammaticam, debet: nam foras eam dederunt Conradus Sweynheym et Arnoldus Pannartz Romae a. 1472. Cum hac de principatu contendit editio Veneta Vindelini Spirensis quam procuravit Raphael Zovenzoni. Quae quo anno facta atque emissa sit etsi prorsus ignoramus, tamen omnium qui harum rerum periti sunt consensu ad Romanam quam proxime accedit, nisi forte ut bonitate ita etiam aetate eam superat. Ab hac Veneta totam pendere editionem anonymam, quae Mentelino Argoratensi assignari solet, vel ipsi versus subscriptionis loco additi produnt (cf. 'Studi italiani' II 76 sq.). Romana autem et Veneta ut inter se quam maxime consentiunt, ita neque haec ex illa neque illa ex hac fluxerunt, sed ad eundem librum manuscriptum redeunt, ad quem codices *b* et *E*. Codex ille, ex quo derivatae sunt, ad deteriorum librorum genus pertinebat et in Hecyrae commento magna illa lacuna (III 5, 8 —V 1, 2) laborabat; ad Phorm. II 3 scholia eodem modo confusa erant atque in reliquis eiusdem condicionis libris. Eo autem editiones a recentioribus libris manuscriptis differunt, quod satis multas voces Graecas continent, quas tamen magnam partem interpolatori deberi luculente demonstravit Sabbadini ('Studi ital.' III 333). Quod cum etiam de multis aliis lectionibus harum editionum propriis valeret, rectissime Dziatzko 'principi editioni non plus fidei deberi quam cuipiam noviciorum codici' statuit (edit. Terent., Lipsiae 1884 praef. p. X adnot. 6).

ed. Mediol. 2) Editio Mediolanensis Antonii Zaroti a. 1476. Haec cum aliis rebus tum eo a principe differt, quod prima Hecyrae commentum integrum exhibet: unde sequitur eam ad diversum fontem redire. Sabbadini ('Studi ital.' II 80) consensum quendam inter Mediolanensem et codicem Vaticanum *G* indicavit, sed illam ex hoc derivatam esse ipse negavit; editorem codice Ambrosiano *q* usum esse fortasse recte Wissowa suspicatus est.

Calph. 3) Editio Veneta a. 1476 et Tarvisiana a. 1477 Ioannis Calphurnii Brixiensis (v. Loeffler, De Calphurnio Terentii interprete, Diss. Argent. 1882). Haec editio in universum nititur editione principe, cuius lacunam in Hecyrae commento Calphurnius explevit adhibito quodam libro manuscripto, qui cum codicibus *t M* artissime cohaeret (v. 'Studi ital.' II 82). Praeterea ordinem comoediarum editor mutavit, ut sic procederet: Andria Eunuchus Heautontim. Adelphoe Phormio Hecyra, sicut etiam in Terenti editione, quacum Donati commentum coniunctum est. Ad Heautontimorumenon cum Donati interpretationes iam non exstarent, Calphurnius ipse commentarium composuit, quem maximam partem ex reliquis Donati commentis compilavit; cf. Loeffler l. c. 47 sqq. Itaque editioni subscriptum est hoc:

'P. Sexti Terentii Afri cum Aelii Donati grammatici examinata interpretatione finis. Insuper addita est Calphurnii in Heautontimorumenon Terentii accurata expositio'. Denique editioni epistula praefixa est 'Calphurnius Brixiensis Marco Aurelio viro praeclarissimo salutem·' etc., quam edidit Loeffler p. 40—45.

Ab hac Calphurnii editione pendere codicem Vatic. Urbin. 354 iam supra commemoravimus; idem valet de codice Boendermakeri, quo Westerhov usus est (v. 'Unters. z. lat. Scholienlitt.' p. 24) et de codice quodam Gandaviensi nunc ut videtur deperdito, cuius collatio a Gronovio facta (cf. 'Unters.' etc. p. 27) exstat in editione Lindenbrogiana Leidensi (Gronov. nr. 12). Hoc autem propter Ribbeckium moneo, qui in edendis comicorum Romanorum fragmentis hac Gandaviensis collatione usus est. Relinquitur ut addam Matritensem quoque Donati codicem videri ex Calphurnii editione esse derivatum (v. supra § 2, 32).

4) Editio Parisina a. 1529 (1536, 1541) Roberti Stephani. ***Steph.*** De subsidiis suis editor in praefatione pauca indicat, cum loquitur de 'codicibus antehac excusis' et de 'vetusto exemplari manuscripto'; illarum in numero sine dubio fuerunt editio princeps et Mediolanensis, de hoc quid iudicandum sit supra (§ 2) exposuimus. His igitur subsidiis nisus et adhibitis Terenti aliorumque scriptorum operibus Donati commentum ita in integrum restituere conatus est Stephanus, ut scholia secundum ipsius Terenti verba in ordinem redigeret, lemmata instauraret, interpretamenta emendaret atque suppleret, Graeca reponeret, sententias auctorum saepenumero singulis litteris signatas integras redderet. Qua in re etsi Sabbadinio (l. c. 81 sq.) concedendum est saepenumero Stephanum errasse multisque locis vim potius quam medelam adhibuisse, tamen negari non potest, quin optime de hoc commento meritus sit; ut alia mittam, vel hoc ei laudi vertendum est, quod saepissime abiectis pravis superiorum editionum lectionibus ex optimo ni fallor codice suo genuinum textum exhibuit, quo factum est, ut Parisina editio omnes quae ante id tempus virorum doctorum manibus versabantur editiones longe superaret.

5) Editio Parisina a. 1602 et Francofurtensis a. 1623 ***Lindenbr.*** Friderici Lindenbrog. Quod ad ipsum commenti textum attinet, haec Lindenbrogii editio in universum non ita multum differt a Stephaniana, nisi quod hic illic haud pauca ex novis subsidiis manuscriptis emendata vel suppleta sunt. Sed Lindenbrog non solum quibus usus sit codicibus accuratius indicavit, verum etiam primus satis multas lectiones librorum suorum in observationibus enotavit, unde qualia ei manuscripta subsidia praesto fuerint aliquo modo statuere possimus. Ipse in praefatione haec exponit: 'Donati duo exemplaria habuimus et illa Pithoeorum accurata diligentia ad Mss. codd. Antonii Contii

et Iacobi Cuiacii Antecessorum Bituricensium collata, quorum auxilio in hoc commentario plurimae lacunae suppletae aliaque infinita errata integritati suae restituta sunt. Iuverunt etiam nonnihil collectanea quaedam quae in bibliotheca regia Parisiensi, et schedae vett. Pet. Danielis Aureliani viri humanissimi.' De Pithoeorum collatione iam supra verba fecimus; schedis autem Petri Danielis cod. Parisinum *A* significari rectissime demonstravit Dziatzko (Mus. Rhen. XIX 450 sq.). Sed in hoc errasse mihi videtur vir doctissimus, quod de Lindenbrogii collectaneis protulit: 'sie waren eine gedruckte Donatausgabe mit handschriftlichen Varianten, wahrscheinlich auf Grundlage des cod. 7920, und mit Conjecturen.' Nam cum Lindenbrog, ut ipse in praefatione docet, cod. Paris. 7899 Terenti ad emendandas comoedias adhibuerit, in hoc autem codice, quem editor in observationibus Ms. R(egium) appellat, permulta Donati scholia (usque ad Andr. I 5, 10) exhibeantur (cf. Umpfenb. praef. XXVI; Schlee, Scholia Terent. 38; Chatelain, 'Paléogr. des class. Lat.' ad tab. VII), mihi quidem veri videtur esse simillimum his excerptis cod. Parisini 7899 usum esse Lindenbrogium (v. 'Unters. z. lat. Scholienlitt.' 22 sq.; cf. etiam, quae in observ. p. 640ᵃ de Sulpicii periocha ex Ms. R. affert Lindenbrog et Umpfenbachii adnotationem de codice *P* p. 430). De altero Cuiacii codice Lindenbrogio permisso v. Hagen, 'Der J. u. Ph. Peter Daniel' p. 31.

Westerh. 6) Editio Hagana a. 1726 Henrici Westerhov. Praeter duos libros manuscriptos, alterum Hulsii alterum Boendermakeri, de quibus v. supra (§ 2 et § 4, 3), editor nonnullas editiones vetustiores, in his unam de principibus ut videtur (cf. praef. p. LXXXX), adiit, quarum lectiones in observationibus enotavit; ibidem multas coniecturas protulit, quarum partem Wielingio amico debebat. Textum qualem ex Lindenbrogiana recepit, rarius immutavit. — Hanc Westerhovii editionem repetiit G. Stallbaum additis Bentleii et Schopeni in Donatum observationibus (Lipsiae a. 1830—31).

Klotz. 7) Editio Lipsiensis a. 1838—40 Reinholdi Klotz. Hic quomodo rem absolverit, ipse indicat in praefatione p. V: 'adnotationes nonnullae Aeli Donati quae in vetustioribus editionibus leguntur . . . ex editionibus volgatis exciderunt . . . denique editores . . . multa secus ac leguntur in veteribus editionibus constituerant. . . . His ego incommodis quom libros manu scriptos . . . nunc quidem nancisci non potuissem, sic mederi studui, ut duas editiones antiquissumas, principem unam quae fertur sine loco et anno [i. e. Argoratensem, v. supra sub 1)], alteram Venetam anni 1485 [a Calphurniana pendet] . . . potissumum . . . sequerer'. Hinc satis apparet, quam fallaci nitatur fundamento haec editio. Attamen ne iniqui simus, hoc

profitendum est Klotzium, ut ipse l. c. monuit, veterem ordinem adnotationum — in universum quidem — revocasse et hic illic textum in integrum restituisse.

---

§ 5.

De scholiis Terentianis ex Donati commento excerptis.

1) Scholia Bembina. In antiquissimo Terenti libro manuscripto, quem viri docti intra IV et V saeculum collocant, margines oppleti sunt scholiis, quae pertinent ad Andr. IV 5, 8—V 5, 8, Eun., Heaut. in. — III 2, 39, Phorm., Adelph. Horum scholiorum exiguam partem ex P. Victorii apographo Schopen a. 1832 (Progr. gymn. Bonn.) publici iuris fecit, fere omnia Umpfenbach in Hermae vol. II 341—402 edidit, sic tamen, ut satis multa vel corrigenda vel supplenda reliquerit, ut docent ea, quae Studemund in Annal. philol. 1868, 546—71 et 1882, 51—63 congessit. Octavo saeculo scholia tribuit Umpfenbach, qui idem animadvertit a duobus librariis ea scripta esse; propius ad ipsius codicis aetatem accedere scholiastas sibi persuasit Studemund, de s. VI—VII cogitat Hauler; at Zangemeister-Wattenbach, Sickel, Kauer pro certo affirmant omnia scholia, et prioris et recentioris manus, sexto saeculo codici Bembino esse adscripta (cf. Ter. Phormio ed. Dziatzko-Hauler p. 185; Stud. Vindob. XX 255 sqq.). Atque primum quae ad Andriam adnotata sunt, nulla omnino ratione cum Donati commento coniuncta sunt; in eis deinde quae ad Eunuchum et Adelphos pertinent inveniuntur sane nonnulla, quae cum Donato consentiunt, sed num ex huius commento, quale quidem ad nos pervenit, desumpta sint, res est admodum dubia; nam ille qui cognoscitur consensus ad communem fortasse fontem velut Terenti codicem variis scholiis instructum referendus est. Idem valet de parte scholiorum ad Heautontimorumenon et Phormionem. Rem autem ita se habere nescio an comprobetur illo ad Eun. II 3, 45 scholio Bembino, ubi legimus 'sed quantum Donatus commentator Vergilii refert'! Contra si ea scholia quae Phormionis prologo et primo actui adscripta sunt cum nostro commento comparamus, fieri non potest, quin illa ex hoc deprompta esse statuamus; habemus enim utroque loco eandem scholiorum farraginem (cf. inprimis ad I 1, 1) nec non compluribus locis singula commenti scholia in Bembino conglutinata videmus. Hinc sequitur ut sub finem sexti saeculi Donati commentum iam tale exstitisse putemus, quale ad

nostram aetatem pervenit. Quod etiam alia ratione comprobari potest: nam scholiorum ad Heaut. facile duo discernuntur genera, quorum alterum arto quodam vinculo cum nostro commento cohaeret. Hoc non ita explicandum est, ut excerpta ex deperdito Donati ad illam fabulam commento nobis praesto esse sumanus, sed — id quod luculentissime demonstravit Gerstenberg (De Eugraphio 108 sqq.; cf. etiam Smutny in Dissert. Vindob. VI 134 adn. 3) — ex quinque Donati commentariis nobis servatis similiter compilata sunt, atque Calphurnii in eandem comoediam interpretationes. Cuius rei 'una inveniri potest causa haec: quia scholiasta ille commentarium Donati in eam fabulam non iam habuit' (Gerstenberg 111). Aut igitur a compilatore corporis nostri Donatei omissum est illud commentum aut, quod a vero propius abesse videtur, post illum excidit (cf. Rabbow p. 332). Sic non solum cognoscimus qua aetate archetypus omnium codicum nostrorum confectus sit, verum etiam testem spectatae vetustatis nacti sumus, quamquam excerptorem interdum satis libere commenti textum tractasse neglegendum non est.

2) Scholia Victoriana. Exstant in codice Terenti Laurentiano 38, 24 s. X frustula Donatea ad Andr. III 2, 24 —V 5, 7 et Eun. prol. 5—II 2, 43. Horum scholiorum primus mentionem fecit Umpfenbach in Herm. II 338; idem in edit. Ter. partem excerpsit (praef. XX adn. 2). Post illum ediderunt Sabbadini in 'Studi ital.' II 24—25 et Schlee, Scholia Terentiana 68—69. — His igitur scholiis vel potius glossis semper adscriptum est 'secundum d(onatum)'. Quae quin ex eiusmodi commento, quale nobis praesto est, excerpta sint, dubitari vix potest (cf. e. g. ad Eun. II 1, 5, ubi codd. Donati '*Quod mihi carior pro qui mihi sum carior*', scholiasta '*pro qui mihi sum carior; aliter quod mihi carior sed. d.*': in utrisque eadem lemmatis corruptela); sed eundem qui scholia Victoriano addidit, ea ex Donato exscripsisse minime certum est. Immo non abest suspicio frustula illa ex alio codice Terentiano in Victoriani margines esse translata (cf. Umpf. Herm. II 338; velut ad Andr. V 1, 20 exstat '*praesenseram*] *aliter nt secundum d.*', quod ni fallor corruptum est ex '*aliter rit s. d.*', nam '*senserit*' testatur Donati commentum); qui cuius generis fuerit etsi certo diiudicari nequit, tamen de libro familiae γ (*PC*) cogitari posse non omittam. Etenim ad Andr. III 2, 24 legitur '*occepi*] *vel occoepi secundum donatum*', hic autem habet '*occepi*] *occepi melius quam incepi* (*fort.* quam coepi *ex cod. A*)', unde non absurdum videtur credere in libro quodam ad Terenti 'coepi' adnotatum fuisse 'vel occ(epi) s. d.'; 'coepi' vero est lectio codicum *PC*. Deinde ad Andr. IV 4, 45 in Victoriano scriptum est '*aha necdum omnia*] *aliter an haec tu omnia scilicet audisti secun-*

dum d.', in Donati commento duo exstant scholia '*1)* AH NEC TV OMNIA . . . . . *2)* NEC TV OMNIA *audisti subauditur*'. Iam apparet illam Victoriani adnotationem ad secundum scholium pertinere; sed neque in hoc neque in illo apud Donatum 'an haec tu omnia' legitur, quae contra lectio est librorum *PC*. Fortasse igitur Victoriani scholium desumptum est ex codice quodam, in quo ad verba 'an haec tu omnia' supra versum additum erat 'scilicet audisti s. d.' Sed haec sufficiant. In Victoriano ordo fabularum est: Andria Adelphoe Eunuchus etc., itaque Sabbadini, quod frustula Donatea ad Andriam et Eunuchum pertinent, sagacissime conclusit derivata esse excerpta illa ex libro, in quo Andriam Eunuchus excipiebat; sed hinc eundem ordinem ex Donati aliquo codice profectum esse mea quidem sententia non necessario colligitur, cum et in libris *PC* Eunuchus sequatur Andriam.

3) Scholia Riccardiana. De Riccardino (nr. 528 s. XI) Umpfenbach in praefatione p. XXXIII ita refert: 'praeter secundam manum in initio Hecyrae et in Phormione tertia quaedam eiusdem aetatis atramento nigriore et ductibus subtilioribus excerpta ex scholiis Donatianis aspersit'; ibidem (adn. 1) quae partim ipse partim Studemund descripserant exhibet. Pertinent autem scholia Riccardiana, quae etiam Schlee syllogae suae inseruit (p. 69—75), ad Hec. prol. I 1—I 2, 84 et ad Phorm. prol. 1—III 2, 1; Donati nomen nusquam adscriptum est. Plerumque haec excerpta consentiunt cum optimis Donati codicibus; itaque quoniam in hac commenti parte nisi saeculi XV libri manuscripti nobis praesto non sunt, multo vetustiorem testem servatum esse gaudemus. Tametsi hic quoque sicut in Bembinis scholiis cautione opus est, ne Donati commento adscribamus, quod soli excerptoris arbitrio debetur, velut ad Phorm. II 2, 24 versus Iuvenalis, quem codices nostri non agnoscunt.

4) Scholia Vaticana. Perexiguus est numerus scholiorum Donateorum in cod. Vaticano 3868 s. IX/X, cf. Umpfenbach in praefat. p. XXVII et Schlee l. c. p. 67—68.

5) Scholia Parisina. Iam apud Umpfenbachium in praef. p. XXVI haec legimus: 'scholia refert [sc. Fritschius] in f. duodecim prioribus [codicis Parisini 7899 s. IX/X] permulta esse, deinde rarescere, nonnullis locis plane deesse'; tum Chatelain 'Paléogr. des class. Lat.' ad tabulam VII de eodem codice ita refert: 'Dans le Paris. 7899, le texte de Térence est accompagné, au moins dans la première partie du volume, de gloses abondantes empruntées généralement au commentaire de Donat'; denique Schlee p. 38 mentionem facit, cum dicit 'in *P* libro priora folia duodecim multis Donatianis scholiis obsita sunt'. Haec scholia exceptis eis, quae Chatelain l. c.

transcripsit (ad Andr. I 5, 1—10), adhuc edita non sunt; magnam vero partem Schopen, cum a. 1851 Parisiis versaretur, descripsit simulque adnotavit pertinere illa excerpta ad tractatus de comoedia (Euanth. IV 5 sq.) et Andriam usque ad I 5, 10. Accedunt autem haec scholia Parisina quam proxime ad eam commenti formam, quae in optimis Donati codicibus nobis tradita est; ex ipso Parisino *A* Donati ea esse descripta iam contendere non ausim, cum sine dubio ex vetustiore libro fluxerint. De ratione quae inter Lindenbrogii 'collectanea' vel 'excerpta Ms. R.' et scholia codicis Paris. 7899 intercedat, v. supra § 4, 5.

De Eugraphio fusius disputavit Gerstenberg l. c. p. 33 sqq. Hic monuisse sufficiat inesse in nostra scholiorum farragine permulta, quae ex illius commento derivata esse videantur neque apud Eugraphium deesse, quae originem Donateam aperte prae se ferant. Certiorem sententiam tum demum proferre licebit, cum quae sit Eugraphiani commenti indoles atque natura melius perspexerimus.

Quod ad scholia recentiora pertinet, quorum partem Schlee edidit, viro doctissimo adstipulor, qui p. 44 haec protulit: 'cum Donatianis magna multitudo brevium scholiorum congruit, quae utrum ex ipso Donato an ex eodem, quo ille hauserit, fonte petita sint, non liquet'. Nam sicut fieri potuit, ut breves illae adnotationes ex genuino Donati commento excerperentur, ita non alienum est credere ex codice quodam Terenti glossis instructo permulta in nostram commentorum compilationem irrepsisse. Fortasse autem accurata scholiorum Donateorum, Bembinorum, Eugraphianorum, recentiorum comparatione instituta melius apparebit, quid in hac re statuendum sit.

---

§ 6.

De novae editionis subsidiis manuscriptis.

Ex eis quae supra (§ 3) exposuimus satis apparet, quos potissimum in constituendo Donati textu sequi debeamus libros manuscriptos: ubique proficiscendum est a codicibus, qui immunes sunt ab Italorum saeculi XV retractatione, id est *ABV*[1] *Cuiac. RTCF*. Qua in re neglegendum non est, quod iam supra monui, in adhibendo codice *B* cautione quadam opus esse; deinde codicis *F* testimoniis carere possumus excepta prima commenti parte, ubi *C*

deest. Iam si apparatum criticum ad Andr. II 1, 31—fin., ubi praesto sunt codd. *ABV*[1]*TC* perlustramus, has affinitates reperimus:

ABV[1]—*TC*: II 1, 31 uel — et; II 3, 29 dixit — ostendit; II 6, 16 celanda — occultanda; 24 reprehendo — uitupero; III 2, 31 enim — ante; 46 adiunxerunt — affixerunt; III 4, 18 commotus — prouocatus; 19 caute — hanc; 22 palam — manifestum; III 5, 4 et sapientia — pretium pro stultitia; IV 1, 9 id est quia — tamquam; 13 promiserunt — prouiderent; IV 5, 8 sequebatur — perseuerat; V 2, 13 precatorem — praeceptorem; V 3, 25 potest incusare — accusare potest; V 4, 12 esse — chritonem; V 5, 1 duas res — duo.

AB—*TCV*[1]: II 3, 9 a principio — ab initio; III 3, 10 mutabant — uitabant; IV 3, 18 sagittariis — sagittis; V 6, 14 plurimis — pluribus.

AV[1]—*BTC*: IV 3, 18 captandas — capiendas; IV 4, 47 in cruciatum — cruciatum; V 2, 14 uolunt — uelint; V 3, 27 sufferre — ferre; V 4, 11 tuam — tu iam; 34 consuetudine magis — m. c.; 47 uel—et; V 5, 4 sint — sunt.

ATC—*BV*[1]: V 1, 9 hic — haec; V 2, 3 et aduentum — aduentum; V 3, 8 mos — mox.

In reliquis commenti partibus res eadem est. Differentiarum autem quae apparent pars casui tribuenda est, pars inde repetenda, quod codices *TC* non recta via ex antiquo libro propagati sunt, sed intercedente hominis docti transcriptione; quae restant, ex glossematis vel variis lectionibus adscriptis originem traxisse videntur, cf. e. g. Andr. I 1, 9: dominabatur *AV*[1], dominatu *T*, dominatu, *in mg.* al. dominabatur *C*; II 6, 8: omnibus uel nominibus *AB*, omnibus *TC*, nominibus *V* (*dett.*); V 1, 5: criminis uel criminationis *A*, criminis *rell.*; V 3, 25: peccato, *sscr.* uel re *A*, peccare *rell.*; V 6, 3: dixerit, *sscr.* uel sci *A*, dixerit *ut vid.* *V*[1], scierit *rell.*

Accedit quod librarii saepius ad libidinem pristinum verborum ordinem immutaverunt, cuius rei luculenta ex-

empla sunt haec: Ad. II 2, 17 demonstratiuus (sic V^2 *dett.*)] demonstrat huius *ut vid.* V^1, huius demonstrat *C*; Ad. IV 5, 33 dixit sed miser amet] dixit sed miseram et · *C*, sed miseram dixit et *V* (*dett.*); Ad. V 9, 16 qui amari conabatur] quia mori conabatur *C*, quia conabatur amari *V* (*dett.*); Hec. III 1, 8 aut enim soluunt nos curae] autem insoluunt nos cure *C*, aut enim nos curae insoluunt *V* (*dett.*); cf. etiam supra ad Andr. V 3, 25; 4, 34.

Si originem atque indolem singulorum librorum respicimus, in universum dici potest praestantiorem esse fidem codicum *ABV*^{1}. Quo magis dolendum est in maxima commenti parte his testibus nos esse destitutos, adeo ut omnino ad Maguntini memoriam delegati simus. Sed hic quoque perincommode accidit, quod duo codices — *T* et *R* dico — non nisi exiguam totius operis partem continent, cum solus *C*(*F*) integrum exhibeat commentum. Cui accedit codex *V*, quem inde ab Ad. II 3 testem esse incertissimum saepius commemoravimus. Atque ut discernamus, ubi *V* ex Italorum recensione pendeat, necesse est consulamus libros deteriores, qui ad eandem recensionem pertinent; ubi igitur *V* a codicis *C* memoria discedit et cum deterioribus consentit, fieri non potest, quin illius scriptura in summam vocetur suspicionem. Idem cadit in Phormionis commentum, ubi praeter *C* codicem *R* Maguntinae prosapiae testem habemus. Haec autem re vera ita se habere optime comprobatur lectionibus codicis Cuiaciani, quas Pithoeorum collationi debemus. Pauca afferam exempla. *C* (*Cuiac.*) — *V* (*dett.*): Ad. IV 2, 13 figurauit] figura aut — figuratiue ut dicimus; IV 2, 43 mane deueni] man deuani (manaeuam) — mande iram; IV 3, 2 fecerat (faceret) — peccatum fuisset; IV 4, 3 significat — significet; IV 4, 22 fuisse — esse; IV 5, 59 subaccusatur hoc (hic) — per hoc subaccusetur; IV 7, 5 mitigare sibi acriorem fieri iracundiam (-dum) demeam — iracundiam demeae acriorem fieri possibilem sibi mitigare queat; Hec. prol. II 1 dum (dicit) — memoratur; prol. II 23 at ubi cum (a iudicum) persona — primo cum persona; I 1, 17 semper suasisse (se

persuasisse) — eam persuasisse; I 2, 56 a nomine in · e & (a nomine cet) — antonomasice; II 1, 41 coniunctia (-tiua) — coniunctione. *BC* (*Cuiac.*) — *V* (*dett.*): IV 3, 15 nominauit apposita sunt (nomina ut posita sunt) — nominauit; IV 4, 8 socrum sed — sostratam et. *RC* (*Cuiac.*) — *V* (*dett.*): Phorm. I 1, 1 grecisque (gregisque) — generisque (*sic et R in mg.*); I 1, 7 pro uero (puero) — pro uere scio; I 2, 52 hortatus (-tor) — hortari; I 2, 97 nam — iam; I 4, 34 uide satin — et quid commachinetur; II 3, 8 sexu — sensu; 18 ociosa — odiosa. — In tanta integrorum testium penuria facere non poteram, quin interdum deteriorum librorum lectiones afferrem, praesertim iis locis, ubi velut ad Phorm. II 1, 4—19 *V* solus commenti textum servavit. Quod ex magno deteriorum codicum numero *L* et *D* (quibus in priore parte accedit *P*) selegi, hoc post ea, quae de libris manuscriptis exposui, comprobationis indigere non puto; his interdum addidi scripturam codicis *O*, quippe qui hic illic bonam lectionem exhiberet. Iam quibus subsidiis in singulis commenti partibus nitatur nova editio, haec doceat tabula:

	Meliores					Deteriores				
Vita Terenti	*A*		V^1	*T*	*F*	*L*	*P*	V^2	*D*	
Tractatus de comoedia	*A*		V^1	*T*	*C*	*L*	*P*	V^2	*D*	
Andria — II 1, 23	*A*		V^1	*T*	*C*	*L*	*P*	V^2	*D*	
„ II 1, 23—fin.	*A*	*B*	V^1	*T*	*C*	*L*	*P*	V^2	*D*	
Eunuchus — III 2, 1		*B*	V^1	*T*	*C*	*L*	*P*	V^2	*D*	
„ III 2, 1—V 2, 23			V^1	*T*	*C*	*L*	*P*	V^2	*D*	
„ V 2, 23—fin.			V^1		*C*	*L*	*P*	V^2	*D*	
Adelphoe — I 1, 40	*A*		V^1		*C*	*L*	*P*	V^2	*D*	
„ I 1, 40—II 3			V^1		*C*	*L*	*P*	V^2	*D*	
„ II 3—fin.			(V^1)		*C*	*L*		V^2	*D*	
Hecyra — III 4, 16			(V^1)		*C*	*L*		V^2	*D*	
„ III 4, 16—V 2, 8		*B*	(V^1)		*C*	*L*		V^2	(*D*)	
„ V 2, 8—fin.			(V^1)		*C*	*L*		V^2	*D*	
Phorm. — II 1, 4			(V^1)	*R*	*C*	*L*		V^2	*D*	(*O*)
„ II 1, 4—19			(V^1)			*L*		V^2	*D*	
„ II 1, 19—fin			(V^1)	*R*	*C*	*L*		V^2	*D*	(*O*)

Quod ad voces Graecas attinet, in iisdem paene versamur angustiis, quippe cum in noviciis libris fere desiderentur. Omni suspicione carent, quae in *A B Cuiac.* traditae sunt; idem valet de iis quae in *V* — huic plurimas debemus — et *R* leguntur. Accedunt quae in *M* a manu 4., in *G* a manu 2. nescio quibus ex fontibus suppleta sunt; paucissima ex codice quodam Caroli Strottii repetuntur (v. 'Studi ital.' II 89; 127). Praeterea in *TC*(*F*) quaedam casu servata sunt, de quibus disputavi in Mus. Rhen. LII 75 sq. Nonnulla etiam in codicibus *tx* sed in prima dumtaxat commenti parte (usque ad Andr. I 1, 98) exstant; haec plerumque cum iis consentiunt, quae in *M* atramento scripta sunt: minio enim manus 4. supplevit. Longe alia condicio est vocabulorum Graecorum, quae editio princeps exhibet; nam ea si non omnia at magnam partem interpolatori deberi demonstravit Sabbadini ('Studi ital.' III 333). Quid de Stephani editione statuendum sit, docent ea quae in praefatione exponit: ubi librorum manuscriptorum testimonium accedit, suspicio nulla est, at ubi illi deficiunt, quod imprimis in Adelphorum commento factum est, periculum est, ne quae docti nescio cuius coniecturae debentur, vetusto exemplari quo usus est editor imputemus. — Praeterea monendum librarios in perscribendis vocabulis Graecis, — hoc potissimum ad terminos technicos quos vocant pertinet — sibi minime constitisse; unde factum est, ut in codicibus modo Graecae modo Latinae litterae appareant. Qua in re eam potissimum secutus sum rationem, ut omnibus locis Graecam restituerem formam, ubi aut optimi libri eam exhibent aut in quibusdam lacuna exstat, cum alii Latinam formam praebeant.

---

§ 7.

De eius quod ad nos pervenit commenti forma atque origine.

Ad communem archetypum redire omnes codices nostros non est quod pluribus demonstretur. De illo egit Sabba-

dini ('Stud. ital.' II 22 c. adn.; 73; III 335), cui id concedo proximum fontem minusculis litteris scriptum, hunc autem ipsum ex codice maiusculae litteraturae derivatum fuisse (cf. quae § 2 de Parisino *A* indicavi). Quod autem vir doctissimus contendit prototypon exemplar saeculo VI—VII confectum esse, paulum ab eo dissentio. Id quidem recte animadvertit terminum quendam praeberi scholiis Bembini codicis ad Phormionis partem priorem spectantibus: quae saeculo VII attribuit, cum vix possit esse dubium, quin sexto saeculo vetustissimo libro adscripta sint (v. supra § 5, 1). Sed quod Leonem secutus dicit Prisciano pleniorem commenti Donatei formam praesto fuisse, quam quae ad nos pervenerit, id probare minime possum: etenim si duos illos institutionis grammaticae locos (v. § 1 testim.) comparamus, hoc solum efficitur deprompsisse grammaticum ex Donati commento variam ad Andr. III 3, 4 lectionem 'paucis' et 'pauca', quam nostrum quoque commentum testatur. Nulla igitur re impedimur, quin medio fere saeculo VI eam quae aetatem tulit scholiorum Terentianorum recensionem esse ortam sumamus.

Iam vide quaeso, quantum spatium temporis inter prototypon illud exemplar et antiquissimum quem habemus codicem — Parisinum *A* s. XI dico — intercedat: facillime animo comprehendere poteris, quam lata omnis generis corruptelis praesertim in huiusmodi opere patefacta sit via. Quas si removerimus — quod ut fieret, enixe operam dedi: quamquam permulta adhuc sospitatorem flagitare non ignoro —, non ad ipsum Donati commentum perveniemus, sed ad eam tantummodo quam saeculo sexto assignavimus scholiorum compilationem, quam in hac editione quoad fieri potuit exprimendam curavi, adeo ut etiam scholiorum ordinem saepenumero perturbatum servaverim.

Cum non sit in animo totam hic pertractare quaestionem Donateam, satis habeo indicasse, quomodo commentum nostrum ortum esse videatur. Iam inde ab saeculo XVI viri docti animadverterunt hanc scholiorum farraginem a Donato non esse profectam (v. 'Studi ital.' II 4 sq.); ita-

que varia temptaverunt, ut rem explicarent, quae omnia referre et longum est et supervacaneum, cum diligentissimam habeamus Sabbadinii disputationem. Quem potissimum secutus sic mihi rem composui: genuinum Donati commentum in duorum excerptorum manus incidit, qui servato auctoris nomine scholia maximam partem plus minusve transformata in Terentianorum codicum margines transtulerunt. Procedente tempore evenit, ut variae adnotationes diversae originis sive ab ipsis excerptoribus sive ab aliis adicerentur. Tum sexto saeculo nescio quis duo illa scholiorum corpora admodum aucta in unum cogere studuit atque rem ita instituit, ut primum singulos scholiorum ordines binis columnis iuxta positis ex codicibus transcriberet, deinde Terentianorum versuum ordinem secutus confunderet; id quod ei non semper contigit. Simul commissuras quam maxime occultare conatus est, ut unius et simplicis operis speciem efficeret; fortasse etiam alia nonnulla de suo addidit. Compilator vero 'cum per quattuor [vel quinque, scilicet Andr. Eun. Heaut. Ad. Hec.; cf. supra § 5, 1] fabulas id egisset sedulo, ut duos commentarios in unum concinnaret et contaminaret, in Phormionis II 3 abiecta subito industria integros posuit, primum alterum a v. 7 (nam huc usque contaminati sunt) ad v. 93, deinde alterum a v. 5 ad v. 93; dehinc autem quae sequuntur scholia usque ad finem fabulae, ea ita comparata sunt, ut unum commentarium adhiberi intellegas. Quare certum est Phormionis commentum fuisse ultimum, ad quod cum pervenisset compilator, fastidio concepto destituerit quam usque dederat operam' (Rabbow p. 331, qui quae in period. phil. Berolin. 1895, 427 exposui, non recte intellexisse videtur). Hinc igitur numerosissimae illae repetitiones, hinc saepenumero perturbatus scholiorum ordo, hinc porro mira illa ad Phorm. II 3 commenti forma, hinc denique rarescentia ad Phorm. III—V scholia!

Iam si quaeritur, num fieri possit, ut aliqua ex parte genuinum Donati commentum ex hac scholiorum farragine eliciatur, equidem hoc non prorsum negaverim, sed res

mihi videtur esse admodum lubrica atque intricata. Quin ipse qui periculum fecit Sabbadini confiteri coactus est rem interdum esse meri arbitrii ('Stud. ital.' III 346; cf. etiam Leo in Mus. Rhen. XXXVIII 333). Itaque ne aliorum praeoccuparem iudicium simulque ut aliquo modo viam praestruerem, satis habui ea quam indicaverunt Schopen, Teuber, Sabbadini ratione adhibita singulas adnotationum glebas in quantum iustum ac necessarium visum est dissoluisse. Inclinatis autem litteris reddi ea inprimis volui, quibus integrum scholium in duas vel plures partes disiectum esse videbatur; hic illic etiam parva additamenta (cf. Andr. prol. 6^2; 16^3; 24^2; 25^3; I 1, 1^6; 2^1; al.) eodem typorum genere exprimenda curavi.

De Euanthio eiusque commentario Terentiano, de quo ambigunt viri doctissimi, v. commentatiunculam meam 'Unters. z. lat. Scholienlitt.' c. I; de altero tractatu v. eandem et 'Studi ital.' V 303 sqq.; de praefationum singulari condicione cf. Smutny (Diss. Vindob. VI) p. 100 sqq., Rabbow p. 320 sqq.

Quod attinet ad ipsam Terentianarum fabularum memoriam, qualis exstat in commento nostro, rem esse incertissimam ex eis, quae de commenti origine exposuimus, facile quivis intelleget. Nam ut omittam scholiorum formam saepenumero ab excerptoribus esse mutatam, hoc vix credibile est etiam integra genuini commenti Donatei lemmata in Terentianorum codicum margines esse translata. Immo veri est simillimum singula scholia variis notis cum iis ad quae pertinebant poetae verbis coniuncta fuisse; deinde eum qui scholia descripsit, ut unum corpus efficeret, praefixisse ea comici verba, quibus eadem quae scholio nota adscripta erat. Hinc factum, ut haud raro falsa scholiis lemmata praeponerentur — quae additis † † significavi —; hinc porro factum, ut lemmata modo hanc modo hanc Terentiani textus recensionem sequerentur; hinc denique factum, ut interdum aliam in lemmate, aliam in ipso scholio Terenti memoriam inveniremus (cf. 'Studi ital.' III 335 sq.; 341 sq.; 358 sqq.). Quae si reputaverimus,

facile concedemus ex lemmatis de ea quam ipse Donatus secutus sit textus recensione nihil certi colligi posse, quippe quae nihil indicent nisi quae fuerit in iis, quibus olim scholia adscripta erant libris Terentianis textus condicio; quos libros intra IV et VI saeculum collocandos esse per se patet. Maiorem fidem habent ea, quae ex ipsis scholiis eliciuntur, quamquam ne hic quidem de Donatea origine satis constat; praeterea non neglegendum ex memoria scholiastam afferre potuisse poetae verba. Sed haec monuisse sufficiat, nam si ad singula nunc descendere vellem, vereor ne terminos huius praefationis longe excederem. Attamen pauca videntur esse addenda. In codicibus enim Donatei commenti saepius singulis scaenis personarum notae praepositae sunt, quae quin ex illis de quibus supra dictum est libris Terentianis derivatae sint, vix potest dubitari: quas integras referre e re visum est.

Andria
I 2 DAVVS SIMO *A*, SIMO *T*
3 DAVVS *ATC*
4 (Mysis? *A*)
5 MISIS *A*
II 1 CARIN9 BIRRIA PAMPHILVS *AT*
2 DAVVS CHARINVS PĀPHILVS *AT*
3 Pamphilus dauus *AT*
4 Simo dauus · PAMPHILVS *AT*
5 BYRRIA ET IDĒ · *A*, (tres *add.*) *T*
III 1 MISIS · DAVVS SIMO LESBIA *A*, (M-S-D-L-) *T*
2 lesbia simo · DAVVS *A*
3 SIMOON · REMIS *A*
4 DAVVS Simo *AT*
5 Pamphilus · Dauus · *AT*
IV 1 CHARINVS PAMPHILVS DAVVS *AT*
2 MISIS PAMPHILVS CHARINVS DAVVS *AT*
3 MISIS *A*
4 chremes MISIS · DAVVS *AT*
5 CRIGO MYSIS · DAVVS *A*, (crito) *T*
V 1 SIMO CHREMES *A*, Chremes Senex Simo Senex *T*
2 DAVVS · CHREMES SIMO DROMO *A*
3 PAMPHILVS · SIMO · CHREMES *A*
4 CRITO SIMO PĀPHILVS *A*
5 CHARIN9 PAMPHILVS DAVVS *A*
6 DAVVS PĀPHILVS CHREMES *A*, dauus pan · cre · *B*, dauus panphilus carinus *T*

Eunuchus
I 1 Phaedria Parmeno *T*
2 Tais P2oh: (!) PAR · *T*
(II 1—III 1 *nihil apud Sabbadinium adnotatum, sed quin exstent non dubium*)
III 2 Tais Traso gnato Parmeno Pythias *T*
3 Chremes Pithias *T*
4 Antipho *T*
5 Cherea Anthifo *T*

Eunuchus
IV 1 doris *T*
2 phedria *T*
3 Phitias dorias phedria *T*
4 phedria pithias *T*
5 Chremes pithias *T*
6 Tais pithias Cremes *T*
7 Traso Gnato Cremes Thais *T*
V 1 Tais Phitias *T*
2 Chaerea phitias Thais *T*

Adelphoe
I 1 MICIO SENEX *A*

Hecyra
I 1 philotis syrus parmeno *C*
IV 1 mirrina phidippus *B*
2 sostrata pamphilus *B*
V 1 bachis laches *B*
2 phidippus laches bachis *B*

Phormio
I 3 ANTIPHO PHEDRIA *R*
4 GETA ANTIPHO PHEDRAA *R*
II 1 DEMIPHO SENEX *R*
2 PHORMIO *R*
4 DEMIPHO *R*
III 1 ANTIPho *R*
2 PhEDRIA *R*
IV 1 DEMIPho chreMES *R*
3 ANTIPho *R*
V 1 SOPRONIA *R*
3 DEMIPHO *R*
9 NASISTRATA *R*

E codice *V* neque a Wissowa neque a Sabbadinio quicquam enotatum est; cur deteriores libros neglexerim, non est quod demonstrem.

Deinde alia res commemoranda: interdum enim scaenarum distributio in codicibus commenti nostri differt ab ea, quam Terenti libri testantur. Novae scaenae initium apparet Andr. IV 3, 7; Eun. V 4, 21; Hec. III 1, 38; Phorm. III 3, 7; econtra nova scaena non indicata est Ad. V 5 (*sic V dett.*); Ad. V 8 (*sic C*); Ad. V 9; Hec. IV 3 (*sic C*); Phorm. III 3, 1; Phorm. IV 2; Phorm. V 7. Ad Phorm. III 3, 1 et 7 res ni fallor librario tribuenda est, qui a QVID FACIAM versus primi aberravit ad QVID FACIAM versus septimi. Cf. etiam Rabbow p. 335.

Iam cum ad finem pervenerim, restat ut gratias agam inprimis Georgio Wissowa, qui cum me in Donati commentum operam studiumque conferre comperisset, non modo quod olim ceperat novae editionis parandae consilium deposuit, verum etiam quas ipse confecerat collationes humanissime mihi concessit; eodem intercedente factum est, ut Schopeni et Reifferscheidii schedae amplissimae ab huius uxore comiter mihi traderentur. Deinde gratissimo profiteor animo, quantum debeam liberalitati

eorum, quorum curae commissae sunt bibliothecae Bernensis, Dresdensis, Florentinae et Laurentiana et Riccardiana, Gottingensis, Ienensis, Leidensis, Oxonienses et Bodleiana et Lincolniensis, Parisiensis. Nec possum reticere, quantam apud me gratiam inierint qui et re et consilio benigne me adiuverunt viri doctissimi H. Graeven, R. Hirzel, Ch. Hoeing, R. Kauer, I. Kurth, W. M. Lindsay, P. Rabbow, E. Rostagno, R. Sabbadini, Fr. Spiro, M. Warren. Quantum vero me obstrinxerint sibi viri humanissimi semperque erga me benevolentissimi Georgius Goetz et Fridericus Schoell, qui plagulas corrigendas susceperunt, saepissime dubitationes aut moverunt aut removerunt, permulta felici coniectura restituerunt, vix possum proloqui.

Scr. ad Bremae portum Kal. Febr.

P. W.

VITA TERENTI

A = cod. Paris. lat. 7920 s. XI (*correcturae, ubi nihil adnotatum, a man. 1*).
B = cod. Vatic. Regin. lat. 1595 s. XIII (*inc.* Andria II 1, 21; *v. praef.*).

T = cod. Vatic. lat. 2905 s. XV (*v. praef.*).
C = cod. Oxon. Bodleian. Canon. lat. 95 s. XV (*inc.* Euanth. I 2).
F = cod. Florent. Marucell. C 224 s. XV.

V = cod. Vatic. Regin. lat. 1496 s. XV (*litterae inclinatae = man. 2 in rasura; v. praef.*).

D = cod. Dresd. Dc. 132 s. XV.
L = cod. Leid. Voss. lat. Q. 24 s. XV.
P = cod. Paris. lat. 7921 s. XV.
dett. = *D L P*.

M = cod. Cesen. Malatest. XXII. 11. V s. XV (*man. 4 Graeca suppl.*).

---

schol. Bemb. =	scholia	marginalia	cod.	Vatic. lat. 3226	Terenti.
„ *Vatic.* =	„	„	„	Vatic. lat. 3868	„
„ *Victor.* =	„	„	„	Laur. XXXVIII 24	„
„ *Paris.* =	„	„	„	Paris. lat. 7899	„

---

ed. pr.	=	editio	princeps Veneta s. a. (Vindelini Spirensis).
Calph.	=	„	Calphurnii Taruisiana 1477.
Steph.	=	„	Rob. Stephani Parisina 1536.
Lindenbr.	=	„	Frid. Lindenbrogii Francofurt. 1623.
Westerh.	=	„	A. H. Westerhovii Hagana 1726.
Klotz	=	„	R. Klotzii Lipsiensis 1838.

W. = Wessner.

* * * * *lacunam significat.*

1 Publius Terentius Afer Carthagine natus seruiuit Romae Terentio Lucano senatori, a quo ob ingenium et formam non institutus modo liberaliter, sed et mature manu missus est. quidam captum esse existimant: quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet, cum inter finem secundi Punici belli et initium tertii ⟨et⟩ natus sit et mortuus: nec, si a Numidis uel Gaetulis captus sit, ad ducem Romanum peruenire potuisse nullo commercio inter Italicos et Afros nisi post deletam Carthaginem coepto.

2 Hic cum multis nobilibus familiariter uixit, sed maxime cum Scipione Africano et C. Laelio, quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur: quod et ipsum Fenestella arguit contendens utroque maiorem natu fuisse, quamuis et Nepos aequales omnes fuisse tradat et Porcius suspicionem de consuetudine per haec faciat

1 Publius] P. *V* | terrentius *T* | affer *A* | cartagine *A T*, Kartagine *F* | seruit *A* ‖ 2 terretio *T* | senatore *A*, senatori/// (i *ex* e *corr.*) *T* | ob genium *T* | non et formam *F* ‖ 3 et] etiam *V* | maturę *A* ‖ 4 est *om.* *T* | quidem *A*, quidam (a *in ras.*) *T* ‖ 5 in fine *T F V* ‖ 6 et initium tertii *hic om.* *V* | tercii *A*, t[r]ecii *T* | et *add.* *Ritschl* | sit] est *A T F* ‖ 7 et ⟨initio tertii⟩ mortuus *V* | ne si *T*, ·n· *F* | animidis *A* | uel *Schoell*: et *codd.* | getulis *T F*, gentulis *V*, geturis *A* | sic *F* | ad—potuisse (adducere romanum potuisse peruenire *F*)] ad dominum Romanum peruenire potuisse *Gronov* (*Ritschl, Fleckeisen, Dziatzko*), adduci Romam ibique uenire potuisse *Schopen* (*Reiffersch.*), adductum Romam uenire potuisse *Mommsen* ‖ 8 commertio *T*, comertio *F* ‖ 9 italiquos *A*, italos *V* | cartaginem *A T*, Kartaginem *F* | cepto *codd.* ‖ 10 nobilibus *ex* nominibus *corr.* *A* ‖ 11 C.] cum *T F V* | lelio *T F* ‖ 12 concillatus *F* | et] ex *A* ‖ 13 maiorem natus *A*, natu maiorem *V* ‖ 14 et] ex *A*, et[cor.] (*sscr. m. 2*) *V* | equales *A T* | tradit *T F V* | et *om.* *F* | portius *A F*, p[r]otius *T* ‖ 15 faciet *F*

'dum lasciuiam nobilium et laudes fucosas petit,
dum Africani uocem diuinam inhiat auidis auribus,
dum ad Philum se cenitare et Laelium pulchrum putat,
dum [se amari ab his credit] in Albanum crebro rapitur ob florem aetatis suae:
suis postlatis rebus ad summam inopiam redactus est.
itaque ex conspectu omnium ⟨ubi⟩ abit Graeciae in terram ultimam,
mortuust Stymphali, Arcadiae ⟨in⟩ oppido. nil P⟨ublio⟩
Scipio ⟨tum⟩ profuit, nil Laelius, nil Furius,
tres per id tempus qui agitabant nobiles facillime:
eorum ille opera ne domum quidem habuit conducticiam,
saltem ut esset quo referret obitum domini seruulus.'

3 Scripsit comoedias sex, ex quibus primam Andriam cum aedilibus daret, iussus ante Caecilio recitare ad cenantem cum uenisset, dicitur initium quidem fabulae,

1 lasciuam *A*, lasciuias *T* | fucosas (fuscosas *V*) laudes *TFV* ‖ 2 uocem diuinam *Muretus*: uoce diuina *FV*, (-na///) *T*, uocẽ dum & *A* | inhiat] inh///////// (inhyat *suppl. m. rec.*) *T*, in huius & *A* | ///uidis (a *suppl. m. rec.*) auribus *T*, auribus auidis *V* ‖ 3 Philum *Roth*: fixum *A*, furium *TFV* | se *om. V* | centare *A*, coenitare *V* | lelium *AT*, Lelius *F* | putat pulchrum (pulcrum *T*) *TFV* ‖ 4 se — credit (credat *A*) *secl. Ritschl* | crebro in albanum (-nis *F*) rapit^2 (rapi *TFV*) *codd.*, *corr. Ritschl* ‖ 5 ob] ad *FV* ‖ 6 suis postlatis *Ritschl*: post sublatis *A*, ipsus sublatis *TFV* ‖ 7 ex] e *TV*, *om. F* | ubi *add. Bergk* | abit] abiit *TFV* | Graeciae in terram *Bothe*: greciam in terram *codd.*; in Graeciam terram *Scaliger* (*Ritschl*) ‖ 9 mortuus est infalo *A*, mortuus est in phalo *TFV*, *corr. Bergk*; mortuos Stymphalist *Ritschl* | archadiae *codd.* | in *add. Roth* | opido *AT* | nichil *A*, nihil *TFV* | Publio *Ritschl*: P. *codd.* ‖ 10 tum *add. Dziatzko* | ⟨ei⟩ profuit *A*, profuit *in mg.* V^1, *om. TF* | nil] nihil illi *A*, nihil ei *TFV* | lelius *ATF* | nihil *codd.* | Furius tres] ſimınıſtroſ (Furius Tres *in mg. Daniel*) *A* ‖ 11 id *Wolf*: idem *codd.* | facillimę *A* ‖ 12 operam *TFV* | habuit] ſı abuit *A* | conducciciam *A*, conductuciam *T*, conductitiam *FV* ‖ 13 obitus *F* | seruulo *A* ‖ 14 comedias *ATF* ‖ 15 edilibus *F*, edibus *T* | Caecilio *Hieron.*: caerio *A*, cerio *TFV* | recitare — contemptiore] ore *A* | coenantem *V*, cenante *T*, (coen-) *F* ‖ 16 dicitur *Mommsen*: dictus est *V*, dictum est *TF* | initium *Calph.*: initio *TFV*

quod erat contemptiore uestitu, subsellio iuxta lectulum esidens legisse, post paucos uero uersus inuitatus ut accumberet cenasse una, dein cetera percucurrisse non sine magna Caecilii admiratione. et hanc autem et quinque reliquas aequaliter populo probauit, quamuis Volcatius ⟨in⟩ dinumeratione omnium ita scribat

'sumetur Hecyra sexta, exilis fabula'.

Eunuchus quidem bis die acta est meruitque pretium, quantum nulla antea cuiusquam comoedia, id est octo milia nummorum. propterea summa quoque titulo ascribitur. ⟨* * * * *⟩ nam Adelphorum principium Varro etiam praefert principio Menandri.

4 Non obscura fama est adiutum Terentium in scriptis a Laelio et Scipione, eamque ipse auxit numquam nisi leuiter refutare conatus, ut in prologo Adelphorum (*15—21*)

'nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles
hunc adiutare assidueque una scribere:
quod illi maledictum uehemens esse existimant,
eam laudem hic ducit maximam, quom illis placet,

1 contemptio *F* | lectum *V* ‖ 2 uersus ⟨*lac. 3—4 litt.*⟩ *A* | inuitatus] in^{u}citauit *A* ‖ 3 cęnasse *F*, coenasse *V* | deinde *TFV* | caetera *FV* | percurrisse *FV* ‖ 4 magna *om. F* | caerii *A*, cerii *TFV* | adminitione *T* ‖ 5 equaliter *AT* | uolcatius *V*, uulcatius *ATF* ‖ 6 in dinumeratione *Schopen* (*Ritschl*): denumeratione *A*, de enumeratione *TV*, de enunctiatione *F* | ita scribit *in mg. V* ‖ 7 sumeretur *T*, sumeret *F* | hęc ira *A*, hechirra *TF* | exilis *Bergk*: ex his *codd.* ‖ 8 die] deinceps *Ritschl* | precium *A* ‖ 9 quanta *T* | cuiusque *ATF* | comedia *ATF* | id est *del. Ritschl* ‖ 11 *lac. sign. Wolf* ‖ 12 prefert *A*, profert *V* | menandri (i *ex* o *corr.*) *A* ‖ 14 lelio *TF* | ^{s}cipione *A* | eamque *Schopen*: namque *A*, eandemque *TFV* ‖ 15 refutare] se tutare *TF*, se di^{tu}tari (*corr. m. 2*) *V*; refutare ⟨eam⟩ *Dziatzko* | conatur *TV* ‖ 17 ipsi *ATF* | maliuoli *TFV* ‖ 18 hunc] eum *Terenti codd. et Don. Ad. prol. 16* ‖ 19 uehe mens (h *ex* r *corr.*) *A* ‖ 20 hinc *F* ‖ duxit *F*, dux *T* | quom] quod *codd.* | placeat *TF*

qui uobis uniuersis et populo placent,
quorum opera in bello, in otio, in negotio
suo quisque tempore usus est sine superbia.'

uidetur autem leuius ⟨se⟩ defendisse, quia sciebat et Laelio et Scipioni non ingratam esse hanc opinionem, quae tum magis et usque ad posteriora tempora ualuit. C. Memmius in oratione pro se ait 'P. Africanus, qui a Terentio personam mutuatus, quae domi luserat ipse, nomine illius in scaenam detulit.' Nepos auctore certo comperisse se ait C. Laelium quondam in Puteolano kalendis Martiis admonitum ab uxore, temperius ut discumberet, petisse ab ea ne interpellaretur seroque tandem ingressum triclinium dixisse non saepe in scribendo magis sibi successisse, deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronuntiasse uersus, qui sunt in Heautontimorumeno (*IV 4, 1*)

'satis pol proterue me Syri promissa huc induxerunt.'

Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adiutoribus indiguerit, non tam Scipione et Laelio uti po-

1 qui] quid *A*, quod (?) *F* | uobis *om.* *TF* ‖ 2 ocio *F* ‖ 3 quasque *A* | tempore usus est] usus est ṭẹmpọrẹ *V*, usus est *ATF* ‖ 4 leuius se *Ritschl*: se leuius *in ras.* V^2, laelius autem *A*, lelius *TF* | solebat *F* | et Laelio et Scipioni *Fleckeisen*: ex laeliio ex scipionis *A*, et lelii et scipionis *TFV* ‖ 6 que *A* | tum *Ritschl*: tamen *codd.* | et *om.* *F* ‖ 7 C· memius *A*, Q Memius *T*, Q. Memmius *FV* | pro se ait] pro se *A* (*Schopen, Ritschl*) | qui a *V*, (*ex* quia *corr.*) *F*, quia *AT*; inquit a *Schopen* (*Ritschl*) ‖ 8 terrentio *T* | mutuans *F* | quę Aemulus erat ipse *A* ‖ 9 cenam *AT*, coenam *F*, scoenam *V* | cerio *V* ‖ 10 C.] Q. *TF*, Q̣· (·C *corr. m. 2*) *V* | lelium *TF* | qdam (d *in ras.*) *T* | putetlano *A*, putelano *TF* | kalendis] kt *V*, Hijs *F* ‖ 11 martis *A* | temporius (o *ex* e *corr.*) *V* | ut] et *T* | discumbere *F* ‖ 12 petiisse *TFV* | interpellaret *A*, interpelleretur *F*, interpollaretur *V* | seroque] serius *TFV* | ingressus *TFV* ‖ 13 sepe////// (ad *eras.*) *T* ‖ 14 successisse (*ex corr.* V^2) sibi *TFV* | illi *F* | ⟨. . . .⟩ pronunctiasse *F* ‖ 15 ine autonti monumeno *A*, in eutontū̃ *T*, in eutontiam̃ *F*, in eautentumerumenos *V* ‖ 16 siri *TF* | huc (u *ex* ū *corr.*) *T* ‖ 17 Santra *Erasmus*: satra *AFV*, sacra *T* | terentius *F*, terrentium *T* | exist (!) *T* | modo *in ras.* V^2 | auditoribus *F* ‖ 18 lelio *TF*

tuisse, qui tunc adulescentuli fuerint, quam C. Sulpicio Gallo, homine docto et quo consule Megalensibus ludis initium fabularum dandarum fecerit, uel Q. Fabio Labeone et M. Popillio, consulari utroque ac poeta. ideo ipsum non iuuenes designare, qui se adiuuare dicantur, sed uiros, quorum operam et in bello et in otio et in negotio populus sit expertus.

5 Post editas ⟨sex⟩ comoedias, nondum quintum atque uicesimum egressus annum, animi causa et uitandae opinionis, qua uidebatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Graecorum instituta moresque, quos non perinde exprimeret in scriptis, egressus ⟨urbe⟩ est neque amplius rediit. de morte eius Volcatius sic tradit

'sed ut Afer populo sex dedit comoedias,
iter hinc in Asiam fecit. ⟨in⟩ nauem ut semel
conscendit, uisus numquam est: sic uita uacat.'

Q. Cosconius redeuntem e Graecia perisse in mari dicit

1 qui — fuere *sscr.* V^2 | adolescentuli *F V* | fuerint *Ritschl* || fueř *A*, fuere *TFV* | C.] Q. *TV*, Q. quam *F* | sulpitio *ATV*: 2 hominẽ *T* | et quo consule Megalensibus *Ritschl*: et cuius (qui *V*) consularibus (-laminibus *F*) *codd.* || 3 Cecerit (!) *F* | uel] idem *F* | Q.] quinto *A* | labiene *A*, labione *TF* || 4 M.] ma. *F*, m/// *T* | Popillio *Muretus*: popillo *A*, pōpilio *TF*, pompilio *V* | ac] et *V* | ideo] deo *A* || 5 designare *sscr.* V^2 | adiuuaret *TF* | dicantur *Ritschl*: dicuntur *AT*, dicunt *F*, dicerentur *in ras.* V^2 || 6 ocio *F* || 8 ęditas *F* | sex *add. Baehrens* | comedias *ATF* | nondum] non iam *F*, *lac. 6 litt. T, om. V* || 9 incesimum *A*, uigesimum *T*, trigesimus *F*, XXX *V* | ingressus *Ritschl* | animi *om. TFV* | et uitandae] ⁊ (= et) uitandę *A*, euitandae *V*, -de *TF*; seu uitandae *Dziatzko* || 10 qua *Hareus*: qui *A*, quia *TFV* | aedere *F* | percipiendi *dett.*: percipienda *ATF*, ad percipienda *V* || 11 grecorum *AT* | institua *T* | non *om. TFV* || 12 urbe *add. Muretus*; *an* in Graeciam ⟨profectus⟩ est? | amilius *F* || 13 redite *A* | uulcatius *ATF* || 14 dedit comedias *TF*, comedias deđ. *A* || 15 itē hinc in asiā faecit *A*, inte/// hinc in as////// feč (inter *et* asiam *suppl. m. rec.*) *T* | ⟨in⟩ nauem ut *Schoell*: nauem (-im *TFV*) ut (cum *V*) *codd.*; ut nauem *Buecheler*, nauem autem ut *Ritschl* || 16 coscendit *F* | nusquam *V* || 17 Quintus *A* | čscontius *T*, is Contius *F*, cōssentius *V* | grecia *TF* | periisse *TFV* | mari] sinu Leucadiae *hic ins. Fleckeisen; cf. infra* | dicitur *F*, *om. A*

cum [C et VIII] fabulis conuersis a Menandro; ceteri mortuum esse in Arcadia Stymphali † siue Leucadiae † tradunt Cn. Cornelio Dolabella M. Fuluio Nobiliore consulibus morbo implicitum aut ex dolore ac taedio amissarum sarcinarum, quas in naue praemiserat, ac simul fabularum, quas nouas fecerat.

6 Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. reliquit filiam, quae post equiti Romano nupsit, item hortulos XX iugerum uia Appia ad Martis [uillam]. quo magis miror Porcium scribere

'Scipio nil profuit, nil Laelius, nil Furius,
tres per id tempus qui agitabant nobiles facillime:
eorum ille opera ne domum quidem habuit conducticiam,
saltem ut esset quo referret obitum domini seruulus.'

7 Hunc Afranius quidem omnibus comicis praefert scribens in Compitalibus (*Ribb. com.*^{3} *fr. 2*)

'Terenti num similem dicetis quempiam?'

Volcatius autem non solum Naeuio et Plauto et Caecilio,

1 cū · C · & VIII · *AV*, cum centum et octo *TF*; cum (C et VIII *del.*) *Ritschl*; *cf. Gell. XVII 4, 4* | a] e *V* | caeteri *AF* | 2 esse — Cornelio *om. F* | archadia *ATV* | ⟨in⟩ stymphali *V* | siue leucadie *A*, sinu leucadie *T*, (-diae) *V* ‖ 3 Cn.] ·c·n· *A*, gn. *T* | dolobella *TF* | M.] in· *A*, et $\overset{\text{Q.}}{\text{M.}}$ (*sscr. m. 2*) *V* | nobilior *F* | cons̃ *V*, consunts *A* ‖ 4 implicitam *A* | aut ex *Schoell*: ac ex *A*, acri *rell.* | tedio *ATF* ‖ 5 sarcinarum] satirarum *T*, satyrarum *FV* | quas (*in* quos *corr. m. rec.*) *T* | nauem *A*, nauim *TV*, naui *F*, *corr. Ritschl* ‖ 7 corpore *om. F* ‖ 8 reliquid *AT* | que *F* | post *om. TFV* | Romano] r. *V* ‖ 9 ortulos *TFV* | uillam *secl. Schopen* ‖ 10 portium *ATF* ‖ 11 nil *1. et 2.*] nichil *A*, nihil *TF* | lelius *TFV*, ledius *A* | nil *V*, *om. ATF* ‖ 12 tres — facillime *del. Ritschl* | idem *codd.* | facilime *T* ‖ 13 operam *TFV* | ne"domum"quidem *V* | conductitiam *FV* ‖ 14 saltem — seruulus *del. Ritschl* | esse *F* | referet *A*, refert *F* | domini *om. F* ‖ 15 aframus *A* | praeferri *TFV* ‖ 16 compotalibus *T* ‖ 17 terentii *A*, terrentio *T*, terentio *V*, *om. F* | num *Buecheler*: non *A*, *in mg.* V^2, *om. TF* | dicetis *Buecheler*: dicens *codd.*; dicent *Ribbeck* | quepiam *A* ‖ 18 uulcatius *TF*, uulcanus *A* | neuio *codd.* | ex plauto ex *A* | cecilio *F*, celio *AT*

sed Licinio quoque et Atilio postponit (*cf. Gellius XV 24*). Cicero in Limone hactenus laudat

'tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti,
conuersum expressumque Latina uoce Menandrum
in medium nobis sedatis motibus effers,
quiddam come loquens atque omnia dulcia dicens.'

item C. Caesar

'tu quoque, tu in summis, o dimidiate Menander,
poneris, et merito, puri sermonis amator.
lenibus atque utinam scriptis adiuncta foret uis,
comica ut aequato uirtus polleret honore
cum Graecis neue hac despectus partę iaceres!
unum hoc maceror ac doleo tibi deesse, Terenti.'

---

8 Haec Suetonius Tranquillus. nam duos Terentios poetas fuisse scribit Maecius, quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo, alter libertinus Terentius, Afer patria, de quo nunc loquimur.

9 Scipionis fabulas edidisse Terentium †Vallegius in actione ait

1 licinio] liuio *TFV* | actilio *TF*, accilio *V* ‖ 3 terrenti *T* ‖ 4 conuersus expressus quę *F* ‖ 5 in medium nobis] in dium *F*, medium *T*, in medium certe *V* | motibus *Barth*: uocibus *codd.* | effert *F* ‖ 6 qui[d]dam *A*, quid quod *TFV* | loques *F* | ac *TFV* | omnia] õ *F* | dicens] miscens *Ritschl* ‖ 7 item *om.* *TFV* | G. *TF* | cesar *AT* ‖ 8 tu in summisso dinudiate *A*, non tam summisso (dimisso *T*, submisso *F*) dimidietate (dimed- *F*) *TFV*, *corr. Steph.* ‖ 9 ponderis (d *in* n *corr. ut uid. m. 1*) *A* ‖ 10 adiucta *T* ‖ 11 ut *om.* *T* | equato *AT* ‖ 12 grecis *T* | neue *Roth*: neque *codd.* | despectus *Calph.*: despecta ex (ẹx̣ *V*) *codd.* | iacens *F* ‖ 13 maceroy.audoleo *A* | deesse *TV*, decesse *F*, derẽ *A* | terrenti *T* ‖ 14 hec *T* | terrenios poetas *T*, terentias poetas *A*, poetas terentios *F* ‖ 15 maetius *A*, metius *TFV* | flagellanus *AT*, flegellanus *V* ‖ 16 terrentius libo *T* | Terentius *2. om.* *T* ‖ 18 fabulas (s *m. 2*) *V*, fabulis *T* | aedidisse *F* | terentius *FV*, terrentius *T* | uallegius (le *del. m. rec. in A*) *codd.*; Volcacius *Buecheler* (*olim* Vagellius; *sic etiam Ribbeck et Schanz*) | in actione] natione *TFV*

'tuae, ⟨Terenti⟩, quae uocantur fabulae,
cuiae sunt? non has, iura qui populis dabat,
summo ⟨ille⟩ honore affectus fecit fabulas?'

10 Duae ab Apollodoro translatae esse dicuntur comico, Phormio et Hecyra, quattuor reliquae a Menandro. ex quibus magno successu et pretio stetit Eunuchus fabula, Hecyra saepe exclusa uix acta est.

1 tuae *Windischmann*: hae *AFV*, he *T* | Terenti *add. Fleckeisen* | quae *T* ‖ 2 cuię *A*, cuie *F*, cuiụe *V*, siue *T* | iura qui *Ritschl*: qui iura *codd.* | populis *Ritschl*: populis retentibus (u *et* retentibus *del.*, *in mg.* terentius *adscr. Daniel*) *A*, populis recensentibus *TFV* ‖ 3 ille *add. Ritschl* ‖ 4 due *T* | translate *AT* | dicuntur] *** *F* | comico] caricio (*uel* -tio) *Vita Ambros.*; Carystio *Havet* ‖ 5 formio *T* | et hechirra *F*, et echirra *TV*, ekýra *A* | relique *A* ‖ 6 successu magno *F* | precio *A* | euimcus *F* ‖ 7 haec ira *A*, hec echirra *T*, hęc ẹchira *V*, haec hechirra *F* | sepe *A* | ata *A*

EVANTHIVS

DE FABVLA

EXCERPTA DE COMOEDIA

⟨EVANTHIVS DE FABVLA⟩

I 1 Initium tragoediae et comoediae a rebus diuinis est incohatum, quibus pro fructibus uota soluentes operabantur antiqui.

2 namque incensis iam altaribus et admoto hirco id genus carminis, quod sacer chorus reddebat Libero patri, tragoedia dicebatur: uel *ἀπὸ τοῦ τράγου καὶ τῆς ᾠδῆς*, hoc est ab hirco hoste uinearum et a cantilena — cuius ipsius rei etiam apud Vergilium (*Geo. II 380 sq.*) plena fit mentio —, uel quod hirco donabatur eius carminis poeta, uel quod uter eius musti plenus sollemne praemium cantatoribus fuerat, uel quod ora sua faecibus perlinebant scaenici ante usum personarum ab Aeschylo repertum; faeces enim Graece dicuntur *τρύγες*. et his quidem causis tragoediae nomen inuentum est.

3 at uero nondum coactis in urbem Atheniensibus, cum Apollini *Νομίῳ* uel *Ἀγυιαίῳ*, id est pastorum uico-

1 Initium — 6 tragoedia *desunt in C* | tragredie *T* | comedię *A* || 2 est incoatum *A*, ex inchoatum *T* || 4 ammoto *V* | hyrco *A* || 6 uel ΑΠΟ · ΤΟΥ̇ · ΤΡΑΓΟΥ̇ΚΑΙ · ΤΗϹ ΟΔΗϹ *A*, uel *ἀπὸ τοῦ τρασγοῦ V*, * * * * * * * * *T*, uel * * * * * * *F*, unde ⟨*ἀπὸ τοῦ τράγου* (*in mg. καὶ τῆς · δῆς*) nomen accepit⟩ (*suppl. m. 3*) *C* || 7 est *om. A* | eius *TFC* || 8 etiam rei *C*, rei est *F* | plenā *A* || 9 sit *TC* | hyrco *A*, ⟨ab⟩ hyrco *F* || 10 quod *om. F* | sollempne *A*, solenne *V* || 11 cantoribus *V* | perlinibant *V* || 12 signici *A*, senici *T* | escilo *A*, eschilo *rell.* | refertum *T* || 13 foeces *A*, feces (c *ex* r *m. 2*) *C* | dicuntur triges *AF*, dicuntur Iles *T*, iles dicuntur *V*, dicuntur *C* | et] ex? | his *om. C* || 14 ⟨de⟩ causis *Schopen* | est ⟨· g · * * * *⟩ *C* || 15 uera *A* | athenirasibus *A* || 16 apollinis *F* | nomio *ATCV*, nomine *F* | uel *Ἀγυιαίῳ Schopen*: uel ΑFΥΑΘѠ *A*, *om. rell.* | id est *bis A* | uicorumue *Schopen*: uicinorum *A*, uicinorumue (-que *V*) *rell.*

rumue praesidi deo, instructis aris in honorem diuinae rei circum Atticae uicos uillas pagos et compita festiuum carmen sollemniter cantaretur, ἀπὸ τῶν κωμῶν καὶ τῆς ᾠδῆς comoedia uocitata est, ut opinor, a pagis et cantilena composito nomine, uel ἀπὸ τοῦ κωμάζειν καὶ ᾄδειν, quod est comessatum ire cantantes. quod appotis sollemni die uel amatorie lasciuientibus [choris comicis] non absurdum est.

4 itaque, ut rerum ita etiam temporum reperto ordine, tragoedia prior prolata esse cognoscitur. nam ut ab incultu ac feris moribus paulatim peruentum est ad mansuetudinem urbesque sunt conditae et uita mitior atque otiosa processit, ita res tragicae longe ante comicas inuentae.

5 quamuis igitur retro prisca uoluentibus reperiatur Thespis tragoediae primus inuentor et comoediae ueteris pater Eupolis cum Cratino Aristophaneque esse credatur, Homerus tamen, qui fere omnis poeticae largissimus fons est, etiam his carminibus exempla praebuit et uelut quan-

1 praesidi *om.* *A* | constructis *TFCV* | acris *F* | diuinē *A* || 2 circum] ut cum *F* | actice *TFC*[1], (atticę *C*[2]) | uices *A* | contia *CF* (*corr.* *C*[2]), contra *T* | festiuium *A*, festum *rell.* || 3 sollempniter *A*, so/// lēm(i)t[2] *C*, solenditur *T*, solenniter (soll- *F*) *FV* | cantaret *TFC*, cantarent *V* | ΑΠΑΤΩΝ · ΚΩΜΩΝ · ΚΑΙ · ΤΗϹΩΔΕ *A*, i · * * * * * * * * * *TFCV* || 4 comoedia — 5 ᾄδειν *om.* *TCFV* | comedia *A* || 5 composcit nomine *A* | utulΩ · ΤΟΫ; ΚΩΜΑζΕΙΝ · ΚΑΙΝΑΕΙΝ · *A* || 6 comessatu (cōmessatū *T*) mire (inire *T*, mirce *F*) *codd.* | appotis *Leo*: a potis *TFV*, ap///otis *C*, a poetis *A* | sollempni *A*, solenni *V*, sollenni *F*, sollendi *T* || 7 choris (coris *T*) comicis *secl.* *Leo* || 10 prior] priorū *A*, *om.* *rell.*; primo *ed. pr.*, primum *Leo* | ab *om.* *A* | incultu at feris *C*, in cultua conferes *A* || 11 prolatum est *A* || 12 urbēque *T* | et *om.* *TFCV* | uita canitior *C* || 13 tragicie *A* | anteq̃[2] *C* || 15 retio *T* | uolentibus *A* || 16 Tespis *TFC*, thephis *A* | tragoediae *post* inuentor *F* | comedię *A* || 17 gratino *A*, Clatino (*corr. m. 2*) *C* | aristofaneque *A*, Aristhophoneque *C*, aristophoneque *T* | esse *sscr.* *C* | credantur *V* || 19 etiam] et *C* | his † (!) *V* | quadam (quedam *TFC*) suorum (suam *A*) operum (opererum *C*) lege (*om.* *T*) *codd.*, *corr.* *Schopen*

dam suorum operum legem praescripsit: qui Iliadem ad instar tragoediae, Odyssiam ad imaginem comoediae fecisse monstratur. nam post illius tale tantumque documentum ab ingeniosissimis imitatoribus et digesta sunt in ordinem et diuisa cuncta, quae etiam tum temere scribebantur, adhuc impolita atque in ipsis rudimentis hautquaquam, ut postea facta sunt, decora atque leuia.

6 postquam demonstrandae originis causa de utriusque generis initio diximus, quod necesse est iam dicamus, adeo ut ea, quae proprie de tragoedia dicenda sunt, titulo propositi nunc operis instantes in alia tempora differamus et de his fabulis iam loquamur, quas Terentius imitatus est.

II 1 Comoedia fere uetus ut ipsa quoque olim tragoedia simplex carmen, quemadmodum iam diximus, fuit, quod chorus circa aras fumantes nunc spatiatus nunc consistens nunc reuoluens gyros cum tibicine concinebat.

2 sed primo una persona est subducta cantatoribus, quae respondens alternis id est ⟨* * *⟩ choro locupletauit uariauitque rem musicam: tum altera, tum tertia, et ad postremum crescente numero per auctores diuersos personae, pallae, coturni, socci et ceteri ornatus atque insignia scae-

1 perscripsit *FCV* | ^{i}diadem *A*, yliadem *C* | ad *om. T FCV* ‖ 2 istar *F* | odissiam *ATFC*^{1}, odisseam *VC*^{2} | ad *sscr. C* | comedie *A* ‖ 3 monstrat *F* | cantumque *F*, tantum quod *T* | documentum *om. T* ‖ 4 ab ingeniosissimū et mitatoribus *T* ‖ 5 cuncta quae *Leo*; sunt ea quae *ATFC*, que *V* ‖ 6 radimentis *F* | haud *TFCV* | quamquam *TFC* ‖ 7 ac *V* | leuia *dett.*: lenia *ATFCV* ‖ 8 postquam — 9 dicamus *post* 12 imitatus est *in codd., transp. Leo* ‖ 9 dissimus (*sic et* 14) *T* ‖ 10 adeo ut] atque *V* | ea *om. T* | que/// *T*, *om. F* | propria *TC* | ^{de} titulo (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 11 propositi (*ex* praep- *corr. C*, praep- *F*) operisue instantis *TFCV* | in ^{alia} tempora (*sscr. m. 2*) *V*, in aliam horam *F* ‖ 12 deis (ei *in ras. m. rec.*) *T* | iam *om. F* ‖ 13 feruetus *A* | ut *om. F* ‖ 14 fuit *om. F* ‖ 15 firmantes *F* | spaciatur *A* | nunc consistens *om. TFCV* ‖ 16 giros *TFCV* ‖ 17 primę *F* | subducta est *TFCV* | cantoribus *AV* ‖ 18 id est ⟨ὑποκρινομένη⟩ *Schoell*; ἀμοιβαίως id est alternis *Schopen* | coro *T* | locuplectauit *C* | uariantque *A*, uariat utque *T* ‖ 20 auctores *V*, autores *C*, actores *A* ‖ 21 conturni *A* | ⟨i⟩ socchi *T*, *om. F* | scenicet *A*

nicorum reperta et ad hoc unicuique suus habitus: et ad ultimum, qui primarum partium, qui secundarum tertiarumque, ⟨qui⟩ quarti loci atque quinti actores essent, distributum et diuisa quinquepartito actu est tota fabula.

3 quae tamen in ipsis ortus sui uelut quibusdam incunabulis et uixdum incipiens ἀρχαία κωμῳδία et ἐπ' ὀνόματος dicta est: ἀρχαία idcirco, quia nobis pro nuper cognitis uetus est, ἐπ' ὀνόματος autem, quia inest in ea velut historica fides uerae narrationis et denominatio ciuium, de quibus libere describebatur.

4 etenim per priscos poetas non ut nunc ficta penitus argumenta, sed res gestae a ciuibus palam cum eorum saepe qui gesserant nomine decantabantur, idque ipsum suo tempore moribus multum profuit ciuitatis, cum unus quisque caueret culpam, ne spectaculo ceteris exstitisset et domestico probro. sed cum poetae licentius abuti stilo et passim laedere ex libidine coepissent plures bonos, ne quisquam in alterum carmen infame componeret lata lege siluerunt.

5 et hinc deinde aliud genus fabulae id est satyra

1 reperta *ed. pr.* (-te *dett.*): repetita *ATFCV* | et *om. F* || 2 qui *2. del. Leo* | secundarum *Leo*: secundarum partium (paṛṭịụṃ *V*, * * * * *F*) *codd.* || 3 qui *add. Reiff.* | atque] et *V̇* | quinti *Reiff.*: quintarum *codd.* (*Leo*) | auctores *A* | distributa *TFCV* || 4 diuersa *C* | quinquepartita *TFCV* | actu *Schopen*: actũ *A*, acta V^1FC^2, *del.* V^2, *om.* TC^1 | est *om. F* || 5 ⟨in⟩ quibusdam *C* | incunabilis *T*, cunabulis *A*, amabilis *F* || 6 uix dicem *C*, uix digne *V* | ΑΡΧΜΑ·ΚΩΜΩΙΔΙΑ ЄΤ ЄΡΟΝΟΜΑΤΟC· *A*, * * * * * * * * * * * *TFCV* || 7 archea *ACV*, archia *T*, archa *F* | idcirco (o *ex* a *corr.*) *A* | pernuper *TC*, parumper (*in mg.* uel per nuper *m. 2*) *V* || 8 uetus *Dziatzko*: uitiis (-ciis *T*) *codd.* | est *om. TFCV* | Єronomatoſ autem *A*, * * * * * * aut *TFCV* | in ea *C* | uelu *A* | istorica *A*, ystoria *T* || 9 ciuium] omnium *TFCV* | de *sscr.* C^1 || 11 pẹṛ *V* | nunc ficta poenitus *A*, non penitus ficta *TFC*, penitus non ficta *V* || 13 id quod ipsa *TFCV* || 14 ciuitatibus (-tịbụṣ *V*) *codd.* || 15 cauerit culpa *TFC* | nec *F* || 17 ne quam *A* || 18 crimen *ATCV* | infamie *TV*, infamię *FC* | poneret *TFCV* || 19 siluer̄ *A* || 20 deinde *in mg. C* | satira *TC*

sumpsit exordium, quae a satyris, quos in iocis semper ac petulantiis deos scimus esse, uocitata est, etsi ⟨alii⟩ aliunde nomen praue putant habere. haec satyra igitur eiusmodi fuit, ut in ea quamuis duro et uelut agresti ioco de uitiis ciuium, tamen sine ullo proprii nominis titulo, carmen esset. quod idem genus comoediae multis offuit poetis, cum in suspicionem potentibus ciuium uenissent, illorum facta descripsisse in peius ac deformasse genus stilo carminis. quod primus Lucilius nouo conscripsit modo, ut poesin inde fecisset, id est unius carminis plurimos libros.

6 hoc igitur quod supra diximus malo coacti omittere satyram aliud genus carminis *νέαν κωμῳδίαν*, hoc est nouam comoediam, repperere poetae, quae argumento communi magis et generaliter ad omnes homines, qui mediocribus fortunis agunt, pertineret et minus amaritudinis spectatoribus et eadem opera multum delectationis afferret, concinna argumento, consuetudini congrua, utilis sententiis, grata salibus, apta metro.

7 ut igitur superiores illae suis quaeque celebrantur auctoribus, ita haec *νέα κωμῳδία* cum multorum ante ac

1 satiris *TC* | in iocis] in locis *CV*, in lotis *T*, in uocis (*in mg.* al. inlotos *Daniel*) *A* ‖ 2 ⟨agrestibus⟩ ac *V* | petulantes *codd., corr. Leo* | uocitata (*in mg.* uel initiata *m. 2*) *V* | et^si^ *C* | alii *post* putant *add. F* (*transp. W.*), *om. rell.* ‖ 3 habere *V*, *om. rell.* | hoc *F*, haec ⟨quae⟩ *V* | satira *TC* | igitur] dicitur *TFCV* ‖ 5 ioco] modo *TFCV* | nomine *TC* ‖ 6 esse *C* | item (*in mg.* ipsum *m. 2*) *V*, ita *F* | multus *A* ‖ 7 obfuit *TFCV* | in *om. F* | suspicationem *F* | ciuium] ciuibus *TFCV* (*Reiff.*) | uenisset *T* ‖ 8 rescripsisse *TCV*, scripsisse *F* | in et *C*[1] | in — deformasse *om. F* ‖ 9 primo *TFCV* | Lucillius *TC*, Lutilius *F* ‖ 10 poesim *V*, poesi *T* ‖ 11 ammittere *F* ‖ 12 satiram *ATC* | ·nean·KΩMΩIΔIAN *A*, * * * * * * * *TFCV* | nouās comediās *C* ‖ 13 reperiere *TF*, reperiere *C*, reperirentur *A* ‖ 14 generale *F* | qui *A*, *sscr. V*[2], *om. TFC* ‖ 15 pertinet[2] *A* ‖ 16 et *om. T* | inultu *A* | dilectationis *F*, dilectionis *CV*, diltōīs *T* ‖ 17 sententius *A*, smis *T* ‖ 19 igitur] dicitur *TFCV* | illa *F* | celebrabantur *CV*, -bant *F* ‖ 20 ·neAN·KΩMΩIΛIA *A*, * * * * * * *FV*, *om. TC* | ante hac *codd., corr. Schopen*

postea, tum praecipue Menandri Terentique est. de qua cum multa dicenda sint, sat erit tamen uelut admonendi lectoris causa quod de arte comica in ueterum cartis retinetur exponere.

III 1 Comoedia uetus ab initio chorus fuit paulatimque personarum numero in quinque actus processit. ita paulatim uelut attrito atque extenuato choro ad nouam comoediam sic peruenit, ut in ea non modo non inducatur chorus, sed ne locus quidem ullus iam relinquatur choro. nam postquam otioso tempore fastidiosior spectator effectus est et tum, cum ad cantatores ab actoribus fabula transiebat, consurgere et abire coepit, res admonuit poetas, ut primo quidem choros tollerent locum eis relinquentes, ut Menander fecit hac de causa, non ut alii existimant alia. postremo ne locum quidem reliquerunt, quod Latini fecerunt comici, unde apud illos dirimere actus quinquepartitos difficile est.

2 tum etiam Graeci prologos non habent more nostrorum, quos Latini habent. deinde θεοὺς ἀπὸ μηχανῆς, id est deos argumentis narrandis machinatos, ceteri Latini ad

1 -que est *om.* *F* ‖ 2 tamen] mihi *TF* ‖ 3 quid *TCF* | in *om.* *TFCV* | ueteris *F* | chartis *F*, carnis *A* | retinentur *A*, etinētur *T*, rimentur *C*, timentur *F*, continetur *in ras.* *V*² ‖ 5 ⟨ut⟩ ab initio *FCV*, (albinito) *T* ‖ 6 personarum — paulatim *om.* *A* | quicunque *F* ‖ 7 atrito *A*, actrito *FC* | atque] ac *V*, *om.* *T* ‖ 8 non *2. om.* *TF* ‖ 9 iocus *A* | quidem *sscr.* *V*² | delinquatur *F* ‖ 11 est et *Leo*: et *A*, est *V*, esset *TFC*; *secl.* *Goetz* | tunc *TFCV* | cantores *A*, actores *TFCV* | $\overset{v}{a}$ctoribus (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 12 transibat *FC* | adire *TFCV* | coepit, res *Leo*: coepisset *ATCV* | coepisset — eis *om.* *F* | amonuit *C*, ammonuit *T* ‖ 13 coros *T* | tollerent *om.* *TCV* | eis *Steph.*: eius *codd.* ‖ 14 hęc *A* ‖ 15 aliam (alias *T*) postremo *TFC*, alii in p^r^oscaenio (r *sscr.*, ii *et* scae *in ras. m. 2*) *V* | relinquerit *T*, relinquer̄ *A* ‖ 16 $\overset{b}{\text{alios}}$ $\overset{a}{\text{apud}}$ *C* | diromere *T* ‖ 18 tum *Steph.*: cum *codd.* | nostrorum (*praeced. lac.* *T*)] oratorum *Schoell coll. Heaut. prol. 11, Hec prol. II 1; an* eorum? ‖ 19 ΘΕΟΥϹΑΝΟΜΗΧΑΝΗϹ· *A*, * * * * * * * * * *TFCV*

instar Graecorum habent, Terentius non habet. ad hoc *προτατικὰ πρόσωπα*, id est personas extra argumentum accersitas, non facile ceteri habent, quibus Terentius saepe utitur, ut per harum inductiones facilius pateat argumentum.

3 ueteres etsi ipsi quoque in metris neglegentius egerunt, iambici uersus dumtaxat in secundo et quarto loco, tamen a Terentio uincuntur resolutione huius metri quantum potest comminuti ad imaginem prosae orationis.

4 tum personarum leges circa habitum, aetatem, officium, partes agendi nemo diligentius a Terentio custodiuit. quin etiam solus ausus est, cum in fictis argumentis fidem ueritatis assequeretur, etiam contra praescripta comica meretrices interdum non malas introducere, quibus tamen et causa, cur bonae sint, et uoluptas per ipsum non defit.

5 haec cum artificiosissima Terentius fecerit, tum illud est admirandum, quod et morem retinuit, ut comoediam scriberet, et temperauit affectum, ne in tragoediam transiliret. quod cum aliis rebus minime obtentum et a Plauto et ab Afranio et †appio et multis fere magnis comicis

2 protastica prosopa (prosapa *C*) *ATFC*, *προταστικὰς πρόσωπασ* (*m. 2?*) *V* ‖ 3 accerscitas *T* | non *om. F* | *cae*teri *V*, teneri *F*, exteri *T* | quibus *om. V* ‖ 4 indictiones *F* ‖ 6 ueterus *F* ‖ 7 eger̄ *A*, *om. TFC*[1] (*codd. Rufini*); usi sunt *sscr. C*[2], *in ras. V*[2] (usi *post* etsi *Rufini ed. pr.*) ‖ 8 tamen a Terentio *om. F* | inueniuntur *F* ‖ 9 cominuti *A* | optationis *F* ‖ 10 legis *T* | habitu *A* | offusae *F* ‖ 11 a *AT*, *om. FCV*; *cf. 'Arch. f. lat. Lex.' VII 125 sq.* ‖ 12 solus *sscr. C*[2], solius *F* | est ⟨solus⟩ *C* | cum] eum *C*, tum *F* | cum fidem (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 13 quam (etiam *sscr. m. 2*) *C* | praescriptura *A*, proscripta *TFC* ‖ 14 introproducere (pro *del. V*) *TFCV* ‖ 15 et causa (-am *A*) *post* ipsum *codd., transp. Leo* | cum (?) *T* | uoluptates *F* | desit *codd., corr. Schopen* ‖ 16 artificiosissime *V*, tificiosissima (!) *A* | cum *TFC* | illis *ATFC* ‖ 17 et] ịṇ (*in mg.* et *m. 2*) *C* | morem] meę est *F* ‖ 18 effectum (a *sscr. m. 2*) *C* ‖ 19 quod *DL* (*ed. pr.*), quam *A*, quia *TFCV* | minime] munirie *A* ‖ 20 ab *om. T* | Affranio *TFCV* | appio *AF*, (*in* actio *corr. m. 2*) *V*, Apio *TC*; a Pomponio *Dziatzko*. *fort.* et appio *del.* | magnus *A*

inuenimus. illud quoque inter Terentianas uirtutes mirabile, quod eius fabulae eo sunt temperamento, ut neque extumescant ad tragicam celsitudinem neque abiciantur ad mimicam uilitatem.

6 adde quod nihil abstrusum ab eo ponitur aut quod ab historicis requirendum sit, quod saepius Plautus facit et eo est obscurior multis locis.

7 adde quod argumenti ac stili ita attente memor est, ut nusquam non aut cauerit aut curauerit quae obesse potuerunt, quodque media primis atque postremis ita nexuit, ut nihil additum alteri, sed aptum ex se totum et uno corpore uideatur esse compositum.

8 illud quoque mirabile in eo, primo quod non ita miscet quattuor personas, ut obscura sit earum distinctio, et item quod nihil ad populum facit actorem uelut extra comoediam loqui, quod uitium Plauti frequentissimum.

9 illud etiam inter cetera eius laude dignum uidetur, quod locupletiora argumenta ex duplicibus negotiis delegerit ad scribendum. nam excepta Hecyra, in qua unius Pamphili amor est, ceterae quinque binos adulescentes habent.

1 inueniemus *TFCV* | inter] in *TFC* | mirabiles *A* || 2 eo *sscr.* C^1 | temperamento (o *ex* u *corr.*) *A* | ut neque *om.* *A* || 3 extuā escant *A*, extumescant (u *ex* i *m. 2*) *V* | traicam *TF* | obiciantur *T* | ad inimicā *A*, ad mīmicam *V*, ad (*pro* a *corr.* *C*) mimicam (minicam *C*) ⟨id est hystrionicam inde mimus id est hystrio (*in mg.* *C*)⟩ *TFC* || 4 uilitatem *om.* *TF CV* || 5 astrusiam *F* | ⟨ạḅ⟩ aut *A* | quod *om.* *A* || 6 [h]istoricis *A* || 7 lotis *A* || 9 ut cuiusquam *F* | non aut cauerit] cauerit *T FC*, [claudi] cauerit (*sscr. m. 2*) *V* | *erra*uerit *V* | quae] quo/// *F* || 10 quodque] tum quod *TFCV* || 11 noxuit *A* | aditum *A*, [d] aditum *C* | ⟨et⟩ ex *codd.*, *corr.* *Steph.* || 13 quot *T* || 14 personas quatuor *TFCV* | obscuri *T* || 15 auctorem *A* | extra comoediam *Schopen*: ex tragoedia (-diae *F*, -die *CT*) *codd.* || 16 frequentissimum ⟨est⟩ *V* || 17 digna *ATCV* || 18 ex] et *TC* | delegeris *F* || 19 ad] id *T* | exchyra *A*, echira *V*, echirra *TFC* | unius] scribit *TFCV* || 20 panpili *T*, pamphilij (j *del. ut uid.*) *C* | amor est] amorem *TFCV* | adhulescentes *A*, adulescentulos *TFC*

IV 1 Illud uero tenendum est, post *νέαν κωμῳδίαν* Latinos multa fabularum genera protulisse, ut togatas ab scaenicis atque argumentis Latinis, praetextatas a dignitate personarum tragicarum ex Latina historia, Atellanas a ciuitate Campaniae, ubi actitatae sunt primae, Rinthonicas ab auctoris nomine, tabernarias ab humilitate argumenti ac stili, mimos ab diuturna imitatione uilium rerum ac leuium personarum.

2 inter tragoediam autem et comoediam cum multa tum inprimis hoc distat, quod in comoedia mediocres fortunae hominum, parui impetus periculorum laetique sunt exitus actionum, at in tragoedia omnia contra, ingentes personae, magni timores, exitus funesti habentur; et illic prima turbulenta, tranquilla ultima, in tragoedia contrario ordine res aguntur; tum quod in tragoedia fugienda uita, in comoedia capessenda exprimitur; postremo quod omnis comoedia de fictis est argumentis, tragoedia saepe de historia fide petitur.

3 Latinae fabulae primo a Liuio Andronico scriptae sunt, adeo cuncta re etiam tum recenti, ut idem poeta et actor suarum fabularum fuisset.

1 neancome ΔΙΑΝ · *A*, ne etomo *** *V*, ne aetomo (-nio *F*) * * * *FC*, (*sine lac.*) *T* ‖ 2 ⟨et⟩ ut *TFCV* | togatas (-as *ex* -os *m. 2*) *V* | ab *C*, a *V* ‖ 3 a dignitatē *A*, ad dignitatem *TFCV* ‖ 4 traicarum *TC*, tragediarum *F* | ex] et *TCV* | attellanas (act- *C*) *ATFC*, attelanas *V* ‖ 5 primae *Schopen*: plurimae (-me *AC*) *codd.* | pinthorijcas (rij *ex* riſ *corr.*, *in mg.* rynthonicas *m. 2*) *C*, rithonicas *F*, inthoricas *T* ‖ 6 actoris *codd.*, *corr. Voss* ‖ 7 actili *A*, et stili *C* | minimos *A*, minos *T* | ab] a *F* | diuturna *AV*, diurna *TFC*; *fort.* iucunda ‖ 9 ⟨hoc interest (interest *F*)⟩ cum *VF*, ⟨hoc est⟩ cum *TC* | tum] tamen *TFCV* ‖ 11 imp& (!) *A* | periculorum *Dziatzko*: pericula *ATV*, periculam *F*, periclam *C* ‖ 12 ac *T* | contraria *T*, *om. F* | Lugentes *V* ‖ 13 funesti exitus *V* ‖ 14 tranquillia *F* | contraria *A* | arguntur *A* ‖ 15 uitia *F*, uitia *V*, uicia *TC* | capescenda *AC* ‖ 17 tragoelia *A* | hostoca *C* ‖ 18 Liuico *C* | androuico *A*, andromico *TFC* ‖ 19 adeo] ad *TFCV* | cuncta re *Schopen*: cunctas res *TFCV*, ut ad has res *A* | recenti ut *Schopen*: recentius (regc- *T*) *TFCV*, recentes *A* ‖ 20 fabularum suarum *TFCV*

4 Comoediae autem motoriae sunt aut statariae aut mixtae. motoriae turbulentae, statariae quietiores, mixtae ex utroque actu consistentes.

5 comoedia per quattuor partes diuiditur: prologum, protasin, epitasin, catastrophen. est prologus uelut praefatio quaedam fabulae, in quo solo licet praeter argumentum aliquid ad populum uel ex poetae uel ex ipsius fabulae uel actoris commodo loqui; protasis primus actus initiumque est dramatis; epitasis incrementum processusque turbarum ac totius, ut ita dixerim, nodus erroris; catastrophe conuersio rerum ad iucundos exitus patefacta cunctis cognitione gestorum.

DE COMOEDIA.

V 1 Comoedia est fabula diuersa instituta continens affectuum ciuilium ac priuatorum, quibus discitur, quid sit in uita utile, quid contra euitandum. hanc Graeci sic definiuerunt 'κωμῳδία ἐστὶν ⟨ἰδιωτικῶν πραγμάτων⟩ περιοχὴ ἀκίνδυνος'.

comoediam esse Cicero ait imitationem uitae, speculum consuetudinis, imaginem ueritatis.

1 stratarię *A* ‖ 2 quiexiores *A* | mistae *F* ‖ 3 utruque *A* ‖ 5 prothasim epithasim *V* | katastrophem *V*, trophen(!) *A*, /// carthastrophem *T*, et catastrophen (ca *in mg. C*) *FC* | profatio quaedam *F*, quaedam praefatio *C* ‖ 7 aliquod *T* | poeta *A* ‖ 8 fabula *A* | prothasis *AV* ‖ 9 initium quod (quođ *F*) *TCF* | est *om. TFCV* | drammatis *F*, dra^{g}matis (*sscr. m. 2*) *V*, dramatis ⟨id est compositionis argumenti⟩ *T* | epithasis *FV* | procesusque *A* ‖ 10 turbarūṭ *C* | ac] a *F* | diçạxerim *C*, disserim *T* | modus *codd., corr. Pithoeus* ‖ 11 ca^{ta}strophe *C* | iocundos *TCV*, iundos *A*, iucundum *F* ‖ 13 DECOMOEDIA· *A*, *om. TFCV* ‖ 14 constituta *TFCV* ‖ 15 affectum *TFC* | quibus] qui*a* *V* | di^{s}citur *A* ‖ 16 in — quid] ∧ *C* | euitandum contra *C* ‖ 17 diffiniuer̄ *A*, diffiniere *FV*, diffinire *TC* | comodia est in ΠΗΡΙΟΧΗΔ ΚΙΝΔΙΝΟC *A*, comedia (-oedia *V*) est ****** *TFCV*; *suppl. ex Diom. 488, 4* ‖ 19 comędia *TC* | est cicero *T*, cicero esse *C* | inmitationem *T* | spectaculum (cta *del. V*) *TFCV* ‖ 20 imaginem *in mg.* V^2, *om.* $ATFCV^1$ | ueritatis — 23, 1 uicis *om. F* | uiritatis *T*, ẹṭ ueritatis *V*

2 comoediae autem more antiquo dictae, quia in uicis huiusmodi carmina initio agebantur apud Graecos — ut in Italia compitaliciis ludicris —, *admixto pronuntiationis modulo, quo, dum actus commutantur, populus attinebatur,* ἀπὸ τῆς κώμης, hoc est ab actu uitae hominum, qui in uicis habitant ob mediocritatem fortunarum, non in aulis regiis, ut sunt personae tragicae.

3 *comoedia autem, quia poema sub imitatione uitae atque morum similitudine compositum est, in gestu et pronuntiatione consistit.*

4 *comoediam apud Graecos dubium est quis primus inuenerit, apud Romanos certum: et comoediam et tragoediam et togatam primus Liuius Andronicus repperit.*

5 *aitque esse comoediam cotidianae uitae speculum, nec iniuria. nam ut intenti speculo ueritatis liniamenta facile per imaginem colligimus, ita lectione comoediae imitationem uitae consuetudinisque non aegerrime animaduertimus.*

6 huius autem originis ratio ab exteris ciuitatibus moribusque prouenit. Athenienses namque Atticam custodientes elegantiam cum uellent male uiuentes notare, in

1 amore *A* ‖ 3 ytalia *C* | compitalicis *ATCF*, compitalitiis *V* ‖ 4 modolo *TC*, mod$\overset{u}{o}$lo *F* | comutantur *A* | $\overset{de}{\text{atti}}$nebatur (*corr. m. 2*) *V* ‖ 5 ΑΠΩ ΤΗϹ ΚΩΜΗϹ· *A*, ait ****** *TFC*, ******* *V* ‖ 6 habitent *A*, habitabant *V* | in] ibi *T* | aulis *in ras.* V^2 ‖ 7 traice *TC* ‖ 8 autem] uero *TFCV* | qui *A* | poema *post* imitatione *F* | imitationē *A* ‖ 9 adque *A* | morum *om.* *TFCV* | similitudinē *AC* | est *om.* *TFCV* | gesti *A* ‖ 11 est *sscr.* V^2 ‖ 12 $\overset{\text{Latinos}}{\text{romanos}}$ (*corr. m. 2*) *V* | et *1.*] est *TFCV* ‖ 13 trogatam *A* | $\overset{o}{\text{primus}}$ (*corr. m. 2*) *V* | liuium andronicum (m *bis ex* s *corr. m. 2*) *V* | andromicus *TFC* | reperit *TC*, reperisse (*ex* -rit *corr. m. 2*) *V* ‖ 14 atque *T*, ⟨qui (*in mg. m. 2*)⟩ aitque *V*; aitque ⟨Cicero⟩ *Scheidemantel* | quotidianae *TV* ‖ 16 pro *F* | collegimus *T* ‖ 17 -que *om.* *F* ‖ 19 extis *T* | ciuilitatibus *F* ‖ 20 peruenit *TFC*, prouenit *V* | Attenienses *C*, atheniens (!) *A* | acticam *C*, acthicam *F*, aticam *T* | custodientibus *F*

uicos et compita ex omnibus locis laeti alacresque ueniebant ibique cum nominibus singulorum uitia publicabant, unde nomen compositum, ut comoedia uocaretur.

7 haec autem carmina in pratis mollibus primum agebantur. nec deerant praemia, quibus ad scribendum doctorum prouocarentur ingenia; sed et actoribus munera offerebantur, quo libentius iucundo uocis flexu ad dulcedinem commendationis uterentur: caper namque pro dono his dabatur, quia animal uitibus noxium habebatur. a quo etiam tragoediae nomen exortum est. nonnulli autem ex amurca, olei faece, quae est humor aquatilis, tragoediam ⟨quasi trygodiam⟩ dici uocarique maluerunt.

8 qui lusus cum per artifices in honorem Liberi patris agerentur, etiam ipsi comoediarum tragoediarumque scriptores huius dei uelut praesens numen colere uenerarique coeperunt. cuius rei probabilis ratio exstitit. ita enim carmina incohata proferebantur, ut per ea laudes eius et facta gloriosa celebrari proferrique constaret.

9 tum paulatim fama huius artis increbruit. Thespis autem primus haec scripta in omnium notitiam protulit,

1 ex (*ex* et *corr. m. 2*) *V*, et *C* | lęta^{i}e (*sscr. m. rec.*) *F* || 2 singula *TFC* || 4 primum *sscr.* C^1 || 5 ne^{c} (*sscr. m. 2*) *F* | prouocarentur doctorum *TFC*, ″^{pro}uocarentur ″doctorum *V* || 6 sed *sscr.* C^1 || 7 iocundo *TCV* | fletu *TFC* || 8 ″caper ′nam (*corr. m. 1?*) *A* | is *T* || 9 dabitur *A* | noxium uitibus *V* || 10 tragoediae — 14 etiam *om. A* | exortum] et (*del.* C^2) ortum *TC*, ortum *V* | ex] et *TC* || 11 aley *T* | faece — maluerunt] luerunt *F* || 12 quasi trygodiam *add. W.; cf. Porph. ad Hor. a. p. 277* || 13 qui *in ras.* V^2 | lusus *D*, ludus *TCV*, luctus *F* | artificis *T* || 14 ageretur *CV* | tragoediarum comoediarumque *F*, comoediarum tragoediarum *AT*, com- ⟨et⟩ trag- *V* || 15 diei *AFC*, diey *T*, diei *V* | nomen *TFC*, (*in* numen *corr. m. 2*) *V* || 16 cepere *TF*, cepe͞r *C* | cui *TFC* | existit *V* | ita^{enim}que (*corr. m. 2*) *V*, itaque *TFC* || 17 eius] tuas *F* | ⟨sed⟩ et *TFC*, (sed *del.*) *V* || 18 praeferrique *A*, proferri *F* | staret *TFC* || 19 dum *TFC* | Tespis *VF*, Tesbis *T*, (b *ex* t *corr.*) *C* || 20 haec scripta primus *F* | pertulit *A*

postea Aeschylus secutus prioris exemplum †publicauit. de quibus ita Horatius in arte poetica loquitur

'ignotum tragicae genus inuenisse Camenae
dicitur et plaustris uexisse poemata Thespis,
quae canerent agerentque peruncti faecibus ora.
post hunc personae pallaeque repertor honestae
Aeschylus et modicis instrauit pulpita tignis
et docuit magnumque loqui nitique coturno.
successit uetus his comoedia non sine multa
laude: sed in uitium libertas excidit et uim
dignam lege regi. lex est accepta chorusque
turpiter obticuit sublato iure nocendi.
nil intemptatum nostri liquere poetae:
nec minimum meruere decus uestigia Graeca
ausi deserere et celebrare domestica facta,
uel qui praetextas uel qui docuere togatas.'

VI 1 Fabula generale nomen est: eius duae primae partes, tragoedia et comoedia. ⟨tragoedia⟩, si Latina argumentatio sit, praetexta dicitur. comoedia autem multas species habet: aut enim palliata est aut togata aut tabernaria aut Atellana aut mimus aut Rinthonica aut planipedia.

1 eschilus *TCV*, esc^{h}illus *F*, echilus *A* | secutus *TCV*, sequutus *F*, sequitur *A* | prioris *om.* *TFC* | publicauit (*ex* -carat *corr.* *C*^{2})] pulpita ditauit *Schoell*, scaenam pulpitauit *Havet*, locupletauit *Leo* ‖ 2 loquitur *om.* *V* ‖ 3 traghice *C*, traice *T* | camẽ *T* ‖ 4 et] ex *TFC* | plauses *F* | uertisse (-issime *F*) *TFC*, exisse *A* | tespis *TFCV*, the^{s}pis *A* ‖ 5 qui *TF* | fecib; (*ex* fecili *corr.*) *A* ‖ 7 heschilus *A*, eschilus *CV*, exchilus *T*, eschillius *F* | ^{et} immodicis (*corr. m. 2*) *V*) | palpita *TC* | tignis (ti *ex* si *corr.*) *C* ‖ 8 nitituque *FC*, nititur *T*, nitiq; quia *A* ‖ 9 non — 16 togatas] etc. *V* ‖ 10 et uim] exiũ *A*, et iñ *TFC* ‖ 11 chorisque *CF*, corisque *T* ‖ 12 loquendi *ATF* ‖ 13 nihil *F* | intp̃tatũ *A* ‖ 16 quę — quę *TFC* ‖ 17 est *om.* *TFC* | partes primae *T* ‖ 18 partes ⟨sunt⟩ *V* | traguedia *A* | tragoedia *add.* *Franck* ‖ 19 sit] sic *F* | praetexta^{ta} (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 20 tarbernaria *C* ‖ 21 attellana *AFV* | rinthorica *A*, Rinthonita *C*, rintonica *F*, sinthorica *T*, rhintonica *V* | planipedica (*sic et* 26, 1) *F*

2 planipedia autem dicta ob humilitatem argumenti eius ac uilitatem actorum, qui non coturno aut socco nituntur in scaena aut pulpito sed plano pede, uel ideo quod non ea negotia continet, quae personarum in turribus aut in cenaculis habitantium sunt, sed in plano atque in humili loco.

3 Personati primi egisse dicuntur comoediam Cincius Faliscus, tragoediam Minucius Prothymus.

4 Omnium autem comoediarum inscripta ex quattuor rebus omnino sumuntur: nomine, loco, facto, euentu. nomine, ut Phormio [Hecyra] Curculio Epidicus; loco, ut Andria Leucadia Brundisina; facto, ut Eunuchus Asinaria Captiui; euentu, ⟨ut⟩ Commorientes Crimen Heautontimorumenos.

5 Comoediarum formae sunt tres: palliatae Graecum habitum referentes, togatae iuxta formam personarum habitum togarum desiderantes, quas nonnulli tabernarias uocant, Atellanae salibus et iocis compositae, quae in se non habent nisi uetustatum elegantias.

1 autem *sscr.* *C* | ob nobilitatem *TFCV* | argumenta *T*, ⟨ob⟩ argumenti *F* ‖ 2 eius] ** *F* | utilitatem *CV* ‖ 3 utuntur *FC*, (*ex* nit- *corr. m. 2*) *V* | aut — 5 cenaculis] culis *A* | plane *FC* ‖ 4 quod] que *F* | continent *TFC* ‖ 5 senaclis *T* | habitantium *in ras.* (*ex* habitaculis?) *A* | sunt *om.* *A* | in *3. om.* *V* ‖ 7 personatim *ATF* | egesse *A* | cincius (cineius *C*, aneius *T*, cyneius *V*) et faliscus (falicius *A*, falascus *F*) *codd., corr. Wolff* ‖ 8 minutius *TCV*, mimitius *F* | et prothimus (protinthus *T*, prothintus *FC*, protimius *V*) *codd., corr. Wolff* ‖ 9 scripta *codd., corr. Schopen* ‖ 11 formio *A* | haec ira *A*, echira *V*, echirra *F*, hEchīra *C*, hechirra *T*; *secl. Schopen* | gurgulio *ATV*, Curgulio *C*, curcuịlio *F* ‖ 12 Leuchadia *FC* | brundiąfinia *A*, brundisinia *TFC*, brundusina (i *sscr. m. 2*) *C*, brundusia *V* | eiamichias *F* ‖ 13 ut *add. Schopen* | hȩautontumorumenos *A*, eutontumerumenos *C*, (eaut-) *V*, -non *T*, ****** *F* ‖ 16 habentes habitum (-tus *F*) *TFCV* | ⟨ut (*del. V*, *ex* et *corr. C*)⟩ habitum *TCV* ‖ 17 togatarum *V* | quas — 18 uocant *post* 16 referentes *codd., transp. Reuuens* ‖ 18 attellanae *codd.* | saltibus *ATC*, salçibus *F* ‖ 19 habẽ *A* | elegantiam *V*

VII 1 Comoedia autem diuiditur in quattuor partes: prologum, πρότασιν, ἐπίτασιν, καταστροφήν.

2 prologus est prima dictio, a Graecis dicta πρῶτος λόγος uel antecedens ueram fabulae compositionem elocutio, ⟨ὁ πρὸ τοῦ δράματος λόγος⟩. eius species sunt quattuor:

συστατικός commendatiuus, quo poeta uel fabula commendatur;

ἐπιτιμητικός relatiuus, quo aut aduersario maledictum aut populo gratiae referuntur;

δραματικός argumentatiuus, exponens fabulae argumentum;

μικτός mixtus, omnia haec in se continens.

3 *inter prologum et prologium quidam hoc interesse uoluerunt, quod prologus est, ubi aut poeta excusatur aut fabula commendatur, prologium autem est, cum tantum de argumento dicitur.*

4 πρότασις est primus actus fabulae, quo pars argumenti explicatur, pars reticetur ad populi exspectationem tenendam; ἐπίτασις inuolutio argumenti, cuius elegantia

1 duạṣ partes quatuor *F* ‖ 2 prologam *A*, ⟨in⟩ prologum *TFCV* | protasin *ATC*, prothasim *V*, procasin *F* | epitasin *ATC*, epithasim *V*, ephitasin *F* | Kacaſtrofen *A*, catastrophen *TFCV* ‖ 3 dictio prima *TFCV* | ΠΡѠΤΟCΔΟΓΟC· *A*, πρῶτοσ λόγοσ *V*, ****** *TFC* ‖ 4 uel — λόγος *om. A* | uel *Rabbow*: ut *TFC*, *om. V* ‖ 5 ὁ — λόγος *Rabbow*: ***** *FC*, *om. TV* | quatuor sunt *TFCV* ‖ 6 CẎΝΤΔΤΙROC· *A*, Cynτακος *V*, Cintakon *C*, Cintase *T*, **** *F* | commendatius *ATFC*, commendatitius *V* | qua *TFC*, quạͦ (*corr. m. 2*) *V* ‖ 8 ЄΠΙΤΙΝΗΤΙΚΟC· Relatus *A*, et **** sic (sit *T*, sic^{re} *F*) latus *TFC*, relatus **** *V* | quo ⟨ut⟩ *F* ‖ 9 ″populo″gracie *V* ‖ 10 ΔΡΔΜΔΤΙROC· *A*, ***** *TFCV* | argumentatius *TFC* | argumenta *TFCV* ‖ 12 MIRTOC· *A*, **** *TFCV* | ōīa *C* | haec — continens *om. T* ‖ 13 inter] itē *A* | et probolum *T* | quidem hoc *T*, hoc quidam *V* ‖ 14 soluerunt *A* | prologum *C* ‖ 16 diducitur *AC*, deducitur *FV*, diducer̄ *T*; *corr. Steph.* ‖ 17 ΠΡΟΤΔCIC· *A*, protasis *TC*, prothasis *FV* ‖ 18 recicetur *A*, recitatur *TFC*, re*tice*tur *V* ‖ 19 ЄΠΙΤΔCIC· *A*, epithasis *FV*, **** CT^1 (epitasis T^2) | ^{in}ẹuolutio *C* | cuius] qua eius *Leo*

conectitur; *καταστροφή* explicatio fabulae, per quam euentus eius approbatur.

VIII 1 In plerisque fabulis priora ponebantur ipsarum nomina quam poetarum, in nonnullis poetarum quam fabularum, cuius moris diuersitatem antiquitas probat. nam cum primum aliqui fabulas ederent, ipsarum nomina pronuntiabantur, antequam poetae pronuntiaretur, ne aliqua inuidia ab scribendo deterreri posset. cum autem per editionem multarum poetae iam esset auctoritas adquisita, rursus priora nomina poetarum proferebantur, ut per ipsorum uocabula fabulis attentio adquireretur.

2 actas diuersis ludis manifestum est inscribi. nam sunt ludorum species quattuor, quos aediles curules munere publico curant: Megalenses, magnis dis consecrati, quos Graeci *μεγάλους* appellant; funebres, ad attinendum populum instituti, dum pompa funeri decreta in honorem patricii uiri plene instruitur; plebei, qui pro salute plebis eduntur; Apollinares, Apollini consecrati.

3 *In scaena duae arae poni solebant: dextera Liberi, sinistra eius dei, cui ludi fiebant. unde Terentius in Andria (IV 3, 11) ait 'ex ara sume hinc uerbenas tibi'.*

1 Καταſτroſę *A*, catastrophe *TFCV* ‖ 2 approperatur *Schopen* ‖ 3 im *A* | apponebantur *C* ‖ 4 nomina ⟨fabularum⟩ *V* ‖ 5 modis *AT* | diuersitante *F* ‖ 6 ipsa (ipsorum *T*) nomina *AT*, ipsarum nomina *in mg.* V^2 ‖ 7 poete *A*, fabula *TFC*, poetae *in ras.* V^2 ‖ 8 ab] a *TFCV* | deterrendi *F* | posset *om. F* | editionẽm *A*, edictionem *FC* ‖ 9 multarum (a *ex* o *corr.*) *C* | acquisita *TFCV* ‖ 10 "nomina "poetarum *V* | proferebatur *T* ‖ 11 uocabulis *TFC* | fabulis *sscr.* V^2, *om. TFC* | attentio (io *ex* a *corr.*) *A* | acquireretur *FV* ‖ 12 actus *C* | diuersos *FC*, (*in* -sis *corr. m. 2*) *V* | inscribis *A* ‖ 13 quos] quod *A* | ediles *ATFC* | cui ules ///numere *A* ‖ 14 diis *FCV* ‖ 15 *μεγάλους Leo* (*μεγάλους σιοὺς Muretus*, *μεγαλησιακοὺς Schoell*; *an μεγάλους ϑεοὺς?*): ΜΕΠΟΥ̇CΙΟΥ̇C *A*, * * * * * *FCV*, *om. T* | ad actenendum (att- *T*) *TFC*, ad detinendum *V* ‖ 16 funeri (i *ex* a *corr.*) *C* ‖ 17 patritii (patricis *F*) uiri *FC*, patri iuri *A* | plebei — 18 consecrati *om. TFC*, *in mg. adscr.* V^2 ‖ 18 luduntur V^2 | appollinares *A* | consecreti *A* ‖ 19 cena *T* ‖ 20 diei *A* | cuius *TFCV* ‖ 21 ara] ami *A* | hinc sume *TFCV* | uerbenas *om. A* | tibi] ubi *codd.*

4 *Ulixen pilleatum semper inducunt, siue quod aliquando insaniam simulauit, quo tempore tectum se esse uoluit, ne agnitus cogeretur in bella prodire, seu ob singularem sapientiam, qua tectus munitusque plurimum sociis profuit; huius enim uirtus erat animi semper decipientis ingenium. nonnulli Ithacae incolas sicut Locros pilleatos fuisse commemorant.*

5 *Achillis et Neoptolomi personae diademata habent, quamuis numquam regalia sceptra tenuerunt. cuius argumenti probatio talis inducitur, quod numquam cum reliqua Graeciae iuuentute ad gerenda cum Troianis bella sacramenta coniurationis inierunt nec umquam sub Agamemnonis imperio fuerunt.*

6 *comicis senibus candidus uestitus inducitur, quod is antiquissimus fuisse memoratur, adulescentibus discolor attribuitur. serui comici amictu exiguo teguntur paupertatis antiquae gratia uel quo expeditiores agant. parasiti cum intortis palliis ueniunt. laeto uestitus candidus, aerumnoso obsoletus, purpureus diuiti, pauperi phoenicius datur. militi chlamys purpurea, puellae habitus peregrinus inducitur.*

1 ulixesn *C*, ulixem *F*, ulyssem *V* | semper palliatum *TFCV* ‖ 3 cogeretur] cogeret ut (ne *C*) *TFC* | prodire *om. F* ‖ 4 quam *F*, quo *T* | socius *T*, sotius *C*, secus *A* ‖ 5 uirtus *Muretus*: uirtutis *codd.; probat Schoell* | animi *ATC*, animum animi *V*, cum *F*; ac nimis *Schoell* ‖ 6 non nullos *T*, (*ex* non illos *corr.*) *C*, -as *F* | itace *TFC*, itache *in ras. A*, ytache *V* | pilleatus *A*, palliatos *TFCV* ‖ 8 arcilis *T* | et *Dziatzko*: sed *F*, sed et *C*, sed sed *T*, si *A*, siue *in ras.* V^2 | persona *ATF*, (a *ex* e *corr.*) *C* ‖ 9 screptra *C*, septia *A* | tenuer̄ *AC*, tenuere *TF* ‖ 10 induere *T* | eum *F* | reliquā grecie *T*, graeciae reliqua *F* ‖ 11 iuuentutē *A* | ad *in mg.* C^1 ‖ 12 inier̄ *A*, iniere *TCV* | agam̄ nonis *A*, agamenonis *TFC*, agamennonis *V* ‖ 13 fuere *V* ‖ 14 senilibus *F* | induceretur *TFC* | his *C* ‖ 15 narratur *TFCV* | discolore *F* | actribuitur *CF* ‖ 16 integuntur *TFCV* | atque *F* ‖ 17 parasito *F* | ⟨in⟩ intorcis *A* ‖ 18 pallii *F* | laeto] loco *TFC* | erumpnoso *A*, erumdoso *F* ‖ 19 obsolet^2 *A*, obseletus *T* | foenicius *A*, fenetius *TFC*, renetus *V* | multici *A* ‖ 20 clamis *codd.* | purpurea *V*, purpura est *TFC*, *om. A* | puella *A* peregrinus *V* | inducere *T*

leno pallio colore uario utitur, meretrici ob auaritiam luteum datur.

7 *syrmata dicta sunt ab eo quod trahuntur, quae res ab Ionica luxuria instituta est. eadem in luctuosis personis incuriam sui per neglegentiam significant.*

8 *Aulaea quoque in scaena intexta sternuntur, quod pictus ornatus ex Attalica regia Romam usque perlatus est; pro quibus siparia aetas posterior accepit. est autem mimicum uelum, quod populo obsistit, dum fabularum actus commutantur.*

9 deuerbia histriones pronuntiabant, cantica uero temperabantur modis non a poeta sed a perito artis musicae factis. neque enim omnia isdem modis in uno cantico agebantur sed saepe mutatis, ut significant qui tres numeros in comoediis ponunt, qui tres continent 'mutatis modis cantici'.

10 eius qui modos faciebat nomen in principio fabulae post scriptoris et actoris superponebatur.

1 meretrici ob] meretricib; *A* | lucrum *F* ‖ 3 sirmata *TFC*, syrinata *A* | trahantur *V*, trahentur *T*, ^{tra}huntur *C* ‖ 4 ab iocinica *A*, ab scenica *FC*, ob senica *T*, $\overset{o}{a}$b scenicam (o *et* m *add. m. 2*) *V*; *corr. Reiff.* | luxuriam (m *add. m. 2*) *V*, luxa *T* | luctosis *F* ‖ 5 significabant *TFC*, (ba *del.*) *V* ‖ 6 cena *A*, scenas *FC*, scen$\overset{a}{i}$s (*corr. m. 2*) *V* | intexta *A*, in terra *F*, -am *TCV* | quid *A*, qui *V* ‖ 7 ex] erat *TFC* | atalica *A*, actolica *T*, actalica *F*, actalia (ab actalo rege dicta *in mg. m. 2*) *C* ‖ 8 si pr͠ia *TC*, si prima *F*, suppar (*corr. in* suprema *m. 2*) *V* | posteriora *A* | est] Ea *A* | numicum *A*, mimicum (*corr. in* inimicum) *FC*, (*ex* minutum *corr. m. 2*) *V*, minutum *T* ‖ 11 deuerbia] de umbia *TF*, de umbra *in ras.* V^2 | lustriones *A*, histọriones *C* | temperabant *C* ‖ 12 poeta sed] poetas *A* | perio *T* ‖ 13 omnia] contra *C*, uerba *T* | iisdem *TFCV* ‖ 14 sed *om. A* | ut ⟨si⟩ *T* | numeros] M·M·C· *add. Reiff.* ‖ 15 comodū·s· *T* | qui tres *A*, quae res *TFCV* | continet *AFC*, -nes *T* | mutatos modos (os *bis ex* is *corr. m. 2*) *V* ‖ 16 modos *A* ‖ 17 ⟨eius modi⟩ modos *TFCV* | faciunt *TC*, facie*bat* *V*, *om. F* ‖ 18 post *Dziatzko* (*Goetz*): pro *TFC*, et pro *A*, et *V*; et prope *Leo*, ut et *Schopen* | superponebantur *ATFC*

11 huiusmodi carmina ad tibias fiebant, ut his auditis multi ex populo ante dicerent, quam fabulam acturi scaenici essent, quam omnino spectatoribus ipsius antecedens titulus pronuntiaretur. agebantur autem tibiis paribus, id est dextris aut sinistris, et imparibus. dextrae autem tibiae sua grauitate seriam comoediae dictionem praenuntiabant, sinistrae [Serranae] acuminis leuitate iocum in comoedia ostendebant. ubi autem dextra et sinistra acta fabula inscribebatur, mixtim ioci et grauitates denuntiabantur.

1 huius modi ⟨adeo⟩ *TFCV* | ad tybias *CV*, *om.* *F* | ferebant *F*, fertebant *T*, feriebant *C* ‖ 2 multo *F* | ex] et *TC*, e *V* | discerent *codd., corr. Muretus* ‖ 3 quam ⟨iam⟩ *T*, qua *A* ‖ 4 autem] igitur *V* | tybiis *V* | id — 5 sinistris *post* imparibus *codd., transp. Leo* ‖ 5 aut] et *V* | et *del.*, aut *sscr.* V^2 | tybiae *FCV*, lithę *A* ‖ 6 grauitatis *T* | dilectionem *A* | pronuntiabant *AVF*, -bat *TC*, *corr. Muretus* ‖ 7 serranae *FV*, serrarę *A*, sertane *C*, certa ē *T*; *secl. Reiff.* ‖ 8 et *om.* *TFC*, *sscr.* V^2 ‖ 9 mistim *T* | loci *TFC* | et *om.* *T* | grauitatis *V*

DONATI
COMMENTVM ANDRIAE

ANDRIA

PRAEFATIO

I.

POETA CVM PRIMVM A. A. S. A. 1 Comoedia Andria cum palliata sit fabula, de loco nomen accepit et a Menandro prius et nunc ab ipso Terentio, qui cum de Chryside loqueretur, sic ait (*I 1, 46*) 'uereor ne quid Andria a. m.' et hoc commune uocabulum est et in Graeca et in Latina lingua.

2 haec maiori ex parte motoria est.

3 continetque actus amatorum adulescentium et patrum piorum: * * * * * callidi serui, ancillae astutae, seueri senes, adulescentulae liberales.

4 in hac primae partes senis Simonis sunt, secundae Daui, tertiae Chremetis et deinceps reliquorum.

5 prologus in hac acer inducitur et in aduersarios non mediocriter asperatus, sed tamen id subtiliter, ut omnia lacessitus facere uideatur ac dicere. hic πρότασις

1 a · ⟨a·⟩ a · s · a · *A*, appulit animum se ad scribendum *C*, aptuit *T* ‖ 2 palliota *A* ‖ 3 nunc] non *C* | Terentio] tenent. *A* | cum] eum *C* ‖ 4 criside *AC*, chriside *V* ‖ 5 a. m.] am; *A*, apportet mali *TCV* | et^{in} *C*, in *V* | Graeca] grā *A* ‖ 7 maiore *CV* ‖ 8 continuo actus *A*, continetque ex se actus (acta *T*) *TCV* | et patrum piorum *Steph.*: ex patriā prior. d. *A*, ex partibus priorum *TC*, (*supra* priorum *m. 2 add.* patrum) *V* ‖ 9 *lac. sign. Reiff.*; sunt ibi *Steph.* | callidi (*ex* -da *corr.*) *C* | seueri *Steph.*: seriue *A*, serii *T*, serti *C*, parci *V* ‖ 10 adolescentuli *V* ‖ 11 hoc *A* | senis simoni *A*, simonis senis *V* ‖ 12 relique *TC* ‖ 13 aceri *A* | in *om. T* | a^{d}uersarios *C* ‖ 14 asperatur *TCV* | subtiliter ⟨fit⟩ *dett.* ‖ 15 lacescitus *C* | protasis *ATC*, prothasis *V*

subtilis, ἐπίτασις tumultuosa, καταστροφὴ paene tragica, et tamen repente ex his turbis in tranquillum peruenitur.

6 haec prima facta est, acta ludis Megalensibus M. Fuluio M.' Glabrione [Q. Minucio Valerio] aedilibus curulibus. egerunt L. Atilius Praenestinus et L. Ambiuius Turpio. modos fecit Flaccus Claudi [filius] tibiis paribus dextris uel sinistris. et est tota Graeca. edita M. Marcello C. Sulpicio consulibus

6* pronuntiataque est 'Andria Terenti' ob incognitum adhuc nomen poetae et minoris apud populum auctoritatis ac meriti.

7 deuerbiis autem et canticis lepide distincta est et successu spectata prospero hortamento poetae fuit ad alias conscribendas.

8 initium autem προτατικὸν πρόσωπον, id est aduenticiam personam, recepit Sosiae propter euoluendam argumenti obscuritatem. persona autem protatica ea intelle-

1 epitasis *ATC*, epithasis *V* | Katastrofę *A*, catastropha (e *sscr. m. rec.*) *C*, catastrophe *TV* | traica *TC* || 2 peruenitur *Reiff.*: peruenit *codd.* || 3 acta *om.* *TCV* || 3—4 in (m *m. rec.*) fuluio edilę int glabrio neq; minutio ualerio curulib; *A*, m. (marco *T*) fuluio edile et m. glabrione quinto minutio termonii. L. Valerio curuli *TC*, m. fuluio et m. glabrione q. minutio termonii L. ualerio aedili curuli *V*; *corr. Dziatzko* || 5 eger̃ *A*, egere *TCV* | latilius. latinus p̃nestinus *A*, l. attilius (act- *C*) latinus praenestinus (pren- *C*) *TCV*; *corr. W.* | ambirauis *A* || 6 claudii *TCV* | filius *secl. Reiff.* | tybiis *V* || 7 dextris *om.* *T* | uel *A*, et *TCV* || 8 C. *Reiff.*: et *codd.* | sulpitio *CV* | consulis (*corr. m. rec.*) *A* || 9 pronuntiataque *A*, quod pronuntiata *TC*, cum pronuntiata *V* | terentii *TCV* | åb (o *m. 2*) *C* || 10 et *om.* *V* | ɫ minoris miroris *A* || 11 meriti ⟨fuit⟩ *V* || 12 deuerbis *TC*, deũƀ *A*, sed quia uerbis *V* | autem et canticis *Schopen*: autenticis (autẽncis *T*) *ATC*, auctenticis et *V* | lepidi *T* | detincta *TC*, descripta *V* || 13 successa (u *sscr. m. 2*) *C* | spectata] aspectata *T*, (ta *in mg.*) *C*, aspecta *A* | prospera *A* | ornamento *ATC*, ornamento (t *m. 2*) *V* || 15 butium (*in* Initium *corr. m. rec.*) *A* | protaticon (protatič. *A*, proṭtatticon *V*) prosopon *codd.* | aduentitiam *codd.* || 16 sofię *A* || 17 oscuritatem (b *sscr. m. 2*) *C*, ⟨obscuramento⟩ obscuritatem *T* | personã *C* | protattica *V* | eã *C*

gitur, quae semel inducta in principio fabulae in nullis deinceps fabulae partibus adhibetur.

9 adnotandum sane puellarum liberalium in proscaenio nullam orationem induci in comoedia palliata praeter inuocationem Iunonis Lucinae, quae et ipsa quoque post scaenam fieri solet.

II.

1 Chremes Atticus, pater Pasibulae et Philumenae, cum ex his duabus Pasibulam perdidisse se falso crederet relictam Athenis nec uisam postea multo tempore, tamquam unicam sibi putabat Philumenam. quam Charinus adulescens Atheniensis et amabat unice et petebat uxorem, sed pater eam Pamphilo cuidam, Simonis filio, ultro desponderat. qui Pamphilus contra sororem Chrysidis ac peregrinam tum creditam, Pasibulam supra dictam, Chremetis alteram filiam ac sub nomine Glycerii latentem, sic amauit, ut ex ea filium suscepisset inscio patre. qua re intellecta commotus Simo, Pamphili pater, dum per falsas nuptias temptat animum Pamphili, multis dolis a Dauo ipse deluditur seruo, periculumque Charini et Pamphili et totus

1 indocta *C* | nullis] illis *TC* ‖ 2 deinc*pes *C* ‖ 3 aut notandum sanę *A* | in proemio (prohemio *TC*) *ante* liberalium *ATC*, in prohemio (*corr. in* proscenio *m. 2*) *V*; in proscaenio *secl. Reiff.* ‖ 4 °rationem *C* | comędia *A*, eo media *CV* | praeter *om. TCV* ‖ 5 iuncius lucinę *A* | post scoenam *V*, post cenam *TC*, prescenam *A* ‖ 7 acticus *A* | passibilę (-le *T*) *AT*, passibulae *CV* | philomenae *TCV* ‖ 8 passibulam *codd. et sic deinceps* | perdidisse ⟨INCIPIT̄ ARGV̄AND̄⟩ *A* ‖ 10 filumenam *A*, philomenam *CV* ‖ 11 atthenensis *A* | et amabat] adamabat *TCV* ‖ 12 sed pater eam *C*, *om. A* | disponderat *T*, disponsaderat *C* ‖ 13 econtra *V* | ac] at *Reiff.* ‖ 14 peregrinam ⟨per eam (eum *V*)⟩ *TCV* | tum] tñ *T* | dictātā *C* ‖ 15 altera filia *TC* | latenter *codd.*, *corr. Reiff.* ‖ 16 ea] illa *T* | filia *T*, filium (u *ex* a *corr.*) *C*, filiam (u *sscr. m. 2*) *V* | insco *A* | patere *C*, parere *T* ‖ 18 teneat *TC*, tentat *V*, *om. A* ‖ 19 periculoque *TCV* | & totus *A*, motus *TCV*

error inenodabilis usque ad eum finem est ductus, dum Athenas ueniens Andrius quidam Crito rem aperiat et nodum fabulae soluat. per quem agnita Pasibula recipitur a parentibus et traditur Pamphilo amanti; item Philumena Charino despondetur et traditur exoptanti.

2 Perspecto argumento scire debemus hanc esse uirtutem poeticam, ut a nouissimis argumenti rebus incipiens initium fabulae et originem narratiue reddat spectatoribus auctoremque praesentem scilicet ibi exhibeat, ubi finis est fabulae. hunc enim orbem et circulum poeticae uirtutis non modo secuti sunt tragici comicique auctores, sed Homerus etiam et Vergilius tenuerunt.

3 Difficile est diuisionem actuum in Latinis fabulis internoscere obscure editam: causam iam dudum demonstrauimus (*cf. Euanth. III 1*). unde autem aut quomodo quamuis aegre tamen intellegi distinguique possint, est operae pretium discere. principio dicendum est nullam personam egressam quinquies ultra exire posse; sed illa re plerumque decipimur, quod personam, cum tacuerit, egressam falso putamus, quae nihilo minus in proscaenio tacens loquendi tempus exspectat. est igitur attente animaduertendum, ubi et quando scaena uacua sit ab omnibus personis,

1 inenodabilis *Rabbow*: in fabulis *codd.*; inextricabilis *Leo* | usque] qui *TCV* | ductus est finem *TCV*, finem est *A* ‖ 2 andrus quidem certo *T* ‖ 3 nodum (n *ex* m *corr.*) *C* | soluit *A* | per quae (que *T*) *TC* ‖ 4 a parentibus recipitur *V* | Pamphilo — traditur *om. A* | item *Goetz*: et *TC*, *om. V*; uero *post* Phil- *D* (*ed. pr.*), *post* Char- *LP* | philomena *TCV* ‖ 5 carino *sscr.* C^2 ‖ 6 perfecto^{sp} (sp *sscr. m. 2*) *V* ‖ 8 narratiue *A*, narratione (narrat *add. C*) *TC*, narrationis *V* ‖ 9 auctorem *A* | scilicet ibi *Reiff.*: sibi *codd.* | exhibeat *V*, exibitur *A*, exibitus^{m} *C*, exhibiturus *T* | fabulae est *TCV* ‖ 10 orbem] ordinem *TCV* | ⟨artis uel⟩ uirtutis *TCV* ‖ 11 sed *om. A* ‖ 12 etiam *om. TCV* | tenuer̄ *A*, tenuere *TC* ‖ 13 esse *V* | fabulis *om. A* ‖ 14 obscure] ob supra *TCV* | editam *Reiff.*: dictam *codd.*; indicatam *Schoell* ‖ 16 aegre] agere *A* ‖ 17 discere *V* ‖ 19 decimur (*corr. m. 2*) *V* | persona *A* | ingressam *TCV* ‖ 22 sena *T* | fit *A*

ita ut in ea chorus uel tibicen obaudiri possint. quod cum uiderimus, ibi actum esse finitum debemus agnoscere. confundit saepe lectorem illud, quod persona in superiore scaena desinens et in proxima incipiens loqui non intellegitur ingressa, quod ipsum experientes statim diiudicant de rerum ac temporum quantitate. potest enim fieri, ut et ingressa sit et egressa, quam praue credimus de proscaenio non recessisse. posse autem quinto egredi personam, non et necesse esse dicimus, ut appareat ultra exire non posse, in tragoedia parcius exire et solere pariter et licere.

III.

1 Primus actus in Andria narrationem Simonis apud Sosiam continet argumenti, quod populus hac occasione perdiscit (*sc. 1*), mox querelam apud se Daui de domino et eiusdem cum domino uerba (*sc. 2*), et rursus eiusdem serui deliberationem, quid rerum gerat (*sc. 3*).

2 secundi actus haec sunt: Charini uerba primo cum Byrria seruo et post cum ipso Pamphilo de nuptiis Philumenae (*sc. 1*), Daui interuentus (*sc. 2*), cum eo disputatio de nuptiis (*sc. 3*), Pamphili sermo cum patre dolo consentientis in nuptias, Byrriae uerba (*sc. 4 et 5*), Daui callida oratio aduersum senem (*sc. 6*).

1 uel *dett.*: et *ATCV* | audiri *TCV* ‖ 2 finitum esse *CV* (*T*?) ‖ 3 illud] etiam *TCV* | ⟨ea⟩ persona *TCV* | in *D* (*ed. pr.*), *om.* *ATCV* ‖ 4 superiori *V*, -ora *T*, (*in* -ori *corr.*) *C* | desiciens *T*, deficiens *CV* | proximam *T* | incipient *T*, incipies *C* ‖ 5 non *om.* *TC* | ipsum *Steph.*: ipsam *A*, *post* experientes (ex parienti *T*) *rell.* | statim] fictam *in ras.* V^2 ‖ 6 diuidicunt *A*, diuidant *T* | de rerum] de ·rerũ·P· *A*, de re·p· *TV*, de·R·P·^{ca} (ca *add. m. 2*) *C* | enim] tamen *TCV* ‖ 8 procenio *A*, scenio *T* | recisse *A* ‖ 9 apareat *A* ‖ 10 tragoediã *A* | partius *C* ‖ 12 similis apud sosçiam (socias *T*) *TC* ‖ 13 populo *T* | hac *TV*, ac *C*, *om.* *A* ‖ 15 cum *sscr.* C^1 ‖ 16 quod *A* ‖ 17 secunda *A* | //// actus *V* ‖ 18 et *om.* *V* | filomoene *A*, philomenae *TCV* ‖ 19 ⟨et⟩ cum *TCV* ‖ 20 consentiente (tis *sscr. m. 2*) *C* ‖ 21 in *om.* *TCV* ‖ 22 aduersus *V*

3 tertio actui haec attribuuntur: Mysidis cum obstetrice colloquium Dauo ac Simone audientibus (*sc. 1*), partus Glycerii suspectus seni et Daui apud eundem fraudulenta sermocinatio (*sc. 2*), Simonis uerba cum Chremete de nuptiis (*sc. 3*), Daui perturbatio et Pamphili (*sc. 5*).

4 quartum actum per haec intellegimus: prima Charini uerba sunt indignantis uelut fidem sibi non seruatam a Pamphilo (*sc. 1*), tum Mysidis uerba apud Pamphilum (*sc. 2*) eiusdemque questus (*sc. 3*), tum Daui administratio doli aduersus Chremen (*sc. 4*).

5 in quinto actu Chremetis et Simonis prope iurgium disputatio est (*sc. 1*), tum detectio fallaciarum Daui (*sc. 2*), tum indignatio patris aduersum filium (*sc. 3*), tum Critonis interuentus et per eum cognitis rebus in tranquillum res acta ducentibus uxores quas concupiuerant Pamphilo et Charino (*sc. 4 et 5*).

6 Illud nos commouere non debet, quod in horum actuum distinctione uidentur de proscaenio non discessisse personae quaedam, sed tenere debemus ideo Terentium uicinitatis mentionem fecisse in principio (*I 1, 43*), ut modico receptu et adesse et abesse personam intellegamus. nihil ergo secus factum est ab antiquis, qui ad hunc modum Terentianas fabulas diuiserunt.

1 tercio actu *A* | haec *om. TCV* | Mysidis] Missus *A* | obstr^{i}etce *C* ‖ 3 glicerius *A* | susceptus *TC* | fraudulenter *C* ‖ 4 ch^{r}emete *A* ‖ 6 actum *om. T* ‖ 7 sibi *A*, *sscr.* V^2, *om. TC* ‖ 9 -que *in ras.* V^2 (*om. LD*), quē *A* | questus *in ras.* V^2 (*dett.*), *om. ATC* | tum *C*, tu *A*, tū *T*, *om. V* (*dett.*) ‖ 10 chremetem *T*, (cre-) *V*, chrem̄tem *C* ‖ 11 chrematis *A* ‖ 12 est (et *T*) disputatio *TCV* | deceptio *TC* ‖ 13 tum indignatio *in ras. A* | aduersus *TCV* | ohritonis *A*, certonis *T* ‖ 14 cognatis *A* | tranquillam *TC*, -lla *A* | res acta *Steph.*: rei actę *A*, re acta *V*, rem acta *TC*; rei actio *Schoell* ‖ 15 educentibus *TC* | concupuerant *A*, concupierant *V* ‖ 16 chateino *A* ‖ 17 Illud — 23 diuiserunt *om. V* | quot morum *T* ‖ 18 distintione *C* | uadentur *A* | distexisse *T* ‖ 20 uicinitas *C* ‖ 21 recepti *A*

PROLOGVS

1 **1** 1 POETA CVM PRIMVM ANIMVM A. S. A. principium factum a commendatione personae, quod pudens, quod honestus, quod prudens Terentius. et honore maiore 'poetam' potius quam 'Terentium' dixit, ut illum hoc ipso nomine, de quo laborat, ornaret. 2 POETA CVM P. A. A. S. A. intentio omnis huius prologi hoc agit, ut nouo poetae ueniam paret et ueteri odium et ut quam maxime modestum minimeque errantem Terentium probet. 3 POETA CVM P. A. meritum iam poetae dedit 'poetam' eundem dicendo. 4 *Et* ab animo eius quem defendit. 4 POETA CVM P. A. A. S. A. sensus hic est: proposuerat quidem poeta noster, ut in prologis argumenta narraret, sed hoc imputat Luscio Lanuuino aduersario, qui eum non permisit facere quod proposuerat, maledictis suis ad respondendum eundem prouocans. 6 APPVLIT a p p e l l e r e proprie dicitur, cum ex pelago aut freto quis ad litus accesserit. Vergilius (*Aen. III 715*) 'hinc me digressum u. d. a. o.'

7 APPVLIT in secunda lectione 'attulit' fuit, sed 'appulit' magis; nam postea sic (*II 6, 15*) 'animum ad uxorem appulit'.

2 **2** ID SIBI NEGOTI n e g o t i u m modo pro molestia et cura, non labore.

1 Postea *C* | A. S. A. *om.* *TCV* ‖ 2 pudens] prudens *AT* ‖ 5 CVM — 6 S · A ·] cum primum animum *C*, cum (c. *V*) p. a. *TV* ‖ 6 prologi huius *TCV* ‖ 7 et ueteri] uet&eri *A* | ut *sscr.* *C* ‖ 8 minimeque] $m_2 m_2 m_2$ q; *A* | errantem] errati *A* | probet] pro hęc *A* ‖ 9 CVM — 10 POETA *om.* *AV* ‖ 10 animis *C* ‖ 11 cum · p · a · as · a · *A*, cum primum a · a · a · *TC*, c · p · a · *V* ‖ 12 prolagis *C* | sed ⟨aliter euenit. et⟩ *Rabbow* ‖ 13 lucio *T*, *om.* *V* | lanumo (i *sscr.*) *A*, Lauino *TC*, Lanuuio *V* ‖ 15 appellere *ex* -are *corr.* *C* ‖ 16 ex pælago *A* ‖ 17 Vergilius] ūn *T* | hic *AC* | · V · D · A · O · *A*, uestris deus appulit oris (horis *T*, horis *C*) *TCV* ‖ 18 oppulit *T* | attulit *Steph.*: appulit (apulit *A*) *codd.* | apulit *A* ‖ 19 nam — 20 appulit *in mg.* *V*² ‖ 21 SIBI — negotium] sibi negotiū *A*, negotium sibi *TC*, negocii · s · *V* | mod̄ *C*, modis *T* | modestia *C* ‖ 22 laborē *A*

3 **3** 1 POPVLO VT PLACERENT 'ut' ne non significat: modo enim est coniunctio. 2 VT PLACERENT QVAS FECISSET FABVLAS ad 'fecisset' rettulit 'fabulas', non ad 'placerent'. et est figura σύλληψις. 3 QVAS FECISSET FABVLAS bene 'fecisset', non 'scripsisset'. unde et poetae a faciendo dicti sunt, ἀπὸ τοῦ ποιεῖν. sic Vergilius (*Ecl. III 86*) 'Pollio et ipse facit noua carmina'.

4 **4** 1 VERVM ALITER sic Vergilius (*Aen. VII 44—45*) 'maior mihi rerum nascitur ordo, m. o. m.' non enim hoc elegisse se dicit, sed quasi ex ordine ipso natum sibi esse. — 2 *INTELLEGIT quod credimus plerumque falsum est, quod intellegimus certum est.* — 'aliter' autem contra significat, ut (*Verg. Aen. II 428*) 'dis aliter uisum'. 3 VERVM ALITER EVENIRE M. I. adeo nec praeparauerat nec intenderat quemquam laedere, ut spe falsus lacessitusque hoc faciat.

5 **5** OPERA ABVTITVR utimur fructibus rei, quae †amantibus saluo usu nobis subministratur, abutimur, quando deperdimus et rem et fructum. nam usui est

2 enim *W*: non *codd.* | ut placerent *sscr. V²* | placeret *C* | fecit fabulas *TC*, f. f. *A* ‖ 4 silepsis *ATC*, syllepsis *V*, silempsis *schol. Paris.* ‖ 5 FABVLAS *om. V* | beneficisset *A* | undę & poetę a faciendo dicti sunt ΔΠΟ ΤΟΥ ΝΟѠ (*in* ποιεῖ *corr. Daniel*) *A*, unde et (*om. V*) poeta a faciendo dictus est (*om. TC*) πασητὴς (*** *TC*) *TCV*; unde [poeta] a faciendo dictus est ποιητής *Sabb.*; unde et poetae ἀπὸ τοῦ ποιεῖν ⟨id est⟩ a faciendo dicti sunt *Steph.* ‖ 7 Pollio — 8 Vergilius *om. TCV* | et *om. A* (*sscr. Daniel*) ‖ 9 rerum mihi *V*, mihi *TC* | nascitur ordo] ·no· *A* | mo·m· *A*, Mo· *TC*, maius opus moueo *V* | hoc *om. A* ‖ 10 se *om. TCV* | dicitur (*sscr.* dicit *m. 2*) *C* | natu *A* | sibi *in mg. C* ‖ 11 ⟨et⟩ quod *codd.*, quod *ed. pr.* | credimus] intellegimus *A* | falsum *ex* factum *corr. C* ‖ 13 diis *AV* | uisum ⟨superis⟩ *V* ‖ 14 M. I.] m· *V*, mo· *T*, intelligit *C* | adeo ⟨ut⟩ nec *TCV* ‖ 15 quemque *T* | lacessit q̄. *A*, lacescit⁹q; *C* ‖ 17 abutentur *A* | fructibus *TCV* (*schol. Paris.*), fruct///(us *eras.*) *A*, fructu *schol. Vatic.* ‖ 18 †amantibus (a manentibus *schol. Paris.*) saluo usu] *schol. Vatic.* Donatus: utimur fr. manentium rerum. *cf. Boeth. in Top. p. 301, 20 Or., Isid. orig. V 25, 29*; a mancipibus *Rabbow coll. Tert. apol. 11*; salua οὐσίᾳ *Schoell et Rabbow* ‖ 19 re *A* | usu *T*, (i *sscr.*) *C*, usi *AV*

ager domus, abusui oleum uinum et cetera eiusmodi. Cicero 'non debet' inquit 'ea mulier, cui uir bonorum suorum usumfructum legauit, cellis uinariis plenis relictis putare id ad se pertinere: usus enim, non abusus legatus est. ea sunt inter se contraria'. hoc in Topicis (*3*, *17*) habetur.

6 **6** 1 NON QVI ARGVMENTVM NARRET quod uere prologi est officium. 2 QVI pro ut. *ergo non est modo pronomen.* 3 SED QVI MALEVOLI VETERIS POETAE primum a natura 'maleuoli', deinde a tempore uel ab inuidia 'ueteris', a signo aemulationis 'poetae'.

7 **7** 1 Vetus plerumque refertur ad laudem, interdum ad uituperationem, ut hic et alibi (*Eun. IV 4, 21*) 'uetus ueternosus senex'. 2 'Veteris' pro cariosi et quasi rancidi posuit, atque ideo 'maleuoli'. 3 Non 'criminibus' sed 'maledictis'. quid autem inter maledictum et crimen intersit, docet Cicero in Tusculanis(?). 4 VETERIS ratio inuidiae, POETAE causa insectationis. 5 MALEDICTIS criminatio aduersarii. 6 VETERIS POETAE M. R. quia senex Luscius edebat fabulas adulescentulo tunc Terentio. 7 *Et* eleganter 'maleuoli' 'maledictis' 'ueteris': commendatio poetae a persona aduersarii. 8 RESPONDEAT excusatio respondentis. 9 *Et* non 'obsistat' sed 'respondeat'.

8 **8** 1 NVNC QVAM REM 'quam' qualem. 2 VITIO DENT uituperent, culpent. 3 *Vituperare est mala, uitio dare*

1 ager domus *ed. pr.*: agendo usus *codd.* | abusio *ATC* | umum *A*, ⟨et⟩ uinum *V* | huiusmodi *TCV* ‖ 2 inquid *A* | mulier ea *V*, mulier ea mulier *TC* | ur *A* ‖ 3 usufructum *AV* ‖ 5 est *om. T* ‖ 8 pro *om. A* | ergo] quo *T* ‖ 9 male noli *A*, maliuoli (*post* ueteris) *TC*, (*post* poetae) *V* | primum — 10 natura] atque ideo *T* (*cf. infra*) | a $\overset{\widetilde{\text{na}}}{\text{n̄ā}}$ *C* | maliuoli *TCV ubique* ‖ 12 plerumque — 15 maleuoli *om. T* ‖ 13 alib ui *A* ‖ 14 cariosi *C* (*sscr.* a carie dr̄ *m. 2*) *C* ‖ 15 rancioli *A*, rancide *C* ‖ 16 sed] f (*pro* ſ.) *A* ‖ 17 crimen et maledictum *TCV* ‖ 17 tusculana *A* ‖ 20 lucius *AT* | tum *V* ‖ 22 poetae ⟨ueteris persone⟩ a persona *C* | Respondent *A* ‖ 23 Et] ut *V* | absistat *A* ‖ 25 num *A* ‖ 26 mala *ed. pr.*: male *AC*, malo *T*, *om. V*

etiam bona. 4 NVNC QVAM REM VITIO DENT 'nunc animaduertite', non 'nunc uitio dent'. 5 *Et* oratorie quasi multos facit, cum unum supra dixerit, ut Vergilius (*Aen. XII 60*) 'desiste manum committere T.' 6 QVAESO propositio. 7 ANIMADVERTITE legitur et 'attendite'. unde manifestum est et 'attendite' et 'aduertite' non esse plenum, nisi addideris 'animum'.

9 **9** 1 MENANDER FECIT ANDRIAM ET P. iam narratio est. 2 *Et* proprie 'fecit': s c r i b i t enim Terentius, qui uerba adhibet tantum, f a c i t Menander, qui etiam argumentum componit. sed saepe ad laudem Terentii 'fecit' de eo quod est t r a n s t u l i t.

10 **10** 1 VTRAMVIS prima scaena Perinthiae fere isdem uerbis quibus Andria scripta est, cetera dissimilia sunt exceptis duobus locis, altero ad uersus XI, altero ad XX, qui in utraque fabula positi sunt. 2 QVI ⟨VTRAMVIS RECTE NORIT AMBAS NOVERIT id est: qui⟩ norit unam, norit ambas et nouerit omnem rem. 3 ⟨*Et* mire⟩ uno uersu 'norit . . . nouerit'. 4 VTRAMVIS deest 'harum'.

11 **11** 1 NON ITA DISSIMILI SVNT AR. ordo: ita non sunt. ergo 'ita' subdistinguendum. 2 SED TAMEN discretio est

1 ⟨et⟩ etiam *ed. pr.* | NVNC] non *TC* | r·u·d. ⟨animaduertite⟩ *V*, rem uitio *T* | nunc (q̃ *add. T*) aduertite non uitio dent *TCV* ‖ 2 quã *T* ‖ 3 multos *Steph.*: multas *A*, multa *TCV* | unum *om. TC, sscr. V*[2] ‖ 4 T.] teucris] *V* | praepositio (*corr. m. 2*) *V*, ꝑpositio (est *add. C*) *TC* ‖ 5 aĩ aduertite *V* | adtendite *A* ‖ 6 adtendite *C* ‖ 8 narratio est *A*, narratioñ *TC*, narrationem incipit *V* ‖ 9 Et *sscr. C, om. A* ‖ 10 fecit *TC* ‖ 11 sed] f. *A* | de *A*, ab *V*, ac *TC* ‖ 13 scene *T* | perinchię *A* ‖ 15 ·XI· *ATC*, undecim *V* | altero ad *ATC*, altero ad uersus (*sscr. m. 2*) *V* | ·XX·ᾱ· *A*, ·XX ã (uicesimũ *sscr. et* ã *del. m. 2*) *C*, XXŌĪ *T*, XXti *V*; *an* XXI*?* ‖ 16 positis; (= -ti sunt) *A* | VTRAMVIS — 17 qui *add. W.* ‖ 17 nora *A* ‖ 18 norit] nora *A*, *om. TCV* | et *om. A* | norit *C* | Et mire *add. W. duce Bentleio* ‖ 19 norit nouerit (*ex* norat *corr.*) *C*, nouerit norit *TV* | deest *C* ‖ 20 AR. *om. A* | ita *sscr. C* ‖ 21 distinguendum *V* | discretionẽ *V*

a superioribus. et est ἀνακόλουθον, non enim supra posuit 'quidem'. 3 NON ITA DISSIMILI SVNT AR. 'ita' pro ualde.
4 *Et* caute: potuit enim dici 'quomodo ergo duae sunt?'

12 **12** 1 DISSIMILI ORATIONE [ita] ne Menandrum culpare uideatur, hoc adiunxit, quod laudis est. 2 ORATIONE ... AC STILO oratio in sensu est, stilus in uerbis. 3 Oratio ad res refertur, stilus ad uerba. 4 Stilus non est in pectore sed in prolata oratione, oratio autem et in cogitatione est et in prolatu. 5 Orationem in sententiis dicunt esse, stilum in uerbis, argumentum in rebus. ergo et poema oratio.

13 **13** 1 QVAE CONVENERE IN ANDRIAM apparet non de industria sed casu esse translata ea, quae ex Perinthia in Andriam eodem sensu isdemque uerbis perscripta fuerant. 2 QVAE CONVENERE IN ANDRIAM unam ergo, non duas transtulit. 3 QVAE CONVENERE IN ANDRIAM quae apta et commoda fuerunt. 4 IN ANDRIAM Latinam, non Graecam.

14 **14** FATETVR TRANSTVLISSE sed quare ergo se onerat Terentius, cum possit uideri de una transtulisse? sic soluitur: quia conscius sibi est primam scaenam de Perinthia esse translatam, ubi senex ita cum uxore loquitur, ut apud Terentium cum liberto. at in Andria Menandri solus est senex.

1 ·ΑΝΑΚΟΛΟΥΘΟΝ· *A*, anacoliton *schol. Paris.*, *** *T C V* | enim] autem *TCV* ‖ 2 AR. *W.*: oratione *codd.* ‖ 3 Posuit *A*; caute posuit: potuit enim *etc. Bentley* | enim *sscr. C* | modo *om. T* ‖ 4 ratione *C* | ita *secl. Rabbow* ‖ 6 actilo *A* | stilus *1.*] Stilos *A* ‖ 8 in pectore *Bentley*: in tempore *codd.* | in probata oratione *A*, in probatione *TC*, (*in mg. m. 2* uel prolata oratione) *V* | ⟨ẹ⟩autem *C* ‖ 9 et *1.*] ex *A*, *om. T* | et *2. om. T* | in probatu (-ta *T*) *TC*, in probatione [latu] (*corr. m. 2*) *V* | in summis *T* ‖ 10 dictam *TC*, (*in* dicunt *corr. m. 2*) *V* ‖ 11 et — oratio] in poemate oratio est *dett. et edd.* ‖ 12 IN ANDRIAM] mandriam *A* ‖ 13 translata (l *ex* d *corr.*) *C* ‖ 14 in Andriam] et Andria *C* | hisdemque *A* | fuerant *A* ‖ 16 QVAE — ANDRIAM *om. TCV* ‖ 19 sed — 20 transtulisse *in mg. V*[2] | sed] deest 'se' *Schoell*

15 **15** 1 ID ISTI VITVPERANT F. 'isti' ad reprehensionem sumitur personae: interdum reprehensionem rei significat, ut Vergilius (*Aen. IX 94*) 'quid petis istis?' 2 VITVPERANT uitium rei parant. 3 DISPVTANT immorantur, calumniantur, argumentantur.

16 **16** 1 CONTAMINARI 'contaminare' proprie est manibus luto plenis aliquid attingere et — 2 *Contaminare contingere est.* — polluere. Vergilius (*Aen. III 61*) 'linqui pollutum h.' 3 CONTAMINARI 'contaminari' tangi *et relinqui* polluta manu ac per hoc uelut foedari aut maculari, ut ipse ait (*Eun. III 5, 4*) 'ne hoc gaudium contaminet uita aegritudine aliqua'. 4 CONTAMINARI NON DECERE id est: ex multis unam non decere facere.

17 **17** 1 FACIVNTNE INTELLEGENDO 'ne' quidam corripiunt et cum interrogatione pronuntiant, quidam producunt. quorum alii 'ne' pro nonne accipiunt, id est non, alii 'ne' pro ualde, ut (*Ad. IV 2, 1*) 'ne ego homo sum infelix' et Cicero (*Catil. II 3, 6*) 'ne illi ueh. e'. 2 *Et* hoc melius, nam statim infert 'quorum aemulari exoptat n. p. q. i. o. d.' 3 NE nimis, multum, plurimum.

18 **18** 1 QVI CVM HVNC ACCVSANT NAEVIVM PLAVTVM

1 ID *om.* *A* | F.] factum *C*, *om.* *ATV* ‖ 3 Quod *A* | petistis *ATC* ‖ 4 re *A* | parant *V*, putant *TC* ‖ 5 calumpniantur *A* ‖ 6 CONTAMINARI *om.* *T* | contaminare *om.* *CV* | ÷ manibus cum *A*, manibus cum *C*, cum manibus *TV* ‖ 7 aliquis &ingere *A* | contaminari (-rie *C*) ⟨et⟩ *TC* ‖ 8 est] et *V*, est et *TC* | *l*inqui *V*, linquit *T* ‖ 9 h· *V*, h̄ *A*, h. (b. *C*) *post* CONTAMINARI *TC* | CONT — cont —] d·c·a· *V* | tangi /// (ę *eras.*) *A* ‖ 10 ac] hac *C* | uoluit *TCV* ‖ 11 ne hoc] hoc loco *TC*, ne hoc loco (*corr. m. 2*) *V* ‖ 12 alique *A* | deтer& *A* ‖ 13 una *T* | deт̄ *A* ‖ 14 faciunt ne ne non (ne *in* ue *corr. ut uid.*) *C* | ne *ex corr.* *C* ‖ 15 et *sscr.* *C* | cum] ei9 *A* ‖ 16 pro nonne *W.* (*Rabbow*): pro ne *A* *TC*, pro non *V* | ⟨ne⟩ id est non *dett.* ‖ 17 ut nę *C* ‖ 18 ueh ·e·] ueh. ñ *A*, ne hı *C*, ne h. *T*, ne hoc *V* | Et] net *in mg.* *C*, *om.* *A* ‖ 19 infere *A* | quorum — 20 plurimum *post* 47, 5 dixit *TCV* ‖ uorum magis exoptat aemulari n. (negligentiam n. *V*) p. q. r. (i. *T*) o. a. (d. *T*) *TCV* ‖ 20 nimus *A* | multum *in mg.* V^2 ‖ 21 accusant hunc *TCV* | neuū plautum. emu uma; *A*

ENNIVM A. in singulis magna ἔμφασις auctoribus, sed ordo non est seruatus: Ennius namque ante Plautum fuit. sed quod est summum auctoritatis, Ennium ultimum dixit.

2 QVI CVM HVNC A. N. P. E. Terentium, inquit, specialiter accusantes nesciunt se bonis omnibus maledicere, quos ille imitatur. et est argumentum ab exemplo et auctoritate.

22 **22** 1 DEHINC VT Q. P. M. recte, nam 'quiesce' illi dicitur, qui est insolens et inquietus. 2 PORRO 'porro' in futurum dixit. 3 MONEO terribiliter dixit. Cicero (*in Verr. I 12, 36*) 'moneo praedico a. d.' 4 MONEO liberatus culpa etiam terret alibi criminaturus aduersarios.

24 **24** 1 FAVETE ADESTE iam ad auditores convertitur, a quibus coepit. 2 FAVETE quasi dicat: haec aduersarii faciunt, uos autem, quod in uobis est, fauete, *uos ergo fauorem facite.* 3 ADESTE non ut absentibus dicit, quippe qui corporibus praesto erant, sed: intenti estote. 4 FAVETE silete. sic et pontifices dicunt 'fauete linguis, fauete uerbis', unde Vergilius (*Aen. V 71*) 'ore fauete omnes' etc.

5 ADESTE animis scilicet: auxilium praebete, ut adesse aduocatus dicitur reo. 6 AEQVO ANIMO ab honesto; ET REM COGNOSCITE a iusto.

1 ⟨ẹṭ⟩ ennium *V*, enmuū *T* | A.] accusant *TCV* | singulariter *TC* | enfalsis *A*, emphasis *TCV* ‖ 2 seruat^{2} *A* ‖ 3 summu^{e}m (*corr. m. 2*) *V* | en mū *A* | dux̄; *A*, dicit *V* ‖ 4 A.] ac· *TC*, accusant *V* | p. (pl. *V*) n·e· *TCV* | inquid *A* | specialiter *om. V* ‖ 8 q̂·p·m· *TC*, quiescant p·m· *V* | r^{c}ete (rectis *T*) non *TC* | quiescere ille *TCV* ‖ 9 quietus (non *in mg. add. m. 2*) *C*, ^{in}quietus (in *m. 2*) *V* ‖ 10 dicitur *CV* | MONEO] monat *A* ‖ 11 a. d. MONEO] admoneo *TCV*, moneo (ad *sscr. Daniel*) *A* ‖ 12 terret] tm̄ *V* | alibi ⟨etiam⟩ *A*, *om. LP*; *del. Schopen* | criminaturus *V* (*ed. pr.*), -ros *rell.* | aduersario *T* ‖ 13 Fauuete *A* ‖ 14 coepit; fauete *A*, fauete cepit *TCV* | q·d· *V* ‖ 15 quod *om. T* | ergo] autem *A* ‖ 16 facite *ex* facte *corr. A* | ⟨At⟩adeste *CV* | non *om. A* ‖ 17 erant] essent al' erant *C* | estotọ *C* ‖ 18 sic et] sicut *V* | pontifices *ex* -fex *corr. C* ‖ 19 unde *om. V* | et cetera *ATC*, *om. V* ‖ 20 silicet *C* ‖ 21 reo//// *C*

23 **23** MALEFACTA NE NOSCANT SVA melius quam si dixisset 'audiant'.

24 **24** 7 COGNOSCITE pro ⟨* * * *⟩ 8 COGNOSCITE sic dixit 'cognoscite, ut pernoscatis', quemadmodum in Hecyra (*prol. II 1—2*) 'orator ad uos uenio ornatu prologi: sinite exorator sim.'

25 **25** 1 VT PERNOSCATIS ab utili. 2 RELIQVVM sunt qui 'reliquorum' accipiunt, ut sit sensus: de hac fabula sumite specimen, ut sciatis, an ceterae uobis spectandae sint. nam postmodum dicit in alio prologo (*Hec. prol. I 8*) 'alias cognostis eius: quaeso hanc noscite'. 3 RELIQVVM quasi diceret 'postremum', — *est ergo quasi aduerbium,* — id est *τὸ λοιπόν.* 4 RELIQVVM siue hoc reliquum dicit siue 'reliquum' pro reliquorum, geminata v scribitur.

26 **26** 1 POSTHAC ⟨QVAS⟩ FACIET scribet. 2 DE INTEGRO utrum denuo an ex integris Graecis?

27 **27** 1 SPECTANDAE AN E. S. V. P. *σύλληψις*, ut supra (*v. 3*): ad uerbum enim 'faciet' declinauit, non ad 'spectandae sint'. 2 SPECTANDAE proprie ut fabulae: probandae. 3 EXIGENDAE ἔξω agendae.

1 dixisset *ex* -ent *corr.* C ‖ 2 audiant *ex* -unt *corr. C*, -ent *T* ‖ 3 pro *W.*: per (-cognoscite) *codd.* | iudicate *suppl. Rabbow* | cọgnoscite *V* ‖ 4 hicyra *A*, echira *CV* ‖ 5 ad nos uenio *bis A* | ^{cum}ornatu (cum *m. 2*) *V*, ornato *T* | prolagi sinite *C*, prologis mite *A* ‖ 6 siem *V*, sciem *C* ‖ 7 p̄noscatis *A* ‖ 8 qui ⟨pro⟩ *V* | requorum *A* ‖ 9 speciē *A* | 10 postmodo dū *A* | dicit in *W.*: de in *A*, deinde *TCV* | ali^{o}quo *A* ‖ 11 cognoscatas *A*, cognoscetis *V*, cognoscitis *T*, (*ex* -etis *corr. m. 2*) *C* | hanc] bene *TCV* | cognoscite *ATV*, (*ex* agn- *corr.*) *C* ‖ 12 q·d· *V* | est *post* aduerbium *V*, *om. TC* | quasi] quaeso *TCV* | id est] ut. *A* ‖ 13 το am non *A*, * * * * *TCV* (*το λοιπον ed. pr.*) | RELIQVVM — hoc *om. A* ‖ 14 ·u· *V*, ·v· *C*, ·ut *A*, in- *T* ‖ 15 Post hęc *A* | scribit *TC* | interog^{o} *C* ‖ 16 an *om. V* | ex] nocebit *A* ‖ 17 E·S·V·P·] ·e·i·s·v·p· *TC*, exigendae *V* | CYΛΛΛЄΛΛΙΤΠC· *A*, Silepsis *TC*, syllepsis *V* | supra *in mg.* C^1 ‖ 18 aduerbium (i *del.*) *CV* | ad] ab *T* ‖ 19 sint] sinę; *A*, *om. T* | SPECTANDAE *om. T* | problande *C* ‖ 20 ἔξω agendae *W. coll. Porph. ad Hor. c. IV 15, 18*: exagendae *ATC*, (ex *in* extra *corr. m. 2*) ⟨explodendae⟩ *V*

I.

1.

28 **1** 1 VOS ISTAEC INTRO AVFERTE ABITE in hac scaena haec uirtus est, ut ⟨in⟩ argumenti narratione actio scaenica uideatur, ut sine fastidio longus sermo sit ac senilis oratio. 2 VOS ISTAEC I. A. A. haec scaena pro argumenti narratione proponitur, in qua fundamenta fabulae iaciuntur, ut uirtute poetae, sine officio prologi uel *ϑεῶν ἀπὸ μηχανῆς*, et periocham comoediae populus teneat et agi res magis quam narrari uideantur. 3 VOS ISTAEC I. A. A molliter retenturus et separaturus Sosiam imperat, ut maneat. addit etiam causam illis abeundi dicendo 'istaec auferte' ne, suspicionem iniciat Sosiam communicandi secreti gratia remansisse. — 4 *Et bene 'auferte': auferimus enim ea, quae cum fastidio cernimus, ferimus ea, quae cum honore tractamus.* — deinde quasi respicientes increpat dicendo 'abite'. 5 ABITE concitatius legendum est, quia respectantes properat et discernit a Sosia. 6 ⟨SOSIA⟩ Sosiae persona protatica est, *non enim usque ad finem perseuerat*, ut est Daui in Phormione, in Hecyra Philotidis et Syrae.

1 in *om.* *A* V^1, *sscr.* V^2 ‖ 2 est *om.* *TC*, (*in lac. 20 litt.*) *A* | in *add.* *W.* | narratione (*ex* an ratione *corr.* *C*) *codd.*; narratio esse *Klotz* ‖ 4 ista hęc *A* ‖ 6 iacuuntur *A* | VEL ΘΘϢΝ ΔΠΟΜΗΧΔΝЄ̇Η· *A*, uel **** *TV*, **g** *C* ‖ 7 periocam *A*, perīthiam *TC*, *peritiam* *V* | teneat *sscr.* *C* | et *in ras.* V^2 ‖ 8 agi res] ignes *A*, res agi *in ras.* V^2 | uideatur (*corr. m. 2*) *C* | Vos si ista hęc *A* ‖ 9 I.] intro *C* | Mollitur *A* | separaturus *W.*: speraturus *AT*, speratus *C*, experturus *in ras.* V^2 (= *dett.*) ‖ 10 addidit *AV* ‖ 11 ista hęc *A*, ista ⟨et intro⟩ *V* | auferto *A* ‖ 13 enim *om.* *V* | ea (*ex* eam *corr.*) *C* | cernuntur *A* ‖ 15 abite] abire *A* | ABITE *om.* *TC* | concitatiꝫ *C* ‖ 16 quia ⟨et⟩ *C* | properat (-aṇt *V*) et (ex *A*) *codd.*; properanter *Steph.* | a] o *V* ‖ 17 SOSIA *add.* *W.* | Sosiae] Sisic *A* | personaṭ (a *ex* e *corr.*) *A*, persone *TC* | ΠΡΟΤΔΤΙΚΔЄ̄· *A*, prostatica est *V*, *om.* *TC* | non — finem *in ras.* V^2 ‖ 18 Daui *in ras.* V^2 ‖ 19 echira *CV*, echirra *T* | filotidis (fel- *T*) *AT*, Philoditis *C*

29 **2** 1 ADESDVM 'ades' imperatiuum est, 'dum' παρέλκον. *est enim productio.* 2 PAVCIS deest 'colloqui' aut 'uerbis'. et est figura σύλληψις. 3 ADESDVM παρέλκον, ut (*And. I 2, 13*) 'ehodum ad me'. 4 DICTVM PVTA ad hoc respondet, ut agi res uideantur, quemadmodum supra (*ad v. 1*) diximus.

30 **3** 1 CVRENTVR RECTE diligenter coquantur. *curatio proprie medicorum est, cura reliquorum. sed coquina medicinae adulatrix est.* 2 HAEC δεικτικῶς. 3 NEMPE VT CVRENTVR deest 'uis', ut sit: nempe uis. 4 IMMO ALIVD bene ἀντέθηκεν τῷ 'nempe' τὸ 'immo'. et deest 'uolo'. 5 QVID EST QVOD TIBI MEA ARS EFFIC. ars ἀπὸ τῆς ἀρετῆς dicta est per συγκοπήν. ἀρετή autem uirtus est. *uirtutis uero quattuor generales sunt species: prudentia iustitia patientia fortitudo. sed prudentia in multis rebus descendit.*

31 **4** EFFICERE facere est in opere esse, efficere autem perfectionem desiderat.

1 ades *om. A, sscr. C* | est *V*, es *ATC* | parelcon *A*, pare-lōn (c *m. 2*) *V*, parelecon *C*, parelcton *T* ‖ 2 productio] *in mg.* adiectio syllabica *add.* V^2 (= *dett.*) | deest *sscr.* V^2, dež *A*, deesse *T* | colloquiọ *A*, col loqui (*corr. m. 2*) *V* ‖ 3 syllempsis *A*, silempsis *V*, silepsis *TC*; ἔκλειψις *Steph.* | parelcon *A*, parelecon *C*, parelcton *T*, ⟨est⟩ parelcon ⟨est enim productio⟩ *V* (*cf. supra*) ‖ 4 heodum *A*, eodum *TC* ‖ 5 Ad hac *A* | quem ad modum] ut *V* ‖ 8 reliqueт; *A* ‖ 9 adulatrix AV^1, adulatria (adil- *C*) *TC*, famulatrix V^2 (*dett.*); adiutrix? *sed cf. Plat. Gorg. 465 B* | HAEC] heo *A* | dicticos *ATV*, bitticos *C* ‖ 10 ymo *C*, ammo *A* ‖ 11 ἀντέθηκεν — immo] ante ЄHRЄNTLЄNЄ p&o immo *A*, ante *** peto *V*, ***** immo (ymo *C*) *TC* ‖ 12 QVID EST] quidē *A*, Quid· (*sic*) *V* | quid *V* | tibi *post* ars *T* | efficᷓ *A*, ef. *C*, eff. *T*, efficit *V* | ·ΔΠΟΥΤ·HCΔLЄTH *A*, απὸ τῆς ἀρετῆς *Vatic. 1673*, ***** *TCV* ‖ 13 dicte sunt *TC* | cẏNKONN; *A*, sincopam *TCV* | ΔPЄTH *A*, *** *TC*, ares *V* | autem *in ras.* V^2, au *A* ‖ 14 uero *in ras.* V^2 | species sunt *V* ‖ 15 patientia (fortitudo) fortitudo (!) *V* ‖ 17 est] et *V* | operem̩ *V* | afficere *T* ‖ 18 desiderat *in ras.* V^2, *in mg.* C^2

32 **5** NIHIL ISTAC OPVS EST A. mire ait: arte non opus est, sed opus est artibus.

33 **6** 1 SED HIS QVAS SEMPER IN TE INTELLEXI SITAS ipse hic signatissime ostendit multas uariasque artes esse, id est *ἀρετὰς*, quae u i r t u t e s intelleguntur. 2 SED HIS *ζεῦγμα* a superiore, quod subauditur ʻartibusʼ. 3 SITAS constitutas, positas.

34 **7** 1 FIDE ET TACITVRNITATE f i d e s est commendatorum fida exsecutio uel obseruantia, t a c i t u r n i t a s uero obseruantiae genus, in silentio constituta et in celando secreta. quaerit autem taciturnitatem, ne prodat Pamphilo secretum, quod ei commendaturus est. 2 FIDE ad complenda, TACITVRNITATE ad celanda mandata. 3 EXSPECTO QVID VELIS ʻexspectoʼ desidero, ut Vergilius (*Aen. II 283*) ʻexspectate uenisʼ. 4 QVID VELIS deest ʻscireʼ, nam si dixisset ʻquod uelisʼ, nihil desideraret.

35 **8** 1 EGO POSTQVAM TE E. A. P. commendatio personae quam serui, ne contra filium leui seruo aliquid committi indecore uideatur. 2 EGO POSTQVAM TE E. A. P. tale est (*Sall. Iug. 10, 1*) ʻparuum ego te, Iugurthaʼ. 3 EGO POSTQVAM TE E. A. P. non ʻemi a paruuloʼ,

1 Nichil *A*, Nihil *in mg.* C^2 | A.] arte *TC* | non] ēē (*del. et* ne *sscr.*) *C*, nē *T* ‖ 2 est *1. om. T* | sed oper̃ artibus *T*, sed opus ẹ̄ ạṛṭịḅụṣ *in mg.* C^2, artibus *AV*C^1 ‖ 3 in te *in ras.* V^2 | SITAS *om. TC* ‖ 4 ostendit signatissime (-mas *T*) *TC* | signãtissime *V* | atque uarias *V* ‖ 5 id÷ ΑΡΗ·ΤΑC *A*, ·i· *** *C*, i·a·p· *** (quas *sscr. m. 2*) *V*, *om. T* | uirtutes (in te *sscr. m. 2*) *V*, uirtutes inte (uite *C*) *TC* ‖ 6 ΖЄΥΜΑ *A*, zeuma *TCV* | sc̣itas *C* ‖ 10 silendo *Klotz* ‖ 11 quaerit *in* -et *corr. C* | prodat *ex* probat *corr. C*, pandat *V* | pamfilo *A*, Pḥamphilo *C* ‖ 12 commendatur est *A* | fidem *codd.* | complendã *TC* ‖ 13 taciturnitatem *TCV* | ad *in ras.* V^2 | Exspecto quod uelis ⟨est⟩ *A* ‖ 14 *de*sidero *V*, ⟨·i·⟩ desidero *TC* | ut *om. TCV* ‖ 15 expectate (a *sscr.*; *corr. m. 2*) *V* | de·ēē· *A* | si *om. A* ‖ 16 quid *codd.* | nichil *A* | desiderat *T*; desideraretur? ‖ 17 c·a·p· *T*, e· *C* | personae *sc. Simonis* ‖ 18 quam (potius *sscr. m. 2*) *V* | seruo (o *ex* i *corr.*) *A* ‖ 19 indecore *D* (*ed. pr.*): inde decore *A*, in dedecore *TCV* ‖ 20 iugurta *CV* ‖ 21 TE] T· *A* | TE — P· *om. TC* | enim (emi *sscr. m. 2*) *V*, ·N· (= enim) *C* | paruo *TC*, *om. A*

sed 'a paruulo, ut clemens tibi fuerit seruitus, scis', hoc est 'a paruulo scis'. 4 VT SEMPER TIBI continuationem significat 'semper'.

36 **9** 1 IVSTA ET CLEMENS F. S. ita dixit 'iusta', ut alibi (*Ad. I 1, 26—27*) 'non necesse habeo omnia pro meo iure agere'. quid enim non iustum domino in seruum?

2 IVSTA ET CLEMENS 'iusta' in qua nihil iniquum iubetur, 'clemens' in qua etiam de iusto multum remittitur. 3 APVD ME IVSTA ET CLEMENS moderata, aequa, leuis, cui contrarium Vergilius ait (*Geo. I 164*) 'et iniquo p. r.' et (*Geo. III 347*) 'iniquo sub fasce u. c. c.' nam qui 'iustam' debitam nunc dici putant, nihil afferunt ad iuuandam sententiam. 4 IVSTA ET C. F. S. libertatem imputaturus clementem intulit seruitutem. 5 SERVITVS mire seruitutem pro dominatu posuit. sic Sallustius (*Hist. I fr. 11 M.*) 'dein seruili imperio patres p. e.'

37 **10** 1 SCIS FECI EX SERVO VT ESSES L. M. dulcem libertatem fecit operatione et tractatione uerborum dicendo: ex seruo libertum; non enim tantam haberet gratiam, si dixisset 'feci libertus ut esses'. 2 Sed 'ex seruo ut esses libertus' ac si quis dicat 'feci ut esses

1 sed a *om. A* | clemens *in ras. V²* | [tibi] fuerit *C*, fuerit tibi *T* | scis *ex* sis *corr. C* ‖ 2 tibi semper *C* | tibi ⟨fuerit seruitus⟩ *V* ‖ 3 significet *A* ‖ 4 iusta *ex* iuncta *corr. C* | F. S. *om. TC* | iusta *om. C* ‖ 6 regere *A* | non iustam *C*, ~iustum [n] *A*, iniustum *V* | in seruum *in ras. V²* ‖ 7 nichil *A* ‖ 8 i*u*betur *V* | quā *A* ‖ 9 aequa leuis *W.*: aequalitas *ATCV*; aequa talis *Rabbow* ‖ 11 p. r.] u· ff· *V*, *om. A* | et iniquo *TCV*, *om. A*; iniusto *vel* inuito *Verg.* | falce *T* | u·cc· *A*, uiam T·T· [c c] *V* ‖ 12 debitam ⟨me⟩ nunc *V*, nunc debitam *TC* | putant dici *TC* | nichil *A*, in his *V* | offerunt *T* ‖ 13 iuuandum *T* | C. F. S.] clemens fuerit seruitus *V* ‖ 14 ⟨et⟩ seruitus *V* ‖ 15 do*minatu V*, dominabatur *A*, dominatū (tu *in ras.*; *in mg.* al' dominabatur) *C* ‖ 16 dein] idem *V* | seruuli *AT* | miserio *A* | p·e· (= plebem exercere *Augustin.*) *A*, ·c· *C* (*T*?), quia ·i· *V* ‖ 17 Scīs· *A* | FECI] Fed *A* | L. M.] libertus *TC* ‖ 18 operatione] *cf. Rhet. lat. min. 553, 8 et 558, 20 H.* | ⟨nō⟩ uerborum *C* ‖ 19 non *om. TC* | ⟨si⟩ haberet *C* ‖ 20 si dixisset *sscr. V²* | sed *ATC*, si [quam dicat feci] (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 21 ac si quis ⟨sic⟩ *V*, Ac sic· *A*

sanus', non tantam haberet gratiam, quam si dicat 'feci ut ex aegro sanus esses.' 3 *Et* MIHI ἔμφασιν habet: quod mihi libertus factus sis, non filio. 4 Aut ideo 'mihi' additum, quia l i b e r t u s ad aliquid dicitur. 5 MIHI bene 'mihi', ne pertimesceret filium, cui nec liberti munus debebat. 6 EX SERVO mire addidit 'ex seruo', ut uim beneficii ostenderet. 7 SCIS FECI EX SERVO VT ESSES LIBERTVS MIHI hinc Vergilius (*Aen. XII 142—43*) 'nympha decus f. a. c. n. s. u. t. c. u. q. L.' ⟨etc.⟩

38 **11** 1 ⟨LIBERALITER⟩ bene, quia omne bonum libero aptum est, malum seruo. idem alibi (*Ad. IV 5, 28—30*) 'factum est a uobis duriter inmisericorditerque et, si est, pater, dicendum magis aperte, inliberaliter'. 2 *Et* bene admonuit, cur dederit beneficium, eadem et nunc officia quaesiturus. non enim dixit 'artificiose', quia supra (*v. 5*) ait 'nihil istac opus est arte'. 3 QVOD SERVIEBAS bene imperfecto tempore, non perfecto, ut ostendat potuisse eum etiam atque etiam seruire. quale est illud Vergilianum (*Aen. VI 113—14*) 'atque omnis p. m. c. f. i.', ut ostendat eum, quamuis inualidus esset, tamen adhuc potuisse laborem exitiumque ferre.

39 **12** 1 SVMMVM PRETIVM libertatem dicit. 2 PERSOLVI

1 tantum *A* | ⟨si⟩ (*del. C*) haberet *TC* | quantam *C* ‖ 2 ex (ei *C*) egro feci ut esses sanus *TC* | mihi *in ras. V*² | enfasim *A*, emphasim *TC*, *in ras. V*² | habes *ATC* | quod] que *C* ‖ 3 factus *om. TC* | scis *T* | aditum mihi *TC* ‖ 4 aliquod *V* | bene mihi *om. T* ‖ 5 pertimesc^{ret}ente (*corr. m. 2*) *V* | ne *V* | debeat *TCV* ‖ 6 ex *om. A* | ut ei beneficium *V* ‖ 7 scis *A* | EX] et *A* ‖ 8 hic *A* | nim fa *A*, Nimpha *C* ‖ 9 f. — L. *om. TC* | f. *om. V* | c·n·] t·u· *V* | c·] o *AV* ‖ 10 LIBERALITER *add. Steph.* ‖ 11 alib; *A*, nobis *V* ‖ 12 inmiseric-] an miseric- *A*, ^{in}miseric- *C* ‖ 13 pater *om. V* | aperte *in mg. C* ‖ 14 nunc *sscr. C* | officii cā quaesturus *V* ‖ 15 qui *A*, qui^{a} (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 16 nichil *A* | ist^{h}ac *C* ‖ 18 atque *in ras. V*² | Vir.^{num} *C* ‖ 19 at*que V* | omn^{i}es (i *m. 2*) *V* | p·] q; *A*, q· *V* | c·f·i· *T*, c·t·i. *AC*, et·i· *V* ‖ 20 ēt (*pro* ēēt) *TC* | adhuic *V* ‖ 21 labore *ATC* | ex- *ercitiumque ferre V* ‖ 22 summum *sscr. C* | libertatem *bis C*

TIBI quia 'pretium' dixerat, 'persolui' dixit proprie. 3 PERSOLVI TIBI modeste pretium redditum dixit, non beneficiis praerogatum.

40 **13** 1 IN MEMORIA HABEO hoc est: non sum ingratus. 2 HAVD M. F. uetuste: non me paenitet. nam si quid paeniteret, infectum uelle dicebant. 3 *Legitur 'muto'*. 4 An secundum ius, quod aduersum libertos ingratos est, ut in seruitutem reuocentur? Sed hoc non conuenit senem dicere. 5 IN MEMORIA HABEO plus dixit 'in memoria habeo', quam si dixisset 'scio'. nam quae scimus, possumus obliuisci, quae uero memoriae mandamus, numquam amittimus. 6 HAVD M. F. legitur et 'multo', hoc est damno, reprehendo. quod si est, sic intellegeretur, non 'nollem factum': nemo enim potest factum infectum reddere. 7 Sed aduerbialiter dixit, ut dicimus (*Ad. II 1, 11*) 'nollem factum', (*Ad. V 1, 13*) 'nollem hu[n]c exitum'. 8 Ergo 'haud muto factum' non me paenitet facti.

41 **14** 1 SI TIBI QVID FECI AVT FACIO QVOD PLACEAT SIMO et fecisse se et adhuc facere ostendit, quamuis manu emissus sit. 2 GAVDEO SI TIBI Q. F. A. F. Q. P. felicitatis est, ut ea, quae facienda, grata sint. 3 SI TIBI QVID pro aliquid.

2 re[d]ditum *C* ‖ 3 praerogatum *ex* prorog- *corr.* *C* ‖ 4 habe *A* ‖ 5 haud (d *ex* t *corr.*) *A* | M. F.] muto·ſʒ *TC* | ue[t]nuste *V* ‖ 7 ingra[b]tos libe[a]rtos *C* | liberto *T* ‖ 8 redu[o]centur *V* | hoc *post* dicere *TC* ‖ 9 memoriā *AT* ‖ 10 memoriā *T* ‖ 11 commendamus *TC* ‖ 12 admittimus *AT* | muto f. *C* ‖ 13 est *sscr.* *C* | dampno *ATC* | quod — intellegeretur] et sic est (*om.* *C*) intelligeret *TC* ‖ 14 non uellem *V* ‖ 15 redolore *A* | aduerbialiter (bi *ex corr.*) *C*, adu[mirabi]erbialiter (*corr. m. 2*) *V* ‖ 17 haud (d *ex* t *corr.*) multo *A* ‖ 18 factu[i]m (*corr. m. 2*) *V* ‖ 19 ⟨gaudeo⟩ si *V* | FECI — PLACEAT] f·a[t]·f·qđ·pl· *C*, aut f·q·p· *T* ‖ 20 Sime *A* | se *om.* *T* | īamamississet (*in mg.* manumisisset = *T*) *C* ‖ 21 Gaude *A* | tib; *A* | F. Q. P.] feci q·p· *V*, q·*A*, f·p· *C*, p· *T* | felicitas *T* ‖ 22 e*a* quae *V*, et que (que *sscr.* *C*) *ATC* | [sunt] grata sint (*corr. m. 2*) *V*, sint (sunt *T*) grata (gr͞a *C*) *TC*

42 **15** 1 ET ID GRATVM FVISSE A. T. id est apud te, penes te. 2 ADVERSVM TE sine dubio praepositio est: 'aduersus' et participium potest esse ab eo quod est a d u e r t o. sic alibi (*v. 37*). 3 Ergo 'aduersum te' dixit pro a p u d t e.

44 **17** 1 QVASI EXPROBRATIO EST 'exprobratio' est commemoratio beneficii cum enumeratione factorum. 2 QVASI EXPROBRATIO EST IMMEMORIS cito ostendit se in memoria habere. 3 Sunt qui ad beneficium referant i m m e m o r, ut (*Verg. Aen. I 4*) 'memorem Iunonis ob i.'. quod ⟨si⟩ est, hoc immemor est beneficium, cuius nemo meminerit.

45 **18** 1 QVIN TV VNO VERBO DIC 'uno uerbo' uno ἀξιώματε, una sententia, nam ἀξίωμα sententia est uel enuntiatio uno uerbo nexam continens et perfectam intellegentiam; ἀξίωμα enim constat ex nomine et uerbo. 2 Sed hic quid est ἀξίω-

1 FVISSE — id est] fuisset·ati; *A*, fuisse ad· (ad *m. 2*) t· *V*, fuisse *T*, f· C ‖ 2 poeneste *A*, *om. T* | est *om. AV* ‖ 3 esse *in ras. V*[2] ‖ 4 sic *W.* (sicut *Lindenbr.*): sed *codd.* | erga *V* | te *dett., om. ATCV* | dicit *A* ‖ 6 exprobatio *C*[1]*T* | EST] est et *V* | est commemoratio *bis A* ‖ 7 QVASI] si (*del. et* quasi *sscr.*) *C* | exprobatio *TC* ‖ 8 EST INMEMORIS] ÷ id ÷ inmēbris *A*, ē·i· *bn̄ficii V*, *om. TC* | cito] recte *TC*, *in ras. V*[2] ‖ 9 immemor *dett.* (*ed. pr.*): immemorem *ATCV* ‖ 10 ⟨ut sit sensus istec commemoratio q·ex·e·i·b·i· cuius nemo meminerit (*in mg. m. 2*)⟩ ut memorem *V*, *om. TC* | ob·iӱ· *A*, o·b· *TC*, o·i· *V* | quod si est *W.*: quod est *V*, q·e· *TC*, Est *A* | hoc] homo *A* | immemor est *W.*: immemore (-rie *A*) *codd.* | beneficio *T* ‖ 12 meminit *TC*, meminerit (-rat *sscr. m. 2*) *V* ‖ 13 Quintu *A* | DIC] hic *TC* | ΑΞΙΟΜΑΤΕ *A*, ἀξιωματε *Vatic. 1673*, **** *TC*, dic*** *V*; ἀξιώματι *M*[4], *ed. pr. At cf.* '*Studi ital.*' *III 352* ‖ 14 NāΑΞΙΩΜΑ *A*, nam au(r)ioma (*corr. in* auxoma) *C*, nam auziono *T*, **** nam *V* | uel] aut *TC* | nuntiatio *codd.*, *corr. ed. pr.* ‖ 15 uerbo *in ras. V*[2], uerbo4 *A* | nexam *in ras. V*[2], noxam *ATC* | et perf- *ed. pr.*: inperf- *codd.* ‖ 16 ΑΞΙΩΜΑ *A*, Au(i)roma *C*, auzioma *T*, a///io· aaa *V* | constat *om. A* | hic quod est *T*, hic qđ· *in ras. A*, hic quidem *C*, *d*ic quid *est V* | ΑΞΙΩΜΑ· *A*, au(i)roma *C*, auzioma *T*, /////////// *V*

μα? hoc est 'has bene ut adsimules nuptias' (*v. 141*). ergo omnis uirtus adsimulatio est. 3 QVIN TV VNO VERBO DIC una sententia, ut in Adelphis (*V 8, 29—31*) 'non meum illud uerbum facio, quod tu, Micio, bene et sapienter dixti dudum: uitium commune omnium, quod nimium ad rem in senecta a. s.' nam male intellegit, qui putat 'assimules' uerbum significari.

46 **19** ITA FACIAM hoc est: uno uerbo dicam. et quod uerbum promisit? ⟨illud⟩, ubi dicit (*v. 141*) 'nunc tuum est officium, h. b. u. a. n.'

47 **20** QVAS CREDIS ESSE HAS N. S. V. N. *σύλληψις*.

48 **21** CVR SIMVLAS IGITVR Vergilius (*Ecl. I 26*) 'et quae tanta f. R. t. c. u.?'

49 **22** 1 EO PACTO 'pacto' modo, quoniam antecedit pactum, sequitur modus. ergo ab eo quod sequitur id quod praecedit dixit. 2 ET GNATI VITAM ET C. M. C. istae diuisiones sunt: 'gnati uitam', quoniam dicturus est (*v. 24*) 'nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia'; 'con-

1 hoc ẽṭ *V* | ut *sscr. V*² | assimiles *TC* ‖ 2 assimilatio *C* ‖ 3 non] hic *V* ‖ 4 meum] in eum *A*, enim *TCV* | uerbo ⟨est⟩ *A* | tu Micio] tamicio *A*, tu (tụ *V*) initio *TCV* ‖ 5 dixisti *V*, dixit *TC*, iuxta *A* | *u*itium *V*, initium *A*, uicina ẽ *C* | omnium ⟨est⟩ *V* | qꝛ *T* ‖ 6 nimium — a·s·] narras *TC* | intellegit *TC*, *sscr. V*², *om. A* ‖ 7 assimiles *TC* | significare *TCV* ‖ 8 ⟨id⟩ est hoc *T* | et ⟨tenet⟩ *Schoell*; *idem* 9 uerbum *secl.* ‖ 9 permisit *T*, pro*mittit V*; promit *Bentley* | illud *add. Rabbow* | dicit *V* ‖ 10 h.—n.] has bene ut assimiles nuptias *TC* ‖ 11 Quis *A* | ESSE *om. TC* | N. S.] non sunt *C*, non esse *T* | V. N.] uere nuptie *T* | CẎΔЄMẎIC· *A*, silempsis *V*, silepsis *TC* ‖ 12 similis *A* ‖ 13 f.^{uit} r.^{omam} t.^{ibi} c.^{ausa} *u*.^{idendi} (*corr. m. 2*) *V*, fuit rõ t.^{i} c. uidendi *C* ‖ 14 qu*oniam V*, quo *A* | antecedis^{t} *C* ‖ 15 modus (*in mg. m. 2*) sequim^{t}ur (*corr. m. 2*) *V* | sequitur id quod *om. V* ‖ 16 praecepit *AV*¹ (*corr. V*²) | dix^{c}it (*corr. m. 2*) *V* | VITAM] u· *TV* | C. M. C.] m·c· *C*, c·m· *T* ‖ 18 nam is — 57, 1 dicturus est *om. C* (*non om. T*) | is] his *A* | ephebis Sosia] ephoebissos; *A*

silium meum', quia dicturus est (*v. 130*) 'et nunc id operam do'; 'et quid facere in hac re te uelim', quia dicturus est (*v. 141*) 'nunc tuum est officium h. b. u. a. nuptias'. 3 ET GNATI VITAM ET C. M. C. tripertita distributio. 4 ET GNATI VITAM uitam filii in duas partes diuidit in narratione: in ante actam bonam et praesentem malam. et incipit mala ab 'interea mulier quaedam' (*v. 42*). et bonae uitae narratio ad eam rem ualet, ut ostendat, quam iustus dolor patri sit spe decepto.

51 **24** 1 NAM IS POSTQVAM EXCESSIT necessario positum 'is' pronomen, ἀναφορᾷ ad illud 'gnati uitam'; nam si non posuisset hoc pronomen, Sosia erat intellegendus. 2 NAM IS POSTQVAM EXCESSIT EX EPHEBIS argumenta per coniecturam. 3 NAM IS POSTQVAM EXCESSIT EX EPHEBIS ephebia prima aetas adulescentiae est, adulescentia est extrema pueritia. 4 EXCESSIT EX EPHEBIS cum sufficeret unum 'ex'.

52 **25** 1 LIBERIVS 'liberius' non est comparatiuus gradus: non enim libere ante uiuere potuit, 'dum aetas

1 quia] quoniam *T* | nunc id *A*, id nunc *V* ‖ 2 operando *A T* | et quid — 4 nuptias *om. TC* | in hac re facere *V* | re te] recte *A* ‖ 3 ducturus *A* | b·h· ut as·n· *V* ‖ 4 VITAM] u· *T* | c. M. c.] c·m· et q· *V* | tibi partim *T* ‖ 5 uitam *om. T* ‖ 6 diuisit *TC* | in] et *T* | narratione in *Steph.*: narrationem *TCV*, -ne *A* | actam *Steph.* (*cf. Hec. III 5, 20; 21*): factam (-ta *A*) *codd.* ‖ 7 incipit malam *V* ‖ 8 bonae uitae] bene acte *TC* | eandem rem *V* ‖ 9 et *T* | dolor] dolear *T*, dolet *C* | s(e)pe *V* ‖ 10 his *C* | EXCESSIT] (ex) ephebis (ex) discessit *C*, ex ephebis e. *T* ‖ 11 as pronomine *A* | anaphora *TC*, an(aphora)*** (*sscr. m. 2*) *V*, anaſtra *A* ‖ 12 intelligendus *V*, intellegitur; *A* ‖ 13 NAM — 14 coniecturam *om. A* | NAM *om. V* | EXCESSIT] exce· *TC* ‖ 14 NAM IS — EPHEBIS] ⟨nam is pamphilus post excessit ex ephebis gnati uita ex ephebis (*in mg. m. 2*)⟩ ex ephebis *V*, nam et pamphilus nam is (nam is *om. T*) postquam exce. gnati uitam ex ephebis *TC*, nam is postquam excessitū ex efoebis; *A* ‖ 15 Efoebia *A*, ephebeia *T* | primo *A* ‖ 16 est] in *sscr.* C^2 | pueritia ⟨ẹ̄⟩ *C* | efoebis *A* | perficeret *A* ‖ 17 ex] et *AV*, *om. TC* ‖ 18 comparatiuum (*om.* gradus) *T* ‖ 19 ante (*sscr. C*) libere *TC*

metus magister prohibebant.' (*v. 27*) *ergo deest 'aliquanto', ut sit: aliquanto liberius.* 2 LIBERIVS VIVENDI deest 'ei'.

53 **26** QVI SCIRE POSSES AVT INGENIVM ⟨N.⟩ scimus quod certum est, noscimus quae adhuc incerta desideramus. idem alibi (*Hec. IV 1, 57*) 'forma in tenebris n. n. q. e.'

54 **27** 1 DVM AETAS METVS MAGISTER PROHIBEBANT quidam iungunt 'metus magister' †is quoque†: potest enim intellegi, tamquam si diceret: quid est metus? magister. 2 MAGISTER paedagogus. 3 ITA EST intercidit poeta, ne solus Simo loqueretur. ceterum non erat respondendi locus necessarius.

55 **28** 1 QVOD PLERIQVE O. F. A. haec adiectio dicitur in primo posita loco, — *adiectiones uero aut in prima parte orationis aut in ultima adiciuntur. hic ergo 'plerique' ex abundanti positum est, 'omnes' uero necessario additum est* — ut alibi (*Eun. I 2, 5*) 'iam calesces plus satis'; in ultimo, sicut (*Eun. I 2, 46; Heaut. II 3, 16*) 'interea loci' *id est interim.* 2 Attendenda etiam locutio 'quod plerique o. f. a.' aut enim 'quod' in 'quae' uertendum est, ut sit: quae plerique omnes faciunt adulescentuli, aut 'quod' ad singulare

1 prohibebat^2 *A*, -bebat *C*, -beat *T* ‖ 2 ut] ac *C* | deest ei] de ẽẽt *A*, dic ei *TC* ‖ 3 Quis cre *A* | possis *C* | ingentium *A* ‖ 4 nescimus *A*, nescimus et rescimus *V* | quae *ex* quod *corr. C*, quid *T* ‖ 5 formā *A* | n. n.] s·n· (m· *A*) *codd.* | e·] c· *C* ‖ 6 prohibebat *A* | quidam — 8 magister *om. TC* ‖ 7 iniungunt *V* | is (id *V*) quoque *AV*; is quoque ⟨παιδαγωγεῖ⟩ *Schoell*, synonyme *Rabbow* | enim] eā *A* ‖ 8 tam quasi *A* ‖ 9 MAGISTER] magis *AV* | intercidit (ci *ex* ce *corr. C*) *TC*, incipit interiit *A*, inquit intercidit; *an* incidit? | ⟨et⟩ poeti *A* ‖ 11 ⟨certus⟩ locus (necessarius *om.*) *TC* ‖ 12 plerūque *A* ‖ 13 uero] n̄ *A* ‖ 14 orationis] orat $\overset{\text{i}}{\text{p}}$mus *A* | plerique] pleno *A* ‖ 15 habundanti *AV* | est] & *A*, *om. V* | om̃is *A* | uero] ergo *C* ‖ 16 ~~positum~~ additum *C* ‖ 16 ut *W.*: et *codd.* | calescet *A*, (*corr. m. 2*) *V* | plus — ultimo *om. T* ‖ 17 id est interim *W.*: interibi *TCV*, interius ·i· *A* ‖ 18 attendenda *om.* C^1 *in lac., suppl. m. 2* (*non om. T*) | etiam] est *V* | plerique] plere ·P· *A* | a· *om. AV* ‖ 19 in quae] inique *A* ‖ 20 omnes f·a· *C* | fragularē *A* (singula *adscr. Daniel*), singularem *V*

eorum studiorum adiungendum erit: equos alere, canes ad uenandum; aut erit certe figurata locutio, ut est illud (*Eun. prol. 1—3*) ʻsi quisquam est, qui placere studeat bonis quam plurimis et minime multos laedere, in his p. h. n. p. s.ʼ et alibi (*Ad. IV 4, 26*) ʻaperite a. a. o.ʼ 3 PLERIQVE OMNES F· *ἀρχαϊσμὸς* est. — *nam errat, qui ʻpleriqueʼ παρέλκον intellegit aut qui subdistinguit ʻpleriqueʼ et sic infert ʻomnesʼ. hoc enim pro una parte orationis dixerunt ueteres eodem modo, quo Graeci ʻπάμπολλαʼ et Latini ʻplus satisʼ* (*Eun. I 2, 5*). — Naeuius in bello punico (*libr. inc. fr. 14 M.*) ʻplerique omnes subiguntur sub unum iudiciumʼ. 4 Figurate Terentius: *παρέλκον τῷ ἀρχαισμῷ.* 5 QVOD PLERIQVE OMNES ⟨F.⟩ ʻquod faciuntʼ pro ʻquae faciuntʼ, id est: quae faciunt plerique adulescentuli, horum ille nihil egregie p. c. s. *est ergo figuratum, quod rectum esset, si diceret: quae plerique omnes faciunt adulescentuli, horum ille nihil praeter cetera studebat.* 6 ADVLESCENTVLI bene diminutiue, ut propter aetatem facile ignoscat.

56 **29** 1 ADIVNGANT alligent, aptent, accommodent.

1 eorum] e͠t *C* | adere *A* | canes ⟨nutrire⟩ *V* | c·ad·u· *T* ‖ 2 erit *om. AV* | ut e͞e͞t *V* ‖ 3 student *A* ‖ 4 plurimͥs *C* | minime] numeris *A* | multos] malos *C*, *om. A* | laedere] ·l· *A*, *om. TC* | his] h· *V* ‖ 5 h· *om. V* | a·a·] a·et *T* | o.] et *V* ‖ 6 OMNES F· *om. TC* | ·ᴧ·Ρ·ΧᴧΙϹΜΟϹ Ͼ̄· *A*, archaismos est *TCV* | erat *A*, errant *TC*, (*in ras. m. 2*) *V* ‖ 7 *παρέλκον Steph.*: prologum *ATC*, *apolo*gum *V* | intelligunt *TC*, intelleg*unt V* | subdistingu*ũt V* (*T?*), *om. in lac.* C^1, subiungunt C^2 ‖ 8 sic] n͠c *A* | inferunt *V*, fert *T* | crationis *A* ‖ 9 dixere (disc- *T*) *TC* | quo *W.*: quod *codd.* | panpolla *A*, pompalla *TC*, paupella *V*, *πόμπαλλα Vatic. 1673* ‖ 10 Naeuius] Nec unus *A* | punito *A* ‖ 11 plerumque omnē *A* | subigunt *C*, subsignant *V* | sub] ad *TC* ‖ 12 unum *A*, suum *TCV*; uanum *L. Mueller* | figurat *A* | terentium *codd.*, *corr. Calph.* | ΠᴧΡϾΧΩΝ ΤΩ ᴧΡΧᴧΙϹΜΩ *A*, *παρέχων τῷ ἀρχαισμῷ* M^4, * * * * * *TCV* ‖ 14 pro] ·P· *A* | quae] se *T* | id est] ut *AV* ‖ 15 illo nichil *A*, nihil ille *V* | s· *in ras.* V^2, stu· *C* | est] esset *A*, esset *V* ‖ 16 iectum *A* | omnes] horum *A*, omnes quod *T*, (*in marg.* alʼ qdʼ) *C* ‖ 17 nichil *A* ‖ 19 ignoscatur *TC* ‖ 20 Adiungant *ex* -ent *corr. A* | aligent (*in* adl- *corr. C*) aptent ⟨aut (et *T*)⟩ *TC*

2 AVT EQVOS ALERE AVT CANES AD VENANDVM sic et equos ad uenandum alunt, quomodo canes. quod multi docti improbant, ut dicant separata esse et 'ad uenandum' extra rationem esse pro ad uenatum, *ut* (*Verg. Aen. IV 117*) '*uenatum Aeneas unaque m. D.*'

57 **30** 1 AVT ⟨AD⟩ PHILOSOPHOS mira ἔλλειψις et familiaris Terentio. nam possumus subaudire 'audiendos' siue 'sectandos'. 2 AD PHILOSOPHOS uitium est, quia dixit 'ad aliquod studium'. 3 Aut si 'ad philosophos', separanda erit locutio sic 'ut animum adiungant ad philosophos'.

58 **31** 1 EGREGIE egregium dicitur, quod ex grege eligitur. 2 Sed hic 'egregie' ualde, nimis. non est ergo ad laudem positum: haec, inquit, ut cetera similiter studebat. 3 PRAETER CETERA . . . MEDIOCRITER ergo non extenuauit rem, sed ad laudem rettulit.

60 **33** 1 GAVDEBAM non dixit 'laudabam' sed 'gaudebam': laudat enim etiam alienus, gaudet qui pater est.

2 NON INIVRIA intempestiue Sosia respondet, sed prudentia tantae sententiae compensauit importunitatem.

61 **34** 1 ADPRIME ⟨'ad'⟩ adiectio est confirmationis, ut admirabiliter dicimus. 2 VT NE QVID NIMIS sententia non incongrua seruo, quia et peruulgata. et non refertur ad personam modo dicentis, sed †de quo dicitur.

1 sic — uenandum *om. A* | sic *Rabbow*: si *codd.* ‖ 2 alunt] alter *TC* | ⟨et⟩ canes *TC* | quo *A* ‖ 3 uix dicant *A*, et dicunt *TCV* | separata — 9 philosophos *in mg. C*², *om. C*¹ (*non om. T*) ‖ 4 extra rationem *C*² *V*, extra natū *A*, extra uocem *T* | esse] ÷ *A* ‖ 5 Aeneas] e· *C* | una · Q · M · D · *A*, unaque mis · d · miserrima dido *V*, u · q · m · d · *C* ‖ 6 mira ἔλλειψις *W.*: mire misis *A*, mire missis *TC*, eclipsis pulchra *in ras. V*² ‖ 8 AD *om. V* ‖ 10 erat *A* | sic ut] sic̄ *A*, sic *TC* | adiungunt *V* ‖ 12 egregium — ex grege *om. T* | ex] e *C* ‖ 13 elegit² *A*, eligunt *C* | nimis *V*², minus *A* ‖ 14 ut ⟨et⟩ *V* ‖ 15 ⟨et tamen omnia haec⟩ mediocriter *Schopen* ‖ 16 rem *om. TC* ‖ 19 tempestiue *A* | sosia *in* -as *corr. V*² ‖ 21 ad *add. W.* | est *in ras. V*² | ut (e *sscr. m. 2*) *V* ‖ 22 VT *om. V* ‖ 23 et] est *Steph.* | *et peruulgata V* | et *2. om. A* ‖ 24 modo *Rabbow*: domini (domi iụ- *A*) *codd.* | sed *W.*: et *codd.* | †de quo] quotidie *Rabbow*

3 An magis quia conuenit Sosiae cor eiusmodi, χαρακτήρ in uerbis est? 4 NE QVID NIMIS deest 'agas', ut sit: ne quid nimis agas.

62 **35** 1 FACILE OMNES P. A. P. latens argumentum, quare filium ad meretricem commeasse errans pater non ad corruptelam filii sed ad obsequium amicorum traxerit. 2 PERFERRE AC PATI ferre est cum certo tempore, perferre finem exspectat effectus. *feruntur onera et sustinentur supplicia.* 3 PERFERRE mediocriter stultos odiososque.

63 **36** 1 CVM QVIBVS ERAT C. Q. V. figura τμῆσις. 2 HIS SE DEDERE plus est 'dedere' quam 'consentire', quemadmodum in hostium potestatem hostes se dedunt. 3 DEDERE ergo: pertinacibus.

64 **37** 1 EORVM OBSEQVI S. commodiorum scilicet. 2 EORVM OBSEQVI STVDIIS talem esse Pamphilum adiuuat argumentum fabulae, simul et Charinum.

63 **36** 4 HIS SE DEDERE E. O. S. dedere se et obsequi: superioribus; non aduersari: paribus; non se praeponere: inferioribus.

1 sosie conuenit *TC* | sosiae cor V^2 | caracter *C*, carapter *T*, ẹị caracter *V*, cura est *A* ‖ 2 nĩmis *A* | deest — 3 nimis *bis A* ‖ 3 agas *om. T* ‖ 4 om̄s *A*, omnes *V*, oĩs *C* | Latenꝰ argumentum *A*, latens argumentatio *TCV* | quare *Rabbow*: quas *A*, qua *TC*, quae *V* ‖ 5 comeasse *A* | errans pater *TC*, errant spatio *A*, *narrat* pater *V*; cernens p. *Rabbow* | corripendam *A*, corruptendam *T*, corruptela (la *in mg.*) *C* ‖ 6 animorum *A* | trạxẹrạt *V*, duxerit *TC* | ut ferre ac pate *A* ‖ 7 est *om. C* | cum certo *TC*, certo *A V* (incerto *dett.*) | proferre *A* ‖ 8 spectat affectus *V* | ferunt *A* | et *om. TC* | substinentur *TC* ‖ 9 supplicio (*in ras. pro* suspicio) *A*, *om. TC* | stultus *A* ‖ 10 cum *ex* tum *corr. V* | erat · Є · C · V · *A*, erat · c · (e · *C*) u · *TC*, erat i · e · t · n · et *V* | figurate *A V* | temesis *A*, themesis *C*, themasis *TV* | HIS] ut *A*, una cum his (cum his *in ras. m. 2*) *V* ‖ 11 debere (*corr. m. rec.*) *A* | quae consentire *ante* plus *TC* ‖ 12 deducunt *A*, dedere ut *TC*, dederunt *V* | Dedero *A* ‖ 13 ergo] se *T* | pertinascili *A*, pertin*acibus V* ‖ 14 obsequis; *A*, obsequiis *TCV* | commodiorum *Steph.*: commodior (como- *C*) *codd.*; commodis eorum *Klotz* | silicet *C* ‖ 15 pāphilus *A* | ad*iuuat V* ‖ 16 simul et] si aud & *A* | charinus *T* ‖ 17 hic se dedere *T*, Iusse debere *A* ‖ 19 ọpponere *V*

64 **37** 3 NEMINI contradicentium, pertinacium.

65 **38** 1 NVMQVAM PRAEPONENS ⟨SE⟩ consentientibus. 2 ITA VT deest 'faciens' 'uolens' 'agens'. 3 VT FACILLIME SINE INVIDIA LAVDEM INVENIAS ET A. P. Sallustius (*Iug. 6, 1*) 'et cum omnis gloria anteiret, omnibus tamen carus esse'.

66 **39** INVENIAS secunda persona pro tertia, ut (*Verg. Aen. IV 401*) 'migrantis cernas'.

67 **40** SAPIENTER VITAM I. N. Q. H. T. O. improbatur a sapientibus haec sententia, nam obsequium adsentator debet, amicus ueritatem. sed in theatro dicitur, non in schola.

68 **41** 1 OBSEQVIVM AMICOS VERITAS ODIVM PARIT huius uersus pars improbior est 'ueritas odium p.'. falsum est autem, quod Cicero (*Lael. 24, 89*) putat 'obsequium' primo dixisse Terentium, cum et Plautus et Naeuius ante dixerint. 2 *Et est* sententia παράδοξος et magis theatro apta quam officio, de qua Tullius multa dicit. 2 OBSEQVIVM A. V. O. P. ἀμφίβολος sententia et probabilis magis quam necessaria aut honesta.

1 contradicentium *Schoell*: contra dicentem (dic*entem V*) *codd.* | pertinatium *A* ‖ 3 VT *1.*] et *V*, *om. TC* | VT *2.*] aut *A* ‖ 4 LAVDEM INVENIAS] l·in· *V*, la·inue· *T* | et pa· *T* ‖ 5 oms̄ *A* ‖ 6 esset *TCV* ‖ 7 secundam personam *C*, persona secunda *T* | pro *sscr.* V^2 ‖ 8 cernasque *A*, (t^e^rn-) *V* ‖ 9 I·] in *V* | Q· *om. V* | H·] b· *C* ‖ 10 haec sententia a sapientibus *V* | haec] dies *A*, ex *TC* | adsentati *A*, absentator (o^a^bs- *C*) *TC* ‖ 11 teatro *C* | in *TC*, *sscr.* V^2, *om. A* ‖ 12 scola *ACV*, scula *T* ‖ 13 amicos u·o·p· *V* | PARIT] post *A* ‖ 14 huius *ATCV*[1], hic V^2 (*dett., edd.*) | pars *W.*: per *ATC*, *in ras.* V^2 | improbior *W.*: improbrior *A*, improbiorum (-itorum *T*) *TC*, improp*erium V* (*Steph., Schopen*), improprium *dett., ed. pr.*; (per)improprius *Westerh.*; *an* improprior? ‖ 15 Cicero putat] & tropitatio *A*, cicero primo *V*, cicero dixit *TC* ‖ 16 cum[&] *A*, *cum* et *V* ‖ 17 dixerunt *codd., corr. Steph.* | ΠΑΡΑΔΟΞΟϹ *A*, παράδοξος M^4, παράθαξος *Vatic. 1673*, * * * * *T CV* ‖ 18 aptā *A* | multo *A* | dicat *A*, dixit *TC* ‖ 19 A·V·IO·P· *A*, amicos u·o·p· *V*, amicos ueritas odium parit *TC* | ΑΜΦΙΒΟΛΟϹ· *A*, * * * * *TC*, *om. V* | et *om. TC* ‖ 20 aut *A*, et *TV*, qꝛ *C*

69 **42** 1 INTEREA MVLIER 'interea' est, cum habet instantiam et superiorum actorum. 2 MVLIER QVAEDAM sic dixit, ⟨non⟩ quasi ignoraret nomen eius paulo post (*v. 58*) 'Chrysidem' nominaturus, sed ideo, ut gratam exspectationem faciat simulque auidum lectorem nominis audiendi reddat, ut Vergilius paulo post nominaturus ait (*Aen. II 57—58*) 'ecce manus i. i. p. t. r. p.' 3 INTEREA MVLIER hic digressio est, nam proposuit gnati uitam dicere. 4 ABHINC TRIENNIVM artificiose 'triennium' dixit, cum posset plus minusue temporis ponere, ut sit uerisimile unum annum fuisse pudicae parcaeque uitae, sequentem condicionis acceptae, tertium mortis. *primo ergo anno ignorata est Pamphilo domus Chrysidis, secundo est Glycerio cognitus, tertio nupsit Glycerium Pamphilo et pariter inuenit parentes.*

70 **43** 1 HVC VICINIAE 'uiciniae' *παρέλκον* est, ut (*Plaut. Capt. II 3, 25*) 'adhuc locorum'.

71 **44** 1 INOPIA ET COGNATORVM N. laude impertita eius moribus, qui mox ducet uxorem, superest ut futurae quoque matronae, id est Glycerio, probitatem debitam pro persona reddat. quae quia honesta numquam esse

1 interea] hic ea *A* | est cum] = *interdum, cf. Auct. ad Her. II 26, 36* | instantiam *A*, instantium *TCV* ‖ 2 et *AV*, ·i· *C*, id est *T* | dixit sic *V* ‖ 3 non *add. Lindenbr.* | ignoret *V* | eius] et *A* ‖ 4 gra*t*am *V* | expecta*tionem* *V* ‖ 5 simul et *V* ‖ 7 manus] magis *V* | i·i· — p·] iuuenum i·t·p·r·p· *T*, iuuenem interea post terga reuinctum *C*, et i·p·t·r·x· *V* ‖ 8 degressio *V* | p̄posuit *C* ‖ 9 Abhunc *A* ‖ 10 dicere (pon *sscr.*) (*corr. m. 2*) *V* | sit *sscr.* *C* ‖ 11 nimium animum *V* | pudica *C* | parteq; *A*, par*caeque* *V* | uitae] inte (*corr. Daniel*) *A* | tertium *sscr.* V^2 ‖ 13 est *om.* *V* | dirisidis *A* | est *om.* *TCV* ‖ 14 gluterium pamphilum *A* | et *om.* *TC* | pariter inueniạt *V* partiū moenit *A* ‖ 15 parentes *A* ‖ 16 huic *codd.* | VICINIAE] nupnę *A* | Vicinę· *A* | ⲁ·ΡЄΛΚΟΝ·ē· *A*, n·a·p·e·a·c·o·n·e· *TC*, *om.* *V* | huic *AV*, huic uel huius *TC* ‖ 18 INOPIA] intp̄ta *A* | N·] ·n· (i *sscr.*) *A*, n· *in ras.* V^2, *om.* *TC* | laude impertita eius *Goetz*: landeptas *A*, laudatis *TCV*; laudatis Pamphili *Steph.* ‖ 19 superest (*ex* subest *corr. m. 2*) *V* ‖ 20 matione *A* | id est] iā *A*, et *V* | glicino probitate *A* ‖ 21 persono *A* | quae] Quo4 *A*

poterit, si sic eam constet ante nuptias impudice eductam esse, partim defendenda partim etiam laudanda est Chrysis, cum qua commorata est. quam quoniam necesse est meretricem fateri, in condicione turpissimi nominis mulierum sumitur excusatio uoluntatis.

70 **43** 2 HVC VICINIAE legitur et 'uiciniam'.

71 **44** 2 ET COGNATORVM hic iam parat nos ad Critonis aduentum.

72 **45** 1 EGREGIA id est eminenti praestantique. 2 ATQVE AETATE INTEGRA integra aetas est, quae in flore consistit, cui neque addendum iam sit neque adhuc quicquam sit imminutum, ut (*Verg. Aen. IX 255—56*) 'integer aeui Ascanius'. 3 *Et* contulit duo ad quaestum congrua meretricium.

73 **46** 1 EI VEREOR NE QVID ANDRIA APPORTET MALI 'Andria' mire: audiuit enim excessisse ex ephebis Pamphilum illatamque esse mentionem mulieris peregrinae, adulescentulae pulchrae. 2 NE QVID ANDRIA eleganter (*v. 43*) 'ex Andro' ⟨'Andria'⟩ 'Andriae' (*v. 58*): nomen ostendit et mulieris et fabulae. 3 *Et* bene 'apportet', quia apportare ignotis est.

74 **47** 1 PRIMVM HAEC PVDICE V. defendit, ut diximus (*ad v. 44*), uitam Chrysidis, ut potuerit apud eam recte morata esse Glycerium, quae ex argumento matrona

1 eductam *Schopen*: ductam *ATC*, dilectam *V* ‖ 2 est *om. V* ‖ 3 comorata *A* | quam *om. TC* | quoniam *sscr.* V^2, *om. A* | est ⟨et⟩ *T* ‖ 6 huic *codd.* | uicinę *A* | uiciniam *V*, uicinia *TC* ‖ 7 ET] Pret *A* | iam parte *A*, parat iam *TC* ‖ 9 et praestanti *V* | ATQVE *om. V* ‖ 10 INTEGRA *om. A* | integra *sscr.* V^2 | est aetas *TC* | consistat *A* ‖ 11 cui^9 *C* | sit *om. V* ‖ 12 ⟨est⟩ ut *V* | integere utas sumius *A* ‖ 13 meretricium *T*, *in ras. A*, meretricum *CV* ‖ 15 ⟨Sosia·⟩ Ei *ATC*, hei *V* ‖ 16 Andriam mire *ATV* | efoeb; *A* ‖ 17 illataq; (*ex* -tam *corr. m. 2*) *V* | mulieris *V* ‖ 18 achilescentulę *A* | ANDRIA] and (rie *in mg. m. 2*) *C* ‖ 21 apportare *W.*: portare *codd.* | ignotis *ACV*, in grecis *T* ‖ 22 ⟨Simo·⟩ Primum *ATC* | v· *om. TC* | ut diximus defendit *C* ‖ 24 moratam *ATC* | matrone *A*, -nae *V*

erit. 2 PRIMVM HAEC PVDICE VI. bene 'haec', quasi dicat: illa quae coacta est. 3 DVRITER contra rationem regulae: 'dure' ab eo quod est durus dicere debuit. tamen est differentia: est enim duriter sine sensu laboris, dure autem crudeliter; illud ad laborem, hoc ad saeuitiam relatum est. 4 Sed dure in alterum, duriter in nos aliquid facimus.

75 **48** 1 LANA ET TELA VICTVM Q. subdistingue 'tela': finis enim laboris est 'uictum quaeritans', ut Vergilius (*Aen. VIII 408—10*) 'cum femina primum, c. t. u. c. t. m. i., c. e. s. s. i.' et deinde finem laboris intulit. 2 Non 'cibum' sed 'uictum' dixit. cibus est enim, qui etiam delicatis praebetur, uictus in paruis aridisque alimoniis est constitutus. unde Vergilius (*Aen. III 649—50*) 'uictum infelicem, b. l. c., d. r.' — 3 *Et post tantum laborem 'uictum', non 'cibum' dixit, ut Vergilius* (*Geo. II 472*) *'at patiens operum paruoque assueta i.'* — et non 'quaerens' sed 'quaeritans' dixit. quaerit enim, qui ad plenum et perpetuum reponit, quaeritat, qui uix cotidie inquirendo uictum inuenit. 6 LANA ET T. V. Q. artificiose, ut uideatur pudice apud eam futura mater familias educi posse, quam meretricem necessitas fecit.

76 **49** SED POSTQVAM A. amator fingi potest, amans uere amat.

1 pudici *C*, p · *T* | VI.] iu · *A*, m· *V*, u · *TC* | bene *om. V* | quasi dicat *Daniel*: qđ *A*, q̊q *V*, quidem idem *TC* ‖ 2 iduriter *A* | contra *sscr.* C^2 (quam C^1) ‖ 3 habeo *C*, habeo ab eo *T* | dure *V* ‖ 4 ⟨et⟩ tamen *TCV* | drã *C*, drã *V* ‖ 7 aliqid *A*, *om. V* ‖ 8 uictum quaer· *V*, uictumq; *A*, uictumq; (q; *del.*) q· *C*, u∶q· *T* ‖ 9 enim *om. TC* | est laboris *TC* | ut *ed. pr.*: et *codd.* ‖ 10 primo *AV*, primo (-a *T*) *ante* femina *TC* | c· ⟨u⟩ · t · *C* | u. c. t.] ·V·T· *A*, u · t · *TC*, u · c · *V* ‖ 11 i · c ·] &c · *A*, r · t · *V* | e.] et *T* | et *om. TC* ‖ 12 cy · bum *A* | dicit *V* | Cybus (*sic semper*) *A* ‖ 13 p̄bert² *C* ‖ 15 l. c.] s · t · *V* | tantam *T* ‖ 16 labrem *C* ‖ 17 ac *C*, ait *V* | i.] iuuentus *C* ‖ 18 q̄rēs (ēs *ex* is *corr.*) *C* ‖ 19 quotidie *TC*, *quoti*die *V* ‖ 20 inueniat *V* | ET] i· *A* | T.] tela *TCV* ‖ 21 uideat *C*, rideatur *T* | futura *ex* -rā *corr. A*, *om. T* | mater *om. T* ‖ 22 & duci *A* ‖ 23 A.] amator *V*, *om. ATC*

77 **50** 1 VNVS ET ITEM ALTER praeter unum duo, ex quibus alter, ut sint tres, nam 'hi tres tum simul a.' (*v. 60*). ut (*Verg. Ecl. VIII 39*) 'alter ab undecimo'.
2 Ergo 'alter' non est secundus sed tertius.

78 **51** PROCLIVE AD LIBIDINEM 'procliue' est porro inclinatum uel pronum inclinatumque.

79 **52** 1 ACCEPIT CONDICIONEM cum uno, QVAESTVM ⟨O.⟩ cum altero, hoc est cum multis.

77 **50** 3 ITA VT INGENIVM EST OMNIVM HOMINVM quanta defensio Chrysidis, ut quae antea fecerit, ipsius sint, quae postea peccauerit, naturae hominum adscribantur!

79 **52** 2 CONDICIONEM condicio est cum uno, certam legem in se continens; 'postquam accessit alter', hoc est plures, quaestus iam meretricius factus est.

81 **54** 1 PERDVXERE ILLVC SECVM inuitum isse Pamphilum his uerbis significat; perducuntur enim necessitate coacti. *hoc etiam uerbum iudices pronuntiare solent.*
2 Et hoc est quod supra (*v. 36*) ait 'his se dedere, eorum obsequi studiis'. 3 VT VNA ESSET M. et producte legitur 'esset', ut cibum capiat, et correpte, ut alibi (*Eun. III 5, 26*). 4 VNA simul, id est: una cibum capturus. 5 PERDVXERE ILLVC SECVM secum duxerunt, ut secum esset.

1 ET ITEM] ut ÷ *A* | praeter] pp *T*, p̄ *C* ‖ 2 sint tres *in ras. A* | ⟨inquit pp⟩ nam *TC* | a.] amabant *TCV* ‖ 4 est *sscr. C* ‖ 5 PROCLIVE] Produe *A* ‖ 7 o. *add. W.* ‖ 8 cum altero hoc est *W.* (*cf. 52, 2*): cum altero non est *AV*, non est cum altero (cum altero *bis C*) *TC* ‖ 9 ITA] fit *AV*, sit *TC* | hominum ⟨·h·⟩ *A*, hominum ⟨haec⟩ *V* ‖ 10 quae] quanta *T* | antea ẹạṃ *C*, aut ea *T*, ante *V* | fecerit *W.*: fecerat *codd.* | si*nt* *V* ‖ 11 ascribantur *TC*, attribuantur *V* ‖ 12 Conditio; conditio *A* | cum uno *TC*, *om. AV* | ⟨certamen⟩ certam *TC* ‖ 13 insectinens *A* | posquam *C* | ⟨unus et⟩ alter id est *V* ‖ 14 questum *A*, quaestum quaestus *V* ‖ 15 inuitum *ex* -tium *corr. C* | esse *C*, *in ras.* V^2 ‖ 16 hic *TC* ‖ 17 iudices] ludiones *Schoell* | pronuntiare *ex* -auere *corr. C* ‖ 18 his sedere *A* ‖ 19 obsequi *om. TC* | et *sscr. C* ‖ 20 esset *sscr.* V^2, esse *T* ‖ 21 simul] cibum *V* | id est *AT*, et (*del. et ·i· sscr.*) *C*, uel *V* | capturus *Goetz*: capimus *codd.* ‖ 22 perduxerunt *CV*, -ant *T* | illud *T*, illūḍ *C* | dixer̄ *A*, duxere *TC*

82 **55** 1 EGOMET CONTINVO M. bene 'mecum', ut appareat nihil temere constitutum uel prolatum foras, ⟨sed⟩ hoc ipsum satis quaesitum esse, quod statuit de falsis nuptiis, ut inoffensus esset filio. 2 EGOMET CONTINVO MECVM C. C. E. 'mecum': deest 'uoluebam' 'cogitabam' 'uersabam'. 3 CAPTVS EST tenetur et irretitur, ex translatione ferarum atque uenatus.

83 **56** 1 HABET id est uulneratus est; h a b e r e enim dicitur, qui percussus est. proprie de gladiatoribus dicitur 'habet', quia prius alii uident, quam ipsi sentiant se esse percussos.

82 **55** 4 CAPTVS EST Sallustius (*Iug. 1, 4*) 'sin captus p. c.' 5 CERTE sine dubio, pro certo. 6 CAPTUS EST *ἰδιωτισμός*.

83 **56** 2 HABET sic dicitur de eo, qui letaliter uulneratus est. Vergilius (*Aen. XII 296*) 'hoc habet, h. m. m. d. u. d.' 3 Ergo quid sequitur captum nisi occidi? 4 HABET OBSERVABAM MANE utrum Pamphilum an illorum seruulos? 5 MANE aduerbialiter. 6 OBSERVABAM deest 'tamen', hoc est: quamuis captus erat et iam habebat, tamen obseruabam.

84 **57** 1 ROGITABAM HEVS P. non 'rogabam' sed 'rogitabam', quia sedulo faciebat.

85 **58** 1 DIC SODES 'dic' imperatiuum est: ideo tempe-

2 sed *add. W.* ‖ 3 essė quod *in ras.* V^2 | falso *TC* ‖ 4 ut *W.*: et *codd.* ‖ 5 Є · C · Є · *A*, e · c · e · *TC*, c · c · ē · *V* | metum *A*, *om. T* ‖ 6 inretitur *A*, irritetur (*corr. in* irretitur) *C* ‖ 8 id est] habet *in ras.* V^2 ‖ 9 dicitur *om. TC* | est] est et *ed. pr.*, *om. A* | gladiatoribus *ex* grad- *corr. C* ‖ 10 primis *A* ‖ 11 esse *om. TC* | percussos (os *ex* us *corr.*) *A* ‖ 12 sin] seu *V* | capt². *A* ‖ 13 c.] t· *V* | procertat *TC* ‖ 14 ·IΔOTICMOC *A*, *ἰλοτισμοσ Vatic 1673, ἰδιωτισμος* M^4, **** *TC*, *om. V* ‖ 16 hoc *om. A* | h.] hoc *V* ‖ 17 d · n · d · *V*, d · u · *C*, d · n · *T* | ego (r *supra*) quọd (i *supra*) (*corr. m. 2*) *V* | occisi (d *supra*) (d *m. 2*) *V* ‖ 18 utrum — 19 MANE] utrum pamphilum an *A*, utrum pamphilum *TC*, illorum seruulos mane *in ras.* V^2 ‖ 19 deest *ex* de eo (*sic T*) *C* ‖ 20 &iā *A*, et *TV*, et etiam *C* | habebat *W.*: habet *codd.* ‖ 22 P·] pu· *C*, *om. V* ‖ 24 DIC] Sic *A* | temporauit *A*

rauit iniuriam blandimento 'sodes'. est autem si audes, ut 'scilicet' scias ⟨licet⟩, nam delirat, qui 'σῶος ζῇς' interpretatur 'sodes'. 2 DIC SODES exhortantis uox est, ut 'amabo' 'rogo'. 3 QVIS HERI CHRYSIDEM opportune intulit nomen Chrysidis.

86 **59** *Et* bene 'illi', quasi dicat: quam tu Andriam nominasti.

85 **58** 4 QVIS HERI C. H. NAM A. I. Attico more peregrinis meretricibus a patria nomen imponit et simul celebrat nomen comoediae dicendo (*v. 43*) 'ex Andro commigrauit' et nunc 'Andriae illi id erat nomen'.

88 **61** 1 QVID SYMBOLAM DEDIT non 'quid symbolam dedit?', sed subdistingue 'quid', ut sit uox quaerentis, quid dicat de Pamphilo. 2 EHO QVID PAMPHILVS primo sic egit, ut ⟨non⟩ de Pamphilo quaerere crederetur; ad ultimum adiecit nomen, ne quid reliqui faceret. 3 CENAVIT cetera in gestu sunt quaerentis, quid dicat de Pamphilo, nec inuenientis. 4 SYMBOLAM DEDIT C. mire nulla pro Pamphilo negatio facti est posita, sed per puerilem simplicitatem omnia gesta narrata sunt. et quod tacitum est, non celatum sed et non factum esse ita uidetur.

2 ut] et *TC* | scilicet scias licet (*cf. Fest. p. 50, 10 M.*)] sit (sic *TC*[1] *V*) scias *codd.*; sis si uis *Lindenbr.* | deliberat *codd., corr. ed. pr.* | quiſ · ωOCζHO · *A*, qui *Noξησ Vatic. 1673*, quia (*in mg.* ὦς ζῆσ *m. 4*) *M*, quos · u · o · t · h · e · *V*, qui *** *TC* | interpretantur *ATC* ‖ 3 exertantis *A* ‖ 4 heri ⟨habuit⟩ *TC* | oportune *codd.* ‖ 6 bene] ouḍiṭ (bn *corr. m. 2*) *V* | dicatur *AC*, dicatur *V* ‖ 8 c. *om. TC* | nam andriae illi ⟨h · e · n ·⟩ *V* ‖ 9 nomen imposuit a patria *C* | nomen celebrāt *C* ‖ 11 illi — nomen] i · e · n · *T* ‖ 12 QVID — DEDIT *om. TC* | non — 13 dedit *om. AV* | simbolum *utroque loco codd.* ‖ 13 quid *1. om. TC* ‖ 14 EHO] et *codd.* | ⟨etiam⟩ primo *V* ‖ 15 non *add. Schopen* | de *om. TC* | crederetur quereret[2] *T* ‖ 16 adiciet *A*, addicit *T*, adicit *C*, adduciet (*corr. m. 2*) *V* ‖ 18 Symbolum *A*, simbolum *TCV* | d · a · r · e (c · mire *corr. m. 2*) *V* ‖ 19 puelilem *A* ‖ 20 quod] quidem *TC* ‖ 21 celatione *C*[1], celatum *C*[2]*T* | et *Rabbow*: ut *codd.* | esse *Steph.*: est *codd.* | uideatur *TC*

89 **62** 1 ITEM ALIO DIE 'item' similiter. 2 *Et* uide diligentiae tempus adiectum, quasi non suffecerit unus dies.

90 **63** 1 COMPERIEBAM N. A. P. uide, si non patris uerba sunt et de rebus ueneriis circa filii mentionem agentis. 2 NIHIL AD P. Q. *παρέλκον* tertium, nam abundat 'quicquam', ⟨ut 'quisquam' (*Hec. I 1, 10*)⟩ 'nam nemo quisquam illorum'.

91 **64** 1 SPECTATUM 'spectatum' ad Pamphilum, non ad exemplum refertur. 2 *Et* SPECTATVM probatum.

92 **65** ET MAGNVM EXEMPLVM CONTINENTIAE *ὑπερβολή* laudis: Pamphilus 'exemplum continentiae'!

93 **66** 1 NAM QVI CVM INGENIIS 'qui' animus scilicet. 2 Aut certe 'homo' subaudiendum, et 'neque commouetur animus' deest 'eius'. 3 NAM QVI CVM INGENIIS ingenia pro hominibus posuit. 4 CONFLICTATVR id est atteritur. conflictatio est tactus inuicem corporum et collisus.

94 **67** 1 NEQVE COMMOVETVR utrum 'qui' animus an homo, ut nunc subaudiamus 'eius'? 2 NEQVE COMMOVETVR A. utrum deest 'eius' an ordo est: qui animus cum ingeniis conflictatur eiusmodi neque commouetur

1 diligentię *ATC*, indulgentiae *V*; diligenter *Lindenbr.* (*D*) ‖ 2 sufficerit *A*, sufficeret *TC* ‖ 4 Comperiebant *A* | N. A. P.] nil a. p. *T*, nihil ad pamphilum *V* | uerba patris *TC* ‖ 5 uener⁹ (= -rus) *A*, uenereis *TCV* | filii *sscr. C* ‖ 6 AD] a· *C* | *παρέλκον* tertium] Π·ΔΡЄ·MON·III· *A*, *ναρέμον Vatic. 1673, παρέλκον* M^4, n·a·*** *TC*, **** *V* | habundat *A*, hab- *V* ‖ 7 ut *add. W.*, quisquam *Schoell* ‖ 9 spetatum *2. C* | ad *1.* — 10 exemplum *in ras.* V^2 ‖ 10 emplum *A* | spectatum *ex corr. C*, spectatum *V* | probatum *in ras.* V^2, -tur *C*, -tum ⟨est⟩ *T* ‖ 11 et magnum *in ras.* V^2 | e·c· *T* | ΥΠЄΡΠΟΛΝ· *A*, *ὑπερβολη* M^4, **** *TC*, yperbole *in mg.* V^2 | laudis — continentiae *in mg.* V^2 ‖ 13 ingeniis ⟨conflictatur h·⟩ q·animus *V* | silicet *C* ‖ 14 aut certe *in ras.* V^2 subaudiendūs *V* ‖ 16 ʰomībus *C*, omnibus (*bis*) *T* | Conflectatur *A* | id *om. A* | est *om. T* ‖ 17 confluctatio *A* | est *om. T* | inuicem *in ras.* V^2 ‖ 18 collis *TC*, collisio *V* ‖ 20 ut] et *V* | nec *C* | a· (animus *T*) commouetur *TC* ‖ 21 A. utrum *om. V* | an] cui *V* ‖ 22 conflectatur *A*

in ea re? 3 TAMEN ἀνακόλουθον, quod non praemisso 'licet' uel 'quamquam' subiecit 'tamen'. Sallustius (*Hist. II fr. 57 M.*) 'atque edita undique, tribus tamen cum muris et magnis turribus'.

95 68 SVAE VITAE MODVM moderationem, regimen.

96 69 1 CVM ID MIHI PLACEBAT 'cum' praeterquam quod. 2 TVM VNO ORE OMNES 'omnes', ne pater amore falli uideretur, et ideo mox (*v. 105*) ait 'bene dissimulatum a. et c. i.' 3 CVM ID MIHI P. T. V. O. O. ⟨O.⟩ B. D. ET LAVDARE F. M. ἐμφατικώτερον 'fortunas' quam 'fortunam'. 4 *Et* de more, ut (*Verg. Aen. I 606*) 'qui [te] tanti t. g. p.' et (*Aen. III 480*) 'uade, ait, o felix n. p.' Plautus (*Bacch. III 3, 51*) 'fortunatum, qui illum eduxit sibi'.

99 72 1 HAC FAMA I. an uere laudatus sit. 2 *Et* singula hic pro argumentis sunt. et excusatio est, non esse stultitia falsum. 3 ⟨****⟩ sed impulsum. 4 IMPVLSVS bene 'impulsus': ultro enim uenire impulsus est, qui dat contra officium soceri.

1 in ea re] meare *A* | ANAKOΛOPΘON · *A*, ἀνακοῦθον *Vatic. 1673*, ἀνακόλουθον *M*⁴, **** *CV*, i *T* | praemissịo *C* ‖ 2 uel *om. TC* | quicquam *C*¹, *corr. C*² ‖ 3 edicta *A*, dicta *TC* ‖ 4 turris (ribus *sscr. m. 2*) *V* ‖ 5 moderatione *C* ‖ 6 Tum (*in ras. V*²) id *CV* | placebit *A* | tum *V* | praeterquam quod *Steph.*: praeter quam (quamquam *ex* quicquam *corr. C*) *codd.* ‖ 7 Tum *in ras. V*² | omnes u · (*om. C*) o · (ore *C*) *TC* ‖ 8 bene dissimulatum a · e · o · c · i · *A*, bene amorem celatum ẹṭ indicat dissimulatum a · c · t · t · i · *V* ‖ 9 et] e · *T* | i.] in · *TC* | cum (T *sscr. m. 2*) *V* | ID MIHI] idē *A* | P.] placebat *V*, place · *T*, pl · *C* | o · u · o · *T* ‖ 10 lau · f · meas *T* | ЄNΦΔTIKON · TЄPON; *A*, e · n · a · p · i · r · o · n · t · e · p · o · n · *TC*, ἐμφατικώτερον *M*⁴, **** *V* | quam fortunam] pro ⟨me fortunatum *in mg. m. 2*⟩ ụnạṃ ḟọrṭụnạṃ *V* ‖ 11 Et de more] idē ore *A* | ut] et *C* | te *A*, t · *V*, *om. TC*, *Vergil.* | tanti] ta · *V* ‖ 12 ualde *A*, ualde *C*, ualte (?) *T*, uade (de *m. 2*) *V* | n.] u · *V* | Pla*utus V* ‖ 13 eduxitị *A*, adduxit *TV*, adduxit *C*; prod- *Plaut.* | tibi *V* ‖ 14 Ha · *A* | I.] impulsus *V* | an (In *T*) uerbo *TC* | sui gtia *C* ‖ 15 per *C* | executio *C* | esse *Steph.*: est *ATC*, ex *V* ‖ 16 falsum (-us *C*)] *sc. Simonem* | Et non dicit adductum *suppl. Rabbow* | impulsum (ut p- *A*)] *sc. Chremetem* ‖ 18 quid at². *A*, Quidam *C*, quedam *T*; qui daret *ed. pr.*, quod est *Daniel* | effectum *T*

100 **73** 1 VNICAM GNATAM ⟨S.⟩ abundat quidem 'suam', sed tamen asseueratiuum est. 2 VNICAM G. S. quid si taedio multarum filiarum? at 'unicam'.

101 **74** CVM DOTE SVMMA quid si pauperem? at 'cum d. s.'

102 **75** 1 PLACVIT DESPONDI cum pronuntiatione 'placuit'. 2 HIC NVPTIIS D. E. D. utrum constitutus an dicatus, ut (*Verg. Aen. VI 138*) 'Iunoni i. d. s.'? 3 DESPONDI ex uetere more, quo spondebat etiam petitoris pater. unde et s p o n s u s et s p o n s a dicitur. 4 PLACVIT συντομία: adeo bona condicio fuit, ut quamuis ultro obiceretur, tamen statim placeret. 5 DESPONDI proprie, nam d e s p o n s a dicitur, quia s p o n d e t puellae pater, d e s p o n d e t adulescentis.

105 **78** 1 CHRYSIS VICINA H. M. commemorat nos quae esset Chrysis, ⟨cum⟩ ait 'uicina haec'; supra enim (*v. 43*) 'ex Andro commigrauit huc uiciniae'. 2 VICINA HAEC ἀνάμνησις. 3 O FACTVM BENE animaduerte ubique a poeta sic induci comicas mortes, ut cum ad necessitatem argumenti referantur, non sint tamen tragicae. nam aut meretrix sumitur aut senex aut de duabus simul uxoribus una uxor. itaque huiusmodi obitus aut mediocri tristitia excipiuntur aut etiam gaudio.

1 habundat *A*, -det *TC* | quid*em suam V* ‖ 2 asseueratium (u *suprascr.*) *C*, -atum (iu *suprascr.*) *V*, -antm *T* | G·] gnatam *TV* | si *om. TC* ‖ 3 multorum filiorum *codd., corr. Westerh.* | at *Steph.*: ait *codd.* ‖ 4 quod *AV* | pauper est (est *m. 2*) *V* | at *Steph.*: ait (*in ras. V*[2]) *codd.* | eum *C* | cum dote *in ras.*, summa — 6 nuptiis dictus est dies *in mg. V*[2] ‖ 6 constitus *C* ‖ 7 Iunoni] m·noui *V* | i. d. s.] is *TC* ‖ 8 ueteri *V* | etiam] est *T* | petitor·*V*, pectoris (*bis*) *A* ‖ 9 CYNTOMIΔ· *A*, *συντόμια Vatic. 1673, σύντομα M*[4], *** *TCV* ‖ 11 taceret *C* ‖ 13 incina *A* | commemorat nos *A* (*schol. Paris.*), c- nobis *V*, commemorat *TC*; commemoraturus *Goetz* | esset] et *C* ‖ 14 cum *add. Rabbow* | ait] ut *V*, *om. TC* ‖ 15 huic *codd.* | uicinee *A* | ΔΝΔaCHCIC· (a *in ras.*) *A*, *ἀνάμισις Vatic. 1673, ἀνάληψις M*[4], **** *TC*, *om. V* ‖ 16 aduerte *V* ‖ 17 inducit *C* | comitas *A* | mortis *A*, *om. TC* | cum] non *in ras. V*[2] ‖ 18 nisi tamen sint *in ras. V*[2] ‖ 19 sumitur *in ras. V*[2] ‖ 20 ita*que V* | eiusmodi *V* | obituraut (s *suprascr.*) *A*, obituraut *TC*, obitus aut *V* | mediocriter *V* ‖ 21 excipiuntur *Daniel*: excipiatur *codd.* | etiam] et *TC*

106 **79** 1 METVI ⟨A⟩ CHRYSIDE[M] metuo illum dico ⟨de eo⟩, qui mihi ipse aliquid facturus est, timeo ab illo, cuius causa possum aliquid mali pati, etiamsi ipse in me nihil mali consulat.

105 **78** 4 O FACTVM BENE quasi qui dixerit (*v. 46*) 'uereor ne quid Andria apportet mali'.

106 **79** 2 BEASTI M. A. C. artificiose, quod gaudium subiecit, ne mors in comoedia luctus, ⟨ut⟩ in tragoedia, personaret. 3 METVI A CHRYSIDE *ἀρχαίως*.

107 **80** 1 VNA ADERAT FREQVENS sic 'una aderat frequens', ut supra (*v. 36*) 'cum quibus erat cumque una'. 2 *Et* ADERAT FREQVENS possumus enim et adesse et frequentes non esse, si praesentes non adhaereamus his, quibus adsumus. 3 *Et* FREQVENS ut miles apud signa.

108 **81** 1 CVRABAT VNA FVNVS 'funus' est pompa exsequiarum, dictum a funalibus: etenim noctu efferebantur propter sacrorum celebrationem diurnam. 2 INTERIM 'interim' discretio est huius rei, quae ad narrationem pertinet superiorem. 3 CVRABAT VNA F. utrum potuerit in exsequiis non uidere patrem.

109 **82** 1 NONNVMQVAM C. illis enim magis flendi causa fuerat, qui quam amabant amiserant: huic amore propter

1 a (*sscr. m. 2*) chrisidem *V*, chrisidem *ATC* | de eo *add. Rabbow* ‖ 2 qui *ex* quod *corr. C* | mihi *ex* cum *corr.* V^2 | ipse *Westerh.*: ipsi (*ex* ipso *corr.* V^2) *codd.* | timeo] metuo? | ab *in* ob *corr. C* ‖ 3 aliquid mali *V* | si *om. C* | nihil in me *TC* ‖ 5 quasi] quare *V* ‖ 6 app *C* ‖ 7 beastin · m · d · c · *C* | Artificioso *A* | quod] q2 *C* | gaudium subiecit *in ras.* V^2 ‖ 8 mortis *Schopen* | ut *add. Schopen* | tragedie *A* ‖ 9 Metua a chriside *A*, metui[a] Crisidem *C* | ⲁ·Ρ·ΧⲁΙⲰC *A*, a·p·x·a·i·u·(c· *T*) e· *TC*, *ἀρχαισμόσ* M^4, **** *V* ‖ 10 sic — frequens *om. TC* ‖ 11 eum *C* | cumque] cuius *V*, *om. T* | una *om. T* | Et *om. TC* ‖ 12 enim et] enim *C* ‖ 13 aderamus *T* | assumus *C* ‖ 14 Et FREQVENS *om. V* ‖ 15 exequarum *A* ‖ 16 noctu *om. T* ‖ 17 diurnam ⟨in coena⟩ *V* ‖ 18 interim *C*, *om. TV* | descritio (e *in* i *corr.*) *C* | est *om. T* | quae] in *T* ‖ 19 VNA] u· *V*, unus *T* | F.] funus *TC* | uirum *C* ‖ 20 obsequiis *V* | non *om. C* ‖ 21 Numquam *A* | causa flendi *TC* ‖ 22 quicquam *C* | huic *V*, hunc *A*, hinc *TC* | amorem *codd., corr. ed. pr.*

Glycerium suam ⟨collacrimandi⟩. 2 Collacrimat, qui alienis lacrimis suas commodat.

110 **83** 1 SIC COGITABAM [ac] si dixisset 'hoc cogitabam', sensum tantum cogitationis dicere debuit; sed quia 'sic cogitabam' dixit, ipsum gestum cogitantis exponit. est igitur *μίμησις*. 2 HIC PARVAE C. C. hoc est conuiuii tantum. 3 *Et* quia dixerat puer hoc solum egisse Pamphilum, nihil aliud: (*v. 61*) 'symbolam dedit, cenauit'.

111 **84** 1 HVIVS MORTEM TAM FERT F. 'familiariter' id est grauiter, nam quae nobis sunt familiaria, grauia sunt animo nostro.

112 **85** 1 QVID HIC MIHI F. PATRI 'mihi' circa me. 2 *Et* postquam 'mihi' dixit, pondus intulit nominis dicendo 'patri'.

111 **84** 2 FAMILIARITER quasi familiaris. 3 An potius 'familiariter' ⟨* * * *⟩?

112 **85** 3 QVID HIC MIHI F. P. uide quam uenuste repetierit 'hic'.

113 **86** 1 HAEC EGO PVTABAM putare est eius, qui simplicitate pectoris aberrauit. Cicero (*pro Lig. 10, 30*) 'non putauit, lapsus est'. 2 HVMANI INGENII M. Q. 'humani ingenii' circa Chrysidem, 'mansueti' circa amicos.

1 suam glicerium *C* | suum *A* | collacrimandi *add. Rabbow* | quis *T* ‖ 2 ʺalienis lacrimas ʺsuas *V* | commendat *V*, commendabat (concen- *T*) *TC* ‖ 3 SIC] sic̄ *A* | ac *secl. Rabbow* | dixisset ⟨et⟩ *A*, diceret *TC* ‖ 5 ʺcogitabam ʺsic *V* ‖ 6 est igitur *W.*: et dicitur *ACV*, idem *T* | MIMECIC; *A*, *μίμησισ* *M*[4], * * * * *TCV* | ⟨hem⟩ hic *codd.* | c. c.] c· *A*, consuetudinis *TC* | hoc — tantum *in ras.* *V*[2] ‖ 7 conuiui *A*, cōi̅ *C*, (*in ras. m. 2*) *V* ‖ 8 onichil *A* | simbolum (sym- *TC*[2]) *codd.* ‖ 9 c· *T* ‖ 10 HVIVS] hoc *T* | FERT] f· *T* | F.] f. *post* id est *A*, *om.* *CV* | familiariter *om.* *T* ‖ 12 nostro animo *TC* ‖ 13 MIHI *om.* *V* | patri ⟨·q·⟩ *A*, p· *V* ‖ 16 quasi familiari *V* | ʺpotius ʺfamiliariter *V* ‖ 17 *lac. sign. W.* ‖ 18 HIC] h· *TV* | michi *A*, m· *TV* | F.] fecit *C* | P.] patri *C*, *om.* *AV* | uide *in mg.* *C* ‖ 19 hic] nec *T* ‖ 20 HAEC] nec *TC* ‖ 21 aberrauerit (ob- *T*) *AT*, aberrauit (ob- *C*)*CV* ‖ 23 mansuetus *TC*

3 HAEC EGO PVTABAM ESSE cum adhuc nihil peccationis ostenderit, tamen dolor in futura prorumpit, ut (*Verg. Aen. II 344*) 'gener auxilium P. F. f.'

115 **88** 1 IN FVNVS PRODEO 'in funus' in pompam exsequiarum. 2 A funalibus dictum est, id est uncis et aculeis candelabrorum, quibus delibuti funes et [ingenium] cerei fomites infiguntur.

116 **89** 1 NIHIL SVSPICANS ETIAM MALI 'etiam' adhuc.

117 **90** 1 EFFERTVR efferre Graecum est. quod uitans Vergilius, ne diceret 'efferunt', 'exportant tectis' inquit 'corpora luce carentum' (*Geo. IV 255—56*).

115 **88** 3 EGOMET QVOQVE ut et ipse Pamphilus. 4 An: etiam ego, quem quasi minus crederes? 5 IN FVNVS in ipsum officium. 6 EIVS CAVSA eiusdem mansuetudinis et humanitatis. 7 *Et* EIVS Pamphili.

116 **89** 2 NIHIL SVSPICANS ETIAM ⟨M.⟩ bene suspendit auditorem. 3 ETIAM ⟨M.⟩ alia suspensio audientis et excusatio.

117 **90** 2 EFFERTVR efferri proprie dicuntur cadauera mortuorum. 3 *Et* 'ire' proprie dicitur ad exsequias. Vergilius (*Aen. XI 24—25*) 'ite, ait, egregias animas, q. s. n. h. p. p. s.'

1 p · esse *T* | peccatoris *T* ‖ 2 ostenderet *TC* | prorupit *TC* ‖ 3 genti *T* | P · ff; *A* ‖ 4 IN] Pnu *A* | exequarum *A* ‖ 5 id est] et *TC* ‖ 6 aculeis *W.*: acuneis (cun *in ras. V*[2]) *codd.* | delibutis *TC* | funes *sscr. C*[2] | et *om. CV* | ingenium *ATC*, ingenii *V*; *secl. Rabbow.* pice aut *Schopen*, pice uel (cera *corr.*, fomites *del.*) *Miller coll. Serv. Aen. I 727* ‖ 7 infinguntur *TC*[1] ‖ 8 suspicatus *C* | MALI] amali *A*, alia *TC*, mali et illud *V* | ⟨pro⟩ adhuc *V* | *post* adhuc *Westerh., nescio unde, edidit* HEM perculsi ac metuentis ‖ 9 efferte *T*, ἐκφέρεται *ed. pr.* | greci *A*, gratum *V* | est *om. V* ‖ 10 diceretur *V* | effer̄· *A*, efferre *V*, effertur *TC* | exportante tis *A*, exportatur (-*tat V*) tectis *TV*, expotant testis *C* ‖ 12 ut *om. T* ‖ 13 quam *V* | crederis *T* ‖ 15 humilitatis *C* | eiusdem *T* ‖ 16 *et* 17 M. *add. W.* ‖ 17 suspentio *C* ‖ 19 EFFERTVR] effer̄ *A*, efferre *V* ‖ 21 ita ait *AV*, *om. TC* ‖ 22 n.] M· *A* | p. p.] p · q · *C* | s.] ·I· *A*

118 **91** 1 VNAM ASPICIO ADVLESCENTVLAM ex consuetudine dixit 'unam', ut dicimus u n u s e s t a d u l e s c e n s. tolle 'unam' et ita fiet, ut sensui nihil desit, sed consuetudo admirantis non erit expressa. 2 'V n a m' ergo *τῷ ἰδιωτισμῷ* dixit. 3 Vel 'u n a m' pro quandam. 4 FORTE VNAM ASPICIO ADVLESCENTVLAM et hic duo sunt: aetas et forma, quibus additur pudor, quod meretrix non est.

119 **92** 1 FORMA . . . ET VVLTV SOSIA f o r m a immobilis est et naturalis, u u l t u s et mouetur et fingitur. 2 ET VVLTV SOSIA ADEO quia formae laudatio cum meretrice communis est, progreditur artifex poeta ad laudanda ea, quae honestiora quam forma sunt. 3 ET VVLTV SOSIA ADEO M. quid hic deest, ut eam nurum dignetur Simo nisi sola cognitio? et formam probat in puella Pamphili pater et matronalem modestiam miratur in uultu et uenustatem stupet. nonne ergo iam cernimus hoc praestruxisse Terentium, ut cum Chremetis filiam esse cognouerit, Simo hanc potius eligat quam Philumenam nurum? quamuis ex sororia pulchritudine et ex amore Charini et Daui laudatione decoram ipsam quoque prope demonstrauerit nobis. 4 ET VVLTV SOSIA haec laus adiuuat post cognitionem futuram nurum.

1 consuetudinē *A* ‖ 2 dr̃ *TC* | ⟨nam⟩ ut *ATC* | diximus *TC* ‖ 3 fi^e^at *V* | consuetudo *ex* -dine *corr.* *C* ‖ 4 mirantis *TC* | una *C* | ΤΩΙΛΩΤΙCΜΩ *A*, *τῶ ἰδιωτισμῶ* M^4, * * * * * *TCV* ‖ 5 dr̃ *T* | una pro quadam *TC* ‖ 6 u · a · *T* | adol · *V*, a · *T* | ⟨et⟩ aetas *TC* ‖ 7 a^d^ditur *C* | quo *ATC* | meretr*ix non est V* ‖ 8 ĩmobilis *ex* mobilis C^2 ‖ 9 et *2. om.* *TC* | stringitur *A* | ET VVLTV — 12 sunt *om.* *A* ‖ 11 communis *Westerhov*: commissa *TCV* (*dett.*) ‖ 12 ⟨ante (arte *dett.*)⟩ quam forma sunt *in ras.* V^2 ‖ 13 M.] modesto *V*, *om.* *TC* | ^de^est *C* | eam mirum *C* | Simo nisi *Steph.*: simonis *ATC*, *om.* *V* ‖ 14 forma *V* ‖ 16 hoc *om.* *C* ‖ 17 praestrixisse *A*, prostruxisse *V*, praescripsisse *C* | ut] ^v^et (*corr. m. 2*) *C* ‖ 19 nurum *om.* *TC* ‖ 20 Daui] *immo* Byrriae, *cf. II 5,17* | decoram ipsam (*sc. Philum.*) *Rabbow*: ipsorum *codd.* | probe *TV* ‖ 21 monstrauerit *TC* | ET VVLTV] Qum (quī *T*) tu *TC* ‖ 22 futurarum · Mirum *C*

120 **93** 1 ADEO MODESTO A. V. modestus ad probitatem uultus et morum pertinet, uenustus ad naturam corporis. atque adeo uultum sibi fingere multi possunt, formam nemo. 2 VT NIHIL SVPRA ἔλλειψις Terentiana, nam non necesse est subiungere duos uersus.

121 **94** 1 QVIA TVM MIHI excusatio necessaria.

123 **96** HONESTA AC LIBERALI 'honesta' ad formam, 'liberali' ad uultum rettulit.

121 **94** 2 PRAETER CETERAS id est: plus quam ceterae.

125 **98** 1 PERCVSSIT ILICO A. hoc est 'suspicio' uel aliquid tale. 2 ATTAT 'attat' interiectio admirantis. 3 HOC ILLVD EST δεικτικόν eius est rei, quam in animo conceperamus. Vergilius (*Aen. IV 675*) 'hoc illud g. f.?'

126 **99** HINC ILLAE LAC. 'hinc' ex hac causa.

127 **100** 1 QVORSVM EVADAS 'euadas' exeas uel peruenias. 2 FVNVS INTERIM P. S. funus a funalibus dictum est, ut supra (*ad v. 81; 88*) notauimus. et est funus pompa exsequiarum. 3 *Et* bene 'funus procedit, nos sequimur' dixit quasi: post ipsum morituri. unde et exsequiae dicuntur.

128 **101** 1 AD SEPVLCHRVM VENIMVS 'sepulchrum' κατ' ἀντίφρασιν dicimus, quod sine pulchra re sit. 2 An quod

1 A. V.] adeo uenusto *CV* ‖ 2 naturam *in ras. V²* ‖ 3 sibi ⟨sibi⟩ *A* | multi (i *ex* o *corr.*) *C* ‖ 4 nil *T* | ellipsis *A*, eclipsis *TCV* ‖ 5 est *om. C* | coniungere *V* | duos uersus] *sc.* 94 *et* 95 ‖ 6 MIHI] manet *V* ‖ 7 ac liberalis *TC* | liberali *ex* -le *corr. C* ‖ 9 id est] et *V* | ceteras *C* ‖ 10 illico *C*, illico *V* | ·ā· *C*, animum *TV* | h (= haec) *A* ‖ 11 Atat *V* | attat] ·i· *V*, *om. TC* | in Terentio (*in mg.* interiectio *m. 2*) *C* | HOC — 12 EST] uocē illud *TC* ‖ 12 dicticon *AV*, disticon *TC* | rei est *TC* ‖ 13 g·f·] ·i·c·f· *A*, ē·i·c·f· *TC*, a·r·r·f· *V* ‖ 14 LAC.] la· *T*, lacrime *C*, *om. AV* ‖ 15 Quorum *A* | cuadas *1. A* | euadas *2.*] idest *TC* | peruenias *in ras. V²* ‖ 16 p·f· *C*, pro se *V* ‖ 17 annotauimus? ‖ 18 exaquarum *A* ‖ 19 morit² *C*, moribus *T* | et *om. TC* ‖ 20 dicuntur *in ras. V²* ‖ 21 sepulcrum *2. sscr. C²* | cata antiphrasin (-sim *V*) *AV*, Kata anthiphrasin (antifr- *T*) *TC*, κατὰ αντἰφρασιν *Vatic. 1673* ‖ 22 dicimus (*ex* dix̄ *corr.; sic schol. Paris.*) *A*, diximus *TC* | res *A*, reṣ *T*

ibi sine pulsu sint, id est mortui? 3 An quod illuc animae a uiuis sepellantur, id est separentur? 4 *Et* 'sepulchrum' dixit futurum †ut in quinto, non quod iam esset; 'sepulchrum' enim a sepeliendo dictum. Vergilius proprie (*Aen. VI 232—33*) 'at pius Aeneas i. m. s. i. s. a. u.'

127 **100** 4 QVAM TIMEO QVORSVM non uidetur adhuc Sosiae plenum amoris argumentum: adeo pendet ad ea, quae dicturus est Simo. 5 FVNVS INTERIM P. *ἀσύνδετον.*

129 **102** 1 IN IGNEM INPOSITA EST *ἔλλειψις*: non enim quae. 2 *Et* mire, cum 'funus' supra dixerit. 3 FLETVR bene hic impersonaliter 'fletur': ab omnibus; extrema enim quaeque mortuorum omnes commouent ad lacrimas.

4 INTEREA HAEC S. id est: quam dixi sororem esse Chrysidis.

130 **103** 1 AD FLAMMAM ACCESSIT IMPRVDENTIVS inuenit affectum sororis, unde omnes uinceret: ceteri enim flent, haec flammae se ingerit. sic Vergilius (*Ecl. V 20; 22—23*) 'exstinctum n. c. f. D · · · cum complexa s. c. m. n., atque deos a. a. u. c. m.'

131 **104** 1 IBI TVM EXANIMATVS PAMPHILVS a uoluntate, a facultate, a summo ad imum, ubi sunt dicta et facta, ubi est pathos. 2 *Et* mire 'ibi.'

1 pulsum *T* | An] aut *V* | illic *V* ‖ 2 sepellantur *Rabbow*: sepelliantur *C*, sepell- *V*, sepel- *AT* ‖ 3 dr̄ *in* dx̄ *corr.* *C* | †ut in quinto (*om. V*)] tumulum *Rabbow* | ⟨iacet uel⟩ iam esset *TC* ‖ 4 ⟨est⟩ a *TC* | sepelliendo *CV* ‖ 5 ingenti m·s·i·s·q·a·u *V* ‖ 7 planum *Schopen* | ergo (adeo *sscr. m. 2*) *C* ‖ 8 P.] procedit *V* | Α·C·Υ·Θ·Η·ΤΟΝ· *A*, *ἀσυνόθητον Vatic. 1673,* a·c·y·o·t n·o·n· *TC*, *ἀσύνθετον M*[4], *om. V* ‖ 9 posita *V* | EST *om. ATC* | ЄΛΛΙΨΙC· *A*, *ἔλλειψισ M*[4], eclipsis *TCV* | enim] er ** *TC* ‖ 10 ⟨ut⟩ supra *TC* | dixerint *A* ‖ 11 hic bene *TC* ‖ 12 quoque *C* | commouerint *TC* | ad lacrimas *dett* (*ed. pr.*): lacrimę (-me *TC*) *ATC*, *om. V* ‖ 13 s.] soror *TV* ‖ 14 crissidis *A* ‖ 15 a·impru· *T* ‖ 16 uincerit *TC* | fletu *C* ‖ 17 sic *om. TC* | uirgo *A* ‖ 18 n.] nympha *V* | cum complexa] f·o·c· (e· *T*) *TC* | c.] ə· *TC* | n.] u· *V* ‖ 19 atque deos] a·d· *TC* | a·a·] ·A· *A* ‖ 20 exani·Pā· *T* ‖ 21 a] et *V* | facilitate *T* | unum *C* ‖ 22 ubi *Rabbow* (*cf. Eugr.*): ibi *codd.* | mire ibi ⟨est⟩ *V*

132 **105** 1 BENE DISSIMVLATVM 'bene' multum. 2 An quasi dolens, quia etiam negaturus sit Chremeti, dixit 'bene'? 3 ET CELATVM INDICAT omnia significanter: non 'ostendit' inquit sed 'indicat', non 'accedit' sed 'accurrit', non 'uestem' aut 'manus' sed 'mediam mulierem', non 'tenet' sed 'complectitur'. 4 *Et* quia tribus rebus inducitur in alicuius rei gestionem persona: affectu facto dicto, affectus est, quod ait 'ibi tum ex. P.', factum quod ait 'accurrit m. m. c.', dictum quod ait 'mea Glycerium, inquit, q. a.? c. t. i. p.?' 5 INDICAT indicium proprie est oris et linguae. factis ergo indicat, non enim dixit 'amo'.

133 **106** ACCVRRIT Vergilius (*Aen. IV 645*) 'interiora domus irrumpit limina'.

134 **107** MEA GLYCERIVM I. Q. A. 'mea' quasi amator, [hoc] 'Glycerium' quasi familiaris dixit, 'quid agis' quasi perturbatus, 'cur te is perditum' quasi consolatus.

135 **108** 1 VT CONSVETVM FACILE AMOREM C. mire non 'suspicarere' dixit sed 'cerneres'. et est ordo: facile cerneres. 2 Sed 'cerneres' sic ut supra (*v. 39*) 'laudem inuenias et amicos pares'.

1 ⟨·i·⟩ bene *V* | An] aut *V* ‖ 2 quod *V*, (*ex* quia *corr.*) *C* ‖ 3 indic^{at} (*sscr. rubro*) *C* | significantur *ATC* ‖ 5 methiam *A* ‖ 6 amplectitur *TC* ‖ 7 *ali*cuius *V* | gesti*onem* *V* | affecta *A* | factu *A*, factů *V* ‖ 8 dictu *A*, dictů *V* | est *om.* *A* | exani·Pā· *T*, exanimatus pamphilus *C* | factum ⟨est⟩ *V* ‖ 9 mediam muli·(m· *T*) c· *TC* | gli· *AT* ‖ 10 inquit] i· *A* | q. a. *om.* *V* | T·I·P; *A*, d·i·p· *C*, te is perditum *V* ‖ 11 est proprie *TC* ‖ 12 amo] īmo *V*, uel aīō *C*, uel aiā *T* ‖ 13 interio^{ra} *C* ‖ 14 inrumpit *C* ‖ 15 glicit. *A*, gl. *V* | I. Q. A.] ·i·qđ· *A*, inquit ·q·a· *V*, inquit quod *TC* | hoc *del. Steph.* ‖ 16 perturbatur (-antur *T*) *TC* ‖ 17 consolatus] ē solatus (-lu- *C*) *TC*; -turus *Steph.* ‖ 18 f·a·c· *T* | c.] cerneres *C* | M^{i}ce non *in ras.* *A* ‖ 19 suspicaretur *TCV*, (sus *in ras.*) *A*; *corr. Schopen.* -reris *Westerh.* | et est] est ·N· *V* ‖ 20 Sed (Et *Schopen*) cerneres *om.* *TC* ‖ 21 inuenies *C*

136 **109** 1 REIECIT SE IN EVM F. Q. F. obicitur ei et quod a Glycerio factum est, ut (*Cicero diuin. in Caecil. 7, 22*) ʻecquis umquam tam palam de honore, tam u. d. s. s. c., q. i. a. i. a., ut ne h. m. d. d.?ʼ

137 **110** 1 QVID AIS non interrogantis est sed mirantis. 2 REDEO INDE IRATVS ATQVE AE. F. ʻiratusʼ culpa, ʻaegre ferensʼ, quia praeter spem.

138 **111** 1 NEC SATIS AD OBIVRGANDVM mire expressit indulgentiam patris circa filium: erat, inquit, causa, sed pro amaritudine obiurgationis non erat satis, hoc est non idonea uidebatur. 2 NEC SATIS AD OBIVRGANDVM CAVSAE deest ʻhabuiʼ uel ʻeratʼ, ut Vergilius (*Aen. II 314*) ʻnec sat rationis in armisʼ: et hic ʻestʼ uel ʻhabuiʼ deest ad sententiam. 3 DICERET deest ʻenimʼ.

139 **112** 1 QVID FECI mire fiduciam praetulit argumento, quod est in sequenti uersu. 2 QVID FECI QVID C. αὔξησις a minoribus ad maiora. 3 *Et* ʻfeciʼ quasi facinus dixit, — f a c e r e enim quis et homicidium dicitur —, ʻcommeruiʼ minoris culpae est, ʻpeccauiʼ multo minoris uel leuioris.

140 **113** QVAE SESE IN IGNEM INICERE VOLVIT illic ʻmea Glyceriumʼ, hic pronomen dixit: mira dissimulatio, tamquam illam praeter periculum nesciat.

1 EVM] e· *TV* | ei *sscr. C* ‖ 2 a *sscr.* V^2 ‖ 3 et quis *codd.* | um quantam *A*, nunquam tam *V* | ta·n·d· *V* ‖ 4 q·a·i·a· *V* | h.] hoc *TC* ‖ 5 AIS] ait *T*, aisunt *A*; AIS nunc? ‖ 6 F.] ·s; *A* | culpa⟨ē̩⟩ *V* ‖ 7 propter *TC* ‖ 9 circa] erga *TC* ‖ 12 habu^{i} *A*, hūi *ex* hūc *corr. C* | ut *om. TCV* ‖ 14 enim — 16 sequenti *in ras.* V^2 ‖ 15 FECI *om. T* ‖ 16 quid feci; quid ·c·ᕲ·U·ƐH·N·Cle *A*, quid feci aut sis (⁊ *add. C*) Quid ē·c· *TC*, aut *quid commerui V*, quid feci aut quid commerui (*in mg.* ἀύξησισ *m. 4*) *M* ‖ 17 *a ma*ioribus ad m*i*nora *V*, *recte?* | quam *facin*us *V* ‖ 18 dx̄ *ex* dr̄ *C* | et *et* dicitur *in ras.* V^2 | homi^{ci}dium *C* ‖ 19 comerui *A* | maioris (*ex* min- *corr. m. 2*) *V* | pecca*ui V* ‖ 21 INICERE] ⁊ nucere *A*, i· *T* | VOLVIT] u· *T* ‖ 23 nescias *T*

142 **115** 1 NAM SI ILLVM OBIVRGES V. Q. A. T. argumentum ex coniectura per ratiocinationem a contrario, ut si dicas: forti uiro praemium debetur, si desertori poena constituta est. 2 TVLIT pro attulit. 3 Sed multa significat, et alias p e r t u l i t, ut ille (*Verg. Aen. II 407*) 'non tulit hanc s. f. m. C.', alias s u s t u l i t, ut idem (*Ecl. IX 51*) 'omnia fert aetas' *pro aufert.*

143 **116** 1 QVID FACIAS ILLI pro i l l o. 2 QVI DEDERIT DAMNVM AVT M. 'damnum' rei est, 'malum' ipsius hominis.

145 **118** 1 INDIGNVM FACINVS C. P. deest 'se'. 2 *Et* incerta distinctio.

144 **117** 1 VENIT CHREMES P. A. M. C. argumentum ex coniectura de testibus. 2 *Et* mire: supra (*v. 73*) 'ultro ad me uenit'. ergo hic causa iusti doloris ostenditur, quando dolet etiam Chremes; nam potuit non daturus filiam non uenire. 3 POSTRIDIE AD ME C. ut sine dilatione sciri possit. 4 *Et* CLAMITANS indignantis est, ut (*Ad. I 2, 11*) 'clamant omnes'.

145 **118** 3 INDIGNVM FACINVS distinguendum, ut per se intellegatur 'indignum facinus': et ipse dolet corrumpi Pamphilum. 4 COMPERISSE ergo ab aliis, ut appareat euersum, quod ait (*v. 69*) 'tum uno ore omnes' et (*v. 72*) 'hac fama impulsus C.' 5 PAMPHILVM PRO VXORE ⟨H.⟩ H. P.

1 i· o· *T* | T.] ti· *A*, a· *V* ‖ 2 ex coniectura *om. TC* | ratiotinationem *A*, rationationem *V* ‖ 3 praemium *in ras. V*² | 4 sigṇaṭ (t *suprascr.*) *V* ‖ 5 Vergilius] ille *codd.* ‖ 6 C.] e· *TC* | substulit *CV* ‖ 7 fero *A* ‖ 8 QVID] Quis *C*¹ | d· d· a· *T* ‖ 9 M.] malum *CV* | ⟨uel⟩ ipsius *V* ‖ 11 et incerta] et mira *V*, incertaque *TC* ‖ 13 A. M.] t· a· *codd.* ‖ 14 de] in *TC* | supra *om. TC* ‖ 15 uenit ad me *TC* ‖ 16 quando dolet etiam *W.*: quam dolet etiam *CV* (*T*?), quando l&iciā *A*; quid (*uel* quia; *sic edd.*) d· e· *dett.* ‖ 17 post tridie *A*, postridi*e* *V* | c.] clæ· *C* ‖ 18 scribi *codd., corr. ed. pr.* | posset *V* | Et] Ex *A* | indignatis *A* ‖ 20 FACINVS] f· *T* ‖ 21 et] ri *A* ‖ 22 alṭeris (i *suprascr.*) *V* | apareat *A* ‖ 23 euersum *in ras. V*², uersum *T* | cum *ATC* ‖ 24 flāma *A* | Pamphilus *A* | PRO *om. AV* | H. P.] hoc *A*

'Pamphilum' cum emphasi dixit, id est pudentem et bene moratum. 6 *Et* nec 'amicam' sed 'pro uxore'. mire ergo, quasi non hoc doleat quod amet, sed quod pro uxore habeat. et simul excusatio filiam denegaturi soceri.

146 **119** 1 PRO VXORE HABERE H. P. 'hanc' cum contemptu dictum est. 2 *Et* PEREGRINAM ut alibi (*III 1, 11*) 'adeon est d.? ex p.?' nam hoc nomine etiam meretrices nominabantur. 3 EGO ILLVD SEDVLO quanto affectu pater factum quod uiderat negabat! 4 SEDVLO quomodo 'sedulo', si negabat? an 'sedulo' ὡσεὶ ⟨ἁπλῶς⟩, id est simpliciter?

147 **120** 1 NEGARE FACTVM impersonaliter.

146 **119** 5 SEDVLO quia non semel negauit uel ille institit.

147 **120** 2 NEGARE FACTVM officium patris et simul per hoc expressio probationis. 3 ILLE INSTAT FACTVM Plautus (*Merc. II 1, 18*) 'instare factum simia'. et est *ἀρχαϊσμός*. 4 INSTAT FACTVM uetuste, id est: instat dicere factum esse. 5 DENIQVE quid 'denique'? ad summam properat et ad finem dictorum. 6 DENIQVE id est postremo.

148 **121** 1 ITA TVM DISCEDO proprie, non enim 'abeo':

1 Pamphilus *A* | cum *om. A* | infasi *A* | prudentem *codd., corr. Steph.* ‖ 2 et nec amicam *sscr.* C^2 ‖ 3 hic non *V* | sed *ex* si *corr.* V^2 ‖ 4 excusatio *Rabbow*: excusat *codd.*; exc. ⟨iram⟩ *Schoell* | denagaturi *A* ‖ 5 socii *T* ‖ 6 HABERE] h· *V* | H.] h̄· *A* | cum *sscr.* V^2, *om. ATC* | contu *A*, contētu *T* ‖ 7 Et *om. C* | ut *ex* et *corr. C*, ait *T* ‖ 8 Adeon *A* | d.] demens *TCV* | ⟨ut⟩ ex *TC* | p.] peregrina *V* ‖ 10 effectu *T* | uideat *V* ‖ 11 ὡσεὶ *Rabbow*: sosię (-iae *V*, ut sosie *TC*) *codd.* | *ἁπλῶς add. Schoell* | id est simpliciter *in ras.* V^2 ‖ 12 simp^{r} *in* simp^{x} *corr. C* ‖ 14 SEDVLO] sed *TC* | simul *V* | nega*uit V* | restitit *T* ‖ 16 per] pro *CV* ‖ 18 pl*au*tus *V*, Plaut^{9}us *in ras. A* | simia et *W.*: simile *codd.* ‖ 19 Δ·Ρ·Χ·Δ·C·ΜΟC· *A*, a·p·r·a·c·m· o·e *TC*, *ἀρχαισμός* M^4, *ἀρκάσμος Vatic. 1673*, * * * * *V* | INSTAT] instare *codd.* | idē *in ras.* V^2 ‖ 20 factum dicere *TC* ‖ 21 properat *ex* probat *corr.* C^2 | DENIQVE id est] Demum uel *V* ‖ 23 discendo *A* | non] tum *in ras.* V^2 | ab eo *AV*

unde discessio. 2 VT QVI SE FILIAM NEGET DATVRVM ut ab eo disceditur, qui se filiam neget daturum. ergo probata res est, quando qui obtulit negat daturum.

3 Probauit quod uolebat senex Sosiae: adhuc superest, ut ostendat, quam non sit iracundum, ⟨* * * *⟩ quin iuste irascatur.

149 **122** 1 NON TV IBI GNATVM *ἀποσιώπησις*. 2 Vel *ἔλλειψις*: deest 'inuasisti' 'obiurgasti' 'adortus es'.

150 **123** OBIVRGANDVM incusandum, inclamandum.

151 **124** ⟨TVTE IPSE⟩ HIS REBVS FINEM modo non addidit 'diceret'.

152 **125** 1 PROPE ADEST CVM ALIENO MORE prope adsunt nuptiae, id est in proximo sunt metae libertatis et ideo auidius uoluptaria sub fine carpenda sunt. 2 CVM ALIENO MORE 'cum' pro quando. *hoc enim significat 'cum'*.

153 **126** SINE NVNC MEO ME VIVERE I. M. 'meo modo' mea uoluntate, meo arbitrio.

154 **127** QVI IGITVR RELICTVS EST OBIVRGANDI LOCVS mire 'obiurgandi', tamquam ignoscentior pater in filium uideretur; nam supra commotus plus per *ἀποσιώπησιν* significauerat.

1 ·i· inde discedo *in ras.* V^2 | neget (den- *C*) filiam *TC* | negat (*in* -et *corr.*) *V* | daturam *T* ‖ 2 ut — daturum *om.* *V* ‖ neget filiam *TC* | negat daturum ⟨ita tum discedo ab illo ut ab eo disceditur ... neget daturum⟩ *A* ‖ 3 attulit *C* | daturum (da *in ras.*) *A* ‖ 4 Proba*uit* *V* | quod *om.* *T* | *u*olebat *V* ‖ 5 iricundum *C*, iracundus *V* | quod agit, quoniam non putat irascendum, *suppl. Rabbow* | qui *V* ‖ 6 irascitur *codd., corr. Steph.* ‖ 7 gnatum ⟨obiurgare·⟩ *A* | ΑΠΩCΙΩΠCIC UEL ЄMIΨIC· *A*, *ἀποσιώπησισ* (*m. 4*) uel eclipsis (*in mg.* *ἐλλείψις* *m. 4*) *M*, *ἀποσιόπασις* uel ecl- *Vatic. 1673*, **** uel eclipsis *TC*, eclipsis (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 8 ·i· (deest *sscr. m. 2*) *C* | adortus *ex* ad hoc *corr.* *C* ‖ 9 -dum *ter ex* -di *corr.* V^2 ‖ 10 non] eī *V* | addidit *ex* addit *corr.* *C* ‖ 13 in *sscr.* C^2 | mete *A*, m^e^the *C*, met^h^e *V* | liberatus *T* ‖ 15 'cum' — 'cum' *in ras.* V^2 | quando *W.*: quo *codd.* ‖ 16 ME — M.] m·u· modo *V*, m·u·in·mō *T*, me uiuere ·i·a· in *C* | meo] ΔΔeo *A*, adeo *TCV* ‖ 17 uoluptate *codd., corr. Steph.* ‖ 18 quis *T* | r·e·ob·l· *T* ‖ 19 obiurgande *T* | ignoscentior *Rabbow*: in incensor *A* (*schol. Paris.*), incensus (-*sus* *V*) *rell.* ‖ 20 motus *T* | aposio ·pЄCIN *A*, aposiopesim *V*, **** *TC*

155 **128** 1 SI PROPTER AMOREM V. hoc erat secundum in diuisione 'et consilium meum c.' (*v. 22*). 2 SI PROPTER AMOREM VXOREM initium consilii sui demonstrandi. 3 NOLIT legitur et 'nolet'.

156 **129** 1 EA PRIMVM AB ILLO ANIMADVERTENDA INIVRIA EST nota participium a passiuo 'animaduertenda', id est: castiganda ac uindicanda est. 2 AB ILLO . . . INIVRIA id est q u a m f a c i t, n o n q u a m p a t i t u r. 3 EA PRIMVM AB ILLO ANIMADVERTENDA ut iam hoc sit peccatum, quod recusat nuptias, non quod amat adulescens. ideo ergo 'primum' dixit. 4 ANIMADVERTENDA INIVRIA EST uindicanda, exsequenda. 5 *Et* bene 'ea ab illo' dixit 'iniuria': certissimam enim notauit personam, quae debeat pro iniuriis poenas soluere. quod si dixisset 'iniuria eius', amphiboliam fecisset, utrum: quam passus est ab alio, an: quam ipse aliis intulit.

157 **130** 1 ET NVNC ID OPERAM DO VT PER F. N. hic reddidit, quod dixerat (*v. 22*) 'consilium meum cognosces'. 2 ID propter id.

158 **131** VERA OBIVRGANDI ἀντίθετον: quia 'falsas' dixit, intulit 'uera'.

161 **134** 1 MANIBVS PEDIBVSQVE prouerbiale, id est omnibus uiribus. 2 OBNIXE OMNIA cum conatu, instanter contra conantem.

1 u ·si· *C* | v· *om. C* | hoc *in ras.* V^2 ‖ 2 meum ·C·M·C· *A*, meum ·e·m·c· *TC*, m·c·m·c· *V* ‖ 3 AMOREM *om. T* | uxor*em* *V* ‖ 5 Ea *sscr. C* | AB — 6 EST] ad est ab. il. iniuria *T* | anima aduertenda *A* ‖ 6 EST] Et *A V* | nota — 11 EST *om. TC* | *a passiuo* *V* | id est] uel *V* ‖ 7 uindica *A* ‖ 8 facio numquam *A* | EA] & *A* ‖ 9 hic *V* ‖ 10 amat *Schopen*: peccat *codd. cf. Eugr.* ‖ 13 certissimum *T* | e*nim* *V* | notatim (-tum *T*) *TC* ‖ 15 amphiboliam (og *sscr. m. 2*) *V*, amphibologiam *C* | fecisse *C* | que *T* ‖ 17 ID] in *T*, *om. V* | operando *AT* | PER] p· *T* | f·⟨et⟩n· *C* ‖ 18 cognosce(s)t *A* ‖ 20 ΑΝΤΙΘΕΤΟΝ, ἀντίθετον M^4 (anthiteton M^1), antitheton *TV*, anthiteton (h *sscr.*) *C* | falsa *ATC* ‖ 22 -QVE] quasi *V* | prouerbialē *A* ‖ 23 uiribus *W.*: uerbis *ATC* (*dett.*), modis *V*; membris *edd.*, neruis *Lindenbr.* | obnixte *A* | instan*ter* *V* ‖ 24 conante *A*

162 **135** 1 MAGIS ID ADEO 'id' propter id. 2 MIHI VT INCOMMODET noceat, incommodum afferat. 3 MAGIS ID ADEO MIHI VT I. non enim, inquit, prodest filio amare meretricem.

163 **136** QVAPROPTER mire Sosia interrogat, quasi nulla causa sit fallendi dominum.

164 **137** 1 MALA MENS MALVS ANIMVS ⟨'animus'⟩ uoluntas est, 'mens' etiam ratio. 2 MALA MENS MALVS ANIMVS argumentum a natura et an aliquis ⟨sit⟩ sine causa malus an ab impulsione. 3 MALA MENS MALVS ANIMVS quia dixit: magis ut laedat, quam ut prosit (*cf. v. 135*).

165 **138** †SED QVID OPVS EST VERBIS† *ἀποσιώπησις* est grauissimam poenam ostendentis.

167 **140** 1 QVI MIHI EXORANDVS legitur et 'expurgandus'. si 'expurgandus', CVI lege, non QVI, quia et CVI per Q ueteres scripserunt. 2 ET SPERO CONFORE ab eo quod est confit, id est perficitur, futurum tempus infinitiui modi 'confore' facit, id est perfectum iri. sic in Adelphis (*V 8, 23*) 'uerum quid ego dicam? hoc confit quod uolo'. 3 CONFORE confieri, perfici: unde confectum

1 ID — MAGIS *om. V* | propter] prope *A*, post *TC* ‖ 2 noc$\overset{a}{e}$tẹ *A* | offerat (*corr. m. 2*) *C* ‖ 3 ADEO] ad et *A* | VT I.] uti *A*, ut incom̃ *C* ‖ 4 m$\overset{r}{e}$etricem *A* ‖ 5 sosie *C* | quasinilla causạ[1] *A* ‖ 7 MALA — 8 ratio *om. TC* (*dett., ed. pr.*) | animus *add. W.* | uoluptas *A V*, *corr. Steph.* ‖ 8 etiam] et *V* ‖ 9 et] est *V* | aliquid *T* | sit *add. W.* ‖ 11 prosit (sit *in ras.*) *A* ‖ 12 *hoc schol. ad lemma* QVEM QVIDEM EGO SI SENSERO *pertinet; cf. Sacerd. Gr. L. VI 468, 15* | quod *A* | o · e · u · *T* | APOSIOPЄSISЄ *A*, **** est *TC*, aposiopesis est *V* ‖ 13 grauissima *TC* | poenam *om. TC* ‖ 14 exeo · *T* | expug$\overset{a}{n}$dus *C*, expurgandus est *V* ‖ 15 sed expurgandus *T*, *om. C* | lege cui *V* | quia] qui *V* | cui per q// *A*, quoi pro qui (per q *m. 1*) *V*[2], $\overset{b}{\text{per}}$ $\overset{a}{\text{cui}}$ ^{qui} (*corr. m. 2*) *C* ‖ 16 scripsere *TC* ‖ 17 confidit *A*, confidịt *V* | fut$\overset{\text{v}}{\text{uri}}$ tp̄r̄is (*corr. m. 2*) *V* ‖ 18 $\overset{\text{iri}}{\text{rẹi}}$ (*corr. m. 2*) *C* ‖ 19 utrum *codd.* | hoc *ex* hic *V*[2] | confidit *A*, confidịt *V* ‖ 20 confortare *A* | conferri *T*, confiteri *A*, ⟨id est⟩ confieri *V* | unde] ut *V*

negotium dicitur uel c o n f e c t a res, quae ad plenum perficiuntur. Vergilius (*Aen. IV 115—16*) 'nunc qua ratione quod i. cf. p., p. a. d.'

168 **141** 1 NVNC TVVM E. O. H. hoc ad illud tertium respicit, quod dixit (*v. 23*) 'et quid facere in hac re te uelim.' 2 HAS BENE VT A. N. PTF. D. hoc erat tertium de his, quae dicturum se promiserat. 3 ADSIMVLES hoc est u n u m u e r b u m: 'adsimules', quod dixit (*v. 18*) 'quin tu uno uerbo dic: q. e. q. m. u.?'

169 **142** 1 PERTERREFACIAS uenuste et poetice. 2 OBSERVES FILIVM o b s e r u a t i o in duabus rebus est: in obsequio et in speculando.

171 **144** 1 CVRABO ut coquus. et supra (*v. 3*) sic 'nempe ut curentur recte haec'. 2 I PRAE figura *ἀναστροφή*, quod nos p r a e i dicimus.

2.

172 **1** 1 NON DVBIVM EST QVIN V. N. F. peracta narratione iam persona Sosiae non erat necessaria; ergo substitit senex, per quem agenda sunt reliqua. 2 NON DVBIVM EST QVIN V. N. F. ad hoc certus inducitur Simo, ut et magis perturbetur inopinata consensione Pamphili ad ducendam uxorem et propterea nihil agat cum Chremete de tradenda filia confirmandisque nuptiis.

173 **2** 1 ITA DAVVM MODO TIMERE ⟨S.⟩ non recessit de

1 confecte *T* ‖ 2 perficiuntur *A*, (per *ex* con *corr.*) *C*, -iuntur *V* | nunc — 3 ratione] neque roẽ *T*, nequam *C* ‖ 3 i. cf.] I· C·F· *A*, i·e·f· *TC*, instat confieri *V* | p. p.] p·q· *C*, possit p· *V* ‖ 4 E·O·] est officium *TCV* | H. *om. V* ‖ 5 dixit *om. TC* | quod *V* | re te] recte *A* ‖ 6 A.] assimules *V* | p·t·f· *A TC*, p· *V* | D.] a· *TC* | hec *C* ‖ 9 Quinti *A* | dic q.] dic quid *C*, d·q· *T* ‖ 10 uenusto *A* ‖ 12 in *om. TC* ‖ 13 ut] et *TC* | sic supra *T* ‖ 14 anastrofe *A*, anastrophe *V*, * * * *TC* ‖ 15 praei *in ras.* V^2, proprei *A*, pi *TC* ‖ 16 QVIN] q· *V* | V.] uxorem *T* ‖ 17 non] nunc *T* | subst*ituit* *V*, subscribit C^1 ‖ 19 QVIN] q. *V* | V. N. *om. ATC* | certa *A* | S*imo* *V* | ut et] et ut *A*, ut *T C V* ‖ 20 consentione *C* ‖ 21 praeterea *ATC* ‖ 22 trahenda *A TC* ‖ 23 modo dauum timere (d·t· *T*) *TC*

loco senex; 'sensi' ergo: antequam cum Sosia loqui coepisset. 2 ITA DAVVM MODO TIMERE SENSI argumentum quod supra, ab eo quod nostri faciunt. 3 MODO antequam cum Sosia loqui coepisset. 4 Dauus ut recte scribatur, Dauos scribendum est, quia nulla littera uocalis geminata unam syllabam facit. sed quia ambiguitas uitanda est nominatiui singularis et accusatiui pluralis, necessario pro hac regula digamma utimur et scribimus Daϝus serϝus corϝus.

175 4 1 MIRABAR HOC SI SIC A. ET E. S. L. hic locus est, in quo Dauus insinuatur spectatoribus multa gesturus. 2 SI SIC ABIRET 'sic' pro leuiter et neglegenter, quod Graeci οὕτω dicunt. 3 ⟨SIC⟩ significanter: *αὔτως, id est 'sic'*. et est de his, quae gestu adiuuanda sunt, ut (*Ad. IV 2, 24*) 'tantillum puerum' et (*Ad. II 1, 9*) 'huius non faciam'. 4 LENITAS clementia et facilitas, cui contraria asperitas et difficultas. 5 ET ERI SEMPER LENITAS 'semper uerebar' an 'semper lenitas', ut sit *ὑφέν*? Lucretius (*I 125*) 'semper florentis Homeri'. 6 SEMPER LENITAS ac per hoc simulata usque nunc lenitas. nam nemo in diuersis actibus semper lenis est nisi forte

1 sensit *V* ‖ 2 ITA — 4 coepisset *om. A* | SENSI *om. V* ‖ 3 qđ supra *V* ‖ 4 ⟨DAVVS SIMO·⟩ Dauus *A*, ⟨dauus simo⟩ dauus (daus *bis TC*) *TCV* | et recte scribitur (-bere *T*) *codd., at cf. III 4, 1* ‖ 5 daus *TC* | est *om. TC* | quia] que *TC* ‖ 7 nitanda *A*, notanda (-dum *T*) *TC* | accest ptr. *A* ‖ 8 necessarie *T*, necesse *C* | dignama *A*, dignãma *T*, dig*amma* *V* | utimur (i *ex* e *corr.*) *C* | et] ut *A* ‖ 9 dauus seruus coruus *AV*, ***** *TC*; *corr. Steph.* ‖ 10 MIRABAR] *noua scaena in TC* | SI] sic *A* | A.] abiret *V* | E. S. L.] heri l·s·u· *TC*, h·l·m·q·e· *V* ‖ 11 spectoribus *A*, spectatorib̧ *C* ‖ 12 SI] sic *A* | pro] ꝑ *C* | le*u*iter *V* ‖ 13 g̃ci OYTω *A*, greci ** *TV*, ·g·** (*οὕτως* gręci *suppl. m. rec.*) *C*, greci (*οὕτω post* dic- *suppl. m. 4*) *M*, gr- dic- *οὕτως Vatic. 1673*; *αὔτως?* | SIC *add. W.* | significant̃ *A*, -tur *T*, -t *C* | ΔΥΤΟC *A*, *ἄυτος Vat. 1673*, *** *TCV* | id *est* *V* ‖ 14 sic ⟨leuiter⟩ *Rabbow* ‖ 16 non] uero *V* | ⟨ē⟩ lenitas *V* | et *om. TCV* | facillitas *C* ‖ 17 heri *TCV* ‖ 18 semper *ante* uerebar *om. V* | anne *C* | RΦEN; *A*, *ὑφεν M*[4], *ὕθεν Vat. 1673*, ** *TCV* ‖ 19 homori *A*, honori *V* ‖ 20 us*que* *V* | nunc *bis C*

fictus adsimulator et callidus. 7 SEMPER LENITAS sine differentia est importuna lenitas.

176 5 1 QVORSVM EVADERET ad quam partem erumperet. 2 *Et* euadere est per quamcumque difficultatem ad aliquid perueuire.

178 7 1 VERBVM FECIT non dixit 'litigium' aut 'rixam', sed 'uerbum'. istae exiguitates adseuerationis ⟨sunt⟩ et dicuntur cum pronuntiatione, ut intellegatur: ne uerbum quidem. 2 NEQVE ID AEGRE TVLIT haec est 'semper lenitas'.

179 8 1 AT NVNC FACIET id est irascetur, denuntiabit, loquetur. 2 AT NVNC FACIET subaudiendum 'uerbum'. et est 'faciet' persona tertia pro prima. 3 NEQVE VT OPINOR SINE TVO et comminabitur tibi et minas contemnes, ut ad poenas peruenias.

180 9 1 ID VOLVIT aut absolute accipiendum 'id' aut opposite. 2 SIC demonstratio est et magis gestu quam sensu intellegitur, ut supra (*ad v. 4*) diximus. 3 NECOPINANTIS ὑφέν. 4 DVCI ducere est exspectatione longi temporis malum prolatare. 5 Vel induci, ut feras in retia. 6 FALSO GAVDIO uelut euitatae senis iracundiae.

10 1 SPERANTIS IAM AMOTO METV ista singula sunt.
181 2 *Et* 'amoto metu' sic dixit, quasi metus brutum

1 dictus *A*, fictor *in ras.* V^2 | assimulator *TCV* | et] ex *A* ‖ 2 ⟨semper⟩ est *C* | est importuna] et in omni fortuna *Teuber* ‖ 3 euadat *AC*(*T?*), euad*eret* *V* (*Steph.*) ‖ 7 a(ex)ssiguitates (*corr. m. 2*) *C* | adseuerationis (ass- *C*) *AC*, -nes *V*(*T?*) | sunt et dicuntur *Rabbow*: dic- et *codd.* ‖ 8 ne] nec *codd.* ‖ 9 ID] id̄ *A* | h(o)aec *V*, hoc *TC* ‖ 11 AT—12 loquetur *om. C* ‖ 12 facia(e)t (*corr. m. 2*) *C* ‖ 13 et *sscr.* C^2 ‖ 14 opinior *A* | tuo ⟨magno malo⟩ *V* | et *1.*] id est *TCV* ‖ 15 ad *om. A* ‖ 16 aut *om. ATC* ‖ 17 opposite *A*, ob *C*, ob*** *T*, id quomodo *V* ‖ 18 intelligatur *T* ‖ 19 ΥΦΗΝ; *A*, ὕφεν *Vatic. 1673*, * * * *TC*, *om. V* | ⟨falso gaudio⟩ duci *V* ‖ 20 prolattare *A*, prolatari *T* | induc *A* ‖ 21 euitatae senis *W.* (*duce Hartm.*): ex ιτa (ira *CV*, ora *T*) et te (*om. T*) uitę senis (uitae s- *V*, s- uite *TC*) *codd.* | iracundi*a* *V*

corpus sit, quod cum molimine moueatur. 3 OSCITANTIS oscitatio est animi otium et securitas, dicta ab ore ciendo. 4 OSCITANTES securi, id est nihil prouidentes.

182 **11** NE ESSET SPATIVM C. A. D. N. miranda locutio, ut si dicas: cogitat ad dicendum.

183 **12** 1 ASTVTE hoc et gestu et uultu seruili et cum agitatione capitis dixit. 2 CARNIFEX aut excarnificans dominum aut ipse dignus carnifice, ut caro fiat, id est lanietur. Lucilius (*l. inc. fr. 107 M.*) 'carcer uix carcere dignus'. 3 NEQVE PROVIDERAM prouidentia duplex est: etenim aut animo aut oculis prouidemus.

184 **13** 1 HEM quasi correptio totius corporis. 2 EHO nutus est intentionem animaduersionemque deposcens eius, cum quo uult loqui. 3 EHODVM AD ME 'dum' παρέλκον est hoc loco. 4 QVID HIC VVLT more seruili et uernili gestu: sic enim uocati a dominis secum uultuose agunt.

5 QVA DE RE negantis uim habet haec interrogatio; plus est enim 'qua de re?' quam 'nihil'. 6 ROGAS hoc cum interrogatione indignantis.

185 **14** 1 MEVM GNATVM R. E. A. mire apud seruum dis-

1 "corpus sit "metus brutum *V*, corpus sit metus (mot- *T*) brutum *ATC* | eum *A* | moueatur *W*.: mouentur *A*, mouẹntur *V*, mouetur *TC* | Oscitantes *TC* ‖ 2 oscitatio *om.* *T* ‖ 3 sciendo *AV*, cōmouendo ciendo (*sscr. m. 2*) *C* | obscitantes *C* | id est] uel *TC* ‖ 4 SPATIVM] s· *T* | imitanda *A*, miranda *V* ‖ 5 sic̣ *V* | dicentịū *C* ‖ 8 d*omin*um *V*, dcū̃m (*del. et* dn̄ūm *sscr. m. 2*) *C* ‖ 9 lani(e)atur (e *rubro sscr.*) *C*, lenitatur *A* | carcereis uix *A*, carcere vix *T*, carcere * * * C^1 (iure *suppl. m. 2*) ‖ 10 p̄uideram *C*, prẹuideram (ẹ *ex* o *corr. m. 2*) *V* | p̄uidentia (p̄ *in ras.* V^2) *CV* ‖ 11 aut enim *TC* | p̄uidemus (p̄ *in ras.* V^2) *CV* ‖ 12 HEM] itē *A*, nunc *TC* | eho nutus *in ras.* V^2 ‖ 13 nupt⁹ (p *del.*) *C* | animo aduersionem *A*, animaaduersionem *V* | desposcens *A*, poscens *T* ‖ 14 *Eho*dum *V* | dum *om.* *TC* | parelcon *AT*, *in ras.* V^2, pareleon *C* ‖ 15 est *in ras.* V^2 | hic uult *V* | mō *C* | uernili *in ras.* V^2 ‖ 16 ab domini *A* | secuṃ *C* (*dett.*), efficiū *A*, serui *schol. Paris.* (*T?*), *om.* *V* | uultuose *in ras.* V^2, inuidiose *schol. Paris.* ‖ 17 negant suim⁹ hab oe hęc *A* | int-hec *T* ‖ 18 est] tibi *A* | enim *sscr.* V^2 | hoc ụcum *A* ‖ 19 indignans *A* ‖ 20 MEVM] at eū *A* | gnatum ϵ·ϵ·ᴧ; *A*, gn·e·a· *T*, g·r· est a· *V* | mire — E. A. *om.* *TC*

simulat id, quod iam probauit. 2 MEVM G. R. E. A. grauiter constanterque senex nondum se fatetur credere nec uerum scire, ne amittat uim uindicaturi, si rescierit.

3 ID POPVLVS CVRAT SCILICET quia rumigeratio populi est. 4 Sed hoc auersus ab illo contumaciter. sic Vergilius (*Aen. IV 379*) 'scilicet is superis l. e.' 5 'scilicet' semper cum ironia ponitur.

186 **15** 1 HOCINE AGIS id est audis. alibi (*Eun. I 2, 50*) sic 'hoc agite, amabo'; Plautus (*Asin. prol. 1*) 'uos hoc agite spectatores nunc iam, si uultis'. 2 Demonstratiue ueluti aurem suam tangens. 3 EGO VERO ISTVC deest 'ago' uel 'audio'.

187 **16** 1 INIQVI PATRIS EST iniquum est, si nunc uelim quaerere actus liberos adulescentis. 2 NAM QVAE ANTEHAC FECIT 'antehac' pro ante haec consuetudine quam ratione dicitur. 3 NIHIL AD ME ATTINET id agit, ut superius consilium seruare se ostendat.

188 **17** 1 DVM TEMPVS AD EAM REM T. deest 'se', ut sit: dum se tempus praebuit, quia supra (*I 1, 124*) dixit 'tute his rebus finem praescripsti, pater'. 2 SIVI ANIMVM VT EX. S. mira ratio, cur siuerit, ut et hoc, quod

1 MEVM] mirum *A* ‖ 2 nundum *A* ‖ 3 nec amittat *A* | uim *in ras.* V^2 | uindicaturi (uend- *C*) si rescierit *TC*, uindicaturos ire scierit *A*, uindicatura si *r*escierit *V* ‖ 4 Id̄ *A* | silicet *C* | quia *in ras.* V^2, *om.* *T* | rumorigeratio *C*, rumigeratio *ex corr.* V^2 ‖ 5 sed] si *TCV* | cont^{umaciter}****** (*sscr. m. 2*) *V* | sit *V* ‖ 6 silicet *C* | his *TC* | l. e.] labor est *TCV* | s. semper *in ras.* V^2 ‖ 7 cum *in ras.* V^2, eum *A* | yronia *C*, roma *A* | porro C^1, ponitur *in mg.* C^2 ‖ 8 Hoccine *semper codd.* | ⟨agis⟩ hoccine agis *TC* | est *om.* *T* ‖ 9 sic] si *TC* | age *codd.* | hic *V* ‖ 10 nunc] Non *TC* | si uultis] simul *TC*, (sultis *Daniel in mg.*) *A*, sūmitur *in ras.* V^2 ‖ 11 uero *in ras.* V^2 ‖ 12 uel] id est *V* ‖ 14 liberos *om.* *V* | QVAE] q· *T*, quod *C* | a·h·f· *T* ‖ 15 pro *om.* *T* ‖ 16 rationē *A* | age *A* ‖ 17 superius *om.* *TC* | se *om.* *T* ‖ 18 EAM REM] e·e· *T* | T.] tulit *C*, *in mg.* V^2 ‖ 19 ⟨tulit id est⟩ praebuit*?* | quia *ex* quare *corr.* C^2 | dix*it* *V* ‖ 20 tu *T* | praescripsisti *V*, descripsisti TC^1 | Si*ui* *V* | a·u· *T* ‖ 21 EX. S.] e·s· *T*, explo^{e}ret (e *sscr. m. 2*) suum *C* | miratio *ATC*, mi^{ra}ratio (ra *sscr. m. 2*) *V* | s^{c}iuerit *C* | quā *A*

permisit, ad bonam frugem permiserit, non ad luxuriam. 3 AD EAM REM TVLIT 'tulit' absolute. 4 *Et* deest 'se'. 5 SIVI autem distingue; est enim modo 'siui' permisi, cessaui. 6 SIVI antique. aliter in Adelphis (*I 2, 24*) 'non siit egestas facere nos'.

189 **18** 1 NVNC HIC DIES A. V. A. hoc est: certe et seuere et inexorabiliter denuntiat. 2 ALIAM VITAM pro diuersam et contrariam. sic Vergilius (*Aen. II 428*) 'dis aliter uisum'.

190 **19** 1 TE ORO DAVE grauius illud fecit nomine appellando. 2 VT REDEAT IAM IN VIAM 'iam' modo tarditatis signum est. 3 *Et* 'in uiam' dixit quasi ex deuiis erroris ad rectam uitam. 4 DEHINC POST. *ἐπανόρθωσις*.

5 VT REDEAT IAM IN VIAM 'in uiam' prouerbiale.

191 **20** HOC QVID SIT *ἔλλειψις*, deest enim 'quaeris'.

192 **21** 1 ITA AIVNT hoc credunt et locuntur uniuersi. et est tepida consensio et quasi inuiti responsio, ut in Heautontimorumeno (*I 2, 37*) 'ita credo' monente patre filium. 2 TVM SI QVIS MAGISTRVM *μεταφορικῶς*. 3 An quia et paedagogus est, ⟨ut⟩ Geta? 4 AD EAM REM id est super eam rem, hoc est super amorem.

1 praemisit *V* | frugem *om. TC* ‖ 2 tulit *om. TCV* ‖ 3 fui autem *A*, siuit autem *T*, siuit *C*, siui animum *in ras. V*² ‖ 4 siui modo *TC* | promisi *C* | SIVI] siue *A* ‖ 5 adelfis *A* | siit] sit *A*, siuit *TV*, fuit *C* ‖ 6 h · d · *T* | V. A. *om. TC* | certe *Rabbow*: recte *codd.* ‖ 7 pro diuersam] pro (per *C*) uersam *TC* ‖ 8 diis *CV* ‖ 10 grauiu⁹ *A*, gratius *T* | fecit] fc̄o *C*, fcto *T* | appellando *om. TC* ‖ 11 reddeat *A* | modo] uero *A* ‖ 12 est signum *TC* | inuidiam *C* | ex deuiis erroris *W.*: exinde iussit erroris *ATC*, ex *errore V* (= *dett.*); *in altero commento* 'IN VIAM quasi in deuiis sit erroris.' *fuisse videtur* ‖ 13 postulo *TC* | ЄΠΑΝΟΡΘѠCIC· *A*, *ἐπανώρθοσισ M*⁴, * * * * *TCV* ‖ 14 in uiam *in mg. C*², *om. C*¹*V* ‖ 15 quod *V* | ЄΛΛΙΨΙc· *A*, *ἔλλιψις Vatic. 1673*, *ἔλλειψισ M*⁴, ·e· * * * *C*, * * * *TV* | dee̅e̅ *T* ‖ 17 inuiti] inuia *A* ‖ 18 eautontimorū menonon *A*, eutantu (a *in* o *corr.*) *C*, eutontum *T*, eautontu· *in ras. V*² | monentem patrem *C* ‖ 19 filiam *V* | Cum *A* | MAGISTRVM] m. *V* | metaforicos *AV*, methaf- *TC* ‖ 20 et paedagogus est *Steph.* (*ed. pr. om.* et): ex (et *TC*², in *C*¹) pedagogo est *codd.* | ut *add. Steph.* | AD] at *T*

193 22 IPSVM ANIMVM AEGROTVM pro aegro, nam animus aeger, corpus est aegrotum.

194 23 1 NON HEM 'hem' interiectio est irascentis.

2 DAVVS SVM NON OEDIPVS multiplex contumelia: potest enim senem quasi sphingam dixisse, id est deformem monstrique similem; potest etiam inhumanum et ferum ut sphinx; potest etiam per Oedipodem se ultorem promittere futurum atque oppressorem sapientiae senis.

3 DAVVS SVM NON OEDIPVS facete se negat Oedipodem, ut senem sphingam esse confirmet. 4 †NON OEDIPVS† imitationum duo genera sunt: quaedam necessitas introducit, quaedam uoluntas. 5 NON OEDIPVS si Latine pronunties, genetiuus Oedipi faciet, si Graece, Oedipodis.

195 24 SANE QVIDEM 'sane' ualide, quia qui sanus, et ualidus est.

196 25 1 SI SENSERO HODIE QVICQVAM comminatio. et sic pronuntiatur, ut ⟨in⟩ singulis uerbis ardeant minae.

2 HODIE 'hodie' ad comminationem, non ad tempus plerumque refertur, ut Vergilius (*Aen. II 670*)

2 est *om. TC* ‖ 3 NON] nam *C* | hem *om. C* | est interiectio *V* ‖ 4 oedippus *A*, edippus *V*, edipus *TC* ‖ 5 fingā *A*, sfingam *V*, spingam *TC* ‖ 6 monstroque (ro *ex* ri *corr. m. 2*) *V*, ministrique *TC* | etiam *ed. pr.*: enim *codd.* | et *sscr.* C^2 ‖ 7 sfinx̄ *A*, sfinx *V*, spinx *T*, pinx *C* | etiam] ·N· *C*, esse *T* | oedyppodem *A*, edippodem *V*, edippum *T*, editum *C* | se *om. T* | permittere (*corr. m. 2*) *C* ‖ 8 furtum *TC* | oppressore *T*, (*ex* a pressore *corr.*) *C* ‖ 9 oedippus *A*, edippus *TCV* | oedyppodem *A*, edippodem *V*, edippum *TC* ‖ 10 sfingam *AV*, spingam *TC* | confirmem *C* | non oedippum (ed- *TCV*) *codd.*, *corr. W.*; *schol. ad v. 21* TVM SI QVIS *etc. pertinet* ‖ 11 *imi*tationum *V* | sunt genera *C* | quae*dam V* ‖ 12 quaedam *in ras.* V^2 ‖ non edippus *CV*, non edipus *T*, noīē dippus *A* ‖ 13 pronuntias *T* | oedyppi *A*, edippi *CV*, edipi *T* | oedyppodis *A*, edippidis *V*, edipodis *T*, edipidis (pi *in* po *corr. m. 2*) *C* ‖ 14 ualidē *A*, ual^i^de (i *sscr. m. 2*) *V* | qui] quid *A* | et] est *V*, *om. TC* ‖ 16 sic] si^c^ *C*, sit *V* ‖ 17 pronuntiatur *W.*: pronuntiatio *codd.* | in *add. Steph.* | singularis *C* | minae] nunc ē *V* ‖ 18 ad commin-, non ad tempus plerumque *Rabbow*: ad tempus non plenum quam (sed *in ras.* V^2, *om. C*) ad commin- (continu- *in ras.* V^2) *codd.*; *an* pler- non ad tempus ⟨sed⟩ ad commin-?

'numquam omnes h. m. i.' 3 *Et dies pro nocte accipitur, ut hoc ipsum 'numquam omnes hodie moriemur inulti.'*

197 **26** QVO FIANT MINVS hoc est: quominus ⟨fiant⟩ impediturum.

199 **28** 1 VERBERIBVS CAESVM TE IN PISTRINVM uult et pronomine et nomine exagitare comminatione seruum, ne quid relinquat inultum iracundiae. 2 DEDAM dare est quod repetas, dedere ad perpetuum. 3 *Et* damus etiam amicis, dedimus tantum hostibus.

200 **29** 1 EA LEGE ATQVE OMINE 'lege' ad homines, 'omine' ad rem diuinam refertur, *id est firmamentum per humana et diuina.* 'omen' autem est, quicquid ore dicitur.

2 EA LEGE ATQVE OMINE bene 'lege atque omine', quia leges auspiciis seruatis ferebantur — 3 *Ergo sic intellege, quasi diceret: ea condicione.* — et antiqui auspicato omnia faciebant, quae rata esse uellent.

201 **30** AN NONDVM ETIAM quartum *παρέλκον*, quia abundat 'etiam'.

202 **31** 1 IPSAM REM MODO LOCVTVS 'ipsam rem' id est uoluntatem suam. an interminationem, hoc est pistrinum et poenas seruiles? 2 NIHIL CIRCVITIONE 'nihil' pro non.

1 iniquam *A* | h. m. i.] moriemur inulti *V* ‖ 3 multi *A* ‖ 4 MINVS] munus *A*, m· *T* | ⟨minus⟩ quo minus hoc est ⟨quo⟩ *T*, (quo *2. sscr.*) *C* | fiant *add. Goetz* | inpeditum *A*, impeditus *C* (*T*?), impedit*ius* *V* (*dett.*); *corr. Goetz* ‖ 6 c·t·in·pi *T* | pristinum *A* | et] ut *TC* ‖ 7 et nomine *om. T* | ne quid] neque id est *A* ‖ 8 inultum *om. A V* (*schol. Paris.*) ‖ 9 dedero (uel id est) *A* ‖ 11 lege] legem *V* | omnē *A*, omen *CV* ‖ 12 id est] quod *A* | humanā *A* ‖ 13 autem est] aut est *V*, autem *C* ‖ 14 ATQVE] et *TC* | omne *A*, o· *T* | omne *A* ‖ 15 auspiciis (is *ex* ti *corr.*) *C* | seruatitus *A*, seruatibus *T*, seruatitiis *C*, *seruatis* *V* | sic ⟨sic⟩ *A* ‖ 16 dixerit (x *ex* c *corr.*) *C* | ea] se a *TC* | et *om. C* | auspicat *A* ‖ 18 nundum *A* | quartum *om. V* | ΠΑΡΕΛΚΟΝ *A*, parelcon *TC*, *in ras. V²* | quia — 21 uo(luntatem) *in ras. V²* ‖ 20 rem ipsam modo *V* | loquutus *AC* ‖ 21 uolūptatem *T* | an] aut *C* | in*ter*minationem *V* ‖ 22 nil *bis TC*

3 CIRCVITIONE *τῇ περιφράσει.* 4 VSVS ES legitur et 'usor es'.

203 **32** 1 VBIVIS FACILIVS admonitio. 2 VBIVIS FACILIVS P. S. Cicero (*in Verr. act. II, I 4, 10*) 'non est in hac causa peccandi locus, iud.'

204 **33** 1 BONA VERBA QVAESO hic *εἰρωνεία* est. 2 *Εὐφημισμός*, quasi dicat: meliora loquere, rogo te. 3 Ergo cum admonitione 'bona uerba' inquit 'rogo te'. 4 NIHIL ME FALLIS id est: non te ignoro, non me decipis. sic Menander '*νῦν δ' οὐ λέληθάς με ἄν.*' 5 NIHIL ME FALLIS figura *ἑλληνισμός*: *οὐδέν με λανθάνοις ἄν.* 6 FALLIS lates, ut sit: *οὐδέν με λέληθας.* 7 NIHIL ME FALLIS 'nihil' pro [etiam] non.

205 **34** 1 NEQVE TU HAVT DICES TIBI NON PRAEDICTVM duae negatiuae unam consentiuam faciunt; tres negatiuae pro una negatiua accipiuntur, ut hic 'neque haud non'. Sallustius (*Hist. IV fr. 41 M.*) 'haud impigre neque inultus occiditur.' *uera ergo lectio est 'neque tu haud dicas', quod plurimi non intellegunt, ⟨cum⟩ 'hoc dicas' legunt.*

1 *τῇ* — VSVS] ti peri fra sensus *A*, te peri frasin (-im *T*) usus *TC*, peri frasin usus *V* | ES] ∻ *A* ‖ 2 usor *T*, *in ras. V*², uxor *AC* ‖ 3 VBIVIS — admonitio *om. C* | FACILIVS] f· (*bis*) *T* ‖ 4 in hac causa] in hoc homine cuiquam *Cic.* ‖ 5 locus *ante* in *C* | iud; *A*, *om. TCV* ‖ 6 ei; punia ∻ ЄΥΦΗΜΙCΜΟC *A*, *ἐρωνία εὐφημισμοσ Vat. 1673, εἰρωνία M*⁴, * * * * * * *TCV* ‖ 7 quasi dicat] si de *T* | ergo cum admonitione *in mg. V*²(*DP*), ergo cum admiratione *ATC*(*L*); *an* adiuratione? ‖ 8 bona uerba *om. V* | inquit *in mg. V*² | rogo te] rogo *TC*, *om. V* | nil *TC* ‖ 9 falsis *A*, f· *T* | te non *C* ‖ 10 ΝΥΝ∂ · ΟΥΛЄΝ ϽΘⲀCΜЄΝⲀΜ *A*, *νῦν δε ου λεληθασ με M*⁴, *νυν θουαθλήθασ ἀλένα Vat. 1673*, * * * * *TCV*; *με ἄν Lindenbr.*, *μὴν ἐμέ Dziatzko* | nil *TC* | falsis *A* | *ἑλληνισμός Steph.*: ∻ ΛΛΗΝΙC aloco. *A*, * * * * * a loco *V*, * * * * * *TC* ‖ 11 ΟΥЄΝΛΙЄΛⲀΝΘⲀΝΙCⲀΝ *A*, *οὐδὲν με λανθάνεισ M*⁴ (*= ed. pr.*), *ἀλεν ἀλίνισ Vat. 1673*, * * * * * *TCV*; *corr. Steph.* | ΟΥΔЄΝΜЄΛЄΛΗΘⲀC *A*, *οὐδὲν με λέληθασ M*⁴, * * * * *TCV* ‖ 12 "pro etiam" nunc *V* | etiam *secl. W.*; *fuisse uidetur* INRIDES deest 'etiam' *uel sim.* | non *W.*: nunc (uel non *add. T*) *codd.* ‖ 13 haut *V*, hoc *TC* | DICES *om. T* | ⟨haud⟩ tibi *V* ‖ 14 faciunt unam consentiuam *TC* | conſercinam *A* ‖ 15 accipiuntur *ex corr. C* ‖ 16 inpigro *A*, impune *V* | multus *A* ‖ 17 haud tu *TC* ‖ 18 quia plurimum *C* | intelligitur *TC*; intelligentes *Steph.* | cum *add. W.*

2 NEQVE TV HAVT DICAS TIBI NON P. uera lectio 'neque haut dicas': est enim quintum *παρέλκον*. Plautus in Bacchidibus (*I 1 fr. 11*) 'neque haud subditiua gloria oppidum arbitror'.

3.

206 **1** 1 ENIMVERO DAVE NIHIL L. E. S. hic breuis et comica deliberatio est magna exspectatione populum rerum imminentium commotura, aestuantis Daui consideratione proposita. 2 ENIMVERO DAVE N. persona aut ab altero commendatur aut se ipsam populo commendat aut et ab altero commendatur et a se ipsa, ut hic Daui et per Simonem supra (*I 1, 137*) descripta est, ubi dixit 'mala mens m. a.' et hic per se, dum hoc gestu ac sermone agit ac disputat secum. 3 ENIMVERO DAVE 'enimuero' significationem habet nimium permoti atque irritati animi. Cicero (*in Verr. II, I 26, 66*) 'hic tum alius ex alia parte: enimuero ferendum non est; u. m.' 4 SEGNITIAE ad agendum, SOCORDIAE ad consulendum.

207 **2** QVANTVM I. 'quantum' pro in quantum.

208 **3** 1 QVAE SI NON ASTV P. exhortatio a periculo.

1 tu haud *V*, haud tu *TC* | P·] praedictum *TC*, ē *V*, *om.* *A* ‖ 2 haud *TCV* | enim] est *C*, *om* *T* | quintum *in ras.* V^2, *om.* *T* | ΠΑΡΕΛΚΟΝ *A*, *παρέλκον* M^4, parelcon *TC*, *in ras.* V^2 ‖ 3 hac chidibus *A* | haud] hoc *codd.* | opidum *C* ‖ 4 *post* arbitror *add.* *A*: salustius haut inpigre neque multus occiditur (*cf. supra*) ‖ 5 *Enim*uero *V* | NIHIL L. *om.* *TC* | et comica *in ras.* V^2 ‖ 6 deliberatio *ex corr.* *C* | exspecta*tione* *V*, -tionem *T* | populum] plurimarum *TC*, *in ras.* V^2 ‖ 7 īmnītium C^1 | commo*tam* *V* | excitantis *TC*, exitantis *in ras.* V^2 | considerationem propositam *V* ‖ 8 Enim *in ras.* V^2 | N.] ñ; *A*, eīm *T*, *om.* *V* | *aut* persona *V* ‖ 9 ipsa *C* (*Schopen*) | et] ex *A*, *om.* *T* ‖ 10 commendat *T*, *om.* *AV* | et a] a *C* | hic *ex* hīc *corr.* *C* | daue *V* ‖ 11 scripta *TC* | dr̃ *C*, di² *T* ‖ 12 m. a.] malus animus *TC* | a$\overset{c}{u}$t *V* | sermone (-nē *m. 2*) *C* ‖ 13 Enim *bis in ras.* V^2 ‖ 14 inritati *A*, irati *C* ‖ 15 /// Cicero *V* | tum] cum *ACV* | aliis *codd.* | ex] et *C* ‖ 16 enim *in ras.* V^2 | ferendum hoc quidem non est *Cic.* | non *om.* *TC* | u. m.] enim in *V* ‖ 17 et considendum *C* ‖ 18 quanto ·i· *V*, quantum u· *T*, quam^{tum} ·i· *C* ‖ 19 quae *in ras.* V^2, q *A* | P·] prouidentur *C*, *in ras.* V^2

2 QVAE SI NON A. P. prouisio rerum duas significationes habet: prouidemus enim nobis tam bonum negotium quam malum; malum sicut si quis eminus ueniens telum prouiderit atque cauerit. 3 Ergo hic 'prouidentur' caueantur, uitantur. 4 *Et* nuptias ueluti undam nauigio imminentem fecit, quod si quis non undam, scilicet ex aduerso uenientem, prora exceperit, demersus undis in pessum abit. est ergo *μεταφορά*. 5 ME AVT ERVM 'erum' hic: erilem filium.

209 4 PAMPHILVMNE ADIVTEM AN AVSCVLTEM SENI semper deliberatiua uerba habent quendam sonum, per quem exitus rei demonstratur, ut hic ostendit Pamphilum se magis adiuuaturum quam uerbis senis obtemperaturum.

210 5 1 SI ILLVM RELINQVO partium tractatus, quae supra sunt 'Pamphilumne adiutem an auscultem seni'. 2 EIVS VITAE TIMEO ut alibi (*Heaut. III 2, 20*) 'Syre, tibi timui male'. 3 SIN OPITVLOR opem ferre dicitur in malis rebus et his, qui de salute dubii sint, ut (*III 1, 15; Ad. III 4, 41*) 'fer opem! serua me, o.!' 4 OPITVLOR opitulatio dicta ab opem tollendo, hoc est ferendo. 5 HVIVS MINAS subauditur 'timeo'.

211 6 1 CVI VERBA DARE 'uerba dare' fallacia scilicet: ad illud spectat (*I 2, 33*) 'nihil me fallis'. 2 PRIMVM ⟨IAM⟩

1 QVAE] q *A* | P.] pro· *C*, *om. T* | significationēs *A* ‖ 2 habeo *A* | praeuidemus *V* ‖ 3 malum *2. sscr.* C^2 | si *om. TC* | prouidit *TC*, praeuiderit *V* ‖ 4 at *T* | ⟨hic⟩ cauerit *TC*, caueat *V* | prouiderit² *A*, praeuidentur *V* ‖ 5 utantur *A* | uelut in unda *TC* ‖ 6 scilicet *W.*: sed *AV*, si *C*(*T*?) | aduersio *A* ‖ 7 prora *Steph.*: proram *codd.* | in possum abit *A*, impessundabat *TC*, impressum abit (*in mg.* uel impessum dabit) *V*; pessum ibit *Klotz* ‖ 8 metafora *A*, metaphora (metha- *TC*) *TCV* | ERVM] herum *TC*, (um *in ras. m. 2*) *V* | herum *TC*, (um *in ras. m. 2*) *V* | herilem *TC*, *in ras.* V^2 ‖ 9 -NE] enĩ *T* ‖ 10 deliberatam uerbam *T* | exitur *A* ‖ 11 adiuụạturum *V*, adiuturum *TC* ‖ 13 illud *A* | r·⟨e·u·t·⟩ *T* ‖ 14 aduite manas cultem *A* ‖ 15 syre *in ras. A* | tibi *timui V*, timui tibi *TC* ‖ 16 ⟨quod est⟩ opem *V* ‖ 17 dubi *A* | sunt *TC* ‖ 18 o.] obsecro *TC*, *om. V* | OPITVLOR] opitut· *C*, *om. AV* ‖ 19 opem *dett.* (*ed. pr.*), ope *ATCV* | *to*lend*a V* | ferend*a V* ‖ 20 HVIVS] Haec sunt *A*, has *TC* ‖ 21 uerba] uerbum *AV*, *om. T* | dare *om. T* | scilicet *Rabbow*: est *codd.* ‖ 22 fallịṣ *C*

DE AMORE HOC COMPERIT primo, inquit, iam infensus est senex, deinde grauida e Pamphilo est Glycerium. 3 DIFFICILE EST non dixit 'impossibile est'. ergo ostendit partem se sequi, quae pro Pamphilo est. 4 PRIMUM IAM 'primum iam' ὑφέν: est enim ἀναστροφή pro iamprimum. 5 DE AMORE HOC COMPERIT 'hoc amore' sic, quasi cum taedio et reprehensione eius amoris loquatur.

212 7 1 ME INFENSVS S. scilicet de amore filii. senex me seruat et reuera timendus est; ad hoc in ipsa re maior est difficultas, quia grauida Glycerium. 2 SERVAT φυλάττει. 3 NE QVAM FACIAM NVPTIIS FALLACIAM hoc ad illud spectat (*I 2, 21*) 'tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum, ipsum animum ae.' etc.

214 9 QVO IVRE QVAQVE INIVRIA prouerbiale hoc est, qualia sunt fas nefas, uelis nolis.

216 **11** SIVE ISTA VXOR SIVE AMICA EST et hoc cum quodam taedio et indignatione stomachi interrumpit.

217 **12** 1 AVDIREQVE EORVM EST OPERAE PRETIVM 'operae pretium' dicitur de mirificis et laudabilibus. nam et ea quae magna sunt, etiamsi mala, tamen admiramur et libenter audimus, et hoc 'pretium est operae', id est audiendi.

2 *Et* AVDACIAM proprie dixit, ut in Eunucho (*V 5, 24*) 'audaciam meretricum specta'.

1 inqu*it* *V* ‖ 2 e pamfilo *A*, ex pamphilo *V*, a pamphilo (*ante* grauida) *TC* ‖ 3 dicit *TC* | est *om.* *A* | partem *T*, patrem *ACV* ‖ 4 se sequi quae *Steph.*: esse quae (qui *in ras.* V^2) *codd.* ‖ 5 iam *om.* *TC* | ΥΘΗΝ *A*, ὑφέν M^4 *Vatic. 1673*, *** *TCV* | est *om.* *T* | anastrophe (*in ras.* V^2) *codd.* | pro *sscr.* V^2 ‖ 6 coperit *A* | hoc] si *V* | sic] si *A* ‖ 7 cum] ad *T* | loquitur (*corr. in* loqueretur) *C* ‖ 8 infessus *T* | s.] seruat *in ras.* V^2 | scilicet] scit *A*, sed *C*, s. *in ras.* V^2 ‖ 9 in *om.* *TC* ‖ 10 grauida (*add.* est) *Steph.*: grauidam *codd.* | ΦΥΛΔΤΤΙC *A*, φιλαπισ *Vat. 1673*, φυλάττει M^4, *** *CV*, *om.* *T* ‖ 11 neque ″fallaciam nuptiis ″faciam *V* ‖ 12 coepit *A* ‖ 13 ae. etc.] a·e· *TC*, ẹ· *V*, est *A* ‖ 14 est hoc *V* | qualia *Steph.*: quae *codd.* ‖ 15 nephas *TC* | nolis uelis *T*, uelis nolis (b a *sscr.*) *C* ‖ 16 ipsa *T* | ″ista ″uxor *V* | amica ⟨mea⟩ *A* ‖ 18 opere precium *sscr.* V^1, *om.* *TC* ‖ 20 etiamsi] etiam *V* | admirantur *V*, miramur *TC* | et *Rabbow*: quia *codd.* ‖ 21 audiamus *TC* | hoc *post* operae *in* *TC* ‖ 22 audatiam *A*, audiat iam *C* ‖ 23 spectaṭ *C*

218 **13** NAM INCEPTIO EST AMENTIVM HAVT AMANTIVM amabant ueteres de proximo similia dicere, ut Cicero (*in Verr. act. II, IV 12, 27*) 'minus clarum putauit fore, ⟨quod⟩ de armario quam quod de sacrario fuisset ablatum'. et quidem si in uerbis sunt, *παρόμοια* dicuntur, ⟨si⟩ in nominibus, *παρονομασίαι.*

219 **14** 1 QVICQVID PEPERISSET maiorem reprehensionem sonat 'quicquid peperisset': paritur enim aut mas aut femina, et solet iustior causa esse tollendi, si marem uxor peperit. sed amoris nimii est non exspectare quid tollas.

2 QVICQVID PEPERISSET DECREVERVNT TOLLERE d e c e r n e r e est de magnis rebus certam proferre sententiam, unde etiam s e n a t u s d e c r e t u m.

220 **15** 1 ET FINGVNT QVANDAM et argumenti partem narrat et non credit factum esse quod dicit, ut supersit errori locus. 2 *Et* 'fallaciam' et 'quandam', ut nec uerisimilis sit ipsa fallacia: ⟨in⟩ toto uis contemptionis et uilitatis.

221 **16** 1 FVIT QVIDAM OLIM SENEX MERCATOR modo totius summae argumentum populo narratur, sed ut restet aliquid ad errorem, abrogatur fides. 2 FVIT QVIDAM OLIM SENEX mire a diegematico ad mimeticum transit.

1 am[e]ạtium (*corr. m. 2*) *C* | haud (d *ex* t *corr.*) *C*, haud *V*, h· *T* ‖ 3 carum *TCV*, earum *A* | fore] siue *TC* ‖ 4 sacratis *V* | fuisset] esset *Cic.* | ablatum *ex* obl- *corr.* *V*[2] | et *om.* *TC* | quidam *TC* | si in] sum *A* ‖ 5 para mo ea *A*, paromea *TC*, pari modo ea *V* | dicitur *V* | si *add.* *W.* | ΠΑΡΟΝΟΜΑCΙΑL *A*, *παρονομασία* *M*[4], **** *CV*, *om.* *T* ‖ 6 reperisse (*in* pep- *corr. m. 2*) *C* ‖ 7 peperisse *C* | pariter *TC*, parit *V* | mas *V*, mas,culinum (*sic*) *A*, masculina *C*, masculis *T* | et] ex *A* | tollenda *TC* ‖ 8 uxor̄ peper̄ *C* ‖ 9 sed] si *V* | nimii amoris est *TC*, amoris nimiū *A* | quod *V* ‖ 10 QVICQVID] qui[c]qid̄ *A*, aut quid *C* | decre· toll· (tol· *T*) *TC* | est decernere *T* ‖ 12 decretū (ū *ex corr.*) *C* ‖ 13 fingit *C* ‖ 14 et *om.* *T* | factum *dett.*: facturum *V*, facturum *ATC*; futura *Steph.*, uera *Westerh.* | suprasit *C* | errori (*sscr. m. 2*) locus *V*, t̃rori locus *A*, locus errori *TC* ‖ 15 Et] in (et *sscr. m. 2*) *C* | et *om.* *TC* | ut] et *A*, *om.* *TC* ‖ 16 fallatia *A* | in toto uis *Rabbow*: totius *codd.* | contentionis *TC* ‖ 17 q · o · *T* | mercat[2] *A*, *om.* *T* | modo] non *T* ‖ 18 sūme *A*, sn̄iae *V*, summum *T* | narratur (-at *C*) populo *TC* | restet] res & *A*, res[et] *C* ‖ 19 abrog[a]ẹtur (*corr. m. 2*) *V* ‖ 20 minueti cum *A*, numeticum *V*, immeticum (e *ex* ē) *C*

223 **18** 1 IS OBIIT MORTEM plene dixit, quod nos obiit tantum. Vergilius (*Aen. X 641*) 'morte obita'. 2 CHRYSIDIS PATREM fama est.

224 **19** 1 RECEPISSE ORBAM PARVAM 'paruam' dixit, ut sit uerum non posse eam facile suos agnoscere. 2 FABVLAE redit ad narrationem.

225 **20** 1 ATQVE IPSIS COMMENTVM P. 'atque' pro at, ut sit tamen. 2 COMMENTVM PLACET quod comminiscuntur, probant.

226 **21** 1 SED MYSIS AB EA EGREDITVR παρασκευή alterius scaenae. 2 EGO ME HINC AD FORVM nihil adhuc inuenit Dauus consilii, nisi ut quaerat Pamphilum moneatque.

3 EGO HINC ME AD FORVM uultuose hoc pronuntiatur, ut desit 'pergam' aut 'ducam me'. 4 MYSIS semper nomina comicorum seruorum aut a nationibus sunt indita, ut Mysis Syrus, aut ex accidentibus, ut Lesbia uelut ebriosa a Lesbo insula, quae ferax est suauissimi candidissimique uini, aut a moribus et uernilitate, ut Pseudulus, aut ex negotio, ut Chrysalus, aut ex qualitate corporis, ut Thylacus, aut ex specie formae, ut Pinacium.

4.

228 **1** 1 AVDIVI ARCHYLIS IAMDVDVM haec sunt inuentionis poeticae, ut ad οἰκονομίαν facetiae aliquid addant. nam

1 OBIIT] obit *A T C* | obit *T C* ‖ 2 obitā *A*, obita ⟨est⟩ *V* ‖ 3 phama *V* ‖ 4 paruam *Steph.*: prae(dixit) *codd.* | fit *C* ‖ 6 reddit *A C* ‖ 7 commentum *in ras.* V^2 | P.] placet *T C*, *in ras.* V^2 | at *A T C*, ac *V* | ut *om. T C* ‖ 8 cominiscunt[2] *A*, commi*niscuntur V* ‖ 10 parasceue *A V*, passcue *T*, Paresceue *C* ‖ 11 cęne *A* | me hino *A*, me hic *C*, me h· *T*, hinc me *V* | dauus inuenit *T C* ‖ 12 mone*atque V* ‖ 13 huic *T* | hoc *om. T* ‖ 14 desit *etc.*] *cf. Spengel ad h. l.* | MYSIS] *hic scaenae initium in A* ‖ 15 nomina] nōa (*ex* non *corr.*) ÷ *A* ‖ 16 ut Lesbia uelut] utiles · ina uelịt[u] *A* ‖ 18 iuni *A* | uernilitate] non uilitate *V* | et scudulus (stud- *T*) *T C* ‖ 19 chrisalus *A V*, Crisalus *T C* ‖ 20 chilacus *A*, thila///tus *C* (*T*?), thilaṭus[c] *V* | pinatium *C V* ‖ 21 *hic in codd. scaenae initium non est* | he *T C* | inuentiones *T C* ‖ 22 ut *om. T C* | adeo iKONOMIAN *A*, ad *** *V*, **** *T C* | facetiae *ed. pr.*: facere *A T C*, *om. V*

οἰκονομία est, ut accersatur obstetrix et conueniatur Pamphilus; facetia scribentis in his uerbis est, quod Archylis compotricem potissimum adduci iubere fingitur. 2 AVDIVI A. I. frequenter hoc modo Terentius compendium facit, ut egrediens loquatur persona de eo, quod est gestura, et simul doceat, quid ab altera gestum sit. 3 AVDIVI A. I. utrum 'iamdudum audiui' an 'iamdudum iubes', incerta distinctio est. 4 *Et* sunt qui 'iamdudum' quamprimum intellegunt, ut (*Verg. Aen. II 103*) 'iamdudum sumite poenas'.

229 **2** 1 SANE POL 'sane' multum, ualide; namque ualidus est, qui multum rerum necessariarum habet ad salutem. 2 TEMVLENTA produc primam syllabam TE. 3 TEMVLENTA uinulenta, hoc est ebriosa, quia temetum uinum, unde abstemius sobrius. dictum autem temetum ab eo, quod temptet mentem. 4 TEMVLENTA uino, TEMERARIA natura.

230 **3** 1 NEC SATIS DIGNA CVI C. P. bene in conclusione illa specialiter probauit dicendo non idoneam, cui committatur primus partus mulieris. 2 Sed mire signateque dixit 'committas': etenim committimus magna et quae salutem in dubio habent. 3 NEC SATIS DIGNA CVI COM-

1 OIKONOMIA *A*, oikonomia *T*, oyrΦo· nomia *C*, *ιοκονομίαν* M^4, * * * *V* | accersetur *A V*, -itur *TC* | obste///trix *C* ‖ 2 fac &iā *A* | scribendi *V* | quod] quia *C* ‖ 3 iubere *Steph.*: iubet et *codd.* | finger̄ *T* ‖ 4 A.] archilis *V* ‖ 5 egre*di*ens *V* | loquitur *TC* | quod] quae *TC* ‖ 6 quod *T* | altero *V* | archilis *T* | I. *om. V* | uerum *C* ‖ 7 iubes — 9 ut iamdudum *in mg.* V^2 ‖ 8 qui] quod *A* | quam primum *W. coll. Serv. Aen. II 103*: iam primum *codd. An* nunc pr.? *sic schol. Bemb. Eun. III 1, 58* | intelligant *TC* ‖ 9 sumito *A*, sum̄t *T*, sumite (ite *in ras. m. 2*) *C* ‖ 10 ualide *sscr.* V^2, alias *TC* V^1, alios *A* ‖ 11 mult*um* *V* | necessariarum *ex* -orum *corr.* C^2 ‖ 12 ⟨et⟩ temulenta *C* | produc *A*, -cit *V* | TE *om. V* ‖ 13 uinolenta *C*, uiolenta *T*, *om. V* ‖ 14 abstremuis *A* ‖ 15 ab eo *sscr.* C^1 | tentet *V*, ten///tet *ex* temptet *corr. C*, tpoē *T* | Temidenta *C* ‖ 16 uino] uero *TC* | natura] nam *C* ‖ 17 dignum *T* | C. P.] C·P· primum *A*, comm· primum *TC*, committas p· duas res *V* (*cf. infra*) | in9clusiēs (conclusione *sscr. m. 2*) *C*, inclusione *V* ‖ 19 primum *T* | mire] muri *A* ‖ 20 cōmitas *A* | quae *ex* quia *corr. C* ‖ 21 cu[i] *A*

MITTAS PRIMO duas res: nec parientem nec primo partu. figura δύο δι' ἑνὸς, ut Vergilius (*Aen. III 42—43*) 'non me tibi Troia e. t.' et (*IX 448*) 'dum domus Aeneae C. i. s.'

231 4 1 TAMEN ⟨EAM⟩ ADDVCAM redit ad illud, 'quamuis coacta'. 2 IMPORTVNITATEM SPECTATE importunitas neque loci neque temporis habet commoditatem. 3 ANICVLAE Archylidis scilicet.

232 5 QVIA COMPOTRIX EST in uultu remansit oratio; deest enim per figuram ἔλλειψιν 'ideo illam uult arcessi'.

233 6 IN ALIIS POTIVS PECCANDI utrum in aliis mulieribus an in aliis rebus?

234 7 1 SED QVIDNAM PAMPHILVM E. exanimatus est perturbatus, ut Vergilius (*Aen. V 805*) 'exanimata sequens inp. a. m.', exanimus mortuus, ut idem (*Aen. XI 30*) 'corpus ubi exanimum p. ⟨P.⟩ A.' 2 VEREOR QVID SIT 'quid' ob quid, propter quid sit exanimatus. 3 Aut aliter 'quid sit' id est: quid sit negotii. 4 Sed quidam putant 'quid' pro quare, ut (*Verg. Aen. I 518*) 'quid ueniant'. 5 Aut deest 'propter', ut sit ⟨propter⟩ quid.

235 8 NVMQVIDNAM hoc comicum est et Terentianum 'numquidnam', cum exceptis 'num' et 'nam' sufficere ad interrogationem potuisset τὸ 'quid'.

---

1 primum *AC* | res] ines (res *sscr. m. rec.*) *A* | nec *1.*] neque *V* ‖ 2 ΔΙΟΔΙΗΝΟC· *A*, ἔλλειψιν M^4, **** *TCV* ‖ 3 e. t. *om. TCV* | et dum *om. C* | c·i·s· V^1, capitolii immobile saxum V^2 ‖ 4 reddit illum *TC* | quamuis *Rabbow*: quod *AV*, quia in *TC* ‖ 5 quo acta ⟨est⟩ *TC* | SPECTATE] s· *T* ‖ 7 archilias *A* ‖ 8 uultu /// /// *A* ‖ 9 Є·ΛΛΙΨΙΝ *A*, ἔλλειψιν M^4, **** *CV*, *om. T*; αποσιωπησιν *ed. pr.* | accersiri *TC* ‖ 12 pamphi*lum V*, p· *T* | E.] ÷ *A*, ex·u· *TC* ‖ 14 inp.] in·P· *A*, m·p· *CV* | ⟨et⟩ exanimis *AV*, (-us) *T*, (-is *ex* -us *corr.*) *C* ‖ 15 corpu^{s}m (*sscr. m. 2*) *C* ‖ 16 quid *om. TC* | ob quid ⟨sit⟩ *TC* ‖ 17 quid sit *in ras.* V^2, quid *A* | est *om. A* | quod sit negocium *V* | Sed] si *TC* | quidnam putat *TC* ‖ 19 ueniat *TC* | deesse *T* | propter *W.*: poste *A*, post *TC*, nam *in ras.* V^2 | ut *in mg.* V^2 | propter *add. W.* ‖ 20 num *ex* nam *corr.* C^2 | et] ex *A* | *nun*quidnam *V* ‖ 21 *num* et nam *V*, nunc etiam *A* | sufficeret *A*, quid sufficere (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 22 to *TC*, & *A*, *om. V* | quid *om. V*

5.

236 **1** 1 HOCINE EST HVMANVM FACTVM A. I. hic inducitur adulescentis animus circa nuptias, ut ex magnitudine metus ingens gaudium comparetur in fine fabulae cognita Glycerio. et simul id agitur, ut magis magisque per Mysidem Pamphilus excitetur ad resistendum patri nuptias indicenti. 2 HOCINE EST H. F. A. I. ab iracundia et dolore coepit: iracundia ex iniuria descendit, dolor ex miseria. 3 HOCINE EST H. F. A. I. quasi deliberatio est, in qua duae partes sunt, una patris, altera amicae; pro suasore Mysis est. 4 Principium ab inuectione est, in qua primo ut hominem accusat, deinde ut patrem. 5 HOCINE EST H. F. hoc est dilatare orationem, ne diceret quod fecit. et est peruersa αὔξησις a maioribus descendens ad minora per amplificationem accusationis. 6 FACTVM AVT INCEPTVM in aliis 'factu aut inceptu' fuit. 7 HOCINE EST OFFICIVM 'officium' dicitur ab efficiendo, ab eo, quod quaeritur in eo, quid efficere unum quemque conueniat pro condicione personae.
2 1 QVID EST SI HAEC NON CONTVMELIA EST sic dici-
237 mus de his, quae necessario hoc sunt, quod dicimus.

1 Heccine *A*, hoccine *TCV* ‖ 2 animus *in ras.* V^2; metus *Schopen* | circa *in mg.* V^2 | metus *Rabbow*: eius *codd.* ‖ 3 compar*etur* *V* ‖ 4 et] et *A* ‖ 5 indicentis (tis *in ras.*) *A*, indicentiṣ *C* ‖ 6 hoccine *codd.* | ϵ · h · F · XI · *A*, est h · f · *T*, est hoc factum *C* ‖ 7 hoccine *codd.* ‖ 8 EST] · x · *A* ‖ 9 pro suasore] persuasorie *in ras.* V^2 | est ⟨est⟩ *V* ‖ 10 ab] ad *A* | inuentione *codd., corr. Steph.* | primo *om.* *C* | ut *in ras.* V^2, & *A* | homines *A*, homin*em* *V* ‖ 11 accus^{e}at *C* | ut *in ras.* V^2, in *A* | hoccine *TCV*, hęccine *A* | EST] x · *A* | H · F ·] hoc f · *C*, h · *A*, *om.* *V* ‖ 12 quid *T*, quia *C* ‖ 13 auxesis *A*, *in ras.* V^2, ausesis *T*, auresis *C* | a m*ai*oribus *V*, amatoribus *T* | m*in*ora *V* ‖ 14 acusationis *A* | *aut* inceptum *in aliis* *V* ‖ 15 factuṃ *V* | inceptū *A*, inceptuṃ *V* | hoccine *codd.* ‖ 16 officiendo *A*, *e*fficiendo *V* | q*uae*ritur *V* | in eo *post* efficere *codd., transp. Rabbow* | quid *om.* *C* ‖ 17 conueniat *in mg.* V^2, conueniat *C* ‖ 18 Quod *A* | si hęc non contumedie? *A*, si contumelia non est hec *TC* | si^{c} *C* ‖ 19 quae] qui *TC* | haec sunt *V* | quod *L* (*ed. pr.*): quid *TCV*, qui^{d} *A*

2 SI HAEC NON CONTVMELIA EST 'haec' cum stomacho δεικτικόν quasi aliquo contradicente non esse contumeliam. Cicero (*in Verr. I 10, 28*) 'quid est, quaeso, Metelle, i. c., si hoc non est?'

238 **3** 1 VXOREM DECREVERAT DARE SESE MIHI H. decernere est de magnis rebus certam proferre sententiam. 2 VXOREM DECREVERAT propositio iniuriae. 3 NONNE OPORTVIT oportuisse ad patrem refert, nam nec sic consentiret ad nuptias: sed fac tu me uelle: nonne oportuit p. m. a.? dolet autem se spatium non habuisse consilio.

239 **4** 1 NONNE . . . . . OPORTVIT quam de stomacho repetitum est 'oportuit'! 2 *Et* de more 'praescisse me ante'. 3 ⟨PRAESCISSE ME ANTE⟩ 'praescisse' proprie ad eum refertur, hoc est ad Pamphilum. 4 COMMVNICATVM quod neque huius proprium neque illius est. 5 *Et* 'ante' abundat aut certe 'prae', cum sufficiat 'scisse'. 6 COMMVNICATVM quia nuptiarum non omnis potestas in patre est.

241 **6** 1 QVID CHREMES transit a patre nunc ad socerum. et redit τὸ 'quid' non ad Chremetem, sed ad illum transeuntis [dicitur] est et non considerantis, quid dicat.

1 non contumelias̨ *A*, contumelia non *TC* | hec *dett.*, hoc *ATCV* ‖ 2 dicticon *A*, dictum *TCV* (*schol. Paris.*) | contumelia *A* ‖ 3 quid est] quidē *AC*, quid *V* | me tolle *T* ‖ 5 sese mihi dare *C* | H.] hoc; *A*, hoc ē *V* | decreuere *A* ‖ 6 est *om. V* ‖ 7 propositio *ex* prep- *corr. C*, *om. A* | iniureȩ *A*, iniure (i *supra*) *C* | nonne *V*, sine *A* ‖ 8 oportuisse] oportuit scil. *Lindenbr.* ‖ 7 nec si contiret *T*, nec si concitet *C*; consentirem *Steph.* ‖ 9 factum /// (m *eras.*) euelle *A*, factum me uelle *TCV* ‖ 12 none *A* | OPORTVIT] oportuit o· *TC*, oportuit communicatum *V* ‖ 13 praescisse me ante *om. V* ‖ 14 PRAESCISSE ME ANTE *add. W.* | precisse *A* | proprie *V* | ad *in ras. V*², *om. ATC* ‖ 15 refertur ⟨qui queritur⟩? | pamphilum (pam *in mg. m. 2*) *V*, pamphilus *A*, pamphili *C*(*T?*) ‖ 16 huius *in ras. V*², hęc sunt *A*, hes̄ *TC* | est neque illius *TC* ‖ 17 scisse *sscr. C*² ‖ 19 QVID — *p. 103, 2* quod ait *om. C*¹, *add. in mg. C*² | transit] transitio *Schoell* ‖ 20 et *ante* 19 ad *A*, *om. rell.* | reddit *T* | ·to· *TC*, *om. V* | ad *om. TC* ‖ 21 dicitur *secl. Rabbow* | est *D* (*Steph.*), *om. rell.* | non *ATV*, cum *C*²; *del. Schopen. An* nunc?

240 5 QVOD VERBVM AVDIO 'uerbum' pro *ἀξιώματε* more suo posuit, *id est 'uxorem dare' quod ait (v. 3)*.

241 6 2 QVID CHREMES irascitur patri, quod cogat, Chremeti, quod non neget uxorem. 3 Noue: dolet non odio haberi, non repudiari. 4 QVID CHREMES QVI D. non latuerat Pamphilum repudiasse Chremetem. unde et Dauus ait (*I 2, 6*) 'qui posteaquam audierat non datum iri filio uxorem suo'.

242 7 1 ID MVTAVIT noue dixit 'id': *τὸ* 'id' enim ad 'denegarat commissurum mihi gnatam uxorem'. 2 ⟨***⟩ parauerat nuptias, et Chremem mutare sententiam. 3 ID MVTAVIT QVONIAM ⟨ME IM.⟩ *παρόμοιον. nam quotiens uerba sunt, παρόμοιον dicitur, quotiens nomina, παρονομασία.*

243 8 1 ITANE O. 'obstinate' facere est aliquid in alterius malum cum conatu facere perseueranter et in alterius perniciem nimis niti. 2 VT ME A GLYCERIO MISERVM A. magna ui usus est uerbi et proprietate. unde est illud

1 QVOD] quia *TC* | pro aξIωMΔτe morose suo *A*, pro *ἀξιώματε* more suo (*ἀξ- m. 4*) *M*, *** *pro* more suo *V*, more suo * * * *T*, * * * more suo *C* ‖ 2 id est *om. C* | darē *T* ‖ 3 chremet*i///* *V*, chremetem *ATC* ‖ 4 quod] quia *C* | neget] ueget²; *A* | Noue] nonne *V* ‖ 5 repudiar *C* | QVI D.] quid *TCV*, *in ras. A* | non] eius *in ras. A* | latuerat *Steph.* (latuerāt *ed. pr.*): latura (latera *TC*) erant *TCV*, *in ras. A* ‖ 6 pamphilum rep(udiasse) *in ras. A* ‖ 7 audierat] auditus (-um *T*) fuerat *TC* ‖ 8 suo uxorem *C* ‖ 9 ID] Id÷ *A* | muta*uit noue* *V*, mutauit an q̃ *T* | *τὸ*] to *V*, tu *TC* | adde negarat *AC*, (-at *in ras. m. 2*) *V* ‖ 10 m · g · u · *T* | *lac. sign. W.*; *suppl.* ID MVTAVIT necesse fuerat, quoniam pater *vel sim.* | parauerat *C*, -ratur *T*, p*ar*auerat *V*, putauerat *A* ‖ 11 chremes *A*, chremetem *TCV* ‖ 12 ID] id ÷ *A* | QVONIAM] quō; *A*, quoniam *TC*, (am *in ras. m. 2*) *V* | ΠΔPOMOЄON *A*, *παρόμοιον* *M*⁴, *** *TCV* | nam — 13 dicitur *om. TC* ‖ 13 sunt ΠΔPOMOIO *A*, * * * sunt *V* | nomina *in ras. V*² | ΠΔPONOMΔCIΔ *A*, *παρονομασία* *M*⁴, * * * * *TC*, *om. V* ‖ 15 ITANE O.] ita nec *A*, itane *TCV* | obstinare *A* | est facere *V* ‖ 16 facere *ante* 15 aliquid *C*, *om. T* | perseuerantẹ̀r (*corr. m. 2*) *C* | et *sscr. C*² ‖ 17 niti] uti *V*, *om. TC* | glicere *A*, gl · *T* | m · *T* | A.] abstrahat *V*, *om. A* ‖ 18 est *om. TC* | illud est *TC*

(*Verg. Aen. II 435*) '⟨diuellimur inde⟩ Iphitus et Pelias mecum'. 3 ABSTRAHAT magna indignatione usus est, tamquam Chremes non tam filiae consultum uelit quam laesum Pamphilum.

245 **10** 1 ADEON HOMINEM E. I. neminem putat esse in genere humano ita infelicem ut se, quod est commune omnium, qui in aliquo maerore consistunt. itaque non se, sed condicionem humanam dolet et queritur natum esse quemquam, qui possit esse tam miser ut ipse est, ac per hoc: se. 2 ADEON HOMINEM E. I. amatorie amore nominato exsiluit in gemitus. sic Vergilius (*Aen. III 311—12*) 'aut, si lux a. r., H. u. e.?' 3 INVENVSTVM AVT I. Q. i n u e n u s t u s est sine uenere, id est sine gratia, quem omnes respuant repudientque pulchrae et quem deformes appetant. 4 INVENVSTVM AVT INFELICEM i n u e n u s t u s, cui displicens obicitur, i n f e l i x, cui placens negatur. 5 AVT INFELICEM QVEMQVAM VT EGO SVM adeo se miserum dicit, quod sibi repudiare non licet, ut propter se doleat humanum genus, in quo sit aliquis tam miser. ut (*Verg. Ecl. IX 17*) 'cadit in quemquam'. 6 VT EGO SVM *ἀνακόλουθον* est 'ut': 'quam' enim inferre debuit, non 'ut'.

246 **11** PRO DEVM ATQVE H. F. quam ferueat indignatione, hinc aspice, quod frequenter exclamat. 2 PRO DEVM A. H. F. alia exclamatio est aduersum socerum.

1 diuellimur inde *add. W.* (*post* mecum *ed. pr.*), *cf. ad Andr. III 2, 39* | infixus *T*, (x *in* t *corr.*) *C*, *in*fitus *V*, iste *A* | et] ē *in ras.* *V*² | pellias *C* ‖ 2 abstrahit *A* ‖ 3 tamque *C* ‖ 5 ADEON — 10 hoc se *om. A* | HOMINEM] h· *V* ‖ 9 que*nquam qui* possi*t* *V* | mise*r* *V* | ac] et *V* ‖ 10 adeo n̄ *A* | amatoris *TC*, (s *in ras. m. 2*) *V* | amore *ex* amare *corr. A* ‖ 11 exibuit *TC*, ex*hibuit* *V* | sic] si *C* ‖ 12 aut si lux] aui si lux *TC*, aui silice *A*, *om. V* | Inuentum *TC* | inuentus *TC* ‖ 14 resputant *A* | repudiantque *TC* ‖ 15 inuentus *TC* ‖ 17 ut e·s· *T* ‖ 18 dix̄ [cit] (*corr. m. 2*) *C* | quod] quia *TC* ‖ 20 in *sscr. A* | quemque *C* ‖ 21 ΔΝΑΚΟΛΟΥΡΕΟΝЄ· ut *A*, *ἄναχοαλουθον* (*m. 4*) est ut *M*, **** est ut *TC*, (est *in ras. m. 2*) *V* | infe*rre* *V* ‖ 22 proh *V* | atq; (*in ras. pro* fid *m. 1*) *A*, a· *V* | H. F.] hominum fidem *C* | qm̄ *T* | indignationē *C* ‖ 23 quod] qui *A*, ꝑ *TC* | proh *V* | DEVM] ·d· *V* ‖ 24 h·a·f· *C* | aduersus *V*

247 **12** EFFVGERE 'effugere' in totum fugere.

248 **13** 1 QVOT MODIS C. S. si 'Chremes spretus', intellegeremus Pamphilum dicere, quod operam dederit, ut se repudiaret Chremes, ut supra (*v. 7*) dixit 'mutauit, quia me immutatum uidet'. 2 QVOT MODIS C. Pamphilus an Chremes? 3 ACTA AC TRANSACTA prouerbiale est in id negotii, de quo nihil supersit ad agendum. 4 FACTA a Pamphilo, TRANSACTA a Chreme.

249 **14** 1 REPVDIATVS R. quasi et haec iniuria sit, repudiare et repetere. 2 *Et* tale est in Eunucho (*I 1, 4*) 'exclusit: reuocat'.

250 **15** 1 ALIQVID M. A. duplex contumelia est: et 'monstri' et 'aliquid'; minus enim esset 'aliquod monstrum'. sic alibi (*Hec. IV 4, 21—22*) 'quid hominis uxorem habes?'

2 *Et* mutauit genus dicendo 'ea', quod femina est. sic in Eunucho (*IV 4, 28—29*) 'taces? monstrum h., n. d.?'

3 ALIQVID M. A. EA dum 'monstrum' dixerat, 'ea' subiunxit tamquam non uerbis sed sententiae seruiens.

249 **14** 3 NISI ID EST QVOD SVSPICOR coniecturale argumentum.

250 **15** 4 EA QVONIAM NEMINI OBTRVDI mire 'obtrudi' quasi inuito. et totum cum iracundia. 5 OBTRVDI infligi, impingi.

1 EFFVGERE] effugare *ut uid., in ras. A* | effugere *om. V* ‖ 2 quod *TC* | s.] f· *TC* ‖ 3 quod] quia *TC* | opem *C* ‖ 4 ĩmitauit *T* ‖ 5 me *om. TC* | immut- uidet] mimis *T* | quod modis s·c· *C*, quo modis e· *T* | a*n* *V* ‖ 6 acta ac (an *TC*) transacta *TCV*, & uecta astrans actā *A* | est *om. A* | in id *in ras. V²*, in *A* ‖ 7 FACTA a] facta *A*, *acta*ᵃ (*sscr. m. 2*) *V*, facta autem a *TC* ‖ 8 ⟨et⟩ a *C* | chremete *V*, cremetis *T* ‖ 9 R.] ·i· *V* ‖ 10 ac repetere *V* ‖ 11 exclusus *A* ‖ 12 est *om. TC* | monstret aliquid (d *ex* t *corr.*) *A* ‖ 13 enim minus *TC* | aliquid *TC* | monstrum — 16 taces *om. T* ‖ 14 hominis] mulieris *Ter. Hec. et Don. ad h. l.* | habeas *A*, habeas *V* ‖ 15 mutu ut *A* | dicendo *ex* -da *corr. A* | ea] et *C* | quod] quoniam *CV* | feminarū sic *A* ‖ 16 n.] u· *V* ‖ 17 M. *om. T* | EA] c·a· *C* | dixit *TCV* ‖ 18 sententiae] sensui *V* ‖ 19 ID EST] id *TC*, idem/// (q; *eras.*) *A* | q· *T* | SVSPICOR] spiritupicorus *A*, s· *T* | argumentum ⟨est⟩ *V* ‖ 20 memini *C* | obstrudi *A*, obtendi *T* | mire obtrudi *om. V* ‖ 21 et *ed. pr.*: ei *codd.* | totam (u *sscr.*) *C*, tototum *T* | infligi *V*, infringi *TC* | impingi ITVR] inpingitur *A*, impingui Itē *T*

251 **16** 1 ITVR AD ME dotem amator non cogitat et ad utilitatem trahit, quod ultro uenit et quod se repetit Chremes. 2 ITVR AD ME quasi ad hostem. Plautus in Pseudulo (*I 5, 38*) 'itur ad me' et Vergilius (*Aen. IX 423—24*) 'simul ense recluso ibat in Euryalum' proprie. 3 ORATIO HAEC ME M. etiam pauca uerba ueteres orationem dicebant.

252 **17** 1 NAM QVID EGO DICAM DE PATRE quasi dicat: quid ego de patre dicam, qui alienum accusauerim Chremem? 2 NAM QVID EGO DICAM DE PATRE redit ad patrem, in quo noue hoc accusat neglegenter eum agere, quod nolit fieri.

253 **18** 1 TANTAMNE REM T. N. summum uoti ac nuptias. 2 PRAETERIENS MODO hic specialiter ostendit, quid peccauerit pater. 3 PRAETERIENS MODO M. A. F. undique conflatur accusatio: ex facto, quod 'praeteriens'; ex tempore, quod 'modo'; ex loco, quod 'in foro'; ex modo et uerbis ⟨'uxor tibi d. e. h.'⟩.

254 **19** VXOR TIBI D. E. H. mire 'ducenda': semper hoc genus declinationis necessitatem ostendit, ut Vergilius (*Aen. XI 230*) 'aut pacem T. ab r. p.'; Sallustius (*Hist. I fr. 55, 7 M.*) 'agendum atque obuiam eundum est, Q.'

255 **20** ID MIHI VISVS EST D. A. C. A. S. T. ad 'hodie' 'cito' rettulit, ad 'uxor tibi ducenda est' 'suspende te'.

1 anator *A* ‖ 2 utilitatem] *sc. Chremetis*; uilitatem *Steph.* ‖ 4 psedubo *T*, sedulo *C* | itur] int̄ *A* | ad te *Plaut.* ‖ 5 simul *om. C* | reclusa *TC* | eurialum (aur- *T*) *codd.* | proprieq; *V* ‖ 6 ME] me me *C* | ora*tionem* *V* ‖ 8 NAM — 9 Chremem *om. V* | dicam *in mg. A* | quasi dicam *C* ‖ 9 dicebam *ATC* ‖ 10 PATRE] p̄? *A* | reddit *C*, redidit *T* ‖ 11 no*ue* *V* | accusat hoc *T* | eum *sscr. C*[1] ‖ 12 uoluit *TC* ‖ 14 MODO — 15 peccauerit *in ras. V*[2] | hęc *A* | ostendit *om. T* | quod *C* ‖ 15 pater praet · modo · undi(que) *in mg. V*[2] ‖ 16 conflatus *A* | ẹxcusatio (ac *sscr.*) (*corr. m. 2*) *C* | ex facto *om. T* | ex *tempore* *V*, extēp̄s *A*, eo tempore *TC* ‖ 17 ex loca *A*, ex hoc loco *TC* | quod] quia *TC* | et] et in *A*, ex *TC* ‖ 18 uxor — h. *add. W.* ‖ 19 E. H.] ē· *TC* | semper *in ras. V*[2] ‖ 20 deđonis *A* ‖ 21 aut] ut *ATC*, et *V* | T.] t' *C*, tibi *T* | ob *C* ‖ 22 eumdum *C* | Q. ID] Q · iđ *A*, Quod *T* ‖ 23 usus e· *V*, uis et est *TC* | A. C.] abi c· *T*, abi cito *C* | A.] a · c · *TC* | T.] te *V*

257 **22** 1 AVT VLLAM CAVSAM I. S. F. duo patent in defensione: aut uera aut ad tempus commodata.
2 Ineptum est, quod a quouis reprehendi potest, falsum est, quod etiam prudentem possit fallere.

258 **23** 1 QVOD SI EGO RESCISSEM ID P. si mecum communicasset prius. 2 QVID FACEREM SI QVIS M. R. ipse se reprehendit. 3 QVOD SI RESCISSEM *ὑποφορά.*

259 **24** 1 VT HOC NE FACEREM ut tacerem. 2 *Et* nota 'facerem' pro tacerem. 3 SED NVNC QVID PRIMVM E. deliberatio et partes eius.

261 **26** 1 AMOR MISERICORDIA haec oratoria sunt, cum unum negotium in multas distrahimus partes. 2 AMOR a necessario, MISERICORDIA *ἀπὸ τοῦ ὁσίου*, — 3 *MISERICORDIA* ⟨*H.*⟩ *ἀμφιβολία.* — NVPTIARVM SOLLICITATIO a perturbatione; quibus colligit consulere se non posse.

260 **25** DIVERSAE TRAHVNT pro in diuersa.

261 **26** 4 SOLLICITATIO sollicitudo est, quae inhaeret mentibus, sollicitatio, quae ab alio fit.

262 **27** 1 TVM PATRIS PVDOR QVI ME TAM L. P. hoc ad illud spectat (*I 1, 124*) 'tute his rebus f. p.' 2 TVM

1 aut /// *V* | CAVSAM I.] causa ∸ *A* | I. S. F.] ineptam saltem falsam *C*, inepta s·f· *T*, i·f· *V* | patent *Rabbow*: tempora *codd.*; comparantur *Steph.* ‖ 2 defensione *CV*, defensionem *AT* (*dett.*) | commendata *TCV* ‖ 3 quo*uis* *V* | reprehendat. Post *TC* ‖ 5 resc*is*sem *V*, recisse *A*, r· *T* | ID] id̄· *A*, i· *T* | metum *A* ‖ 6 M. R.] me roget *TC* ‖ 7 QVOD] qui *TC* | RESCISSEM] res ṡcisceret *A*, resciret *V*, rescierit *TC* | ΥΡΟΦΟΡΑ, *ὑπόφορα M*[4], * * * *TCV* ‖ 8 NE] me *TC*[1] | tacerem] facerem *TC* ‖ 9 quid ⟨hoc⟩ primum ē *TC*, quod primum ē *V* ‖ 12 in *om.* *C* | detrahamus *C* | *ἀπὸ τοῦ ὁσίου Lindenbr.* (*cf. Eugr.* 'humanitas'): ΑΠΟΤΟΥΟΥCΙΟΥ *A*, * * * * *TC*, a * * * *V*; *ἀπὸ τοῦ αἰσίου Steph.* ‖ 13 MISERICORDIA] mira *C*, mire *T* ‖ 14 H. *add.* *W.* | amΦibolia (Φ *in ras.*) *A*, amphibolo(g)ia *V*, amphibologia *TC* | solitatio *C*, solicitudo *V* ‖ 15 colliga(i)t *V* ‖ 16 diuerse *ATV*, diuersa(e) (*sscr. m. 2*) *C* | in diuersa ⟨trahunt (-hit *C*)⟩ *TC* ‖ 17 ineheret *C* | inhaeret — 18 quae *om.* *T* ‖ 18 ab illo (fit *om.*) *T* ‖ 19 TVM — 20 f. p. *om.* *TC* | TVM] cum *A* | L. P. *om.* *V* ‖ 20 tute] ·T·V· te *A*

PATRIS PVDOR ἀμφιβολία. 3 QVI ME TAM LIBERALI P. explanatio, in quo pudendum sit apud patrem.

263 **28** 1 EINE EGO VT ADVERSER pronomen hoc uim qualitatis habet et est t a l i, t a m b o n o.

262 **27** 4 QVI ME T. L. P. atqui accusabat eum: sed amator est.

263 **28** 2 EINE EGO VT ADVERSER uidetur inclinasse, ut secundum patris animum consisteret, sed amore ad incerta iterum reuoluetur.

264 **29** QVORSVM ACCIDAT ad quam rem, quo uersum.

265 **30** 1 SED NVNC PEROPVS EST AVT HVNC CVM IPSA AVT calliditati femineae et astutiae sententia haec congruit. 2 CVM IPSA 'ipsa' nunc d o m i n a m e a. 3 ADVERSVM HVNC apud·hunc. alibi (*I 1, 15*) 'et id gratum fuisse aduersum t. h. g.'

266 **31** DVM IN DVBIO EST ANIMVS P. M. H. V. I. I. translatio haec est a mole alicuius ponderis, quae antequam in loco sederit, cum incerta pendet, facillime commouetur.

267 **32** 1 QVISNAM HIC LOQVITVR MYSIS SALVE hoc secum; deinde conuersus uidit. 2 SALVE difficile est inuenire aliud uerbum, quod sic declinetur ⟨ut⟩ s a l u e et s a l u e t e, quippe huius uerbi per modos rara est declinatio.

1 amΦibolia *A*, amphibolgia (o *sscr.*) *V*, amphibologia *TC* | TAM] t· *T* | l· *TC* ‖ 2 in qua *codd., corr. Steph.* ‖ 3 ago (*corr. m. 2*) *C*, e· *T* | VT *om. T* | aduerset *A*, aduerser (a· *T*) sed *TC* | hic *V* | uim *om. TC* ‖ 4 tam *Steph.*: an *codd.* ‖ 5 T.] iam *C* | atqui *A*, an qui *TCV* | ⟨me⟩ accusabat *T* | sed] si *in ras. V²* ‖ 7 EINE] & ne *A* | ut ego *C*, ut e· *T* | aduerset² *A* | uideretur *A*, uideṛetur *V* ‖ 8 fecundum *C* | sed *Steph.*: et *AV*, *om. TC* ‖ 9 reuoluetur *A*, -entur *T*, -eretur *CV* ‖ 10 adcidat *C* | uersu *C* ‖ 11 NVNC] non *C* | aut *in ras. V²*, *om. T* | IPSA] illa *in ras. V²* ‖ 12 feminę *A*, feminae (e *sscr. m. 2*) *V* | astutae (i *sscr. m. 2*) *V*, astute *T* | sententi*a* *V*, sententie (*in* -tia *corr. m. 2*) *C* ‖ 14 ⟨et⟩ alibi *TC* | aduersum t. h. g.] a·n·o· *TC* ‖ 16 P.—I.] *** *TC* | V. I. I] t· i· *A* ‖ 17 hoc est *V* | alicuius] abcius *A* ‖ 20 conuersus uidit] uidit rursus *V* | est *om. T* | aliud inuenire *TC* ‖ 21 ut *add. Schopen* | saluete] saluere *A*, saluare *TC* ‖ 22 quippe] quin proprie *V* | huius] hēs *C* | uerbum *C* | rara] recta *TC*

3 QVIS HIC L. principium Terentianum in iungendis personis. 4 O SALVE PAMPHILE 'o' interiectio est optantis aduentum aut repente percussi. 5 QVID AGIT amatorie et familiariter non addidit quae. Vergilius (*Aen. IV 479*) 'quae mihi reddat eum uel eo me soluat amantem'. 6 ROGAS lenta quaedam et tristis responsio est et dolore plena.

268 **33** 1 LABORAT EX DOLORE duplicem laborem Glycerii esse dicit: unum partitudinis, alterum curae et sollicitudinis Pamphili nuptiarum. 2 LABORAT EX D. A. E. H. M. S. D. callide aggreditur iuuenem, nam utrumque propter illum perpetitur, et dolorem et sollicitudinem. 3 ATQVE EX HOC M. S. E. D. Mysis, quae contra patrem suasura est, incertum inueniens Pamphilum facile ad se conuertit mentione dominae suae et maxime ⟨eo⟩, quod addidit, ut illam aegram esse dicat: qua re statim perfectum est quod uolebat, 'egone istuc conari queam?' ut dicat Pamphilus.

269 **34** 1 QVIA OLIM IN HVNC SVNT CONSTITVTAE NVPTIAE nec addidit 'a patre', sed inuidiose, quasi et a Pamphilo sint constitutae. 2 ⟨* * *⟩. an 'timet' in negotio, ⟨* * *⟩?

3 IN HVNC SVNT C. idem enim dies est, quo placuerant destinatae nuptiae, quamuis Chremes renuntiauerit. 4 *Et*

1 L.] loquitur *C V* ‖ 2 °interiectio (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 3 aduentus *T C V*, affectus uel aduentus *A*; *corr. ed. pr.* | perculsi *Steph.* | agit? *A*, agitur *T C V* | amiratiue *C*, amotiue *T* ‖ 4 addidit(!) *C*, abdidit *T* ‖ 5 amantem *ex* amorem *corr. C* ‖ 6 quaedam *ex* quidem *corr. C* ‖ 9 dicit *in ras. V*², dū *A* | partitudinis] partus et egritudinis *in ras. V*² ‖ 10 D.] dolore *C V* | A.] atque *V* | E. *om. V* | H.] b· *C*, m· *T* ‖ 11 S· ⟨e·⟩ *T* | D.] de *TC* ‖ 12 et solicitudinem et dolorem *V* ‖ 13 HOC] h· *TC* | E. D.] c·d· *V*, ** *C*, *om. T* ‖ 14 suas*ura V* ‖ 15 mentio ⟨est⟩ *T*, mentionem ⟨ē̦⟩ *C* | eo *add. Rabbow* | addit *ed. pr.* (*L*) ‖ 16 aegram] &grām *A* ‖ 17 quod] qui *C* | Ego^ne (*sscr. m. 2*) *C* | queram *C* ‖ 19 OLIM] diē *C*, di² *T* | constitute sunt *C*, constitutae *A V* ‖ 20 et *om. V* ‖ 21 an — negotio] *praemissa fuerat altera differentia uelut schol. 34, 5; sequebatur* 'sollicita est' ante negotium. *uestigium compilatoris!* ‖ 22 SVNT *om. C* | C.] constitutae *V*, diem *TC* | id*em V* ‖ 23 destinatae] constitutae *V* | denuntiaret *C*

supra (*I 1, 75*) 'hic nuptiis dictus est dies'. 5 TVM AVTEM HOC TIMET ['tum' praeterea: tertiam sollicitudinem habere Glycerium ostendit, ne deseratur a Pamphilo. SOLLICITA EST DIE] sollicitudo rerum incertarum magis, [IN HVNC SVNT CONSTITVTAE N.] hic certior metus est et grauior.

270 **35** 1 EGONE ISTVC CONARI QVEAM ideo sic Pamphilus, quia illa inuidiose non 'deserere cogaris' dixit, sed 'deseras'. 2 EGONE ISTVC C. Q. non 'perficere' sed 'conari': uelle aliquid ad scelus effectio est, etiamsi non potest fieri; hic enim uoluntas, non factum damnatur, ut Vergilius (*Aen. VI 624*) 'ausi omnes i. n. a. p.' 3 Ergo 'conari' leuius est quam 'facere'.

271 **36** 1 EGONE PROPTER ME ILLAM magna uis est in pronominibus: et diuersa sunt et singula et non praecipitantur nec dicuntur uno spiritu, sicut in Eunucho (*I 1, 20*) 'egone illam, quae illum, quae me'. '*quae illum' id est amat, 'quae me' id est non amat.* 2 EGONE euidenter subauditur 'id fieri sinam?'

272 **37** 1 QVAE MIHI SVVM A. ab eius beneficiis. 2 SVVM ANIMVM quantum ad amatorem pertinet. 3 ATQVE OMNEM VITAM hoc est: ut maritum speraret. 4 QVAE MIHI SVVM A. A. O. V. C. argumenta a consequenti: si eam deserit, haec subiciuntur.

1 est dies *om. TC* | tum *V* ‖ 2 hoc *V* | tum praeterea — 4 DIE *dett.* (*Calph.*), *om. ATCV* ‖ 4 incertarum *Steph.*: inceptarum *ATC*, incoeptarum *V* ‖ 5 SVNT *om. T* | metus (e *ex* o *corr. m. 2*) *V* | est *om. V* ‖ 6 Ego me *A* | *i*deo *V* | pāfilu9 *A* ‖ 7 des*erere* cog*aris* *V* | dixit *om. T* | sed] Si *C* ‖ 8 conari: ⟨nam⟩*?* ‖ 9 ad solus *A* | iam si *codd., corr. Steph.* ‖ 11 an si *V* | i·n·a·p· *V*[1] (immane nefas auroque potiti *V*[2]), n·r·a·p· *C* ‖ 12 ⟨facta⟩ facere *ATC* ‖ 13 magna — 16 egone illam *om. A* ‖ 14 pronominibus *in ras. V*[2] ‖ 15 ⟨et⟩ nec *V* | quae illum *dett., om. ATCV* | quae me ⟨quae non⟩ *dett.* ‖ 17 idest *1.*] idem *TC*; deest *Steph.* | id est *2.*] deest *Steph.* | non amatus *A* ‖ 18 euidenter *W.*: uadenter *A*, suadenter (a *in ras. V*[2]) *rell.* | subaudite *V* | id *W.*: ut *codd.* | s*i*nam *V* ‖ 19 QVAE — 21 speraret *om. A* | MIHI SVVM A.] nihil sumat *TC* ‖ 20 amorem *dett., ed. pr.* ‖ 22 A. A. O. V. C.] animum atque omnem uitam cr. *C*, a·a·o·m·u· ex *T* | argumentum *TC* | consequenta *A* | ea *T*

273 **38** QVAM EGO ANIMO ⟨EGREGIE⟩ CARAM PRO VXORE HABVERIM ⟨ut⟩ (*I 1, 31*) 'nihil ⟨egregie⟩ praeter cetera s.', id est nimis.

274 **39** 1 BENE ET PVDICE EIVS DOCTVM hic illud soluitur (*I 1, 48*) 'lana et tela uictum quaeritans', ut hoc praestruat bene et pudice Glycerium esse eductam; ⟨nam⟩ 'lana et tela uictum quaeritans' non pertinet ad argumentum, nisi propter uitam Glycerii intellegas. 2 BENE ET PVDICE ab honesto. 3 BENE ET PVDICE EIVS DOCTVM hanc sententiam quasi de exemplo probat, nam bene educta etiam Chrysis est, quae 'primo pudice uitam parce ac duriter agebat (*I 1, 47*).

275 **40** 1 COACTVM EGESTATE propterea quod Chrysis 'inopia et cognatorum n. c.' (*I 1, 44*). 2 COACTVM EGESTATE non 'paupertate' sed 'egestate', cui contrarium 'inopia et cognatorum n.'

276 **41** HAVT VEREAR SI IN TE S. S. S. acuit animum adulescentis contra patrem, cuius etiam nomen graue est.

277 **42** 1 SED VIM VT Q. F. et hic 'uereor' subauditur. 2 'Vt' pro ne non posuit, ut sit: sed uereor, ne non queas uim patris ferre. 3 *Et* VT ⟨QVEAS⟩ ne non possis: non damnatio est uirium adulescentis, sed pro-

1 caram (*ex* coram *corr.*) animo *C*, c·a· *T* ‖ 2 ut — nimis *Schoell*: nihil praeter cetera si est (sic est *TC*, s· *V*) nimis *codd.* ‖ 4 dictum *A* | hinc *A V* | illud *om. T* ‖ 5 uictum *ex* uicta *corr. A* | ut — 7 quaeritans *om. TC* | hoc *dett.*, haec *A*, hic *V* ‖ 6 nam *add. W.* ‖ 7 nitum *A* ‖ 8 propter *Rabbow*: post *codd* | uita *T* | gliceri *A* ‖ 11 etiam Chrysis est *Rabbow*: est a chriside *codd.* | qui *A* | parte *A* ‖ 13 cocta *T*, cohacta *C* | propterea] postea *TC* | quid *A*, quae *C* | crisis *TC*, crisidis *V*, ** *A* ‖ 14 n. c.] negl·i· *C* | COACTVM — 16 cognatorum negligentia *in mg. C² V²* ‖ 15 sed egestate *V²*, sed paupertate *A TC²* | inopia *om. C²* ‖ 16 n.] negligentia *TC² V²* ‖ 17 haud uereor *TCV* | in te s·s·s· *V*, inte ·S·F· *A*, in te s·s· *C*, ū t·ss· *T* | acuit *Steph.*: arguit *V*, argute *AT*, (*sscr.* at arguit) *C* ‖ 18 cuius] aut *A* | est *om. V¹* ‖ 19 sed ium utq; F; *A*, sed uim ut q·r· *C*, sed u·u·q·r· *T*, si in te s·s·s· *V* | et *h*ic *V*, educ *A* ‖ 20 posuit *Steph.*: possit *TC*, possis *A V* | sit] possit *TC* | ne *om TC* ‖ 21 ferre uim patris *V* ‖ 22 uirium *Schoell*: uerum *ATC*, uitii *V*

uocatio in contemptum patris. 4 ADEON ME IGNAVVM an uerisimile. 5 IGNAVVM quod aduersum necessitatem proferendum fuit, id primum dixit: adesse sibi uirtutem; quae sequuntur, ad fidem pertinent. ita pro tempore contemptum patris pro fortitudine habet. 6 IGNAVVM i g n a u u s est, qui uim non potest ferre, qui non est perseuerans.

278 **43** 1 ADEON PORRO INGRATVM 'porro' coniunctio est expletiua, alias aduerbium temporis. 2 IGNAVVM et INGRATVM *αὔξησις* est. 3 INHVMANVM AVT F. propter subiecta dixit. 4 ADEON PORRO INGRATVM AVT INHVMANVM mira omnis conuersio: non enim dixit 'adeon me obsequentem patri existimas, adeo gratum, adeo pium, adeo mansuetum'. ita amatoris per omnia seruat condiciones, ut oratorie hoc cogatur scelus esse, si pareret nunc patri.

279 **44** 1 VT NEQVE ME CONSVETVDO NEQVE AMOR non ordinem reddidit: 'ferum' enim reddidit ad consuetudinem, qua etiam ferae mansuescunt; 'neque amor' ad illud 'inhumanum': amor namque uehementior est in homines. Vergilius (*Geo. III 258—59*) 'quid iuuenis, m. c. u. i. o. i. d. a.?'; 'pudorem' ad 'ingratum' rettulit. 2 VT NEQVE ME CONSVETVDO NEQVE AMOR 'consuetudo' aduersus feritatem, 'amor' aduersus inhumanitatem, 'pudor' aduersus ingratum animum.

280 **45** 1 COMMOVEAT NEQVE COMMONEAT *αὔξησις* ad maiora.

2 an] aut *TC* | a uerisimili *Steph.* | IGNAVVM *om. C* ‖ 3 adesse *sibi V* ‖ 4 secuntur *C* | finem *ATC* | pertinet *T* ‖ 5 IGNAVVM] ingenium *codd., corr. Steph.* ‖ 6 qu*i* *2. V* ‖ 7 ingnatum *A* ‖ 8 alias] alia sunt *A* | igna*uu*m *V* ‖ 9 ΔΞЄCIC *A*, *αὔξεσισ* M^4, *** *TCV* | est] et *T* | ⟨at̃⟩aut *V* | propter *W.*: post *codd.* ‖ 11 *hom*inis *V* ‖ 12 existimās *C* ‖ 13 ita] ** *C*, anima *T* | amatoꝝ *V* ‖ 14 pa*r*eret *V*, pateretur *AC*(*T?*) | nunc *in ras.* V^2 ‖ 15 non — 17 neque amor *om. A* ‖ 16 reddit *1. V* | consuetudinem] mansuetudinem *codd.* ‖ 17 qua *Rabbow*: quo *T*, quod *ACV* | etiam ferae] referre *T* ‖ 18 illud *om. V* | uehement*ior est V* ‖ 19 quod *V* ‖ 20 m · (magnum *m. 2*) c · (cui *m. 2*) n · *V*, M · E · V · *A* | o. i.] o · s · *C* | a.] A · A · *A* ‖ 21 nec amor *C* | consuetudinem *TC* ‖ 22 *f*eritatem *V* ‖ 24 neque commo*n*eat *V*, neque commoueat *AT* | ΔΫΞΗCIC *A*, *αὔξεσισ* M^4, *** *CV*, *om. T*

279 **44** 5 VT NEQVE ⟨ME⟩ CONSVETVDO NEQVE AMOR ἀπόδοσις ad superiora.

280 **45** 2 VT SERVEM FIDEM exquisite: non dixit 'ut contemnam patrem'.

281 **46** 1 VNVM HOC SCIO HANC MERITAM in eodem haeret, ut excitet iuuenem, neque audire se fingit, quod dicit.

2 VNVM HOC SCIO uide quam callida sint, quae a Myside subiciuntur ad irritandam promissionem Pamphili.

3 VNVM HOC SCIO subicit illa, quod ardentem incendat magis; nam dixit ille omnia, quibus cogitur fidem seruare, sed merito eius aut nihil addixit aut parum. 4 VNVM HOC SCIO quasi dicat: quid tu facturus sis, equidem nescio, sed unum scio. 5 VT MEMOR ESSES SVI inuidiose quasi oblito: adeo commouetur hoc dicto Pamphilus. 6 VT MEMOR ESSES SVI bene praeterito effert, quoniam quae praeterita sunt, in recordatione magis lacrimabilia et miserabilia sunt, ut Vergilius (*Aen. II 677—78*) 'c. p. I., cui pater et c. q. t. d. r.?'; idem alibi (*Aen. IX 300*) 'per caput h. i., p. q. p. a. s.'

282 **47** 1 O MYSIS MYSIS primum uocandi, alterum increpandi est. 2 ETIAM NVNC SCRIPTA id argumentum est, quam uiuae memor sit, qui etiam uerborum mortuae meminerit Chrysidis de Glycerio.

1 VT] aut *T* | ΔΠΟΔΟCIO· *A*, ἀπολογία *M*⁴, **** *TCV* ‖ 2 superiorarū; *A* ‖ 3 exquisita *A* | non *om. TC* | dr̄ *C* | contemnem *V*, contempnem (-erem *m. 2*) *C*, contendere *T* ‖ 5 VNVM — dicit *om. TC* | heret *post* excitet *A* ‖ 8 inritandam *A*, *irritan*dam *V* ‖ 9 VNVM — 11 parum *om. TC* | SCIO] ·s· *A* | uicendat *A* ‖ 11 merito *A*, de meritā (ā *ex* o *corr. m. 2*) *V* | eius *om. V* | addixit *V* | paruum *A* ‖ 12 SCIO] ·s· *A* ‖ 13 scio — 14 Pamphilus *om. TC* | esse usi *A* ‖ 14 obluto *A* | dicti *A* ‖ 15 essē sui *A* | effert *Rabbow*: & frat̃ *A*, et (quam *T*) futuro *TC*, usus est (*sscr.*) *V*² ‖ 16 quae *om. V* | et *om. A* ‖ 17 *mi*serabilia *V* | o· — p · a. *in mg. V*² | c.] o· *TCV*² ‖ 18 cui] eici· *C*, c· *V*² | et c.] e · c · *TCV*², & *A* | t.] tu *TC*, *om. V*² | id · ẽ · *A* ‖ 19 h. i.] hoc iuro *TCV*² | p. — s.] p · o · q · a · s · *TC*, per o · q · a · *V*² ‖ 20 ⟨misis · N ·⟩ primum *V* | inuocandi *C* ‖ 21 ETIAM] Et *T* | id *A*, idem *V* ‖ 22 quod uiuae *in ras. V*² | qui] quae *C* | mortue *ex* mote *corr. C* | meminerat (*in* -rit *corr. m. 2*) *V*

284 **49** 1 IAM FERME MORIENS 'ferme' aduerbium est festinantis. 2 IAM FERME M. M. V. ex tempore probauit locutam uera esse et non ficta et simulata; nam qui sani sunt, spe longioris uitae adulantur. Vergilius (*Aen.* X *782*) 'et dulcis m. r. A.' 3 IAM FERME MORIENS affectus a tempore, quod postrema uox erat.

285 **50** 1 ACCESSI VOS SEMOTAE NOS SOLI figurae proprie Terentianae, *ἀσύνδετον* et *ἔλλειψις*: 'uos semotae' deest 'estis', 'nos soli' deest 'remansimus'; ut est illud (*Eun. I 1, 20*) 'egone illam q. i. q. m.' 2 INCIPIT deest 'dicere'. 3 Praeparatio et quasi uestibulum orationis est. 4 I n c e p t i o dicitur orationis, quae longa taciturnitate meditate grauiterque profertur, ut Vergilius (*Aen.* X *100*) 'tum pater omnip., r. c. ⟨p.⟩ p., i.' 5 VOS SEMOTAE N. S. habuit fidem, quod soli fuimus, quod nemo testis. an timuit, ne hoc pater ante firmatum amorem cognosceret?

286 **51** 1 MI PAMPHILE *μίμησις* per prosopopoeiam et principium a blandimento. 2 MI PAMPHILE imitatus est etiam blandimentum Chrysidis. 3 HVIVS FORMAM ATQVE AETATEM amat compendium lassitudo; 'formam' enim dicendo pulchritudinem significat, 'aetatem', quod parua.

1 festinantis est *C* ‖ 2 IAM — v.] ĩõ m · m · u · *T*, ideo m · m · *C* | locuta *TC* ‖ 3 uera *dett.*: uerba *ATCV* | et *1. om. TC* ‖ 4 adulant *T* ‖ 5 · M · I · A · *A*, m · a · r · *V* | adfectus *A* ‖ 7 ACCESSI] Ingressi *T* ‖ 8 ΔSIN∂ЄTOC ЄT ЄMЄIΨ¬C · *A*, *ἀσύνϑετον ἔλλειψισ M*[4], * * * * * * *TCV* | *Vos V*, nos *T* ‖ 9 estis] eratis (*ex* eramus *corr. m. 2*) *V*, istis *T*, [fu]istis *C* | SOLI] stilus *T* | ut] At *TC* ‖ 10 illa *TC* | q̄ · i · q̄ · M · *AT*, quae illum quae me *CV* ‖ 11 et quasi *Steph.*: quasi et (e*t V*, *om. T*) *codd.* ‖ 12 ⟨ēī⟩ dicitur *V* | quae] quod *C* ‖ 13 medi*tate V*, medietate *AC*, (-tis) *T* ‖ 14 tu pater *C* | omni · P · R · Є · P · I · *A*, omnipotens r · c · (e *TC*) p · i · *TCV* ‖ 15 N · s ·] nos soli *in ras. V*[2], nos so · *C*, n · s · *T* | habuit *Steph.*: ubi *A*, ibi *TC*, *i*bi *V* | quod *1. ed. pr.*: quam *ATC*, qm̃ *V* ‖ 16 hic *V* | firmatam *T* ‖ 18 · MIM · HCI6 · *A*, *μίμησισ M*[4], * * * *TCV* | per] ac *C*, *om. T* | prosepopoeiam *A*, prosopopeyam *V*, prosopopeia *TC* ‖ 20 famam *C* ‖ 22 *pulcri*tudinem *V* | parua *in ras. V*[2], *om. A*

4 HVIVS FORMAM ATQVE AETATEM duplex causa commendationis: formae et aetatis. et supra (*I 1, 91*) 'forte unam aspicio adulescentulam, ⟨forma⟩'. 5 MI PAMPHILE uide redditam uoci morientis densis interuallis intersumptam orationem utpote lasso anhelitu interueniente.

287 52 VTRAEQVE VTILES legitur et 'inutiles sient'.

288 53 1 ET AD PVDICITIAM quia 'formam' dixit, ET AD REM TVTANDAM quia dixit 'aetatem'. 2 ET AD REM TVTANDAM *ἀπόδοσις*.

289 54 1 QVOD TE PER HANC DEXTERAM 'quod' propter quod, ut (*Verg. Aen. II 141*) 'quod te per superos'. *et ordo: propter quod oro,* 2 PER HANC DEXTERAM tenet eum, ut apparet. 3 PER HANC DEXTERAM fidei et foederis membrum et manum conuentionis. 4 ET INGENIVM legitur et 'genium'.

290 55 PER HVIVS SOLITVDINEM legitur et 'sollicitudinem'.

291 56 1 OBTESTOR obtestatio dicitur, quando eum adiuramus, quem rogamus, per eas res, propter quas rogamus; ut Vergilius (*Aen. X 45—46*) 'per euersae, g., f. T. e. ⟨o.⟩'

2 NE ABS TE HANC SEGREGES NEV D. ad 'fidem' 'ne se-

1 huius *in ras.* V^2, haec sunt *A* | duplex ⟨aĩus⟩ *C*, du⟨aĩʒ⟩ *T* ‖ 2 formae aetatis (*om.* et) *ATC* | et] ut *ed. pr.* ‖ 3 a · u · a · *T* ‖ 4 uoce *T*, -em *C* | morientis — interuallis *om. T* | intersumptam *TC*, interfunctam *A*, interruptam *V* (*dett.*) ‖ 5 anelitu (en- *T*) *TC*, hanelitu *V* | interuenientes *TC* ‖ 6 utreque (re *ex* ro *corr.*) *C* | VTILES] inutiles *V* | et inutiles *TC*, et utiles *in ras.* V^2, *om. A* | sient *in ras.* V^2, fient *A*, sienti *T* ‖ 7 pudititiam *A*, pudi · *T* | forma *A* ‖ 8 REM] ēē *T* | quia *om. T* | tutam · *T* ‖ 9 ΔΠΟΔΟCIC; *A*, * * * *CV*, *om. T* ‖ 10 quid *A* | dextram *C*, d · *T* | propter] post *ATC* ‖ 11 quod *om. TC* | et] est *V* ‖ 12 propter] post *ATC* | dextram *C* ‖ 13 eum] · N · *C* | appareret *AC*, -arent *T*, -areat *V* | dextram *C*, de *T* ‖ 14 et manum *T*, ad manum *C*, ad immanium *A*, *om. V* | ⟨sit⟩ conuentionis *TCV*, conterentio nis ⟨sit⟩ *A* ‖ 16 HVIVS] hec *T* ‖ 17 dicitur] est *T* ‖ 18 rogamus ⟨rogamus⟩ *codd., corr. Schopen; cf. Andr. III 3, 8* | propter *Steph.*: post *codd.* ‖ 19 ut *om. TC* | per — e ·] peruerse · G · fit · *A*. per eum se · g · fit · *V*, perturse g · f · t · *T*, per cum se g · f · tẹ *C* ‖ 20 NEV] neū *A* | D.] deseras *TCV* | finem (*corr. m. 2*) *C*

greges' rettulit, ad 'solitudinem' 'neu deseras'. 3 ⟨NE ABS TE HANC SEGREGES NEV DESERAS⟩ hoc est: ne aliam ducas aut amare desinas, etiamsi nunc ducas aliam. 4 NE ABS TE HANC S. quasi ipsam amantem. 5 HANC ⟨S.⟩ propter formam et aetatem, — 6 SEGREGES *hoc uerbum simplex fieri non potest.* — NEV DESERAS propter amorem. 7 TE OBTESTOR sextum παρέλκον: dixit enim iam 'quod ego te per hanc dexteram oro' (*v. 54*).

292 57 1 SI TE IN GERMANI FRATRIS 'si' tunc dicimus, quando praestitimus aliquid et tamen nolumus exprobrare, ut Vergilius (*Aen. IX 406—7*) 'si qua tuis umquam pro me p. H. a. d. t.' et alibi (*Aen. IV 317*) 'si bene quid de te merui'. 2 IN GERMANI FRATRIS nec 'fratris' solum, sed etiam 'germani'.

293 58 SIVE HAEC TE SOLVM si aut mihi quoque te praetulit aut nullum alium nouerit amatorem in domo meretricis.

295 60 1 TE ISTI VIRVM DO haec, ut diximus (*ad u. 36*), et singula sunt et non praecipitantur nec dicuntur uno spiritu. 2 AMICVM TVTOREM PATREM potest enim et maritus esse et non amicus; sed ⟨ad⟩ affectum mariti rettulit 'amicum'. 3 TVTOREM quasi orbae, PATREM quasi paruae.

294 59 SEV TIBI MORIGERA FVIT hoc quasi amanti, ut ille (*Verg. Aen. IV 317—18*) 'fuit aut tibi quicquam dulce m.'

1 solicitudinem *TC* | neu] ne *A* | NE — DESERAS *add. W.* ‖ 2 neu aliam *V*, aliam ne *TC* ‖ 3 amare] *sc.* hanc | nunc *W.*: non *TCV*, *om. A* | alias *TC*; illam *ed. pr.* ‖ 4 s · *om. V* | quasi *V* | amantem] manu tenens *Steph.* ‖ 5 propter] post *ATC* ‖ 6 NEV] non *V* | propter amorem *Rabbow*: postremo *codd.* ‖ 7 sextum ΠΑΡΕΛΚΟΝ *A*, sextum parelcon (parelto *T*) *TC*, paralcon (*in mg. m. 2*) sextum *V* ‖ 8 hac (*corr. m. 2*) dextram *C* ‖ 9 si] sic *V* ‖ 10 praestetimus *TC*² | et] ē *C* | tamen *om. V* | ⟨aliquid⟩ exprobrare *TC* ‖ 11 si quam uisum quam (*om. T*) *TC*, si qua tui sum quam *V* ‖ 12 t.] c · *V*, d · t · *TC* | quod *A* ‖ 13 FRATRIS] fratres *A* ‖ 15 aut] autem *ATC*, aut te *V* ‖ 18 haec *in ras. V*² | dicimus *C* ‖ 19 sunt *om. T* ‖ 20 TVTOREM] amatorem *A* ‖ 21 et] sed *TC* | sed affectu *codd., corr. Rabbow* ‖ 22 amicum tutorem *in ras. V*² | PATREM *om. T* | quas *A* ‖ 23 ut ille] utile *ATC*, utilis *V* ‖ 24 fuit ⟨aut ut fuit⟩ *V* ‖ tibi *om. TC* | m.] in *V*, *om. C*

295 **60** 4 'Virum' 'ne segreges', 'amicum' 'ne deseras'; ⟨ad illud quod ait (*v. 53*) 'ad rem tutandam 'tutorem'⟩ et ⟨ad⟩ illud quod ait 'et ad pudicitiam' 'patrem'. 5 Conclusio per mandatum et obtestationem efficax satis.

6 TE ISTI VIRVM DO A. T. P. apparet, quod iungens dexteras haec dicebat. ideo et supra (*v. 54*) 'per hanc d. o.'

296 **61** 1 BONA NOSTRA HAEC TIBI haec uerba quasi supellectilem suam ostendentis sunt. 2 BONA NOSTRA hoc est 'ad rem tutandam' (*v. 53*).

297 **62** 1 HANC MIHI IN M. D. confirmatae sunt legitimae nuptiae per manuum conuentionem. 2 *Et* mire 'hanc', non 'huius manum'. 3 MORS CONTINVO IPSAM O. quo magis memorem esse oportet eorum, post quae illa nihil locuta est.

298 **63** 1 ACCEPI 'accepi' proprie quasi uxorem. 2 ACCEPI A. S. conclusit partem deliberationis suae per electionem.

299 **64** 1 OBSTETRICEM A. quae opem tetulerit, obstetrix dicitur, unde et parturientes 'fer opem' clamant. 2 SED CVR TV ABIS AB ILLA corripit, unde abeat ab illa. 3 Non est interrogantis sed corripientis et increpantis, quod Glycerium deserat. 4 PROPERA ATQVE AVDIN et interrogatio quo eat et reuocatio ad argumentum magni amoris accedit.

1 mirum *T* | ne *1. et 2.*] non *V* | deferas *C* ‖ 2 ad — tutorem *et* 3 ad *add. Rabbow* | et *om. T* ‖ 4 Conclusio (-so *C*) — satis *ad v. 61 pertinent* ‖ 5 P. *om. T* | iungas *TC* | dextras *CV* ‖ 6 hoc *V* | supra] si qua *A* | per *om. TC* | dexteram oro *V* ‖ 7 nostra — superlec(tilem) *in ras. A* | tibi ⟨c·⟩ *V* ‖ 8 ostendens (ti *sscr. m. 2*) *V* ‖ 10 IN] m· *C* | M. D.] manum dat *V* ‖ 11 manuum *ATC*, manum *V*; in manum *Steph.* | conuentorem *T*, coniunctionem *V* | mire] mater *T* | hanc *sscr.* V^2 ‖ 12 morsut io · quo *T* ‖ 13 memorē ēē *ex* memorie *corr. A* | eorum *om. A* | quam *V* ‖ 14 locuta est nihil *TC* ‖ 15 accepi *om. V* ‖ 16 A. S.] İA · S; *A*, acceptam seruabo *TV* | conclusit *ed. pr.*: concussit *codd.* | patrem *A* | perlectionem *A*, per electionem *in ras.* V^2 ‖ 17 Obstetricem *in mg.*, accerso *in ras.* V^2 | quae] quasi *T* | tetulerit *ATC*, *de*tulerit *V*; tulerit *Steph.* ‖ 18 parturientis *A*, parturienti *V* | fer] per *A*, (fer *sscr. m. 2*) *V* ‖ 19 abeat] habea *A* | cur non (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 21 interrogat *codd., corr. Steph.* ‖ 22 abeat *C* | magis *T* | accedat (*corr. m. 2*) *V*

300 **65** 1 VERBVM VNVM CAVE D. N. deest 'dicas': figura ἔλλειψις. 2 VERBVM VNVM CAVE D. N. non quo hodie futuras nescierit Glycerium, sed quod illas hodie indixerat pater filio, cum supra et Pamphilo et Glycerio disturbatae uiderentur, 'quia sunt constitutae in hunc diem' (*cf. v. 34*). 3 CAVE adnotant quidam 'caue' hic corripiendum esse. 4 NE AD MORBVM HOC ETIAM iterum ἔλλειψις, deest enim 'accedat'.

II.

1.

301 **1** 1 QVID AIS BYRRIA D. I. P. H. N. in hoc colloquio altera pars ostenditur fabulae, siquidem Andria ex duorum adulescentium periculis gaudiisque componitur, cum fere solam Hecyram Terentius et unius comoediam adulescentis effecerit. 2 QVID AIS B. D. N. I. H. P. N. has personas Terentius addidit fabulae, — nam non sunt apud Menandrum, — ne *παθητικόν* fieret Philumenam spretam relinquere sine sponso, Pamphilo aliam ducente. 3 QVID AIS B.

1 VERBVM — *ἔλλειψις om. V* | D. N.] de n· *T*, ne de nu· *C* ‖ 2 *ἔλλειψις*] est; Misis· *A*, * * * *T*, *om. C* | unum uerbum *C* | caue *ex* cauit *corr. A*, c· *C* | D. N.] de n· *T*, de *nu*· *V*, * * *A* | non] * * *A* | quo[d] (*sscr. m. 2*) *V*, que *A* ‖ 3 futuras *ex* -rum *corr.* V^2 | illos *T*, illas *post* hodie *V* | induxerat *V*, indixerit *A*, -ere *C* ‖ 4 distributae *ACV*, (-tio) *T*; *corr. Steph.* ‖ 5 uidentur *A*, uiderērētur *C* ‖ 6 adnotant *ex* aduoc- *corr.* V^2, annotant *A* | quidem (*corr. m. 2*) *V* | corripientis *V* ‖ 8 *ἔλλειψις Steph.*: misis *A*, * * * *TCV* ‖ 9 agis *A* | D.] d·n· *TC* | h·p·n· *V*, P·N· *A* | in *om. V* ‖ 11 gaudiisque *ex* -dium *corr. A* | confere *A* ‖ 12 hechiram *A*, hechyram *V*, echiriam *T*, echirram (*in* ecyram *corr. m. 2*) *C* | et *Rabbow*: ex *codd.* | *unius V* | comedia *TC* ‖ 13 agis *A* | B.] birria *TCV* | I.] h·p· *C* | personas] partes *T* ‖ 13 ·terent· adidit *A* ‖ 14 aput *A* ‖ 15 ne *παθητικόν Rabbow*: ΝΕΟΠΙΘΕΛΤΟΝ· *A*, ne *ἐπιθετον* M^4, * * * * * *TCV*; ne *τραγικώτερον Steph.* | relinquere ⟨sanc ti⟩ *A*, relinquere ⟨sane⟩ *TC*, relinquens ⟨*aut*⟩ *V* ‖ 16 sponsa *TC*, sponso (*ex* -sa *corr.*) *A* | ducentem *TC* | agis *A* | B.] Bir· *C*, hoc *V*

ex uerbis Charini apparet Byrriam nuntiasse futuras nuptias Pamphilo; nec adducitur tamen, ut statim credat et accommodet animum. saepius ergo repetit interrogando.

4 *Et* bene 'illa': amatorie, uelut de certa loqueretur persona. sic Vergilius (*Aen. IV 421—22*) 'solam nam p. i. t. c., a. e. t. c. s.' *ergo non 'Aeneas' sed 'ille', et item non hic 'Philumena' sed 'illa' dixit.* 5 QVID AIS B. miratur magis quam interrogat, uel potius indignatur.

6 SIC EST hoc cum indignatione stomachi dixit.

302 **2** 1 QVI SCIS non uult enim uerum esse, qui quaerit unde hoc scis? 2 APVT FORVM M. E D. A. de loco 'apud forum', de tempore 'modo', de persona 'e Dauo'.

3 VAE MISERO MIHI tandem aliquando perductus est, ut crederet. 4 VAE interiectio est in his rebus, quas exsecramur. 5 APVD FORVM M. E D. A. plurima dicit ad confirmandum Byrria, quod interrogatus est: a loco, a tempore et a persona.

303 **3** 1 VSQVE ANTE HAC id est: antequam tua uerba audirem. 2 *Et* duas praepositiones posuit, ut uidetur, sed unum est totum 'antehac'. uel 'usque' aduerbium nunc, . non iam praepositio. 3 ATTENTVS FVIT ut

1 ubis *A* | aparet *A* | nuntiasse futuras *om. TC* | nuptias ⟨factas⟩ *TC* ‖ 2 aducit² *A*, adducem *T* | et] q₂ *C* ‖ 3 reperit *C* ‖ 4 illa ⟨uelut⟩ *ATC*, ⟨uelut⟩ illa *V* | uelut decreta *A*, ụẹḷụṭ de certa *V* ‖ 6 p. i.] perfidus *V* | a· *om. V* | t. c. s.] C·S· *A*, t·c· *TC*, s·t·t·s· *V* | ineas *A* ‖ 7 ille *AT*, illa (e sscr.) *C* | agis *A* | B.] birria *TV* ‖ 9 cum hoc *A*, "cum "hoc *V* | dr̄ *C* ‖ 10 Quiḍ *A* | sis (e *sscr. m. 2*) *C* | querit *A*, quatenus *TCV* ‖ 11 hoc unde scis (sis *C*) *TC*, unde scis hoc *V* | Apud *TCV* | M.] modo *V* | deloquo *A* ‖ 12 de *2.*] a *A* | e *sscr. V²*, *om. ATC* | dauo *ex* -ui *corr. V²* ‖ 13 ue *ATC*, ueh *V* | p̄dictus *A*, productus *TC* ‖ 14 ue *ATC*, ueh *V* | est *om. TC* | exacramur *T* ‖ 15 M.] modo *V* | D. *om. A* | dixit *CV*, dixi *T* ‖ 16 confeandum *T* | birriā *A* | quod *Rabbow*: quando *codd.* ‖ 17 et *om. TCV* ‖ 18 VSQVE *om. TC* | ante hoc *C*, *a*ntehac *V* ‖ 19 proposuit *T*, praep- *C* | uidetur *W.*: dicitur *codd.* ‖ 20 unum] una *V²* | totum — usque *Rabbow*: tota (ṭọṭạ *V*, totum *TC*) uelut *codd.*; a. *pro* antehac *et* u. *pro* usque *fuisse uidetur* ‖ 21 nunc *om. TCV* | non *om. A* | praepositioṇẹṃ *V* | Attentus *V* | fui *C*

'attentus auditor' dicitur. 4 VSQVE ANTE HAC ATTENTVS nulla praepositio praepositioni adiungi separatim potest. sed 'usque' eiusmodi est, ut sine aliqua praepositione raro inueniatur.

304 **4** 1 LASSVS C. C. si 'lassus cura', ex praeterita spe: nunc 'confectus' est, sicut uulneratus uel percussus, ut sanari non possit. 2 LASSVS CVRA C. ⟨'lassus'⟩ adempta attentione, 'cura confectus' confirmato timore, 'stupet' abiecta spe.

305 **5** 1 QVAESO EDEPOL obiurgantis est 'quaeso' uel rogantis. 2 QVONIAM NON POTEST ID FIERI Q. V. I. V. Q. P. consolatio, ad id quod fieri non potest, ⟨id quod fieri potest⟩ suadens.

306 **6** 1 ID VELIS QVOD POSSIT prouerbiale est. 2 NIHIL VOLO ALIVD N. PH. hoc magis gemitu amatorio quam ut responderet Byrriae, et quasi magis Philumenam uelit, quam uitam et lucem. *idem alibi (Ad. I 1, 24)* '*in eo me oblecto, s. i. e. c. m.*' non enim dixit 'nullam uolo aliam quam Philumenam', sed 'nihil uolo aliud', quod infinitum est.

307 **7** 1 QVANTO SATIVS EST T. I. D. O. Q. I. A. 'qui' pro ut.

1 attentius *A*, attentu*s* *V* | auditor *C*, audi*tor* *V*, audire *A T* | VSQVE *om. C* | attentius *A*, attent*us* *V*, actentus *sscr.* C^2 ‖ 2 nulla *om.* *V* ‖ 3 sed *om. TC* | us*que* *V* | rar$\overset{o}{e}$ *V*, ⟨ratio⟩ raro *T* ‖ 5 c. c.] et *TC* | si] S· *A V* ‖ 6 uel *W.*: ut *codd.* ‖ 7 c. *om. V* | lassus *add. Steph.* ‖ 8 confirmatio *C* | timere *TC* | Stupet (confusus *sscr. m. 2*) *C* | adiecta *A* ‖ 10 obiurgan*tis* *V*, O' iurgantis *A* | est — adrogantis *om. T* | uel *W.*: uelud *A*; uelut C^2 *V*, uult C^1 ‖ 11 QVONIAM] $\widetilde{qn}$ *V* | ID FIERI] f·i· *V* | Q.] quod *C* | I.] id *C* ‖ 12 Q.] i·q· *A* | P.] possit *V* | id quod fieri potest *add. Rabbow* (*cf. Eugr.*) ‖ 14 QVOD] qui *TC* | possis *V* | est *om. TC* ‖ 15 ALIVD] a· *V* | N·F; *A*, enim si *TC* | hic *TC*, haec *V* | geminata amateria *A*, geminatu amatorio *TC*, gemi*tu* amator*io* *V* | ut *in mg.* C^2 ‖ 16 et] dicit *TC* (dixit *dett.*) | uelit *ex* uenit *corr. A* ‖ 17 quam — lucem] ******* *A* | ⟨idem⟩ uitam *V* ‖ 18 oblecto s.] oblectes *A V* | i·e·e·m· *T*, i·c·e·m· *C*, i·e$\overset{c}{t}$·m· *V* | dixit *om. V* ‖ 21 T. I.] te id *C*, t·a·i· *V* | A.] r· *V*, *om. C* | qui — 121, 1 T. *om. A* | qui] q· *C* | pro ut *in ras.* V^2

2 QVI ISTVM AMOREM AB A. A. T. legitur 'ex corde eicias'.

310 **10** 1 TV SI HIC SIS ALITER SENTIAS 'hic' gestu scaenico melius commendatur, nam haec magis spectatoribus quam lectori scripta sunt. *'hic' ergo se ipsum ostendens dicit.* et est 'hic' pronomen. 2 SED PAMPHILVM VIDEO 'sed' inceptiuum est *pro: atque eccum Pamphilum*, ut Sallustius (*Hist. II fr. 68 = 70 M.*) 'sed Metellus in ulteriorem H.', non discretiuum, *ut si dicas: sapiens sed miser; hoc enim discretiuum erit.* 3 AGE AGE VT L. aduersus haec non habuit, quid loqueretur. et est permissio reprobantis ea, quae sentit.

312 **12** 1 Per ἀποστροφήν finguntur ⟨* * *⟩.

311 **11** OMNIA EXPERIRI CERTVM EST idem alibi (*Eun. IV 7, 19*) 'omnia prius experiri quam a. s. d.' Vergilius quoque hanc posuit sententiam (*Aen. IV 415*) 'ne quid inexpertum f. m. r.'

312 **12** 2 IPSVM HVNC O. H. S. bene 'ipsum' quasi auctorem et principem rei. refertur etiam ad dignitatem. 3 IPSVM

1 istum amorem *in ras.* V^2 | ab (a· *T*) a·a·t· *TC*, e·r·t· *in ras.* V^2 (e·a·r·tuo *dett.*) | ⟨et⟩ ex *Westerh.* ‖ 2 eiicias *in ras.* V^2, eitias *T*, *** *A* ‖ 3 sic *C* | hic gestu] digestu *A*, hoc gestu *TCV* | cenico *A*, senico *T* ‖ 4 commendatur] commenda ** *A*, commendatum ẽ *V* | nam] ** *A*, *om.* *V* | hoc *T* | spectoribus (ta *sscr.*) *A* ‖ 5 scripta sunt] scriptas *A* | hęc *A*, hoc *TC* ‖ 6 dicit] dixit *V*, di** *A* | et est *om.* *AV* | hic] hic est *V*, *o *A* ‖ 7 est *om.* *TCV* | atque] at *T* | eccum] & tum *A* ‖ 8 sed — 10 erit] *om. in lac.* $1^1/_3$ *vers.* *A* | sed metellus *in ras.* V^2 | in ulteriorem H· *W.* (*cf. Non. 222, 20*): in ulipie h· *in ras.* V^2, ul^i^pie h· *C*, in ulipie hoc *T*, in ulpie hoc *D*, olimpie h· (h. *om.* *L*) *PL* ‖ 9 decretiuum (*sic et infra*) *T* | miser *in ras.* V^2 ‖ 10 VT] u· *V* ‖ 11 haec *Steph.*: hanc *ATCV*[1], hunc V^2 | et] ut *AV* ‖ 13 per ΑΠΟϹΤΡΟΦΕΝ· *A*, per am·c·τ·p·o·e·n· *TC*, ἐπιστροφήν M^4, ****** *V*; *post* finguntur *haec fere supplenda*: dici ea, quae aduersus ipsum dicere Charinum pudet (*Rabbow*). *Cf. Aquila Rom. p. 25, 3 H.* ‖ 14 CERTVM EST] c·e· *V*, h·c·e· *C*, hic est *T* | alibi C^2, *om. in lac.* C^1 ‖ 15 experiri prius *V* ‖ 16 nequit *A* ‖ 17 expertum *C* ‖ 18 hanc *C*, nunc *T* | O. H. S.] o· *V*, *om.* *TC* | bene] aliene *TC* | actorem *TC* ‖ 19 rei. refertur *ed. Mediol.*: rei fertur *AC*(*T?*), *rei* fertur *V* | adignitatem *A*, ad^i^dignitatem *V*

HVNC ORABO H. S. oramus quae bona sunt, supplicamus in aduersis malis uel cum lacrimis. 4 AMOREM HVIC N. M. nec 'studium' aut 'uoluntatem' sed 'amorem', nec 'aperiam' sed 'narrabo' dixit: totum magnifice. 5 HVNC ORABO H. S. prooemia sunt petitionis, quibus ostendit poeta rationem, qua noua et improba res tamen petitur.

313 **13** 1 VT ALIQVOD SALTEM N. P. D. desperatis rebus solam petentes salutem hoc utimur uerbo 'saltem'. 2 PRODAT proferat, prolatet, differat. Lucilius in quinto (*fr. 32 M.*) 'an porro prodenda dies sit.'

314 **14** 1 INTEREA FIET A. S. tale est hoc, quale illud (*II 3, 24*) 'interea aliquid acciderit boni'. sed nihil illum dixisse poeta per seruum ostendit dicendo 'id aliquid nihil est'. 2 FIET ALIQVID ut supra (*v. 13*) 'impetrabo'.

315 **15** 1 ADEON AD EVM consuetudine magis quam ratione dicitur; unum enim abundat. 2 QVIDNI SI NIHIL I. aut QVID NISI NIHIL IMPETRES? in utroque idem sensus est, sed superior per ironiam, inferior per simplicem explanationem soluitur. 3 *Et* si 'quidni' legeris, sub-

1 HVNC] n· *T*, *om.* *A* | huic s. *in ras.* *V*[2] ‖ 2 malis uel] maliuolis *Rabbow* | cum *om.* *C* ‖ 3 nec] in eo *TC* | uoluptatem *TCV* ‖ 4 aperiam *Rabbow*: petam *codd.* | huc *T* ‖ 5 H. S.] his *A*, ac·s· *TC* | prohoeuma *A*, prohemia *V*, prohemẹa (i *sscr.*) *C* ‖ 6 narrationem *codd.*, *corr.* *Steph.*; *fort.* nunc r. | quam *AC*, quaṃ *V* | neua *A* | in re probares *C* ‖ 7 aliqu*ot* *V*, ad (o *sscr.*) *C* | disperatis *A* | rebus] uerbis *T* ‖ 8 utimur] utin *A* | PRODAT] p̱pbat *T*, prodat (traat *sscr. m. 2*) *C*, *om.* *A* ‖ 9 prolate*t* *V*, ꝑlatmi *T* | deferat *T* | quinto an porro] * * * *T* ‖ 10 *pro*denda *V*, propodeda *T* ‖ 11 In terra *ATC* | FIET] si et *TC* | A.] aliquid *V* | est] ter *A* ‖ 12 accidit *C*, a· *T* | b· *T* ‖ 13 per ferrum *A* | id — est] id aliqđ inhabē; *A* ‖ 14 FIET] ĩ ut *A*, f· *T* | aliquod *A*, a· *T* ‖ 15 ad eum *in ras.* *V*[2] | magis consuetudine *V* | ratione] nomine *C* ‖ 16 ⟨ad⟩ abundat *Steph.* | quid (quod *V*) nisi nihil (n· *T*) *TCV*, quid nichil nisi *A* | I.] impetit *C*, in *T*, *om.* *AV* ‖ 17 aut] a· *V* | quid nisi nichil *A*, quod ni et sic nihil *TC*, q·r·m· sic nihil *V* ‖ 18 yroniam *ATV*, hyroniam *C* ‖ 19 Et si] Nisi *A* | si quidni] siç quid nihị *V*, si quidem *TC* | subaudiendum ẽ (*sscr. m. 2*) *V*

audiendum 'adeas', ut sit: quidni adeas, ut te arbitretur s. p. m., s. i. d.? 4 QVIDNI SI NIHIL IMPETRES 'nihil' ironia uidetur dictum: quidni? si nihil petas? quoniam petitionem saepe impetratio sequitur.

318 **18** 1 CHARINVM VIDEO S. non imperite Pamphilum priorem loqui fecit, sed ut fiduciam det Charino loquendi; quod et Vergilius eleganter (*Aen. I 321—22*) 'heus, inquit, iuuenes m. m. u. s. h. e. f. s.' 2 CHARINVM VIDEO ad hoc prior incipit Pamphilus, ut ad confessionem Charini non nimis clausa prae pudore sit uia.

319 **19** 1 AD TE VENIO SPEM SALVTEM A. C. E. eleganter, quoniam demens et improbum est, quod petit, nouissimum posuit 'consilium', ut si non possit concedi, uel consilium expetat ad sanandam dementiam. Cicero (*pro Lig. 10, 30*) 'tu da salutem, qui spem dedisti'. 2 SPEM SALVTEM A. C. E. ut in petitionibus fieri solet, beneficium petens utitur partibus deliberatiuae.

320 **20** 1 NEQVE POL CONSILII L. H. N. A. C. ⟨neque consilii locus⟩ apud amantem neque auxilii facultas apud in-

1 scit *A* | quod (i *sscr.*) tu (ni *sscr.*) (*corr. m. 2*) *V* ‖ 2 s.] c· *T*, ẽẽ· *C* | i.] u· *C*, *om. A* | d· ⟨paratum mechum si id⟩ *V* | quid (*ex* quod *corr.* V^2) nisi (ni *T*) nihil *TCV*, quid nichil nisi *A* | IMPETRES] ni *T* | yronia *AV*, per hyroniam (iron- *T*) *TC*; per ὑστερολογίαν *Steph.* ‖ 3 dictum uidetur *TC* | quidni? si *Goetz*: quidem · si *A*, siquidem si (*om. C*) *TC*, *in ras.* V^2 | quam (quoniam *sscr.*) (*sscr. m. 2*) *C* ‖ 5 uideon *C* | s.] sed *TC* ‖ 6 sed] scilicet *V* | ut] et *TC* ‖ 7 quod *om. C* | eliganter *A* | inquid *AT* ‖ 8 m. m. — f. s.] · M; *A*, m·m·u·s·h·e·s·s· *V*, m·n·s·h·ẽt·(ė· *T*) f·s· *TC* ‖ 9 hoc *sscr.* C^2, huc ⟨inquid⟩ *T*, *om. A* ‖ 10 nimis *in ras.* V^2, minus *C* | causa *TC* ‖ 11 VENIO] u· *T*, aduenio *CV* | SALVTEM] s· *TC* | E.] ei *C*, e·ei *T* ‖ 12 quam *TC* | petit *corr. in* petis *A* ‖ 13 uel consilium *ex* -lio *corr. A* ‖ 14 exspectat *A*, (*in* expetat *corr. m. 2*) *C*, expectat *V* ‖ 15 da salutem] idem fer opem *Cicero* | SALVTEM] s· *V* ‖ 16 a·e·c· *C* | ut impetitionibus *A* ‖ 17 deliberatiue *A*, -tiue (i *sscr.*) (*corr. m. 2*) *V*, -tiuis *C*, -tionis *T* ‖ 18 POL] post *T* | CONSILII] c· *V* | L.] J· *C* | A. C.] c·a· *TC*, *om. A* | neque consilii locus *om.* *ATC*V^1, neque consilii facultas *in ras.* V^2 (*= dett.*) ‖ 19 apud — auxilii *in ras.* V^2 | amentem *C* | facultas] possibilitas *in ras.* V^2 (*= dett.*)

opem. 2 NEQVE POL CONSILII ⟨L. H. N. A.⟩ C. his duobus ostendit etiam sese amatorem.

321 **21** 1 SED ISTVC QVIDNAM EST hoc si non adderet, locus confitendi amoris Charini nullus fuisset.

320 **20** 3 NEQVE POL CONSILII ⟨L. H.⟩ quia amo, NEQVE A. C. quia sum miser.

321 **21** 2 HODIE VXOREM D. uide miram interrogationem ante confessionem. 3 AIVNT 'aiunt' de ea re dicimus, quam uolumus esse falsam.

322 **22** 1 SI ID FACIS H. P. M. V. nihil prius quam moriturum dixit pudenda dicturus. inde datum est, ut ille instantius quaereret causam. 2 Plus dixit, quam si moriturum dixisset. 3 HODIE P. M. V. a necessario, quia uiuere non potest. 4 *Et* 'postremum' modo aduerbium est.

324 **24** 1 SPONSAM HIC TVAM A. nulla cunctatione Byrria, sed facilitate seruili paratissime narrat. 2 NE ISTE HAVT M. S. 'ne' ualde, ut Cicero (*in Catil. II 3, 6*) 'ne i. u. e.' 3 Sensus est: hic non id amat, quod amo, nec id odio habet, quod odi. 4 Hoc est: ualde iste, inquit, non

1 c.] c · h · *V*, in *TC* ‖ 2 etiam] in *T* ‖ 3 quidnam istuc *C*, q · i · *T* | hic *V* | aderit *TC* ‖ 4 confitendi *V* | Charini] clari *TC*; Charino *Steph.* ‖ 5 NEQVE A. C.] *hic incipit B* ‖ 6 A.] auxilii *V*, a · e · *TC* ‖ 6 sunt *A* ‖ 7 D.] ducis *in ras.* V^2 | uide *in ras.* V^2 ‖ 8 ante] aut ẽt *V* | aiunt *om. AB* | ea *om. TC* | dicimus *sscr.* C^2 ‖ 9 quam *ex* quod *corr. A* ‖ 10 it *A* | H. — V.] hodie p · m · u · *C*, etc · *B* | [se] moriturum (*sscr. m. 2* (= *dett.*) *V* ‖ 11 dixisse *TC* | unde *TCV* ‖ 13 ⟨se⟩ moriturum *V*, mortuum *AB*, morior (*ex* maior̄ *corr.* C^2) *post* dixisset *TC* | P.] postremum *C* | M · V · ⟨D ·⟩ *A*, * * *C*, *om. T* | an necessario *TC* ‖ 14 modo *om. TC* ‖ 16 TVAM *om. B* | A.] amo (*in* amat *corr. m. 2*) *C* | contatione *AT* | byrrea *A* ‖ 17 facilitate *W.*: facete *TC*, statim more *V*, * * * *AB*; facete παρρησίᾳ *Steph.* | seruuli *ABTC* | haud C^2 *V*, hanc TC^1 ‖ 18 M. S. *om. TCV* | ne *sscr.* C^1 | ⟨·i·⟩ ualde *B* | ut — e.] * * * * *A*, *om. B* | ut ⟨a⟩ *TC* | ne i. u. e.] ne i[e] *V*, ne ista ualde e · *T*, ê[isti] ualde · e · *C* ‖ 19 hic est *TC*, *om. B* | non] si *V* | ⟨non⟩ amo *V* ‖ 20 Hoc] id *B*, hic *TC* | inquit *om. B*

mecum sentit: idem amat, quod ego odi. 5 SPONSAM HIC T. A. callide et 'sponsam' et 'amat', hoc est: neque adhuc uxor tua est neque aliquid admisit, qui amat tantum. 6 NE ISTE H. M. S. 'ne' ualde aut, ut quidam uolunt, o quam. Lucilius in decimo (*fr. 10 M.*) 'ne, Marce, bouem descripsi magnifice! inquit.'

325 25 AH PAMPHILE artificiose Terentius personam expressit nuptias recusantem et simul *τὸ πρέπον* uirgini reseruauit.

326 26 1 QVAM VELLEM utique 'uitiatam', ut esset causa recusandae. 2 NVNC TE PER AMICITIAM suam et Pamphili dicit. 3 ET PER AMOREM OBSECRO 'per amorem' suum tantum circa uirginem.

327 27 1 PRINCIPIO VT NE DVCAS sufficeret dixisse 'ne ducas'. 2 DABO EQVIDEM OPERAM plus promisit quam ille poposcit. 3 SED SI ID NON POTEST deest 'fieri'. 4 SED SI ID NON POTEST hoc ad patrem rettulit.

328 28 1 AVT TIBI NVPTIAE H. S. C. hoc ad Pamphilum

1 sentit mecum *B* | idem] id̄ *A*, id *BTC* | ama *A* | ego *om.* *A* | SPONSAM — 2 A. *om.* *B* ‖ 2 T. A.] tuam amat *V*, tuam *TC* | et *2. om.* *TC* | id est *B* ‖ 3 ⟨adhuc⟩ aliquid *B* | omisit *B*, amisit (*corr. m. 2*) *C* | qui] quia *TC* ‖ 4 NE — ualde *om.* *B* | haud m · s · *in ras.* V^2 | aut] haut *AB*, haud *TC* | quid[am] *V* ‖ 5 in decimo *A*, in · X̊ · *CV*, in X *BT* | ne *ABV*, neque *TC* (*dett.*); ne! quem *L. Mueller*, ne! quei *Dziatzko, νὴ τὸν Buecheler*, tum: ne *Schoell* ‖ 6 marce *V* (*Dziatzko*), in arce *rell.* (*L. Mueller*) | descripsi *ABT* (*dett.*), -sit *C*, -sisti *V*; discerpsi *L. Mueller*. descripsti? ‖ 7 A · H · *AB*, a · h · a · *TC*, *om.* *V* ‖ 8 τon · ππποn *A*, TON · ππποN *B*, *τὸ πρέπον* M^4, · ton · n · p · c · (e · *T*) n · o · n · *TC*, * * * * *V* ‖ 10 QVAM — 11 TE PER *om.* *B* | Ċquam *A* | uellem *in ras.* V^2 | uitiata *TC*, * * * *A* | cāē *TC* ‖ 11 nunc te *in ras.* V^2 | et *om.* *T* | dicit *om.* *BTC* ‖ 12 ET — per *om.* *B* ‖ 13 suam *A* | tamen (*corr. m. 2*) *V*, tantum ⟨dicit quem habuit⟩ *B* ‖ 14 PRINCIPIO VT *om.* *B* | ut ne ducas *V*, ut ne dicas (*corr. m. 2*) *C*, V · N · D; *AT* | sufficere *A* | dicere *B* | ne ducas *in mg.* *A*, *om.* *B* ‖ 15 EQVIDEM *om.* *B* | OPERAM] o · *B*, *om.* *V* | promisit] deomisit *A*, iste promisit *V*, illi promisit *C* (*T?*) ‖ 16 popessit *A* | SED SI ID *om.* *B* | SED — fieri *om.* *T* ‖ 17 SED — hoc *om.* *V* ‖ 18 AVT — H. *om.* *B* | H.] hae *C*, *om.* *V* | S. C.] sunt cordi *BCV* | ad *om.* *T* | pamph. *V*

pertinet; non enim unum et idem est. nam si idem esset, 'tibi nuptiae hae sunt c.' superuacuum esset additum.
2 CORDI animo. 3 Acuto ⟨* * *⟩.

327 **27** 5 DABO E. O. pronuntiatione leuandum est: plus enim dixit 'dabo o.', quam si diceret 'non ducam'.

328 **28** 4 SALTEM ALIQVOT DIES P. D. P. A. N. V. primo quae maiora sunt petit, postremo quae ex his uidentur minima. et hoc arte, ut (*Verg. Aen. I 69*) 'incute uim uentis', ad postremum (*70*) 'aut age diuersos et disice c. p.'

329 **29** 1 PROFER prolata, produc, differ. 2 DVM PROFICISCOR A. N. V. 'aliquo' dixit, ut exsilium esset incertum.
3 AVDI NVNC IAM correptio impatientis, qui non sinat audire.

330 **30** 1 EGO CHARINE sententiae, quae a pronominibus incipiunt, seria semper et uera promittunt. Vergilius (*Aen. XII 27—28*) 'me natam n. u. s. p. f. e.' 2 EGO CHARINE NEVTIQVAM OFFICIVM sensus hic est: non puto,

1 et idem *in ras.* V^2 | idem *V*, id *rell.* ‖ 2 tibi *om.* *T* | heę *A*, he *sscr.* C^2, h· *T*, *om.* *V* | c·] cordi *CV* | esset] post *V*, id esset *C* | superuacue *Calph.* | aditum *A*, ad^d^itum (*corr. m. 2*) *C*, addidit *V* ‖ 3 Acuto (o *in ras.* V^2)] sono pronuntiandum 'cordi' *supplendum* (*Rabbow*); *nisi males* acue τὸ 'cordi?' ‖ 4 E. O.] ·E·Q·O; *A*, equidem operam *CV* | leuandum *B*, leuiandum *A*, le*gen*dum *V*, legendum *T*, (*ex* leuandum *corr. m. 2*) *C* ‖ 5 o.] operam *TCV* | quem *T* ‖ 6 sal*tem* *profer* aliquot dies *V* | aliquod *T* | DIES] d· *T* | dum profi·ali· *in ras.* V^2, *om.* *B* | D. P.] d· *T* | V.] i· *AC* | primo — 9 c. p. *om.* *B* ‖ 7 ex his] rectius *V* ‖ 8 nimia *C* | et hoc arte] h^c^·m·t· *V* | ut *om.* *A* ‖ 9 ad] id *A*, et ad *TC* | postrem^ū^ (*sscr. m. 2*) *C* | dissice *T*, discice *C* | c. p.] c·V· *A*, corpora ponto *V* ‖ 10 produc] produo *A*ʲ, et duc *V* | differt *A* | DVM *om.* *B* | proficis *B*, proficis·c·*C*, profici *T*, pro *V* ‖ 11 A. N. V.] A·N·I·V· *A*, a·n·u·i· *V*, a·u·ni *T*, a·u·m· *C*, aliquo *B* | aliquo dixit *om.* *B* | ⟨in⟩ exilium *B* | esset *incertum* *V*, *lac. 26 litt. in* *A* ‖ 12 nunc iam *in ras.* V^2, nunc *B*, nuptia *T*, nunctiata *C* | impatien** *B* | qui non] *** *B* | sinat *in ras.* V^2, *** *AB* ‖ 13 audire *TC*, audire ⟨de exilio⟩ *in ras.* V^2 (= *dett.*), *** *AB* ‖ 14 Ego charine *in ras.* V^2 | snie *C* | a] ex *TC*, *sscr.* V^2 ‖ 15 seria *Westerh.*: sera *codd.* | semper sed uera (*in ras.* V^2) *codd.*, *corr. Klotz* ‖ 16 me natam] me moram *AB*, *om.* *V* | u.] g· *codd.* | e.] c· *ABC*, x· *V* | EGO — 129, 3 agas] cum is nihil prome· *B* ‖ 17 ^ne^utiquam (*sscr. 2*) *C*

inquit, liberum hominem, qui cum nihil praestet, deberi sibi gratiam poscat. · ergo cum nihil tibi praestem, nolo mihi gratias agas. non enim tui causa fugio, quam, priusquam me peteres, magis nolebam ducere, quam tu cupis.

331 **31** 1 CVM ⟨IS⟩ NIHIL MEREAT m e r e r e est aliquid mercedis pro labore sumere. cum dicimus 'nihil meretur', hoc intellegitur: nihil mercedis dignus est accipere. —

330 **30** 2 *NEVTIQVAM una pars orationis est pro n e q u a q u a m.*

331 **31** 1 — uel alio modo dicitur: 'cum is mereat' id est praestet, ut (*Verg. Aen. VI 664*) 'quique sui memores aliquos f. m.' et (*Aen. IV 334—35*) 'numquam, regina, negabo promeritam'. et e contrario laedit (*Andr. I 1, 112*) 'quid commerui aut peccaui, p.?' 3 CVM IS NIHIL MEREAT laboret et mereatur, uel: mercedis petere debeat, ut 'quid meret machaera' Plautus in Pseudulo (*IV 7, 89*). 4 POSTVLARE ID GRATIAE PONI SIBI aut 'id' p r o p t e r id aut 'id' quod nihil mereat. 5 ID GRATIAE PONI SIBI addi in gratiam suam. 6 Id est: sibi gratiam mereri.

332 **32** NVPTIAS EFFVGERE EGO ISTAS M. QVAM TV A. interposita distinctione uultuose hoc dicitur, *hoc est cum gestu.*

1 inquit *sscr.* C^2 | haberi *Steph.* ‖ 2 gratiam sibi *TC* | tibi nihil *TC* | ⟨·m·⟩ nolo *TC* ‖ 3 causa] gratia *V* | quam] quod *B* ‖ 4 peterēt *TC* | cuperes *B* ‖ 5 CVM — MEREAT *om.* *B* | MEREAT — nihil *om.* *A* | mereaт *V* | est *om.* *TC* ‖ 6 labore *in ras.* V^2 | cum] eum *C*; ut cum *Bentley* | meretur *A B* V^1, mereat V^2, mereret *TC* ‖ 7 hoc intellegitur] ·i· *B* | est mercedis dignus *TC* ‖ 8 est orationis *TC*, orationis *B* ‖ 10 uel *B*, aut *rell.* | alio modo *ATCV*, aliter ante *B* | ducitur *V* | cum *V* | his *T* | mereret *B* | idē *V*, id *ATC* ‖ 11 ut ⟨uirgilius⟩ *B* | quisque *ATC* ‖ 12 f. m.] fi·m·' *TC*, fecere merendo *B* | neutiquam *V* | reginam *B* | negas *ATC* | per meritam *V* ‖ 13 e *om.* *BTC* | ledat *A* ‖ 14 aut ⟨quid⟩ *B* | p.] pater *BT* | laberet *A* ‖ 15 et *TC*, uel *ABV* | uel] uet *C* ‖ 16 machera *AV*, mechirra *T*, in Echirra *C* | pseudolo *A*, psedulo *BT*, (*in mg.* d· *add.*) *C* ‖ 17 SIBI — 18 PONI *in mg.* V^2 | aut *1.* — SIBI *om.* *C* | propter id *Rabbow*: postulare *codd.* | aut id *om.* *BTV* ‖ 18 quod nihil mereat *om.* *B* ‖ 19 id est] id · i · *C*, id *T* | merere *C*, mere; *A* ‖ 20 EFFVGERE *om.* *B* | ISTAS — A.] etc · *B* | M.] ma · *C* | TV] t · *V* ‖ 21 *uul*tuose *V* | dicit *TC* | hęc est *A*, ·i· *B*

333 **33** 1 REDDIDISTI ANIMVM plus dici non potest. 2 AVT TV AVT HIC BYRRIA 'hic' δεικτικῶς: quasi efficaciorem ostendit. 3 Ergo ad comparationem alterius refertur.

334 **34** 1 FACITE FINGITE I. E. fit quod uerum est, fingitur quod falsum est, inuenitur, ne temere fiat. 2 'Inuenite' ergo cogitate dixit, post cogitationem 'efficite' id est in effectum perducite. Sallustius (*Catil. 1, 6*) 'nam et priusquam incipias consulto et u. c. m. f. o. e.' 3 FACITE FINGITE INVENITE mire exprimit animum Pamphili nuptias metuentis, cui quicquid dixerit parum est. 4 QVI DETVR TIBI 'qui' pro quemadmodum.

335 **35** 1 MIHI NE DETVR ueteres frequenter 'ne' pro non dicebant. 2 EGO ID AGAM MIHI QVI NE D. non dixit 'ego non instabo ut ducam', sed quod est amplius ⟨'ego id agam m. q. n. d.'⟩. 3 *Et* recte: utriusque opera opus est; non enim continuo ducet Charinus, si non duxerit Pamphilus. 4 SAT HABEO sic antiqui pro 'sufficit' 'satis habeo' dicebant. 5 An uelut habundo?

1 ANIMVM] a· *B* | potuit *BTC* ‖ 2 aut tu *B*, *sscr.* V^2, *om.* *ATC* | bir. *B* | dicticos *ABCV*, distincticos *T* | efficatiorem *ex* -onem *corr.* *A*, ^{birriam}efficaciorem (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 3 ostendat *ex* -dit *corr.* V^2 | Ergo *ex* -ga *corr.* *C* ‖ 5 I. E.] inuenite efficite *B* | quod *om.* *C* | falsum] uerum *C* | est *om.* *ABTC* ‖ 7 cogitate *ed. Mediol.*: agite (argite *C*) *ATCV*, (*post* dixit) *B* | dicit *TC* | efficite id *est* *V*, efficit e^{i}adē *A*, efficite id *C* ‖ 8 producite *C*, perducite o· *V* ‖ 9 consulte *A* | et] e· *V*, *om.* *T* | u. — e.] ubi e·m·f·o·e· *C*, c·m·f·o·e· *T*, ·u·*con*·m·f·o·e· *V*, ubi consuluerit mature facto opus est *B* ‖ 10 FINGITE INVENITE] fing·in· *B*, fi·i· *V*, f·i· *T* | pamphili animum *TC* ‖ 11 metuentis] recusantis *T(?)*, re***entis *C* ‖ 12 DETVR] d et *T* | TIBI *om.* *B* ‖ 13 non] ut *B* ‖ 14 AGAM] a· *BT* | MIHI QVI NE] m·q·n· *TV* ‖ 15 non *om.* *A* | ut] quod *B* | quod] qui *TC* | ego — 16 d· *add.* *W.* ‖ 17 utrius^{que} (*sscr. m. 2*) *V* | est *om.* *TC* | dicit *C* | si] sed *T* | duxerat *A*, duxit *T* | pam· *B* ‖ 18 SAT HABEO] satis ha· *B* | pro sufficit sic antiqui *B* | si^{c} (*sscr. m. 2*) *V* | satis — 19 dicebant *om.* *B* ‖ 19 An uelut] anut *ABC*, anulis *T*, uel *V* | habundo *Rabbow*: habundabant AC^1, ab- *B* TC^2, abunde est *V*

336 **36** AT TV HERCLE HAVT QVICQVAM deest 'effers' 'dicis' 'nuntias'.

337 **37** 1 NISI EA QVAE NIHIL OPVS SVNT hoc est (*v. 1—2*) 'daturne illa hodie nuptum Pamphilo?' et 'sic est. apud forum modo e Dauo audiui', quod memor est Charinus se non libenter audisse. 2 FVGIN HINC comminantis est et abigentis a se. 3 EGO VERO AC LVBENS nemo liber fugit nisi necessitate coactus, hic etiam 'libens' dixit, quod est libenter.

2.

338 **1** 1 DI BONI BONI QVID P. haec scaena consilium continet personarum, ad quas maxime pertinet argumentum. et hic est locus, in quo ut fieri solet fortuna mixta rebus dispositis magnas turbas dat. 2 DI BONI BONI Q. P. non mirum, quod insolentius Dauus exsultat, qui, ut Simo dicebat (*I 2, 2*), timidus fuit, ut ipse Dauus (*I 3*), etiam desperauit ex nuptiarum terrore, quas nunc falsas comperit. 3 DI BONI B. Q. P. ex proximo repetiuit bis, sed tamen alterum nominatiuo plurali, alterum genetiuo singulari dictum est. 4 BONI QVID PORTO non solum enim corpore,

1 at tu *V*, *om. B* | herchle *A*, hodie *TC*, *om. B* | haud *TCV* | dices *TC* ‖ 3 NISI *om. B* | QVAE] quod *C* | OPVS SVNT] o· *B* | id est *B*, hoc^{est} (*sscr. m. 2*) *V*, hoc est ⟨ne⟩ *C* ‖ 4 hodie nuptum pamphilum *A*, h·n·p· *TC* ‖ 5 modo ·⟨Modo⟩ *C* ‖ 6 se] sed *AB*, sed *V*, alnū se *C*, alnū sed *T* | fugi ne *C* | HINC *om. B* ‖ 7 est *om. T* | abigentis *Steph.*: argueatis *A*, arguentis *BTCV* | EGO — AC *om. B* | AC] a·c· *C* | iubens *A*, *om. C* ‖ 8 liber *Rabbow*: libenter *ABTV*, (*sscr.*) C^2 | necessitati *A*, -te *post* coactus *TC* | lubens *V* ‖ 9 libententer *C* ‖ 10 Dii boni *TCV* | boni quid porto *V*, quid boni porto *C*, quid b·p· *T*, etc· *B* | scena *V* ‖ 11 pertinet maxime *B* ‖ 12 m^{i}xta *A* ‖ 13 dispositis (dep- C^1)] desperatis *Hartman* | dat turbas *B* | dii *CV* | boniq; P· *A*, bo·q·p· *C*, b·q·p· *TV*, *om. B* | non mirum] nimirum *TC* ‖ 15 timendus *V* | disperauit *A* ‖ 17 dii *CV* | BONI] b· *TV* | B·Q·P·] bo·q·p· *C*, *om. B* | reptiuit *A*, repetiuit *V* | bis *ATC*, b *B*, boni *in ras.* V^2 | sed tamen *in ras.* V^2 ‖ 18 plurali] popti *A* ‖ 19 PORTO] porte? *A*, por· *B*, p· *TC*

sed etiam animo portamus tam bona quam mala. sic alibi (*I 1, 46*) 'ne quid Andria a. m.'

339 2 VT METVM IN QVO NVNC EST A. A. E. A. G. ordine locutus est: prius enim metum adimere, sic demum gaudio perfundere. hic ordo etiam in laude seruatur.

340 3 1 LAETVS EST NESCIO QVID deest 'propter', ut sit: propter nescio quid. 2 NESCIO QVID aduerbiale.

342 5 EXANIMATVM Q. perterritum et perturbatum.

343 6 SED VBI QVAERAM QVO NVNC in omnes se uersat partes quaerens, quo dirigat cursum.

344 7 1 ABEO uidetur quasi constitisse, dein quasi elegisse quo pergat. 2 HABEO inueni. legitur et 'abeo', ut merito illi dicatur 'resiste'. 3 QVIS HOMO EST QVI ME O PAMPHILE ante uidit, quam compleret orationem.

345 8 1 EVGE CHARINE 'euge' modo pro interiectione positum est. 2 AMBO OPPORTVNE deest 'adestis', non: 'opportune uos uolo'.

346 9 1 DAVE PERII proprium dolentibus praefestinare ad indicanda, quae dolent. 2 ⟨PERII⟩ *ἀπόλωλα*. 3 DAVE PERII habet nonnullum affectum, quod addidit 'Daue'.

1 etiam *om. B* | animo *om. C* ‖ 2 Andria] a · h · *V* ‖ 3 VT — A. G.] sed ubi inueniam etc. *B* | metum ⟨istum⟩ *V* | IN — 4 EST] i · q · n · e · *V* | A. A. — G.] ad · atque ex · a · ga · *C*, d · a · e · a · g · *T*, a · a · ex · a · g · *V* | ordine — 6 QVID *om. T* ‖ 4 prius *in ras. V²* | enim] licet *in ras. V²*, *om. C* | admere (*sscr. m. 2*) *C*, *adimere V* ‖ 5 etiam ordo *B*, ordo etiam (*ex* quam *corr. m. 2*) *C* ‖ 6 LAETVS EST *om. B* | ut si *T* ‖ 7 propter] post *ATC*, post quid *B* | propter] post *ABTC* ‖ NESCIO QVID *om. BTC* | aduerbiale ⟨est⟩ *V* ‖ 8 Q. *om. BTC* | et *om. BTC* | perturbatum *om. T* ‖ 9 SED — NVNC] primum intendam *B* | partes se uersat *B*, se partes seruat *TC* ‖ 11 ABEO] adeo *codd.* | extitisse *TC* | dein *A*, de hinc *B*, deinde *TCV* | qu*asi e*legisse *V* ‖ 12 HABEO] abeo habeo per · h · *B* | abeo] habeo *A*, abeo sine · h · *B* ‖ 13 ut *sscr. C²* | resiste *ex* rescice *corr. C* | QVI ME *om. C* ‖ 14 O PAMPHILE *om. B* | uidet *BTCV* | complerit *TC* ‖ 15 EVGE CHARINE *om. B* | modo] · m · *TC* ‖ 16 OPPORTVNE] o · *B* | non *in ras. V²* ‖ 18 DAVE *om. B* | proprium ⟨est⟩ *TCV* | dolentibus *V* ‖ 19 incanda *B* | PERII *add. W.* | *ἀπόλωλα*. DAVE PERII *W.*: ΔΠΟΛΩ · ΜΕΘΡΕ · *AB*, *ἀπόλόλα M⁴*, **** *TCV*, *ἀπολούμεθα Steph.* ‖ 20 *affectum V*

4 QVIN TV HOC AVDI 'quin' modo pro immo, alias (*Ad. II 2, 39*) quare non.

347 **10** 1 MEA QVIDEM HERCLE C. certa sententia est: uidetur Charinus plus dixisse 'interii' quam Pamphilus 'mea quidem hercle c. in d. u. e.', sed non est hoc; plus enim Pamphilus dixit. nam qui uiuit, non potest interisse, is autem qui uiuit, potest in dubio uitam habere. ideo et iurauit 'hercle' et adfirmans iusiurandum 'certe' addidit.

2 HERCLE CERTE bene 'certe', quasi illud 'interii' falsum sit. ita Pamphilus plus fecit periturum se esse dicendo quam Charinus interisse. 3 ET QVID TV SCIO mira compendia, quae contrahit poeta longitudine fabulae nec tamen perdit affectus personarum. 4 ET QVID TV deest 'timeas'.

348 **11** 1 ET ID SCIO ἐν ὑποκρίσει, tamquam dicat 'nihil est'. 2 ET ID SCIO legitur 'etsi scio'. 3 HODIE tempus addidit tamquam rem sciens. 4 OBTVNDIS idem saepe repetendo dicere obtundere est: translatio a fabris, qui saepe repetunt tundendo aliquid malleo et idem obtundunt atque hebetant. 5 OBTVNDIS TAMETSI sincerius est et melius subdistinguere.

1 TV HOC AVDI *om. B* | tū *A* | immo] omnino *TC* ‖ 3 MEA — 5 c· *om. B* | HERCLE c.] h·i·d·e·u· *V*, hercle *C*, h· *T* | certa — 5 c· *om. A* | certa — 4 uidetur *in ras.*, charinus — dixisse *in mg. V*² ‖ 4 interii quam *in ras. V*², perii quam *TC* | mea — 6 Pamphilus *om. V* ‖ 5 ind·V·E· *A*, iñ·u·e· *C*, ĩ du uita e *T*, in dubio uita *B* ‖ 6 uiuat *A* ‖ 7 is] his *A*, hic *V* | potest uitam in dubio *B*, uitam potest in dubio *TC* | haberi *C* ‖ 8 et *2. om. V* | affirmans *BTV* ‖ 9 bene certe *om. T* | illud *om. TC* | intueri *A* ‖ 10 feci (*corr. m. 2*) *C* | interiturum *B* ‖ 11 charinus ⟨***⟩ *B* | tu quid *B* | compendia *ex* -dio *corr. A* ‖ 12 ⟨in⟩ quae *et* longitudinem? | tamen *sscr. C* ‖ 13 perdit *ex* prodit *corr. C* | adfectus *A* | tu quid *TC*, quid *B* ‖ 14 ID] ut *A* | ЄΝΫΠΟΚΡΙϹΙ *AB*, ἐν ὑπόκρισι *M*⁴, **** *TCV* | tamquam — 15 legitur *om. C*¹; et id scio *** tamquam — 16 scientis *in calce pag. adscr. C*² ‖ 15 legatur *A* | et sci scio *T* ‖ 16 sciens *B*, scientis *ATCV*; scienti *Bentley* ‖ 17 obtundit *B* ‖ 18 idem *T*, ·i· *C*, *om. ABV* | obtundat *A*, obtundant *TC*, obtund*unt* *V* ‖ 19 atque] et *BTC*, *in ras. V*² | hebetant *in ras. V*², habeant *A* | sicincerius *C*; ⟨potest esse ἀναστροφή, sed⟩ sincerius *Steph.* ‖ 20 est *V* | melius ⟨ẽ⟩ *V*

349 **12** 1 ID PAVES NE DVCAS deest 'ob', ut sit: ob id. hoc autem Pamphilo dicit. 2 TV AVTEM VT DVCAS hoc Charino. 3 VT DVCAS pro ne non 'ut' posuit.

350 **13** 1 ATQVE ISTVC IPSVM NIHIL P. E. *ἐν ὑποκρίσει*: ille enim hoc idem dixerat cum exclamatione, quod quasi uanum contemnit. 2 ME VIDE utrum: quia laetus sum, an: me specta fidei datorem, ut dici solet me habes, me respice?

351 **14** 1 OBSECRO TE QVAM P. H. L. M. M. cum precibus et tempus admiscuit. 2 *Et* bene 'libera': perfecta enim securitas liberatio nominatur. 3 EM ecce: demonstratio est facti.

352 **15** 1 VXOREM TIBI NON DAT IAM CHREMES oratorie a summa coepit, cuius partes multis dicentur. 2 NON DAT IAM CHREMES bene 'iam', quod si non dixisset, intellegeret Pamphilus uel postea Chremetem filiam esse daturum. sed addito 'iam' plena securitas est, 'iam' enim renuntiatio est perpetuitatis. 3 SCIO praeparatio est auditoris ad eam narrationem, quae ostendit argumenta falsarum nuptiarum.

353 **16** 1 TVVS PATER MODO ME PREHENDIT pro 'prendit':

1 NE DVCAS *om. B* | ut sit] ·s· *B* ‖ 2 autem *om. B* | TV — 3 Charino *om. B*; *cf. infra* | hoc — 3 DVCAS *om. TC* ‖ 3 pro ne non ut (*sscr. m. 1*) *C*, ut pro ne non *B*, pro ne ut *V* | posuit — 4 E.] nihil pericli hoc charino *B* ‖ 4 per·ē· *V* | ЄΝΙΠΟΚΡΙCΙ; i*A*, ЄΠΙΠΟΚΡΙCΙ *B*, *ἐν ὑποκρίσι M*⁴, e**** *C*, **** *TV* | ille] Ve *A* ‖ 5 quod *om. B* ‖ 6 contempsit *B*, contendit *T* | utrum] an *B* | quia *om. TC* | an^i^me *A* ‖ 7 uti *B* | dici soleat *A*, solet dici *B* | habe *B* ‖ 9 P.] primum *BV* | H. L. M. M. *om. B* ‖ 10 et tempus *bis in A* ‖ 11 EM] hem *ABTV*, Nam (e *sscr.*) (*corr. m. 2*) *C* ‖ 13 TIBI *om. B* | n·d·i·c· *V* | DAT — CHREMES] etc. *B* | dat² *A* ‖ 14 assumma *A* | mult*is* *V* | NON DAT *et* CHREMES *om. B* ‖ 15 intellegere ⟨potuisset⟩ *V* ‖ 17 adito (d *sscr.*) *C*, audito *AB* ‖ 18 renuncionem *B* | est *om. BC* | SCIO] scies *TC*, qui scis scio *B* | proparatio *C* ‖ 19 auditorum (is *sscr.*) *V* | ad *om. T* ‖ 21 TVVS — ME] *om. B* | PATER] t· *T* | MODO ME] modo m· *C*, m·m· *TV* | aprehendit *A*, apprehendit *V*, p· *TC* | pro prehendit *AV*, *om. B*

addita aspiratione geminauit syllabam. 2 *Et* 'prehendit' dixit quasi uitantem se ac fugientem. 3 AIT TIBI VXOREM D. 'ait' proprie, quia contemnenda dicuntur. 4 AIT TIBI V. D. H. coniecturam facit ex malis, quae praecesserint. 5 AIT TIBI V. D. S. H. dicit cur primo crediderit ueras, dicturus subinde cur falsas putet.

354 **17** 1 ITEM ALIA MVLTA QVAE NVNC N. E. N. L. bene distulit narrationem, ne audirent Charinus et Byrria, ne desinant dolos aduersus uigilantissimum senem. 2 ITEM A. M. Q. N. N. E. N. L. commoda narratio de necessariis tantum. minas autem senis praetermisit, ne corrumperet bona, quae nuntiabat. 3 QVAE NVNC argumentum est quaerere potuisse eum, qui sit territus; nam timor curam parit. 4 NARRANDI LOCVS modo tempus et spatium eius. 5 QVAE NVNC NON EST N. L. non uult dicere, quam minaciter secum egerit senex quamque instet nuptiis, ne Charinum Byrriamque spe deiciat, quos uult secum anniti, ne uxorem Pamphilus ducat.

355 **18** CONTINVO AD TE PROPERANS PERCVRRO uide quan-

1 Et prehendit] cōprehendit *A* ‖ 2 *uit*antem *V*, uitiante *B* | ac] et *B* | fugiente *B* | *ait V* ‖ 3 uxorem d*are V*, uxorem ducendam *TC*, ux · h · s · s · *B* | ait *in ras. V*[2] | quia *om. A* ‖ 4 TIBI] t· *B* | V.] *u* · u · *V* | S. H.] h· *V*, *om. B* | praecesserunt *BV* ‖ 5 TIBI] t· *TC* | V · D · S · h· *A*, u · u · d · se h· *V*, u · d · h· *TC*, *om. B* | cum [r] *C*, cui *T* | credider*it V* ‖ 6 deinde *V* | putarit *C*, -uit *T*, putet [ari] (*corr. m. 2*) *V* ‖ 7 ITEM] Hitem *T*, Hinc *C* | MVLTA] m· *B*, *om. T* | QVAE — L.] etc. *B*, q · n · *TC* ‖ 8 audiret *ATC*, audire *B* | et] e *A* ‖ 9 aduersis *A*, aduersum *BTC* | ITEM] Hitem *T*, Hinc *C* ‖ 10 A.] alia *BCV* | M.] multa *C* | E. N. *om. A* ‖ 11 [autem] praetermisit [c] aut [a] senis [b] *C* ‖ 12 qu*ae V* | NVNC] non est *C*, n · n · e · *T* ‖ 13 cum (tum *T*) quis sit *TC* | teritus *BC* | parit *B* ‖ 14 ⟨est⟩ modo *V* | et] est *TC*, *om. ABV* | eius *om. B* ‖ 15 NON] n· *TC* | EST] e· *TCV* | ⟨me⟩ dicere *TC* | minanter [ci] (*corr. m. 2*) *V* ‖ 16 egerit] gerrit *A* | quam *TC*[1] | instat *A* | Carinum (*corr. in* -nus *m. 2*) *C* ‖ 14 birriam *C*, et byrriam *B* | ⟨de⟩ spe *TC* | adniti *B* ‖ 18 ducat *om. B* ‖ 19 Continuo *ex* -nuus *corr. A* | proper*ans per*curro *V*, properans *C*, p· *T*, etc· *B* | quantu *A*, quantum *in ras. V*[2]

tum dixerit: et 'properans' et 'percurro', ut continuationem cursus ostenderet.

356 **19** 1 VBI TE NON INVENIO IBI 'ubi' modo non est aduerbium loci sed temporis pro p o s t q u a m. 2 VBI TE NON INVENIO IBI a summo ad imum diuisiones, quibus dicta et facta continentur, sub quorum genere sunt species non dictorum nec factorum cum consideratione rerum personarumque.

357 **20** 1 NVSQVAM deest 'uidi'. 2 FORTE IBI HVIVS VIDEO BYRRIAM deest 'seruum'. 3 *Et* recte: dixerat enim (*II 1, 2*) 'apud forum modo e Dauo a.'

358 **21** ROGO NEGAT VIDISSE mira breuitas et imitanda.

360 **23** 1 PAVLVLVM OBSONI hinc est, quod ait (*II 6, 19*) 'nimium parce facere sumptum'. 2 IPSVS TRISTIS DE IMPROVISO N. mire et moraliter: ex his enim, quae facta non sunt, docet, quid fecisse deberet. 3 *Et* 'de improuiso' et 'nuptiae' pronuntiandum.

361 **24** 1 EGOMET CONTINVO A. C. bene 'continuo', ut si ab utroque hoc fieret, uera esset suspicio Daui. 2 EGOMET CONTINVO deest 'duco': consuetudine dictum est et ἐλλειπτικῶς. 3 EGOMET una pars orationis est.

1 properans (*in ras.* V^2) dixerit (*om.* et *1.*) *TCV* | percuro *B*, percurens *A*, percurro *in ras.* V^2 ‖ 2 ostenderet cursus *B* ‖ 3 TE *om.* *AV* | NON — temporis *om.* *B* | non est modo *C*, non est *T* ‖ 4 pro] ·i· *B* | VBI — 5 IBI] ibi ascendo in q · lo · *B* ‖ ạibi *C* ‖ 5 assummo *A* | ad unum *C* ‖ 6 sub] s; *C*, si *T* | gr̄ *A* ‖ 7 non *AT*, ·ñ· *C*, nunc *BV* | nec (*coll. Eugr.*) *W.*: meo *A*, nunc *BV*, ·ñ· *C*, non *T* | cum *TC*, *in mg.* V^2, *om.* *AB* | considerationeṣ *V* ‖ 9 nusq; *A* | FORTE *om.* *B* | IBI *sscr.* C^2, *om.* *BV* | uideo huius *TC* | VIDEO — deest *om.* *B* ‖ 10 et nocte *A* ‖ 11 modo *in mg.* V^2 | e *dauo aud.* *V*, e dauo audiui *TC*, uel auo · a · *A* ‖ 12 nega*t* uidisse *V*, negato udiser *A*, ne · *B* | breuitas mira et imitanta *B* ‖ 13 obsonii *TCV*, *om.* *B* | quid *T* | ait] dixerat *B* ‖ 14 ipsius tristis *A*, *om.* *B* | deinprouison; *A* ‖ 15 N.] nuptiae *TV*, nup · *B* | ⟨et⟩ quae *V* ‖ 16 quod *V* ‖ 17 ẹṭ *2.* *V*, *om.* *TC* | pronuntiandum ⟨est⟩ *V* ‖ 18 EGOMET *om.* *B* | A. C.] ad cre · *B*, et *ATCV* | continuo — 19 ab] * * * * *B* ‖ 19 fueret *A* | esset uera *TC* | dauus *TC*, laudis *A* | Egome[t] (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 20 dico *T* | et *om.* *TC* ‖ 21 eaΛΙΠΤΙΚΟ *A*, ЄΛΛΙΠΤΙΚΟϹ *B*, ἐκλειπτικῶσ M^4, * * * * *CV*, *om.* *T* | EGOMET — est *om.* *B*

4 ⟨CHREMEN sic⟩ Chremen et Chremetem, ut Daren et Daretem.

362 **25** 1 CVM ILLO ADVENIO SOLITVDO A. O. signa ab his, quae sunt, quae non esse deceret. 2 SOLITVDO ANTE OSTIVM quasi circumuentum et non consentientem Pamphilum excitat ad gaudium laetitia sua. 3 IAM ID GAVDEO sic Vergilius (*Aen. I 697*) 'cum uenit, aulaeis iam se r. s.'

363 **26** 1 RECTE DICIS ⟨hoc Charinus dicit⟩. 2 PERGE uultu enuntiandum: hoc dicit Pamphilus. 3 MANEO ne temporius fugerit. 4 INTEREA temporis longi significatio. 5 INTROIRE NEMINEM ⟨a⟩ non factis.

364 **27** EXIRE NEMINEM quid si intus erant? ideo ait 'exire neminem'.

365 **28** NIHIL ORNATI *ἀρχαισμός*. sic Sallustius (*Hist. I fr. 72 M.*) 'igitur senati decreto seruiendumne sit?'

366 **29** 1 MAGNVM SIGNVM proprie 'signum' pro argumento. 2 NVM VIDENTVR CONVENIRE a consequentibus argumentum.

1 CHREMEN *add. Steph.*, sic *W.*; *cf. ad v. 31* | chremem *T C V* | et *om. A* | chremtem *A* | ut *om. TC* | darem *C*, daren/// *V* | dareten *BTC* ‖ 3 CVM — ADVENIO *om. B* | cum il · adue · *C*, cum r · a *T* | sol · *V*, solit · *C*, s · *T* | A. O.] e · a · ho · *V*, a · h · *TC*, *om. B* | ab his *om. TC* ‖ 4 quae sunt *om. B* | decerent *ATC*, deceretur *B*, deceret *ex* dic- *corr. V*[2] | Solitudo ⟨est⟩ *A*, solitudo ⟨erat⟩ *V* | ante hostium *ATCV*, a · h · *B* ‖ 5 conuentum (-tu *T*) *ATC*, conu*entum V*, conuēt *B*; *corr. Schoell. Cf. III 2, 44* | Pamphilum *Steph.*: filium *codd.* ‖ 7 sic *om. BV* | conuenit *in ras. V*[2] | se r. s.] sers *A*, seris *V*, se re · *T*, ser · *C*, se regina etc. *B* ‖ 8 DICIS hoc Charinus dicit *W.*: dicit · s · *A*, dicit *V*, d · *B*, iam dicit *TC* | PERGE] et *TC* ‖ 9 ultu *T*, uult *A*; uultuose? *cf. II 3, 6* | enuntiandi *BC*, ueni̤reuntiandi *A*; pronuntiandum? | hoc̣ *C* ‖ 10 temporius *W.*: in temporis *A*, ui temporis *B*, temporis *TC*, *in ras. V*[2] | fugerit *W.*: fuerit *ABTC*, fuerit ⟨dilatio⟩ *in ras. V*[2] (= *dett.*) | interea temporis *in ras. V*[2] ‖ 11 nominem *A*, nemi *B* | a *add. Steph.* | factis] satis *V* ‖ 12 neminem *bis A*, ne · *B* | quod *C*, qu*id V* | si intus] finius *A* | ait] aut *A* ‖ 14 ΑΡΧΑΙϹΜΟϹ *A*, ΑΡΧΑϹΑΑΟϹ *B*, *αρχαισμοσ V*, **** *C*, *om. T* | sic *om. B* ‖ 15 igitur] ergo *BTC* | senatus *ABV* | seruiendumne sit *TC*, sed uidendi ne sit *A*, sed uidendum ne sit *V*, *om. B* ‖ 16 signum *om. B* ‖ 17 Num *V*[2] | ui · haec conue · nup · *B*

367 **30** 1 NON OPINOR DAVE OPINOR ille opinionem accommodat tantum, hic multum attribuit coniecturis. 2 OPINOR NARRAS quoniam argumenta sunt ex coniectura, 'opinor' dixit; nam contra opinionem 'certa res est'. quae autem opinamur, putamus; quae putamus, incerta sunt. 2 OPINOR NARRAS bene a prima ad secundam personam.

369 **32** 1 HOLERA ET PISCICVLOS MINVTOS sufficeret diminutiue 'pisciculos' dixisse, quos sic 'minutos' dixit et [pretium] 'obolo' esse emptos, quae est ultima nummorum significatio; sunt enim genera piscium minutorum, quae magno ueneant. hic ergo etiam de pretio uilissimos pisces significauit. 2 *Et* quid si 'minutos' sed omnibus? 'seni' dixit, ut obsonationis ostenderet causam. 3 HOLERA ET PISCICVLOS quod supra (*v. 23*) generaliter 'paululum obsonii', hic specialiter dixit.

368 **31** 1 ETIAM PVERVM INDE ABIENS CONVENI CHREMI sic 'Chremi', ut Ulixi et Achilli. 2 ETIAM PVERVM 'etiam' pro praeterea.

369 **32** 4 IN CENAM SENI misere 'seni', cuius maior est cura domi.

1 DAVE *om. B* | OPINOR *om. BTC* ‖ 2 hic] duo *A* | attribuit] accomodat *TC* | coniecturae *V* ‖ 3 opi·nar· *B* | et coniecturae *codd., corr. Schopen* ‖ 4 opinor *Steph.*: opinionem *codd.* | dixit *om. B* ‖ 5 opin*amur V* ‖ 6 opi·nar· *B* | bene *om. B* | ⟨persona⟩ prima *B* | personam *om. B* ‖ 7 olera *TCV*, *om. B* | ET] e· *T*, *om. BC* | piscĩlos *A* | minuto^s (*sscr. m. 2*) *C*, mi· *B* | deminutiue *A*, diminuentem *V* ‖ 8 quos *Schopen*: quod *codd.* | pretium *secl. W.* ‖ 9 emptos esse *B* | numorum *A* ‖ 10 $\overset{\text{sunt}}{\text{sed}}$ (*corr. m. 2*) *C* | nummorum piscium *TC*, piscium *B* ‖ 11 magna *TC* | ueneunt *B* | etiam *om. V* | uilissimo *V*, iulissimo *A* ‖ 12 et quid si *ed. pr.*: et si quid si *AB*, et quidem *sic V*, et quidem si *TC* | minutes *A*, minutos *in ras.* V^2 | sed omnibus seni *ATC*, *** sed seni *B*, *non omnibus sed in cenam* seni *V* ‖ 13 obsenationis *A*, obsonationibus *T* | olera *BV* ‖ 14 pis· *B* | obsoni *B* ‖ 16 INDE — Chremi] i·a·c·cremi *B* ‖ 17 ut *om. TC* | ulissi *B* | et] ut *TC* | a*chil*li *V*, acchilli *C*, atchilli *T*, at illi *A* ‖ 18 pro praeterea] propterea *AB*, praeterea *TV*, (*ex* prot- *corr.*) *C* ‖ 19 misere *ABTC*, misẹre *V*, mire *dett., Steph.* | est maior *BTC*

370 **33** NVLLVS SVM 'nullus' pro non, ut alibi (*Hec. I 2, 4*) 'nullus dixeris'.

371 **34** 1 QVIDITA una pars orationis. 2 RIDICVLVM CAPVT ⟨'caput'⟩ pro toto homine. *nemo enim ore contempto ex aliis membris hominem uelit significare.* et est συνεκδοχὴ τρόπος.

372 **35** 1 QVASI NECESSE SIT SI HVIC NON DET ostendit uitiosum ἐνθύμημα hoc esse, in quo altero sublato non necessario alterum relinquatur. 2 SI HVIC NON DET TE I. V. D. hoc laborat Dauus, quemadmodum Philumenam Charinus propriis laboribus promereatur uxorem. 3 SI HVIC NON DET TE ILLAM VXOREM DVCERE artificiose Dauus Charinum excitat, ut, si fieri possit, adiuuetur negotium Pamphili, dum ille sibi prouidet.

373 **36** 1 NISI VIDES 'uides' prouides. 2 AMBIS magnarum rerum desiderium et appetitus ambitio dicitur.

374 **37** VALE confirmata re a factis et personis deliberatiua nascitur.

3.

375 **1** 1 QVID IGITVR SIBI VVLT PATER haec scaena deliberationem continet Daui et Pamphili. 2 *Et* bene 'igitur': si enim falsae sunt nuptiae, quid cogitat? sto-

1 SVM *om. B* | nullus *om. TC* | ut alibi (*sscr. m. 2*: et ullus) *V*, alibi *TB* ‖ 3 RIDICVLVM *om. B* ‖ 4 caput *add. W.* | con*tempto V*, contempno *B* ‖ 5 uelit hominem *V* ‖ 6 sine doche *ABC*, sinodoche *TV* | tropos *ABV*, tropus *TC* ‖ 7 neccĩẽ *C* | SIT — DET] etc· *B* | ostendit — 12 DVCERE *om. TC* ‖ 8 ЄΝЄΫΜΗΜΑ *A*, ΗΝΘΫΜΗΜΑ *B*, ἐνθύμημα *M*[4], **** *V* | sublato altero *B* ‖ 9 DET] d· *V* | te·i·ů·D; *A*, t·i·u·t· *V*, *om. B* ‖ 12 DET] d· *BTV* | t·illum (i· *T*) u·d· *TV*, *om. B* | Dauus *om. B* ‖ 13 potest *V* ‖ 14 illa (*corr. m. 2*: e) *C* ‖ 15 NISI VIDES *om. B* ‖ 16 adpetitus *A* ‖ 17 re a] rei *A* | factis et ⟨a⟩ *T*, *in ras. V*[2], (a *sscr. m. 2*) *C* ‖ 19 SIBI *om. AB* | uolt *B* | PATER *om. B* | scaena *om. B* ‖ 20 pamphili et daui continet *B* ‖ 21 enim *sscr. C* | cogitat ⟨c·⟩ stomnacåsse *C*

machose etiam hoc dixit ⟨'quid⟩ sibi ⟨uult'⟩, ut ille (*Verg. Aen. VI 318*) 'quid uult concursus ad amnem?'

376 2 SI ID SVCCENSEAT 'id' ob id, propter id.

377 3 NEQVE ID INIVRIA id est: usque adeo iniustus sibi uidebitur, ut se iniustitiae ipse condemnet.

378 4 AD NVPTIAS PERSPEXERIT perspicere est ad plenum et perfectum uidere.

380 6 1 TVM ILLAE TVRBAE τὸ 'illae' ad terrorem rettulit. 2 QVIDVIS PATIAR hoc est: patiar me uxorem ducere. 3 PATER EST PAMPHILE hoc uultuose pronuntiandum est. 4 *Et* mire 'pater' dixit, ut in ipso nomine uideatur habere auctoritatem. 5 *Et* ueluti dormitantem et oblitum potestatis paternae his tribus excitat: 'pater est, Pamphile' 'difficile est' 'haec sola est mulier'. 5 QVIDVIS PATIAR sunt qui 'quiduis' pro quicquid euenerit intellegant, quia dixerat (*I 5, 42*) 'adeo me ignauum putas?' alii pronuntiant, ut sit sensus: quid me uis facere? an ut hoc patiar mihi uxorem dari? 6 PATER EST a necessario argumentum.

381 7 1 DIFFICILE EST hoc est 'resistere' 'contradicere'. 2 DIFFICILE Pamphilo, perniciosum Glycerio. 3 SOLA

1 quid *et* uult *add. W.* ‖ 2 quod *C* | annem *C* ‖ 3 succenserat *V*, succensent *A*, succense· *B* | propter *Steph.*: post *codd.* ‖ 4 ID *om. B* | iniuria *C* | id est] id *C*, est *V* ‖ 5 uidetur (bi *sscr.*) *C* | se] ·so· *C* ‖ 6 AD — PERSPEXERIT *om. B* | perspexerit *V*, pers· *T* ‖ 7 perfecte *V* ‖ 8 TVRBAE τὸ] turbeto *V*, turbae *C*, tum *T*, *om. B* | illae *om. B* | terorem *B* ‖ 9 quiduis pa· *B*, quid inspartiar *A*, quem uis patiar *C* | parciar *A* | ux·ducere *B* ‖ 10 pam· *B* | uoluptusse *V* ‖ 11 est. Et *om. B* | in *om. TC* | uideatur *ex* -entur *corr. A* ‖ 13 paternae potestatis *B* | pater est *in ras.* V^2, pater *ABTC* ‖ 14 ⟨resistere (*in mg. m. 2*)⟩ difficile *V* | est *2. om. BTC* | mulier *om. B* ‖ 15 PATIAR] pa. *B* | sunt quicquiduis (quidq- *T*) *TC*, sunt quiduis *A* | quiquid *A* | euenire *T*, (i *ex* e *corr.*) *C* ‖ 16 adeo *BV*, ad et *A*, adeon *T*, *in mg.* C^1 ‖ 17 uis *om. T* ‖ 18 ut hoc *sscr.* C^1, ut *B* | dare *T*, dare (*corr. m. 2*) *V* | a *sscr.* V^2 ‖ 20 hoc resistere *TC*, ⟨resistere (*in mg. m. 2*)⟩ hoc est resistere *V* ‖ 21 pamphilo difficile *TC* | glycerio perniciosum *B*

autem: sine defensoribus propriis. 4 *Et* 'sola' et 'mulier' dixit. 5 SOLA sine auxilio ac per hoc deserta.
6 DIFFICILE EST ἀποσιώπησις cum uultu: deest 'resistere'.

7 DICTVM AC FACTVM prouerbium celeritatis, id est cito. 8 DICTVM AC FACTVM INVENERIT pro 'inueniet': coniunctiuo modo pro indicatiuo usus est. et est honesta locutio.

382 8 1 QVAMOBREM EICIAT O. callide ad eius periculum se conuertit, cui plus amator timet quam sibi; ideo uincitur statim. apparet autem Dauum male sic agere, quia cum caueat Pamphilo, tum cum maxime formidat senem. 2 OPPIDO ex oppido, ex ciuitate. 3 EICIAT miratur et stupet. 4 CITO illo admirante hic etiam confirmauit. addidit etiam tempus celeritatis.

383 9 1 CEDO 'cedo' singularis numerus est, 'cette' pluralis, ut salue, saluete. 2 DIC TE DVCTVRVM pronuntia 'dic' quasi rem facilem et nullius praeiudicii.
3 DIC TE DVCTVRVM hoc est, quo a principio nitebatur.

384 10 1 EGONE DICAM τὸ 'ego' ἔμφασιν habet, hoc est

1 autem *TV*, aute *C*, int̃ *A*, *om.* *B* ‖ 2 ac] et *B* ‖ 3 ΑΠΟCΙΩΠΗCΙC· *A*, ΑΠΟCΠΗCΙC *B*, αποσιόπησισ *V*, a·n·o·ci·o·n·u·ci·s· *C*, a·n·o·n·u·c·e· *T* | cum deest uultum *V* | ⟨ut⟩ deest *A*, *om.* *BTC* | desistere *TC* ‖ 4 DICTVM AC FACTVM *om.* *B* | AC] aut *V*, aut ⟨factum Dictum ac⟩ *T* | prouerbium — 5 FACTVM *hic om.* *B* | prouerbium ⟨est⟩ *V* | id est] uel *TC* ‖ 5 AC] uel *B*, aut *V* | pro *om.* *B* | inuenie *A*, inueniret *T* | coniunctiuo — 6 locutio] honesta locutio modo pro modo ⟨prouerbium — factum⟩ *B* (*cf. supra*) | et est] est *V*, et hec *TC*², in hac *C*¹ ‖ 7 QVAMOBREM *om.* *B* | O. *om.* *BV* | periculosum se *A* ‖ 8 cuius *A* | quam sibi timet *B* ‖ 9 Dauum *post* agere *in* *B* | sic agere *ABV*, se agere *T*, (*in mg.* al' suadere *m. 1*) *C* ‖ 10 cum *sscr.* *C*² | tunc *B* ‖ 11 opido *B* | ex oppido *om.* *B* | exiuitate *A*, et ciuitatis *T*, ciuitate *BC* | EICIAT *om.* *B* ‖ 12 minatur *B* | CITO] cetu *TC* | hoc *V* | confirmat *TC*, confirmet *V* ‖ 13 etiam] et *TC* ‖ 14 cedo *om.* *BTCV* | numeri *TC* | est — pluralis *om.* *B* | est ⟨tantum⟩ *V* | cette *Schopen*: certe *A*, cetera *TCV* | pluralis *sscr.* *V*², pluralis ⟨tantum⟩ *TC* ‖ 15 saluete] saluere *B*, soluere *A*, salueris *T* | TE DVCTVRVM *om.* *B* ‖ 17 TE DVCTVRVM] t·d· *B* | quo *Schopen*: quod *codd.* | ab initio *TCV* ‖ 18 egon *TC* | DICAM] dicõ *A*, dic· *B*, d· *T* | to *C*, te *T*, tū *B* | ΕΝΘΦΑCΙΝ *AB*, ·en·q2·em *TC*, emphasim *V*

uel: quem non oporteat dicere, uel: quem non conueniat fallere atque mentiri. 2 CVR NON non interrogat, sed facilitatem rei ostendit. 3 NVMQVAM plus habet negationis quam 'non'.

385 **11** EX EA RE QVID FIAT VIDE ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως.

386 **12** 1 VT AB ILLA EXCLVDAR HOC CONCLVDAR mire 'hoc': amicam pronomine significat dicens 'ab illa', huic nec sexum seruauit, ne uxor esse uideatur. 2 *Et* ex ferarum translatione 'concludar' dixit, ut alibi (*Phorm. V 1, 17*) 'conclusam hic habeo uxorem saeuam'. 3 VT AB ILLA EXCLVDAR HAC CONCLVDAR ἐν ὑποκρίσει, nam aliud infert, atque intellegit Dauum dicere.

387 **13** 1 NEMPE HOC SIC ESSE OPINOR DICTVRVM PATREM coniectura atque diuinatio, an hoc an illud euenturum sit. 2 NEMPE HOC SIC ESSE OPINOR ab imitatione. *mimesis enim dicitur.* 3 NEMPE HOC a possibili.

389 **15** 1 CEDO QVID IVRGABIT 'cedo' singularis tantum, 'cette' pluralis. 2 HIC REDDES OMNIA 'hic' aduerbium loci non est, sed aduerbium temporis, ut Vergilius (*Aen.*

1 quem *1.*] quae *V* ‖ 2 NON non] non ñọn *A*, *non* non *V* non non *C* ‖ 3 facultatem *A* ‖ 5 EX] et *TC* | quod *A V*, *om. T* | ΑΠΤΝCΕΚΒΑCΕΩc *A*, -CΕΟC *B*, ἀπὸ τῆσ *** *M*[4], **** *TCV* ‖ 6 EXCLVDAR *om. B* | hac concludar *AC*, h · c · *T*, *sscr. V*[2], *om. B* | hoc amicam *W.*: hanc cum (eum *C*) *codd.* ‖ 7 huic *W.*: illic *codd.* | nec *sscr. C*[2] ‖ 8 uideatur esse *V* ‖ 9 *con*cludar *V* ‖ 10 habet *A* ‖ 11 excludar hac concludar *V*, ex · hac con . *B*, excludar *C*, e· *T*, concludar *A* | ΕΝΥΠΟRΡΙCΙ *A*, ΕΝΠΟ-ΚΡΙCΙ *B*, ἐν ὑποκρισι *M*[4], **** *TCV* ‖ 12 Dauum] Dictum *C* ‖ 13 nepe *A* | sic esse hoc *C*, s · e · h · *T*, *om. B* | sic opinor d. p. — 15 (NEMPE *om.*) HOC *in mg. V*[2] | DICTVRVM PATREM] d · p · *T*, *om. B* ‖ 14 uel illud *V*[2] | uenturum *TCV*[2] ‖ 15 HOC *om. TC* | ab imatione *A*, a limitatione *C* | mimesis *BTV*, numesis *C*, numesi *A*; mimesi*?* (μιμήσει *Klotz*) ‖ 16 enim dicitur ducitur(*?*) *B*, ducitur enim *TC* ‖ 17 quod *A* | iurgabitur *A*, iur· *B* | singularis] ⟨quid⟩ singt *A*, singularis *V*, singularis ⟨numerus⟩ *B*, singulariter *TC* | tandem *T*, tamen *C* ‖ 18 cette *Schopen*: cetera *codd.* | pt *AB*, pluraliter *TCV* | OMNIA] etc · *B* ‖ 19 loci — aduerbium *om. B* | sed *om. T* | ut *om. B*

IX 246) 'hic annis grauis atque a. m. A.' 3 REDDES facies, restitues. 4 CEDO QVID IVRGABIT ab utili.

390 16 INCERTA VT SIENT hic est euentus.

391 17 1 SINE OMNI PERICVLO hoc est: sine ducenda Philumena. 2 NAM HOC HAVT DVBIVM ne consentiat Chremes filiam dare.

392 18 1 NEC TV EA CAVSA M. H. Q. F. NE IS MVTET SVAM SENTENTIAM hoc est quod supra (*I 5, 7*) 'id mutauit, quia me immutatum uidet'. 2 NEC TV EA CAVSA MINVERIS quia promisisti te esse ducturum.

393 19 1 NE IS MVTET SENTENTIAM Chremes scilicet. 2 NE IS MVTET redit ad consilium et coniungit euentum.

394 20 PATRI DIC VELLE VT CVM V. T. I. I. N. Q. scilicet ne securus, quod non sit daturus Chremes filiam suam, parui faciat iram patris et neget uxorem ducere utpote fretus neminem alium sibi commissurum coniugem.

395 21 1 NAM QVOD TV SPERES sunt qui 'speres' pro timeas habeant. 2 NAM QVOD TV S. alium daturum.

1 an*nis* *V*, omnis *B* | adque A · M · A · *A*, a · d · q · a · m · a · *TC*, a · q · a · m · a · *V*, etc · *B* ‖ 3 scient *A*, ṣcient *C*, sic ṭiạnt (*corr. m. 2*) *V*, s · *T* ‖ 4 OMNI *om. B* | hoc est *om. B* ‖ 5 NAM — 6 dare *om. B* | haud *V*, aut *ATC* | dubium *in ras. A*, d · *T*, d · e · *V* | Chremes] dire me *A* ‖ 7 NEC TV] nec eu *A*, *om. B* | M.] minueris *B* | H. | SENTENTIAM *om. B* | H.] o · *T* | F.] · S · *A*, f · *C* | *fort. post* F. *lac. signanda* | IS] his *A* | mutet sententiam ṭuam (s *superscr.*) *C*, m · s · s · *TV* | ⟨nec tu ea causa minueris (nec t · e · c · m · *T*)⟩ hoc est *TC*, *in mg. V²* ‖ 8 hoc — 9 uidet *om. A* | hoc — 10 ducturum *in mg. V²* | quia *B*, quoniam *TCV²* ‖ 9 EA CAVSA] e · c · *BT* | MINVERIS] mi · *V²*, m · *T* ‖ 10 promiẋisti (s *superscr.*) (*corr. m. 2*) *C* ‖ 11 his *A* | mitet *A*, m · *V*, *om. B* | SENTENTIAM *hic om. B* | scilicet chremes *B* ‖ 12 NE IS] suam sententiam *B* | reddit *A*, (reddit *C*) *post* consilium *TC* ‖ 13 DIC — Q.] etc · *B* | DIC] hic *A* | CVM] c · *V* | V · T · I · I · N ·] u · i · i · n · *V*, ut n · n · *T*, ut · nn · *C* | scilicet *Steph.*: sed *codd.* ‖ 14 chremes daturus *TC* ‖ 15 faciet *A* | negat *TC* ‖ 17 NAM QVOD TV *om. B* | SPERAS *et* speras *V* ‖ 18 timeas *in ras. V²* | NAM — daturum *om. B* | tu spe · *C*, tu sp. *in ras. V²* | alium *Klotz*: aliam *ATC*, *illam V*

3 PROPVLSABO hoc est: causam inanem esse monstrabo, id est: ostendam nihilominus te esse ducturum aliam uxorem, etiamsi hạnc non duxeris. 4 PROPVLSABO eleganter pro eo, quod est repellam. 5 VXOREM HIS MORIBVS deest aliquid, ut sit: his moribus agenti, aut: his moribus praedito. 6 VXOREM HIS MORIBVS DABIT NEMO ne alteram quaerat.

396 22 1 INVENIET INOPEM *ὑποφορὰ εὔστοχος*. 2 INVENIET INOPEM sed ne inopem quaerat. 3 INVENIET INOPEM sunt qui *κατὰ ἀνθυποφορὰν* dici putant ‘inueniet inopem potius, quam te corrumpi sinat’.

397 23 SED SI TE AEQVO ANIMO FERRE ACCIPIET NEGLEGENTEM FECERIS hoc est: etiam in paratis nuptiis.

398 24 1 ALIAM OTIOSVS ex otio, hoc est securus. 2 INTEREA ALIQVID A. B. sed ne quaerendo inueniat. 3 INTEREA ALIQVID mortem patris adulescentis in delicto pro bono seruus ostentat. 4 ACCIDERIT et ad causam refertur et certe, quia mortem patris bonum denuntiat. 5 ACCIDERIT nota ‘acciderit’ etiam pro bono et ab hoc et apud ueteres frequentatum.

399 25 1 HAVD DVBIVM ID QVIDEM EST plus intulit, quam

1 id est *B* | ⟨esse⟩ inanem *V* | esse] rē *A*, et *V* ‖ 2 nihil minus *B* | esse *om.* *B* | ducturis *B* | uxorem *om.* *B* ‖ 3 eleganter *post* repellam *in B* ‖ 4 pro — est *om.* *B* | repellas *C* | MORIBVS] m · d · ne · *B* ‖ 5 aliqu*id* *V*, aliqđ *A* | ut sit *in ras.* V^2 | moribus *1.*] m · *T* | moribus *2.*] mo · *B* ‖ 6 VXOREM *om.* *B* | MORIBVS — NEMO] m · da · n · *B* | ne *om.* *V* ‖ 8 INOPEM] ino · *B* | ΥΠΟΦΟΡΑΕΥΕΥCTI-ΚΟC *A*, ΥΠΟΦΥΡΑΕΥCTIROC *B*, ****** *C V*, *om.* *T*; *εὔστοχος* *Steph.*, *ἐφεκτικός* *Lindenbr.* | inueniet ino · *B*, inopem inueniet *C* ‖ 9 sed ne inopem *om.* *T* | sed — 11 inopem *om.* *B* | inueniat *T* ‖ 10 sunt qui *in ras.* V^2 | ΚΑΤΑΑΝΤΙΠΟΦΟΡΑΝ *A*, *κατὰ ανθιποφορὰν* M^4, **** *T C V* ‖ 12 SED — ACCIPIET *om.* *B* | negli fe *B* ‖ 13 id est *B* ‖ 14 ALIAM *om.* *B* | id est *B* ‖ 15 ALIQVID] a · *B V* | a. b. *in ras.* V^2, B · *AB* | sed] s *TC* | quęrerendo *A* ‖ 16 ALIQVID] a · etc · *B* | delictis *B* | pro bono] probo *TC* ‖ 17 seruus *om.* *A* | ostendit *TC*, (*-dit*) *V* ‖ 18 quia ⟨ẹ⟩ *V* | denuntiate *A* | ACCIDERIT] d$\overset{a}{e}$ciderit (*sscr. m. 2*) *C*, desideret *T*, *om.* *B V* ‖ 19 etiam *sscr.* C^1 | et ab hoc *om.* *V* ‖ 21 DVBIVM ID] du · i · *B* | id ⟨est⟩ quidem ⟨Id⟩ est V^2 | plus *om.* *TC*

interrogatus est. 2 VIDE QVO ME INDVCAS 'quo me inducas' in eadem translatione permansit, qua sursum dixit (*v. 12*) 'hoc concludar'. 3 Bona *οἰκονομία*, ut mox iuste Dauo succenseat Pamphilus. 4 QVIN TACES 'quin taces?' cur non securus es? significat, *nam nunc tacere* ⟨*est*⟩ *securum esse,* ut in Adelphis (*II 2, 1*) 'tace, egomet conueniam Pamphilum'. et ideo ille ut consentire dicenti 'taces' uideretur, 'dicam' ⟨ait⟩, ut scias illum non silentium sed securitatem imperasse. 5 QVIN TACES correptio est silentium praecipientis de eo dumtaxat, ne timeat de nuptiis. 6 Id est: esto securus, nam tacere securi est.

400 **26** 1 PVERVM AVTEM NE RESCISCAT uidetur hoc illi contrarium esse, quod dixit (*I 3, 14*) 'quicquid peperisset d. t.' sic ergo soluitur: quod ibi seruus cum stomacho dixit, hic tamen Pamphilum uerecunde locutum accipimus. 2 PVERVM AVTEM NE R. num diuinat an 'puerum' pro quolibet sexu, — 3 *Subolem, hoc est filium significat, ut* (*I 3, 14*) '*quicquid peperisset d. t.*' — ut Graeci [pueros] *παῖδας*?

1 est *om. TC* | VIDE QVO ME *om. B* | INDVCAS] ducas *C*, d· *T* | quo me inducas *om. BTC* ‖ 2 eodem *A*, eandem *T*, e^{a}mdeʒ C^{1} | translationem *TC* | qua *V*, quia *ABTC* | rursum dicit *TC* ‖ 3 hoc (*cf. ad v. 12*)] hac *codd.* | condular *A* | ·OI·KonoMIA *A*, oeconomia *B* V^{2}, yconomia *TC* ‖ 4 succenseat pamphilus dauo *TC* | pamphilo *V* | TACES] ta· *B* | quin taces (*2.*) *in ras.* V^{2}, qui itaces *A*, *om. BTC* ‖ 5 cur *in ras.* V^{2} | significat] sig̅ *A*, signum *V*, *om. B* | nam] iam *A* | nunc] non *TC* | est *add. Goetz* | ⟨pro⟩ securum *B* ‖ 6 ut *om. C* | tace egomet] nıce g^{o} *T*, mee ego *C* | conuenio *A* | Pamphilum] ipsum *Ter.* | dic*enti* *V* ‖ 8 tacens *ATC*; quin taces *Steph.* | ait (*ante* dicam) *add. dett.* | scilentium *C* ‖ 9 impetrasse *BC* | TACES] ta· *B* ‖ 10 ⟨·c·⟩ ne *C* ‖ 11 Id est] id *TC* ‖ 12 autem ne re· *V*, autem ne ^{re}sciscat C^{1}, autem ne rescitat *A*, a·n·r· *T*, etc· *B* ‖ 13 esse contrarium *B* | dixisṣẹt *V* | peperisse *B* ‖ 14 d. t.] d·to· *T*, de·to· *C*. decreuere tollere *B* | ubi *TC* | stamaco *B*, stomnacho *C* ‖ 15 hinc *ATC* | tantum *V* | locutum uerecunde *B* | accepimus *TC* ‖ 16 NE] n· *BT* | re· *V*, resci *C*, r· *T* | nam *TC* | an̄ *sscr.* C^{1} ‖ 17 sobolem *TCV* | hoc est *om. B* | filium *ABTC*, foetum *V* (*recte?*) | significat *om. B* ‖ 18 pe· *B* | d·tol· *B*, de·to· *V* | ut *om. T* | pueros *B V*, -ris *A*, -rum *TCM*; *del. Schopen* | ΠΑΙΔc *A*, ΠaIΔac *B*, *παιδα* M^{4}, *** *TCV*

Homerus (*Il. I 255*) '*Πριάμοιό τε παῖδες*' et Horatius (*c. I 12, 25*) 'dicam et Alcidem puerosque Ledae'. 4 CAVTIO EST cautione opus est, hoc est cauendum est.

401 **27** 1 NAM POLLICITVS SVM SVSCEPTVRVM promissio et pollicitatio eandem uim habent, sed pollicitatio maioris asseuerationis est. 2 HANC FIDEM ordo est: ut hanc fidem darem sibi, me obsecrauit, qui ⟨se⟩ sciret non deserturum.

403 **29** CVRABITVR non 'curabo', sed impersonaliter cum difficultate, quod quasi arduum est et graue, dixit.

4.

404 **1** 1 REVISO QVID AGANT AVT Q. C. C. haec scaena nodum innectit erroris fabulae et periculum comicum; facit etiam exsecutionem consiliorum. 2 REVISO QVID A. A. Q. C. C. πρὸς τὸ 'quid agant' auribus est opus, πρὸς τὸ 'quid captent' prudentia et sagacitate. 3 *Et* quod supra dixit, non paenituit idem repetere 'obserues filium, quid agat, quid cum illo consilii captet' (*I 1, 142—43*); quod enim prudenter dictum fuerit, non piget repetere.

1 priamo (-us *T*) eo te paedes (pedes *TCM*^{1}, pēdes *V*) *ATCVM*^{1}, priamo ∗∗ eotepedes *B*, *πριαμοιο τε παίδα in mg. M*^{4} | heratius *A* ‖ 2 et] in *T* | alcidem *BV*, alchidem *ATC* | Laede *A* ‖ 3 EST — hoc est *om. B* | hoc est] hoc *V* ‖ 4 NAM *om. B* | polli· *B* | sum susce· *V*, s·s· *T*, *om. B* ‖ 5 eandem — pollicitatio *om. T* | tandem uim *A* ‖ 6 adseuerationis *A* | est *om. BTC* ‖ 7 sibi darem *TC* | qui *ex* quia *corr. C* ‖ 10 dificultate *A* | dixit] ostendit *TC* ‖ 11 Remso *A* | QVID — C. C.] etc· *B* | AVT] autem *A*, a· *T* | haec *B*, *in ras. V*^{2}, hac *ATC* | scena *in ras. V*^{2}, sententia *ABTC* ‖ 12 modum ⟨pamphilus⟩ *V* | innectit *Sabbadini*: iniecit *codd.* | per*ic*ulum *V* ‖ 13 etiam] $\overset{a}{\text{q}}$ *C* | consecutionem *B* | QVID — C. C.] q; A·A·que *A*, quid agant q· *C*, q·a·q· *T*, q·a· *B*, quid a· quid c· consilii *in ras. V*^{2} ‖ 14 *πρὸς τὸ*] poeto *A*, p̃sta *T*, prestat *C*, *om. BV* | opus est *TC* | *πρός τὸ M*^{4}, ΠΡΟCΘΟ· *AB*, n·p·o·c·e·o *TC*, ∗∗∗ *V* ‖ 15 prudentiam *V* | sagacitatē *A*, -tem *V* ‖ 16 dicit *TC* | idem] ·i· *C* | filiūs *C* ‖ 17 cum — captet] c·illo c· captet *C*, cum i·c·c· *T*, cum illo captet *B* ‖ 18 quid *A*

actio tamen ex his tribus consistit: cogitatione, dicendo, gerendo. 4 REVISO redeo ut uideam. 5 QVID AGANT quid respondeant, quid dicant.

405 2 HIC NVNC NON DVBITAT non dixit ‘senex’ aut ‘pater’, sed ‘hic’ cum odio, quoniam auerso animo loquitur.

406 3 1 EX SOLO LOCO ‘solo’ deserto, ubi meditari facilius possit. —

407 4 *Et ‘orationem’ dixit, quod quasi ad plenum cogitari potuisset, quippe ‘⟨uenit⟩ meditatus alicunde ex solo loco’.*

406 3 1 — Menander ‘εὑρετικὸν εἶναί φασι τὴν ἐρημίαν οἱ τὰς ὀφρῦς αἴροντες’. 2 VENIT MEDITATVS ALICVNDE terror, obiurgaturi patris hortatio est ad promittendum Pamphilo quod iubetur.

408 5 1 QVA DIFFERAT TE ‘differat’ disturbet et in diuersum ferat. Vergilius (*Geo. III 197*) ‘atque arida d. n.’, — 2 *Et in Adelphis* (*III 4, 40*) *‘miseram me, differor doloribus’*. — hoc est in diuersum rapit, dissipat. 3 PROIN TV FAC APVD TE SIES non ne timeat cauet Dauus, sed ne amore a consilio suo alienetur Pamphilus. 4 APVT

1 tamen] autem *Bentley* | cogitationem *TC*, ⟨ex⟩ cogitatione *V* ‖ 2 regendo *TC*, agendo *V* | ut uideam *om. A* ‖ 4 NVNC] me *TC* | non du· *BV* ‖ 5 hic] senex *B* | odio] idio *B*, ideo *A*; *ἰδιωτισμῷ Schoell* | animo aduerso *TC* ‖ 6 EX SOLO *om. B* | solo — 9 loco *om. A* | facilius meditari *B* ‖ 8 orationem *sqq.*] *ordo turbatus in T* ‖ 9 aliunde *TC*, aliu^{c}nde (*sscr. m. 2*) *V* | ex so·lo· *B* ‖ 10 ЄΥΡΗΘΙΚΟΝ (ЄΥΡΗЄΙΚΟΝ *A*) ЄΙΝΑΙ ΦΑCΙ (ΟΑCΙ *A*) ΤΝΝ (ꓶΝΝ *B*) ЄΡЄΜΙΑΝ ΟΙ (Ο *B*) ΤΑC ΟΦΡΙC ΑΙpontes (ΑΥpontes *B*) *AB*, ***** pontes *TC*, ****** *V*; *εὑρετικὴν Steph.* ‖ 11 aliunde *TC*, aliu^{c}nde (*sscr. m. 2*) *V* | terror] cesor, *sscr.* teror *C*, terror (*in repetitione* cesor) *T* ‖ 12 obiurgatur *C*, obiurgati *T*, ⟨obiurgacionis⟩ obiurgaturi *B* | oratio (*in mg.* uel hortatio) *V* | est] ex *T* ‖ 14 QVA — TE *om. B* | TE differat *om. TC* | et *sscr. C* ‖ 15 d·*n*·⟨*c*·⟩ *V*, d·a· *TC*, *om. B* ‖ 16 Et *om. B* | in *om. TC* | differam *C* ‖ 17 id est *B* | in aduersum *C*, *om. B* | rapior dissipor *B*, rapiṭ^{or} dissipaṭ^{or} (*corr. m. 2*) *V* ‖ 18 PROIN TV FAC *om. B* | apud te sçies *C*, a·t·s· *TV*, sies apud te *B* | non ne *T* | caueat *TC* ‖ 19 amorē *A* | a *in ras.* V^2 | apud *BCV*, a· *T*

TE SIES pro paratus sis, cui contrarium est (*Heaut. V 1, 48; Phorm. I 4, 26*) 'non sum apud me'.

409 **6** 1 MODO VT POSSIM DAVE 'ut' ne non. 2 MODO VT POSSIM a possibili. 3 POSSIM apud me esse.

410 **7** 1 NVMQVAM HODIE TECVM ab utili euentu. 2 'Numquam' plus asseuerationis habet quam 'non', ut Vergilius (*Aen. II 670*) 'numquam omnes hodie m. i.' 3 COMMVTATVRVM PATREM iurgium habiturum. *hoc est enim 'uerba commutare'*. 4 COMMVTATVRVM altercaturum. in Phormione sic (*IV 3, 33—34*) 'tria non commutabitis uerba hodie inter uos', quod est dabitis atque accipietis, id est iurgabitis. 5 Ego puto 'commutare uerba' esse pro bonis dictis mala ingerere, hoc est iracundia in maledicta compelli.

5.

412 **1** 1 ERVS ME RELICTIS REBVS I. P. H. O. uide quam mire, cum omnes consulto consilio sibi agere uideantur, omnes tamen rerum exitu inopinato ludificentur, et Simo et Pamphilus et Dauus et Charinus et ipse Byrria.

1 t· *T* | scies *C*, sis *A V*, s· *T*, *om. B* | pro paratus *Sabbad.*: preparatus *A T C*, paratus *B*, *om. V* | sis *om. T C V* | est *om. B* ‖ 2 non *in ras. V*² ‖ 3 ut (et [ut] *C*) non ne *T C*, ut [pro] ne non (*sscr. m. 2*) *V* | MODO *om. V* ‖ 4 possim ⟨daue⟩ *V* | possunt caput *A* ‖ 5 TECVM] totum *A*, *om. B T C* | ab — 7 hodie *om. T C* | euentu *B V*, -tum *A*; inuentum *Sabbad., at cf. Eugr. Fort.* et euentu | Numquam — 7 m · i · *om. B* ‖ 6 adseuerationis *A* ‖ 7 m. i.] moriemur inulti *V* ‖ 8 PATREM *om. B V* | habitaturum *A* | enim est *V* ‖ 9 mutare *codd.* | commitaturum *A* ‖ 10 si *T* | non *om. B* | commutabitis] esse mutabis *T C* ‖ 11 odio inter uos *A*, inter nos hodie *T C* | quod est] hoc est *V*, hoc *T C* ‖ 12 id est] id *T C* | esse] hoc est *T C*; hoc esse *Steph.* ‖ 13 mala *om. T C* | hoc est] hoc *T C*, id est *B* | in *C*², et *C*¹ ‖ 14 malis dicta *T* ‖ 15 Crus me *A*, herus me *C*, erus meus *B*, *om. V* | relic· *B*, Delictis *V* | REBVS — o·] rebus omnibus · p · *C*, r · o · p · *T*, *om. B* | uide (*ex* inde *corr. m. 2*) *V* ‖ 16 mire *in ras. V*², me *A B* | cum *in ras. V*² | consilio ⟨consilio⟩ sibi consulto *B* | sibi *om. T C* ‖ 17 tamen omnes *T C* | exitum *T*, exiit *A* | inopinato *ante* rerum *B* | ludificantur *B*, -carentur *T C* | et Simo — 18 Byrria *om. T C* ‖ 18 dauus et pam · et cari · *B*

2 ERVS ME R. R. ad hoc uenit Byrria, ut in errorem concitet Charinum. 2 *Et* in hac scaena quattuor personae sine implicatione intellectus locuntur. 4 ERVS ME R. R. imponitur manus rebus, cum perficitur id quod coeperit, ut Vergilius (*Aen. VII 573*) 'imponit regina manum'; relinquuntur uero res, cum imperfectae relinquuntur, ut Vergilius (*Geo. III 519*) 'atque opere in medio defixa r. a.' 5 PAMPHILVM HODIE OBSERVARE obseruatio duplex est: uel captationis uel obsequii.
6 ERVS ME R. R. adeo praeposuit hoc negotii omnibus rebus.

414 3 ID PROPTEREA NVNC HVNC V. S. necesse est aut alterum esse superuacuum aut 'propterea' propter accipiendum.

415 4 HOC AGAM in gestu est, nam est figura corporis obseruantis, quid agatur.

416 5 VTRVMQVE ADESSE VIDEO et Dauum et Pamphilum.

417 6 1 QVASI DE IMPROVISO RESPICE AD EVM interest eius, qui repente aspexerit; nam uidebitur nihil dolose locuturus. 2 Ut (*Verg. Aen. XII 671*) 'respexit ad urbem'.
3 QVASI DE IMPROVISO RESPICE AD EVM scilicet ne meditata eum intellegat habuisse consilia.

1 herus *TCV*, crus *A* | R. R.] r·r·o· *T*, r·o· *C*, relictis rebus *V*, *om. B* | ueniet *ATCV* | ut in *in ras. V²*, ut n *A* | errorem *in ras. V²* ‖ 2 concitet *W.*: conciliet *ABT*, conculpet *C*, *in ras. V²* ‖ 3 loquuntur *BTV*, locutum *C* | herus *TCV* ‖ 4 ME] m· *V* | R. R.] r·r·o· *T*, r·o· *C* | manus rebus *om. A* ‖ 5 quod] qui *A* | coepit *V* | ut *om. B* | 6 relinquntur *AC* | uero — 7 relinquuntur *om. A* | uero *om. B* ‖ 7 relinquuntur] dimittuntur *Calph.* | ut] item *C*, *om. B* | atque] aut *B* ‖ 8 r. a.] reliquit aratra *B* | OBSERVARE] ob· *B* | obseruatio *B*, seruatio *C*, seruato *T*, seruitio *A*, seruitium *V* ‖ 9 $\overset{is}{\text{captatione}}$ (*corr. m. 2*) *V*, captionis *ATC* | obsequi *AT*, (*in* -quii *corr.*) *C* ‖ 10 herus *BTCV* | ME] m· *V* | R. R.] relictis *C*, r·r·o· *T* | adeo posuit *TC*, ad cōposuit *A* | negocium *V* ‖ 12 id̄ *A* | V. S.] uenientem sequor *B* | aut] ut *A* ‖ 13 esset *AB* | propter *Klotz*: post *codd.* ‖ 16 utrumque da·et pam· (*rel. om.*) *B* ‖ 17 QVASI — EVM] de improuiso *B* | inter*est* *V* ‖ 18 uidebatur *B* ‖ 19 Vt — EVM *om. B* ‖ 20 quasi ⟨dixit⟩ *TC* | DE — RESPICE] d·I·R· *A*, de inprouiso r·i· *TC* | mediata *T* ‖ 21 intellegat eum *V*

418 7 HODIE VXOREM D. V. D. V. 'uolo' et 'nolo' nimis imperiosa et superba dictio est, ut alibi (*Ad. III 3, 22—25*) 'piscis ceteros purga D.; g. i. m. i. a. s. l. p.; u. e. u. e.; p. nolo.'

419 8 NVNC NOSTRAE TIMEO PARTI Q. H. R. ⟨* * * * *⟩

420 9 1 IN ME MORA recusantis est magis, non uolentis consensio tam segnis ac tepida, si penitus consideres.
2 HEM percussus hoc dicto Byrria interiectione magis quam uerbo exclamauit.

422 11 1 CVM ISTVD QVOD P. I. C. G. nimis obsequenter locutus est pater: et 'postulo' pro iubeo et 'impetro' pro extorqueo. 2 POSTVLO iuste uolo; p e t i m u s enim precario, p o s c i m u s imperiose, p o s t u l a m u s iure.

421 10 QVID DIXIT nota hic Byrriae personam quartam, sed non admixtam.

422 11 3 ⟨CVM⟩ IMPETRO pro 'cum impetrem'.

423 12 1 ERVS QVANTVM A. V. E. 'c a d e r e s p e dicuntur, qui leuati a summo ad inferiora labuntur. 2 VXORE hoc est matrimonio ac nuptiis. 3 SVM VERVS id est ueridicus, ut (*IV 1, 23*) 'falsus' pro fallaci. 4 VXORE EXCIDIT quod Graeci dicunt '*ἀπέτυχεν*'.

1 HODIE VXOREM *om.* *B* | d·u·d·uo· *C*, uolo *B* | nolo et uolo *C*, uolo et uolo *V* ‖ 2 et] est *A* | superbia *A* | alibi *ex* -bo *corr.* *C* ‖ 3 pisces *TCV* | D. — nolo] D·G·I·M·I·A·S·I·P·V·E·V·E·P·nolo *A*, d·u·m·i·(r·*T*) a·s·L·p·u·e·u·c·(e·*T*) p·uolo *TC*, g·d·i·m·a·s·l·p·u·e·u·c·p·uolo *V*, d·etc· *B* ‖ 4 NVNC — R. *om.* *B* | timet *A* | quia h·r· *V* | *lac. sign. Klotz* ‖ 5 in me mora *bis* *B*, in memoria *V*, inmemoni *A* | non] quam *in ras.* *V*[2] ‖ 6 consentis *T* | tam] ea *C*, *om.* *T* ‖ 7 percussus *ATCV*, perculsus *B* ‖ 9 CVM — P. *om.* *B* | istuc *V* | quid *A* | P.] po· *C* | I. C. G.] i·g· *TC*, impetro etc· *B* ‖ 10 iu*b*eo *V*, uideo *AB* ‖ 11 extorque *A* | ⟨quae⟩ precario *codd.* ‖ 12 poscinr̃i *A* | imperio sed (d *m. 2*) *V* ‖ 13 DIXIT] do *A* | hīc *V*, hanc *TC* | quartum *A*, partem *TC* ‖ 14 ad*mix*tam *V*, admota *A* ‖ 15 pro — impetrem *om.* *A* ‖ 16 ERVS — E.] excidit *B* | herus *TCV* | a[u] *C* | V.] q· *T* | sepe *V* ‖ 17 leuati ⟨animo⟩ *TC*; *recte?* | id est *B* ‖ 18 ⟨a⟩ matrimonio *B*, matrimonii *C* | SVM *om.* *B* | hoc est, *sscr.* id est *C*, *om.* *B* | ueridicus *ex* uir- *corr.* *C*, uericlitus *A* ‖ 19 fallaci] fallax *V*; falsidicus *ed. pr.* | quod] quia *C* ‖ 20 ΑΝΕΤΥΧen *A*, ΑΠΕΤΥΧΕΝ *B*, * * * * *TCV*; *ἐξέπεσεν καὶ ἀπέτυχεν Steph.*, *ἐξέπεσεν Schopen*

425 **14** NVLLANE IN RE ESSE CVIQVAM HOMINI F. non in nullis rebus, sed neque in rebus neque in persona, ut Vergilius (*Aen. IV 373*) 'nusquam tuta fides', cum in amore fracta esset ab eo 'quem subiisse u. c. a. p.' (*IV 599*) audierat. alibi Terentius (*Phorm. I 2, 10—11*) 'cuius tu fidem in pecunia perspexeris, uerere ei uerba credere? ubi quid mihi lucri est?' et hic ad rem 'perspexeris'.

426 **15** 1 VERVM ILLVD VERBVM EST id est prouerbium et sententia. 2 *Et* sic ueteres 'uerbum' pro sententia.

427 **16** OMNES SIBI MELIVS MALLE QVAM A. sic alibi (*IV 1, 12*) 'proximus sum egomet mihi'.

428 **17** EGO ILLAM VIDI V. F. B. hic corrigitur a poeta, quod per iracundiam dixit Pamphilus (*I 5, 15*) 'aliquid monstri alunt'.

429 **18** 1 MEMINI VIDERE aut: memor sum me uidisse, aut 'memini uideri', non 'uidere', hoc est intellego, scio. 2 An memini quod uiderim? 3 MEMINI VIDERE pro 'uidisse'. Ennius (*Ann. I fr. 17 M.*) 'memini me [quam]

1 IN — F.] etc · *B* | ESSE] e · *V* | cuiquam hominum fidem *C*, cuiquam hominif; *A*, c · hominis *V*, c · h · f · *T* ‖ 2 nullis] non ullis *A*, ullis *V* | rebus *Schopen (cf. Ad. III 2, 32; Serv. Aen. IV 373)*: terris *codd.* | neque in] nequeunt *A* | rebus *Schopen*: terris *codd.* ‖ 3 cum] et *TC* ‖ 4 facta *A* | que *A* | subisse *ATC* | u. c. e. p. *V*, ucar · *TC*, humeris confectum aetate parentem *B* ‖ 5 Terentius *om. B* ‖ 6 prospexeris *AV* | uere ei uerbum *T*, *om. C* | credere] c · *AT*, *in mg. C* | ubi *in mg.* C^2, *om. T* | quid — est] quid michi licet *A*, quid mihi ul' ẽẽt *in mg.* C^2, uel esset *T*, periculi nihil ẽẹt *V*, etc · *B* ‖ 7 ei hic ad rem perspexeris *T*, *in mg.* C^2 | perspexit *AB*, prospexit *V* ‖ 8 uere illud · u · ẽ *TC*, uerbum *B* | illud (*corr. m. 2*) *C*, *om. B* | est *om. BTC* ‖ 9 ⟨ut⟩ uerbum *B*, uerbum *post* sententia *T* | sententia ⟨posuere⟩ *dett.* ‖ 10 omnes sibi malle melius *C*, malle sibi *B* | A.] al · *B*, alteri *CV* | sic *om. B* ‖ 11 sum egomet · m · *A*, egomet sum mihi *V*, ego mihi sum *B* ‖ 12 VIDI *om. V* | v. *om. ABTC* | F.] forma *B* ‖ 13 dixit per iracundiam *B* | aliquos *T* ‖ 15 VIDERE] uide (e *ex* i *corr.*) *A* | aut *1.*] ut *AC* ‖ 16 memini ⟨me⟩ *B* | uideri non *om. V* | non uidere *om. TC* | uidere — 17 quod *in mg.* V^2 | id est *B* ‖ 17 an] aut V^2 | quod uider̄ *A* | memini *in ras.* V^2 ‖ 18 me minime *A* | quam *om. Don. Ad. I 2, 26 et Phorm. I 2, 24, item Charis. 98, 5*

fieri pauum'. alii — 4 *Sic 'memini uidere' ut noui probare.* — 'forma bona' distinguunt. 5 QVO AEQVIOR 'quo' hoc est qua re. 6 AEQVIOR SVM PAMPHILO beniuolentior, non iratus uel minus iniquus.

430 **19** 1 SI SE ILLAM IN SOMNIS 'in somnis' per noctem, ut Vergilius (*Geo. I 208*) 'libra die somnique pares u. f. h.' et Plautus (*Merc. II 1, 1—2 = Rud. III 1, 1—2*) 'miris modis ⟨di⟩ ludos faciunt hominibus mirisque exemplis omnia in somnis danunt'. — 2 ⟨*AMPLECTI*⟩ *quod uulgo dicitur cum illa manere, cum illa dormire.* — alii 'insomnis' uigilans, sed melius per noctem.

6.

432 **1** 1 HIC NVNC ME C. A. S. F. haec scaena dolos continet utriusque personae, quibus utraque et capit et capitur miro modo. 2 HIC NVNC ⟨ME⟩ CREDIT ALIQVAM SIBI FALLACIAM Dauus ita uidetur loqui, ut spectator, non senex audiat, sed hoc agit, ut uelit a sene audiri.

433 **2** GRATIA 'gratia' ueteres pro causa ponebant.

434 **3** 1 QVID DAVVS NARRAT uidetur illi blandius locutus

1 fiere *Ilberg coll. Gr. L. V 645, 9* | pauidum *TCV* | alibi *TC* | nemini *A* | uidere ut *Daniel*: uideretur *A*, uidere et *BV*, uidere *TC* ‖ 2 parare *B* | distingunt *A*, -guit *V*, -guitur *BTC* | aequior ⟨sum⟩ *B* ‖ 3 id est *B* | SVM *om. TC* | pamphilus *A* ‖ 5 se se illam *C*, sese i· *T*, sesillam *A*, *om. B* | IN SOMNIS] in s· *T*, *hic om. C* | in somnis *om. BTC* | in somnis — 9 in somnis *om. A* | noctem ⟨in somnis⟩ *C* ‖ 6 ut] ait *T*, *om. B* | dies *TC*, diem (s *sscr.*) (*corr. m. 2*) *V* | uf·h· *C*, ubi f·h· *V*, ubi fecerit horas *B* ‖ 7 et] ut *TCV*, *om. B* ‖ 8 *lu*dos *V* ‖ 9 sopnis *B* | danunt] danuno *A*, da nunc *BTC*, dici nunc *V* | AMPLECTI *add. W.* | quod] quia *TCV* ‖ 10 cum illa manere *sscr. C²* | cum illa dormire *om. B* | aliis *TC* ‖ 12 huc *A* | non *B* | mei *A* | c. — F.] credit a·s·f· *C*, a·c·s·f·p· *V*, credit etc· *B* | cena *A* ‖ 13 utraque capit (capud *T*) *TC*, et capit utraque *B* | et caper̄ *T*, ecapitur *C* ‖ 14 CREDIT — 15 FALLACIAM] c·a·s·f. *TV*, cre·a· *B* | uide*tur V*, uideretur *AB* | ⟨nullus⟩ spectator *TCV* ‖ 16 non senex *om. TC* | ait *BTC* ‖ 17 GRATIA] gn̄ā *A*, et ea·etc· *B* | gratia *sscr. C²* ‖ 18 NARRAT] n· *B* | blan///////////dius *A*

esse. 2 AEQVE QVICQVAM NVNC QVIDEM bene 'nunc quidem', — *similiter 'nunc nihil' (Heaut. II 3, 26)* — ut paulo ante, cum dixit (*I 2, 14*) 'id populus curat scilicet'.

3 AEQVE QVICQVAM NVNC QVIDEM hoc est: nihil.

435 4 1 NIHILNE HEM 'hem' interiectio est irati aduersum eum, qui neget se aliquid esse locutum. 2 Simul quid sit 'aeque quicquam nunc quidem' senex explicandum dat: 'nihil'. et est εὐφημισμός antiquorum pro 'nihil'.

3 NIHIL PRORSVS id est: neque ⟨quicquam⟩. 4 'Nihil prorsus' dicitur, in quo nulla est ambiguitas; est enim confirmatio negantis. 5 ATQVI EXSPECTABAM QVIDEM exspectamus tam bona quam mala, speramus bona.

436 5 1 PRAETER SPEM EVENIT 'praeter' pro contra, ut (*Heaut. I 1, 7*) 'praeter aetatem tuam'. 2 HOC MALE HABET V. εἰρωνικῶς 'uirum' dixit defessum senem. *modo enim ioculariter dixit 'uirum'.* 'uir' enim modo ad uituperationem cum ironia, modo ad laudem sumitur ⟨sine⟩ ironia.

437 6 POTIN ES MIHI V. D. integrum 'potisne ⟨es⟩', id est

1 *aeque V*, equi *C* | quidem nunc q· *B* | bene nunc quidem *in mg. C²*, nunc bene quidem *V*, bene quidem nunc *B* ‖ 4 equi *C* | nunc *in ras, V²* | hoc — 7 quidem *om. A* | id est *B* ‖ 5 NIHILNE HEM *om. B* | hem hem *ex* heu heu *corr. V²* | est *om. B* ‖ 6 negat *TC* | se aliquid locutum esse *T*, *sscr. C²* ‖ 7 equi *C* | explicandum (*ex* -di *corr. V²*) dat] explicat cum ait *Steph.*. ‖ 8 et est *om. TC* | ЄΫΦΗΜΙCΜΟC *B*, Єyohᴧ[u]CMOC *A*, ***** *TCV* ‖ 9 nil *V* | est *om. C* | quicquam *add. Schopen* ‖ 10 prorsus nihil *TC* | est *nu*lla *V* | est enim *Daniel*: est nunc *A*, est e͠t *V*, et est *T*, et est et *B*, est *C* ‖ 11 firmatio *A* | ATQVI — QVIDEM *om. B* | atque *C*, aut qui *A* ‖ 12 mala quam bona *T* ‖ 13 PRAETER — EVENIT *om. B* ‖ 14 HOC — HABET *om. B* ‖ 15 HABET] h· *V* | v.] uirum *B* | yronikos *A*, hironocos *B*, ironicos *TC*, γρονηκὼσ *V* | defessum (fe *ex* fo *corr. m. 2*) *V* | modo] non *TC* ‖ 16 uir *Schopen*: uirum *ATCV*, *om. B* ‖ 17 yronia *AV*, [c]yronia *C*, tyronia *T* | ad laudem modo *TC* | sumitur] cum *B* | sine *add. Steph.* ‖ 18 yronia *ATV*, (*ex* cyr- *corr.*) *C*; *del. Schopen* ‖ 19 POTIN ES] poti[s]nes *A*, potis (i *ex* e *corr.*) ne *C*, potis e͠m *T*, potin[s e] (*corr. m. 2*) *V* | MIHI — D. *om. B* | es *add. Umpfenb.* | id est potes] pro potis *TC*

potes, ut Vergilius (*Aen. III 671*) 'nec potis Ionios f. a. s.' et deest illic 'est'. est autem nomen 'potis' et facit potis potior potissimus.

438 7 NVM ILLI MOLESTAE Q. H. S. N. 'quippiam' significatio est minimae rei.

439 8 1 PROPTER HVIVSCE HOSPITAE CONSVETVDINEM haec omnia pronominibus bene mollita sunt; etenim atrocia sunt, si cum suis nominibus nuda ponantur. 2 HVIVSCE HOSPITAE C. et 'hospitae', non 'meretricis' et 'consuetudinem', non 'amorem' dixit: ita omnia extenuat, ut Dauus audeat confiteri.

440 9 AVT SI ADEO BIDVI EST AVT TRIDVI bene ait 'si adeo', ne, si omnino negaret, 'cur igitur tristis est?' ille diceret.

441 10 SOLLICITVDO propter turbationem. 2 NOSTIN DEINDE DESINET in significatione multorum, quae compendii facimus, 'nostin?' dicimus.

442 11 1 EAM REM REPVTAVIT VIA 'reputauit' retractauit, quia putare purgare est, unde et arbores et uites putare dicimus. 2 VIA consilio, ratione.

443 12 1 LAVDO senex inducitur et credit. 2 DVM LICITVM EST EI 'licitum est' per te, hoc est: dum tu permisisti. 3 *Et* mire hic utitur senis uerbis: ipse enim

1 ut *om.* *B* | inonios *B*, torilos (cor- *C*) *TC* | f. a. s.] f·c·s· *V*, fluctus aequare sequendo *B* ‖ 2 illic *Klotz*: illi *ABTC*, *ibi* *V* (= *dett.*) | est *1. om.* *TCV* | autem] enim *TC* ‖ 4 NVM — N. *om.* *B* | NVM ILLI] nihil *V* | Q. H. S.] a. h. f. *T* | n. *in ras.* *V* | significatio est] finges est *A*, signum est *B*, significationem *TC*, significa*tio* g̃nis est *V* ‖ 6 huiusce h·con· *B* ‖ 7 omnia] ōīo *C*, animo *T* | molita *B* | atroatia *A* ‖ 8 si cum] qui aī *T* | nominibus] omnibus *TC*, omnibus uel nominibus *AB* ‖ 9 HOSPITAE] h· *BT* | c.] ·i· *A*, *om.* *V* ‖ 11 uideat *C*, -tur *T* ‖ 12 BIDVI — 14 SOLLICITVDO *om.* *TC* | BIDVI — TRIDVI] b·e·a·t· *V*, *om.* *B* | ait] aut *BV* ‖ 12 ne si] nisi *A*, ne si[bi] *V* | est *om.* *B* ‖ 14 NOSTIN — 15 DESINET] nos inde inde sinet *A* ‖ 15 desinet *in ras.* V^2 | significatine *A* | quae] qui *C* | compendii *Bentley*: -dio *codd.* ‖ 17 EAM — VIA] eam rem recte reputauit primam *V*, *om.* *B* | reputauit *om.* *TC* ‖ 18 et *1. om.* *B* | putari *V* ‖ 19 Via V^2, ina *A* ‖ 20 Ludo *T* | creditur *A* | DVM — 21 EST *om.* *B* ‖ 21 EI licitum est] illucitum ei *A*, illicitum ei *V*, licitum ei *B*, et licitum et *TC* | tu] tunc *A* ‖ 22 mire *in ras.* V^2 | uerbis senis *TC*

supra dixerat (*I 2, 17*) ‘dum tempus ad eam r. t., s. a. u. e. s.’ 4 DVMQVE AETAS TVLIT dum esset immatura aetas nuptiis. 5 TVLIT duo significat: attulit et abstulit, passus est et pertulit. 6 DVM LICITVM EST EI sic et p l a c i t u m et p u d i t u m dicebant, quod nos p l a c u i t et p u d u i t.

444 **13** 1 TVM ID CLAM bene ‘clam’, quia nunc liquido apparet Pamphilum uoluntatem propositumque mutasse. 2 †TVM ID CLAM CAVIT NE VMQVAM INFAMIAE ⟨EA RES⟩ SIBI ESSET† mire utitur senis uerbis: ipse enim supra dixerat (*I 2, 17*) ‘dum tempus ad eam rem tulit, s. a. u. e. s.’

446 **15** 1 NVNC VXORE OPVS EST ANIMVM AD VXOREM APPVLIT quasi denuntiatio est quaedam senis necessitatis impositae. 2 *Et* bene ‘appulit’ quasi ab iactatione fluctuum et aestus marini; has enim tempestates habet amor. 3 *Et* sic dixit ‘ad uxorem appulit’, ut supra (*prol. 1*) ‘animum ad s. a.’

447 **16** 1 SVBTRISTIS VISVS EST ESSE A. M. ‘sub’ temperamentum est plenae pronuntiationis, *ut ‘subridet’ non ad*

1 dixit *TC* | r.] rem *BCV* | t.] tulit *BV* | s. — s.] S·A·V·G·S; *A*, s·au·e·s· *C*, s. a. u. f. *T*, *om. B* ‖ 2 DVMQVE — 10 a·u· *in mg.* V^2 | DVMQVE *et* TVLIT *om. B* | aetas immatura *BTCV* | ⟨esset⟩ nuptiis *B* ‖ 3 et] uel *B* | passus — 4 pertulit *del. Schopen* ‖ 4 EI] ·N· (= enim) *C* | sic *ex* sui *corr. A* ‖ 5 pudicum *AC* | quod] quia *TC*, quae *B* | et] e *V*, *om. rell.* | pudiuit *A* ‖ 6 TVM ID *om. B* | CLAM] ḷ·c·c· *T*, daṛẹm·c· *C*, dā (*sscr.*) *A* | quia *sscr. A* | nunc *ed. pr.*: non *codd.* ‖ 8 TVM — 9 ESSET] *schol. ad lemma* DVMQVE AETAS TVLIT *pertinere docet schol. 12, 3* | CAVIT — ESSET] c·n·u·sibi *B* ‖ 10 ad — tulit] ad e·r·(et *T*) t· *TC*, a·r·t· *V*, ad etc· *B* | s·u·a·e·s· *T*, *om. B* | e. s. *om. V* ‖ 11 VXORE *om. C* | OPVS] o· *BT* | ANIMVM — APPVLIT] a·a·u·a· *TV* | a^{p}pulit *A* ‖ 12 denuntiatione *T*, -nis *C* | est *om. BTC* | quaed*am* *V*, *om. B* | senis necessitatis ABV^1, (senis *ante* quedam) *TC*, necessitatis seni V^2 (*dett.*) | impositae] site *TC* ‖ 13 abiectatione *C*, abictione *T* ‖ 14 et *om. TC* | marini estus *TC* | tempestatis *B* ‖ 15 ad uxorem ⟨animum⟩ *C*, ⟨a.⟩ a·u· *T* | a^{p}pulit *A*, a· *T* ‖ 16 s. a.] scribendum appulit *B* ‖ 17 VISVS — M. *om. B* | EST ESSE] e *TC*, est *V* | A. M.] m^{i} *in ras.* V^2 | subtemperamen est *C* ‖ 18 plenae *om. A* | ut C^2, et C^1 | ⟨subtristis⟩ subridet *V*

plenum [*tristis aut*] *ridet,* ut confessionem eliceret. 2 SVBTRISTIS V. E. A. M. mire seruatum est in adulescente libero *τὸ πρέπον* et in amatore *τὸ πιθανόν*, nam et honesto iuueni non congruebat uersipellis uultus et amatorem absurdum fuerat ingenii celare tristitiam. itaque nec ad plenum tristis fuit, quia, ⟨ut⟩ dixit (*II 3, 29*), celanda res erat, nec gaudium fuerat, quia et ingenium et amoris necessitas in tristitiam retrahebat.

448 **17** 1 SED EST QVOD SVCCENSEAT TIBI quod ille a summo ad imum proposuit, hic causae deriuationem opposuit. 2 QVOD SVCCENSEAT TIBI s u c c e n s e r e potioris est. 3 S u c c e n s e r e in re graui et iusta irasci.

449 **18** 1 PVERILE EST apparet Dauum nunc quaerere, quid respondeat et ad quam causam deriuet auersa suspicione tristitiam Pamphili, quam animo aduertit senex. 2 PVERILE EST . . NIHIL EST utrum magis ideo suspendit, ut senex audire desideret, an quia necdum commentus est causam contra rependendam propositioni senis? 3 NIHIL uidetur non posse inuenire.

1 tristis aut (ut *in ras.* V^{2}) *secl.* *W.* | elicet *A*, diceret *TC* ‖ 2 A.] aliquantulum *B*, *om.* *TC* | M.] mihi *B* | misere *TC* | libere *A*, *om.* *T* ‖ 3 TONΠΠΡΕΠΟΝ *A*, TONNΡΕΝΟΝ *B*, *τὸ πρέπον* M^{4}, ***** *TCV* | *τὸ πιθανόν* *Steph.*: ΤΟΠΤΕnon *A*, Τ·ΦΠΙΘnon *B*, **** *TCV* | nam et] ″non ″nam ẹṭ *V* ‖ 4 non *om.* *V* | uersis pellis *A*, uersipellis *ex* -es *corr.* *C* | ⟨ab⟩ amatorem *C* | absurdum *sscr.* V^{2}, surdum *B* ‖ 5 ingeni *A*, ingenium *T*, -nuum *C* | tristitia *AB* | atque nec *in ras.* *A* ‖ 6 ut *add.* *W.* | dixerat *B* | celanda] occultanda *TC* ‖ 7 erat] esset *V* | quia n̄ (*sscr.* et) ingenuum *C* | amatoris *TC* ‖ 8 iusticiam *T* | re*trahebatur* *V* ‖ 9 SED — TIBI] nichil propter etc· *B* | quod — 11 TIBI *om.* C^{1}, *in calce pag. add.* C^{2} ‖ 10 proposuit *Westerh.*: opposuit *ABT*C^{2}, ạpposuit (o *sscr.*) *V* | hic *sscr.* V^{2} | deriuatione *AV* | ạpposuit (o *sscr.*) *V* ‖ 11 succenserat *A* | succensere — est *om.* *TC* | potior^is (*corr. m. 2*) *V* ‖ 12 ⟨et⟩ in *T* ‖ 13 EST *om.* *B* | nunc quere *T*, ñ qui uerere *A* ‖ 14 de*riuet* *V*, de . . . . et (!) *C* | aduersa *A* | suspicione *om.* *T* ‖ 15 animaduertit *V* ‖ 16 EST *1. om.* *A* ‖ 17 an *om.* *V* | nedum (c *sscr.*) commotus *A* ‖ 18 repetendam *V* ‖ 19 inuenire non posse *TC*

450 **19** 1 AIT NIMIVM PARCE FACERE SVMPTVM mirum ipsum dicere, ueluti fecit: et 'nimium' et 'parce'. 2 PARCE FACERE SVMPTVM pepercit, ne diceret 'sordide'. 3 *Et* perturbati indicium est, quia se ipsum pronomine ostendit.

453 **22** MEORVM AEQVALIVM POTISSIMVM 'aequalium' ⟨ab⟩ aetate, 'potissimum' ⟨a⟩ dignitate. *etenim potis potior potissimus facit.*

454 **23** NVNC ET QVOD DICENDVM HIC SIET bene 'hic', ubi non sit adulescens.

455 **24** 1 TV QVOQVE PERPARCE bene 'quoque', quasi dicat: cum ille peccet, quod pueriliter succenseat, tu quoque peccas. 2 TV QVOQVE PERPARCE NIMIVM et 'perparce' et 'nimium', cum sufficeret 'per'; etenim 'per' et 'nimium' uituperatio est, ut (*I 1, 34*) 'ne quid nimis'. 3 NON LAVDO quia 'perparce' et quia 'nimium'; nam parce agere laudis, nimium peccati est. 4 NON LAVDO magna moderatione 'non laudo' dixit potius quam 'reprehendo'.

456 **25** 1 COMMOVI ideo 'commoui', quia argumenta dixit seni, quibus proditur non esse ueras nuptias. 2 COM-

1 Ait *sscr.* V^2, *om. B* | NIMIVM — SVMPTVM] parce etc · *B* | mirum *TC*, mire *ABV* ‖ 2 PARCE] parce parce (*sscr.* C^2) equalium *TC*, *om. V* ‖ 3 SVMPTVM] s · *BT* | pepercit] 'perparce' dicit *Teuber* | turbati iudicium *V* ‖ 4 ostendit] posuit *TC* ‖ 5 MEORVM — POTISSIMVM *om. B* | POTISSIMVM] p · o · *C*, p · u · a · c · *V*, *om. T* | ab *add. W.* ‖ 6 a *add. W.* | ^{et}enim (*sscr. m. 2*) *C* | potis · tior · tissimus *B* ‖ 7 potissimu^{s}m (*corr. m. 2*) *V* ‖ 8 sciet *C*, fiet *A*, s · *T* | hic] dic *A*, dicit (*corr. m. 2*) *V* ‖ 9 non] nunc *V* | sciet *C*, est *B* ‖ 10 TV QVOQVE] eu q q *A* | ^{per}parce (*sscr. m. 2*) *V*, per · *B* | bñ (*del. et* ille *sscr. m. 2*) *C* | quoque] quãquã *A* | dicat] d· *B* ‖ 11 ⟨ille⟩ pueriliter *V* | suscenseat *A* | tũ *A* | quo*que* *peccas V* | peccas ⟨perparce nimium faciendo sumptum⟩ *dett.* ‖ 12 QVOQVE] quo *A* | PERPARCE] per *ABTC*, *om. V* ‖ 13 efficeret *TC* | uituperatio est] uituperationem *T*, -one ne *C* ‖ 14 ut] et *A* | ne quit *B*, neque *T* | non laudo quia perparce (*vel* parce) *dett.*, quia (*om. BV*) per (*om. B*) non (non per *TC*) laudo nam *ABTCV* ‖ 15 qua nimium *T* ‖ 16 est *om. ATCV* ‖ 17 non laudo *om. B* | reprehendo] uitupero *TC* ‖ 18 ideo commonui *TC* ‖ 19 seni *Steph.*: senis *codd.*

MOVI supra (*cf. v. 5*) 'sollicitaui' dixit, modo 'commoui'. 3 *Et* 'commoui' dixit apud se, ut spectator audiat, non senex.

457 **26** 1 QVIDNAM HOC EST REI uerba sunt secum cogitantis senis aut de his, quae nunc locutus est Dauus, aut de aduentu mulierum, quae in scaenam ueniunt. 2 QVIDNAM HOC EST REI pulsatus est senex argumento falsarum nuptiarum 'paululum obsonii' (*II 2, 23*), tamquam se illuderet Dauus. 3 QVID HIC VVLT VETERATOR SIBI 'ueterator' est uetus in astutia et qui in omni re callidus est.

4 *Et* hi duo uersus ostendunt pulsatum esse senem ex argumento falsarum nuptiarum, illo argumento, quod ait 'paululum obsonii' (*II 2, 23*), tamquam se illuderet Dauus (= *schol. 2*). 5 Sunt ergo uerba, ut diximus (*schol. 1*), secum cogitantis senis aut de his, quae nunc locutus est Dauus, aut de aduentu mulierum, quae in scaenam ueniunt modo.

458 **27** 1 NAM SI HIC MALI EST QVICQVAM si promissa non compleuerit Pamphilus. 2 ILLIC EST HVIC REI CAPVT 'caput' est origo et summa unius cuiusque rei, ut Vergilius (*Aen. XI 361*) 'o Latio caput horum et causa m.'

---

1 supra] pro *Schopen* | modo] tñ *TC* ‖ 2 commonui *T* ‖ 4 HOC — REI *om. B* | uerba — REI *om.* TCV^1, *in mg.* C^2V^2 ‖ 5 senis *ante* 4 secum *in B* | aut] ac *B* ‖ 6 quae ⟨nunc⟩ V^2 | cenam *A* | ueniunt C^2, -ant ABV^2 | Quod nam *A* ‖ 7 REI pulsatus] repulsatus *A*, pulsatus *B* ‖ 8 obseni *A*, ob · *B* ‖ 9 inluderet *A* | QVID — SIBI *om. B* | ueteratio (*2.*) *T* ‖ 10 ⟨qui⟩ in astutia uetus est *B* | uetus] ueterator *A* | in omni *Steph.*: una *codd.* | calidus *A* | est *om. ATCV* ‖ 11 hic duo *T*, hii · $\overset{o}{\|}$ · *A* | esse senem pulsatum *B* ‖ 13 ait *om. T* | obsonii] ob · *B* | inauderet *A* ‖ 14 uera *T* | ut diximus *om. B* ‖ 15 nunc *om. V* ‖ 16 dauus locutus est *TC* | aduentū *A*, auentu *C* ‖ 17 cenam *A* | ueniant (a *ex* u *corr. m. 2*) *V*, ueniunt *post* modo *T* ‖ 18 est mali *CV*, e · m · *T* | quic · *B*, q · *T* | permissa *TC* ‖ 19 ILLIC — CAPVT *om. B* | ILLIC] ille *C*, i · *T* | huius *CV*, h · *T* ‖ 20 est] est et *V*, *om. B* | summa — ut] causa *B* ‖ 21 o] e *A* | latium *TC* | causa · M · A · *A*, causa *BT*, causas · ∼ *C*, *causa* malorum *V*

III.

1.

459 **1** 1 ITA POL QVIDEM RES EST VT DIXTI LESBIA in hac scaena nouo modo cessante Dauo fallitur Simo per nimiam sagacitatem suam. simul in hac scaena id agit poeta, ut ad nuptias faciendas magis accendatur Simo. et quaedam industria, quaedam uelut casu eueniunt, ut nunc suspicio senis; in multis enim *οἰκονομία* comicorum poetarum ita se habet, ut casu putet spectator uenisse, quod consilio scriptoris factum sit. 2 ITA POL QVIDEM R. E. V. D. L. ex hoc sermone, quem habent ingredientes, scaenae apparet principium. quod enim auditur, non quod incipitur, dicunt.

2 ITA POL Q. R. E. productio est narratiua ad explendum modo potius iusiurandum. 4 VT DIXTI LESBIA et 'dixti' et 'dixisti' legitur.

460 **2** 1 FIDELEM HAUD FERME 'fidelem' maluit quam 'fidum' dicere; 'fidum' enim honestius dixisset. 2 FERME pro facile posuit. 3 *Et* 'ferme' facilitatem significat, quia sunt aduerbia aestimationis. 4 INVENIAS VIRVM secundam pro tertia persona posuit, *pro inueniat quis uel inuenire*

1 QVIDEM — LESBIA] etc· *B* | dixi *C*, d· *T* | in hac cena *A*, *om.* *TC* ‖ 2 Dauo *om.* *C* ‖ 3 sagitatem *A* | in — id] hoc *B* | agit *C*, ait *T* ‖ 4 Simo] senex *B* | quadam industria *V* ‖ 5 uelud *A* | eueniant (a *ex* u *corr. m. 2*) *V* | ut nunc] non con *A* ‖ 6 in *om.* *V* | multas *A* ‖ 7 OIKONOMIA *A*, orconomica *C*, oeconomia (oic- *T*) *BTV* | spectatis *T* ‖ 8 scriptorum *B* | sit] est *V* | R. — L.] I · E · V · D · L; *A*, res est ut dix · L · *C*, etc· *B* ‖ 9 ex *Lindenbr.*: et *BV*, & *A*, *om.* *TC* | habuit *TC* ‖ 10 principiūm *A* | id enim *B* | [initium] dicunt (*sscr. m. 2*) *V*; ⟨initium⟩ dicunt *dett., edd.* ‖ 11 Q. R. E.] quidem res est *V*, quidem r · e · ut *C*, q · r · e · u · *T*, etc· *B* ‖ 12 modo *sscr.* C^1 | insinuandum *V* | VT — LESBIA] ut uixti · l · *A*, ut dixi *TC* | LESBIA — 14 FERME *om.* *B* | et *om.* *AV* ‖ 13 dixsti *C* ‖ 14 HAVD] aut *A* | fidem maluit *A* ‖ 15 ducere *A* | fidus *B* | enim] unum *A* ‖ 16 fere *T* | signat (*corr. m. 2*) *V* ‖ 17 extimationis *TC*, existimationis *V* | inuenies *A* | secunda *V* ‖ 18 posuit persona *B*, est persona *V* | pro] per *C*, *s.* *inuenias* pro *V* | uel inuenire quis *om.* *V*

quis possit, ut Vergilius (*Aen. IV 401*) 'migrantis c. t. e. u. r.'

461 **3** 1 AB ANDRIA EST ANCILLA HAEC simpliciter dixit 'ab Andria est' pro 'Andriae est', nam ex usu sic dicere solemus. 2 Ergo 'ab Andria est' hoc est: Andriae est. 3 ⟨An⟩: Andriae fauet, ut cum dicimus ab illo sto, hoc significamus: illi faueo, illi accommodo suffragium?

462 **4** 1 SED HIC PAMPHILVS semper 'sed' contrariae sententiae significatio est. 2 *Et* bene 'hic', ut ostendat de illo fuisse sermonem. 3 HEM interiectio est accipientis uerba et admirantis.

463 **5** 1 VTINAM AVT HIC SVRDVS comice et facete: 'aut hic surdus' qui audire non possit, 'aut haec muta' quae dicere non possit. 2 AVT HIC S. A. H. M. ⟨F. S.⟩ σύλλημψις per genera.

464 **6** 1 IVSSIT TOLLI haec est 'fides' (*I 5, 55*). 2 ⟨IVSSIT TOLLI id est⟩ suscipi. legitimos filios faciunt partus et sublatio: matris est parere, patris tollere. 3 IVPPITER QVID EGO AVDIO bene rursus adducitur ad desperationem senex Mysidis uerbis.

1 ut] et *V*, *om.* *B* | migrantes *B*, migratis (-ti *T*) *ATC*, *mi*gratis *V* ‖ 2 c. — r.] e · t · c · u · r · *TC*, cernas totaque ex urbe ruentes *B* ‖ 3 haec ancilla est *C*, h · a · e · *T*, etc · *B* | simpliciter *ed. pr.*: similiter *codd.* | dicitur *V* ‖ 4 ex] et *BTCV* | usum *C* ‖ 5 ^{hoc}est *C*, id est *B* ‖ 6 est. An Andriae fauet *W.*: fauet (-ue *A*) andriae est (ergo *add.* *TC*) *ATCV*, fauet *B* | ut *om.* *T* | cum ⟨illo⟩ *V* ‖ 7 sto *Schoell*: est *codd.* | hoc significamus] id est *B* | fauet *B* ‖ 8 pam · *B* ‖ 9 significatione *C*, -nem *T* | est *om.* *TC* ‖ 12 utinam *aut* hic *V*, *om.* *B* | aut *om.* *B* ‖ 13 qui — dicere non possit *W.*: quia (qui *ed. pr.*) dicere (discere *B*, discedere *A*, audire *C*) non possunt (*om.* *B*) *ABTC*, quia *audire* non possit aut hec (*ex* hic *corr. m. 2*) muta ne possit dicere *V* (aut hec — dicere = *dett.*) ‖ 14 AVT HIC S. *om.* *BV* | A. H. M.] aut haec muta *B*, a · f · (s · *T*) m · *TC*, *om.* *V* | ·C·Y·ΛΗ·Μ·ΤΙC· *A*, CYΛΛΗΜΨΙC *B*, σύλληψις *M*[4], silepsis *TC*, silempsis (*sscr.*) *V*[2] ‖ 16 IVSSIT *om.* *B* | tollit *A* | IVSSIT — 17 id est *add.* *W.* ‖ 17 suscipi *om.* *V* | filios legitimos *BTC* ‖ 18 parere patris *W.*: pater matris *codd.* | IVPPITER — 19 EGO *om.* *B* | iupiter *A* ‖ 19 quod *C*, quam *V*, q · *T* | AVDIO] A · *A* | rursum *TC* | addicitur *ABTC*, ad*ii*citur *V*; *corr. ed. pr.* | *de*sperationem *V*

465 **7** 1 ACTVM EST in summa rerum desperatione ponitur, ⟨ut⟩ (*Eun. I 1, 9—10*) 'actum est, ilicet, peristi'. 2 Haec res secundum ius ciuile dicitur, in quo cauetur, ne quis rem actam apud iudices repetat. sic ipse in Phormione (*II 3, 72*) 'actum aiunt ne agas'.

466 **8** BONVM INGENIVM NARRAS ADVLESCENTIS 'ingenium' naturam.

468 **10** QVID HOC secum senex *ἐλλειπτικῶς*, deest enim 'rei est'.

469 **11** 1 ADEON EST DEMENS EX PEREGRINA *ἔλλειψις* per *ἀποσιώπησιν* apta cogitanti. reliquum autem sic pronuntiat quasi reperto consilio. 2 *Et* bene 'adeo', quia iam demens est, quod amat. 3 EX PEREGRINA id est ex meretrice; mulieres enim peregrinae inhonestae ac meretrices habebantur. sic ipse alibi (*Eun. I 2, 27*) 'Samia mihi m. f., ea h. R.' et seruus 'potest taceri hoc'. *quid est 'potest taceri hoc'? meretricem habuisse matrem uerisimile est.* 4 EX PEREGRINA *ἀποσιώπησις*, deest enim 'ut filium suscipiat' aut aliquid tale.

470 **12** 1 VIX TANDEM S. S. pulchro colore uitae inducto poeta ostendit non minus falli suspiciosum, quam qui

1 est *sscr. C*, *om. B* | disperatione *A* ‖ 2 ut *add. Schopen* | ilicet *B*, illicet *V*, licet *A*, scilicet *TC* | periisti *B*, peri[i]sti *C* ‖ 4 rem actam *V*, re (*om. T*) acta *rell.* | sic ipse *om. B* ‖ 5 ne agas] ·N· *TC* ‖ 6 BONVM — 7 naturam *om. B* | NARRAS ADVLESCENTIS] N·A· *AT*, la·a· *V* ‖ 8 hic *V* | senex secum *B* | ΕΛΛΙΠΤΙΚΟC *A*, ЄΔΛΙΠΤΙROC *B*, *ἐλλειπτικῶσ* M^4, ẽ **** *V*, *om. TC* ‖ 10 ADEON EST *om. TC* | DEMENS] de· *B* | EX PEREGRINA] ex pe *A*, ex p· *T*, e· ** *B* | ΛΛΗ·ΜΨΙC *A*, ΔΔΗΜΨΙC *B*, **** *CV*, *om. T* ‖ 11 aposiopesin *ABV*, aposipesin *TC* | acta *CV* | cogitandi *T* | autem *om. TC* ‖ 12 repertum *TC* | bene] uñ *T* | quia tam *BV*, quia *ATC*; *corr. Westerh.* ‖ 13 id est *om. V* ‖ 16 M·F·E·A·h·R· *A*, m·f·e·a·h·r· *TC*, mater f·e·h·r· *V*, mater fuit et ea habitabat rhodi *B* | poten *TC* | quid est *W.*: quidem *codd.* ‖ 17 poten taceri *TC*, taceri *V*, *om. B* | matrem *om. V* | uerisimilis *A* ‖ 18 ΔΠΟCΙΟΠΗCΙC *A*, ΔΠΟCΙΟΠΝCΙC *B*, *ἀποσιόπησισ V*, ***** *TC* | deest] id est *C* ‖ 19 aliqu*id V* ‖ 20 VIX TANDEM *om. B* | VIX] lux *A* | s·s· *sscr. C*, stolidus s· *T*, stolidus *B* | uitae] mire *in ras.* V^2 ‖ 21 minus] mid *B* | falsi *C* | qui *om. B*

stultus est; huic enim ueritas fallacia uidetur, dum nimis est acutus ac perspicax. et hoc est, quod ab euentu fingit poeta; non enim in Dauo est sic errare nunc senem.

2 VIX TANDEM SENSI STOLIDVS quinque sunt sensus, quorum duos, uisum et auditum, magis nos sensibiles habemus quam pecora. unde Cicero (*Catil. I 3, 8*) 'non solum uideam, sed etiam audiam planeque sentiam'. 3 ⟨SENSI⟩ quasi ad tactum rettulit, quo etiam pecora impelluntur ad sensum. 4 Duabus ergo rebus scimus: aut ratiocinatione aut sensu, quibus maxime praestamus ceteris animalibus. 5 Ergo senex se non sensu, non ratione sensisse ait, sed ueluti calcaribus et stimulis punctum.

471 **13** 1 HAEC PRIMVM ADFERTVR IAM MIHI satis se sagacem senex ostendit, quando ipsa principia inceptionesque comprehendit. 2 HAEC PRIMVM bene 'primum' quasi ex multis, quas parauerat Dauus.

472 **14** QVO CHREMETEM 'quo' qua re.

473 **15** 1 IVNO LVCINA 'Iuno' ab iuuando dicta, — 2 *IVNO LVCINA Iunonis filia, Graece Εἰλείθυια. Latini Nixos dicunt.* — 'Lucina' ab eo, quod in lucem producat.

3 *Et* gemina uota sunt: ut et partus et pariens seruetur,

1 uidetur *sscr.* C^2 ‖ 2 accutus *A* | et] ex *TC* | est *om. A* | euentū *A*, euentu ⟨ē⟩ *V* | fugit *B* ‖ 3 nunc errare *B*, errare *V* ‖ 4 SENSI STOLIDVS] s · s · *BT* | quinque] · v · *B* ‖ 6 non modo audiam sed etiam uideam *etc. Cic.* ‖ 7 pleneque *CV* | sentiam] s · *C*, s · sentiam *BV*, sed sentiam *A* | SENSI *add. W.* | tacitum *A* ‖ 8 impelliuntur *A* ‖ 9 ad sensum *om. V* | ergo] igitur *V* | rebus *in mg.* C^1 | scimus ⟨scimus⟩ *B* | ratiocinationē *C* ‖ 10 sensum̤ *C* ‖ 12 ait] est *A*, *om. BTC* | stimulus *A* | punctum V^2, praeuentum V^1 ‖ 13 ADFERTVR] affertur *CV*, af · *T*, *om. B* | IAM MIHI] etc · iam *B* | se] ē *C* ‖ 14 quando *ex* quia *corr. C* | ipsa (eius *C*) *post* principia *TC* ‖ 15 haec prim*um* *V* ‖ 16 multis [fallaciis] (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 17 QVO] quod *A*, q̊d̄ *V*, contra *TC*, hanc simulant etc · *B* | CHREMETEM *om. B* | quo *om. ATC* | qua re *in ras.* V^2, id est qua re *B* ‖ 18 Iuno — 20 Lucina *om. TC* | IVNO LVCINA *om. B* | ⟨est⟩ Iuno *V* | ab] a *B* | dicta *om. B* ‖ 19 graeci *V* | ΙΛΙΕΤΙΔ *A*, ΙΔΘΠΔ *B*, * * * * *V* | latine (-na *A*) *codd.*, *corr. Lindenbr.* ‖ 20 dicuntur (ur *eras. in A*; dicitur V^2 = *dett.*) iuno *codd.*; iuno *del. W.*, dicunt iuuare *Schoell* | lucina (*in mg.* C^2) ⟨fer opem (f · o · *T*)⟩ *TC* | producit *T* ‖ 31 nota *AB* | ut et] ut *TC* | seruētur *V*

nam 'fer opem' propter partum, 'serua me' propter parientem dicitur. 4 IVNO LVCINA F. O. S. M. O. nota hoc uersu totidemque uerbis uti omnes puerperas in comoediis nec alias induci loqui in proscaenio; nam haec uox post scaenam tollitur. 5 FER OPEM propter quod Lucina est. inde o b s t e t r i x, quod o p e m t u l e r i t. 6 SERVA ME OBSECRO obstetriciam hanc potestatem Iunoni attribuit, quamquam illam Menander Dianam appellet et hoc sentiat in Bucolicis Vergilius (*Ecl. IV 10*).

474 **16** 1 HVI TAM CITO 'tam cito', ut felicitatem partus ostendat incredibilem. 2 TAM CITO ad reprehensionem, RIDICVLVM ad irrisionem. 3 *Et* inspice 'ridiculum', aduerbium sit an nomen, ut sit: uide hominem ridiculum. sed aduerbium magis est.

475 **17** 1 NON SAT COMMODE DIVISA SVNT TEMPORIBVS confusa tibi sunt, inquit, omnia nec unum quidque suo tempore geritur, qua re proderis. 2 NON SAT non satis. 3 DIVISA SVNT digesta et composita et distributa. 4 TEMPORIBVS id est per tempora.

1 me *om. B* | parietem *A* ‖ 2 dicitur *in* dixit *corr. C* | LVCINA] l· *B* | F. O.] EO· *A*, fer·o· *C*, fer opem *V*, *om. B* | M.] me *C* ‖ 3 totidem *TCV* ‖ 4 proincenio *T*, pro^{in}scenio *C* ‖ 6 obstetris *A*, obstitrix *C* | tuler^{i}at (*sscr. m. 2*) *C*; tetulerit? *cf. I 5, 64* ‖ 7 obstetriciam *Schopen*: hoc (hec *C*) extra (hoc *add. V*) etiam *codd.* | attribuitur *B*, attribuunt *V*, adtribuuntur *A*; attribuit Terentius *Dziatzko* ‖ 8 apellet *A* | et hoc sentiat *BV*, et sentiat hoc *TC*, *om. A*; et hoc significat *Schopen* ‖ 10 HVI TAM CITO *om. B* | HVI] huic *A*, huinc *ut uid. T* | tam cito *in mg. C*[1], *om. T* | ut] in *ATC* | felicitatem *ATCV*, felici citatem *B*; facilitatem *Lindenbr.*, ueloc- *Schopen* ‖ 11 ostendit *C* ‖ 12 RIDICVLVM ad irrisionem *om. B* ‖ 13 ⟨si⟩ sit aduerbium *TC*, an uerbum sit *B* | ut sit *bis B* ‖ 14 est magis *TC* ‖ 15 com· *V*, c· *T*, *om. B* | DIVISA — TEMPORIBVS] d·s·t· *TV*, etc· *B* | diuersa^{diuisa} (*sscr. m. 2*) *C* | tibi *post* sunt *V*, *post* omnia *B* ‖ 16 inquid omnia *A*, omnia inquit *TC* | nūc *C* | quodque *BV*, quod *TC* ‖ 17 proderis (e *ex* i *corr. m. 2*) *V* | NON — satis *om. B* | satis ⟨ē⟩ *V* ‖ 18 SVNT *om. B* | et *om. bis B* ‖ 19 id est] uel *TC*, *om. B*

476 **18** 1 MIHIN adhuc Dauus non percipit. 2 *Et* bene, quasi dicat: cum ille loquatur, illae agant. 3 MIHIN NVM INMEMORES DISCIPVLI 'discipuli' Mysis, Lesbia et Pamphilus: omnes, per quos agitur fallacia. bene ergo discipulos imperitos ostendit et magistrum Dauum, quia supra dixit (*I 2, 21*) 'tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum'. alii hic Pamphilum significari putant discipulum, quia Dauus magister; ⟨nam⟩ nomen est ad aliquid d i s c i p u l u s, ut m a g i s t e r. 4 *Et* nunc 'discipuli' genetiuus singularis est casus. alii nominatiuum pluralem putant, ut 'discipulos' dixerit omnes, per quos agitur fallacia, secundum illud (*I 2, 21*) 'tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum'.

477 **19** 1 EGO QVID NARRES NESCIO quasi fabulam. 2 NVM INMEMORES DISCIPVLI deest 'nunc'. 3 *Et* bene 'discipuli', quia ipsum magistrum supra fecit (*I 2, 21*).

4 EGO QVID N. N. semper ita respondet Dauus seni, tamquam non intellegat, quid loquatur.

1 Mihi · N · *A*, mihine *BTC*, mihi^{n} non (*corr. m. 2*) *V* | non percepit *V*, non pepercit (-sit *T*) *TC*, non percipit (*ante* dauus) *B* ‖ 2 dicat] d · *B* | cum *om. T* | ille loquitur *T*, illae loquantur *V* | ille *ATC* | agat *TC* | mihi · N · *A*, michin *B*, mihi non *V* ‖ 3 NVM *om. B* | immemor es *V*, in med. *T*, In me^{mor} (*sscr. m. 2*) *C*, *om. B* | lesbia mysis *B* | lesbiae *V* | et *om. BV* ‖ 4 pamphili (*corr. m. 2*) *V* | fallicia *A*, fabula *V* | ⟨et⟩ bene *TC* ‖ 6 tum] cum *ATC* | cepit — 7 improbum] ad e · r · c · i · *T*, etc · *B* ‖ 7 Alii — 8 Dauus magister *om. B* | alias *A*, al*ii* *V* | significare *TC* ‖ 8 magistri *CV*^{2}, magnum *T* | nam *add. W.* ‖ 9 aliquid $^{uero\ sunt}$ (*sscr. m. 2*) *V* | ut *Goetz:* et *codd.* | magister ⟨alii dauum discipulum putant tantum⟩ *B* ‖ 10 genitiui *B* | est singularis *BTC* | casus *om. B* | nominatiui *TC* ‖ 11 ptr *A*, pluralis *TC* | dixerit ⟨erit⟩ *A* ‖ 12 cum *T* ‖ 13 magistrum] ma · *V* | cepit] caput *A*, ce · *V*, *om. BTC* | ad e · r · i · *V*, ad e · r · c · i · *T*, *om. B* ‖ 14 EGO — 16 fecit *om. TC* | EGO — NARRES *om. B* | nescio *in ras. V*^{2}, N · *A* | fabula ⟨*sit*⟩ *V* ‖ 15 num *in ras. V*^{2}, non *B* | inmemor est *B* | DISCIPVLI] dis · *B* | nunc] sunt *Schopen* ‖ 16 supra magistrum *V* ‖ 17 N. N.] narres nescio *C*, *nar* · neque *V*, etc · *B* | respondet ita *B* | respondent *T* | seni tamquam] sententiam quam *A* ‖ 18 non *om. TC*

478 **20** HICINE ME SI IMPARATVM redit ad illam sententiam (*I 1, 132—33*) 'simul sceleratus Dauus si quid consilii habet, ut consumat nunc'.

479 **21** 1 ADORTVS ESSET 'adortus' dicitur, qui ex insidiis repente inuadit: dictum ab eo, quod corpora aggredientium exsurgant subito atque increscant. 2 ADORTVS aggressus.

480 **22** EGO IN P. NA. haec ex translatione maris sunt dicta *μεταφορικῶς*.

2.

481 **1** 1 ADHVC ARCHYLIS QVAE ADS. Q. Q. O. specta in hac scaena, quam scite expressa sit consuetudo medici uel medicae egredientis ex aegri domo: nam ueniens de negotiis eius loquitur, abiens de morbo. et haec sunt praeter *οἰκονομίαν* quae dicuntur *εὑρήματα*. 2 ADHVC ARC. sic ueteres scribebant 'adhuc', quando incerti futurarum rerum ex praesentibus firmum intimabant, quod est genus cautissimae promissionis et certae. 3 ADHVC ARC. Q. ADS.

1 hiccine *V*, hic me *A*, hic *TC*, *om.* *B* | ME] mi *A*, *om.* *B* | SI *om.* *TC* | inpartum *A* | rediit *A*, rediit *V*, reddit *TC* | sententia *A* ‖ 2 si quid *om.* *T* | consilii — 3 nunc] c · h · u · c · n · (nunc *T*) *TV* ‖ 4 ADORTVS ESSET *om.* *B* | dicitur *in* dixit *corr.* *C* | insidii^{s} *C* ‖ 5 agredientium *A*, egred- *C* ‖ 6 expurgant *B* | adgressus *A*, agressus *TC* ‖ 7 EGO IN P · NA · *W.*: omnia (cum *T*) *codd.* | ex] est *T* | dicta sunt *V* ‖ 8 metaforicos *ATC*, metaphoricos *B*, methaforicos *V* ‖ 9 ARCHYLIS — O.] ar · *B* | assolent *ex* ads- *corr.* *C*, ad · *T* | Q · Q ·] q · q3 · *V*, q · *TC* | scripta *T* ‖ 10 site *A*, scienter *V* | sit expressa *B* | uel medicae] uel medicinae *V*, medicue (medicaeue *sscr.*) *B* ‖ 11 egredientes *C* | aegrae *V* | negocio *V* ‖ 13 OIKONOMIAN *AB*, **** *TCV* | EIPNMATA *A*, EYPEMATA *B*, ***** *T*, (*in mg.* inuenta *m. 2*) *C*, ∧ (*in mg.* Spatium hic in medio duorum uerborum) *V* | ARC ·] A · R · C · *A*, ar · *B*, a · q · *C*, archillis q · *T*, arc^{h} (*sscr. m. 2*) *V* | sic *B*, sicut *ATCV* ‖ 14 scribunt *TC* | quan^{do} (*sscr.* *V*^{2}), quam *ABC*, quē *T* | incerti *DP*, incertis *rell.* | futurarum] ∧ adhuc ⟨fiet *in mg.*⟩ uiarum *C*^{1} ‖ 15 firma *TC* | cautissimae] certissime *TC* ‖ 16 et certae promissionis *B* | ARC · Q · ADS ·] arc · Q · A · S · *A*, ar · (a · *T*) q · a · *TC*, arc · q · a · in *V*, etc · *B*

medicina aut in ratione est aut in consuetudine et in exemplis. 'adsolent' ergo consuetudinis est, 'oportent' rationis.

482 **2** 1 SIGNA ESSE AD SALVTEM deest 'haerentia' aut 'pertinentia'. sic in Heautontimorumeno (*I 2, 23*) 'atque haec sunt ad uirtutem omnia'. 2 Absolute ergo dixit, ut desit aliquid tale. unde et nos dicimus q u i d a d r e m? uel q u i d a d m e?

483 **3** 1 NVNC PRIMVM FAC ISTA VT LAVET imperitiae notantes Menandrum aut Terentium ipsi ultro imperiti inueniuntur, nam et ille '***λούσατ' αὐτήν***' dicens a consuetudine non recessit, †cum lauisse se aut non lauisse a parte totum significantes†, et Terentius propius ad significationem accessit 'ista' dicendo, ne pudenda nominaret.

481 **1** 4 *Et* sunt qui 'adhuc Archylis' correptionem esse nimium sollicitae nutricis putent, quod ego non probo.

483 **3** 3 FAC ISTA VT LAVET 'ista' quae ex puerperio sordebant. quidam 'ista' ipsam puerperam dicunt — sic enim et Menander '***λούσατ' αὐτὴν αὐτίκα***' — sed imperitiae accusantur, quod non continuo solent post puerperium lauare, sed diebus omissis.

1 medica *A* | est in oratione *B*, in oratione *C*, in ratione *T* ‖ 2 assolent *CV* | oportet *codd.* ‖ 3 esset *A* | ad ⟨esse⟩ *T* | haerentia] ferentia *Schopen* ‖ 4 sic *om. A* | heauton timorumenon *A*, eautonturumenos *B*, eautontumirume *V*, eutonton *T*, euton-tum *C* | atque] at *T*, *om. B* | haec *sscr.* C^2 ‖ 5 uirtutem *in ras.* V^2 | ergo absolute *TC* ‖ 6 et nos *om. B* | quod *T* ‖ 7 quod ad *A*, quid *T*, (*ex* ad *corr.*) *C* ‖ 8 NVNC — ISTA *om. B* | ita peritie *TC* ‖ 9 imperiti *ex* -rati *corr. C* | inueniunt *T* ‖ 10 et *sscr. C* | ille — 11 aut non *in mg.* V^2 | ΛΟΥCΑΤΑΥΤΗΝ *B*, ΛΟΥC·ΑΤΑΥΤΚΝ· *A*, ***** TCV^2 | a *om. C* ‖ 11 non ⟨se⟩ lauisse *ATC* | cum — non lauisse] cum *λοῦσαι αὐτὴν Sabbad.* ‖ 12 potum *TC* | pro parte totum *Sabbad.*; a toto partem *Schopen* | significantes] significa*t sed V*; significet *Sabbad.* ‖ 13 accessit *om. T* | narraret *T* ‖ 14 "adhuc "qui *V* ‖ 15 probabo *TC* ‖ 16 VT LAVET] uolauit *A* | ista quae] itaque *B* | ex puero *TC* ‖ 17 ista *V*, istam *ABTC* | ΛΟΥCΑΤΕΑRΤΗΝ *A*, ΑΟΥCΑΤΗΑΥΤΗΝ *B*, *λούσατε αὐτήν* M^4, ***** *V*, *om. TC* ‖ 18 *αὐτίκα Bentley*: ΥΤΙSΑ *A*, ΥCΙΓΑ *B*, *om. TCV*; *τάχιστα Casaubonus* | peritie *TC* ‖ 19 quod] quid *A*, qui *V* | non *in ras.* V^2, *om. TC* | puerperam *TC* ‖ 20 omisis *A*

484 **4** 1 QVOD IVSSI DARI BIBERE ET QVANTVM IMPERAVI DATE consuetudine quam ratione dixit pro: date ei potionem. Lucilius in quinto (*fr. 24 M.*) 'da bibere ⟨a⟩ summo'. 2 DARI BIBERE ⟨* * *⟩ nam duo uerba iniuncta nullum habent significatum sine nomine aut pronomine, ut si dicas d i c f a c e r e. 3 QVOD IVSSI DARI BIBERE ET Q. I. et qualitatem et modum rei dixit.

485 **5** MOX EGO HVC R. uide ut auctoritatem et iactantiam medicorum imitetur dicendo 'quod iussi'; et non sufficiebat, sed etiam 'imperaui' dixit. simul haec dicit, quae solent medici promittere frequenter 'mox ego huc reuertor'.

486 **6** 1 SCITVS PVER EST satis obstetrici est adhuc incertum aeui, ut ita dicam, et a matre sanguinulentum non 'pulchrum' — quod ipsum nimium uideretur — cito dicere, sed 'scitum' pronuntiat. 2 Ideo subblanditur, ut operae pretium maius accipiat. 3 PER ECASTOR per Castorem et

1 quid *V* | dari bibere (bi *ex* a *corr.*) *C*, da · b · *B*, dare b · *V*, d · b · *T* | ET — 2 DATE] et quantum imperaui te dare *C*, et q · in · t · a · *T*, e · q · i · d · *V*, *om. B* ‖ 2 consuetudinem *AT*, -nem *V* ‖ 3 in · V · *B*, in V° *V* | date *TC* ‖ 4 summo *om. T* | bibere ab summo *Porph. ad Hor. c. III 21, 7*; biber e summo *Lindenbr. coll. Charis. 124, 1* | DARI] date *V* | biberē *C* | *lac. sign. W.*; *fort. excid.* mire 'dari bibere'. *An* ἑλληνισμός? *cf. Serv. Aen. I 318; V 248* ‖ 5 nullam habent significationem (sign- *om. T*) *TCV* | aut] uel *B* ‖ 6 ut *TC*, *sscr. V*[2], *om. AB* | quod *V* | DARI] da *AB*, d · *V*, da mihi *TC* | BIBERE] b · *V* | ET Q. I.] e · q · i · *V*, *om. B* ‖ 7 et *1.*] e *T* | et *2. om. T* | rei *om. B* | *post* dixit *add. TC*: quod iussit (iuxi *T*) quantum quod iussi date bibere et quantum i · (*LP*: quod iussi date bibere et quantum iussi) ‖ 8 MOX *om. B* | EGO *om. TC* | HVC] h · *TV* | R. uide] r · et uide *V*, et uide *AB*, redeo *C*, r · *T* ‖ 9 et *om. TC* ‖ 10 simul *ante* dixit *B* | dicit] dū *TC*, *om. B* ‖ 11 medici] dici *TC* | ⟨ut⟩ frequenter *ATC*, frequenter ⟨ut⟩ *V* | hic *A* ‖ 13 EST *om. TC* | obstetrici *est V*, obstetrici *C* | incertum adhuc *B* ‖ 14 aeui ut ita dicam et *AB*, eui (cui *C*) ut dicam ita et (ut *C*[1], *corr. C*[2]) *TC*, *et* ut ita dicam *V*; qualem dicat. ita et (atque *Schopen*) *ed. pr.* | a matre *in ras. V*[2] | sanguilentum *B* ‖ 15 ipsi minimum *B* ‖ 16 scitum *in ras. V*[2] | pronuntiauerat *C* | sublanditur *B*, subauditur *V* ‖ 17 ma*ius V*, magis *BC* | ⟨per castor⟩ per castorem *A*

Pollucem ornatiua sunt iurandi apta feminis. 3 *Et* 'natus Pamphilo' dixit, ut Vergilius (*Aen. I 617—18*) 'quem Dardanio A. a. V. F. g. S. a. u.' 4 SCITVS elegans, pulcher, quem Graeci κομψόν dicunt. *quod enim quis scit, hoc scitum et pulchrum est.* 5 *Et* est diaeresis, nam ordo est: perscitus ecastor, ut in Hecyra (*I 1, 1—2*) 'per pol quam paucos r. m. f. e. a., S.', ut sit: perquam paucos.

487 7 1 DEOS QVAESO VT SIT SVPERSTES 'superstes' nunc saluus. alias superstites sunt senes et anus, quia aetate multis superstites iam delirant. unde et superstitiosi, qui deos nimis timent, quod est signum deliramenti. 2 QVANDO QVIDEM IPSE EST quando et cum interdum causales sunt coniunctiones. 3 *Et* 'quando' pro quoniam et pro quia intellegimus. 4 QVANDOQVIDEM IPSE EST transit a puero ad ipsum Pamphilum.

489 9 1 VEL HOC QVIS NON CREDAT ironia est. 2 'Vel' modo non est disiunctiua coniunctio, sed pro etiam po-

1 or^{na}tiua (*sscr. m. 2*) *V* | acta *C* | feminis] fenanis *A* ‖ 2 ⟨e⟩ pamphilo *V* | dixit *om. TC* | auerḡ· *A*, uirg· ⟨quem⟩ *V* | quem — 167, 1 apud Vergilium *in mg.* *V*² ‖ 3 A. a. v.] anchise alma uenus *B*, anchise al·u· *V*², m·u· *TC* | F. g. S. a. u.] F·S·A·V· *A*, ph·g·s·a·u· *V*², s·s·a·u· *TC*, etc· *B* ‖ 4 ⟨puer⟩ pulcher *TC* | κομψόν *W.*: KONYON *A*, ROHYON *B*, κόνιον *M*⁴, **** *TCV*² | quod] quid *A* | quis scit *Steph.*: qui sint *AB*, qui sint *V*², qui sunt *TC* ‖ 5 scutum *A* | est *1. om. TC* | dicheresis *A* ‖ 6 ut *om. BTC* | Hecyra] hęc ita *TC*, hoc *V*² ‖ 7 r. — S.] R·M·S·E·A·S· *A*, re· *B*, **R** *C*, p**** *T*, **** *V*² | ut sit *om. B* | perquam] quam *TC* ‖ 8 DEOS — SIT *om. B* | superstes (supersti tes *TC*) nunc (*om. B*) saluus (saluos *TC*, siluus *A*) *post* 11 deliramenti *in codd.; transp. Steph.* ‖ 9 superstes *TC* | senex *T*, *ex* -es *corr. C* ‖ 10 aetate] senes *TCV*² | multis (-ti *C*) superstes *TC* | iam] etate *V*², *om. TC* | delirant] erant *TC* ‖ 11 timent nimis *TC* | signum est *TCV*² | delim̄ti *TC* ‖ 12 QVANDO QVIDEM — EST *om. B* | ipse ⟨ipse⟩ *A* | est ⟨ingenio tam bono⟩ *V*², est ⟨ingenio bono⟩ *C*, e·⟨i·b·⟩ *T* ‖ 13 sunt causales (coniunctiones *om.*) *TC* ‖ 14 pro] et *V*² | quam *C* | et pro quia *TC*, pro quia *AB*, *om. V*² ‖ 15 EST *om. BTCV*² | transiit *A* | ad *ex* id *corr. C*² | ipsum *om. B* ‖ 16 VEL *V*², *om. ABTC* | hoc qui *ATC*, *om. B* | NON *om. ATC* | credit *TC* | yronia *B* | est] sed *TC* ‖ 17 coniunctio disiunctiua *B* | sed] et *AB* | etiam] est *T* | posita ⟨est⟩ *V*²

sita, ut apud Vergilium (*Aen. XI 259*) 'uel Priamo miseranda manus' et (*Ecl. VIII 69*) 'carmina ⟨uel⟩ c. p. d. l.' 3 *Et* bene 'uel hoc': subaudias 'exceptis illis, quae reprehendit supra'. 4 ABS TE ESSE NATVM et 'ortum' legitur, ut sit: instructum, commentum et compositum.

490 **10** 1 NON IMPERABAT C. 'coram' ad certas personas refertur, 'palam' ad omnes. 2 QVID OPVS FACTV ESSET impersonatiue dicitur 'opus facto esse'. 3 PVERPERAE datiuus casus est: ipsi puerperae coram non imperabat. 4 *Et* QVID FACTO OPVS ESSET ⟨P.⟩ sic enim dicimus quid uis tibi faciam? 5 PVERPERAE omnis, quae peperit, — 6 '*Puerpera*' πρωτοτόκος. — et non quod puerum, sed quod †filium, puerpera dicta. et apud ueteres puer puellus, puera puella.

491 **11** 1 ILLIS QVAE SVNT INTVS CLAMAT DE VIA argumentum ex eo quod non factum est, cum fieri oportuerit, et ex eo quod est factum, cum fieri non oportuerit.

1 ut aput *A*, *om. B* | uirgilius *B* ‖ 2 et carmina *om. TC* | c·p·d·i· *AV*, c·pi·d· *C*, c·p·d· *T*, etc· *B* ‖ 4 ABS TE ESSE] absit esse *TC*, abs te eum *V*, *om. B* ‖ 5 sit *om. V* | et n͠c (non *T*) positum *TC* ‖ 7 non uituperabat *T*, (te *s. v. add. m. 2*) *C*, *om. B* | c.] co· *V*, coram *BTC* ‖ 8 ad omnes palam *TC* | quod *CV*, *om. B* | factu *BV*, factū *A*, facto *C*, f· *T*; *cf. Heaut. V 1, 68* | esset *sscr. C*[1], e· (*ante* f·) *T*, esse *B*, est *V* ‖ 9 imperatiue *T* | ⟨quid (*vel* quod)⟩ opus *dett.* | factu *B*, s· *T* | esse *ABV*, e· *T*, esset *C* (*dett.*) | PVERPERAE — ESSET *om. T* | puerpurae *B* ‖ 10 datiueus *A* | casus — puerperae *om. B* | est ⟨ut sit⟩ *dett.* | non imperabat (*sic dett.*). Et *W.*: imperaret *AV*, imperet *BC* ‖ 11 quod facto opus esset *V*, q·o·f· *B* | dicturus *TC* ‖ 12 tibi vis *B* | *post* faciam *V*[2] *in mg. add.*: dat casus est ut sit ipsi puerperae coram non imperabat quid opus facto esset puerpere | omnes *AT* ‖ 13 πρωτοτόκος *Steph.*: ·Ρ·Ω·Τ·Ω·ΤΟΚΟϹ· *A*, ·ΡΩΤΩΡΟϹ *B*, p·n·*** *V*, *om. TC*; κουροτόκος *Sabbad.* ‖ 14 quae puerum *Schopen* | quod filium] quod filium peperit *Steph.*, et quae filiam peperit *Schopen*. *An* quod fetum? | et *om. BTC* ‖ 15 puera] puerula *AB*, puerula *V* | puella uocabantur (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 16 qui *AB* | CLAMAT DE VIA *om. B* | VIA] eo *TC*, *om. AV* ‖ 17 non — 18 quod *om. V* | oportuerit — 18 fieri non *om. BTC* ‖ 18 oportuerit] non potuerit *TC*

2 CLAMAT DE VIA mire 'clamat', quasi dicat: maluit clamare quam sine labore intus imperare.

492 **12** 1 O DAVE ITANE CONTEMNOR hoc est: usque adeone. 2 ITAN CONTEMNOR ualde temnor, — *temnor autem Graecum est, id est caedor et reicior,* — nam ueteres temnere dicebant sine praepositione. 3 ITANE TANDEM indignatio est ad aestimationem reuocantis eius dicta uel facta, ⟨a⟩ quo contemnitur quis. 4 IDONEVS aptus et huic rei natus.

493 **13** APERTE FALLERE δύο δι' ἑνός cito: et 'fallere' et 'aperte'.

494 **14** 1 SALTEM ACCVRATE mire 'saltem', quod ponitur in desperatione rerum; primum enim fuerat 'ut ne conareris fallere'. 2 SALTEM ACCVRATE V. M. ζεῦγμα a superiore 'fallere incipias'. 3 Aut certe σύλλημψις 'fallere incipias'. 4 CERTE SI RESCIVERIM utrum pro 'cum resciuerim' an quia stultum me putas?

495 **15** 1 CERTE HERCLE NVNC HIC SE I. F. H. E. hoc ita

1 DE VIA] d· *T*, *om.* *B* | mire clamauit *TC*, mire *B* | dicat] d· *B* ‖ 2 intus *om.* *TC* ‖ 3 O DAVE *om.* *B* | itan *C*, ita^{n} (*sscr. m. 2*) *V*, i· *T* | contemptor *A*, c·a· *V*, *om.* *B* | id est *B* | usque *om.* *TC*; *del. Schopen* ‖ 4 ITAN CONTEMNOR *om.* *B* | ualde contemnor *BTCV* | temnor *2.*] tempni *B*, Tenum *TC* | autem *om.* *T* ‖ 5 g̅r̅ū *A* | reicior ⟨τὸ τέμνομαι⟩ *Steph.*; *inde* Graecum est: τέμνομαι *Schopen* | tempnere *B*, tempeiere *C*, tendere *T* ‖ 7 *aestim*ationem *V*, extimationem *C* | dicto uel facto *V* ‖ 8 a *add.* *Steph.* | conp$^{t\bar{e}}$nitur *C* | actus *TC* ‖ 10 apte fallere *TC*, ⟨quem tam⟩ aperte fal *B* | d·ĩ· ΥΟΔΙΕΝΟC *B*, ΥΟΔΙΕΝΟΕ *A*, **** *TCV* | cito et] cito *TC*, et *V* ‖ 12 saltim *C*, Sal· *B*, s· *T* | ACCVRATE] a· *T*, *om.* *B* | ⟨et⟩ mire *C* ‖ 13 primo *ATCV* | ⟨hortatus (*in mg. m. 2*)⟩ fuerat ⟨dauum (*sscr. m. 2*)⟩ *V*, erat *B* | ne] nec *TC*, non *V* | orareris (-ueris *T*) *TC*, conare*tur* *V* ‖ 14 saltem fallere *C* | ACCVRATE] accū te *A* | V. M.] ·V·in *A*, ut m·u· *V*, uidear metui *B*, *om.* *TC* | ξegma *A*, zeugma *V*, zeuma *B*, *om.* *TC* ‖ 15 *incipias* *V* | CΥΜΕΜΕΨΙC *A*, CΙΛΗΜΨΙC *B*, sylempsis *V*, **** *C*, *om.* *T* | fallere *incipias* *V*, *om.* *B* ‖ 16 certo *AC*, *om.* *B* | SI *om.* *B* | RESCIVERIM] uerum *TC* | utrum — resciuerim *om.* *B* | ⟨et⟩ utrum (*ex* uerum *corr. m. 2*) *V* ‖ 17 me stultum *B* ‖ 18 CERTE — SE *om.* *B* | hercule *V* | SE] s· *V* | I. — E.] i·f·b·e· *C*, f·h·e· *T*, fallit haut ego *B* | ita] ideo *V*

dixit, ut audiat spectator, non ut Simo. 2 EDIXI TIBI hic illud reddit (*I 2, 33*) 'edico tibi, ne temere facias'.

496 **16** 1 INTERMINATVS SVM NE F. pro 'minatus sum'. Plautus in Aulularia (*III 6, 22*) 'interbibere sola si ui.' 2 NVM VERITVS ueretur liber, metuit seruus. — 3 *Et deest 'es': apta ἔλλειψις irascenti.* — alibi (*Phorm. II 1, 2*) 'non simultatem meam reuereri'. 4 QVID RETVLIT 'retulit' profuit uel interfuit. et producit RE syllabam. 5 *Et* est sensus: sic contempsisti, quasi tibi non comminatus sim.

498 **18** 1 TENEO QVID ERRET ET QVID AGAM HABEO hoc dixit non ut Simo, sed ut spectator audiat. hoc denique senex probat dicens Dauo 'quid taces?' 2 ET QVID AGAM HABEO et quid respondeam scio.

499 **19** 1 QVID CREDAS propter quid aut propter quam rem aut quomodo [aut propter quid]. 2 QVID CREDAS repetit uerbum eius, quod ait 'credon': quare adiuuandum pronuntiatione est. 3 QVASI NON TIBI RENVNTIATA nuntiata: compositum pro simplici.

500 **20** 1 MIHIN QVISQVAM fauet sibi senex in eo, quod se

1 dixit *V*, d· *A*, dt̃ *T*, dauus *B*, dicitur *C* | ut *2. om. V* | edixin *TCV*, ed *A* ‖ 2 hoc illuc *V* | redit *V*, reddidit *AC*, rededit *B* | temere *sscr. C*² ‖ 3 SVM — F.] sum ne facias *C*, sum n·f· *V, om. B* | pronuntiatus sum *V* | ⟨ualde⟩ minatus *Schopen coll. Don. ad Eun. I 1, 35. An* comminatus? *cf. infra schol. 5* ‖ 4 interhibere *B*, in*termine*re *V* | si ui.] sibi *ABCV*, si *T* ‖ 5 NVM *om. B* | fueretur *A* ‖ 6 es *om. A* | epta *A* | ЄΔΔΙΨΙC *B*, ẎΙC *A*, ελλιψισ *V*, *** *TC* | alibi — 7 reuereri *om. B* ‖ 7 non] num *AV*, nunc *TC* | simultatem *ex* -lantem *corr. C* | reuet̃eri *A*, re· *V* | QVID — 8 interfuit *in mg. V*² | QVID RETVLIT *om. B* ‖ 8 uel — producit *om. T* | uel *om. B* | produ^ci^x̣it *C* ‖ 9 Et est] est *V, om. B* | si *TC* ‖ 10 sum *T* ‖ 11 errat *A*, er· *B* | QVID] quidem *B* | hoc — 14 HABEO *in mg. V*² ‖ 12 sed ut] sed *B* ‖ 13 dicens probat *TC* | tacenṣ *A* | ET] et̃ *TC* ‖ 15 QVID — 16 propter quid *om. B* | credam *C*, c· *T* | aut quam rem *TC*; aut quare *Schopen* ‖ 16 aut *1.*] ut *T* | aut *2. om. T* | aut per quid *A*; *del. Schopen* ‖ 17 credo *B*, credas *V* ‖ 18 pronunciacionem est *B* | quasi tibi non *C*, q·t·n· *T, om. B* | ⟨pro⟩ nuntiata *B* ‖ 20 Michi *A* | ⟨et⟩ fauet *BV*, ⟨ñ⟩ fauet *A* | quid *A*

uult perspicacem uideri. 2 EHO AN TVTE 'eho' nunc interiectio est admirantis, alias ad se uocantis, ut (*I 2, 13*) 'ehodum ad me'.

501 21 NAM QVI ISTAEC 'qui' unde.

502 22 QVASI TV DICAS FACTVM ID C. M. 'dicas' pro credas; non enim dicimus nisi quod credimus: ab eo quod sequitur id quod praecedit. — 2 *Figura μετάλημψις a posterioribus ad priora.* — idem *alibi* (*Plaut. Merc. IV 3, 27, alibi*) '*audacter dicito*' *et* alibi (*Phorm. III 2, 8*) 'faeneratum istud beneficium pulchre tibi dices', id est credes, scies, senties.

503 23 NON SATIS ME PERNOSTI ETIAM QVALIS SIM SIMO 'etiam' pro adhuc, ut Vergilius (*Aen. VI 485*) 'Idaeumque etiam c., e. a. t.'

504 24 1 EGONE TE duobus istis pronominibus ostendit senex omnia se scire. 2 SED SI QVID TIBI NARRARE OCCEPI 'occepi' melius quam 'incepi'. dicitur ab occipitio; est enim 'occepi' quasi c a p u t r e i i n s t i t u i.

505 25 1 FALSO potest et εἰρωνικῶς 'falso' pronuntiari,

1 uult se *V* | perspicare *T*, *in* -cem *corr. C* | EHO] Et hęc *A* | AN — nunc *om. B* | an *C* | e^{h}o *A* | est interiectio *V*, interiectio *B* ‖ 2 ut *om. TC* ‖ 3 heodum *A* ‖ 4 ISTAEC] sta hęc *A*, istec · tibi · i · s · *in ras.* V^2, i · *T*, *om. B* | qui] que *A*, *om. T* | ⟨id est⟩ unde *CV* ‖ 5 dicis *A* | FACTVM — M.] factum id consilio *C*, f · i · (id f. *V*) c · m · *TV*, *om. B* | dicas *om. B* ‖ 6 creditur^{mus} *B*, creditur *ACV*(*T?*) ‖ 7 ⟨ad⟩ id *TC* | meta lesis *A*, metalensis *B*, melepsis *TC*, metathesis *V* ‖ 9 audacter (-tus *A*) dicito] *cf. ad Phorm. I 2, 54* ‖ 10 fenerarium *C* | id est] uel *B* ‖ 11 credas *TC* | scias *T* ‖ 12 NON — PERNOSTI *om. B* | non *ex* nam *corr.* C^2 | perhosti *A*, pernosti *ex* pronostin *corr. C* | QVALIS — SIMO] q · s · s · *TV*, qualis *B* ‖ 13 ut *om. B* ‖ 14 C · E · A · T · ⟨potest⟩ *A*, c · e · i · a · t · ⟨p̃t⟩ *V*, o · e · a · t · ⟨pr̃⟩ *C*, *om. B* ‖ 15 egon *T* | istis duobus *V* ‖ 18 se senex scire omnia *TC* | SED — OCCEPI *om. B* | TIBI] tribus *C* | OCCEPI] accepi *A* ‖ 17 occepi] accepit *A*, *om. TC* | qua incoepi dicitur *A*, dicitur quam incepi *B* | hoc cipitio *A*, occi pitione *V* 18 est *om. V* | instituṭi *C* ‖ 19 ironicos *ABTC*, yronicos *V*

potest et 'falso loqueris' dici, ut (*Sall. Iug. 1, 1*) 'falso queritur de n. s. g. h.' 2 *Et* uocalitatis causa sic dixit, ut 'sedulo' 'optato' 'certo', quam false sedule optate certe.

3 NIHIL IAM MVTIRE Ennius (*inc. l. fr. 4 M.*) 'nec dico nec facio ⟨mu⟩', — *unde et mutos dicimus*, — quod Graeci φθέγγεσθαι.

506 **26** 1 EGO VNVM HOC SCIO NEMINEM 'neminem' dicendo maiorem confirmationem fecit: non solum Glycerium non peperisse, sed neminem. 2 *Et* 'hic' dicendo ostendit domum. 3 *Et* est 'neminem' nullum hominem. 4 *Et* nota in feminino genere etiam 'neminem' positum.

507 **27** 1 REFERETVR MOX HVC PVER ANTE OSTIVM pro feretur. 2 HVC quasi nobis.

508 **28** 1 ID EGO IAM TIBI RENVNTIABO fingit se prodere id, quod ipse facturus est, ut non credat senex ab illo fieri, quod praedixit fore. 2 ID EGO IAM TIBI RENVNTIABO ERE FVTVRVM 'RE' syllaba apud ueteres interdum abundat, ut modo. — 3 *RENVNTIO pro nuntio.* — et Cicero (*in Verr. II, II 60, 149*) 'renuntiatur mihi'. 4 RENVNTIO quasi secretum consilium, ut supra (*v. 21*) 'renuntiatum est'.

1 et] ei *T* ‖ 2 de — h.] de natura sua genus humanum *B* | s.] sui *V* | g.] e· *TC* | sicụt *V* ‖ 3 ut *om. B* | quam false *A*, quasi *TCV*, *om. B* | *optate* sedule *V* ‖ 4 IAM *om. B* ‖ 5 mu *add. Lindenbr. coll. Charis. 240, 8* | quos graeci *V*, *om. TC* ‖ 6 ΦЄЄΝΤЄϹΔr *A*, ΦΘЄΝΤЄϹΘΔΙ *B*, * * * * *CV*, *om. T* ‖ 7 EGO — NEMINEM *om. B* | VNVM] nunc *V* | neminem *in mg.* C^2 ‖ 8 confirmationem (comperat- *C*) facit uel (*om. T*) confirmationem (comperat- C^1, *corr.* C^2) fecit *TC* | fecit *om. B* ‖ 9 sed ⟨etiam⟩ *C*, sed ⟨m⟩ *T* | Et *om. TC* ‖ 10 Et est] et *V*, *om. B* | Et *2. om. B* ‖ 11 neminem in feminino etiam positum (*om.* genere) *B* | femenino *C* | geminem (n *sscr.*) *A* ‖ 12 *d*eferetur *V*, refert *T* | MOX — OSTIVM *om. B* | huic *A* | hostium *AV*, h· *T* ‖ 13 feret *T* | huc V^2: ut $ABTCV^1$ | quasi] quam *T* | ⟨nr̃⟩ nobis *TC* ‖ 14 ID — TIBI *om. B* | tam ego *C*, iam e· *T* | tiberi nuntiabo *A*, tibi renuntiạbo *V*, r·e·ꝛ *T* | fingit — 16 RENVNTIABO *om. AV* ‖ 15 ab eo *TC* ‖ 16 praedixerit *B* | fore *om. B* | TIBI *om. B* | renuntiabo *B*, renuntio (abo *sscr.*) *C*, r· *T* ‖ 17 here *V*, herem *C*, h· *T*, *om. B* | fu· *B* | Res sillaba *A* | interdum apud ueteres *C* | ⟨ut⟩ interdum *A* ‖ 18 et modo *V*, *om. TC* | RENVNTIO — mihi *om. T* | pro ạnuntio *V* ‖ 19 renuntiate *A* | mihi] inde *V*

509 **29** DAVI FACTVM CONSILIO AVT DOLIS commodius et magna cum inuidia dixit 'Daui', quam si 'meo' dixisset, ut Vergilius, cum Turnus incusaretur, ait (*Aen. XII 11*) 'nulla mora in Turno'.

510 **30** 1 PRORSVS A ME OPINIONEM 'prorsus' quasi porro uersus, quod Graeci dicunt *μακϱάν*. 2 PRORSVS ⟨quidam 'prorsus'⟩ pro u e r e positum putant, ego pro eo quod est o m n i n o. sunt qui coniunctionem uelint esse. 3 OPINIONEM TVAM HANC 'hanc tuam' cum taedio eius dixit, hoc est: nimis molestam, nimis suspicacem, nimis accusatricem. — 4 *Sic dixit 'hanc tuam', ut ille de apibus (Verg. Geo. IV 22) 'uere suo' et (Aen. VI 641) 'solemque suum, s. s. n.'* — et in Adelphis (*IV 7, 36—37*) 'iam uero omitte, Demea, tuam istam iracundiam'.

511 **31** 1 AVDIVI ET CREDO locus communis, an famae credendum sit. 2 Bene subiunxit 'credo': non enim audisse statim c r e d e r e est. 3 MVLTA CONCVRRVNT SIMVL QVI CONIECTVRAM HANC restat enim, ut multis concurrentibus signis una coniectura confletur.

1 ⟨dicas⟩ daui *B* | consilio factum aut dolis *C*, c · f · a · d · *T*, factum c · a · d · *V*, *om. B* | commodius] cum odiis *TC*; *inde* cum odio *Schopen* ‖ 2 quam] quod *B*, quasi *C* | si meo] sine eo *B*, sis in eo *A*, si sine eo *TCV* ‖ 3 ut *om. B* | eum *A* | recusaretur *T* | ait] aut *B*, dixit *TC*, *om. V* ‖ 4 mora] maiora *TC* ‖ 5 a · me · opi · *V*, a me *T*, *om. B* | prorsus *dett.*, *om. ABTCV* ‖ 6 macran *A*, macra *B*, **** *TV*[1], · g · **** (longum) ****** (uel tractum) *C*, longum uel tractum *V*[2] (= *dett.*); *πόϱϱω ed. pr.* | PRORSVS — 7 uere *om. T* | quidam 'prorsus' *add. Steph.* | uere *W.* (*cf. Ad. V 3, 58 et glossas*): quare *codd.*; *μακϱάν Steph.* | putatur *ABV* | ergo *codd., corr. Steph.* ‖ 8 uolunt *V* ‖ 9 tuam] tu *A*, *om. TCV* | eius *om. TC* ‖ 10 hoc — 11 dixit *om. V* | suspicacionem *B* ‖ 11 Sic *om. A* ‖ 12 et *om. BV* ‖ 13 solem *TC* | s. s. n.] · S · N · *A*, h · s · n · *TC*, *om. B* | et *ATCV*, *om. B*; ut *Schopen* ‖ 14 omite *B* | istam tuam *B* ‖ 15 ET *om. TC* ‖ 16 non enim] non bene (enim *corr. m. 2*) *C*, enim modo *V* ‖ 17 est *om. V* | CONCVRRVNT — 18 HANC] con · etc · *B* | que *A* ‖ 18 hanc ⟨f·⟩ *V*, *om. TC* | enim] ante *TC* | ut *sscr. V*[2] ‖ 19 conflétur *V*

512 **32** 1 IAM PRIMVM HAEC SE EX PAMPHILO a falso concepit, secundum quod credit, senex. 2 *Et* a summo ad imum et ex factis et ex dictis et ex rebus atque personis sumit argumenta.

513 **33** POSTQVAM VIDET NVPTIAS DOMI PARARI eleganter omisit, in cuius domo.

514 **34** MISSA EST ANCILLA ILICO quod Graeci dicunt *αὐτόθεν, αὐτῇ, αὐτοῦ*; nam loci significatio est, etiam breuitatem temporis notans.

516 **36** 1 NIHIL MOVENTVR NVPTIAE non perturbabuntur nuptiae. 2 MOVENTVR differuntur.

517 **37** QVID AIS CVM INTELLEXERAS quaqua se uerteret Dauus, obuium infestumque inuenit senem, et tamen uersute it obuiam et iam comprehensus elabitur.

519 **39** 1 QVIS IGITVR EVM AB ILLA ABSTRAXIT non frigide intulit dixisse se, sed cum magna asseueratione. 2 *Et* 'abstraxit' proprie, ut supra (*I 5, 8*) 'me a Glycerio miserum abstrahat' et (*Verg. Aen. II 434—35*) 'diuellimur

1 HAEC — PAMPHILO] etc· *B* | hec *ex* hoc *corr. C* | SE *om. V* | a falso *om. TC* | concepit] 9· *T* ‖ 2 secundum *V*, sed *AB TC* | Et] et *V*, est *ABTC* | a *in ras. V²* ‖ 5 POSTQVAM — NVPTIAS *om. B* | uidit *C*, u· *T* | DOMI] d· *T*, *om. C* | apparari *V*, *om. B* ‖ 6 omisit *V*, amisit *TC* | cuius *in ras. V²* ‖ 7 missa ancilla est *V*, *om. B* | illico *V*, illico *C* ‖ 8 *αὐτόθεν, αὐτῇ, αὐτοῦ Sabbad.*: aut o/// INMΛ ThIΔUTO· *A*, ΔUTOЄMyΔMThI-ΔUTO *B*, * * * * *CV*, *om. T* | temporis breuitatem *B* ‖ 9 nota*ns V*, necafis; *A*, *om. B* | 10 NIHIL *et* NVPTIAE non *om. B* | perturbabuntur *V*, perturbantur *BTC* ‖ 11 nuptiae *om. B* | MOVENTVR *om. B* | differantur *TC* ‖ 12 quis *C* | CVM INTELLEXERAS] o c in *T*, etc· *B* | quaqua *Steph.*: quāquā *AB*, qua *TC*, quo *in ras. V²* | uerterat *C*, $\overset{i}{\text{uerteret}}$ *V* ‖ 13 dauus *sscr. V²*, ⟨pamphilo⟩ dauus *B* | et tamen] tam etiam *TC* ‖ 14 it *in ras. V²*, id *A*, ut *C* | etiam *ABTC*, ut *in ras. V²* | com$\overset{reh}{\text{pensus}}$ (*sscr. m. 2*) *C* ‖ 15 EVM — ABSTRAXIT] etc· *B* | $\overset{abs}{\text{extraxit}}$ *V* | non infrigide *V* ‖ 16 adseueratione *A*, abseueratione (*in* ass- *corr.*) *C* ‖ 17 $\overset{abs}{\text{extraxit}}$ *V* | a *om. B* ‖ 18 abstrahat^{9} *A* | et] ut *V* | diuellimurus *A*

inde Iphitus et P. m.' 3 QVIS IGITVR EVM hoc sic audiendum est, quasi dicat 'dixi'.

521 **41** 1 POSTREMO ID MIHI DA NEGOTI de proiectione pueri pro foribus. 2 TV TAMEN IDEM 'idem' abundat. 3 Apud ueteres 'tamenidem' integrum fuit, unde apud nos et tandem et tamen natum est. sic et 'identidem' ⟨iterum⟩ iterumque dictum.

520 **40** 1 QVAM MISERE HANC AMARIT 'misere' ualde, nimis. 2 NVNC SIBI VXOREM EXPETIT oratorie pro eo quod non recusat, 'expetit'.

521 **41** 3 TV TAMEN IDEM 'tamen idem' aut pro tamen positum est aut pro tandem, ut ⟨sit: tu tandem has nuptias⟩ — 4 *TV TAMEN IDEM HAS NVPTIAS ut caueatur ab appositione pueri ante ostium.* — perge facere ita ut facis.

523 **43** QVOD PARATO OPVS EST PARA diserte et Latine dixit 'quod parato opus est'.

524 **44** 1 NON IMPVLIT ME HAEC NVNC OMNINO VT CREDEREM 'non impulit' non persuasit, non perfecit, ut crederem Gly-

1 inde Ifitus et *sscr.* C^2 | Iphitus] a ficus *A*, inscius *T* | P. m.] pelias mecum *B V* | hoc *om.* *V* | sic audiendum] subaudiendum *TC* ‖ 2 est *om.* *B* | dicat] d· *B* | dixit *C* ‖ 3 da negocii ⟨ẹṇ⟩ *V*, daue nageon *A* | de proiectione] pro dilectione *C*, productione *ut vid.* *T* ‖ 4 TAMEN] tm̃ *B* | IDEM] ide*m* *V*, idem idem *A*, id *T* ‖ 5 idem *om.* *V* | unde ⟨et⟩ *B* ‖ 6 nos et] nos *TC* | identidem iterum iterumque *W.* (*duce Schoellio; cf. glossas*): idem et eorumque *codd.* ‖ 8 QVAM — AMARIT *om.* *B* | amare *A* | nimis *om.* *B* ‖ 9 EXPETIT oratorie] expenatorie *A*, ex·amatorie *B* | pro eo] pro id *B*, proieci *A* ‖ 11 ⟨tu⟩ tamen idem (*2.*) *A*, *om.* *B* | pro] per (*del.*) *C*, *om.* *T* ‖ 12 tandem *ex* tamen *corr.* *A* | sit *add.* *Steph.*; tu — 13 nuptias *add.* *W.* ‖ 13 TAMEN] m (i *sscr.*) *T* | IDEM] inde *C* | NVPTIAS] nup· *B* ‖ 14 ab] ob *A* | ante] tñ (*sscr.* añ *m. 2, quod etiam in mg. m. 1*) *C*, ạpụḍ ante *V* | hostium *A B V*, ociosum (*sscr.* hostium *m. 2*) *C* | perge — 16 PARA *om.* *B* ‖ 16 quod *V* | diserte — 17 est *om.* *T* | disere *A* ‖ 17 est ⟨para⟩ *C* ‖ 18 NON — CREDEREM *om.* *B* | ME *om.* *TC* | NVNC OMNINO] omnino nunc *V*, nunc *A TC* ‖ 19 non perfecit — 175, 1 peperisse *om.* *B* | perfefecerit *C* | ut *om.* *A TC* | crederim *TC*

cerium peperisse. 2 *Et* cum dicit 'omnino', ostendit quaedam se credidisse, in quibusdam iam esse circumuentum. mire autem cautum capi inducit senem, ut crederet, quod Glycerium peperisset.

525 **45** 1 ATQVE HAVT SCIO AN QVAE DIXIT SINT VERA O. quae praeterea ⟨dixit⟩ Dauus. 2 *Et* bene 'omnia', ut appareat senem multa credere uera esse, quae Dauus dixerit.

526 **46** MVLTO MAXIMVM EST 'multo' et comparatiuis ⟨et superlatiuis⟩ antiqui adiunxerunt.

527 **47** QVOD MIHI POLLICITVS EST p o l l i c i t a t i o multarum rerum promissio est.

528 **48** GNATO VXOREM subauditur 'ut det'.

529 **49** 1 QVID ALIAS 'quid' pro cur. 2 ALIAS alio tempore.

532 **52** 1 ATQVE ADEO IN IPSO TEMPORE in ipsa opportunitate, in ipso articulo. 2 ECCVM IPSVM OBVIAM ⟨CHREMEM⟩ continuo mutauit declinationem, ut 'iubeo Chremetem'.

---

1 periisse *C*; non peperisse *Hartman* | Et — dicit *om. TC* | Et cum] nec non *A* ‖ 2 se quaedam *B V* | credisse *C* ‖ 2 cautum *in mg.* C^2 | capiṭ *C* | crederem *A* ‖ 4 Gly· *B* | ^{non}peperisset (*sscr. m. 2*) *V* (= *dett.*) ‖ 5 ATQVE — VERA *om. B* | haud *C V*, h· *T* | AN] ·a· *T V* | QVAE] quod *A*, q· *TCV* | DIXIT] d· *AT CV* | SINT VERA] s·u· *TCV* | O·] omnia *B*, *om. C* ‖ 6 praeterea *W.*: postea *codd.* | dixit *add. Steph.* ‖ 7 appareant *A* | uerḅa esse *V*, uerba (*ante* credere *C*) esse *TC*, herbatē *A*, uerba *B* ‖ 8 dixisset *V* ‖ 9 MVLTO — EST *om. B* | et superlatiuis *sscr.* V^2 ‖ 10 adiunxerunt antiqui *B*, antiqui affixerunt *TC* ‖ 11 QVOD — EST *om. B* | quod *V*, quid *C* | mihi *in ras.* V^2 | pollicitatio] pollicitaticus *A* ‖ 12 promissio *in ras.* V^2 | est *om. BTC* ‖ 13 nato *B* | VXOREM *om. B* | subauditur] scilicet *B* ‖ 14 QVID ALIAS *et* pro *om. B* | ALIAS — 16 IPSO *om. B* | ⟨·i·⟩ alio *V* ‖ 16 ATQVE — TEMPORE *in mg.* C^2 | ADEO IN] ad cum *A*, in *T* | in *om. B* | ipsa] ipso *A*, *om. B* ‖ 17 in] ·i· in *V*, *om. B* | particulo *A* | ECCVM — Chremetem *om. B* | & cum *A*, ·e·c· *T* | obuiam *sscr. C* | CHREMEM *add. Westerh.; cf. Ter. DG* ‖ 18 dictionem *V* | ut] et *A*; *del.* ?

3.

533 **1** 1 IVBEO CHREMETEM haec congressio duorum senum ad tale periculum adigit fabulam, ut id non uideatur consilio, sed euentu posse uitari: qui euentus est Critonis praesentia, nam nunc ex falsis fient uerae nuptiae. 2 IVBEO CHREMETEM ferme aliquid iubere u e l l e est, — *'Iubeo' ergo: uolo.* 3 *Et deest 'saluere', quod opprimitur ab alterius personae interuentu.* — ut Vergilius (*Aen. V 386*) 'reddique uiro p. i.'. 4 *Et* μεταλημπτικῶς, quia qui dicit 'salue', iubet: u o l u m u s enim animo, i u b e m u s uerbis. 5 TE IPSVM QVAEREBAM placabilis et lenis amicus per totam fabulam inducitur Chremes, ut cognitioni ad ultimum interesse possit. 5 OPTATO ADVENIS 'optato' aduerbium est, ut Vergilius (*Aen. X 405*) 'ac uelut optato uentis'.

534 **2** 1 ALIQVOT ME ADIERVNT 'aliquot' hoc est: nec multi nec pauci. 2 *Et* 'adierunt', non 'accesserunt', quia a d i t u s arduus difficilisque est. 3 ADIERVNT quasi importune et interpellantes. 4 ADIERVNT sic alibi (*II 1 14—15*) 'Byrria, quid tibi uidetur? adeon ad eum?' 5 EX TE AVDITVM ut supra (*II 1, 2*) 'e Dauo audiui'.

1 chrem̄tē *A*, chremem *B* ‖ 2 adegit *A*, agit *TC* | uideatur non *B*, (non *in mg. m. 2*) *V* ‖ 3 euentū *A* | uitari *ex* -re *corr. C*, nitari *A*, mutari *in ras. V²* ‖ 4 fieri *TC* ‖ 5 chrem̄tē *A*, *om. B* | ferme *Schoell*: firme *codd.* | iubere uelle] nubere uellē *A*, iubere *T*; uelle iubere *Schopen* ‖ 6 ergo *et* Et *om. B* | oprimitur *A*, obprimitur *B*, exprimitur *TC*, (ex *in ras. m. 2*) *V* ‖ 7 ab *in ras. V²* | interuentum *V* ‖ 8 redditque *AC*, reddit *T* | p. i.] promissa iubebant *V*, *om. B* | meta·ΔΝΜΠROC *A*, ΜΕΤΔΛΗΜΤΙRωC *B*, metalenticos *V*, metallēticos (metell- *T*) *TC* ‖ 9 qui *sscr. V²* | enim uolumus *TC* | animo] enim *T* ‖ 10 QVAEREBAM] quae· *B* ‖ 11 cognitio *C* ‖ 12 interesse *V* | Obtato aduenis *A*, *om. B* ‖ 13 est — 14 uentis *om. B* ‖ 14 ueluti *C* ‖ 15 ALIQVOT — ADIERVNT] aliquid me alterum *A*, *om. B* | id est *B* ‖ 16 Et *om. BTC* | adiere *B* ‖ 17 abitus *T* | ardius *A* | est *in mg. V²*, *om. T* | adiere *B* ‖ 18 et *om. V* | ADIERVNT] adie non *A* | sic — 19 eum *om. B* ‖ 19 quod *C* | adeon ad eum] ad hoc *A* ‖ 20 $\overset{\text{ex}}{\text{abste}}$ *C* | ut — 177, 1 AVDITVM *in mg. C²* | supra] est *C²* | e *om. A* | ⟨modo⟩ audiui (a· *T*) *TC*

6 EX TE AVDITVM ergo non iam rumor, sed ueritas.

535 **3** 1 ID VISO 'id' ob id. 2 VISO deest 'te'. 3 *Et* VISO ad uidendum uenio. 4 TVNE AN ILLI INSANIANT tu insanis, si dixisti, illi insaniunt, si non audita referunt.

536 **4** 1 AVSCVLTA PAVCIS et 'paucis' et 'pauca' legitur. 2 ET QVID EGO TE VELIM a docilitate.

538 **6** 1 PER TE DEOS ORO ordo: per deos te oro, ut Vergilius (*Aen. XII 56*) 'per has ego te'. 2 ET NOSTRAM AMICITIAM CHREMES legitur et 'Chreme'.

539 **7** 1 QVAE INCEPTA A PARVIS CVM AETATE mire ait 'incepta a paruis cum aetate', ut ostendat non nuper cognitam amicitiam sed antiquam, ut (*Verg. Aen. III 82*) 'ueterem Anchisen a. a.'; idem alibi (*Aen. XI 537—38*) 'neque enim nouus iste D. u. a.' 2 ACCREVIT ut supra (*III 2, 14*) 'accurate': 'ad' praepositione familiariter 51 utitur. 3 ADCREVIT hinc Vergilius (*Ecl. X 54*) 'crescent illae, crescetis a.'

540 **8** 1 PERQVE VNICAM GNATAM T. ET M. G. ineptum est

1 AVDITVM] au· *B* | non] nam *A* | iam *om. V* ‖ 2 ID VISO *om. B* | deest] scilicet *B* | te *om. V* | Et *Schopen*: ut *BTCV*, ne *A* ‖ 3 ad imitendum *A*; ad intuendum *Schoell* | tune *sscr.* V^2 tu *BTC*, *om. A* | INSANIANT *om. B* ‖ 4 non *om. B* | auditum *V* ‖ 5 A^{u}sculta *C*, *om. B* | PAVCIS] pau· *B*, pacis *A* | et *1. sscr.* C^2 | paucis] pauci sunt *A* ‖ 6 uelim ⟨et quod tu quaeris scies⟩ *B* | adutilitate *A* ‖ 7 te des oro *A*, ⟨ego⟩ te deos oro *V*, *om. B* | ordo ⟨est⟩ *TC*, credo *A* | te per deos *TC* | ut *om. B* ‖ 8 te ⟨lacrimas⟩ *V*, *om. A* | et inra miciciam *A*, et *B* ‖ 9 CHREMES] cremes *B*, Chremen *C*, c· *ATV* | et — 12 amicitiam *om. A* | et creme legitur *B* | chremem *C*, chreme^{s} (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 10 QVAE INCEPTA *om. B* | quae *ex* quasi *corr. C* | a pueris *V* | CVM AETATE *om. B* | iure *V* | ait] autem *TC* ‖ 11 pueris *BTV*, (*in mg.* paruis, *deinde del.*) *C* | cognitam *TCV*, ɔgitā *B*; coitam *Steph.*; coniugatam *Schoell* ‖ 13 anchisem *BV*, anchise·N· *A*, anchisem (-en *T*)·n· *TC* | a·a·] agnoscit amicum *BV* | ⟨et⟩ idem *V* | idem — 14 u·a· *om. B* ‖ 14 d·n·a· *V*, u·a· *TC* accreuerit *C*, acreuit *B* ‖ 15 acurate *B*, acc*urate* *V*, accurat *T*; *imperativum putabat pro* curate! | ad] a *AC*, *om. T* | praepositionem *B* ‖ 16 nititur *AB* | acreuit *B* | hic *T*, *om. B* | crescere *C* ‖ 17 ille *ABC* | crescentis *B*, crescitis *A*, credetis *TC* | a·] amores *BV*, a·amare *A*, (*ex* -ore *corr.*) *C*, amare *T* ‖ 18 g·t·e·m·g· *V*, etc· *B*

sic adiurare aliquem: per salutem filii mei, ut facias id, quod te rogo! sed hic caute subiunxit 'cuius tibi potestas summa seruandi datur': in tua est, inquit, potestate et tuus est. 2 Haec ergo obtestatio dicitur, cum per eas res adiuramus aliquem, de quibus agitur causa, ut (*Verg. Aen. II 431*) 'Iliaci cineres et f. e. m.'; idem alibi (*Aen. X 45—46*) 'per euersae, g., f. Troiae excidia obtestor'.

542 **10** 1 VT ME ADIVVES IN HAC RE ATQVE ITA petitio est. 2 NVPTIAE VT FVERANT FVTVRAE F. breuiter et Latine. et hoc genus compositionis ueteres non uitabant.

543 **11** AH NE ME OBSECRA *τῷ ἑλληνισμῷ· μὴ λιτάνευε, μὴ μάχου*, pro 'ne obsecres'.

544 **12** QVASI HOC TE ORANDO IMPETRARE OPORTEAT haec plena uox est et caritatis et officii; quod enim amicus ab amico petit, iustum esse debet, nec pro eo, quod est iustum, supplicare oportet.

545 **13** 1 ALIVM ESSE CENSES NVNC ME ATQVE OLIM CVM DABAM nos dicimus cum darem. Vergilius (*Aen. IV 597*)

1 si[c] (*sscr. m. 2*) adiurarem *V*, adiurare sic *B* | mei] cie · *A* ‖ 2 sed *sscr. C*¹ | hic *T*, hinc *ABC*, hoc *V*; huic *ed. pr.* | caute *W.*: autem *ABTC*, autem *V*, *om. dett.*; etiam *ed. pr.* ‖ 3 summa datur seruandi *C*, s · d · s · *T*, s · s · id *V* | est ⟨manu⟩ *inquit*[et] (*sscr. m. 2*) *V*, inquit *B* ‖ 4 obstentatio (obtestatio *sscr. m. 2*) *C*, ptātem *T* ‖ 6 Iliaci] abaci *AB*, aba*ci* *V*, ylia *T*, ilia in *C* | et — m·] et P · E · M · *AV*, **** *B* | idem] id est *A* ‖ 7 peruersae *AB*, per ensem *TC* | g. f.] genitor fumantia *V*, g· *B* | troye *TC* | exidicia *A*, et excidia *TC* ‖ 8 VT — 9 NVPTIAE *om. B* | ITA — 9 est *W.* (*duce Schopeno*): ipsam petitionem (ptātem *T*) *codd.* ‖ 9 F.] fiant *BC*, *om. V* ‖ 10 et *om. TC* | non *om. B* | mutabant *AB* ‖ 11 AH NE ME *om. B* | Ha *C* | obsecrant *A*, obseruacra *C*, ob · *T* | *τῷ — μάχου Pithoeus*: T · ωΔΔ · HNIC Mon · M · h · N · ΔI · TΔNEREMNMΔCOR · *A*, **** *TCV*, *om. B*; Menander *pro μὴ μάχου Jacobs* ‖ 12 me *V*, *om. B* ‖ 13 QVASI — TE *om. B* | te hoc *C*, t · h · *T*, te *V* | IMPETRARE OPORTEAT] im · o · *B*, *im* o · *V*, i · o · *T* ‖ 14 plena uox est *in ras. V*², est uox plena *B* | et Karitas et officia *C*, caritatis et officii *B* | enim *om. V* ‖ 15 esse[b] iustus[a] *C* | ne *AC* | quod ⟨non⟩ *B* ‖ 16 oportet *sscr. V*² ‖ 17 ALIVM — OLIM *om. B* | CENSES — 18 DABAM] c · n · m · a · o · c · d · *V* | ME *om. TC* | CVM] nunc *A* ‖ 18 nos *om. B*

'tum decuit, cum sceptra dabas. e. d. f. q.' 2 *Et* nota 'olim' pro nuper. 3 ALIVM ESSE CENSES NVNC ME non persona, sed rei condicio commutata est.

546 **14** 1 SI IN REM EST VTRIQVE VT FIANT *τῷ δευτέρῳ συλλογισμῷ* praue proposuit, ut recte replicaret. hic syllogismus n e g a t i u u s dicitur, nam in secundo *λήμματε* negat, quod prius dixit, 'sed si ex ea re plus mali est quam commodi'. 2 SI IN RE EST VTRIQVE ab utili argumentum.

3 SI IN RE EST VTRIQVE u t r u m q u e de duobus constat.

4 Bene 'utrique': mihi et tibi, non alteri utile, alteri inutile.

547 **15** 1 SED SI EX EA RE id est nuptiarum. 2 Mutauit numerum, ex plurali singularem: 'fiant' 'ex ea re'.

548 **16** IN COMMVNE ⟨VT C.⟩ id est: ex aequali prouide

549 **17** QVASI SI ILLA TVA SIT PAMPHILIQVE EGO SIM PATER nota suauissimam uarietatem; non enim dicit 'quasi illa tua sit et ille meus'.

1 sceptra dabas] s. d. *A* | e · d · f · q · (en dextra fidesque *Steph.*) *W.*: et (e · *T*) u . q3 · f · *TC*, et (*om. B*) uentosque furentis (-tes *B*) *ABV* | Et nota *om. B* ‖ 2 pro] que *T* | ESSE — ME] esse c · n · m · *V*, *om. B* ‖ 3 persone *TC* | mutata est *B*, est commutata *TC* ‖ 4 SI IN] sunt *A* | FIANT] f · *TB* | TΩ · ΔЄU · IЄ · PΩCẎΔΔOΠCMΩ *A*, TΩΔЄẎTЄPΩCẎΔOTICMΩ *B*, *τῷ δευτέρω συλλογισμῷ* M^4, * * * * * *TCV* ‖ 5 pra*ue* *pro*posuit *V*, praue posuit *B*, praue c̄oposuit (*in mg.* pro) *C* | recta *A* | hoc *A* | syllogismi *A*, silogismos *C* ‖ 6 negatiuus *ed. pr.*: negius *ABC*(*T*?), neg*ans* *V* | ΔNMMΔTHNЄGΔT (*post* dixit) *B*, lemmate ΔNM · M · Δ · TNN · ЄGAT *A*, · a · h · (n · *T*) m · m · at · h · ne · (*ex* en · *corr. C*) g · at *TC*, *ἀναλλαγή* M^4, * * * * * *V* ‖ 7 sed — 10 Bene *om. B* | re *om. AV* | malis est *A* ‖ 8 in rem *V* | argumentum ab utili — 9 utrique ⟨scilicet⟩ *in mg.* V^2 | sim re est *A*, *om. TC* ‖ 9 VTRIQVE *om. C* | utrumque *C*V^2, utrum *A*, *om. T*; uterque *Steph.*, utrique *Schopen* ‖ 10 ⟨et⟩ bene V^2 | non] cum *V* | util*e* alteri inutile *V*, inutile *ATC*, bonum alteri malum *B* ‖ 12 SED SI *om. B* | id est *om. C* ‖ 13 singularem ex plurali *B* | fiant — 14 prouide *om. B* | re *om. C* ‖ 14 commune *ex* -ni *corr.* V^2 | proinde *A*, pro*ui*de *V* ‖ 15 SI *om. B* | SIT — PATER] sit p · q · e · s · p · *V*, etc · *B* ‖ 16 nota *om. B* | suauissima *B* | uarietas *B*, ueritatem *CV*, uirtutem *T* | non] nun *A* | enim *om. ABV* | dicit] dū *A*, *om. TC* | illa *B*, *om. rell.* ‖ 17 et *om. TC* | ulle metus *A*

550 **18** 1 IMMO ITA VOLO quia utile est, quia 'in re est' (*v. 14*) 2 ITAQVE POSTVLO 'itaque' modo duae partes orationis sunt, ut in Hecyra (*II 1, 10*) 'itaque una inter nos agere aetatem liceat'.

551 **19** NISI IPSA RES MONEAT bene intulit 'moneat', non 'postulet', quia 'postulo' praetulit.

552 **20** 1 IRAE SVNT INTER GLYCERIVM ET GNATVM hoc laeto uultu pronuntiat Simo, — 2 *Et hoc a possibili est.* — loquitur enim apud eum, ex quo audierat Pamphilum pro uxore habere hanc peregrinam. — 3 *AVDIO ironia: mox 'fabulae!'* — et hic paulo sapientior inducitur et minus obnoxius dolis.

554 **22** PROFECTO SIC EST 'profecto' confirmatio est.

555 **23** 1 AMANTIVM IRAE sententia *γνωμική*, in qua a specie receditur et in omnes aliquid dicitur. 2 *Παροιμία. est autem sine auctore sententia.* 3 INTEGRATIO instauratio.

556 **24** ID TE ORO deest 'ob', ut sit: ob id, ut Vergilius (*Aen. II 141—43*) 'quod te per superos . . . oro'.

558 **26** PRIVS QVAM HARVM inuidiosius 'harum', cum una sit, ut in Eunucho (*I 1, 3*) 'non perpeti meretricum c.?'

1 IMMO — 6 praetulit *om. B* ‖ 2 POSTVLO itaque *om. A V* ‖ 3 echira *V*, -rra *T* | unam *TC*, a· *V* ‖ 4 aetatem agere *TC* ‖ 5 bene — 6 postulet *TC*: non po⟨stulem bene — moneat non po(*in mg. m. 2*)⟩stulem *V*, non postulet *A B* ‖ 6 protulit *TC* ‖ 7 IRAE] ir· *B* | sunt in g· et gnatum *V*, *om. B* ‖ 8 lęto *ex* loco *corr. V²* | simo pronuntiat *B* | a *om. A* | possibile *TC* ‖ 9 est *om. T* | eum] enim *A* ‖ 10 pro ux· *B* | hanc] hana *A* ‖ 11 yronia *B T C V*, τroni & *A* | sapient*ior V* ‖ 13 PROFECTO — EST *om. B* ‖ 14 ΓΝΩΜΙΚΗ *B*, PΝΩΜΙΚh· *A*, *γνωμικὴ M⁴*, **** *C V*, *om. T* | in qua a] in qua *B*, in quā *A*, q͠z *C*, qua *T* ‖ 15 specie] spem *B C* | et *om. V* | aliquod *V* | ΠΑΡΟΙΜΙΑ *B*, ΠΑΡΟΕΙΜΙΑ *A*, *παροιμία M⁴*, **** *C V*, *om. T* ‖ 16 est *om. V* | autem] enim *TC* | auctoritate (-tis *T*) *TC* | integrocio *A* ‖ 18 ID TE] Item *A* | TE — sit *om. B* | ut *om. B* | Vergilius] Vir·a· *C* ‖ 20 HARVM] hic *TC* | inuidiosus *B*, indiuidiosius *A* | una] ima *A* ‖ 21 ut *B*, sic *in mg. V²*, *om. A T C* | in *om. T* | *in eunucho non perpe*ti *V* | perpeti] ppa *B* | c.] contumelias *B V*, *om. TC*

559 27 REDVCVNT ANIMVM AE. hoc ut supra (*I 2, 22*) 'ipsum animum aegrotum ad d. p. p. a.'

560 28 VXOREM DEMVS ἠθικῶς 'demus', ut in Heautontimorumeno (*III 1, 67—68*) 'quo modo minimo periculo id demus adulescentulo'.

564 32 1 NEQVE ILLVM HANC PERPETVO amphiboliam de industria posuit. 2 Aut utrumque significat.

565 33 NISI PERICVLVM FECERIS temptamentum. Cicero (*div. in Caecil. 8, 27*) 'aut tute tui p. f.?'; idem Terentius (*Eun. III 2, 23*) 'fac periculum in l.'

566 34 AT ISTVC PERICVLVM memorabile dictum nimis et id, quod merito in prouerbium cesserit.

568 36 SI EVENIAT QVOD DI PROHIBEANT παρένθεσις per εὐφημισμόν.

569 37 AT SI CORRIGETVR QVOT C. V. alter est syllogismus per contraria lemmata et ipse negatiuus.

570 38 1 PRINCIPIO AMICO FILIVM R. 'principio' nec in-

1 REDVCVNT — 2 a. *om. B* | Reducant *TC* | AE.] et *AV*, *om. TC* ‖ 2 ad d.] A · d · d · *A*, ad deteriorem *V* ‖ 3 ΗЄΙΚѠϹ *A*, ΗΘΙΡΟϹ *B*, ἠθικῶσ M^{4}, **** *TC*, *om. V* | demus *om. B* | ut] ait *A* | in *om. B* | he aut intimeu menon *A*, eautonturum9 *B*, autontumerumenos *V*, eutontū *T*, ueton · *C* ‖ 4 ^id^ minimo (*sscr. m. 2*) *V*, minio *T* | periculo *om. B* ‖ 5 demnis *A* ‖ 6 NEQVE — PERPETVO] non posse arbi · *B* | amphiboloia *C*, -logia *T* ‖ 7 aut — significat] ut — significet *Schopen*; *fort.* (posuit.) ita utr- sign- | iterumque *TC* ‖ 8 NISI — 11 AT *om. B* | periculosum *A* | tentamentum *TV* ‖ 9 aut] autem *codd.*; sed *Cic.* | tute — f.] tuẹte · tuɴ · P · P · *A*, tute tui p (q · f ·) . p3 · (*sscr. m. 2*) *V*, tu · te · (ce · *C*) t · q · f · *TC* ‖ 10 l.] litteris *TCV* ‖ 11 ast *TC* | PERICVLVM] in f · f · gr · ē (g · e · *T*) *TC* | mirabile *TC* | nimis] animus *TC* ‖ 13 eueniant *V*, ueniat *TC* | dii *CV* | prohi · *B* | parenthesis (-tisis *T*) *codd.* | per] pro *C* ‖ 14 eufemismon (eufem- *C*) *codd.* ‖ 15 ⟨dicessio⟩ at *B* | SI] sic *A* | corrogetur *B*, corrig(a)etur (*corr. m. 2*) *V*, c · *T* | QVOT — v.] q · c · u · *B*, q · co · in *TC* | silogismus *C* ‖ 16 lemata *A*, limi** *TC*, entimemata *in ras.* V^{2} | ipse] est *in ras.* V^{2} | negatiuus *in ras.* V^{2}, negius *AB C*(*T*?) ‖ 17 AMICO — R.] etc · *B* | filium re · *C*, f · r · *T*, f · i · r · *V* | principio *om. B*

tulit 'secundo'. 2 RESTITVERIS ... INVENIES ergo ἀνακόλουθον duplex. 3 AMICO FILIVM ab honesto.

572 **40** 1 QVID ISTIC SI ITA ANIMVM I. E. V. 'quid istic?' concedentis et ueluti uicti uerbum, tamquam si diceret 'quid?' 2 Abundat 'istic'. 3 Vel potius 'quid istic?' significat hominem de loco ac de sententia secedere, ut e contrario perstare ac resistere dicitur, qui aliquid negat. 4 SI ID ANIMVM INDVXISTI legitur et 'animum induxisti' et 'animum induxti', sed illud plenum est, hoc per metaplasmum συγκοπήν diminuitur.

576 **44** 1 IPSVS MIHI DAVVS QVI I. E. E. C. DIXIT est commendatio testis, ut (*II 1, 2*) 'in foro modo e Dauo audiui'. 2 Ergo 'ipsus' quasi qui maxime sciat.

579 **47** TVTE ADEO IAM EIVS AVDIES VERBA 'adeo' modo παρέλκεται [et abundat], ut Vergilius (*Geo. I 24—25*) 'tuque adeo, quem mox quae s. h. d. c. i. e.'

580 **48** ATQVE ECCVM VIDEO 'eccum' quasi ecce eum,

1 restitueris inuenis *V* | anacoluton *A*, anacoliton *B*, anatolaton (c, v sscr.) (*corr. m. 2*) *V*, anochotim *TC* ‖ 2 QVID — V. *om. BTC* | istio *A* | SI — V.] si ita ĩ a · ĩ *V* ‖ 5 quid *2. om. TC* ‖ 6 significat (signt^em *C*) istic *TC* | ac de] et *TC* | decedere *V* (*cf. Ad. I 1, 53*) ‖ 7 e *sscr. C*[2] | prestare *C* ‖ 8 SI — ANIMVM *om. B* | ID] ITA*?* | INDVXISTI] inducti sis *A*, induxi *TC* | ⟨in⟩ animum *AV*, (*sscr.*) *B* ‖ 9 induxisti] induxi *C*, industi *T*, induxti *AB* | et — induxti *om. BT* | animum *om. C* | induxisti *ACV* ‖ 10 metaplasmum *ABV*, methaplasā (-flasmā *T*) *TC* | syncopē *A*, sincopen *TCV*, syncopam *B* | deminuitur *ex* dim- *corr. A*, diminutum *V* ‖ 11 IPSVS — C. *om. B* | ipsius *A* | QVI — DIXIT] qui i · c · c · e · d · *V*, q · ẹ · i · e · e · c · dixit *C*, q · e · c · d · *T* | ⟨dixit⟩ est *B*, *om. TC* ‖ 12 in foro] apud foro *V*; apud forum *Ter.* ‖ 13 ipsius *A* | qui *sscr. V*[2] ‖ 14 TVTE *om. B* | IAM — VERBA] iam eius a · u · *C*, i · e · a · u · *T*, i · e · a · *V*, iam *B* | adeo *om. C* ‖ 15 ΠΑΡΕΑΡΕΤΑΥ *AB*, **** *TCV* | et (*om. TC*) abundat *secl. W.* ‖ 16 tuteque *V*, tu quoque *C* | quem — e ·] quem mox quae sint habitura deorum consilia incertum est *B*, quemque · S · h · DI · C · IЄ · *A*, quae meque s · h · d · c · u · *V*, quemque *TC* ‖ 17 Atque et cum uideo *A*, *om. B* | et cum *A* | quasi *om. B*

ueteres dixerunt, ⟨ut⟩ eccillum, quod apertius significat ecce illum et obscurius ellum.

4.

580 1 1 AD TE IBAM QVIDNAM ID EST CVR VXOR Dauus ut recte scribatur, Dauos scribendum est, quia nulla littera uocalis geminata unam syllabam facit. sed quia ambiguitas uitanda est nominatiui singularis et accusatiui pluralis, necessario pro hac regula digamma utimur et scribimus Daϝus serϝus ϝulgus corϝus (≐ *I 2, 2*).

2 AD TE IBAM QVIDNAM hic locus est, in quo iam ad discrimen mali perducta comoedia in meliorem partem iam incipit inclinare.

582 3 1 EGO DVDVM NON NIHIL VERITVS SVM semper grauis orationis inceptio est, quae exordium sumit a pronomine 'ego', ut (*Verg. Aen. IV 333—34*) 'ego te quae p. f. e. u.' ⟨et⟩ (*Ter. Andr. I 1, 8*) 'ego postquam te e.' 2 EGO DVDVM NON NIHIL VERITVS SVM aduerbia temporis aut certa sunt, ut hodie cras, aut incerta, ut dudum nuper.

1 ueterē *A* | ut *add. W.* | eccillum *W.*: ecciuium & cuius illum *A*, eccuicum eccuius ellum *B*, eccinum eccinus ellum *V*, et cuius et cuium ellum *TC* | significat *ex* signū *corr. A*; sonat? | quod — ellum] obscurius ecce illum apertius *B* ‖ 3 AD — 4 scribatur] daum *ut vid. B* | quodnam id est uxor cur *V* ‖ 4 dauus *A* | littera *om. B* ‖ 5 geminatā *A* | una *C* | facit *ante* unam *V*, *post* unam *TC* ‖ 6 utanda *A* | nominatiuus *et* accusatiuus *AB* ‖ 7 necessario *ex* necesse *corr. C* | utitur *TC* | et *dett.*, *om. ABTCV* ‖ 8 scribentes *B*, *om. TC* | dauus seruus (ceruus *V*) uulgus coruus (cor- *om. B*) *codd.*, *corr. Steph.* ‖ 9 QVIDNAM] q · n · *T*, qa *B* ‖ 10 mali *ex* -le *corr.* V^2 | in C^2, ad C^1 | iam *del. Schopen* ‖ 11 internare *T*, declinare *V* ‖ 12 ⟨iam⟩ dudum *B* | NON — SVM] etc · *B* | non *sscr.* C^1 ‖ 13 inceptio orationis (est *om.*) *TC* | quia *T* ‖ 14 ego *om. V* | quae — u.] quae plurima fando e · u · *V*, p · q · f · ero · *TC*, quae etc · *B* ‖ 15 et *add. Steph.* | ego *sscr.* C^1 | te postquam *BV* | e.] · i · *A*, emi *B*, emi a · *C*, e · a · *T*, *om. V* ‖ 16 DVDVM *om. B* | NON NIHIL *om. TC* | aduerbia — 184, 2 SVM *om. TC* ‖ 17 ⟨et⟩ cras *B*

itaque incertis additur tempus, ut iam dudum, nunc nuper. 3 NON NIHIL VERITVS SVM D. ABS T. N. F. breuiter pro: ueritus sum, ne quid abs te fieret. sic et supra (*I 1, 79*) 'metui a Chryside' et Cicero (*pro Mur. 1, 1*) 'quae precatus sum ab dis immortalibus' pro eo quod est: quae ab dis petii precatus eos.

584 5 PROPTEREA QVOD AMAT FILIVS totum cum extenuatione protulit, tamquam qui satisfactum uoluerit Dauo ob comprobatam fidem eius.

586 7 1 NAM PROPEMODVM HABEO IAM ridicula dilatio eius rei, quae iamdudum nota est audituro. 2 NAM PROPEMODVM HABEO IAM hoc est: prope modum, cuius auctiuum est admodum.

587 8 SED EA GRATIA SIMVLAVI gratiam pro causa posuit noue.

588 9 SIC RES EST quod Graeci dicunt *οὕτως ἔχει.*

591 12 NVMNAM PERIMVS 'nam' *παρέλκεται*, ut quisnam.

592 13 1 QVIDNAM AVDIO legitur et 'audiam'; Menander enim sic ait '*τί ποτ' ἀκούσομαι;*' 2 OCCIDI HEM QVID

1 aditur *A* | ⟨certum (*in mg. m. 2*)⟩ tempus *V* | didum *A* ‖ 2 NON — D. *om.* *B* | D. — F.] · D abs ten · F; *A*, d · abste · n · f · *TC*, a te n · f · *V*, abste ne faceres ⟨idem⟩ *B* ‖ 3 pro *om.* *C* | sic et] sic eos *A*, sicut *TC*, sic *B* | et *om.* *BTC* ‖ 4 ⟨ei⟩ metui *TC* | a cryside *B*, · ACHRISDE · *A* ‖ 5 quae] qui *ATC* | ab] a *ATCV* ‖ 6 diis *TCV* | sim mortalibus *A* | ab his *ABTC*, ab iis *V*; *corr. Steph.* ‖ 7 PROPTEREA QVOD] quod uolgus etc · *B* | amet *V* ‖ 9 probatam *V*, 9probatam *C* | fidem *C* ‖ 10 ⟨tibi⟩ iam habeo ⟨fidem⟩ *B* | IAM — 12 HABEO *in mg.* V^2 ‖ 11 quae *om.* *TC* | auditurio (*vel* -turibus) *B*, audire *TC* | propemo · *B* ‖ 12 id est *B* | auctiuum *W.*: accusatiuum *B*, accusatm *A*, actiuum *C*(*T*?), satisfactum *V* ‖ 14 SED — 15 noue] gratia causa *B* | gratiam] prem *T* ‖ 16 ΟΥΤѠϹ *AB*, *οὕτω* M^4, *** *CV*, *om.* *T* | *ἔχει* *Steph.*: *ἐστὶ* M^4, *om. rell.*; *χάρ* · *ed. pr.* ‖ 17 NΔ NΔRЄΛKHTΔЄ · *A*, NΔΠΔRЄΛRHTΔЄ *B*, nam *παρέλκεται* M^4, nam **** *CV*, *om.* *T* | quidnam *ex* -non *corr.* V^2, *om.* *B* ‖ 18 legitur et] uel *B* | *τί ποτ' ἀκούσομαι* *Dziatzko*: ΠROTON-KYMЄ · *A*, ΠPOTONRYΔIЄ *B*, **** *CV*, *om.* *T*; *τί δήποτ' ἀκούσω;* *Steph.* ‖ 19 occid · *B* | HEM] hoc est *AV* | quod *V*

DIXTI bene usus est *παρομοίῳ* 'occidi' et 'optime', ut similitudine falleret audientem.

593 **14** NVNC PER HVNC Chremem scilicet.

594 **15** IBO ATQVE HVC RENVNTIO uarie 'ibo' et 'renuntio'.

595 **16** 1 NVNC TE ORO DAVE 'te' id est: per quem stat summa negotii. 2 *Et* modo magis uere rogat quam tunc, cum ait (*I 2, 19*) 'dehinc postulo siue aequum est te oro, Daue'; ibi enim ironia latet, cum dicit 'siue aequum est'. 3 QVONIAM SOLVS MIHI EFFECISTI non 'fecisti': est enim e f f i c e r e perficere faciendo. 4 *Et* bene 'has': quarum causa laboro.

596 **17** 1 EGO VERO SOLVS *διλογία.* 2 *Et* hoc ad increpationem, non ad confirmationem. 3 SOLVS id est: cui non assentiebat Pamphilus. 4 PORRO ENITERE 'porro' in futurum, deinceps. 4 Futuri temporis aduerbium aut hortantis, ut (*Verg. Aen. IX 190*) '⟨percipe⟩ porro, q. d.' 6 ENITERE elabora, quasi difficile sit et conatu opus.

597 **18** 1 FACIAM HERCLE SEDVLO productiones sunt comici

1 dixtim *A*, dix · *B* | est *om. B* | ΠΔΡΟΜΟΩ *AB*, *παρομίω* M^4, * * * *CV*, *om. T* | ⟨dixit⟩ ut *V* ‖ 2 simulatione *V* ‖ 3 NVNC PER *om. B* | chremetem scilicet (*ex* sed *corr. C*) *TC*, scilicet per chremetem *V*, cremem *B* ‖ 4 IBO — 5 TE *om. B* | bo(!) *A* | huic *TC* | uarie — renuntio *om.* AV^1, *in mg. add.* V^2 ‖ 5 te *om. B* | id est] id *A*, *om. TC* ‖ 6 modo *ex* non *corr.* V^2 | rogat *V* | quam — 7 cum *om. T* ‖ 7 de hic *C* | siue *V*, si *TC* | est *om. A* ‖ 8 te oro Daue *om. V* | ibi — 9 est *in mg.* V^2 | ubi *TC* | ironia *Schopen*: iracundia (*post* latet V^2) *codd.* | siue] si TV^2, *om. C* ‖ 9 QVONIAM — MIHI *om. B* | non] ·i·ũo *V* ‖ 10 est] et *ABV* | ⟨in⟩ faciendo *B* ‖ 11 labore *A* ‖ 12 *διλογία W.* (*cf. ad Eun. V 8, 59*): ΔΙΔoria *A*, *αἰλογία* M^4, ironia (*in mg.*) *B*, * * * * *CV*, *om. T* | ad] non *C* ‖ 13 est *om. C* ‖ 14 consentiebat *V*, ads- *A* | PORRO ENITERE *om. B* ‖ 15 aut hortantis *W.*: adorantis *ATC*, et adhortantis (*sscr. m. 2*) *V*, adhortantis *B*; uel adhortantis *ed. pr.* ‖ 16 porro q · d · (*coll. Serv.*) *Schoell*: porro q · q · q · (q · q · qĩ *C*, q · q · *T*, q · q · q3 *V*); porro Quirites *Lindenbr.*; *de Laberii uersu* (*Ribb. com.*[3] *p. 361*) 'porro, Quirites! libertatem perdimus' *cogitat Schopen* ‖ 17 eniteri *T* | elabore *T*, labora *C*, *om. B* | quia *V* | sit — opus *om. B* | et] ut *T* ‖ 18 FACIAM] fa· *B* | productiones — 186, 1 sedulo *om. TC* | comici *sti*[li] hercle sedulo *V*

stili 'hercle sedulo' ad fucum orationis positae. 2 POTES NVNC DVM ANIMVS INRITATVS EST a possibili argumentum. 3 DVM ANIMVS INRITATVS quia dixerat (*III 3, 20*) 'irae sunt inter Glycerium et gnatum'. 4 IRRITATVS EST ira commotus, ut in Phormione (*II 1, 10*). ducitur autem uerbum a canibus, qui restrictis dentibus hanc litteram imitantur.

598 **19** 1 QVIESCAS pro 'quiesce' imperatiui modi, ne iniuriosum uideretur. 2 AGE IGITVR 'age' aut dic, ut est (*Hec. IV 4, 64*) 'egi atque oraui tecum', aut aduerbium est hortandi. 3 QVIESCAS pro 'quiesce'. 4 Aut deest 'uolo' aut 'facito'. 5 MIRVM NI DOMI EST aestimationem intulit τὸ certum fugiens. et est compositum quasi m i r o r. 6 MIRVM NI DOMI EST compositum est quasi: hoc miror, ni domi est. 7 Caute seruus callidam interrogationem senis paratus excepit: memor simulatae discordiae cum amica fingit non se eum alibi esse suspicari quam domi.

1 hercle *A* | fucum *T*, fucum *A*, fuccum *BC*, futurum [fucum] *V* || 2 NVNC — EST *om. B* | DVM — argumentum *om. TC* | irritatus *V* || 3 irritatus ⟨est⟩ *V*, iratus [irritatus] (*sscr. m. 2*) *C*, i· *T*, irritatus ⟨·i·ira commotus⟩ *B* (*cf. infra*) | qua *B* || 4 gly·et pam· *B* | IRRITATVS — 5 Phormione *om. B* | inritatus *A*, iratus [irritatus] (*sscr. m. 2*) *C* || 5 commotus] prouocatus *TC* | formione *AC*, sermone *V* | dicitur *TC* || 6 autem *om. B* | ⟨hoc⟩ uerbum *post* canibus *B*, *om. C* | retractis *C* || 7 *imitan*tur *V*, irritatur (iri- *T*) *TC* || 8 pro] id est *TC* | conquiesce *TC* | imperatiui modi *om. B* | in*iurio*sum *V* || 9 uideatur *V*, uideretur ⟨imperare⟩ *B* | AGE] ait *A* | aut *om. TC* || 10 aegi atque *A*, agitque *V*, egi et *TC* | ore itentum (nit- *T*) *TC*, omnia tecum *V* | aut *om. T* || 11 est ortandi *A*, est orandi *TC*, hortandi est *V* | quiescas *ex* -ce *corr. C* | Aut] uel *B* || 12 uolo] modo *TC* | fco [it] *C* | NI *om. A* | DOMI] dodolendi *C*, d·dol- *T* | existimationem *B*, extim- *T*, (-ne) *C* || 13 intulto *TC* | τὸ certum *W. cum Schoellio* (*cf. TC*): incertum *codd.* | fugiens] fingens *V*[2] || 14 MIRVM] miror *V* | NI *om. A* | quasi *om. V* | hoc miror ni] hoc est miror ni (mironi *A*) *ABC*(*T*), hoc miror est ni *V* || 15 Caute] hanc *TC* | senis interrogationem *V* || 16 excipit *T* || 17 se *in mg. C*[2], ēē *C*[1] | alibi eum *TC*

599 **20** 1 DICAM EADEM ILLI in aliis 'idem' scriptum est. quod si est, pro item accipiamus. 2 An: ego idem? an pro item? 3 NVLLVS SVM plus est nullum esse quam perisse; nam qui perit, uel corpus habet reliquum, qui uero nullus est, ita non est, ac si non natus sit.

600 **21** 1 QVID CAVSAE EST QVIN HINC AD P. R. P. V. bene 'recta': ut uel corporis impulsionem lucri faciam. 2 Aut 'recta': ut ⟨non⟩ eam ad precatorem aut ad Pamphilum. 3 Bene 'proficiscar': proficisci enim in rem aegram et difficilem dicimus. 4 *Et* 'recta uia' plene dixit, non tantum 'recta'. 5 QVIN HINC id est ex hoc loco.

601 **22** 1 NIHIL EST PRECI LOCI RELICTVM subiungit ergo causas, cur proficiscatur in pistrinum. 2 NIHIL EST PRECI quia praedixit senex. 3 IAM PERTVRBAVI O. allocutio, in qua quid metuat quid uelit palam est.

602 **23** 1 ERVM FEFELLI haec enumeratio causarum est, qua magnifice exaggerauit errores suos. 2 IN NVPTIAS CONIECI E. F. nec 'inmisi' sed 'conieci', quod

1 ILLI — est] uel idem *B* | ali*is* *V* | *id*em *V*, *om.* *TC* ‖ 3 an *om.* *TC* | SVM *et* est *om.* *B* ‖ 4 periisse *BV* | uel *sscr.* *C*[1], *om.* *V* ‖ 5 non est] est *BV* | natus non *BTCV* | est *B*, esset (*in mg.* aliter sit) *C* ‖ 6 QVID — V.] recta *B* | QVIN] qui nunc *TC* | hunc *A*, h· *V*, *om.* *C* | AD] a· *V*, in *TC* | P. — V.] pistrinum re prof vẹ (c *sscr.*) *C* | v· *om.* *V* ‖ 7 recta ut] recta *BTC*, nam *V* | impulsione *V* | lucro *AB*, lucrọ (i *sscr.*) (*corr. m. 2*) *V*, lustri *TC* | Aut] ut *TC* ‖ 8 non *add. Steph.* | peccatorem *ATC* ‖ 9 bene — enim] bene proficisci quia proficisci est *B* ‖ 10 Et] ad *T* | plene *Schopen*: plena *TC*, plana *ABV* | dicitur *C* | non *om.* *T* ‖ 11 recta *om.* *TC* | QVIN *et* id est *om.* *B* ‖ 12 EST — ergo] etc· *B* | pretii (*in mg.* aliter preci) *C* | LOCI] lo *C* ‖ 13 causasạs *A* | cur *TCV*, quare *B*, curilitas *A*; cur ilico? | in pristinum *A*, ad pistrinum *V*, subiungit *B* | PRECI *om.* *V* ‖ 14 quia] quod *TC* | pert*urbaui* *omnia* *V*, perturbatio *A* | O.] omnia *BTC* | adlocutio *AV* ‖ 15 quọd (i *sscr.*) metuat (et *sscr.*) quọd (i *sscr.*) (*corr. m. 2*) *V* | palam] manifestum *TC* ‖ 16 herum *V* | pe felli *A*, fe· *B* | est *om.* *B* ‖ 17 quā *AC*, ꝗ *T* | exaggerat *B* | erroris (e *sscr.*) *A* | IN — 18 F.] inieci *B* ‖ 18 CONIECI] c· *V* | E. F.] ēē·F· *A*, h·f· *V*, pamphilum *C*, P·p· *T*

impetum iniuriamque significat. 3 ERILEM FILIVM *τρόφιμον*.

603 **24** 1 FECI HODIE VT FIERENT ⟨nec solum⟩ 'feci', uerum etiam addidit tempus 'hodie', ut ne diecula quidem eius sit quod fecerit mali. 2 INSPERANTE HOC ATQVE INVITO 'insperante' et 'inuito': duplex offensio.

604 **25** EM ASTVTIAS bona ironia pluraliter dixit 'astutias' quasi is qui abundet astutiis, ut ei non una sufficeret.

606 **27** 1 VTINAM MIHI ALIQVID ESSET H. Q. N. M. P. D. non dixit 'gladium' aut 'laqueum', ne esset tragicum. 2 Ergo bene pressit dicens 'praecipitem darem'.

5.

607 **1** 1 VBI ILLIC EST S. Q. M. P. haec scaena cuius perturbationis esse debeat, iam supra (*II 3*) praestruxit poeta, cum ad consentiendum Daui consilio tardum Pamphilum faceret. 2 VBI ILLIC EST SCELVS accusatio. 3 VBI ILLIC EST SCELVS nimium terribile est saeuire, antequam uideas eum, contra quem irasceris. 4 VBI ILLIC EST S. Q. M. ad intellectum, non ad uerba redegit. et est

1 et iniuriam *TC* | herilem *V* | fi · *B* | ΤΡΟΦΕΙΜΟΝ *A*, ΤΟΡΟΦΕΙΜΟΝ *B*, *τρόφικον* M^4, *** *CV*, *om.* *T* ‖ 3 FECI — FIERENT *om.* *B* | FECI *om.* *TC* | nec solum *add. Steph.* (ne dum *dett.*) ‖ 4 hodie tempus *ATCV* | dieculam *TC* | qui de me iussit *TC*, eius sit *B* ‖ 5 quid *A* | fecerat *TC* | mali *om.* *TC* | INSPERANTE — INVITO *om.* *BT* ‖ 6 et *om.* *B* | assentio *T* ‖ 7 hem *codd.* | hastutias *B* | yronia *CV* ‖ 8 is] his *A* | ei *om.* *B* | una non *T*, non *C* ‖ 9 VTINAM — D.] praecipitem *B* | ALIQVID — 10 esset *om.* *T* | aliquod *A*, (*corr. m. 2*) *V* | esset aliquid *C* | D · *om.* *C* ‖ 10 at *V* | ne *om.* *A* | traicum *C* ‖ 11 posuit *V* ‖ 12 Vbi itt *B* | est se q · m · p · *C*, est scelus qui me per · *V*, *om.* *B* | cena *A*, *om.* *V* ‖ 13 debeant *T* | iam *W.*: etiam *A BV*, *om.* *TC* | praestr$\overset{u}{\text{i}}$nxit poeta *V*, poeta praescripsit (*in mg.* praestruit) *C*, (praestupsit) *T* ‖ 14 consciendum *C* ‖ 15 EST *om.* *B* | sce · *B*, scelus ⟨qui · m · p ·⟩ *V* ‖ 16 EST *om.* *TC* | SCELVS] s · *B* | nimirum *C* | est *om.* *V* ‖ 17 irasceret *T* | ILLIC] il · *B* | EST *om.* *ATC* ‖ 18 S.] scelus *V* | Q.] qui *B* | m · ⟨p ·⟩ *V*

figura σύλλημψις per genera; — 5 *Vergilius* (*Aen. I 212*) '*pars in frusta secant*'. *sed hic figura est per numeros.* — nam quia 'scelus' scelestus intellegitur, modo 'qui' subiunxit, non 'quod'.

608 2 1 TAM INERS sine arte, id est sine ἀρετῇ. 2 TAM NVLLI CONSILI una pars orationis est. 3 NVLLI CONSILI nos nullius et solius, recte autem ueteres nullus nulli et solus soli declinabant.

609 3 1 ME COMMISISSE F. non 'commendasse' sed 'commisisse': committimus enim, quae magno cum periculo uolumus esse seruata. 2 FVTILI leui, inani: a uase quod futile dicitur, quod non deponunt ministri sacrificiorum, quod est acuto fundo et patulo ore instabileque est. ut Vergilius (*Aen. XI 339*) 'consiliis habitus non futilis a.'

610 4 1 ERGO PRETIVM et pretium et praemium generaliter pro bono aut malo facto redditur, sed discernuntur hoc modo: pretium pro stultitia poena est, praemium pro uirtute et sapientia honor est et lucrum. — 2 *PRETIVM OB STVLTITIAM sic et Plautus (Argum. Asin. 3) locutus est* '*pretium ob asinos*' *pro* '*asinorum pretium*'. — Ver-

1 C·I·ΛΛЄΜΨΙC *A*, silēsis *B*, sylempsis *V*, silepsis *TC* ‖ 2 pare (*corr. m. rec.*) *A* | frustra *CV*, (*corr. m. rec.*) *A* | haec *V* ‖ 3 quia] qui *A*, quod *T* ‖ 4 subiungit *TC* | non *in ras.* V^2 ‖ 5 TAM — TAM *om.* *B* | ·i· sine aue TH (ἀρετῇ *sscr. m. rec.*) *A*, sine arte *V*, *om.* *TC* ‖ 6 consilii *B*, *om.* *ATCV* | est] ēe *V*, *om.* *B* | consilii *codd.* ‖ 7 nullus li solus li *B*, nullo nulli et (*om.* *C*) solo soli *ACV*, nullo *T* ‖ 8 declinabant *om.* *T* ‖ 9 ME — commendasse *om.* *T* | Me *in ras.* V^2, *om.* *B* | F. *om.* *BC* | non] nec *AV* | sed commisisse *om.* *B* ‖ 10 comitimus *A* | cum magno *BTC* ‖ 11 futuli *V* | leue *T* | inani *Schopen*: nam *codd.* | quid *T* ‖ 12 futilis *AC*, futulis *T* | dicitur ⟨futilis dicitur⟩ *V* | sacrorum *TC* ‖ 13 quod *om.* *T* | ore] m. *T* | instabilique *AC*, instabli'que *T*, instabilius *V* | est ut *A*, est *B*, et *V*, ut *TC* ‖ 14 Vergilius *om.* *TC* | futili *C*, futuli *T* | a.] auctor *V*, *om.* *BTC* ‖ 15 Ego *V* | et pretium] pro stultitia pena est praemium pro uirtute ergo pretium *B*, praemium *V*, *om.* *ATC* | et] aut *TC* ‖ 16 bone *V* | male facto *TC* ‖ 17 hoc] ita *TC* | est pena *TC* ‖ 18 et sapientia] precium pro stultitia *TC* ‖ 19 stultiam *B* | et *om.* *BT* | locutus *om.* *B* ‖ 20 est *om.* *BTC* | ob asino *A*

gilius (*Aen. IX 232*) 'rem magnam, pretiumque m. f.' et alibi (*Aen. XII 351—52*) 'illum Tydides a. p. t. a. a. p.'

609 **3** 3 *Et* est figura ἔλλειψις, ut apud Vergilium (*Aen. XI 269*) 'inuidisse deos, patriis ut r. a.'

611 **5** 1 POSTHAC INCOLVMEM SAT SCIO FORE ME sic dicere solemus in magno periculo positi: numquam nos periclitaturos, si illud periculum potuerimus euadere. 2 POSTHAC audacter se incolumem in futurum promittit fore, cum uita hominis tam uariis multisque sit periculis conferta. — 3 *Sed hoc dicit: sic, inquit, periclitor: si hoc euasero, scio me postea non periclitaturum.* — Menander sic '*ἂν θεὸς θέλῃ, οὐκ ἂν ἀπολοίμην*'. 4 *Et* est sensus: tam difficile est hinc euadere, ut qui hinc euaserit, uideatur immortalis futurus.

612 **6** 1 NAM QVID EGO NVNC DICAM PATRI bene 'patri', non 'Simoni', ut de auctoritate huius nominis summus terror exsurgat. 2 MODO POLLICITVS SVM 'modo' mire: etenim maiorem uim habent recentiora promissa. 3 MODO POLLICITVS SVM oratorie 'pollicitus sum' dixit quam si 'promisi' diceret.

1 -que — 2 a. a. p. *om. B* | m. f.] morae fore *V* ‖ 2 titides *TC*, titide c· *V* | a. p. — p.] apta *TC* ‖ 3 ·ЄM·I·Y·IC· *A*, ΛᏧIYCIC *B*, ϭέλλειψις *M*[4], **** *C*, *om. TV* | ut — Vergilium *om. B* | ut *om. T* | Vir *sscr. V*[2] ‖ 4 patris is utra *A*, patri scis utra *V*, patris is utra ⟨Virgilius⟩ *B*, patriis (*ex* -ris *corr.*) *C*, *om. T* ‖ 5 INCOLVMEM — ME *om. B* | incolum̄ *A* | fere mę *A*, me· fo· *C*, m·f· *T* | sic dicimus (sol- *om.*) *B* ‖ 6 numquam periclitaturos (*ex* -tatos *corr. C*[2]) *TC*, dicere nos in perpetuum fore incolumes *B* ‖ 7 periculum *om. B* | poeuerimus *A*, *om. B* | euademus *B* | posthac ⟨·i·⟩ *B*, post *C* ‖ 8 audact9 se incolum̄ *A* | fore promittit *V* ‖ 9 conferea *A* ‖ 10 dicitur *C* | periclitor] periculum *TC* ‖ 11 non postea *TC* | Menander — 12 *ἀπολοίμην om. B* | ᏧNΘЄOCΘЄThO·KᏧNᏧΠOᏧCIMΠΠЄ· *A*, *ἂν ὁ θεὸς θέλῃ οὐκ ἂν ἀπολοίμην M*[4], *vet. cod. Strottii*, **** *CV*, *om. T* | 13 qui] quod *C* ‖ 15 quod *C*, (*corr. m. 2*) *V* | ergo *A* | NVNC — PATRI] etc· *B* ‖ 16 auctoritate] ueritatis *T* | sumus *A* ‖ 17 MODO — SVM *om. B* | modo — 18 promissa *post* 20 diceret *in B* | mire] in re *C* ‖ 19 sum *om. ABV* | dixit ⟨*melius*⟩ *quam V* ‖ 20 promisi *in mg. V*[2]

613 7 1 QVA FIDVCIA ID FACERE A. percutiendum 'qua fiducia': ad personam suam rettulit. 2 *Et* 'fiducia' modo impudentiam significat.

614 8 1 NEC QVID NVNC ME FACIAM S. nos quid faciam, ueteres autem 'me' addebant. 2 *Et* nota 'faciam' ⟨cum⟩ ablatiuo casu. 3 ATQVE ID AGO id quaero, hoc est: ut inueniam quid faciam.

615 9 ALIQVAM PRODVCAM M. et 'productam' legitur. significat autem differam, protendam, prolatem.

616 10 1 EHODVM BONE VIR QVID AIS grauis interrogatio est inuehentis ⟨in⟩ eum pro iracundia. et hoc ironia prosequitur, cum omne genus contumeliae leue in eum ducimus, in quem ferimur iracundia. 2 VIDEN ME TVIS C. hoc est: numquid negare potes?

617 11 1 IMPEDITVM ESSE impeditus est proprie, qui ita pedes habet illigatos, ut progredi non possit. sed hic ad negotium rettulit. 2 AT IAM E. non defendit, sed emendaturum promittit. 3 *Et* bene ad 'impeditum'

1 quā *A* | id facerem au· *C*, *om.* *B* | percuciendus *B*, percussendum *T* ‖ 2 ad] et *T* | Et] quia *TC*, *om.* *V* | fiducia *sscr.* *V*² | modi *C* ‖ 3 inprudentiam signū; *A* ‖ 4 FACIAM] fa· *C* | S.] scio *B*, *om.* *TC* | nos — 6 casu] ablatiuus (ablatā *T*) casus me *TC* ‖ 5 me *Steph.*: nec *AB*, *nec* *V* | cum *add.* *Steph.* 6 ⟨nec quid de me⟩ atque *B* | ID] hoc *V* | AGO] e· *T* | ⟨sedulo⟩ id *C*, *in ras.* *V*², ⟨s·⟩ id *T* | quaero] quod rogo *T* | hoc est] ·i· *B*, *om.* *C* | ut *om.* *B* ‖ 7 faciam ⟨dicam⟩ *B* ‖ 8 aliquam ⟨etc·⟩ *B* | productam *AB* | M.] moram *BV*, mo· *C* | et productam *AV*, et (ēt *C*) producam *TC*, (*post* legitur) *B*; productem *Steph.* | significat autem] ·i· *B* ‖ 9 prolatam *T* ‖ 10 BONE — AIS *om.* *B* | eohdum *V*, Ehod uer *A*, heodum *T* | agis *C*, a· *T* ‖ 11 est inuehentis in eum *W.* (*coll.* *Andr.* *V 3, 1*): et imminentis (ēminentis *B*, minantis *TC*) cum *codd.* *An* mirantis, *ut Andr. I 1, 110* (*cf. Eun IV 3, 12*)? | pro *del.* *V*, *om.* *B* | hoc] hunc *T*, *om.* *C* | yronia *ACV* | persequitur *A* ‖ 12 *omne* *V* | leuę *A* | dicimus *B*, (*corr. m. 2*) *V* ‖ 13 feramur *C* | metius *A* | c.] consili· *B*, con· *TC*, et *V*, *om.* *A* ‖ 14 id est *B*, hoc *C* | numquid] non *B* | potes negare *B* ‖ 15 IMPEDITVM] meditum *A*, *om.* *B* | ESSE] est *C*, *om.* *B* | est *om.* *T* | qui..ta *A* ‖ 16 habet pedes *B* | inligatos *A*, aligatos *T* | sed — 17 defendit *om.* *T* | hoc *V* ‖ 17 AT IAM E.] at etiam *B*, ille *ACV* | defendit ⟨se⟩ *D*; ⟨se⟩ defendit *Steph.* | ad *om.* *TC*

'expediam' rettulit. 4 Duo promisit simul: et tempus cum celeritate et effectum.

618 **12** 1 IMMO MELIVS S. bene 'melius' comparatiuo, quasi hoc bonum sit, illud melius. 2 OH TIBI EGO CREDAM F. furciferi dicebantur, qui ob leue delictum cogebantur a dominis ignominiae magis quam supplicii causa circa uicinias furcam in collo ferre subligatis ad eam manibus et praedicare peccatum suum simulque summonere ceteros, ne quid simile admittant. itaque et Cicero de seruo (*pro Deiot. 9, 26*) 'quid deinde? furcifer quo progreditur?'

619 **13** 1 TV REM IMPEDITAM ET PER. multum progressus est 'impeditam' dicere: modo 'perditam' dixit. 2 Sensus hic est: integram perdidisti et perditam restitues? 3 ⟨TV⟩ hoc est: qui integram expeditamque turbasti. 4 HEM QVO FRETVS SIEM memor est se ante dixisse (*II 1, 35—36*) 'Dauum uideo, cuius consilio fretus sum'.

621 **15** 1 AN NON DIXI HOC FVTVRVM ut (*II 3, 12*) 'ab illa excludar, hoc c.' et (*II 3, 25*) 'uide quo me inducas'.
2 QVID MERITVS CRVCEM plena satisfactio est confessio peccati sine recusatione poenarum; nam mitiores eos red-

1 expediam (*in mg.* v *m. 2*) *C* | promittit *C* ‖ 3 S.] scilicet *ABC* | S. — melius *om. T* ‖ 4 OH — F. *om. B* | ho *A*, hoc *TCV* | EGO *om. TC* | ⟨ut⟩ crederem *V* | F.] f̄ *A*, fur· *C* ‖ 5 furciferi *A*, furcifer *TC* | dicebatur *T* | cogebatur *T* ‖ 6 ad hominis *A TC* | causa *om. B* ‖ 7 uicin(i)as *V*, uicinos *T*, uicinios *C* ‖ 8 sumonere *C*, summonere *V*, monere *T* ‖ 9 ne] ue *A* | admittant] admutare; *A*, *om. T* | itaque — seruo] ne *T* | et *om. B* ‖ 10 quid inde *TC*, quo(i)~deinde (*corr. m. 2*) *V* ‖ 11 TV REM] *om. B* | ET PER· *om. BTC* | multum — 12 impeditam *om. TC* ‖ 12 dicere — 14 expeditamque *om. T* | "modo "dicere *V* | dixit] dr̄ *C* ‖ 13 hic est *om. B* | ⟨*rem*⟩ integram *V* | et] quia *C* | TV *add. Steph.* ‖ 14 id est *B*, hoc *C* | expeditamque *V*, impeditamque *AC*, *om. B* | perturbasti *V* | HEM] h̄ ÷ *A* ‖ 15 SIEM] si *C*, s· *T*, *om. B* | est memor *TC* | se ante] ea n̄ *A* | dixisse *om. A* ‖ 16 Dauum] nunc *B*, *om. A* | cuius] aud *A* ‖ 17 an *V*, at *BT*, et *A* | ut *om. B* ‖ 18 excludar] exduafar *A* | hoc] hac *codd.* | c.] con· *V*, concludar *BTC* | et — inducas *om. B* | et] a *A* ‖ 19 quid me intus? *A*, quid moru *T*, *om. B* | CRVCEM] ēē (*vel* c̄c) *T* | est *om. V* | peccati confessio *V* ‖ 20 mutiores *A*, minores *C*

dimus, quibus ultro operae pretium pro delictis offerimus nostris. Vergilius (*Aen. XII 931*) 'equidem merui n. d., i.'

622 **16** 1 SED SINE PAVLVLVM AD ME VT R. ad se redire dicitur, qui animum recipit in sedem mentis. Vergilius (*Geo. IV 443—44*) 'uictus ad se redit'. *et hic de corpore dixit. ad se autem redit, qui amens esse desistit.*

2 IAM ALIQVID DISPICIAM dispicere est disquirere consilium, despicere deorsum aspicere.

623 **17** NON HABEO SPATIVM VT DE TE S. S. V. V. οἰκονομία.

624 **18** NAMQVE HOC TEMPVS PRAECAVERE sic Vergilius (*Aen. I 135*) 'sed motos praestat c. f.' et est σύλλημψις: illud enim cogit, hoc sinit.

IV.

1.

625 **1** 1 HOCINE EST CREDIBILE AVT MEMORABILE elegans perturbatio, in qua inter se Simo, Dauus, Pamphilus, Charinus, Byrria, Chremes, omnes omnibus redduntur offensi.

1 ultro *Lindenbr.*: uultu *codd.* | pretium *om. T* | pro *om. B* | offerimus delictis nostris *B*, delictis nostris offerimus *T* | delictis — 3 SINE] des iñ *C* | Vergilius] iurę; *A* | n. d. i.] nec deprecor *V*, nec de· *T*, *om. B* ‖ 3 SED — R. *om. B* | paulum *A V* | ad m · u · *T*, a. m. ut *in ras.* V^2 | R.] r· *sscr.* V^2, *om. A* | ad se *om. TC* ‖ 4 animam recepit *C* | in sedem *W.*: et sedem *codd.*; et sanitatem *Schopen* | mentis] eius*?* | ad se redit uictus uirgilius *B* ‖ 5 uictus *om. TC* | ad se] in sese *Verg.* | red· *C* | et hoc *V*, ·i· *C*, *om. T* ‖ 6 dr̃ *C* | se — 7 dispicere *om. T* | redit *om. C* | quia meus *C*, quasi amens *V*, *om. A* | resistit *A* ‖ 7 IAM — DISPICIAM *om. B* | despiciam *C V* | despicere *A V*, (de- *ex* di- *corr.*) *C* | est *om. B* | desquirere *V* ‖ 8 despicere — aspicere *om. B* | dispicere *T* ‖ 9 ⟨ei mihi cum⟩ non habeam s· *B* | ut · d · t · s · s · ut uolo *V*, ut · D · &Є · S · S · $\overset{t}{U}$ · $\overset{olo}{U}$ · *A*, ut (u· *T*) d · t · *TC*, etc· *B* | OIKONOMIA *A*, oeconomia *B* V^2, Inocomia *C*, icomia *T* ‖ 11 moto^{s} *V* | c. f.] componere fluctus *T V*, componere f· *C*, compescere fluctus *B* | syllēsis *A*, sillepsis *TC*, sile$\overset{mp}{n}$sis *V*, eclipsis *B* ‖ 13 hoccine *codd.* | EST — MEMORABILE *om. B* ‖ 14 pamphilus dauus *TC* ‖ 15 offens· *A*

2 HOCINE EST C. A. M. et incredibile est, inquit, et nefandum; e contrario enim ab interrogatione quadam incipiunt, qui nimis irascuntur, ut est illud (*I 5, 1*) 'hocine est humanum f. a. i.? h. e. o. p.?' 3 *Et* totum in pronuntiatione est: hoc enim genus interrogationis uim negandi exprimit. 4 HOCINE EST CREDIBILE a generalitate incipit, ut Cicero (*in Verr. II, II 22, 53*) 'quam facile serpat iniuria et peccandi locus, quam non f. r. u.' 5 Idem (*Ter. Ad. III 2, 6*) 'hocine saeclum! o scelera, o g. s., o h. i.!'

626 2 TANTA VECORDIA I. C. VT SIET singulari et plurali numero respondet.

627 3 1 VT MALIS GAVDEANT cum dixisset 'cuiquam', intulit numerum pluralem, ut alibi (*Eun. prol. 1—3*) 'si quisquam est, qui placere s. b. q. p. et m. m. l., i. h. p. n. p. s.' 2 VT MALIS GAVDEANT legitur et 'gaudeat' et 'comparet'. 3 EX INCOMMODIS A. et hic 'gaudeat' subauditur.

628 4 SVA VT COMPARENT hoc est adquirant uel aestiment.

1 HOCINE — M.] est *C* | hocmeē/// *A* | c.] cre· *B*, credibile *V* | A. M. *et* inquit *om.* *B* ‖ 2 e] & *A* ‖ 3 est] ex *A*, et *BTC* | hoccine est *BV*, hoc inт̄ *A*, hoccine *TC* ‖ 4 f.] factum *BCV* | a. — p. *om.* *BTC* | totum ⟨hoc⟩ *TC* ‖ 5 in *om.* *C* | pronuntiandum *C* | interrogationi *A*, pronuntiationis *T* ‖ 6 hoccine *TCV* ‖ 8 serpat *sscr.* V^2 | iniurgia *T* | locus] consuetudo *Cicero* | quam] sed *V* | non] f· *T* | f. r.] fir· *A*, facile r· *V* | u.] n· *V*, *om.* *TC* 9 Idem *Calph.*: id est *V*, pid̄ *A*, *om.* *BTC* | hoccine *BTCV*, hoc me *A* | seclum *B*, sectm *C*, scelus *T*, se dum *AV* | o scelera — 10 i.] osce (oste *V*) clareo g·s·o·h·i· *AV*, h̄os dareo etc· *B*, hosce (-te *T*) solam *TC* ‖ 11 TANTA — 17 ALTERIVS *post* 195, 2 sua *in* *B* | VECORDIA] uecor· *B*, uel·c· *A*, u· *T* | I. — SIET] cuiquam in ut sciet *C*, c·ĭ·n·u·s· *T*, c·i·u·siet *V*, etc· *B* | plurali] plus *B* ‖ 12 respondet *A*, respondetur *C*, -et*ur* *V*, -entur *T*, ℞ *B* ‖ 13 mali *TC* ‖ 14 pluralem] pt *B* | ut — 16 GAVDEANT *om.* *B* ‖ 15 quā placere *A*, qui p· *T*, q·p· *V* | s.] studeat *C*, s·s· *T* | p· *om.* *V* | et] e· *V*, *om.* *TC* | m. m.] M· *A* | l. — 16 s.] Ledere (l· *T*) in (i· *T*) h·p·n·s· *TC*, l· *V* ‖ 16 magis *TC* | GAVDEANT — et *1.* *om.* *T* | et *2.*] ẹ̌t *V*, ut *B* ‖ 17 EX *om.* *V* | incommo·al· *B*, incomadis alienis *C*, in·c·a· *T*, i·a· *V* | hoc *V* | subaudietur *A* ‖ 19 VT] et *T* | conparent *A*, comparet *TC* | id est *B* | acquirant *TCV* | extiment *TC*, acſument *A*

627 3 4 ATQVE EX INCOMMODIS A. S. VT C. C. hoc est: non intellegunt commoda sua, nisi ex alterius incommodis ea aestimauerint.

629 5 1 ID EST VERVM IMMO ID EST alii sic 'uerum est hoc genus hominum: ⟨hominem⟩ se probauit esse, cum malus sit' et hic contra hoc 'immo non hominem, sed pessimum hominem se probauit'. 2 VERVM IMMO ID EST parum accusauerat dicens 'id est uerum hominum genus' et ideo addidit 'id est pessimum hominum genus', ut hoc facere non hominis modo sit, sed pessimi hominis.

630 6 1 IN DENEGANDO MODO 'modo' pro tantummodo. 2 QVIS PVDOR P. A. adest pudor, ne denegent, non adest, ut et praestent.

631 7 POST VBI TEMPVS deest 'est', ut sit: tempus est.

632 8 1 TVNC COACTI NECESSARIO S. A. mire ait 'necessario', quia natura sunt tales; necessitas autem in natura est constituta. 2 APERIVNT mire 'aperiunt', quoniam tunc, cum promittebant, mali erant, sed latebat malitia intra pectoris altitudinem.

633 9 1 ET TIMENT ET T. R. P. D. bis numero subauditur

1 incemodis *A*, incom· *V* | A. — C. C.] alienis sua (s· *T*) u·c· *TC*, etc· *B* | id est *B* ‖ 2 intelligit *TC* | sua] *cf. ad* *194, 11* | ex commodis alterius *B*, ex incomodis ⟨ex (*in mg.*)⟩ alterius *C* ‖ 3 extimauerit *TC* ‖ 4 ID] idne *TCV* | id est ⟨genus hominum pessimum⟩ sic alii *B* | ⟨id ne⟩ uerum *BV* ‖ 5 hominem *add. Steph.* | se] ese *A* | probauit] proprio haut *A* ‖ 6 maius *A* | hic *Teuber*: sic *codd.* | hoc] hominem *C* | imo *BC* | hominem *om. C* ‖ 7 IMMO] homo *B*, hiomo *A*, ymo *C* | ID EST] idē *B*, inde *C* ‖ 8 id est] inde *C*, id *T*, *om. B* ‖ 9 et ideo — genus *om. C* | et ideo] non *V* ‖ 10 faceret *A* | sit] fit *A* ‖ 11 pro *om. B* ‖ 12 P. A.] P·A·E· *A*, p·adest *B*, paululum adest *C* | pudor· ⟨pudor⟩ *A* ‖ 13 et] ē *V* ‖ 14 ubi ⟨est⟩ *TC* | est ut] ut *C* ‖ 15 tunc *V* | NECESSARIO] N· *A* | S. A.] se aperiunt *BC*, (appar-) *T* | mire] mox *C*, modo *T* | ait] aperiunt quoniam tunc cum promittebant mali erant mire et *B* (*cf. infra*), autem *TC* ‖ 16 autem *om. TC* | est in natura *V* ‖ 17 constituit *A* | aperuit (*1.*) *C* | quoniam] quod iam? ‖ 18 malicicia *B* ‖ 19 intra] intua *AT* ‖ 20 TIMENT] tirieno *A* | T. — D.] tamen res premit denegare *B*, tamen r·c·e·d· *V*, tamen *TC* | numeri *A* | subauditur] intelligitur *V*

'denegare'. 2 *Et* melius 'timent', quam si diceret 'pudet eos'; nam timor etiam malorum, pudor tantum bonorum.

3 RES malitia scilicet: id est quia mali sunt ad rem, quam praestare non possunt.

635 **11** 1 QVIS TV ES QVIS MIHI ES 'quis tu es' ad dignitatem refertur, 'quis mihi es' ad necessitudinem, id est frater aut cognatus. 2 *Et* haec uerba mollia dictu sunt, sed animo aspera. 3 CVR MEAM TIBI ἔλλειψις.

636 **12** 1 HEVS PROXIMVS 'heus' significatio est modo nominis ad intentionem considerationemque reuocandi. 2 PROXIMVS SVM EGOMET MIHI id est: carior mihimet ipse sum quam quisquam alienus. 3 PROXIMVS carus, beniuolus. — 4 *Et hoc est, quod ait supra (II 5, 18—19) 'quo aequior sum Pamphilo, si se illam in somnis quam illum amplecti maluit'.* — inde et proximi et propinqui dicuntur, qui nobis cari esse debent.

637 **13** 1 NIHIL PVDET pudor est mali facti, uerecundia recti et honesti. *ergo mire posuit.* 2 SI ROGES abundat 'si roges', sed ἠθικῶς additum est. 3 HIC VBI OPVS EST ubi iam promiserunt.

1 denegari *A* | dicerent *V* | putet *AB* ‖ 2 etiam] est *LP* ‖ 3 malitia] mala *C* | id est quia] tanquam *TC* ‖ 4 quod *B* | potest *T* ‖ 5 QVIS TV — MIHI ES] quis mihi es quis tu es *C*, q·m·e· q·t·e· *T*, *om.* *B* ‖ 6 necessitatem *TC* ‖ 7 cognatus] exornatus *A* | sunt dictu (-tui *C*) *TC* ‖ 8 mea *B* | ᵗibi *A* | ЄΛΛΙΨΙC *B*, ЄΛΜẎΓΓЄ *A*, *** *CV*, *om.* *T* ‖ 9 heus p·⟨s·e·m·m⟩ *T*, *om.* *B* | significatiua modo est *B* | nominis] hominis *Teuber* ‖ 10 reuocandi *ABT*, (re *sscr.*) *C*, reuocantis *V*; se reuocantis *Teuber* ‖ 11 sic egomet *A*, egomet sum *V*, s·e·m· *T*, *om.* *B* | MIHI] m· *T*, *om.* *ABV* | id est] a *T* | mihimet — sum *om.* *B* | ipse *et* quisquam *om.* *TC* ‖ 12 beneuolus *B* | Et *sscr.* *C* | hoc ⟨hoc⟩ *B* ‖ 13 quẹ ẹquorum sum *A* ‖ 14 si *ex* se *corr.* *C* | in sonnis *C* | ⟨se⟩ illum *C* | maluit] m· *AT*, *om.* *C* | unde et *V*, inde *BC*, *om.* *T* ‖ 15 et propinqui *om.* *T* | propinquuτiuntur (τ *ex* n *corr.*) *A* ‖ 16 male facti *TCV* | uerecundiā *A* ‖ 17 ricti *A*, ⟨ẽ⟩ recti *V* | miri potuit *T* | SI ROGES] sire ges *A* | habundet *TC* ‖ 18 hΘΙΚωc *A*, hЄΙΚΟC *B*, ἠθικῶσ *M*[4], *** *V*, et in quo *T*, et negas uel *** (simulas *suppl. ed. pr.*) *C* | ⟨idē populariter⟩ additum *C* (= *ed. pr.*) ‖ 19 ubi iam *W.* (*cf. schol. 14, 3*): ubi nam *B*, iđ iam *A*, ibi non *TC*, iam *V* | promiser̄ *AB*, prouiderent *TC*

638 **14** 1 ILLIC VBI NIHIL nota 'illic' et 'ibi': aptum irascenti repetitionis genus.

637 **13** 4 HIC VBI OPVS EST saluo pudore.

638 **14** 2 ILLIC legitur et 'illi'. 3 VBI NIHIL OPVS EST ubi nondum promiserunt. 3 IBI VERENTVR quod ait supra (*v. 6*) 'in denegando modo quis p. p. a.'

639 **15** 1 SED QVID AGAM ADEAMNE AD EVM hic locus deliberationis est, an adeat Pamphilum. 2 *Et* unum abundat. 3 *Et* moraliter uerba Charini sunt posita. 4 ET CVM EO INIVRIAM pro 'de iniuria'. 5 EXPOSTVLEM expostulatio est aduersus eum, quem incusamus; nam expostulare est querellam apud eum ipsum deponere de eo ipso, qui fecit iniuriam, postulare autem querellam dicere de altero apud alterum.

640 **16** 1 INGERAM MALA M. quasi tela ista se dixit ingesturum mala. 2 ATQVE ALIQVIS D. N. P. hoc dicit: etsi exsistat aliquis, qui mihi dicat 'quid profeceris?', respondeo 'multum'.

641 **17** 1 MVLTVM non subiunxit, quomodo 'multum', sed: aliud faciam. 2 Transitum fecit dicendo 'molestus certe ei fuero'. 3 MVLTVM subauditur 'promouero'.

1 nota] et *TC* | *et ubi* aptum *V*, et diaptum *A* | irascenti *om.* *TC* ‖ 2 petitionis *C*, pectoris *T* ‖ 3 VBI *om.* *TC* | saluo] subaudi *Teuber* ‖ 4 ILLIC *om.* *T* | illic *T* | nil *A* ‖ 5 promiser̄ *A*, (*ante* nondum) *B* | supra] sim9 *A* ‖ 6 p. p. a.] P · A · adest *A*, pudor adest *B*, p · p · *T*, paululum *C* ‖ 7 SED] si *B* | AGAM] ego *TC* | adeone ad eum *TC*, *om.* *B* ‖ 8 deliberatio *B*, deliberationum *A* | adeat (-nt *T*) ⟨ad⟩ pamphilum *TC*, adea · p̄ · ē dū · *A* | Et *om.* *TC* | unum *om.* *V*; unum ⟨'ad'⟩ *Steph.* ‖ 9 abundat ⟨adeon · ad ·⟩ *B* | uerba] una *T* | diarini *A* ‖ 10 ET — EXPOSTVLEM *om.* *B* | EO] & *A* ‖ 11 expostulare est *TC* | accusamus *BV* ‖ 12 expostular *A* | est *om.* *AB* | deponere *om.* *A* ‖ 15 MALA M.] malā *A*, mala *B*, m m · *TV*, mala multa *C* | dixit se *V* ‖ 16 D.] dicat *BC* | ni · pro · *B* | hoc — 17 profeceris *om.* *B* ‖ 17 profueris respondebo *TC* ‖ 19 MVLTVM *om.* *B* | non *om.* *TC* | quoquomodo *C*, q̆ q̊ q3 *T* ‖ 20 illud *B*, alium *T* | Transitum — 21 fuero *hic om.* *B* (*cf. infra*) | modestus *A* ‖ 21 certis ⟨sed hoc⟩ *T* | ei] · ci · *C* | fuero] ero *ABTC*, *in ras.* *V*[2] | promouer*o* *V*, promoueo *B*, promouero n · *T*, primo · N · uero *C*

4 MOLESTVS CERTE EI F. hoc est: si nihil aliud promouero, certe ei molestus fuero. 5 ATQVE ANIMO M. G. erit fructus iracundiae ex uindicta. 6 *Et* per iracundiam atque turbationem non inuenit, quid sit 'multum'; aliud ergo inuenit 'molestus certe ei fuero'.

642 18 1 CHARINE ET ME ET TE IN. P. mire et artificiose Pamphilum fecit priorem alloqui ad perfringendam iracundiam Charini: alioquin si prior uociferari potuisset, tragica exclamatione usus fuisset. 2 INPRVDENS est defensio ab imprudentia: etenim nisi bonae esset conscientiae, numquam diceret 'te perdidi' purgaturus.

643 19 1 ITANE INPRVDENS 'inprudens' distingue et attende hoc illum repetere, quod indignatur magis, quasi audierit 'inprudens' et non audierit reliqua.

646 22 QVI TVVM ANIMVM EX A. S. M. legitur et 'cum'.

643 19 2 ITANE INPRVDENS quia articulus omnis defensionis per concessiuam qualitatem hoc dicto est constitutus, idcirco hoc ipsum Charinus per infirmationem repetit, hoc cupiens eripere Pamphilo, quo ille maxime nititur.

647 23 1 FALSVS ES modo participium est, id est falleris,

1 CERTE — F.] etc · transitum — ei ero *B* (*cf. ad 197, 20*) | CERTE *om.* *T* | EI F.] ſi *A V*, ſʒ *C*, fuero *T* | hoc *V*, atque *T* | promonero *A*, primo uero *TC* ‖ 2 ei] uel *codd.* | fuero] ei ero *B* | ATQVE ANIMO *om.* *B* | animus *C*, A · *A* | M. G.] more gessero *B*, m · *T*, mox *C* ‖ 3 Et] atque *V* ‖ 4 atque] et *CV* | perturbationem *V*, uerberationem *TC* | quod *C* ‖ 5 fuerā *A* ‖ 6 CHARINE — TE *om.* *B* | m · et t · *V* | IN. P.] i · p · *V*, imprudens perdidi *B*, *om.* *TC* | et *om.* *C* ‖ 7 fecit pamphilum *TC* | adloqui *A* | perstringendam *TC* ‖ 8 uociferare *TC* ‖ 9 est] et *ABTC*, et est *V* ‖ 11 adiceret *V* ‖ 13 hic *V* | illum] nū *A* | repente *C*, repetentii *T* | indignat*ur magis* *V* | quam si *TC* | audiret *TC*, audient *A*, ⟨illum⟩ audierit *V* ‖ 14 et *in ras.* V^2 ‖ 15 QVI] hei me miserum qui *B*, qui non *C*, qui sibi *T* | ANIMVM *om.* *B* | ex · as · M · *A*, ex animo spectaui meo *V*, etc · *B*, *om.* *TC* | cum] animi *V* (*cf. infra*) ‖ 16 ITANE] eadem *C* ‖ 17 ⟨et⟩ per *C* | per concessiuam *in ras.* V^2 | dictum *BC* ‖ 18 per] p' *C*, panphilus per *T* | repetat *A*, repetit *ante* per *B* ‖ 19 [a] pamphilo *V* | illo *A* | nititur maxime *B* | *post* nititur *add.* V^2 *in mg.*: Quin tuum animum ex a · s · m · quin legitur et cum ‖ 20 ES] est *AC* | ⟨falsus (*in mg. m. 2*)⟩ modo *V* | est *1. om.* *TC*

si Pamphilus dicit; si uero coniungitur, pro fallax accipitur. 2 HOC SOLIDVM VISVM 'solidum' plenum, idoneum, integrum.

648 **24** 1 NISI ME LACTASSES produxisses, oblectasses, induxisses, quae significatio frustrationem ostendit. 2 Lactare est inducere in aliquam uoluntatem a laciendo; unde et oblectare dicitur.

649 **25** 1 HABEAS permissio animi irati. 2 HABEAM ut supra (*II 1, 28*) 'aut si tibi nuptiae hae s. c.' 'c.?'

650 **26** 1 QVANTAS HIC MIHI SVIS CONSILIIS ironia dixit, ut supra (*II 1, 36*) 'cuius consilio fretus sum'. 2 *Et* cum 'uerser' praetulerit, 'conficiat' debuit inferre. est ergo ἀνακόλουθον, ut est illud (*III 3, 38*) 'principio amico filium r. ... i.' 3 CONFECIT legitur et 'conflauit'. 4 SOLLICITVDINES perturbationes.

651 **27** 1 MEVS CARNIFEX id est: in me carnifex, qui me torserit, ut alibi (*Phorm. I 2, 24*) 'deo irato meo', hoc est: in me deo irato. 2 DE TE SI EXEMP. C. utrum: si te imitatur, an: si de te exigit poenas, ut ipse alibi

1 pamphilum *ABC* | dicit] dn̄o d· *C* | uero *in ras.* *V*[2] | per fallox *A* ‖ 2 HOC — VISVM *om.* *B* ‖ 4 NISI ME] conūsi me *A*, nisi *TC*, *om.* *B* | lactasse *A* | perduxisses? *cf. Festus Pauli s. v.* adlicit ‖ 5 frustationem *C* | Lactare est] lactantem *B* ‖ 6 uoluptatem *V* | a — 7 dicitur *om.* *B* | laciendo *Schopen*: lactando *codd.* ‖ 7 dicitur *om.* *TC* ‖ 8 promissio *A*, promisso *C*, *om.* *B* | irati animi *B* | habitam *A* ‖ 9 tibi nuptiae hoc *A*, hae nuptiae tibi *V*, tibi nuptiae (n· *T*) *TC* | s. c. c.] se; *A*, sunt cordi cordi *V*, sunt cordi *B*, *om.* *TC* ‖ 10 Quas *TC* | m·suis *cum* *V*, mihi s·9 *T*, mihi etc· *B* | yronia *A*, (*post* dr̄) *C*, ironia (*post* dixit) *T* ‖ 11 supraeuius *A* | et cum uerse[r] *V*, & conūseř *A*, et cum ūe *T*, cum uerser *C* ‖ 12 protulerit *TCV* | debite *TC* ‖ 13 ergo — 14 legitur *om.* *T* | anacholuton *V*, anacolithon *B*, anacolathon *C*, anacoluthor *A* | aut *AB* | amicos *A*, amicum *V* ‖ 14 filii uři *A*, filium restitueris *B*, filium *CV* ‖ 15 perturbationis *A* ‖ 16 meus car· *B*, m̄s carnifixū *A* | id est — carnifex *om.* *C* ‖ 17 decon *A* | meo] met *A* | haec est *A*, id est *B* ‖ 18 decirato *A*, irato deo *TC* | DE TE — 19 an si *om.* *T* | DE TE] mirum *V*, *om.* *B* | exemplum capit *B*, ex ē·P·C· *A*, ex e·ca· *V*, ex·c·p· *C* ‖ 19 an *Steph.*: aut *ABV*, ut *C* | exiget *V* | ipso alibi *A*, alibi ipse *TC*

(*Eun. V 6, 21*) ‘uterque exempla in te edent’? 3 Sed melius te imitatur accipimus.

652 **28** HAVT ISTVC DICAS SI COGNORIS nosti enim, sed si cognoueris, non ita dicas.

653 **29** 1 CVM PATRE ALTERCASTI ab his quae facta sunt ad ea quae facta non sunt. 2 CVM PATRE ALTERCASTI legitur et ‘altercatus es’, non enim alterco dicimus.

654 **30** NEC TE QVIVIT H. C. argumentum attulit ex his quae non sunt facta, cum fieri debuerint.

655 **31** 1 IMMO ETIAM pro: praeterea et amplius. 2 IMMO ETIAM deest ‘audi’. 3 QVO MINVS TV SCIS ‘quo’ id est quod. et deest ‘audi’. 4 Vel accipe, ut sit quod uel quoniam. 5 Vel ‘quo’ id est ex quo aut qua re.

6 Aut certe erit sensus cum subauditione huiusmodi: immo etiam quo minus scis aerumnas meas, eo magis audi, aut: immo etiam hae nuptiae non apparabantur mihi, quo ipso minus tu scis aerumnas meas, id est

1 utrique *B V* | interdent *A*, *om. B* ‖ 2 te] est si *V*, *om B* ‖ 3 HAVT — DICAS *om. B* | haud *CV*, h · *T* | istu^{d} *C*, i · *T* · cognoueris *V*, c · *T*, cognoueris ⟨uel me uel meum amo;⟩ *B* | nosti — 4 cognoueris *bis in A*, *om. C* | nosti *in ras. V*^{2}, nostri *T*; nescis *Schopen* | sed *om. T* ‖ 4 ⟨non⟩ cognoueris *V*, cognoris *T* ‖ 5 CVM — 6 sunt *om. V* ‖ 6 ad *ex* ab *corr.* (*in mg.* ad *m. 1*) *C* | non sunt facta *TC* | CVM — ALTERCASTI *om. B* ‖ 7 et *om. A* | altercastus *A* | es *om. ABTC* ‖ 8 TE *om. B* | QVIVIT] qui^{i}uū *A* | *h · c · V*, hic *T*, ĥ÷ *A*, hodie cogere *C*, *om. B* | attulit argumentum *post* debuerint *in B* ‖ 9 facta non sunt *B* | perfecta *V* | debuerit *A* ‖ 10 IMMO — amplius *om. BT* | Immo *ex* Inтmo *corr. A* | pro praeterea] propterea *AC* ‖ 11 et *T* | deest] idest *C* | aut *T* | ⟨tu⟩ minus *TC* | TV — quo *om. B* | scias *V* | idē *C* ‖ 12 ⟨propter⟩ quod *V* | audi. Vel accipe] audit accipe *A*, andudum accipe *V*, audi audi *B* | sit] si *A*, *om. C* | quod] quidem *V*; quando*?* ‖ 13 id est] uel *V*, *om. TC* ‖ 14 ⟨ut⟩ erit *AB*, *om. V* | cum auditione *V* | ⟨in⟩ huiusmodi *ABV*, ⟨in⟩ huiuscemodi (*ante* cum) *TC* ‖ 15 ⟨est⟩ Imo *T* | quo] quo tu *V*, qui *C* | ⟨tu⟩ scis aerupnas *B* | meas eo] inea sto *A* ‖ 16 aut̄ *A* | etiam *sscr. C*, et *T* | heȩ *C* | apparabant *A*, parabantur *C*, p · *T* ‖ 17 ipse *TC*, *om. A* | ⟨quo⟩ minus *T* | aerupnas *B*

falsae nuptiae erant, quae res te magis fallit irascique mihi cogit merito.

656 **32** 1 HAE NVPTIAE legitur et 'haec nuptiae'; sic enim ueteres dixerunt. 2 NON APPARABANTVR apparari cum datiuo casu iunctum semper cladem et perniciem significat, ut (*Verg. Aen. II 132*) 'mihi sacra parari'.

658 **34** TV COACTVS TVA VOLVNTATE hic est accusatio: ille enim excusat per imprudentiam, hic arguit uoluntatem. hoc ergo dicit: eo grauius, quod nullo cogente, peccasti.

660 **36** CVR ME ENECAS 'enecas' excrucias.

661 **37** INSTARE VT DICEREM ME DVCTVRVM PATRI SVADERE ORARE 'instare' 'suadere' 'orare': quarto nihil potest esse.

663 **39** 1 DAVVS INTERTVRBAT 'Dauus' cum admiratione pronuntiandum. 2 INTERTVRBAT deerat, ut et hic 'Dauus' diceret, sed plus intulit 'interturbat'. 3 *Et* 'inter' modo †pronuntiabat habetur significatio†; est enim auctiua par-

1 erant *in ras.* V^2, cino te *A*, *om.* *B* | quam aeres *A* | te imagis fallit *A*, te fallit magis *TC* | irasci quam *TC*, (quam *ex* quae *corr. m. 2*) *V* ‖ 2 mihi] me *V* ‖ 3 sic] sit *A* ‖ 4 parabantur *TC*, curabant *A* | cum — 6 parari *om.* *TC* ‖ 5 dauo *A* | casui uni tunc *A*, casu unam tunc *V*, iungitur casu *B*; *corr. W.* | dadem et pernicīī *A* ‖ 6 sacrarị *V* ‖ 7 tua uoluntate tu coactus *C*, tua uolūptate t · c · *T*, coactus t · uo · *B* | haec *V* | est *om.* *TC* | ẹxcusatio (ac *supra*) *V* | illo enim exensat *A* ‖ 8 inprudenti cum hic *A* ‖ 9 hoc] sic *V* | dr̄ *C* | quo *C*, *om.* *B* | precasti *C*, prestasti *T*, potuisti *A*, *om.* *B* ‖ 10 cur me enetas *A*, *om.* *B* | enecas *om.* *TC* | crucias *TC* ‖ 11 INSTARE — 12 esse *om.* *B* | dicerem (c *ex* x *corr.*) *A* | patre *A* ‖ 12 instare — orare *om.* *A* | quartum nihil potuerit *A*, quarto (q̃nto *T*) nihil (m̊ *T*) potest esse *TC*, quarto non plus dicere potest *in ras.* V^2 (= *dett.*); quando (quartum *Westerh.*) nihil potest esse *Steph.* ‖ 13 interturbat ⟨omnia⟩ *TC* ‖ 14 pronuntiat dum (*in mg.* aliter dauus *C*) *TC* | deerat — 15 plus *om.* *TC* | et *om.* *B V* ‖ 15 interturbat *om.* *TC* | inter] ine *A*, me *B* ‖ 16 pronuntiabat (pronōīe hoc non *V*, pro non mediocri *TC*) habetur (habet *V*, *om.* *TC*) significatio (-catum *V*, -cat *TC*) *codd.*; pronuntia: pro 'ad' habetur significatio *Schoell.* *An* pronuntia, ut adiuuetur sign-? — *Ante* significatio *add.* *B*: uel intercepit uel inter modus post utili uno interfluum uel; *cf. infra* | actiua *TC*, tactiua *A*, adactiua *B*

ticula, ut (*Plaut. Merc. V 1, 4*) 'interfectus, interemptus'. 4 Vel 'inter' modo pro per, ut ille (*Verg. Aen. VII 30—32*) 'hunc inter fluuio Tiberinus amoeno u. r. et m. f. h. in mare pror.' 5 NESCIO quia irascitur Dauo, dixit 'nescio'; alioquin scit.

664 **40** NISI MIHI DEOS FVISSE IRATOS deest 'quia', ut sit: nisi quia.

665 **41** FACTVM HOC EST DAVE non quod non credat interrogat, sed quod increpet.

666 **42** AT TIBI DI DIGNVM FACTIS EXITIVM DVINT 'at' principium increpationi aptum, ut Vergilius (*Aen. II 535*) 'at tibi pro scelere' et Horatius (*ep. 5, 1—2*) 'at o deorum quicquid in caelo regit terras et h. g.'

667 **43** 1 EHO DIC MIHI 'eho' interiectio est intentionem

1 ut] uel *B* | interfectus interemptus (*hic*) *B*, interf- intercepit *A* (*B supra*), interf- interceptus *TCV*; *Plaut.* 'interemptust, interfectust' ‖ 2 modus *A* (*B supra*) | pro per *W.* (*duce Schopeno*): post *ABTC*, *in ras.* *V*² | ut ille] utili *A* (*B supra*), ut *BTC*, *hunc* uirg · *V* ‖ 3 hunc] uno *A* (*B supra*), *hic om.* *V* | fluuium (fluum *B supra*) tibi omnis amixtio (ammixtio *B*) *AB* | u. — 4 pror.] Rē · (rem *V*) E · h̄ (e · h · *BV*) in mare pro hoc (proruat *V*) *ABV*, · R · **** (in mare *T*) prorumpit (-rupit *C*) *TC* ‖ 4 quia] ni (nisi *T*) et *TC* ‖ 5 dr̄ *C* | aliquid *T* | scita *A* ‖ 6 NISI — 9 increpet *post* 203, 4 dixit *B* | MIHI *om.* *B* | DEOS] d · s · s · *T* | natos *A* | quia] qui *A*, quid *T*, quod *C*, *om.* *V* | ut] ab *C* | sit] si · ē · *A* ‖ 7 quia] quid *T* ‖ 8 est hoc *V*, est *T* | DAVE *om.* *TC* | non *2.*] h̄ *A*, *om.* *V* | credat *om.* *C* | interrogat] ut (quod, *sscr.* ut *C*) te roget *TC* ‖ 9 inepte *C*, in ex te *T* ‖ 10 at (ast *T*) tibi dii *TCV*, actibus *A* | DIGNVM — at *om.* *B* | di · (d · *T*) fac · *TC* | exitium duint (dū intus *A*) *AV*, dent exitium *TC* | at *V*, ad *A* ‖ 11 increpationis (-nis *V*) *codd.* | ut *om.* *B* | Vergilius] irē *A* (*B infra*) | at tili *A* (atuli *B infra*) ‖ 12 pro scelere] pro se nox celere *A* (pro senex scelere *B infra*), pro (per *C*) seuo scelere *TC*, pro scelere exclamat *V*, dignum factis exitium *B* | oratius *AV* | o detrum *A*, odorum *T* ‖ 13 quisquis *V*, qa (i *sscr.*) id̄ *A* | celornm *TC* | regis *V* | terras et] in terras (-ra *T*) *TC*, *om.* *B* | et *om.* *T* | h̄ · ḡ · *A*, ah · g · *TC*, humanum genus *B* ‖ 14 EHO — 203, 1 exposcens *om.* *B* | EHO — eho] e · hedū · m · & hoc *A*, dic mihi eho (h · *T*) *TC*, eho dic mihi *V*

audientis exposcens. 2 DIC MIHI semper τὸ 'dic mihi' iniuriosum est, ut ille (*Verg. Ecl. III 1*) 'dic mihi, Damoeta, c. p.?' 3 SI OMNES HVNC CONIECTVM cum odio hoc pronuntiandum est; ideo 'coniectum' dixit.

668 **45** 1 DECEPTVS SVM concessio. 2 SCIO τὸ 'scio' non ad deceptionem, sed ad defetigationem reddidit. ergo cum ironia sonandum.

669 **46** 1 HAC NON SVCCESSIT deest 'quod conabamur'. et proprie de bono sic dicitur. 2 ALIA ADORIEMVR adoriri proprie dicitur repente ex insidiis aliquem inuadere.

674 **51** HOC TIBI PRO S. D. μεταληπτικῶς seruitium pro seruitute posuit, ut (*Verg. Aen. III 327*) 'seruitio enixae tulimus'.

676 **53** 1 CONARI M. P. Q. ut supra (*I 1, 134—35*) 'quem ego credo manibus pedibusque obnixe omnia facturum'. 2 *Et* accusatiuo casu sine intermissione significat 'noctes et dies'. 3 MANIBVS et PEDIBVS ὑπερβολικῶς.

678 **54** 1 SI QVID PRAETER SPEM EVENIT 'euēnit' pro-

1 exposcens *om.* *T* | mihi *om.* *T* ‖ 2 iaiuriose *T* | ille] ille ius *B*, uirgilius *TC* | dauo · ЄΤⲀ · *A* ‖ 3 c. p.] cuium pecus *BTC*, *in ras.* *V*[2]; *hic B add.*: dic mihi principium increpationis aptum ut irem atuli pro senex scelere (*cf. supra*) | CONIECTVM] etc · quid nisi etc · *B* ‖ 4 adeo *ABTC* | eiectum *C*, atectum *T* | dicit ⟨nisi . . . increpet (= p. 202, 6—9)⟩ *B* ‖ 5 concessio] censeo *C*, senseo *T* ‖ 6 addecēptionē *A*, ad emptionem *C*, ad tp̄tionem *T*, "deceptionem "ad *V* | defatigationem *BTCV* | reddit *TV* ‖ 7 yronia *TC* ‖ 8 hāc *T* | NON] ů *A* | quid *T* | conabatur *V* ‖ 9 de bono sic̄ *C*, sic de bono *B* | dixit *T* | ALIA ADORIEMVR] alia agrediamur (agr· *T*; uia uel adoriamur id est *add. dett.*) enitamur *TC* (*dett.*), *om.* *B* | adoriri] modo alias exoriri et *TC* ‖ 11 HOC TIBI *om.* *B* | PRO S. D.] pro seruitio debeo s · *V*, pro seruitio *B*, pro ser · *T*, prors› *C* | · ΜЄ · ΤⲀ · ⲀⲀ · ⲀΤ ΜΗΚ · ωC *A*, **** *TCV*, *om.* *B* ‖ 12 seruitio] seruum *TC* | enixe *codd.* ‖ 14 CONARI] co · *B* | M. P. Q.] manibus pe · q · *B*, m · q · p · *V*, manibus et pedibus *C*, m · et p · *T* ‖ 15 manibus pedibus *V*, *om.* *TC* ‖ 17 dies] d · *B* | et PEDIBVS] etc · *B* | ΥΠЄΡ · Β · ΟΛΙΚω · C · *A*, ΥΠЄΡΒΟΛΙΚΟC *B*, ὑπερβολικῶς *M*[4], *** *V*, *om.* *TC* ‖ 18 SI QVID] quod *TC*, *om.* *B* | EVENIT] eueniet *AB*, e · *T* | productā *AB*, productum *TC*; producta 'ue' *Schoell*

ducta magis, quia hoc perpetuo non uult accidere Pamphilo. 2 Ergo 'euēnit', non 'eueniet' aut 'euĕnit' media correpta.

679 **55** 1 PARVM SVCCEDIT QVOD AGO si nostrum est officia praebere, at nostrum non est fortunam posse praestare. 2 *Et* bene 'succedit', ut quod agimus ostendat successus esse atque fortunae. 3 AT FACIO SEDVLO id est ex animo et sine dolo.

680 **56** ME MISSVM FACE id est: noli uti opera mea.

679 **55** 4 PARVM SVCCEDIT QVOD AGO utilis sententia pro sapiente contra fortunam.

681 **57** RESTITVE IN QVEM ME A. L. sensus hic est: omnia mihi integra et salua redde, qualia tibi tradidi consulturo uel cum nihil promisissem patri.

682 **58** HEM SED MANE 'hem' quasi incipientis est demonstrantisque aliquid noui se inuenisse.

683 **59** 1 NVNCINE DEMVM pro denique. 2 NIHIL AD TE QVAERO haec enim ad cogitantem nihil pertinere oportuit. 3 AT IAM HOC TIBI I. D. consilium scilicet, quo in pristinum restituaris locum.

2.

684 **1** 1 IAM IAM VBI VBI ERIT INVENTVM T. C. in hac scaena instauratio est adhortationis Pamphili per Mysidem;

1 perpetuum *TC* | pamphilo accidere *TC* ‖ 2 non euenit *B*, pene (pone *C*) ueniet *TC* | media] modo *TC* ‖ 4 succidit quid *A* | si] sed *TC* | *no*strum *V*, uestrum *TC* | officium *TC* ‖ 5 *no*strum *V* ‖ 6 ut] & *A* | ostendas *TC* ‖ 7 atque *om.* *BCV* | AT FACIO *om.* *B* ‖ 9 missum *V* | ut *T* ‖ 10 ⟨hic deest⟩ utilis *C* ‖ 12 in quem mea · L; *A*, in quem (q · *T*) c · l · *TC*, etc · *B* | sensus hic est] quasi *B* ‖ 13 integra mihi *B* | consulturi *A*, consulto *TC* ‖ 15 he*m* *V*, h̄ ÷ *A* | he*m* *V*, h̄ ÷ *A*, hoc *TC* | quasi *om.* *BT* | est *om.* *TCV* | et demirantis *V* ‖ 17 nunccine *AB*, nunc me *C*, nunc*c*ine *V* | $\overset{i}{m}$ atque te quero *T* ‖ 18 enim hec *TC* ‖ 19 at iam tibi hoc *V*, *om.* *B* | I · D ·] id · *A*, i · dabo *C*, inuentum dabo *BV* | pistrinum *T* ‖ 20 locum restituaris (-tis *C*) *TC* ‖ 21 VBI *2.* — c.] etc · *B* | aduentum *A* | *t* · c · *V*, t^i · c · *C* | scena hac *C*, scena *A* ‖ 22 adhortantis *C*, adorantis *T* | per Mysidem *om.* *A*

opus est enim excitari rursus adulescentem, ne sub patris oppressione frangatur. 2 IAM IAM VBI VBI ERIT opportune rursus aestuanti Pamphilo amicae mentio obicitur per Mysidem, ne succumbat ad nuptias patri, quamuis promiserit se ducturum coniugem. aduersum quam difficultatem quia ipsius persona non sufficit, id agit, ut ad ipsam Glycerium modo adducat Pamphilum, cui affectum concitat non ex eo solum quod eum uocat puella, sed etiam quod desiderat eum uidere. 3 VBI VBI ERIT IN. ⟨'ubi ubi'⟩ in prima parte uim suam tenet, in posteriore productio est. et est quemadmodum utut, quaqua, undeunde pro utcumque, quacumque, undecumque.
4 INVENTVM TIBI CVRABO ET M. A. T. P. non solum se adducturam promisit, sed et tempus addidit. 5 *Et* bene 'tibi' quasi amanti.

685 2 1 TV MODO ANIME MI N. T. M. mollis oratio et feminea multis implicata blandimentis. *ait enim 'tu modo, anime mi'*. 2 MI pro meus.

688 5 1 HOC MALVM INTEGRASCIT integratur, quod ad integrum redit, quod repetitur, quod instauratur, ut Vergilius (*Geo. IV 514—15*) 'ramoq. s. m. c. i.'

689 6 SOLLICITARIER perturbari.

1 enim (*in mg. m. 2*) est *V* | exhortari *TC*, exc[or]ịtari (*corr. m. 2*) *V* ‖ 2 op̄ssione *A*, opprensione *C* | stringatur *TC* | ERIT] e· *A*, erit inuentum t·c· *V* ‖ 3 estirante *T*, estenuante *C* ‖ 5 sed uicturum *A* | coniugem ⟨∗∗∗⟩ *T* | aduersus *BTCV* ‖ 7 ipsam *om. TC* | adducat ⟨ad⟩ *C* | adfectum *A* ‖ 8 concitat *W.*: cogitat *codd.*; excitat *Steph.* | solo *T* | puella uocat *TC* ‖ 9 ERIT] e· *T* | IN.] i· *T*, inuentum *C*, *om. ABV* ‖ 10 ubi ubi *add. Steph.* | uim suam *in ras.* V^2 | productio est *W.*: productionē *codd.* ‖ 11 quamquam *C* | undeunde] ubi ubi *B* ‖ 12 utcumque] ubicumque *codd.* | quocumque undecumque *TC*, *om. B* ‖ 13 INVENTVM — P.] adducam *B* | CVRABO] c· *TV* | M. — P.] mecum ad·pa· *C*, m·a·p· *T* | adducturum *A*, aducturum *C* ‖ 14 et] etiam *B* ‖ 16 N. T. M.] noli te macerare *V*, *om. BTC* | ⟨ē⟩ et *V*, *om. C* | feminā *V* ‖ 17 ait *V* ‖ 18 MI *om. BTC* ‖ 19 HOC — INTEGRASCIT *et* quod *om. B* ‖ 20 reddit *ATC* | ut *om. B* ‖ 21 Romo·q· *TC* | se·m·sc·i· *B*, s·m·c· *TC* ‖ 22 ⟨siccime atque illam etc.⟩ sollicitarier *B*, solicitarier *V* | pro turbari *V*

688 **5** 2 HOC MALVM amor meus aut Glycerii sollicitudo, quam nescire oportuit ⟨nuptias⟩.

690 **7** 1 NVPTIAS QVOD MIHI APPARARI 'apparari' ad horrorem et timorem refertur. 2 *Et* datiuo casui iunctum cladem et perniciem significat, ut Vergilius *(Aen. II 132)* 'mihi sacra parari' (= *IV 1, 32*).

692 **9** 1 AGE SI HIC NON INSANIT SATIS hic exsertius comprimit Charinum, ne fomenta iracundiae Pamphilo praeberet. 2 Aut: si paenitet te, quantum sua sponte insanit. 3 SI HIC NON INSANIT ironia est. an laus ad mitigandum Pamphilum?

693 **10** MYSIS asseueratio est, si a nomine eius incipias, cum quo loqueris.

692 **9** 4 ATQVE EDEPOL EA RES EST id est 'nuptias apparari sensit' (*v. 7*).

694 **11** 1 PER OMNIS TIBI ADIVRO DEOS 'ad' auctiua particula est, ut a d m i r a b i l i t e r ualde mirabiliter *et adu e r t o, a d d o.* 2 *Et* hoc superest amissa fide, ut iurandum sit.

695 **12** 1 NON SI CAPIVNDOS MIHI S. I. O. H. mira uerecundia 'omnes homines' maluit dicere, ut in his parentes quoque significaret, quam aperte dicere 'patrem', cuius metu promisit nuptias. 2 *Et* contra illud (*I 5, 42*) 'sed uim

1 meus *in ras.* *V*² | glicerium *AB* ‖ 2 nesciri *B* | nuptias *add. ed. pr.* ‖ 3 NVPTIAS *om.* *B* | QVOD *om.* *V* | honorem *C* ‖ 4 ref*er*tur *V* | Et — 6 parari *om.* *B* | subiunctum *TC* ‖ 5 pernitiam *A* ‖ 6 para · *C*, par · *T*, · P · *A* ‖ 7 AGE *et* HIC *om.* *B* | SATIS] s · insti · *B* | hoc *T* | exercius *A*, (*lac. add.*) *B*, ᵠexcitus *C*, excitus *T*, ex*itus* *V* ‖ 8 carinum *ex* -us *corr.* *C* | praeberet pamphilo *B* ‖ 9 paeniteret *B* | suā *A*, ⟨hic⟩ sua *B* ‖ 10 yronia *C* | an] aut *BTC* ‖ 11 imitandum *C* ‖ 12 adseueratio *A* | est *om.* *T* | se *C* | auṭ *V* ‖ 15 Atq; depol *A*, *om.* *B* | eas res *C*, e · r · *T*, res ea *B* | EST *om.* *TC* | adparari *A* ‖ 16 Pro *A* | omnes *CV* | iuro de · ⟨etc ·⟩ *B* | auctiui *C*, *om.* *T* ‖ 17 est *om* *TC* | ualde *in ras.* *V*² ‖ 18 ado *A* | ut *iur*andum *V*, ut adiurandum *B* ‖ 20 capiendos *AV* | MIHI — H. *om.* *B* | MIHI *om.* *TC* ‖ 21 homines *om.* *V* | ut — 22 patrem *om.* *T* | quoque parentes significat *C* ‖ 22 pater *C* ‖ 23 mẹṭụọ (uim *suprascr.*) (*corr. m. 2*) *V*.

ut queas ferre'. 3 NON SI CAPIVNDOS M. S. ita dixit de uno, hoc est patre, 'omnis homines', ut idem alibi (*Ad. V 3, 4*) 'o caelum, o terra, o maria Neptuni!' numquid et caelum Neptuni est? non utique, sed omnia haec mare uult esse, ut Vergilius (*Ecl. VIII 58*) 'omnia uel medium fiant mare'.

696 **13** 1 CONTIGIT quod uix euenit, c o n t i g i s s e dicitur. 2 CONVENIVNT MORES recte et id quod matrimonium firmat 'conueniunt mores'. 3 VALEANT hoc est abeant, recedant, quia et discedentibus et mortuis 'uale' dicitur, ut Vergilius (*Aen. XI 97—98*) 'salue aeternum m., m. P., a. q. u.' 4 Vel potius τῷ εὐφημισμῷ: cum male optaturus esset, considerato patre παραδόξως locutus est et non dixit, quod intenderat, 'pereant'. 5 *Et* attende, quam moderate pluraliter dixerit, cum significaret patrem. 6 VALEANT renuntiationis et imprecationis est uerbum.

697 **14** 1 HANC NISI MORS etsi ualeant: — 2 *HANC NISI MORS haec concessio est.* — hoc enim per concessionem dicitur. 3 HANC NISI MORS MIHI ADIMET NEMO perseuerat, ne dicat 'pater'. 4 Pro: non adimet pater.

1 ut] ne *C* | capiendos *A* | M. S.] mihi s· *C*, o·ho· *in ras. V*[2], *om. B* | dr̄ *C* ‖ 2 omnes homines pro uno patre ⟨scilicet⟩ *in ras. V*[2] | uno] hunc *A* | id est *B*, hoc *C* | omnes *BTC* | alibi] mihi *TC* ‖ 3 o terra] contra *A* | neptum *A*, neptunia *V*, neptunia (-nnia *C*) *TC* ‖ 4 neptum *A*, neptunnium *C*, neptū diū *T* | sed] hic *TC* | ⟨q̄⟩ hec *T* ‖ 5 uult maria *B* ‖ 7 uir *C* | euenit — dicitur *om. T* ‖ 8 CONVENIVNT] conue· *B* | id *om. BV* | mare monium *T*, matri monuit *C* ‖ 9 conueniunt mores *om. B* | id est *B* | habeant *AT* ‖ 10 ⟨et⟩ recedant *V* | et *1. om. C* | ualere *A*, ualere ualere *B* ‖ 11 ut *om. B* | aeternum ⟨u·⟩ *V* | m. m. — 12 u.] etc· *B* ‖ 12 TΩ ЄΥΦΗΜΙC·ΜΟΝ *A*, ΤΟ ЄΥΦΗΜΙCΜΩC *B*, τῶ ἀφημισμῶ *M*[4], **** *TCV* | operaturus *C* ‖ 13 consideratio *V* | ΝΑΡΑDΟΞΩC· *A*, ΠΑΡΑΔΞΩC *B*, παρὰ δόξωσ *M*[4], **** *TCV* | locus *AB* ‖ 14 intenderet *A*, -rant *TC* | Et attendere quam *T*, *om. B* ‖ 15 pluralis *T*, ptal' *C* | dixit *B* | significat *A* ‖ 16 ualeam *C* ‖ 17 ⟨mihi ad·n·⟩ etsi *B* | HANC *2.* — 19 dicitur *in mg. V*[2] ‖ 18 mox *C* | concessio haec *B* ‖ 19 MORS] mors (m· *B*) etsi ualeant hanc nisi *ABTC* (*cf. supra*) | MIHI — NEMO] adimet (-it *C*) nemo *TCV*, a·n· *B*

698 **15** 1 RESIPISCO spiritum reuocat sensus. 2 MAGIS VERVM aut 'magis uerum' aut 'uerius' dicimus.

699 **16** 1 VT NE PATER ut non. 2 VT NE PATER PER ME STETISSE 'stetisse' hoc est esse, ut ille (*Verg. Aen. VIII 191—92*) 'desertaque montis stat d.' aliter plenum est, ut idem (*Ecl. VII 53*) 'stant et iuniperi et c. h.', aliter horrent, ut (*Aen. VI 300*) 'stant lumina f.' et Lucilius (*l. V fr. 4 M.*) 'stat sentibus fundus'. 3 PER ME STETISSE hoc est: per me factum esse, ne fierent nuptiae.

702 **19** 1 MISER AEQVE ATQVE EGO bene 'atque ego', quia et hic amore uexatur. 2 *Et* intulit παράδοξον, nam nolebat sibi dici 'fortis', quod illi tamen mox dicetur. hic igitur aliter respondet atque interrogauerat Pamphilus ideo, quod uideat impossibile esse palam resistere parenti. 3 †CONSILIVM QVAERO† sensus est: scio quidem quid coneris, sed an efficere possis nescio.

703 **20** 1 SCIO QVID CONERE si Pamphili est persona, cum ironia dicitur, si Charini, simplex laudatio est. 2 Sed si Pamphili est, hoc significat, quod supra (*IV 1, 50*) 'ex unis geminas mihi conficies nuptias'. 3 Sed non esse personam Pamphili ex subiectis ostenditur.

1 Resis pico *A*; RESPIRO *fuisse putat Schopen* | reuocati *A*, reuocant *T* | MAGIS — 2 dicimus *om. B* ‖ 2 VERVM] uerḅum *V*, · N · *C*, eĩ3 *T* ‖ 3 ut non] ut ne non *BTC*, aut pro ne non *V* | VT — STETISSE *om. B* ‖ 4 id est *B* ‖ 5 desertioque *AT*, deserta *V* | d· *om. B* ‖ 6 et idem *C*, ut *V* | stan uíniperi *C* | et castaneae hirsutae *B*, et c· (castaneae *m. 2*) h · *V*, e · c · h · *C* ‖ 7 lumine *ABC*, liũe *T*, limina *V* | f.] flamma *V*, p· *TC* ‖ 8 lucius *AB*, (*corr. m. 2*) *V*, lucubris *C* | stāt *C* | sensibus ſũdus *C* ‖ 9 STETISSE *om. T* | id est *B* ‖ 10 Miserereque *A*, miser *B* | EGO *om. B* | atque ego] h' eque *C*, eque *T* | et quia *ATC* ‖ 11 amor *TC* | paradoxon (-en *T*) *codd.* | nam] non *ABC* ‖ 12 nolebat dici sibi *V* | ille *V* | tamen *ex* cum *corr.* *V*[2] | diceṛetur *V* ‖ 13 respondet *ex* -dit *corr.* *V*[2] ‖ 14 resistere palam *B* ‖ 15 CONSILIVM QVAERO] *schol. ad v. 20 pert.* | sensus — 16 nescio *om. T* | est] e *C* | quidem quid] quid ē *C* ‖ 16 sed *om. C* ‖ 17 coneris *TC*, co· *B* ‖ 18 yronia *C* | est *om. V* ‖ 19 est *om. V* | hoc signum *C* ‖ 20 confi · *C*, con · *T* | nup · *B*, n · *T* | esse] rē *A* ‖ 21 persona *A* | pam · *B* | ex subiectis *om. T*

704 **21** 1 NON TIBI HABEO NE ERRES deterret etiam nunc Charinum, ut et ipse adiuuet Dauum, ne Pamphilo nubat Philumena. 2 *Et* eodem sensu utitur Dauus aduersus Charinum, quo supra (*II 2, 35*) 'quasi necesse sit, si huic eam non dat, te illam uxorem ducere'. 3 NON TIBI HABEO NE ERRES uel ut etiam Charinus pro se sentiat, hoc dicit, uel ut solent serui contumaciores aduersus amicum domini, quia nuper a Charino accusatus est, uel quia et quid dicat non habet et uidet tacendum non esse.

705 **22** 1 SAT HABEO quia dilatio facta est. 2 VT SATIS SIT 'ut' pro ne non.

706 **23** 1 NE VACVVM ESSE NVNC ME 'ne' pro nedum. — 2 *Aut aduerbium prohibentis, ut sit 'ne' non.* — Sallustius in secundo libro (*II fr. 109 M.*) 'ne illa tauro paria sint' *pro nedum.*

707 **24** 1 PROINDE HINC VOS AMOLIMINI a m o l i r i dicuntur ea, quae cum magna difficultate et molimine submouentur et tolluntur e medio. 2 Sic dixit quasi odioso et molesto. 3 D i s c e d e r e dicitur qui facile abit e medio, a m o l i r i qui uix recedit. 4 PROINDE HINC VOS AMOLIMINI molestum impedimentum ex rei magnitudine iacentis in medio. et ideo impedientibus se 'amolimini' dicit, non 'abite'. 5 PROINDE HINC VOS A. spe iniecta iam etiam

1 NE ERRES] ne er· *B*, ñ·ẽ·erres *A* | etiam nunc] autem *C* ‖ 3 aduersum *C* ‖ 5 eam *om.* *TC* | det *B*, d· *T* | te — ducere] etc· *B* | NON] nec *T* ‖ 6 HABEO] ab eius *A* | NE *om.* *T* | uelud *A*, uel *C* | etiam — 7 uel ut *om.* *V* | pro se carinus *B* | sentiat] nitatur *Schopen* ‖ 7 uelud *A*, ut *C* | contumatiores *A*, *om.* *V* | aduersum *TC* ‖ 8 a] de *TC* | est *om.* *C* ‖ 9 quid BV^1, quod $ATCV^2$ | predicat *TC* ‖ 10 quia] quod *TC* ‖ 11 sit ⟨agendum⟩ *B* | ne *om.* *A* ‖ 12 ESSE NVNC] non esse *TC* | ME] mene· *A* | Aut — 15 AMOLIMINI *om.* *B* | ⟨·a·⟩ aut *A*, ⟨aut⟩ aut *T* ‖ 13 prouerbium *A*, *ad*uerbium *V*, adu-⟨est⟩ *TC* | in *om.* *TCV* | ·2°·l· *C* ‖ 14 taur*o* *V*, ∗∗ *T* | parias inte *A*, par[a] s̃t *in ras.* V^2, paria sunt (sut *T*) *TC* ‖ 15 perinde *C*, *om.* *T* | uos hinc̀ (h· *T*) *TC* | amol· *C*, a· *T*, ·i· *A* | moliri *C* ‖ 16 summouentur *B*, submõdentur *T* ‖ 17 e] et *A* | modesto *A* ‖ 18 abiit *TCV* ‖ 19 *a*moliri *V*, emolitur (*in mg.* aliter amolitur) *C*, amab'r *T* | deinde uos hinc am̃di *TC* ‖ 21 dicit *Schoell*: hic *TC*, hinc *ABV* ‖ 22 habite *C*, abite (dixit *add. in mg. m. 2*) *V* | deinde uos hinc (h· *T*) *TC* | A·] am· *C* | iam etiam] immo etiam etiam ecciam *B*

imperat domino callidus seruus. 6 NAM MIHI I. E. utrum hoc uerum dicit an fingit, quia adhuc consilium non inuenit, quod narrare possit?

708 25 1 EGO HANC VISAM Glycerium scilicet. et cum commiseratione puellae 'hanc'. 2 QVID TV QVO HINC TE AGIS ut tarditatem discedentis ostendat; a g e r e s e enim tardi et tristes dicuntur. sic Vergilius (*Aen. V 271—72*) 'amissis remis atque o. d. u. i. s. h. r. S. a.'; idem alibi (*Aen. VI 337*) 'ecce gubernator sese P. a.' 3 QVID TV HINC QVO TE AGIS admonitio discedentis, ut solet; nam a quo discedere desideramus, admonemus eum, ubi uadat uel quo eat. idem facete per interrogationem admonet Dauus Charinum, ut ⟨et⟩ ipse abscedat Charinus, qui nunc ultimus remanet. 4 VERVM VIS DICAM pro initio sedulae narrationis hoc sumimus. an sic respondet Charinus, tamquam qui intellegat non dici sibi uelle Dauum quo eat, sed id agere ut abscedat?

709 26 1 NARRATIONIS MIHI INCIPIT INITIVM narrationis scilicet quo eat, quia 'uerum uis dicam?' uelut prooemium narraturi est. 2 QVID ME FIET quid ergo, inquit, quid

1 dominis seruus callidus *TC* | NAM MIHI *om. B* | I. E.] impedimento (-tum *V*) estis *BV*, impe estis (et *T*) *TC* ‖ 2 uerum] uer*e* *V* | dixit *T* | quia *Schopen*: qui *codd.* | inuenire *A* ‖ 4 EGO *om. B* | gli scilicet *V*, *om. B* ‖ 5 puellae *om. C* | HINC TE] hinc que *A*, "nunc "te *V*, te huic *C*, t · h · *T* ‖ 6 enim se *B* ‖ 7 sic *om. B* ‖ 8 amisis *A* | o. *om. TC* | d. — a. *om. BTC* | u. i.] n · *V* | idem] id̄ *A*, uel *V* ‖ 9 P. a.] palinurus agebat *BV* | tu hinc que *A*, t · h · q · *T*, tu" *nunc* "quo *V* ‖ 10 te agā *A*, te "agis *V* | amminitio *B* | discedentis] discedendi *Schopen* ‖ 11 a quo] si quem *Schopen* | desideramus] uolumus *B* | cum *C*, tum *T* | ubi] quo *B(D)*; quo uadat — 12 eat *post* interrogationem *transp. Schopen* ‖ 12 idem] id̄ *A*, id *rell.* | facete *Bentley*: facere *codd.* | admonet *sscr. V*[2] ‖ 13 et *add. W.* | abscedat *ex* disc- *corr. C*[1] | nunc *om. C* ‖ 14 ulterius *T* | remanent *A* | *ini*tio *V* ‖ 15 hoc sumi*mus* *V*, *om. B* | ac sic *BT*, ac uis dicam si ẽ *C* ‖ 17 ut *in ras. V*[2] ‖ 18 initium incipit *AT* | scilicet *in mg. C*[1] | erat *T* | dicat *AC*, d· *T* | prohemium *ABV* ‖ 20 narratiuum *C*, -tionum *T*, narrātium *V* | fiat *T* | quid ergo — 211, 1 fiet *om. B*, — 211, 2 FIET *om. T* | quid igitur *C*, quod ergo *V*

me fiet? 3 Ab eo hoc quasi ab iocante pronuntiandum est, nam sic ille 'impudens' respondet. 4 QVID ME FIET de Philumena ducenda.

710 **27** 1 EHO TV IMPVDENS NON SATIS proprie Charino 'impudens' dixit quasi et insolita et multa poscenti, quippe qui et sponsam alienam petere ausus sit et non satis habeat per Dauum sibi moram praestitam Pamphili nuptiarum. 2 QVOD IAM TIBI DIECVLAM ADDO 'dieculam' moram. 3 *Et* est ὑποκόρισμα 'diecula', hoc est tempusculum, et sumitur ab eo quod est haec dies. 4 'Diecula' mora et quasi dies parua. 5 *Et* 'diecula', in qua scilicet ambias quantum potes ad ducendam Philumenam; uult enim se Dauus adiuuari per Charinum et Byrriam.

711 **28** 1 PROMOVEO differo. 2 PROMOVEO NVPTIAS memoriter Dauus: scit enim illum his uerbis petisse (*II 1, 28—29*) 'saltem aliquot dies p., d. p. a., n. u.' cuius rei oblitus Charinus etiam ut ducat uxorem petit.

712 **29** RIDICVLVM deest 'hominem'.

713 **30** AGE VENIAM uix concedentis et uix consentientis est 'age ueniam'.

714 **31** TV MYSIS DVM EXEO a Glycerio scilicet.

---

1 habeo *A*, ab hoc eo *V* | ab] a *BV*, ad *C* | iocantem *C* ‖ 2 ille *V*, illi *ABC* | imprudens (*sic et V*) R' *B* | respondet — 4 IMPVDENS *in mg.* *V*² ‖ 3 filomela *A* | ducendo *TC* | 4 TV *om.* *B* | inpu· *B* | nam satis *TC*, etc· *B* | inpudens carino *B* ‖ 5 dixit (dr̄ *C*) impudens (-des *C*) *TC* | quia *T* | et *1. om.* *BT* ‖ 6 qui *sscr.* *V*² | petere ausus] praeterea usus *B* ‖ 7 habet *BC* ‖ 8 QVOD — ADDO *om.* *B* | tibi iam *TC* | die auriculam *A*, d· *TV* | addo] a· *V*, *om.* *TC* | die auriculam *A*, *om.* *C* ‖ 9 moram *Schopen*: horam *ABTC*, hora*m* *V* | et est *V*², et *B* | ypocorisma *ACV*, upocrisma *T* | dieculam id est *B* | tempuscidum *A* ‖ 10 haec] hes *C* | die s̄ *A* | Diecula — 11 dies *om.* *T* ‖ 11 et *om.* *V* | Et diecula *om.* *TC* | Et — 13 Byrriam *om.* *B* ‖ 12 ambiat *C* | potes *AV*, poterit (*ex* potest *corr.*) *C*, poteris *T* ‖ 13 ad*iuu*ari *V* ‖ 14 promoueo *in ras.* *V*², dimoueo (dem- *C*) *TC* | PROMOVEO *2. om.* *B* | memoriter] memorā *A*, memoratum *B* ‖ 15 petiisse *CV* ‖ 16 salutem *C*, -tis *T* | dies *om.* *V* | p.] pro· *BV* | d. — u.] etc· *B* ‖ 17 ducas *T* | uxorem — 19 VENIAM *om.* *T* | ux· *B* | petit — 19 VENIAM *om.* *T* ‖ 19 uox (*1.*) *A* | et — 20 est *om.* *T* | et *om.* *B* | consentis *A* ‖ 20 est] et *C* ‖ 21 TV — DVM *om.* *B* | mersis *A*, ansis *T*

3.

716 **1** 1 NIHILNE ESSE PROPRIVM CVIQVAM haec scaena administrationem doli habet, quo fit ut deterreatur Chremes filiam suam Pamphilo dare. et uide non minimas partes in hac comoedia Mysidi attribui, hoc est personae femineae, siue haec personatis uiris agitur, ut apud ueteres, siue per mulierem, ut nunc uidemus. 2 NIHILNE 'ne' aduerbium percontantis est. 3 NIHILNE ESSE P. omne, quod habemus, aut m u t u u m est aut p r o p r i u m, — *Ergo 'proprium' perpetuum.* — ut (*Verg. Aen. VI 871*) 'propriae haec si dona f.' 4 Ergo nihil nobis proprium esse potest. quod enim non fuit, ne esse quidem potest, aut quod eripi potest, non est nostrum, nisi illa quae eripi non possunt, ut sapientia, iustitia, prudentia, quae fortuna neque dare neque eripere cuiquam potest. 3 *Et* simul hoc ipsum et a re et a persona: a re 'nihil esse proprium', a persona 'cuiquam'. 6 PROPRIVM perpetuum, non temporale ac mutuum. 7 DI VESTRAM F. admirantis aduerbium est cum exclamatione. 8 FIDEM 'fidem' dixit opem et auxilium, ut (*Verg. Aen. X 71*) 'Tyrrhenamque fidem'.

717 **2** SVMMVM BONVM ESSE mirum, quod pleno et neutro extulit 'summum bonum . . . Pamphilum'.

1 est *B* | PROPRIVM CVIQVAM] p · c · *T*, *om. B* ‖ 2 habet doli *V* | quo *B*, quod *ABTC* | fit *om. C* ‖ 3 suam filiam *B* | dari *T* | iñ *C*, m̃ *T* ‖ 4 comoedia *om. TC* | femine *C* ‖ 5 haec *om. V* | ueteres *om. B* ‖ 6 ne *om. TCV* ‖ 7 aduerbium *V* | percunctantis *B* | est *om. TCV* | NIHILNE ESSE *om. B* | P.] proprium *BT*, pro· *V* ‖ 8 ⟨nimium (minimum *T*) est⟩ aut habemus mutuum *TC* | proprium est aut mutuum *B* ‖ 9 Ergo proprium *om. T* ‖ 10 hoc *A* | si *in ras. V*², sunt *C*, *om. T* | f.] fuissent *BV*, c · et f · *C*, hec *T* | proprium *om. B* ‖ 11 enim non fuit ṇọṇ f̣ụịṭ (*corr. m. 2*) *V* | nec *TC* ‖ 12 quid *T* | eripi] h · p · *T* | est] enim *T* ‖ 13 iustitia prudentia] uirtus *B* ‖ 14 neque dare *in mg. B* | potest *om. TC* ‖ 15 ipsum a re *C* | esse] est *V* ‖ 16 ⟨et⟩ a persona *C* | temporale] * * * *T* ‖ 17 ac] aut *TC* | DI — 18 exclamatione *om. T* | Diu est̃ · f · *A*, di uos · fi · *B*, dii uestram fidem (f · *V*) *CV* | admirationis *C* ‖ 18 est *om. C* | fidem *om. ABV* | dr̃ *C* ‖ 19 terrenamque *TC* ‖ 20 bo · esse *B*, b · e · *T* | mirum *B*, Myrum *A*, mire *V*, mire *C*, mr̃ *T* | quod *in ras. V*² |

718 **3** 1 AMICVM A. V. a m i c u s animi est, a m a t o r corporis. non enim continuo amator et bene uult, ut Dido amauit quidem Aeneam, sed non et amica fuit, quae ait (*Verg. Aen. IV 600—1*) 'non potui a. d. c. e. u. s.' et item Catullus (*c. 72, 8*) 'cogit amare magis, sed bene uelle minus'. et est hic officium et blandimentum. 2 'Amatorem' et 'uirum' dixit ad discretionem, ut per ea quae enumerat m a r i t u m ostenderet. 3 IN QVOVIS LOCO PARATVM 'paratum' dixit ad omnes affectus, quicumque de proximo esse possunt. et maxime ad Homericam sententiam respexit (*Il. VI 429—30*) '"Εκτορ, ἀτὰρ σύ μοί ἐσσι πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ ἠδὲ κασίγνητος, σὺ δέ μοι θαλερὸς παρακοίτης'.

719 **4** 1 VERVM EX EO id est Pamphilo. 2 NVNC MISERA QVEM C. D. cum admiratione pronuntia 'quem' et cum exclamatione quadam.

720 **5** 1 FACILE HIC PLVS M. 'facile' aduerbium confirmantis est, id est l i q u i d o et m a n i f e s t o. 2 Veteres 'facile' dicebant pro c e r t o, ut Cicero (*pro Rosc. Am. 6, 15*) 'illius uicinitatis f. p.' 3 DOLOREM 'dolorem' distinxit Probus

1 A. V.] amatorem uirum *C*, (*add.* ere putaui) *B*, i · u · *T* ‖ 2 et] est qui *in ras.* V^2 | uult] uide *T* ‖ 3 amans eneam quidem *TC* | quae] quod *TC* | eat *C* ‖ 4 potuit *ATC* | a.] arreptum *BV* | d. — s.] d · c · i · u · s · *V*, d · o · e · u · s · *TC*, corpus diuellere et undis spargere num socios *B* ‖ 5 catillus *TC* | magis] ** *T* | sed] s · *B* | bene ut lenimus; *A*, bene uellemus *T* ‖ 6 hoc *V* | *blan*dimentum *V* ‖ 7 dr̃ *C* ‖ 8 inuenerat *TC* | ostenderat *TC* | PARATVM] pa · *B*, p · *T* ‖ 9 paratum *om.* *ABTC* | dixit ad] dixerat *TC* | adfectus *A*, ⟨et⟩ adfectum *T*, ad foetum *C* | quidquid *T* ‖ 10 esse *om.* *T* ‖ 11 ЄΚΤΟΡⲀΤⲀΡCẎΜΟΙЄCCΙΠⲀΤΗΡΚⲀΙΠΟΤΝΙⲀΝΗΙΗΡΗⲀЄΚⲀCΙΓΝΗΤCCCẎΔЄ∂ΙΘⲀΛЄΡΟCΠⲀΡⲀΚΟΙΤΙC; *A*, ***** *TCV*, *om.* *B* ‖ 14 id est *om.* *V* ‖ 15 QVEM — D.] quem capit dolorem *BT*, q · c · d · *V*, q̄ · c · L · *C* ‖ 16 quedam *T*, *om.* *C* ‖ 17 HIC PLVS] h · p · *TV* | M.] mali *C*, (*add.* quam illic boni) *B* ‖ 18 idē · ⟨Id est⟩ *C* ‖ 19 ut *om.* *V* | eius *Cic.* ‖ 20 uicinitatis] ciuitatis *codd.* | f. p.] P · Q · *A*, p · **** *B*, facile p · *C*, facile *T*, $\overset{\text{facile}}{}\ \overset{\text{rinceps}}{\text{p}\cdot}\ \overset{\text{uem}}{\text{q}}$ (*sscr. m. 2*) *V* | dolore (*2.*) *TC* | dixtinxit *A*, detrunxit *T*, destruxit *C* | Probus *Umpfenb.*: probe *codd.*

et post intulit separatim quod sequitur. 4 FACILE HIC PLVS MALI EST in dolore ⟨et⟩ metu scilicet amittendi, QVAM ⟨ILLIC BONI⟩ in uoluptate retinendi. 5 QVAM ILLIC BONI in 'bono summo'; dicit enim ex bonis, quae bona existimamus, plus nos mali capere, cum aut amissuros nos credimus aut amittimus, quam boni, cum habemus. 6 FACILE HIC PLVS MALI EST 'plus mali' in dolore et metu, ut diximus (*schol. 4*). 7 QVAM ILLIC BONI id est in amico, amatore et uiro (*cf. v. 3*).

721 6 1 MI HOMO QVID ISTIC OBSECRO EST ex Mysidis uerbis quid Dauus faciat demonstratur. 2 QVID ISTVC MALI EST inuolutum puerum portabat Dauus, et ideo dicit mulier 'quid istuc mali est?', dum ille euoluit et puerum profert; quem postquam expediuit pannis, tum illa dixit 'quo portas puerum?'

---

722 7 1 MYSIS NVNC OPVS EST A. H. R. haec scaena actuosa est, magis enim in gestu quam in oratione est constituta. 2 MYSIS NVNC OPVS properantis et impense agentis Daui uerba monstrantur.

723 8 1 EXPROMPTA in medium prolata. 2 MEMORIA ATQVE ASTVTIA 'memoria' ut praecepta retineat Daui, 'astutia' ad agendum strenue quae imperaret. 3 ME-

1 separatim *ex* -tam *corr.* *C* ‖ 2 et metu *Steph.* (*cf. schol. 6*): metu *B*, m&o *A*, metus (moet- *C*) *TCV* ‖ 3 ILLIC BONI *add.* *Westerh.* | uoluptate *V*, uoluntate *ABTC* | bonum *C*, o· *T* ‖ 4 summo bono *BTC* | dicit *om.* *T* | enim *om.* *TC* | extimamus *C*, estimamus *V* ‖ 5 mali nos *B*, mali *T* | missuros nos *A*, uos amissuros *C* ‖ 7 mali *om.* *TC* ‖ 8 ut *om.* *TC* ‖ 10 istuc *V*, (u *in* i *corr.*) *C*, i· *T* | ob· est *V* ‖ 11 istic *TC* ‖ 12 EST *om.* *TC* ‖ 13 istic *TC* | est *om.* *TC* | dum] deinde *B* | euolauit *TC* | ⟨puerum⟩ et puerum ⟨et⟩ *B* ‖ 14 quem] Qm̃ *C* | pamus *B* ‖ 15 por·pu· *B*, portas *TC* ‖ 16 *hic noua scaena incipit in codd.* ‖ 17 A. H. R.] ad hanc (h· *T*) r·tu· *TC*, ad hanc rem expromta memoria atque astutia tua *B*, *om.* *V* | hic *T* | ⟨sunt⟩ scena *A* ‖ 18 est *2.*] et *T*, *om.* *ABV* ‖ 19 my· *B* | opus ⟨est⟩ *TCV* | properansis *A* ‖ 20 monstratur *C* ‖ 21 et pro*mpta* *V* ‖ 23 strenue] tremu** *C*, *** *T* | quae ⟨hic⟩ *V* | imperaret *ABV*, importaret *TC*; imperat *LP*, imperet *Steph.*

MORIA simpliciter magis: ut memor sit Daui praeceptorum. 4 *Et* MEMORIA modo pro intellegentia, ut Vergilius (*Aen. II 244*) 'instamus tamen inm.'

726 **11** 1 EX ARA SVME H. V. T. 'ex ara' Apollinis scilicet, quem Ἀγυιαῖον Menander uocat. 2 Aut quod Apollini comoedia est dicata, in cuius honorem aram statuebant comoediam celebrantes. 3 Apollini ergo comoedia, Libero patri tragoedia. 4 VERBENAS TIBI u e r b e n a e quasi h e r b e n a e redimicula sunt ararum. 5 *Tò* 'tibi' quasi gestum quendam et motum stomachantis habet, ut alibi (*Heaut. I 1, 9*) 'nam quid uis tibi?' 6 *Et* 'tibi sume' dixit, non 'tibi substerne'. 7 EX ARA S. V. uerbenae sunt omnes herbae frondesque festae ad aras coronandas uel omnes herbae frondesque ex loco puro decerptae. u e r b e n a e autem dictae ueluti h e r b e n a e. Menander sic '†κολεξιασσυμυρρινασχχησαιετεινε†'.

727 **12** QVAMOBREM TVTE ID NON FACIS 'tute' tunc dicitur; cum pronomen ad eam reuocatur personam, a qua sumitur. ut uerbi gratia cum dicimus 'tu lege', ille nobis respondet 'cur tute non legis?'

1 simplex *C* ‖ 2 Et *om. TV* | pro *sscr.* C^1 ‖ 3 tamen in· *B*, tamen ira *A*, tamen in me· *T*, tam̃·g·** *C*, tamen inmemores *V* ‖ 4 ⟨accipe a me h·o·atque ianuam nostram appone Mi·obsecro humane da⟩ ex a· *B* | sūme·ħ·u·t· *A*, sume h·u·t· *V*, h·s·uer·tibi *B*, sūme h·t· *C*, ex a te *T* ‖ 5 Ἀγυιαῖον] afıaıon *A*, af·ΛΙΟΗ *B*, afion *TCV* ‖ 6 comoedia apollini *B* | statuebant *AB*, struebant *V*, constituerunt *TC* ‖ 7 comoe[i]diā *A* ‖ 8 VERBENAS] uerbe· *B* | uerbane quasi *AB*, ~~quasi~~ uerbene *C* ‖ 9 herbae (erbe *T*) *TC*, uerbenae *B*, -ne *A* | ridimicula *A* | *Tò om. TCV* ‖ 11 quod *C* | uis tibi] *** *T* | Et tibi *om. C* ‖ 12 su· *B* | dr̄ *C* | suscerne *C* | s. v.] su· *A*, s· *B*, sume *CV*(*T*?) | Herbene *C* ‖ 13 herbae *om. C* | onorandos *T* ‖ 14 ex ⟨hoc loco ex aliquo⟩ loco pure ⟨pura⟩ decerpere *C*, ex ⟨hoc⟩ loco pura decepere *T* ‖ 15 herbenae] habent *A* ‖ 16 Menander sic *om. B* | ΚΟΛЄξΙΔϹϹΥΜΥΡΡ · ΥΝΔϹΧΧΗϹΔ · ΙЄΤЄΙΝЄ · *A*, ******* *TCV*, *om. B*; *v. appendicem* ‖ 17 NON] nos *C* | FACIS] fa· *B* | tute *om. C* | tunc *BV*, tune *C*, nunc *A*, *om T* ‖ 19 ut] et *C* | ⟨ut⟩ cum *V* | dicamus *AB* | illic *T* | nobis *om. V* | respondent *A*, -deat *B*

728 **13** 1 QVIA SI FORTE OPVS SIT AD ERVM I. M. sic locutus est, ut explicari atque intellegi non possit; aut enim deest 'ius', ut sit: ius iurandum, — 2 *IVRANDVM pro ius iurandum.* — aut ut uulgo dicitur iuramentum. 3 *Et* opus est illam rem, non opus est illa re.

729 **14** VT LIQVIDO POSSIM 'liquido' pure et manifeste, nam quae sunt pura et defaecata, liquida sunt.

730 **15** 1 NOVA NVNC RELIGIO IN TE ISTAEC bene: ius iurandum metuere seruum monstri simile est. 2 'Noua religio' in seruo et subita. 3 NOVA NVNC R. seruum nolle mentiri noua religio est. 4 CEDO porrigentis est manum 'cedo'.

731 **16** VT QVID AGAM PORRO I. 'porro' aduerbium est modo ordinis, alias temporis.

732 **17** SPONSAE PATER I. mire non dixit 'Chremes', ne cum dixisset 'quis Chremes?', rursus hic responderet 'sponsae pater'. et non temere hoc facit poeta, nam promiserat se rediturum Chremes (*III 4, 15*) 'domum modo ibo, dicam ut apparentur, a. h. r.'

733 **18** 1 REPVDIO CONSILIVM QVOD P. I. bene 'intenderam': uerbum a uenatoribus translatum, qui retia intendunt ad

1 FORTE] f· *B* | OPVS SIT] o·s· *V*, *om.* *B* | ad herum *C*, ad h· *T*, a·h· *V*, ad e· *B* | i·mihi *B*, e·m· *V*, ius·i· *T*, iurandum *C* | ⟨Nota in testu solum iurandum debere esse⟩ sic *C*, *om.* *T* | posset *TC* | ut *T* ‖ 3 ius iurandum *om.* *B* | IVRANDVM *om.* *TC* | pro ius iurandum *A* (ius *sscr.*), pro iurandum *TC* ‖ 4 ut *sscr.* *V*[2] ‖ 5 non] ei (et *T*, ẹị *V*) non *codd.* ‖ 6 ut li·pos· *B* | liquido] loqui de *A* ‖ 7 defecati A | sunt *2.* *om.* *TC* ‖ 8 NOVA] no· *B* | re·in te ist·⟨inc^s·⟩ *B*, r·ĩ·t·i· *T*, r·i·i·i· *V* | ISTAEC] ista & *A* | bene — 13 PORRO I. *om.* *T* | ⟨id est⟩ bene *C* ‖ 9 meruer̄ *C* | monstri — 10 seruum *om.* *C* ‖ 10 no·n·re· *B*, noua nunc religio *V* ‖ 11 est *om.* *C* | CEDO] ce· *B* ‖ 12 cede *C*, *om.* *B* ‖ 13 I.] intelligas *B*, intellige *C*, *om.* *V* | est *om.* *TC* ‖ 15 spon·pa· *B* | ·i· *sscr.* *A*, inter· *B*, et *V*, (pr̃)i *C*, *om.* *T* ‖ 16 quid *T* | hic respondeat *T*, responderet hic *B* ‖ 18 redditurum *C* | domum — 20 QVOD *om.* *B* | modo domum *TC* ‖ 19 aparentur *A* | a.] m· (ø *sscr.*) *V* ‖ 20 P. I.] primum intend̃ *B*, pri·(p· *T*) int· *TC* ‖ 21 translatum ⟨est⟩ *TC*

feras captandas. hic ergo, quia parat Chremem et Simonem fallere, 'intenderam' dixit. 2 Vel a sagittariis atque arcu.

734 **19** 1 NESCIO QVID NARRES bene 'narres': n a r r a r e enim aliena et quae nobis non sunt necessaria dicimus.

2 EGO QVOQVE HINC AB D. V. M. A. bene ait 'quoque', quia et Chremes ueniebat.

735 **20** TV VT SVBSERVIAS recte 'ut subseruias' dicit, non enim tantum loquetur Mysis quantum Dauus.

736 **21** 1 ORATIONI [meae] VT CVMQVE OPVS SIT VERBIS 'orationi' meae, tuis 'uerbis'; plura enim loquetur Dauus, inde 'orationi' dixit, illa subsequetur, ideo 'uerbis'.

2 VIDE cauta esto, specta, intellege.

738 **23** AVT TV PLVS VIDES si sapis, intellegis.

739 **24** NE QVID VESTRVM REMORER C. 'remorer' retardem, retineam: a r e m o r a, pisce minutissimo, qui nauem retinet; nam Graece *ἐχεναΐς* uocatur.

4.

740 **1** REVERTOR POSTQVAM Q. O. F. adest ipse nunc Chremes, cuius causa scaena fraudibus instructa est, ne promissas compleat nuptias.

741 **2** 1 VT IVBEAM ACCERSI recte 'iubeam', quia summa

1 captandas *AV*, capiendas *BTC* | qui apparat *B*, quia *TC* | cremetem *T* ‖ 2 sagittariis *AB*, sagittis *TCV* | atque] et *TC* ‖ 3 NESCIO — NARRES *om. B* | q*ui*d *V* | NARRES] nar· *C*, & *A* | narras (e *superscr.*) (*corr. m. 2*) *V* ‖ 4 nobis *om. C* | non *om. T* ‖ 5 EGO — A. *om. B* | hic *V*, huc *C*, h· *T* | AB] ad *T* | de·u·m·a· *C* ‖ 6 quia *om. V* | et *in ras.* V^2 ‖ 7 TV VT SVBSERVIAS *om. B* | subs· *T*, obseruias *C* | recte — subseruias *om. A* | obseruias *TC* | dixit *TC* | non enim] cum non *V* ‖ 8 loquitur *BT* ‖ 9 meae — 10 meae *om. B* | meae] *glossema olim superscriptum; sic et* tuis *supra* VERBIS *scriptum fuisse videtur, quod compilator omisit* | etcumque *C* | sit uerbis opus *V* ‖ 10 tuis uerbis orationi meae *TC* | loquitur *AB* ‖ 11 dr̄ *C* | subsequeretur *B* ‖ 12 specta] facta *V* ‖ 13 s*a*pis *V* ‖ 14 NE — C. *om. B* | c.] comm· *C*, e· *T* | remorem *C* ‖ 15 nauim *TC* | retinere *A* ‖ 16 Graece] ·g· *C* | ЄΧЄΙΝΔΙC *AB*, *ἐχῖνος* M^4, **** *TCV* ‖ 17 POSTQVAM Q. O. F.] etc· *B* | ipse *nunc V*, nunc ipse *TC* ‖ 18 cena *T* | promissa sunt compleat *A*, compleat promissas *TC* ‖ 20 arccersi *A*, ac· *B*, a· *T* | sūmā *A*

potestas nuptiarum in patre puellae est. 2 SED QVID HOC non interrogantis est, sed mirantis et non intellegentis, ut appareat eum non oculis prius quam corporis offensu sensisse puerum iacentem.

742 3 1 PVER HERCLE EST 'hercle' ornatiua particula est. 2 MVLIER magis quam Mysis. 3 VBI ILLIC EST Dauum quaerit, qui nunc abscessit, ut et ipse de foro uenire uideatur.

743 4 NON MIHI RESPONDES bene 'non respondes': se enim memor est uetitam quicquam dicere, nisi subseruiat orationi Daui.

744 5 1 RELIQVIT ME HOMO A. A. mire hominem, non Dauum dixit, ut etiamsi audiat Chremes, incertam personam hominis audiat, non Dauum. 2 DI VESTRAM FIDEM aduerbium est admirantis cum exclamatione.

745 6 1 QVID TVRBAE EST APVD FORVM haec uerba sunt uenientis de foro. 2 QVID ILLIC HOMINVM LITIGANT legitur et 'litigat'.

746 7 1 TVM ANNONA CARA EST comminiscentis est potius quam alicui referentis. 2 QVIDNAM ALIVD DICAM hoc propter spectatores.

747 8 1 CVR TE OBSECRO ME HIC SOLAM ἀποσιώπησις tertia.

1 SED *om.* *B* ‖ 2 hec *V* | non *om.* *T* | est *post* intellegentis *TC* ‖ 3 ut] et *TCV* | apparet *codd.*, *corr.* *W.* | prius non oculis (c a b) *C* | corpore *C* ‖ 4 offensus *A*, offensa *B* | iacentem *Schopen*: latentem *codd.* ‖ 5 PVER — EST *om.* *B* | hercle *et* est *om.* *TC* ‖ 7 abcessit *AC*, adcessit *T* | et *om.* *T* ‖ 9 NON — RESPONDES *om.* *B* | bene non respondes *om.* *V* | se *in ras* V^2, sed *TC* ‖ 10 memorem (*om.* est) *B* | ueti eteam *A*, uetuitam *C*, (*in ras. m. 2*) *V*, *** *T* ‖ 12 Reliquid me *A*, *om.* *B* | A. A.] atque abiit *V*, a· *T*, *om.* *B* ‖ 13 dicitur *C* | etsi *T* | audiret *C* ‖ 14 audiret *C* | dii *TC* | uostram fi· *B* ‖ 15 aduerbiũ *ex* -ã *corr.* *A* | est *om.* *BTC* | admirantis — 16 FORVM] ad *T* ‖ 16 QVID — 17 HOMINVM *om.* *B* ‖ 17 hominum *V* | litigant hominum *C*, *om.* *T* ‖ 18 legitur et] uel *B* ‖ 19 TVM *et* EST *om.* *B* | ca· *B* | communicentis *A* | est *D*: et *ABTCV* ‖ 20 QVIDNAM — 21 spectatores *om.* *T* | quid *B* ‖ 21 propter *Rabbow*: post *codd.* | spectores *A* ‖ 22 cur te (tu *T*) obsecro (o· *T*) *TC*, *om.* *B* | hic me *V*, m· mi·h· *T* | sola *A* | aposiopesis tertia *ABV*, *** *C*, *om.* *T*

2 HEM QVAE HAEC EST FABVLA fabulam se dicit audire, qui rei principium rationemque ignorat.

748 9 EHO MYSIS 'eho' interiectio est uel principium animaduersionem in se poscentis aut repente cernentis.

750 11 1 QVI HIC NEMINEM A. V. callide affirmat non sibi uisum Chremem, cum et praeuiderit uenientem et praesentem uideat. 2 MIROR VNDE SIT 'miror' ueteres *cum* '*unde*' pro n e s c i o ponebant, nam admiratio ab ignorantia descendit. Plautus (*Aul. prol. 1*) 'ne quis miretur qui sim, paucis eloquar'.

751 12 1 AV interiectio est consternatae mulieris. 2 CONCEDE AD D. bene 'ad dexteram': sinistra enim uenit Chremes. 3 *Et* non uult proximum ei Chremetem, sed iuxta; supra enim dixit (*IV 3, 19*) 'ego quoque hinc ab d. u. m. a.'

752 13 1 DELIRAS NON TVTE IPSE deest 'eum mihi dedisti?' sed et supra et nunc interturbat Dauus, ne mulier totum dicat. 2 NON TVTE IPSE summissa uoce. 3 VERBVM SI MIHI VNVM accommodate comminatur Dauus: paene enim Mysis uniuersa narrabat.

753 14 1 PRAETEREA QVAM QVOD TE ROGO hoc et sensim

1 HEM — EST *om.* *B* | qui est haec *C*, q̃ est *T* | dixit *AV* | audiro *A* ‖ 2 qui *in* quasi *corr.* V^2 | ignoret *V* ‖ 3 EHO MYSIS] eho *TC*, *om.* *B* | ⟨et⟩ eho *V*, *om.* *T* | interiectio] ạḍụẹṛḅịụṃ (*in mg.* interiectio) *C* | uel *om.* *TV* | principium *om.* *T* ‖ 4 animaduersitatem *TC*, adueusionem *A*, ⟨uel⟩ animaduersionem *B* | aut] uel *B* ‖ 5 QVI HIC *om.* *B* | a · ui · *B*, al · ui · *C*, al · u · *T* | adfirmat *A* ‖ 6 prouiderit *A*, prouideat *B* ‖ 7 MIROR — SIT *om.* *B* ‖ 8 ponebant nam admiratio *om.* *TC* ‖ 9 qui sim] quis in *AB* ‖ 10 colloquar *TC* ‖ 11 a*u* *V*, A · V · *A* | conturbatae *V* | CONCEDE AD D. *om.* *B* ‖ 12 AD D. *om.* *T* | D.] dexteram *V* | ⟨et⟩ bene *BTC* | ad *om.* *B* | dextram *C* | uenit *om.* *B* ‖ 13 ei proximum (promissum *T*) *TC* | sed] si *C* ‖ 14 iux̃ *C*, dixit *T* | dicit *ACV* | hunc *C*, h · *T* | ab dextera uenire me adsimulabo *B* | ab] a · *V* ‖ 15 m · u · *V* ‖ 16 DELIRAS *om.* *B* | IPSE *om.* *BT* | deest *om.* *T* | eum *om.* *V* ‖ 17 sed *om.* *TC* | dauus interturbat *B* ‖ 18 submissa *BTCV* ‖ 19 mi unum *C*, mihi u*ll*um *V*, u · m · *T* | accomodare comminante (-tis *T*) dauo *TC* ‖ 20 enim ⟨etiam⟩ *C* ‖ 21 QVAM *om.* *BTC* | TE] ego te *C*, t · e · *T* | sensim] pene sensim *V*, hoc *C*, *om.* *T*

et ut senex audiat pronuntiari potest 'praeter quam quod te rogo'. 2 CAVE gestu comminatus est et uultu, ut suspenderet comminationem; deinde infert gestum. 3 Ordo: caue faxis.

754 **15** 1 MALEDICIS cum contemptu loqueris, conuicium facis. apparet ergo 'maledicis' lentius dictum esse, cum dixerit 'dic clare'. 2 MALEDICIS noue 'maledicis' pro comminatione posuit, cum pro conuicio poni soleat, nisi forte quia contumeliae genus est comminatio. 3 Quidam putant esse unam personam, Daui scilicet dictum superius Mysidis non satis manifestum Chremi in maledicti similitudinem deriuantis. 4 VNDE EST DIC CLARE hoc pressius dixit.

755 **16** 1 MIRVM VERO ⟨'uero'⟩ saepe ad ironiam refertur. 2 MIRVM VERO IMPVDENTER bono ordine locutus est: primo enim causa impudentiae natura est, deinde condicio.

754 **15** 5 †A NOBIS† quia 'a nobis' parum intellegebatur, hic addidit morem meretricis, ut uel sic intellegat senex.

757 **18** 1 ADEON VIDEMVR VOBIS E. I. idoneus est aptus ad omnia et bona et mala.

758 **19** 1 IN QVIBVS SIC INLVDATIS et inludo in te sep-

1 et *om.* *TV* | sentiat senex *TC* | audiat *om.* *A* | pronuntiare *ACV* | potest *om.* *V* | praeter *om.* *ABTC* ‖ 2 comminatus *V*, comminantis *TC* | est *om.* *T* ‖ 3 conminatione *C* | infer *AB*; inferret *LP, ed. pr.* ‖ 5 cum uicium *TC* ‖ 6 ergo *om.* *C* | lent^{i}us (*corr. m. 2*) *V*, lenius *AB* | dictum esse] *sc. a Myside* ‖ 7 dixerit (dicē *C*, dict) *T*)] *sc. Dauus* | clare (dare *C*) dic *TC* ‖ 7 noue *V*, *om.* *T* | maledicis *om.* *BT* ‖ 8 cum] tum *V* | conuīctio *C*, conuix^{oe} *T*, ^{con}uitio (*sscr. m. 2*) *V*, uitio *AB* | ponit soleat *A*, poni solebat *V*, solent poni *TC* ‖ 9 quia *om.* *V* | comoedie *TC* | comminatio est *V* ‖ 10 ⟨enim⟩ putant *V* | esse *om.* *BV* ‖ 12 deuiantis *B* | DIC] h dic *A*, hic dic *in ras.* V^2 ‖ 13 hic *TC* | *expressius* *V* ‖ 14 uero *add.* *W.* | saepe — 15 VERO *om.* *T* | yroniam *C* ‖ 15 imprudentem *C* ‖ 16 imprudentie *TC* ‖ 17 *schol. ad lemma* IMPVDENTER MVLIER SI FACIT *pertinet* ‖ 18 hinc *T* | inore (in *ex* m *corr.*) *C*, in hora *T* | ut *om.* *B* ‖ 19 ADEON — I. *om.* *B* | uidem9 *A* | E.] esse *C*, *om.* *V* | I *om.* *C* | est] et *C* ‖ 20 et *1. om.* *BC* ‖ 21 In quibus sic & laudatis *A*, i · q · s · *T*, *om.* *B* | illudatis *CV* | et *om.* *T* | illudo *BTCV*

timo casu et inludo te accusatiuo dicimus. 2 Sed 'in' primo superuacuum est, ut sit: quibus —

756 **17** AB ANDRIA EST A. H. *effecit quod uoluit Dauus, nam intellexit Chremes, ex qua sit Pamphilo natus puer.* — sic inludatis.

757 **18** 2 ADEON adeone, ut (*II 1, 15*) 'adeon ad eum?'

758 **19** 3 VENI IN TEMPORE cum prouisus sit, interuenisse ⟨se⟩ putat. 4 VENI IN TEMPORE 'in tempore' opportune. nos sine praepositione dicimus tempore et tempori.

759 **20** PROPERA ADEO PVERVM TOLLERE hic uersus clare dicitur, sequens, ne senex audiat, presse.

760 **21** 1 CAVE QVOQVAM EX ISTO EXCESSIS LOCO necessario Dauus retinet Mysidem; nondum enim omnia audiuit Chremes, nondum comperit, unde sit mulier et puer de quo susceptus sit. 2 EXCESSIS pro excedas, ut 'faxis' (*v. 14*).

762 **23** AT ETIAM ROGAS rursus iurgium repetit et turbulentam orationem.

763 **24** CEDO CVIVS P. 'cedo' idem significat, quod dic et da mihi. — *Ergo repetitionem significat, non super-*

1 illudo *BTCV*, inde *A* | in *om. V* ‖ 3 est h · a · *V*, est an · h · *C*, etc · *B* | dauus *in ras. V*[2] ‖ 4 nam] statim *T* | intellexerit *C* | ex qua (*corr. m. 2*) *V*, quia *TC* ‖ 5 sic — 6 eum *om. B* | inlaudatis *A*, illudatis *CV*, ill · *T* ‖ 6 ADEON — ad *om. A* | ADEON — eum *om. V* | ADEON *dett.*, adeo *dett.* | adeone] ad eum *TC* | ut *ed. Mediol.* (*Schopen*): an *TC*, *dett.* | adeo *T* ‖ 7 VENI — 8 putat *om. V*, *hic om. B* (*cf. infra*) ‖ 8 se *add. Schopen* | VENI *om. B* | IN TEMPORE *om. BTC* | opportune *A* ‖ 9 tempore dicimus *B* | et tempori *CV*, et tēpr̃ *A*, *om. BT* | *hic add. B*: cum prouisus ... putat (*cf. supra*) ‖ 10 *propera* adeo "tollere "puerum *V*, propera a · p · t · a · ia · *T*, propera *B* | hinc *T* | dare *A* ‖ 11 obsequens *T*, sequente*ȝ* *V* | audiens *T* | *expres*se *V* ‖ 12 QVOQVAM — LOCO] etc · *B* | quoque *V* | necessarium *TC* ‖ 13 enim *in mg. V*[2] | audiuit omnia *B* ‖ 15 susceptus sit] suscepit *A* | faxis (pro facias *sscr. m. 2*) *V* ‖ 17 ROGAS] ro · *B* | rursum *TC* | iurgium] misis *V* | et] ut *TC*, *om. V* ‖ 19 cedo cu · p · *C*, cedo cuiū *p* · *V*, c · c · p · *T*, *om. B* | quod — 20 significat *om. T* | quod *in ras. V*[2], quid *A* ‖ 20 et da] da *C*, *///dic V* repetitionem significat] *sc.* cedo *et* dic mihi

uacuam orationem. — et est dictum cum quadam fiducia et contemptu eius, cum quo sermo est, interrogantis aliquid.

764 **25** MITTE ID QVOD S. hoc lentius et summisse.

765 **26** 1 HEM QVID PAMPHILI apparet mulierem 'uestri' et 'Pamphili' lentius pronuntiasse quam Dauus uellet, et ideo hunc repetisse nomen 'nostri? Pamphili?' 2 HEM QVID duas res operatur Dauus simul: et ut ignarissimum se ostendat et ut Pamphilus nominetur. et argute repetit nomen Pamphili quasi per indignationem, ut soceri auribus adulescentis nomen inculcet; metuit enim, ne non audiat uelut senex.

766 **27** 1 RECTE EGO H. S. F. N. et hic effecit quod uoluit Dauus, ut et Pamphili Chremes puerum esse cognoscat et recuset generum. 2 HAS FVGI id est huiusmodi.

767 **28** 1 O FACINVS ANIMADVERTENDVM *ἀποσιώπησις* quarta. 2 QVID CLAMITAS clamauit enim Dauus, ut 'puerum' (*v. 24*) audiret Chremes.

768 **29** QVEMNE EGO H. V. A. V. A. V. uult negando inritare mulierem ad confirmanda quae uult.

769 **30** 1 O HOMINEM A. exclamatio Mysidis testimonium ueritatis est. 2 VERVM VIDI C. S. uide infirmum argumentum: prius 'uidi puerum adferri' dixit, post non 'pue-

3 QVOD *om.* *V* | S.] sed *AV*, scio *C* | lentius et *om.* *B* | submisse *V* ‖ 4 PAMPHILI] p· *B*, *om.* *T* | mulier *C* | ñri *V* ‖ 5 leuius *B* | uellet dauus *TC* ‖ 6 hunc *Schopen*: nunc *codd.* | nomen uestri pamphili repetisse *B* | nomen] hem *T* | uestri *TC* ‖ 7 Dauus simul *om.* *TC* | et ut] ut *ATCV* ‖ 8 nominatur *A* | repeti *B*, repetit *bis in A* ‖ 9 pamphili nomen *TC* | quasi — 10 nomen *om.* *TC* ‖ 10 inculcet] *** *T* ‖ 11 senex *om.* *TC* ‖ 12 RECTE — S. *om.* *B* | H. — N.] H·E·S·F·N· *A*, h·s·e·*n*· *V*, h·s·e·n· *TC* | F. N.] effugi nup· *B* | effecit (*cf. schol. ad v. 17*)] efficit *ATV* ‖ 13 et *1. om.* *B* | puerum cremes *B*, "chremes "puerum *V* ‖ 14 recusari *TC* | FVGI *om.* *B* ‖ 15 ⟨o⟩ o *V* | ANIMADVERT-] a· *B* | aposiopesis *ABV*, apositio possis *TC* ‖ 16 puerum *TC*, puer *AB*, *om.* *V* ‖ 18 QVEMNE — A. V.] adferri uidi *B* | H. — A. V.] h·u·A·A·U· *A*, h·u·a·n·a·n· *V*, h·u·u·a·a·u· *TC* | irritare *TC*, incitare *V* ‖ 19 "ult *A* ‖ 20 A. *om.* *BV* ‖ 21 VERVM *om.* *B* | C. S.] can·suf *C*, c·d· *T*, suffarcinatam *B* | uidet *T*, uidit *C*, *om.* *B* ‖ 22 uide *ex* -di *corr.* *V*² | puerum afferri *TCV*, afferri puerum *B* | dr̄ *C* | postea *V*

rum' sed 'Cantharam subfarcinatam'. 3 Canthara nomen est anus. 4 *Et* hoc dixit, ut leuiter redarguat Mysidem, non ut uincatur: hoc enim uidisse se, subfarcinatam Cantharam, non puerum portantem.

770 **31** SVBFARCINATAM proprium anibus subfarcinatas esse, ut Persius (*IV 21*) 'pannucia Baucis' et Plautus (*Pseud. II 2, 64*) 'doliarem claudam crassam'.

771 **32** 1 QVOD IN PARIVNDO A. A. L. indicium secuta confirmatio est, quam expressit Daui refutatio. superest, ut etiam concludatur effectus doli negante Chremete se daturum filiam, quod subinde efficit Dauus dolo. 2 ALIQVOT LIBERAE nec paucae nec multae. 3 LIBERAE testimonia libera contra seruum. et hoc proprium Terentii est, nam de Romano more hoc dixit.

772 **33** 1 NE ILLA ILLVM 'ne' ualde. Cicero (*Catil. II 3, 6*) 'ne illi uehementer errant'.

773 **34** 1 CHREMES SI POSITVM PVERVM ἐν ὑποκρίσει. et est *μίμησις*, transit enim a mixto ad imitatiuum characterem.

772 **33** 2 NE ILLA ILLVM Chremem scilicet.

773 **34** 2 CHREMES SI P. P. *μίμησις*, quando aliena uerba sic pronuntiamus, ut uana uideantur.

1 chant^{h}aram *A* | suffarcinatam *CV*, (dixit *add.*) *B*, suf· *T* | cantharam *V* | nomen est *om. B* ‖ 2 leniter *TC* ‖ 3 non ut] ñ ũ (*in mg.* ũ ñ) *B* | uidisse se ⟨innuit (*vel* induit)⟩ *dett.* | subfarcinatam — 4 portantem *om. T* | suffarcinatam *BCV* ‖ 4 cantharam ⟨uidelicet⟩ suff- *dett.* ‖ 5 suffarcinatam (-ta *T*) *TCV*, *om. B* | subfartinatas *A*, suffarcinatas *rell.* ‖ 6 ut *om. B* | pannutia *V*, pannu et a *TC* | paucis *BTC*, ba^{u}ncis *V* | et Plautus *om. T* ‖ 7 cludam classam (*in* cr- *corr. C*) *TC* ‖ 8 QVOD IN PARIVNDO *om. B* | A. A. L.] ali · a · l · *V*, a · a · *TC*, aliquot libere *B* ‖ 9 super *T* | ⟨et⟩ ut *TC* ‖ 10 includatur *T* | dolo *A* | chreme *TC* ‖ 11 subdole *V* | aliquod *TC* | multae — paucae *B* | libera *V* ‖ 14 dicit *C* ‖ 15 ILLVM *om. B* | Cicero] ei Cicero *T*, ei · Ci · *C* ‖ 17 ЄΝΥΠΟΚΡΙCΙC *AB*, ἐν ὑποκρίσει *M*⁴, *** *TCV* | et est *om. TC* ‖ 18 ΜΙΜΗCΙC *AB*, *μίμησιν M*⁴, *** *TC*, *om. V* | transit — 21 *μίμησις om. TC* | ad mutatum *V* ‖ 21 SI P. P.] si p̄ *A*, si positum p· *B*, *om. V* | ΜΙΜΗCΙC *B*, ΜΙΜЄCΙC *A*, *** *V*

775 **36** 1 NON HERCLE F. bene ipse de se tertiam personam fecit, ut supra (*I 2, 8*) 'at nunc faciet'. 2 VT TV SIS SCIENS eloquenter: sic enim ueteres pro s c i a s.

776 **37** 1 IAM EGO HVNC I. M. V. P. bene 'in mediam uiam', quia ante fores positus iacebat. 2 PROVOLVAM TEQVE I. PER. I. L. de proximo *παρόμοιον* repetiuit. *quando nomina sunt, παρονομασία, quando uerba, παρόμοιον dicitur.* 3 PROVOLVAM porro uoluam. 4 *Et* dolo quidem :minatur quod facturus non est, uerum sedulo id agit, ut iam puer tollatur e medio. simul enim seruat Chremeti, ut ipse recuset generum, non ut a quoquam passus uideatur iniuriam.

778 **39** 1 TV POL HOMO NON ES S. 'sobrius' est sanae mentis quasi s e b r i u s, hoc est quasi separatus ab ebrio, ut s e c r e t u s separatus ab his qui cernuntur. 2 FALLACIA ALIA ALIAM T. prouerbium, cui subiacet m e m o r e m m e n d a c e m e s s e o p o r t e r e.

780 **41** CIVEM ATTICAM ESSE H. transit ad imitationem.

781 **42** AV interiectio est conturbatae mulieris.

1 ercle *AC*, er · *T* | F.] fa · *B*, faciet *CV* | bene ⟨enim⟩ ipse *codd., corr. Schopen* | de se] sese *in ras.* V^2 | persona *A* ‖ 2 fecit *ex* fa- *corr. C* | VT *om. B* ‖ 3 SIS] scis *A* | eloquen(b)stur sci(a)ens *C*, s · eloquens *T* ‖ 4 IAM — P.] uia *B* | hanc *C* | V.] n · *C* | media *B* | uiam *in ras.* V^2, · U · *A*, *om. B* ‖ 5 qui[a] *A* | ante] an *C* | teque · i · P · i · L · *A*, te · q · i · q · t · lu · *B*, t · q · i · p · i · l · *V*, teque · i · pro in luto (s · *T*) *TC* ‖ 6 ΠΑΡΟΜΟΙΟΝ *AB*, *παρόμιον* M^4, * * * * *CV*, *om. T* | repetiuit ⟨ẽı⟩ *V* ‖ 7 paronomasia (paran- *TV*) *codd.*; est *add. V* | paronoeon *AB*, parameon *TC*, para(no)meon *V* | dicitur *om. BV* ‖ 9 ut iam] utinam *C*, ut *T* ‖ 10 puere *B* | in medium *TC* | enim] eum *V* | seruit *V* | cremem *B*, *om. C* ‖ 11 uideatur passus *B* ‖ 13 TV — S· *om. B* | ES S.] ẽs *A*, e · s · *T*, es sobrius *CV* | sobrius *om. AT* | ⟨id⟩ est *B* ‖ 14 sebrius *ABV*, sobrius *TC*; seebrius? | id est ab ebrio separatus *B* ‖ 15 separatus *om. T* | ab iis *B* | quae *TC* | cernuntur *Schopen*: discernuntur *codd.* ‖ 16 ALIAM] a · *B* | T. *om. TC* | cui *in ras.* V^2 | memor ẽ *TC* ‖ 18 acticam *A*, athicam *C*, a · *T* | esse hanc *C*, e · h · *TV*, *om. B* | immutationem *V* ‖ 19 au *in ras.* V^2, an *TC*

782 **43** IOCVLARIVM IN MALVM e contrario: pro graui et molesto ac nimio iocosum. *ergo* κατὰ ἀντίφρασιν.

783 **44** 1 QVIS HIC LOQVITVR O CHREME principium loquendi Dauus Chremeti dat perfectis quae ipse conatus est. 2 PER TEMPVS A. idem est 'per tempus' quod in tempore. 3 Aut certe 'per tempus' tempestiue.
4 O CHREME PER TEMPVS A. astute, quasi eum nunc primum uiderit.

784 **45** 1 AH NEC TV OMNIA aut 'nec' pro non legitur aut 'ne omnia', ut 'ne' producatur et accipiatur pro non.
2 NEC TV OMNIA 'audisti' subauditur.

785 **46** 1 AVDISTI OBSECRO HEM exsultans Dauus infert et inculcat frequenter repetendo 'audisti'. 2 AVDISTI O. HEM difficile credendo affirmat non sciuisse praesentem, ut hac confirmatione nihil illum de se faciat suspicari.

786 **47** IN CRVCIATVM HI. A. nec 'in crucem' sed 'in cruciatum'.

787 **48** 1 HIC EST ILLE 'ille' cum emphasi quasi uir magnus. sed hoc Chremetem ostendens dicit cum ironia.

1 IN MALVM *om.* *B* | e V^2, et *A* ‖ 2 ac] et *B* | iocosum *ABV*, iocoso *TC*; iocularium *dett., ed. pr.* | e^{r}go *A*, igitur *TC* | cata antifrasin *AT*, catantiphrasin *B*, cata antiphrasim *V*, catha antriphrasin *C* ‖ 3 O CHREME *om.* *B* ‖ 4 perfectus *T* ‖ 5 PER — est *om.* *B* | A.] ad· *C*, aduenis *V* | idem est] ·i· *V*, id est *T*, ·i· est *C* | quod] quomodo *V*, id est *B* ‖ 6 aut — tempus] uel *B* | tempestiui *C*, -uo *T* ‖ 7 O — A. *om.* *B* | O *om.* *T* | A.] adue· *C*, adu· *T*, *om.* *V* | astute] ausculto *T* | nunc eum *B*, enim nunc *V*, eum non *C* | prius *TC* ‖ 9 ha *C*, A^{v}t *V*, an *T* | NEC] n· *V* | TV — 11 TV *om.* *V* | nec] ñ *A* | non *om.* *A* ‖ 10 aut *om.* *T* | ut — 11 OMNIA *om.* *T* ‖ 11 NEC *om.* *C* | subauditur] pro auditu *T* ‖ 12 AVDISTI OBSECRO *om.* *B* ‖ 13 et *om.* *TC* | in occultat *T* | audisti *om.* *V* | AVDISTI] audistin *C*, audistin *V* | obse·hem *C*, ob·hem *T*, hem *V*, obsecro hem *B* ‖ 14 adfirmat *A* ‖ 15 *illum* de se faciat suspicari *V* ‖ 16 IN] hinc *T* | hia· *A*, i·h·a· *V*, hinc a·hi·ẽ· *C*, a·h·e· *T*, *om.* *B* | sed cruciatum *BTC* ‖ 18 HIC EST *om.* *B* | henfasi *A*, emphasi *V*, exifasis *T*, esiphasis *C* ‖ 19 sed *om.* *C* | hunc *B* | chremte *A* | ⟨in (est *T*)⟩ chreme tunc offendens (-des *T*) *TC* | yronia *C*

2 NON TE CREDAS D. L. Vergilius (*Aen. X 581*) 'non Diomedis equos n. c. c. A.'

788 **49** 1 NIHIL POL FALSI DIXI MI SENEX bene 'senex', quia quasi alienior est et ignotus Mysidi. 2 MI ⟨s.⟩ subpalpatio muliebris.

789 **50** NE ME ATTINGAS quaedam ostenduntur aperte in comoediis, quaedam ex aliis personis intelleguntur.

790 **51** SI POL GLYCERIO NON OMNIA HAEC *ἀποσιώπησις* tertia, quod ⟨quaedam⟩ alienae personae intercessione reticentur. fiunt autem *ἀποσιωπήσεις*, id est reticentiae modis tribus: aut enim tacet per se ipsum et ad aliud transit et est prima, aut tacet nec ultra aliquid dicet et est secunda, aut alterius interuentu personae silet et est tertia.

791 **52** NESCIS QVID SIT ACTVM 'nescis' plerumque dicitur ei, non quem uolumus redarguere imperitiae aut ignorantiae, sed quem facere uolumus ut uelit libenter audire.

794 **55** 1 PAVLVM INTERESSE noue pro multum: *ἐλάττωσις σχῆμα*. 2 EX ANIMO OMNIA VT F. N. F. figura *ἐφεξήγησις*; nam quid est 'ex animo' nisi 'ut fert natura'? 3 *Et*

1 D. L. *om.* *B V* ‖ 2 n. c. c. A.] nota *TC*, etc · *B* ‖ 3 NIHIL — DIXI *om.* *B* | nil *C*, n · *T* | bene senex *om.* *V* ‖ 4 quia *om.* *TC* | misidi *dett., om.* *A B T C V* | MI] Me *A* ‖ 5 suppalpatio *B*, supplicatio *T* | mulieris *TC*, mulieris (b) *V* ‖ 6 NE ME *om.* *B* | quidam *TC* ‖ 7 quidam *TC* ‖ 8 SI POL *om.* *BC* | gly · *post* haec *in B* | HAEC] hẹ *C*, h · *V* | ΑΠΟCΙΟΠΗCΙC *A*, aposiopesis *B V*², **** *TC* ‖ 9 tertia] · III · *A*, III^a *V*, *om.* *TC* | quaedam *add.* *W.* | alie *TC* | reticeuntur *A*, reticeantur *B*, re*tice*ṇtur *V*, reticent *TC* ‖ 10 aposiopesis *codd.* ‖ 11 enim tacet *om.* *V* | tacet ⟨quis⟩? (*Schoell*) | per se ipsum] persona ipsa *Schopen* | aliud *Schopen* (*cf. Phorm. I 2, 71*): alium *codd.* ‖ 12 dicit *V* ‖ 13 aut *om.* *T* ‖ 14 nescio q · s · i · *T*, *om.* *B* ‖ 15 quem non *T*, quem *B* | aut ignorantiae (*in ras.* *V*² = *dett.*)] ignorantis *A B T*, ignoramus *C* ‖ 16 que *C*, quoque *T* | uolit *A* ‖ 17 INTERESSE] in · *B* | multo *A B T V*, multorum *C* | *ἐλάττωσις σχῆμα* *W.*: ēΘΔΔΤΤΙCIC CREMΔ *B*, ē · ΘΔΔΠCIEMΔ *A*, est (et est *T*) **** *T C V*; *ταπείνωσις σχ.* *Steph.* ‖ 18 EX — *ἐφεξήγησις* *om.* *TC* | VT F. N. F.] facias ut fert natura *B* | figura *om.* *B* | ЄΦЄΞΗΓΗCΙC *B*, ÷ΞHRHCIC · *A*, ephexegesis *V* ‖ 19 qu*i*d est *V*, quidem *TC* | nisi ut natura fert *V*, ut (*om.* *T*) infert natura *TC*

haec sententia a Terentio ἐρωτηματικῶς prolata est, quam Menander ἐπιδεικτικῶς posuit.

795 **56** VT FERT ⟨N.⟩ naturalis et ingenita actio, quam †ea quae dicimus, ut Vergilius (*Geo. II 204*) 'et ⟨cui⟩ putre solum — namque h. i. a.'

5.

796 **1** 1 IN HAC H. P. D. E. C. in hoc loco persona ad catastropham machinata nunc loquitur, nam hic Crito nihil argumento debet nisi absolutionem erroris eius. simul ex uerbis suis quam grauis quam modestus sit quamque iustus ostendit. 2 IN HAC H. P. D. E. C. non 'habitare', sed quia mortua est, 'habitasse' dixit. 3 PLATEA Graeci πλατεῖαν dixerunt, quam nos plateam dicimus. secundum formam eiusmodi et Μήδειαν Medeam, σπονδεῖον spondeum scribimus.

797 **2** 1 QVAE SESE INHONESTE O. optare est unum de

1 ⟨ē⟩ sententia *TC* | a Terentio *Steph.*: ab initio *codd.* | ЄΡѠΤΗΜΑΤΙΚωϲ *A*, ЄΡѠΤΗΜΑΤΚΟϹ *B*, **** *TCV* | quam *V* ‖ 2 epidicticos *codd.* ‖ 3 ingenta *A* | quam ea quae dicimus (di^{s}cimus *A*, dicimus discimus *B*, diximus *TC*) *ABTC*, an de industria; id est scientia et prouidentia. ea enim quae dicimus et scimus, operatione genita et industria quaedam scimus (an — et indus *in ras.*, tria — scimus *in mg.*) *V*² (*dett.*, *ed. pr.*); quam αὐτοφυῆ dicimus *Schoell*. *An* q. extemporalem d. (*cf. Quintil.* X *7, 16*)? ‖ 4 ut — 5 i · a · *in mg. V*² | ut *om. B* ‖ 5 h. i. a.] hoc imitamur arando *B* ‖ 6 H.] habitasse *BTCV* | P. — C.] P · d · eic; *A*, p · d · e · chri · *V*, platea dic · est crisidem *C*, etc · *B* | loco *om. T* | catastrofam *AB*, cathastropham *C* ‖ 7 nunc] non *TC*; *del. Schopen* | Crito] crac *A* ‖ 8 argumentum *TC* | eius *del. Schopen* ‖ 9 suis *om. TC* | sit] ut *A*, sit (*post* iustus) *V* ‖ 10 IN — C. *om. B* | H.] habitasse *CV*, *om. A* | pl . d . c · cr · *C*, p · d · e · *T* ‖ 11 dr̄ *C* | Plata *A*, Plateam *TCV* | grati *T* | πλατεῖαν] placiam *AB*, palatiam *TC*, πλατεια plate^{i}am *V* ‖ 12 diximus *TC* ‖ 13 median (-am *B*) medeam *AB*, medeon medium (-eum *T*) *TC*, μεδείαμ medeam *V* | spondaion *A*, spondeion *BC*, sonderõ *T*, σπονδείον (*ον in ras. m. 2*) *V* ‖ 14 spondeum *ABT*, spondeium *C*, et spondeum *V* ‖ 15 QVAE — INHONESTE *om. B* | o.] obtauit *B*, optauit *CV*, ō; *A*, t · *T* | obtare *B* | est *om. C*

duobus eligere. Vergilius (*Aen. I 425*) 'pars optare l. t.' 2 PARERE HIC D. animo heredis dixit 'parere diuitias'.

798 **3** 1 POTIVS QVAM IN P. primum dolet Crito, quia meretrix fuit Chrysis; secundo progressus queritur, quod mortua est. — 2 *Et nota, quod tria dicit contempsisse Chrysidem: patriam, honestatem, paupertatem.* — *τὸ πρέπον* etiam seruatum est graui uiro, cum illum sobrinae pudet. simul et hic ostenditur eius generis fuisse Chrysidem, ut probe uiuere potuerit, nisi, ut ait (*I 1, 44*), necessitas cogeret. 3 QVAM IN PATRIA H. *ἀντίθετον* primum. 4 POTIVS QVAM IN P. H. P. V. his uerbis iam honestus a poeta inducitur Crito et dignus, cui credi oporteat.

5 PAVPER VIVERE sed 'cognatorum n. c.' est (*I 1, 44*).

799 **4** AD ME LEGE REDIERVNT B. hic ius tractauit dicendo 'redierunt', quia in familiam redeunt, si non est heres de proximo aut ex testamento.

800 **5** SED QVOS P. V. interrogatio est, cui necessario respondetur aut etiam aut non, percontatio, cui nihil horum, ut si quis dicat: ubi habitabat Chrysis?, dicatur: ecce hic. *percontatio, ut si quis dicat: cur*

1 eligere *in mg.* V^2, *om.* *ABTC* | par *C* ‖ 2 le t· *TC*, ·i·T; *A*, locum tecto (-is *B*) *BV* | parare *TCV* | hic di· *B*, hic *diuitias V*, hic ducit *C* | heredis *om.* *A* | parare *TCV* ‖ 3 diuitiis *C* ‖ 4 QVAM IN P.] quam h·i·p·p·u· *V*, etc· *B* | quia] quod *ed. pr.* ‖ 5 querit *TC* ‖ 6 est] sit *B* | ⟨hic⟩ quod *TC* | dixit ⟨cur⟩ *V*, *om.* *TC* ‖ 7 ΤΟΠΠΡΕΠΟΝ *A*, ΤΑΠΠΡΕΝΟΝ *B*, **** *TCV* ‖ 8 sobrinae illum *B* ‖ 9 et *om.* *TC* ‖ 10 proprie *T* | potuerit *om.* *T* | ut ait] ait *A*, aut *C*, aût *T* ‖ 11 PATRIA] prima *T* | H.] honeste *B*, honeste uiuere *V* | ante·hecton *A*, antitheton *BTC*, anthiteton *V* ‖ 12 P. V.] u· *V* ‖ 13 et indignus *TC* ‖ 14 n·c·est] neglegentia coacta N·C·est *A*, negligentia coacta n·c·e·ẽ·*B*, negligentia coacta n·c·est *V*, negligentia c·e· *C*, n·e·e· *T* ‖ 15 AD — REDIERVNT *om.* *B* | legere dixer· *A*, lege diceret *V*, lege redierū *C*, l·r· *T* | B.] bona *B*, ſ· *V*, *om.* *TC* | hic — 16 redierunt *om.* *TC* ‖ 16 redierunt *V* | quia] et *TC* | redierut *C*, redierunt ⟨hic ius redierunt⟩ *T*, *om.* *B* | si non] sed *C* | est proximus heredis *TC* ‖ 17 ex] et *C*, in *T* ‖ 18 P. V.] per u· *B*, perconter v· (n· *V*) *CV* | necessario *in mg.* V^2 ‖ 19 aut *2. om.* *TC* ‖ 20 ubi — 21 dicat *om.* *V* | habitat *BTC*

adulterium commisisti? simul etiam modeste et mature et de se nihil interrogaturus coepit a blandimentis.

801 6 ESTNE HIC CRITO S. C. s o b r i n i sunt consobrinorum filii, — nam sic dicit Menander —; uerum ut alii putant, de sororibus nati, ut sint s o b r i n i quasi s o r o r i n i.

802 7 O MYSIS SALVE SALVVS SIS C. 'saluus sis' asseueratio salutantis est, non quasi responsio.

803 8 1 ITAN CHRYSIS HEM non nunc interrogat, sed commiseratur, et ita sequebatur, ut diceret 'periit'; sed magis gemitu significat, quod minus dixerat. 2 NOS QVIDEM POL MISERAS PERDIDIT hic intellegitur supra subaudiendum 'periit', nam πρὸς τὸ 'periit' haec reposuit 'perdidit'.

804 9 1 QVID VOS QVO PACTO HIC progressio loquentis ad interrogandum, id est: puto, inquit, quod illa periit, uos autem quomodo? 2 QVO PACTO HIC significatio est peregrinantis. 3 NOSNE SIC VT QVIMVS A. τὸ 'sic' nudum est. et est significatio languoris cuiusdam et lentitudinis. 4 SIC VT QVIMVS A. Q. V. V. N. L. et ad praesentis et ad praeteritae uitae excusationem pertinet ista responsio, qua purgatur uoluntas in quaestu meretricio

1 etiam] et *TC* ‖ 2 interrogatus *TCV* | coepit a] cepe *T* ‖ 3 CRITO S. C.] crȳtos · c; *A*, crito c · c · *V*, chrito sobr chr· *C*, c · s · e · *T*, cri · *B* ‖ 4 *post* Menander *lac. sign. Schopen* | uerum] uel *B*, *om. T* ‖ 5 aut sint *TC* ‖ 7 O. — C.] salue *B* | C.] crito *C*, *om. V* | adseueratio *A* ‖ 8 quasi[b] non[a] *C* | responsio ⟨salutati⟩ *V* ‖ 9 ITAN *om. BV* | CHRYSIS] at · *T*, *om. B* | HEM] h̄ · ē; *A*, hem *V*, hic *TC* | nunc non *V* | commiseretur *B* ‖ 10 sequebatur] perseuerat *TC* | disceret *A* | sed — 13 periit *1. om. T* ‖ 11 gemitus *codd., corr. Westerh.* | NOS — 12 POL *om. B* | hoc *V* ‖ 13 prosto *AB*, pro sed *V*, profecto *TC* | perit *AC* | repofuit *A* ‖ 14 que nos quo *V* | PACTO] p · *BT* ‖ 15 id est] inde *C*, id *T* | puta *ATCV* | inquit *om. V* | perit *TC*, (*ex* querit *corr.*) *A* | *uos* autem *V*, *om. B* ‖ 16 est *om. V* ‖ 17 nosne *V*, *om. B* | SIC *om. T* | A.] aiunt *BCV* | t · o · *C* ‖ 18 est ⟨est⟩ et *A* | significatm̃ *C*, -tiuum *T* | langoris *CV* | cuiusdam] credam *B* | lenitudinis *AT*, lenitatis *C* ‖ 19 A. — L.] aiunt quando ut uolumus non licet *B* | L.] i · *C* | ad *om. C* ‖ 21 quia *V* | in] et *C* | meretricis *TC*, meretricis[o] (*corr. m. 2*) *V*

Chrysidis. Caecilius in Plocio (*fr. 11 Ribb. com.*[3]) 'uiuas ut possis, quando nequit ut uelis'.

806 **11** 1 QVID GLYCERIVM IAM H. S. conuenit hereditatem petenti, conuenit indici futuro. 2 Ergo recte et ordine quaesiuit 'quid Chrysis? quid uos? quid Glycerium?'

807 **12** 1 VTINAM nouo genere exoptationem pro negatione intulit. 2 HAVT AVSPICATO HVC M. A. id est in-auspicatus, quod non esset auspicatus. et usitatum ueteribus sic dicere, si quando aliter quid euenisset, quam uellent.

808 **13** NVMQVAM HVC TETVLISSEM PEDEM Vergilius (*Aen. II 657—58*) 'mene efferre pedem, g., t. p. r. s.' et (*Geo. I 11*) 'ferte simul f. p. d. q. p.' sed critici adnotant altius esse charactere comico 'tetulissem pedem'.

809 **14** 1 SEMPER ENIM DICTA EST E. H. A. H. E. S. aut ueris credendum est aut etiam falsis, quae tamen inueterauerint. hinc Cicero (*in Verr. II, II 35, 87*) 'ita habeantur itaque dicantur'. *'habita' ergo plus est quam 'dicta'*. 2 SEMPER EIVS a possibili et utili.

810 **15** 1 NVNC ME HOSPITEM L. S. et 'me' et 'hospitem'

1 Chrysidis *post* 229, 21 uoluntas *in V* | plotio *C V* ‖ 2 nequit (-id *T*)] nequis *D* (*ed. pr.*), nec quis *Ribb.*, non quis *Fabric.*, nequeas *Seyffert*, nequitur *Spengel* | uelis (s *ex* t *corr.*) *A* ‖ 3 glycer· *B*, cliceriu *A* | IAM H. S.] i·h·s·p·r· *V*, etc· *B* ‖ 4 iudici *V* | futuro *om. V* ‖ 6 negotione *A* ‖ 7 haud *C V*, aut *T* | huc M·O; *A*, huc me·a· *V*, h·m·a· *T*, huc m· *C*, *om. B* | idest] a *V* ‖ 8 quid *C* ‖ 9 si ⟨si⟩ quando *V*, si ⟨ali⟩quando *T*, si ⟨quid ali⟩quando *C* | uellet *C* ‖ 10 hi^{u}c *A*, h· *BT* | tulissem *C*, t· *BT* | p· *BT* ‖ 11 neme *ATC* | offerre *A* | g. — s.] genitor te posse relicto sperasti *B*, c·(t· *T*)r·n·n·s· *TC* ‖ 12 f. — p.] faunique pedem dryadesque puellae *B*, f·p·d·q·d· *V*, e·p·d·q·(i· *T*)p· *TC* | cretici *B*, critici *V*, c'to *T* | annota*nt* *V*, a^{d}n^{o}tant *C* | alterius *V*, alicuius *B* ‖ 13 caractere *V*, caractare *B*, diaractere *A*, caraptere *T* | intulisse (-em *T*) pedem *TC* ‖ 14 SEMPER — S.] dicta et habita *B* | E. H.] i·h· *V* | aut ueris *in ras. V*[2], aut ueteribus *T* ‖ 15 inueterauerant (-runt *V*) *codd.*, *corr. Steph.* ‖ 16 ita habeantur] fore uideantur *Cicero* ‖ 18 dicta *Schopen*: credita *codd.* | EIVS] enim *TC* | appossibili *A* | et inutili *C* ‖ 19 HOSPITEM L. S.] etc· *B* | et — 231, 1 sequi *om. T*

et 'lites sequi' mire dicit: — 2 ME *cum emphasi, id est senem et remotum a litibus,* HOSPITEM *hoc est peregrinum,* LITES SEQVI *id est pauperem.* — totum ⟨μετ'⟩ ἐμφάσεως.

811 **16** QVAM ID MIHI SIT FACILE A. V. id est difficile et inutile. et est comicum.

814 **19** 1 GRANDIVSCVLA IAM PROFECTA EST ad partem aetatis refertur grandis, — 2 *Id est: grandis natu est.* — maior autem generaliter et ad summam aetatis refertur et ad comparationem aetatis pariliter positum.

815 **20** 1 SYCOPHANTAM hoc est: cum in me conueniunt lites. 2 SYCOPHANTAM bene 'sycophantam', quia bonam causam habet et nihil aliud timet nisi conuicia. 3 *Et* 'sycophantam' subdistingue et sic infer sequentia.

816 **21** 1 TVM IPSAM DESPOLIARE NON L. ab honesto. 2 *Et* bene, quia nihil suum habet nisi Chrysidis.

817 **22** 1 OPTIME HOSPES P. C. A. O. 'antiquum' absolute dixit, ut aequum aut bonum, quod antiqui solebant. 2 Aut certe per ἔλλειψιν, id est 'morem et ingenium' (*cf. Hec. V 4, 20*).

1 me *cum V*, metum *A* | emphasi *in ras. V*^{2}, enfasi *TC*, en|enfasi *A* | id est *in ras. V*^{2}, et *T* ‖ 2 ⟨et⟩ a *TC* | hosp· *B* | hoc est *om. B* ‖ 3 idem *A* | μετ' ἐμφάσεως *W.*: emphaseos *B*, enfas eos *A*, emfason *TC*, ^{per}emphaseos (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 5 qua *A* | FACILE] fa· *B* | A. V.] a·e·c· *V*, *om. B* ‖ 7 glandiuscula *C* | IAM PROFECTA] iam p·f· *C*, iam p· *T*, *om. B* | EST] e· *T*, *om. C* | patrem *C* ‖ 8 natu et *TC* ‖ 9 et *1. om. TC* ‖ 10 pariliter *ATC*, pari^{li}ter *V*, pariter *B*; pariliter ⟨comparatiue et similitudinarie⟩ *dett.* | posit*um V* ‖ 11 sicofantam *ATCV*, siccophantam *B* | ⟨quia bonam causam (*om. T*) habet⟩ hoc *TC* (*cf. infra*) | id est *B* | conueniuntur *C* ‖ 12 sicofantam *AV*, siccophantam *B*, *om. TC* | sicofantam *2. ATC*, siccophantam *B*, *om. V* ‖ 13 et *om. ABTC* | nisi] et *B* ‖ 14 sicofantam *ATV*, siccophantam *B*, sicofantia *C* | et *D*, *om. rell.* | infert *TC* ‖ 15 TVM] tamen *B* | ipsam dispoliare *CV*, ipsam d· *T*, i·d· *B* | L.] licet *BCV*, *om. T* ‖ 16 be*ne V* | quā *A* | sum *C* | Chrysidis ⟨habet⟩ *ABTC*, (habet *del.*) *V* ‖ 17 P. — O.] p·a̧·c·a· (*ex* o *corr.*) o· *C*, p·c·m·a·o· *T*, * * * *B* | antiquam *A* ‖ 18 dr̄ *C* | quod *om. T* | per ЄΛΛΙΨΙΝ *B*, per ЄΔΔΙΨin *A*, per e·m· *V*, per * * * *C*, per *T* | id est] deest*?* | mortem *T*

818 **23** 1 DVC ME AD EAM QVANDO HVC V. V. V. 'ueni huc' inquit 'ut uideam'; cur autem 'ut uideam'? quia timet.

2 *Et* est ordo: duc me ad eam, ⟨ut uideam⟩.

819 **24** NOLO ME HOC IN TEMPORE V. S. bene 'senex': Simo enim cum Chremete est. propter hoc uideri non uult, ne eius utatur apud socerum testimonio, rem esse Pamphilo aduersus Glycerium, et rursus nuptiae confirmentur.

V.

1.

820 **1** 1 SATIS IAM S. S. S, E. T. A. M. haec scaena officiorum disceptationem continet patrum inter se de officio amicorum et paterna pietate tractantium. 2 SATIS I. S. S. S. haec ueluti quaedam controuersia est, namque iniuriarum reus fit Simo: contradicitur per coniecturam falsum esse quod intendit, cum Pamphilus neque amet neque ex eo filius natus sit, et adhibetur deriuatio causae, qua dicitur meretricem ista omnia esse molitam ad disturbandas nuptias. 3 SATIS I. S. S. S. bene negaturus filiam purgat prius officium suum de fide promissi et ultro accusat ipse.

4 SPECTATA probata, ut ille ait (*Verg. Aen. VIII 151*) 'et rebus s. i.'

1 AD — V. V. V.] etc · *B* | QVANDO HVC] q · h · *TV* | u · ut · u · *C* | ueni huc *W.*: uel hoc *ABT*, uet hoc *C*, duc *V* ‖ 2 uideam] quidem *T* | uideas *ABTC*, uideạs *V* | timetur *ABT*, timeṛetur *V* ‖ 3 ut uideam (quando huc ueni) *add. Steph.* ‖ 4 NOLO — V. *om. B* | IN *om. TC* | V.] uideat *V* | S.] senex *BV* | bene senex *om. V* ‖ 5 non uult uideri *B* ‖ 6 rem esse] re me est *A*, rem eius *TC* | pamphili *TC* ‖ 7 ///et *A* ‖ 8 S. S. S. — M.] satis s · s · e · t · a · m · e · *V*, satis e · t · a · (q · *T*) *TC*, satis *B* | offensionem (*in mg.* aliter officionem *m. 1* = *T*) *C* ‖ 9 disceptationemque *T* | patrum continet *V* | intra *C* | officiis *B* ‖ 10 I.] y · *A* | S. S. S.] s · s · *V*, satis *TC*, sa · *B* ‖ 11 haec *om. C* | est *om. BTC* | neque *T* ‖ 12 sit *TC* | contradixit *T* ‖ 14 quia *TC* ‖ 15 ad] a *C* | distribuendas *ex* -am *corr. A* ‖ 16 nup · *B* | I. S. S. S.] iam s · s · *V*, i · sa · *B*, iam satis *TC* ‖ 17 prius *om. V* | officium *V* | promissis *A*, promissa *TC* | et *om. B* | ultero *A* | ipsum *V* ‖ 18 ait *om. B* ‖ 19 et rebus *om. C* | s. i.] s · *B*, spectata iuuentus *V*

823 **4** 1 IMMO ENIM 'enim' παρέλκον est figura. 2 IMMO ENIM NVNC CVM MAXIME ABS TE POSTVLO renuntiare affinitati Chremem aut parum adhuc intellegit Simo aut subtiliter dissimulat, ut ad fidem promissi hominem compellat.

824 **5** VT BENEFICIVM VERBIS I. 'initum' coeptum ab ineundo, unde et initia quoque dicta.

825 **6** DVM ID EFFICIAS QVOD VELIS legitur et 'quod lubet'.

826 **7** NEQVE MODVM B. N. Q. M. O. C. id est: non cogitas aut quantum de benignitate amoris exigendum aut praesumendum sit aut quam sit impossibile quod petas.

827 **8** REMITTAS IAM 'remittas' pro mittas.

828 **9** 1 PERPVLISTI ME VT H. A. hic est tota accusatio. 2 HOMINI A. sic Sallustius (*Iug. 12, 5*) 'occultans se tugurio mulieris ancillae'.

830 **11** FILIAM VT D. I. S. inuidiose non 'promitterem' inquit, sed 'darem', quantum in te est.

832 **13** DVM RES TETVLIT compositum pro simplici est 'tetulit'. *et altius, quam decet comicum characterem, dictum uidetur (cf. IV 5, 13).*

1 ENIM *sscr. A* | enim *om. C* | ΠΑΡΕΛRON *B*, parelion *A*, parelcon *TCV* | immo ет̃ *V*, *om. TC* ‖ 2 CVM] nunc *C*, *om. T* | se nuntiare *TC* | adfinitati *A*, affinitatem *TV* ‖ 3 chremeñ *C* | parum adhuic *A*, adbuc parum *C* | intelligat (i sscr.) (*corr. m. 2*) *V* | aut] cum *TC* ‖ 4 ut] et *TC* | promissam *C* ‖ 5 VERBIS I. initum] u · i · *ATC*, u · i · uerbis initium *V*, **** *B* ‖ 7 DVM ID EFFICIAS] dum id f· *T*, *om. B* | ID *om. C* | et *om. ATCV* | lubet *Umpfenb.*: iubet *A*, iubes *BTV*, *** *C* ‖ 8 MODVM] mo · *B* | B. — C.] ben u · q · m · o · c · *V*, be · *B* | id est *om. V* | cogites *T* ‖ 10 sit *om. T* | aut quam *sscr.* V^2 | impossibile sit *V* | petis *C* ‖ 11 REMITTAS IAM *om. B* | remittas *in mg.*, pro *in ras.* V^2 ‖ 12 ME — A. *om. B* | VT H. A.] h · a · i · *C*, h · u · id est *T* | haec *BV* | tota *om. TC* ‖ 13 HOMINI *om. B* | A.] ad · *V*, adoles · *B* | sic] fi · ut da· *B* | occulta*ns se V*, occulta sis se *A* ‖ 14 tugurium (-rũ *T*) · a · *TC*, tugurio $mulier^{is}$ $ancilla^{e}$ (*corr. m. 2*) *V* ‖ 15 D. I. S.] dar · i · s · *C*, darem i · s · et *V*, darem *B* | inquit non promitterem *C* ‖ 16 dare*m V* | te (*in mg.* aliter re *m. 1*) *C* ‖ 17 detulit *TC* | est *om. B* ‖ 18 caracterem *CV* | dictum *om. TC*

834 **15** PER EGO TE DEOS O. V. N. A. I. I. C. defensio per coniecturam. et est ordo: per deos oro te ego.

835 **16** 1 QVIBVS ID MAXIME argumentum a persona. 2 QVIBVS ID MAXIME VTILE EST a causa ratiocinatiua.

837 **18** 1 VBI EA CAVSA QVAM OB REM HAEC FACIVNT ἀνακόλουθον, nam non intulit 'ob quam causam', cum supra dixerit 'ea causa'; sed quasi dixerit 'ubi ea res', intulit 'quam ob rem'. 2 ⟨VBI EA CAVSA QVAM OB REM⟩ H. F. E. A. aut 'rem' abundat aut 'causa'.

839 **20** VVLTV VERO quasi dixerit Simo 'simulabat ancilla'. 2 CVM IBI ADESSE ME NEVTER SENSERIT quaeritur: etsi uisus a Myside erat, tamen ignorabatur Chremes esse, donec diceret Dauus (*IV 4, 48*) 'hic est ille, non te c. D. l.'? 3 CVM IBI ADESSE 'tum' deest, ut sit integrum 'tum cum'.

840 **21** DAVVS DVDVM PRAEDIXIT MIHI hic ostenditur, quod uidit callidus Dauus, ut praediceret futurum seni, quod ipse erat facturus.

841 **22** 1 NESCIO QVID TIBI SVM O. deest 'propter', ut sit: propter nescio quid. 2 Aut: nescio quare, ut sit aduerbiale. 3 AC VOLVI DICERE 'ac' pro contra quam.

---

1 o.] oro *BC* | v. — c.] u · n · i · a · e · c · *C*, ut n · i · a · ī c · *T*, u · a · i · i · e · *V*, *om. B* ‖ 2 et — 3 persona *om. B* ‖ 3 maxima *C*, m· *T* | a *om. TC* ‖ 4 ID] hoc *B* | EST *om. B* | a *om. A* ‖ 5 HAEC] hoc *BV*, i· *T* | anacoluthon *A*, anacoliton *B*, anacholuton (-lit- *T*) *TV*, anacolithon *C* ‖ 6 ob] ad *T* ‖ 7 ea — dixerit *om. T* | ea] a *ABC* | eas res *V* | intulit] inquit uult *A* ‖ 8 VBI — QVAM OB REM *add. Lindenbr.* | H.] hoc *V*, haec *B* | F. E. A.] faciunt e · i · *V*, faciunt erit ablata ob re *B* ‖ 9 causae *T* ‖ 10 uoltu *B*, *M*ultū (ū *ex* u *corr.*) *V* | VERO] quo *TC* | dixerit] d · *B* ‖ 11 CVM] eum *A* | neuter m · a · sen · *B* | ME *om. T* | quaeritur *A*, queritur *TC*, quaerit *V*, quare *B* ‖ 12 ⟨uisi⟩ uisus *TC* | ignorabat *T* ‖ 13 ille ⟨ille⟩ *B* | te — l.] te cre · d · l · *V*, teic · d · L · *A*, te c · d · i · *C* ‖ 14 *tum* deest *V*, deest tum *B*, tum demum *TC* ‖ 15 cum t*um* *V* ‖ 16 DVDVM *om. B* | hic ostendit *TC*, *om. B* | quid *AV* ‖ 17 uidit — quod *om. T* ‖ 19 tibi sum oblitus *V*, tibi ob · *B*, *om. TC* | deesse *A* ‖ 20 quare *TC*, pro quare *ABV* | prouerbiale *V* ‖ 21 DICERE] d · *V*

2.

842 **1** 1 ANIMO NVNC IAM OTIOSO ESSE IMPERO haec scaena principium indicii et iracundiam senis continet, atque in ea uehementer exprimitur consuetudo patris ac domini offensi et indignantis. 2 ANIMO N. I. O. E. exsultans egreditur Dauus nuntians prona esse omnia ad securitatem. 3 *Et* OTIOSO securo, quia negotium sollicitudo est. 4 IMPERO pro uolo. an ut statim fiat tamquam illud quod imperatur? 5 *Et* 'impero' superbe dixit: summum enim indicium securitatis est superbia.

843 **2** 1 VNDE EGREDITVR hic non interrogat, sed cum admiratione uel magis cum indignatione dicit. 2 MEO PRAESIDIO A. H. id est 'animo nunc iam otioso esse impero'. 3 ATQVE HOSPITIS Critonis scilicet.

844 **3** 1 EGO COMMODIOREM HOMINEM hic Dauus admiratur, quod in ipso articulo periculi superuenerit Crito. 2 EGO COMMODIOREM H. potest enim et commodus esse quis et alieno tempore superuenire potest: — 3 *Et commodum in homine est, sed et opportunus aduentum malum habere potest.* — nam commodum in homine est, aduentus in facto eius, tempus in opportunitate facti. 4 COMMODIOREM H. σύλλημψις. 5 SCELVS QVEM H. L. 'scelus ..

1 IAM *om.* *TC* | IAM — IMPERO] etc · *B* | ocioso *V* | scena ⟨****⟩ *V*, *om.* *C* ‖ 2 iudicii *BC* | continetur *C* ‖ 4 N. — E.] nunc i · o · esse (e · *T*) *TC*, iam n · o · e · i · *V*, *om.* *B* ‖ 6 Et *om.* *B* | occioso ⟨esse⟩ *B* ‖ 7 IMPERO] impeio *A* ‖ 8 Et] quia *T* | superbius *V*, supere *B* | dixit *om.* *B* ‖ 9 iudicium *B* | est securitatis *V* | superia *B* ‖ 11 uel *om.* *C* | cum indignatione magis *B* ‖ 12 PRAESIDIO] prae · *B* | A. H. — impero *om.* *V* | at · ho · *C*, atque hos · *B* | id est] id̄ *B*, id *A*, *om.* *TC* | ociso *A*, occioso *B* ‖ 13 ATQVE *om.* *B* | hos · *B* | scilicet *om.* *B* ‖ 14 EGO *et* HOMINEM — Dauus *om.* *B* ‖ 15 EGO] E · *B* ‖ 16 commo · *B* | H.] h̄ · *A*, hominem · h · *C*, hominem *V*, *om.* *B* | potest enim *om.* *T* | comodum *TC* ‖ 17 potest *om.* *V* ‖ 18 est sed *in ras.* V^2, esse sed *C* | et *om.* *TC* | oportunum *TC*, opportunum *V* | ⟨et⟩ aduentum *ATC* ‖ 19 iam *A* ‖ 20 eius] et̄ *V* | tempus] corpus *C*, temporis *T* | opoportunitate *A* ‖ 21 H.] h̄ *A*, hominem *TCV* | silempsis *AV*, silēsis *B*, silepsis *TC* | SCELVS — L. *om.* *B* | SCELVS *om.* *T* | QVEM *om.* *TC* | H. L.] hic laudat *V* | scelus *om.* *TC*

hic' non est soloecismus: ad sensum enim, non ad uerba respexit. *etenim propter sensum uerba sunt, non propter uerba sensus.*

845 **4** 1 OMNIS RES EST IN VADO 'in uado' in securitate: nam ut in profundo periculum est, ita in uado securitas est. 2 Prouerbiale 'in uado' in tuto.

846 **5** 1 QVID AGAM plus est dicere 'quid agam?' quam cogitare de fuga. 2 SALVE BONE VIR ironia maior est quam increpatio; cum enim omne genus criminis aliquis spreuerit, tunc exclusi ironia laudamus. 3 EHEM SIMO interiectio perturbati est. 4 O NOSTER CHREME 'noster' dicendo latenter significat Glycerium filiam Chremetis esse inuentam.

847 **6** 1 OMNIA APP. S. I. quia infecta sunt, dicit 'parata s.' 2 CVRASTI PROBE memoriter: supra enim senex dixerat (*III 2, 43*) 'immo abi intro, ibi me opperire et quod parato opus est para'.

848 **7** 1 VBI VOLES ACCERSE 'ubi' pro quando, non est enim loci sed temporis aduerbium. 2 BENE SANE ⟨'sane'⟩ ualide, quia qui sanus, idem et ualidus. 3 ID ENIM VERO H. N. ABEST 'abest' pro deest.

1 non est hic *B* | soleocismus *A*, solecisṣmus *C*, silocissimus *T* | sensus *AT* ‖ 2 sensus *AB*, sensũṣ *V*, *om.* *TC* ‖ 4 OMNIS — VADO *om.* *B* | in uado] uado *B*, *om.* *TC* | in *om.* *B* ‖ 5 est ita] sic *B* ‖ 6 est *om.* *B* | in tuo *T*, tuto *B* ‖ 7 Quod *A* | quid agam dicere *TC* ‖ 8 SALVE *om.* *B* | VIR] u · *B* | yronia *AC* ‖ 9 omne enim *TC* | criminis ⟨uel criminationis⟩ *A* | spreuerit *cod. Huls. (Westerh.)*: supreuerat *A*, superauerit *BV*, separauerit *TC* ‖ 10 yronia *AC* | laudant *TC* | Hehem *C*, hem *TV* | SIMO *om.* *B* ‖ 11 est (*ex* o *corr.*) V^2, *om.* *B* | O NOSTER *om.* *BT* | chreme^{s} (*corr. m. 2*) *V*, *om.* *B* ‖ 12 esse *om.* *TC* ‖ 13 OMNIA — parata s. *om.* *B* | APP. S. I.] p · p · s · i · *AV*, p · i · s · *TC* | quod *TC* | infacta *A* | sunt] se *A* | dicit parata s. *Schoell*: de paratis *codd.* ‖ 14 CVRASTI PROBE] omnia p · probe *B* | memorẽ; *A* | ⟨et⟩ supra *ATC* ‖ 15 immo] dauo *V* | abi ⟨et⟩ *C*, ab *A* | intro ibi] i · *T*, *om.* *B* | $\overset{p}{o}$perire *A*, operire *CV* | et *om.* *TC* ‖ 16 paratum *C*, p · *T* ‖ 17 VBI — ACCERSE *et* non — 18 sed *om.* *B* | est *om.* *TC* ‖ 18 aduerbium] est *B* | BENE *om.* *B* | sane *add.* *W.* ‖ 19 ual^{i}de *ante* SANE *in* *C* | qui *om.* *TC* | sanus] est *add.* *TC*, (*in mg.*) V^2 | et *om.* *B* | ID — 20 ABEST *om.* *B* ‖ 20 abest *om.* *TCV*

849 **8** 1 ETIAM TV HOC RESPONDES deest 'an non'. 2 ETIAM TV HOC RESPONDES 'etiam' aut hortatio est aut coniunctio. 3 *Et* uide quanta dixerit: et 'quid' et 'istic' et 'tibi'. 4 MIHINE quando non sumus parati ad respondendum, ducendo tempus eludimus. 5 MIHINE apparet ita turbari Dauum modo consilio poetae, ut omnes amittat fallacias et oppressus prodat Pamphilum, dum malum comminus perhorrescit. totumque hoc ex argumento est: uult enim poeta iam catastropham patefieri.

850 **9** MODO INTROII hoc signum perturbati inducit ob conscientiam Daui.

851 **10** 1 CVM TVO GNATO VNA serui excusatio filii accusatio est. 2 *Et* hoc quasi a perturbato dicitur seruo, sed consilio poetae ad exitum festinantis et resolutionem fabulae. 3 ANNE EST INTVS PAMPHILVS causa irae uehementior inuenta.

853 **12** 1 SVNT nulla ratione dicit 'sunt', sed ne nihil respondeat; nam turbatus est utpote oppressus. 2 QVID ILLVM deest 'propter', ut sit: propter ⟨quid⟩. 3 QVID ILLVM C. C. I. L. Chremi conuenit hic sermo: hic enim

1 ETIAM — non *om.* *TC* | res · *B* | hoc *V* ‖ 2 or[ta]tio (*corr. m. 2*) *V* ‖ 3 et quod *TC*, quod *B* | [et]istic *C*, m istic *T* ‖ 4 non] nos *TC* ‖ 5 ducendo *dett.*: dicendo *ABTCV* | MIHINE *om.* *TC* ‖ 6 turbarę[i] (*corr. m. 2*) *V* | mo *C* | amittāt *C* ‖ 8 totum *V*, tantumque *B* | et argumento (*ex* -tū *corr. C*) *TC* | ⟨enim⟩ uult enim *A* ‖ 9 iam *om.* *C* | catastrofam *A*, catastrophan *B*, cathastropham *C* | fieri pate *ut vid.* *B* ‖ 10 MODO] acdo *A* | intro u · *V*, intro · i · *C* | perturbati *W.*: perturbatū (*ex* -to *corr. C*) *codd.* | induci *Steph.* | [a]ob conscientiam (*corr. m. 2*) *V*, ab (a *T*) conscientia *TC* ‖ 11 Dauum *Steph.* ‖ 12 cum t · n · u · *B* | serui accusatio *TC* | fili *A* ‖ 13 a *om.* *ATC* | perturbatio *C* ‖ 14 extremum *TC* ‖ 15 intus est pamphilus *V*, est (e · *T*) i · p · *BT* | cause irarum *TC* | uehementiarum *TC*, uehementer *V* ‖ 16 inuentae *V*, -te *C*, -tis *T* ‖ 17 ratione] re *C* | sunt *V* ‖ 18 turbatiōē ē *T* ‖ 19 deest — sit *in mg.* V^2, *om.* *B* | deest — 20 ILLVM *om.* *AT* | deest (*in mg.* aliter dicitur) *C* | propter ut sit *om.* *C* | propter] p͞t *C* | quid *add.* *W.* ‖ 20 illum *V* | c.] censes *BC*, *in ras.* V^2, c · e · *T* | C. I. L.] C · il · *A*, cum illa l · *B*, c · i · l · *TC*, *in ras.* V^2 | hoc enim *V*

irridet, qui et supra dixit (*III 3, 23*) 'amantium irae amoris integratio est'. 4 *Et* sic hoc dicit, ut alibi (*Eun, I 2, 18*) 'credo, ut fit, m. p. a. e. h. f.' 5 CVM ILLA LITIGAT irridet Simonem Chremes, qui dixerat (*III 3, 20*) 'irae sunt inter Glycerium et gnatum'.

854 **13** 1 IMMO VERO INDIGNVM CHREMES bene ad eum loquitur, qui est a nuptiis deterrendus, uel qui non interturbet orationem suam uel quem iam sibi precatorem destinet. 2 Ita loquitur, quasi haec sit causa, cur sit Pamphilus ingressus, quod quasi ei lis intendatur a Critone hospite ducendae uxoris, quam ciuem Atticam uitiauerit.

855 **14** 1 NESCIO QVIS SENEX MODO VENIT bene 'nescio quis': etenim si notus esset, uideretur gratificari, *id est gratiosus esse testis et minus uerus.* 2 ELLVM ueteres quod nos 'illum' dicimus, uel 'ellum' uel 'ollum' dicebant. quamuis 'ellum' quidam ecce illum uelint intellegi, tamquam pro ipso domum Glycerii ostendat Dauus dicens 'ellum'. 3 ⟨ELLVM⟩ quasi en illum; est enim, ut alii ⟨uolunt⟩, pronomen, ut alii, aduerbium demonstrantis. nam pronomen huiusmodi ueteres sic proferebant: ille ollus ellus. 4 Sed, ut diximus, aduerbium compositum ex pronomine uideri potest, ut sit en uel ecce illum.

1 inridet *A* | dixerit *C* ‖ 2 inte·a· (*om.* est) *BT* | sic *dett.*: si *ABTCV* | dicit] sit *V* | ut *om.* *ABV* ‖ 3 m. — f.] m·P·h·A·E·h·S· *A*, misera p·n·a·e·b·p· *C*, misera n·e·a·b·p· *T*, etc· *B* ‖ 4 LITIGAT] li· *B* | inridet *AV* | ⟨nunc⟩ chremes *V* | quia *V* | dixit *TC* ‖ 5 gly· *B* ‖ 6 ⟨chremes⟩ indignum chremes *C*, indig cre *B*, i·c· *T* | ad eum bene *V* ‖ 7 nuptias *A* | deterrendus *ed. pr.*: deserendus *AB*, -dum (*corr. m. 2*) *V*, deferendus *TC* | interurbet *A*, interturbat *T* ‖ 8 ⟨et⟩-iam *B* | praeceptorem *TC* ‖ 9 fit causa *A* | cur] quare *V* ‖ 10 quod] quia *V*, *om.* *T* | ei lis] tilis *A*, telis *V*, eius *TC* | incendatur *V* | a — 11 hospite *om.* *ATC* (*v. infra*) ‖ 11 ducendi uxorem *V* | qua *A* | aticam *B*, athicam *C* | uitiauerit *ex* -rat *corr.* *C*; *hic* *T* *add.*: a critonem hospitem ‖ 12 QVIS — VENIT] etc· *B* ‖ 13 enim *TC* | motus *A* ‖ 15 dicimus *om.* *B* ‖ 16 ecce illum quidam *B* | uolunt *AV* ‖ 17 ipsa domo *TC* | ostendat *V* ‖ 18 ELLVM *add.* *Schopen* | quasi *om.* *C* ‖ 19 uolunt *add.* *dett.* ‖ 20 sic *om.* *TC* ‖ 21 ellus *ex* -um *corr.* *C* ‖ 22 en ⟨et⟩ *A*, an *T*

5 CONFIDENS confidentem hic pro constanti, non mala significatione posuit. 6 CATVS callidus, doctus. 7 ⟨CATVS⟩ ardens *παρὰ τὸ κάειν*, unde Cato dictus; ingeniorum etenim igneus uigor est.

856 **15** 1 VIDETVR ESSE QVANTIVIS PRETII ad magnitudinem refertur 'quantiuis', ⟨non⟩ ad paruitatem pretii. 2 *Et* totum oratorie: scite enim locutus est. 3 Sed interest inter 'quiuis' et 'quantiuis'; nam alterum contemptionis est, alterum laudis.

857 **16** TRISTIS ad laudem interdum sumitur, non ad amaritudinem 'tristis'. Cicero (*in Verr. I 10, 30*) 'iudex tristis et integer'.

859 **18** GLYCERIVM SE SCIRE CIVEM ESSE ATTICAM bene: constanter ad ea, quae locutus est, 'scire se' dixit.

860 **19** 1 DROMO DROMO commotus ira et dolore nihil dicit, nisi lorarium repetendo saepius uocat. 2 VERBVM SI ADDIDERIS bene, quia omnia praesente socero contra nuptias loquitur.

861 **20** 1 AVDI OBSECRO plerumque a uerberandis uel indulgentia †loquitur uel mora. 2 SVBLIMEN id est sublime, per altum. 3 QVANTVM POTEST hoc est celerrime, quia

2 caụtus *V* | calidus *C* ‖ 3 CATVS *add. Schoell* | parato ole in *A*, parato clein *B*, paratodem *C*, paratotleut *T*, *παρα το ολεμ V*; *παρα το καιω ed. pr.* ‖ 4 igneus uirorē *AB*, ingenuus (-nius *T*) uigor est *TC*, *ingeniorum igneus uigor*ē *V* ‖ 5 Videbitur esse *AT*, *om. B* | PRETII *om. B* ‖ 6 quantiuis — 8 quantiuis *om. B* | non *add. Steph.* | prauitatem *C* ‖ 7 Et] ad *T* | oratoris *AC*, orationis *T* | locutus *ex corr. C* ‖ 8 inter*est inter V* | quiuis] quamuis *TV* | nam] non *T* | alterum *T*, alter *rell.* | contentionis est *A*, est contentionis *TC* ‖ 9 alterum *T*, alter *rell.* ‖ 10 interdum *om. B* ‖ 11 Cicero — 12 et *om. T* ‖ 12 interier *T* ‖ 13 GLYCERIVM *om. B* | scire se *B* | esse ciuem athicam *C*, ciuem e · a · *T*, etc · *B* ‖ 14 ⟨et⟩ constanter *B* | que ⟨se⟩ *TC* | locutus es scire *A*, locutus (est *add. T*) conscire *TC* | dr̃ *C* ‖ 15 dromo diximo comotira *A* | nihil *sscr. C* ‖ 16 dr̃ *C* | corarium *C*, ior- *T* | VERBVM *om. B* ‖ 17 quia (qui *BCV*) omnia (*in mg. V*)] quoniam *Schopen* ‖ 19 plerum *B* | uel indulgentia petitur (*post* mora) V^1, uel indulgentia loquitur *TC* (*dett.*), *om. AB*; inuocatur *vel* imploratur? ‖ 20 Sublime *A*, sublimem *TCV*, *om. B* | id est] in *B* | sublimeṇ *C*, *om. T* ‖ 21 potes *V*, p · *B* | id est *B*

segniores se ostendunt serui ad puniendos conlibertos, scilicet mora ueniam captantes indignantium dominorum.

862 **21** 1 QVIA LVBET hoc sensu et supra dictum est (*I 3, 8—9*) 'ut, si libitum fuerit, causam ceperit, quo iure quaque iniuria'. 2 QVIA LVBET Dauo dicit, RAPE INQVAM Dromoni.

863 **22** SI QVICQVAM INVENIES MENTITVM ME OCCIDITO hic plus ⟨quam⟩ supra (*I 2, 28*) dixit; ibi enim 'uerbera' dixit, nunc 'occidito'.

864 **23** COMMOTVM citum, celerem.

865 **24** 1 QVADRVPEDEM C. utrum genus ligaturae sic dicitur 'quadrupes' an 'quadrupedem' ut feram? 2 An 'quadrupedem' id est: cum pedibus et manibus? 3 An 'quadrupedem' pro ceruo ac fugitiuo posuit? sic Vergilius (*Aen. VII 500*) 'saucius at quadrupes n. i. t. r.' 4 CONSTRINGITO mire: ne quid fiat tragicum in comoedia, usque ad uincula ira progreditur nec quicquam temptat ulterius.

866 **25** SI VIVO TIBI qui certa minari uolunt, incertam faciunt uitam suam.

867 **26** ERVM QVID SIT P. F. 'erum' et 'patrem' cum in-

1 segnitiores *C*, seniores *T* | *puni*endos *V*, seruiendos *A* | collibertos *B V*, conliberos *C*; conseruos *Westerh.* | mora scilicet *B* ‖ 3 iubet *TC*, libet *A B V* | sensus *T* | ut *TC* ‖ 4 ut] aut *V* | si *om. C* | causa *A* ‖ 5 quaque] qa (i *supra*) *A*, qua *B V*, q· *T* | iubet *TC*, libet *V* | RAPE — 7 INVENIES *om. B* | inquam ⟨·i·⟩ *V* ‖ 7 si quicquam *in ras. V*[2] | inuenias *C*, in·u· *T* | me men· *B*, me *C*, m· *T* | hic — 9 occidito *om. C* | hic̃ *T* ‖ 9 plus — uerbera *W.*: plus dixit tibi enim uerbera supra *codd.* ‖ 10 ceberem *A* ‖ 11 c.] cura *A T C V*, *om. B* | utrum *om. T* | genus *om. TC* | ligare sic̃ dixit *T* ‖ 12 quadrupedes *C* ‖ 13 manibus et pedibus *B* ‖ 14 ceruo] seruo *V*; *cf. Festus s. v.* Seruorum dies | posuit *C V*, pōit *T*, ponit *A B* | sic] ut *TC* ‖ 15 at] ut *B*, ad *T* | quadrupedes *C* | n·i·t·a· *TC*, etc· *B* ‖ 17 ūs ad *B* | quicquam *Steph.*: quoquam *A*, (*ex* quoque *corr.*) *C*, quoque *B T*, q°q^u *V* | tentat *B V* ‖ 18 alterius *A B* ‖ 19 uolunt *om. T* ‖ 20 suam *om. T* ‖ 21 ERVM — F. *om. B* | herum *T C V* | P. F.] fallere & i·p· *V* | erum — 241, 1 Et *om. C* | herum *T V*

genti pronuntiatione dicit. et alibi (*Ad. I 1, 30—31*) 'nam qui mentiri aut fallere i. p., au. t. m. a. c.'

868 **27** NE SAEVI TANTO OPERE 'ne' imperatiuo magis quam coniunctiuo adiungitur, ut Vergilius (*Aen. VI 544*) 'ne saeui, magna sacerdos'.

869 **28** 1 PIETATEM GNATI ἔλλειψις, deest enim 'uides' aut quid tale. et est ironia pro: impietatem. 2 *Et* uide inuidiam quasi parricidam accusantis: non enim 'pudorem' dixit, sed 'pietatem'.

870 **29** TANTVM LABOREM C. σύλληψις, assumendum est enim extrinsecus 'me'.

3.

872 **1** 1 QVIS ME VVLT P. P. EST hic accusatio est, quae soluitur defensione: in eo quod ad amorem pertinet, per concessionem, in eo quod ad Critonis personam, per coniecturam. 2 QVID AIS OMNIVM ἀποσιώπησις tertia. et est ad deformationem personae. 3 *Et* est irati familiaris ἀποσιώπησις, cum pro dignitate peccati non inueniat conuicium. 4 *Et* 'quid ais' non est interrogantis sed inuehentis. 5 *Et* est ἔλλειψις multa significans, quod ait 'omnium'.

2 mentiri] moniti *C*, *om.* *T* | aut ⟨et⟩ *T* | fallere] f· *V* | i·p·a·u·(a·n· *T*, *om.* *V*) t·m·a·c·(e· *C*) *ATCV*, insueuit patrem etc· *B* ‖ 3 TANTO OPERE] t·o· *B*, t· *T* | imperatur *TC* ‖ 4 coniungitur *B* | ut *om.* *B* ‖ 5 saeui] se in *V* | magnas sacerdos *A* ‖ 6 pietatem nati *B*, *om.* *TC* | ellipsis *A*, elipsis *V*, eclipsis *BC*, Et hp̄ns *T* | deēē *T* | uides *om.* *T* ‖ 7 yronia *C* | impietate *codd., corr. W.* ‖ 8 patricidam *V*, particulam *C* ‖ 9 sed] si *B* ‖ 10 LABOREM C.] la·ca· *B*, l·c· *T* | syllempsis *A*, silempsis *V*, silepsis *TC*, syllepsis *B* | adsumendum *ATC* ‖ 11 me extrinsecus *B* | *hic Westerh., nescio unde, add.* Labor pro molestia ‖ 12 me uult (*ex* uel *corr.*) *C*, meruit *T* | P. P. EST] p·ē *V*, perii p·e· (*om.* *C*) *TC*, *om.* *B* ‖ 13 eo] et *T* | morem *T* | per conceptionem *TC* ‖ 14 ad] est *T* ‖ 15 OMNIVM] impiusum *C*, enim *T* | aposiopesis *BTCV*, aposio pedes *A* ‖ 17 aposiopesis *codd.* | pro indignitate *V* ‖ 18 ais] agis *A* | inuehementis *AT* ‖ 19 Et est *om.* *T* | Є·ΛΛ·Ι·ΨΙC· *A*, eclipsis *B*, elipsis *V*, *** *TC* | quid ais *C*, quid a· *T*

874 3 QVASI QVICQVAM IN H. I. G. D. P. quam quod fecit, quam quod peccauit.

875 4 AIN TANDEM C. G. E. quaerit Probus 'ain' quae pars orationis sit et an una sit. est autem 'ain' quasi aisne. 2 *Et mire, quasi ipse dicat, quod Dauus dixerat.* 3 Ergo 'ain' percontatiuum uerbum est. 4 TANDEM pro tamen. 5 ITA PRAEDICANT ⟨'praedicant'⟩ artificiose pro dicunt posuit: adeo in hac re uehementer commotus senex hoc ipsum repetit 'praedicant' per iracundiam. et ita est ἐν ἤθει, ut repetantur uerba, in quibus arguitur impudentia.

876 5 1 *Et* 'confidentia' modo pro audacia et pro improbitate, ut in Phormione (*I 2, 73*) 'homo confidens'. aliter hic supra 'confidens' pro constanti et graui (*V 2, 14*).

2 Ergo confidentia interdum in mala significatione, interdum in bona significatione ponitur; sed fiducia semper in bona significatione ponitur.

877 6 1 NVM COGITAT Q. D. amens est, qui nesciat quid dicat, amentior, quem non paeniteat facti sui. 2 NVM COGITAT QVID DICAT quia iniuriarum se alligat. 3 NVM FACTI PIGET quia 'praedicant' dicit, non 'dicunt'. 4 *Et*

1 QVASI] q· *B* | quiquam *A* | in h·t·g·d·p· *V*, in h·i·o·d·p·q· *C*, in hunc gra· *B* | quod] quid *A*, *om.* *TC* ‖ 2 quod *om.* *ATC* ‖ 3 ain *ex corr.* *C* | ⟨q·⟩ c·g·e· *T*, ciuis glycerium est *V*, etc· *B* | Probus] ꝓb *B* | quae parationis fit *A* ‖ 4 an una sit *TC*, ain unde sit *A*, ain unum sit *B*, aịn undẹ[a] (*corr. m. 2*) sit *V* ‖ 6 percuntatiuum *B*, percontātiuum *C*, percontrarium *T* | pro taınen *A* ‖ 7 ITA *om.* *BV* | praedicant *add.* *W.* (*cf. schol. 6, 3*) | pro dic*unt* *V*, productum *T*, (~~praedicant~~ *add.*) *C* | posuit *om.* *B* ‖ 8 senex *dett.*: chremes *AC*, cremes *BT*, simo *V* | hoc] ergo *V* ‖ 9 praedicit *TC* | est ita *TC* | ЄΝΗΘЄΙ· *A*, ЄΝΗΦЄΙ *B*, ἔλλιψισ *M*[4], **** *TCV* ‖ 11 ⟨O ingentem confidentiam⟩ Et *V* (*dett.*) | modo — 14 confidentia *om.* *T* | audatia *A* | et *V*, est *ABC* | pro *2.*] cum pro *A*, tñ pro *V*, cum *BC* | (est cum) improbatione *Schopen* ‖ 13 hic *et* confidens *om.* *B* ‖ 14 [in]mala *V* | significatione *om.* *BTC* ‖ 15 ponitur significatione *T* | fidentia *A*, fidẹntia[u] (*corr. m. 2*) *V* ‖ 16 significatione *om.* *TC* ‖ 17 NVM] o ingentem confidentiam (con· *T*) non *TC* | Q.] quid *BV*, quasi *C*, q̃i *T* | D.] dicat *CV* | nescit *V* | qui dicat *C* ‖ 18 poenitet *B* ‖ 19 DICAT] d· *BT* | iniurias *B* | allegat *T* | NVM] non *V* ‖ 20 qui *B* | praedicatur (*om.* dicit) *T*

ut solent irascentes, auertit orationem a secunda ad tertiam personam, *ab ea cum qua loquebatur ad aliam.*

878 **7** 1 NVM EIVS C. P. S. V. I. 'signum' est parua quaedam significatio indicans totius rei qualitatem. 2 NVM EIVS C. P. paterno animo dicit, namque patribus uelle erubescere filios pudentesque esse familiare est. cui contrarium est (*Ad. IV 5, 9*) 'erubuit: salua res est'. 3 Hoc ergo dicit: nec timet, inquit, nec eum paenitet nec pudet.

879 **8** 1 VT PRAETER CIVIVM M. 'praeter' pro: contra ciuium morem. *nunc enim 'praeter' contra significat.* 2 INPOTENTI minus potenti. 3 Vel certe debili et deuicto.

4 CIVIVM MOREM ATQVE L. ET S. V. P. tria contempta sunt: mos, lex, imperium patris.

881 **10** TAMEN cum non dixerit 'quamuis', subiecit 'tamen'. et est figura *ἀνακόλουθον.*

882 **11** 1 ME MISERVM initium defensionis et deploratio calamitatis et miseriae, qua in amorem culpam remouet a uoluntate sua, cum pater, quod amat filius, uitium mentis dicat esse, non impulsum dei. 2 MODONE ID DEMVM SENSISTI PAMPHILE comprobatione ostendit eum esse miserum. 'demum' autem signum est tarditatis. 3 *Et* s e n t i r e dicitur, qui uix se colligit uixque animaduertit, ut alibi (*III 1, 12*) 'uix tandem sensi stolidus'.

2 ab ea *om. TC* | quo *A* | ad aliam *om. C* ‖ 3 EIVS *om. V* | c · p · f · u · i · *C*, p · s · u · i · *B*, s · p · s · u · *V* ‖ 4 significatu *A* | qualitatem] significationem *TC* | NVM EIVS] non en · *V* ‖ 5 C. P.] color pudoris *C* | uelle *om. TC* ‖ 6 est *1. om. T* ‖ 8 eum] ei *C*, *om. B* ‖ 9 VT *om. B* | CIVIVM] ci · *B* | M.] non *C*, m · a · l · et s · u · p · *T*, *om. A* | praeter pro] praeter *V*, · i · *B* | contra, ⟨ut sit: contra⟩*?* | ciui · mo · *B*, ciuium *ATC* ‖ 10 nunc — significat *om. B* | significat] fig̃ *A* ‖ 11 minus] nimis *ABTC* | debilius *TC* ‖ 12 L.] legem *BCV* | S. V. P.] sui imperium patris *B* | tria *sscr. V*[2] | contempạta *V*, concepta *C* ‖ 13 mox *BV* ‖ 14 dixere *C* ‖ 15 est figura *om. B* | anacoluthon *A*, anacolithon *B*, anacoliton *TC*, anacholuton *V* ‖ 16 ME] ẽẽ *TC* ‖ 17 qua] quia *BV*, quę *C*, q3 *T* ‖ 18 filium *T* | dicat esse uitium mentis *B* ‖ 19 non] quasi *TC* | dei *om. TC* | MODONE *om. B* ‖ 20 PAMPHILE *om. B* | miserum esse *V* ‖ 21 est signum *BT* ‖ 22 qui] quod *B* | anima aduertit *A* ‖ 23 sensisti stolide *TC*, stolidus sensi *B*

883 12 OLIM obiurgatio est, quod dictum est 'olim'. confirmationem autem per repetitionem ostendit, ut ille (*Verg. Aen. II 602—3*) 'diuum inc., d., ⟨h.⟩ e. o.'

885 14 ⟨ACCIDIT⟩ euenit, fuit.

884 13 ALIQVO PACTO quoquo modo.

886 15 1 SED QVID EGO CVR ME E. proprium est parentibus indignatione uelut abicere curam filiorum, cum destomachati fuerint. 2 SED QVID EGO A. C. M. E. *ἔλλειψις* per *ἀποσιώπησιν*.

887 16 SOLLICITO sollicitam reddo, id est contristo et perturbo.

886 15 3 CVR ME M. C. MEAM S. non 'me' sed 'meam senectutem', quod plus est et miserabilius, dicit.

889 18 1 IMMO HABEAT VALEAT VIVAT CVM I. non irascitur ut pater, sed dissimulat ut alienus, quia uehementer dolet. 2 *Et* HABEAT subauditur 'illam'.

890 19 1 MI PATER 'mi' meus. 2 *Et* principium factum a conciliatione personae. 3 QVASI TV HVIVS I. P. 'huius' se ostendens dixit, ut ille (*Verg. Aen. IX 205*) 'est hic, est animus lucis c.'

891 20 1 DOMVS VXOR L. I. mira grauitate sensus elatus est; nec de Menandro, sed proprium Terentii. 2 'Liberi

1 obiurg^s *B* ‖ 3 inc. — o.] c·d·e·(c· *TC*)o· *codd.* ‖ 4 ACCIDIT *add. Steph.* | fuit *ABV*, fuer̄ *C*, fuere *T* ‖ 5 facto quo modo *A* ‖ 6 SED — EGO *om. B* | CVR] aut *TC* | E.] ei· *AV*, et *TC*, excrucio *B* ‖ 7 indignationē uelut *A*, ″indignatione ″*uelut V* ‖ 8 fuerunt *B* | A. — E.] a me· *C*, a·c·m·a·e· *T*, animo cur me ex· *B* | ЄΛΜΙΨΙϹ ꝑ ΑΠΟϹΙΩΠΗϹΙΝ· *A*, eclipsis per aposiopesin *B*, elipsis per aposiopesim V^2, e per aposia *C*, * * * parapōīta *T* ‖ 10 solliciti *TC*, solli· *B* | sollicitum *TC* | id est *in ras.* V^2, idem *C* | centristo *A*, contristo^v *V* ‖ 11 conturbo *B* ‖ 12 ME M. C.] me macero cur *V*, mea *C* | S.] senectutem *B*, sed *C*, et *V* ‖ 13 prius *C* | miserabilis dixit *T* ‖ 14 HABEAT] h· *B* | VALEAT] ua· *B*, *om. C* | VIVAT] ui· *B* | CVM] c· *V* | I.] il· *B*, ul' *C* ‖ 17 MI PATER *om. B* | factum principium *B* ‖ 18 consolatione *T*, con(ci)solatione *C* | personae″ ⟨poetae″⟩ *B* | QVASI — P. *om. B* | quas *A* | I.] m·d· *C*, 9i *T* ‖ 19 ostendens se *TC* | dicit *T* | est animus hic est *TC* ‖ 20 c.] con· *B*, ·ō *A*, contemptor *V* ‖ 21 uxor domus *V* | li·in· *B*, liberi in *V* ‖ 22 ⟨et⟩ liberi *TC*

inuenti' dicit, cum unus esset; sed inuidiosius 'liberi'. 3 *Et* 'inuenti', non 'geniti', secundum illud (*III 2, 26*) 'hoc ego scio, neminem p. h.' 4 Addidit 'domus', non 'lupanar'. 5 Oratorie de uno pluraliter loquimur.

892 21 VICERIS uerbum est eius, qui uix sibi extorquet, ut abiciat curam, et proprium patribus ac familiare iratis.

893 22 PATER LICETNE P. titubans et balbutiens oratio pudore et conscientia.

895 24 AT TAMEN DICAT SINE AGE DICAT hoc totum non ex animo permittentis, sed cum stomacho patientis est.

896 25 1 EGO ME AMARE H. F. *ἀμφιβολία τῆς ἐρωμένης.* 2 HANC FATEOR bene 'hanc' dicit, non 'Glycerium', cuius in nomine offenditur senex, nec 'peregrinam', ignominiam scilicet uitans. 3 SI ID PECCARE EST FATEOR noli, inquit, me incusare, quoniam amo; amantem enim nemo incusat, ut febricitantem nemo potest incusare, cur febricitet. sed amare, inquit, si putas esse peccatum, fateor me etiam hoc peccasse. mire igitur et subdefendit culpam et assensus irato est. 4 FATEOR ID QVOQVE 'me peccare' scilicet. 5 SI ID PECCARE EST 'peccare': quia amor deus est, non uoluntas.

1 dicit — 2 inuenti *om.* *T* | inuidiosum *C* ‖ 2 non geniti] ingeniti *B* ‖ 3 hic *T* | p. h.] peperisse hic *B V* | additur *V* ‖ 4 denuo *V* | pt *B* | loqu*itur* *V* ‖ 5 Visceris *A*, ni reris *C*, *om.* *T* | eius] id *T* ‖ 6 ut] vel *C* | curat *B* | patrib*us*⟨ė⟩ *V* | iratis *V* ‖ 7 PATER *om.* *B* | P.] pauca lo· *B*, *om.* *V* ‖ 8 ⟨prae⟩ pudore *Schopen* ‖ 9 TAMEN] tantum *B* | siue *V* | non *om.* *B* ‖ 10 *per*mittentis *V*, -tibus *T* | est *om.* *C* ‖ 11 EGO ME *om.* *B* | ne *A* | amare · h · S; *A*, hanc a · fateor *B* | amfibolia *AB*, amphibolia *V*, afibologia *T*, amphibologia *C* | THCЄPωmen; Є · C · *A*, THCHPOmen · e · c · *B*, ****me nec *TC*, *** e · c · *V* ‖ 13 in *V*, *om.* *B* | nec] ñ *A* ‖ 14 pec · *B* ‖ 15 noli] mali *C*, ñ÷ *A* | inquid *AT* | ⟨de⟩ me *A* | accusare *V* | quoniam *B*, quã *A*, quia *TCV* ‖ 16 nemo *1.* *om.* *TC* | accusare potest *TC* | cum^{r} *V* ‖ 17 febriciter *C*, -tũ *T* | amore *C* | putes *V* | peccatum esse *TC* ‖ 19 adsensus *A* | irato *om.* *T* | est] ad te *C*, et de *T* | ID$^{\text{uel re}}$ QVOQVE me] me id quoque *ATC*, id quoque *V* | peccato *A* ‖ 20 ID *sscr.* *C*[1] | PECCARE] P· *A*, quoque peccare *TC*, *om.* *B* | quia] quare *C* | deus] dictus *T*

897 **26** 1 TIBI PATER ME DEDO bene 'dedo' quasi hostilia et contraria uolenti, nam d e d i t i o in hoste fieri solet. 2 QVID VIS ONERIS IMPONE IMPERA exsecutus est translationem oneris dicendo 'impone' et 'feram'.

898 **27** 1 VIS ME VXOREM D. H. V. A. quod unum est, duo fecit, ut ostendat se non posse sufferre. 2 VT POTERO FERAM obsequium sine uoluntate ostendit. et multum ualet sub Chremetis praesentia haec confessio ad recusandas nuptias.

899 **28** 1 VT NE CREDAS pro ut non. 2 ALLEGATVM adhibitum. 3 HVNC SENEM Critonem scilicet. 4 *Et* non 'Critonem' sed 'senem' dicit, ut de hac appellatione pondus adiceret testimonio.

901 **30** 1 AEQVVM POSTVLAT DA VENIAM artificiose interponit loquentem Chremem, quem uolens usque ad cognitionem filiae retinere non facit irasci Pamphilo ob contemptum filiae suae et propter hoc abire de medio. 2 DA VENIAM concede et indulge.

900 **29** SINE PATER 'ut me purgem', non 'adducam'.

902 **31** AB HOC ME FALLI COMPERIAR o paterna pietas! ipse accusator est et redargui se cupit.

903 **32** PAVLVLVM S. S. E. P. s u p p l i c i u m dicit ipsam accusationem.

---

1 tibi patet me *C*, t · pri̅ · m · *T*, *om.* *B* | bene dedam *ATC*, *om.* *V* ‖ 2 et] in *T* | nolent *C* | inhoneste *TC* ‖ 3 ONERIS] ho · *B* | IMPONE IMPERA *om.* *B* | IMPONE — oneris *om.* *T* ‖ 4 honeris *B* | dicendo] dedo *C* | impone] impero me *T* | et feram *W.*: impera *codd.* ‖ 5 VXOREM *om.* *B* | D. — A.] du · h · u · a · *V*, d · h · u · et *TC*, ducere uis amittere *B* | est *om.* *B* ‖ 6 posse ferre *BTC* ‖ 8 confectio *C* ‖ 10 CREDAS *om.* *B* | pro *om.* *T* ‖ 11 HVNC *om.* *B* | scilicet *om.* *BC* ‖ 14 pos · *B* | ad ueniam *C*, *om.* *B* ‖ 15 loquentem chremetem *BTC*, chremem loquentem *V* | recognitionem *B* ‖ 16 tenere *T* | conte*mp*tum *V* ‖ 17 propter *Rabbow*: post *codd.* ‖ 18 et *om.* *T* ‖ 19 PATER — purgem *om.* *AB* | ut me] id est (*sscr.* *C*) *TC* ‖ 20 Ad hoc *TC* | felli *A* ‖ 21 et ⟨ut⟩ *B*, ⟨ut⟩ et *A* | redarguit *A* ‖ 22 PAVLVLVM] pamphilum *C*, *om.* *B* | S. — P.] s · s · et *V*, t · p · *TC*, sup · *B* | ⟨d ·⟩ dicit *A*, dicit ⟨ḍịc̣⟩ *V* ‖ 23 accusationem ipsam *B*

4.

904 **1** 1 MITTE ORARE VNA HARVM QVAEVIS C. hic in scaenam progreditur Crito, in cuius uerbis non modo quod ipse promittit, sed etiam quid ei Pamphilus dixerit, demonstratur. et hic omnino error omnis aperietur fabulae.

2 MITTE O. V. H. Pamphilo dicit. 3 *Et* dicendo 'una harum' ostendit multas esse causas et iam pares esse magnitudine dicendo 'quaeuis'.

906 **3** 1 ANDRIVM EGO C. bonum initium cognituri filiam, itaque compendii causa non laborat de agnitione personae Critonis, ut ab eo facile doceri possit. 2 SALVVS SIS CRITO ne laboret ad persuadendum, miro compendio poetae iam Crito notus est Chremi.

907 **4** 1 QVID TV A. I. 'insolens' insuetus, insolitus. Cicero (*pro Deiot. 2, 5*) 'moueor etiam loci i.', Sallustius (*Hist. IV fr. 57 M.*) 'insolens uera accipiendi'. *'insolens' et arrogans intellegitur.* 2 Qui praeter legem agit humanam et naturalem, insolens dicitur. Cicero (*pro Marcello 3, 9*) 'in uictoria, quae natura insolens et s. e.'

3 EVENIT SED HICINE EST SIMO pudet fateri propter hereditatem uenisse. et uide ipsum esse, qui dixerat

1 ORARE — C.] me etc · *B* | HARVM] h · *TC* | QVAEVIS] q · u · *CV*, q3 u · *T* | scena *TC* ‖ 3 promitte *A*, promittat *V* | etiam] et *C* | quid *V*, quod *ATC*, *om. B* | dixerat *T* | demonstratur *om. B* ‖ 4 omnino] omnia *TC* | error — 5 Pamphilo *om. TC* | omnis error fabulae aperietur *B* ‖ 5 MITTE — Et *om. B* | O. V. H.] orare una harum *V* ‖ 6 esse multas *C* | etiam *BCV*, et *T* | esse *om. V* ‖ 8 andrium *in ras. V*[2] | EGO C.] ego crito *B*, e · cri · *in ras. V*[2], ego *ATC* | agnituri *TC* ‖ 9 causas *A* | agnotione *C* ‖ 10 posset *A*, possunt *C* | sis *chreme V*, s · c · *T*, *om. B* ‖ 11 compendio *ex* -iū *corr. A* ‖ 12 iam *in ras. V*[2] ‖ 13 QVID — I. *om. B* | A.] ath · *C*, athenas *V* | I.] ī *T*, *om. CV* | insolens *om. AT* | insuetus] insultus *A* ‖ 14 etiam moueor *TC* | loci i.] locu *B*, locus *in ras. A*, loci *TC*, loci insolentia *V* ‖ 15 insolens *2. om. TC* ‖ 16 adrogans *A* | prae*ter V* ‖ 17 insolens *om. C* ‖ 18 quae] quod *TC* | s. e.] s · *C*, superba est *V*, *om. T* | 19 hiccine *TCV*, hic me *A*, hic *B* | SIMO] si · *B* | propter *om. TC* ‖ 20 uidet *TC* | que *TC* | dixerit *B*

supra (*IV 5, 19—20*) 'clamitent me sycophantam, h. p., m.'

909 **6** ITANE HVC PARATVS id est subornatus et compositus dolo.

910 **7** 1 TVNE INPVNE H. F. mire acriter aggressus Critonem dilatauit incusationem et generalem fecit uirtute oratoria, quae δεινότης dicitur. 2 TVNE HIC id est Athenis, ubi delicta uindicantur.

911 **8** IN FRAVDEM INLICIS inligas, unde Vergilius (*Ecl. VIII 73—74*) 'terna tibi haec primum t. d. c. l. c.'; licia enim dicta sunt quasi ligia.

912 **9** 1 SOLLICITANDO ET POLLICITANDO EORVM ANIMOS LACTAS hinc etiam oblectatio dicitur. 2 LACTAS quasi teneros animos. lactare est dulcedine aliqua tenere, ad persuasionem inducere, unde et delectare et oblectare dicimus.

913 **10** 1 AC MERETRICIOS A. N. C. uide oratorie agi: ut grauius Critonem accuset, Simo nunc defendit filium, quem iamdudum increpuerat. 2 AC MERETRICIOS AMORES peius lenocinio crimen ingessit, non amicam facere de mere-

1 clamitent (e *ex* a *corr.*) *A*, clamitant *C* | sycofantam *A*, siccophantam *B*, sicophantam *CV*, s· *T* | h. p. m.] hereditatem meretricis petere *B* ‖ 3 HVC *om.* *B* | paratus ⟨aduenis (a· *T*)⟩ *TC* | id est] inpune *B*, *om.* *T* | compositor doli *C*, compoisio *T* ‖ 5 impu· *B* | H. F. *om.* *TC* | adgressus critonem *A*, critonem aggressus *TC* ‖ 6 dalatauit *B* | in accusationem *C* | facit *C* | uirtutē oratoriā *AB*, uirtutem oratoriam *V* ‖ 7 quae *om.* *TC* | ΔΙΝΟΤΗC *A*, ΔΔΗΟΤΗC *B*, δινότησ M^4, *** *V*, *om.* *TC* | tene *T* | HIC] huc *B*, h· *CV* | idem *C* ‖ 8 uendicantur *C* ‖ 9 ⟨et⟩ in fraudem *T*, *om.* *B* | illicis (illius *B*, illicitis *T*) illigas *BTCV* ‖ 10 t·d·c·b·c· *TC*, triplici diuersa colore licia circumdo *B* ‖ 11 dicta *D* (*ed. pr.*): hic *AB CV*, hīc *T* | *sunt* *V* ‖ 12 SOLLICITANDO — 13 dicitur *om.* *B* | ET POLLICITANDO *om.* *C* ‖ 13 hic *TC* | oblatio *TC* | LACTAS *om.* *TC* ‖ 14 est *om.* *TC* | ad *sscr.* C^1 | ac persuasione *Wieling ap. Westerh.* ‖ 15 unde ⟨oblectacio⟩ *B* ‖ 16 AC — N. *om.* *B* | meretritios *A* | A.] amores *CV* | N. C. — AMORES *om.* *T* | N. C.] nūc *C* | C.] conglutinas *B* | uide] inde *C*, bene *V* | amatorie *bis* *B* | agit *CV* ‖ 17 grauius] magis *V* | accusēt *C* | defendat *C* ‖ 18 increpauerat *C* | AC *om.* *B* | meretricis *A* | penis *A* ‖ 19 crimen ingressit *C*, ingessit crimen *B* | ⟨et⟩ non *V* | meretriges et coniugem *A*

trice, sed c o n i u g e m. 3 NVPTIIS CONGLVTINAS hoc grauius est lenocinio.

914 **11** 1 METVO VT S. H. 'ut' ne non. Lucilius (*l. inc. fr. 136 M.*) '⟨me⟩tuam, ut memoriam retineas'. 2 *Et* bene 'hospes' ait, non 'homo' uel 'Crito': est enim ⟨in⟩ ipso nomine causa diffidentiae.

915 **12** 1 NON ARBITRERE id est non arbitreris. 2 BONVS EST HIC VIR cum pondere et distinctione inferendum. 3 HIC SIT VIR B. 'hic' per ironiam: nec uirum nec bonum esse dixit. 4 HIC VIR SIT B. mire poeta, cum oportuerit Critonem inimiciorem Chremi esse quam Simoni, sic rem inducit, ut ei sit notior, contra quem maxime uenerat, atque ab eo defendatur magis, ut res progredi ad catastropham possit.

916 **13** IN IPSIS N. in ipso articulo nuptiarum.

917 **14** VT VENIRET ANTEHAC N. plerumque casus imitatur industriam et hinc saepe fit, ut etiam sedulo facta suspecta sint.

919 **16** SYCOPHANTA hoc est, quod minime uoluit sibi dici Crito, nam ita locutus est (*IV 5, 19—20*) 'clamitent me

1 nup· *B* | conglu· *B*, con· *T* ‖ 3 METVO *om. B* | s·h· *A*, sub· *B* | lucius *B* ‖ 4 metuam *Bentley*: tuam *AV*, tu iam *BTC* | retinebas *BTCV* ‖ 5 ait] at *C* | uel] non *B* | in *add. Schopen* ‖ 7 arbitere *V* | id est *dett.*: iam *AB*, et *TC*, *om. V* | non] nunc *TC* | arbitraris *ABTC* ‖ 8 ur (i *supra*) *A* ‖ 9 *sit u*·b· *V*, sit uir bo *B*, sit bonus (b· *T*) *TC* | hic *om. B* | yroniam *C* | ne bonum *B* ‖ 10 HIC — B. *om. C* | u (i *supra*) s·bo· *B*, u·s· *T* ‖ 11 inimitiorem *A*, inimiciciorem *in ras.* V^2, inimicitiorem *C* | esse] chritonem *TC* | simonem *C* ‖ 12 induci^t *V* | ei *post* notior *C*, *om. T* | *ue*nerat *V* ‖ 13 progredi ad] progrediatur *C*, -ditur *T* | catastrofam *A*, catastrophan *B*, catastr^{a}fon *C*, catastrafon *T* ‖ 14 possit *ex* posuit *corr. C* ‖ 15 N.] nuptiis *TCV*, ·N; uetus *A*, *om. B* ‖ 16 VT VENIRET *om. B* | N.] numquam *B*, *om. TC* | imitatur *om.* V^1 ‖ 17 industria⟨m imitatur (*in mg. m. 2*)⟩ *V* | etiam] quam *T* ‖ 19 sicofanta *A*, sichophanta *B*, sicophanta *TV*, sicophantam *C* | quod *om. T* | uolet *TC* | dici sibi *V* ‖ 20 est] est supra (*in ras.*) ut (*in mg.*) V^2, ut *ABTC*

sycophantam, hereditates p., m.' 2 HEM principium iracundiae: audiuit enim, quod maxime uitabat, nam ait supra (*IV 5, 19*) 'c. m. s.' 3 SIC CRITO EST HIC MITTE hic Chremes traducit illum ab iracundia dicendo sic eum esse. Menander '*οὕτως αὐτός ἐστιν*'. 4 *Et* recte, quia naturae ignoscitur, uoluntati non.

920 17 SI MIHI PERGIT QVAE VOLT DICERE grauiter et mature.

921 18 1 EGO ISTAEC MOVEO AVT CVRO est enim sycophantae perturbare rem bonam et curare malam. hoc ergo dicit cum *ὑποκρίσει*: ego haec turbo aut cogito, quemadmodum tu dicis, Simo? 2 NON TV TVVM M. AE. A. F. 'malum feres': non filium, sed amorem in filio significat. an quia iratus est? 3 *Et* quaere, an conueniant haec uerba pro Pamphilo uenienti. immo enim conueniunt; nam quanto magis dissimulat fauorem, tanto plus acquirit ad ea, quae loquitur.

922 19 IAM SCIRI P. addidit et temporis celeritatem et magna maturitate dixit.

923 20 ATTICVS QVIDAM N. F. haec pars argumenti est, quae et supra (*I 3, 16*) iam dicta est.

1 sycofantam *A*, sicophantam *CV*, sycophanta *B*, s· *T* | p·n· *V*, pe·m· *B*, *om.* *TC* | HEM — 2 uitabat *om.* *TC* | hem *V* | ait *W.*: ut *codd.* ‖ 3 s.] si· *V*, *om.* *ABTC* | sic ⟨me⟩ *C* | hic est *in ras.* V^2, hic *C* | MITTE *om.* *B* ‖ 4 reducit *T*, inducit *C* | ab iracundia illum *B* | eum sic *C* ‖ 5 Menander *om.* *B* | οτογ̇ artoc; ЄT TIN; *A*, *οὐτοσ αὐτὸσ ἐστὶν* M^4, * * * * *V*, *om.* *BTC* ‖ 6 non ⟨item⟩ *Steph.* ‖ 7 SI] sed *C* | QVAE] quod *C* | uult *CV*, u· *T* ‖ 9 ISTAEC] ista hec *C*, ista et *V*, insta hęc *A*, i·h· *T* | moneo *CV*, m· *T* | AVT] et *V*, h· *T* | sicofante *AV*, sicophante *C* ‖ 10 rem *om.* *V* | bona *V* | mala *V* ‖ 11 igitur *TC* | dicitur *T* | cum] cur *TC* | ΥΠΟRPICЄI *AB*, *ὑπόκρισει* M^4, * * * *ei *V*, * * * * *T*, *om.* *C* ‖ 12 tuum m·e·a·f· *AV*, nuj̃ me·a·f· *C*, te m·e·a·f· *T*, feres *B* ‖ 14 est *in ras* V^2 | Et *om.* *V* | quaere *W.*: querere *AB*, quare *C*(*T*?), quaerēs *V*; quaeritur *Steph.* ‖ 15 pro *om.* *TCV* | ueni⟨am pet⟩enti *Teuber* | uno enim *C* ‖ 16 fauore *B* ‖ 17 adquirit *AV* | adeo *TC* | qui *T* ‖ 18 Iā *ex corr.* *A* | P.] po· *B*, *om.* *TC* | celebritatem *V*, sceleritatem *C* ‖ 20 Acthicus *C* | QVIDAM N. F. *om.* *B* | qui *T* | dicta est *W.*: dicte *A*, dicta *BCTV*

924 **21** FORTE ADPLICAT 'adplicat' proprie de naufrago in litus eiecto atque egenti.

925 **22** 1 PRIMVM AD C. P. quid est 'primum'? an quia postea mortuus est? 2 FABVLAM IN. aut ad comoediam rettulit 'fabulam', quia f a b u l a comoedia est et quia argumentum quasi f a b u l a e narratur, aut certe ad irrisionem narrationis dicit; etenim 'olim' fabulae proprium est, ut Horatius (*serm. II 6, 79—81*) 'olim rusticus urbanum murem mus paupere fertur accepisse cauo, ueterem uetus hospes amicum'.

926 **23** 1 ITANE VERO OBTVRBAT si subdistinguit, i n t e r s t r e p i t accipe, sin distinguit, e u e r t i t intellegas. 2 ITANE VERO OBTVRBAT potest 'itane uero' subdistingui et sic cum comminatione inferri 'obturbat'.

927 **24** IBI AVDIVI EX ILLO magna confirmatio ueritatis est.

928 **25** 1 NOMEN TAM C. T. non negantis est, sed difficile se dicturum ostendit. 2 PHANIA hoc ita dicit Crito, ut nemo audiret, scilicet adhuc dubitans an ipse sit. 3 HEM sunt qui putent Simonem dicere irascentem filio Critonem submonenti.

929 **26** 1 PERII hoc Pamphilus propter iracundiam patris. an Chremis est dolentis uel eius mentionem uel quod in

1 Forte applicat *TCV*, *om.* *B* | applicat *V*, aplicat *B*, *om.* *TC* | proprio *B* | naufragio *TC* | in littus *V*, in lites *C*, inlitit *T* ‖ 2 iniecto *TC* | atque agenti *C*, *om.* *B* ‖ 3 AD C. P.] a · c · p · *V*, ad chrisidis patrem *TC*, *om.* *B* | quid *V* ‖ 4 postera *TC* | est *om.* *ABV* | IN. *om.* *ATCV* | ad *om.* *C* ‖ 5 q^{a}/// *V* | est] e *V* ‖ 6 inrisionem *AV*, iussionem *T* | narrationes *T* ‖ 7 dixit *V* | olim olim proprium fabulae *B* | ut oratius *V*, *om.* *B* ‖ 9 paupere *om.* *TC* | effertur *TC* ‖ 11 ITANE VERO *om.* *B* | obturbant *V* | si — 12 intellegas *in mg.* V^2 | sic *B*, *om.* *C* | intrestripit *C*, *om.* *T* ‖ 12 si non V^2 | auertit V^2 ‖ 13 ITANE — OBTVRBAT *om.* *V* | ob · *BC*, o · *AT* | potest] p̃ter *T* | uero itane *B* ‖ 14 comunicatione *C* | inferri *om.* *T* ‖ 15 IBI] id *V* | au · ex il · (i · *T*) *BT* | ueritas *AV* ‖ 16 NOMEN *om.* *B* | C. T.] cito tibi *C*, c · t^{i} *T*, cito *B* ‖ 17 ⟨faniam⟩ ostendit *V* | fania *AV*, fama *B*, phannia *C* ‖ 18 $\overset{ita}{\text{ipse}}$ C^1 | hem *V* ‖ 19 putant *CV* | sermonem *TC* ‖ 20 submonenti *V*, submouenti *C* ‖ 21 propter *Schopen*: post *codd.* | ⟨post⟩ patris *A* ‖ 22 uel *1.*] est *T* | eius *ex* ciuis *corr.* V^2

filiam paene peccarat? 2 VERVM HERCLE O. hoc adhuc cunctanter est dictum et ideo indiget confirmationis.

930 **27** 1 RHAMNVSIVM SE 'Rhamnusium': Piraeum, Rhamnus et cetera huiusmodi maritima Atticae proprie intellegenda sunt. 2 R h a m n u s pagus Atticae est.

931 **28** 1 MVLTI ALII IN ANDRO hoc testimonium c a e c u m dicitur; testimoniorum enim modus duplex est: m a n i f e s t u s et c a e c u s. m a n i f e s t u s est, qui certos testes et praesentes habet, c a e c u s, in quo multitudinem aut ciuitatem dicimus scire, ut Cicero (*cf. in Verr. II, II 59, 146; II, III 64, 149; de imp. Pomp. 11, 30*) 'testis est tota Sicilia', quod tamen audientem consternat. est etiam in c a e c o iusiurandum, tabulae absentesque personae.

932 **29** CVIAM IGITVR uetuste 'cuiam', quod omnibus generibus et casibus seruit.

933 **30** 1 ARRIGE AVRES P. translatio a pecudibus, quibus intendit accipiendam esse uocem. 2 ARRIGE A. P. hoc Simo uidetur dicere, ut alii putant, ipse sibi Pamphilus.

934 **34** 1 NORAM ET SCIO 'noram' Phaniam, 'scio' fratrem fuisse. ergo et ad personam et ad rem rettulit.

1 poene *A* | o. *om.* *BTC* | hoc ⟨est⟩ *T* | adhuc *om.* *B* ‖ 2 cunctanter] ī evm totum *C*, meutōtū *T* | dictum est *B* | indiget *om.* *V* ‖ 2 Rānusi uerserā nusiū pireū *A*, Ram · rannusium pirreum *B*, rhannusium se rhannusium pireum *V*, Panūsium (ranûtiū *T*) Serānusium · (seran- *T*) Pireum *TC* | r^h^amnus *A*, rannus *BTC*, rhan⟨nus pagus atticae et ē rhan(*in mg. m. 2*)⟩nus *V* ‖ 4 et — 5 Rhamnus *om.* *TC* | ATTICE *A*, atticae (*sscr.*) *V*² | propria *BV* ‖ 5 rhamnus *A*, rannus *B*, rhannus *V* | attice *B*, atice *TC*, attica *AV* ‖ 6 in an · *B*, *om.* *C* | hoc ⟨enim⟩ *V* | caeтum *A* ‖ 7 ducitur *C* ‖ 8 est *om.* *B* | qui] quod *A* | et praesentes testes *C* ‖ 11 ⟨ET⟩ testis *T* | tantum *B* ‖ 12 a*udi*entem co*nsternat* *V* | etiam in caeco *in mg.* *V*² ‖ 13 caeco ius] cecoƶus *A* | ⟨et⟩ ius iurandum *V* | absentesque (i *sscr.*; *corr. m. 2*) *V*, -teque *T* ‖ 14 cuȝiam *C*, cū iā *T* | uenuste *TC* | cuiam *om.* *ABTC* ‖ 16 AVRES P.] aures pamphile *V*, aures pamphi *C*, aures · p *A*, a · p · *T*, *om.* *B* | translatio — 17 A. P. *in mg.* *V*² | pedibus *TC* | quibus ⟨uerbis⟩ *Steph.* ‖ 17 arri · *B* | a · p · *V*², p · a · *ATC*, *om.* *B* | hoc *om.* *C* ‖ 18 putant *om.* *B* | pamphilus sibi *B* ‖ 19 NORAM] horam *A*, nom̃ *C* | faniam *TV*, famam *ABC* ‖ 20 et *1.* *om.* *V*

935 **32** 1 MEQVE IN ASIAM P. P. bene 'in Asiam', ubi bellum non erat, sed in Graecia. 2 *Et* 'persequens' dixit perseuerationem sequentis ostendens; p e r s e q u i t u r enim, qui non desinit sequi. Vergilius (*Aen. IX 217—18*) 'multis e matribus a. p.'

937 **34** 1 VIX SVM APVD ME hoc est argumentum sapientibus laetitiam uehementem in bonis moderandam, cum unus quisque gaudens ita perturbetur, ut apud se ipsum iam non sit. 2 VIX SVM APVD ME non sum apud me: consuetudine magis quam ratione dicitur. aut forte sic dicit, quasi abierit animus et rursus redierit. 3 ITA ANIMVS C. M. EST duo carnifices futurarum rerum: s p e s et m e t u s, d o l o r enim et g a u d i u m praesentium rerum intelleguntur. Vergilius (*Aen. VI 733*) 'hinc metuunt c. q., d. g. q.', sed d o l o r e m hic in laetitia non posuit. 4 *Et* mire ordinem seruauit: sic enim se haec inuicem secuntur.

938 **35** 1 *Et* ἀσυνδέτως distinguendum est 'spe gaudio', ut separatim inferatur 'mirando tanto hoc tam rep. b.' 2 MIRANDO TANTO 'mirando' dum miror. et est participium.

939 **36** 1 NE ISTAM MVLTIS 'ne' nimis. Cicero (*Catil. II 3, 6*) 'ne isti u. e.', Sallustius (*Catil. 52, 27*) 'ne ista uobis mansuetudo et misericordia'. 2 GAVDEO g a u d e-

1 IN — P. P. *om.* *B* | inasia *A* | P. P.] pro · p · *V*, P · Q · *A*, p · u · *T* | in asia *B* ‖ 2 per consequens *C* ‖ 3 p*er*sequitur *V* ‖ 4 multi se *AV*, multis se *BTC* ‖ 5 matribus] in actibus *V* ‖ 6 APVD ME] a · *B* | hoc — 9 APVD ME *in mg.* V^2 | ⟨a⟩ sapientibus *C* ‖ 7 uehement · ē · *A* ‖ 9 SVM APVD ME] s · a · m · *T* V^2, *om.* *B* | non sum ⟨forte⟩ apud me *C*, *om.* *V* ‖ 10 magis consuetudine *BTC* | dixit *B* | forte sic] fore *C*, fortis sic *T* ‖ 11 dicit ⟨sic⟩ *T* ‖ 12 M. EST] e · m · *TC* ‖ 13 intelleguntur rerum *B* ‖ 14 hic *C* | c. — 15 q.] · C · Q · Q · D · *A*, c · q · q · d · *TC*, cupiuntque gaudentque dolentque *B*, c*u*piuntque d · q · g · q · *V* ‖ 15 dolor ē *C* | in *om.* *T* | leticiā *A*, laetitiam *BV* ‖ 16 se] si *A*, *se* *V* ‖ 17 afrndetoſ *A*, asyndetos *B*, asyn*the*tos *V*, asindotos *T*, asyndothos *C* ‖ 18 in ferantur *V* | mirando — 19 TANTO *om.* *B* | admirando *ATCV* | hoc *V* | tam *om.* *V* | re · P · b · *A*, r · b · (v · *C*) *TC*, *repentino* b · *V* ‖ 19 MIRANDO TANTO *om.* *TC* ‖ 20 istum *AB*, ista *TC* | multis ⟨modis⟩ *V* | ne^{ni}mis scicero *A* ‖ 21 e.] c · *V* | Sallustius *om.* *A* ‖ 22 nobis *BT* | mira *T* | gaud*eo* *V*, *om.* *TC* | gaudemus *in* gaudeo *corr. ut. vid.* *C*

mus nostris, gratulamur alienis, ut Sallustius (*Hist. I fr. 89 M.*) 'ei uoce maxima u. g.' 3 NE ISTAM M. non 'multis modis inueniri', sed 'tuam inueniri'. alii 'multis modis tuam inueniri gaudeo'. 4 ⟨CREDO P.⟩ hic iam redit in gratiam Simo cum filio, nisi forte patrem socerum appellat, ut Turnus apud Vergilium (*Aen. XII 50—51*) 'et nos tela, p., f. q. h. d. d. s.', non quomodo infra (*v. 44*) dicit 'quod restat, pater'. *an ideo 'restat', quia haec iam maior pars reconciliationis est?* 5 CREDO PATER incertum, utrum qui gratulatur Simo sit, quamuis Pamphilus respondeat; potest enim 'pater' et Chremes uideri. 6 CREDO PATER sic responderi solet dicenti 'gaudeo'.

940 **37** 1 AT MIHI VNVS SCRVPVLVS ETIAM RESTAT 'at' discretiuum est superiorum dictorum. 2 'Scrupulus' a scrupo lapide dictus lapillus minimus, nam nimis molestae sunt pedibus scrupulosae uiae, ut Vergilius (*Aen. VI 238*) 'scrupea, t. l. n. n. q. t.' 3 ETIAM pro adhuc. 4 DIGNVS C. T. R. O. aut 'dignus odio', *aut accusatiuus pro ablatiuo est positus, pro 'odio'*, aut separatim 'odium' legendum, ut sit: dignus qui male habearis.

1 gratulor *TC* | ut *om. B* ‖ 2 ⟨et⟩ Ei (et *T*) *TC* | uocē *A*, uoce ⟨ẽ⟩ *V* | u. g.] n · g · *V*, u · gaude *B* | M.] multis *C*, t · in · m · mo · gaudeo *B* | non — 3 modis *om. T* | non] uero *V* ‖ 3 modis] malis *C*, m · *T* | tuam] num *TC* | ali *A*, aliiṣ *V* | modis multis *V* ‖ 4 gaudio *A*, g · *T*, ⟨sed num inueniri⟩ gaudeo *C* | CREDO P.] credo pater *in mg.* V^2, *om. ABTC* ‖ 5 reddit *TC* | ⟨cum⟩ nisi ⟨cum⟩ *TC* ‖ 6 appellet *B* ‖ 7 nos] non *C* | s.] sed *TC* | non *in ras.* V^2, nam *AB* | quo *T* ‖ 8 pater — restat *bis in B* ‖ 9 CREDO — 11 uideri *om. TC* ‖ 10 cui gratuletur *AB* ‖ 12 si *A* | gaudio *A* ‖ 13 AT] $\overset{a}{\text{ẹt}}$ V^1, ut *C* | MIHI — RESTAT] h · *B* | ETIAM — 14 Scrupulus *om. ATC* (*sed cf. T infra*) | ETIAM *om. V* | discretiu*um* *V* (-tum *T infra*) ‖ 14 a — 15 dictus *om. B* | a scrupulo *codd.*, *corr. Steph.* ‖ 15 dictus] *hic add. T*: r ad discretum est superiorum dictorum | molesti *TC* ‖ 16 uiae pedibus scrupulosae *B* | ut *om. B* | scrupeat · in · q · T · *A*, scrupea t · l · n · n · q · *V*, scrupea m · q · t · *B*, scupi · at · (scrupi · a · *T*) i · n · q · t · *TC* ‖ 17 ETIAM pro adhuc *om. B* | ETIAM] ĩ *T* | C. T. R. O.] C · T · R · Є · *A*, c · tyo *B*, cum tua religione odium *V*, cum tua ṛodium *C*, tua r · o · *T* ‖ 18 pro ablatius *A*, pro ablatiuo ⟨casu⟩ *TC* ‖ 20 habea$\overset{r}{\text{ṭ}}$is *A*

941 **38** 1 NODVM IN SCIRPO QVAERIS s c i r p u s p a l u s t r i s r e s est et leuissima. Lucilius in primo (*I fr. 36 M.*) 'nodum in scirpo, in sano facere ulcus', — 2 *Est autem scirpus sine nodo et leuis iunci species. alibi ipse (Eun. II 3, 24) 'reddunt curatura iunceas'.* — Plautus (*Aul. IV 1, 9*) 'scirpo induitur ratis'.

943 **40** ID QVAERO rursus Crito obliuiosus est utpote alienarum rerum.

944 **41** VOLVPTATI OBSTARE nunc l a e t i t i a e e t g a u d i o.

945 **42** HEVS CHREMES 'heus' dicendum erat, quia Chremes Critonem intuebatur.

946 **43** 1 EX IPSA MILIES A. duas res ostendit Pamphilus: et quam uerum sit, quod ex ipsa saepe audierit, et quam sua sit Glycerium. 2 OMNIS NOS GAVDERE HOC CHREME aut 'hŏc gaudere' correpte aut 'hōc' producte, ut sit: hac re. 3 *Et* GAVDERE supra (*v. 36*) adnotauimus: nostris g a u d e r e, alienis g r a t u l a r i. Sallustius (*Hist. I fr. 89 M.*) 'et ei u. m. u. g.' plus est ergo gaudere quam laetari.

947 **44** QVOD RESTAT PATER hoc est: ne irascaris.

1 NODVM — QVAERIS *om. B* | cirpo *A* | QVAERIS *om. TC* | cirpus *A*, syrpus (stripus *T*) ⟨est⟩ *TC* | palustris res] palustriceps *TC*, palustris *B* ‖ 2 est *om. AV* (*hic om. TC*) | lenissima *AB*, le(u)nissima (*corr. m. 2*) *V* | in *om. T* ‖ 3 cirpo *A* | syrpus *C* ‖ 4 lenis *ABTC* | iunci *in ras.* V^2, iuncci *B*, uincti *T*, unci et *A* | species] p(s) *B*, p̄pes *T* | ipsae *V*, *om. B* ‖ 5 iuncceas *B*, iunc(i)eas *C*, moras *T* ‖ 6 scyrps *C*; scirpea *Fest.*, sirpea *codd. Plaut.* | inducitur raris *C* ‖ 7 QVAERO] quanto *T*, quam *C* | rusus *C* | ut poetę *A*, (-te) *C* ‖ 9 uoluptatio *A*, uoluntati *T* | obstaret *codd.* | nu(o)nc (*corr. m. 2*) *V* | et] quia *T* ‖ 10 HEVS CHREMES *om. B* | qua *A* ‖ 11 intuebatur ⟨dixit⟩ *T* ‖ 12 A.] audiui *BCV* | ⟨est⟩ et *T* ‖ 13 quam *1.*] quod *B* | quod *sscr.* V^2 | audierat *C*, -uerat *T* | quam *2.*] quod *B* ‖ 14 omnes nos *TC*, *om. B* | (hoc) chreme *C*, h · c · *T*, chreme hac *V*, *om. B* ‖ 15 haec *V*, hec *T* | gaudere — 17 gratulari *om. A* | gaudere *om. V* | corrupte *B* | haec *V*, hec *T* | ut si *B* | gaudere hac re (Et *om.*) *C* ‖ 16 annotauimus *C* ‖ 17 Sallustius] iustius *A* ‖ 18 ei] Ci · *TC* | u. — g.] u · m · u · gau · *B*, u · m · n · g · *V*, u · m · u · c · *T*, n · m · n · c · *C* ‖ 19 quid *TCV* | PATER hoc est *om. B* | ne *om. C* | irascentis *C*

948 **45** O LEPIDVM CAPVT in quo leporis est plurimum, lepidus dicitur, nam lepos est uenustas.

950 **47** 1 NEMPE SCILICET 'nempe' et 'scilicet' dicentes manu uel uultu dotem significant, quod mox intellegit Chremes. alii ἀπὸ τοῦ 'scilicet' Chremetis faciunt personam. 2 DOS PAMPHILI EST id est: Pamphilo pro uxore dabitur.

951 **48** 1 DECEM TALENTA ACCIPIO ille nisi dixisset 'accipio', dos non esset; datio enim ab acceptione firmatur nec potest uideri datum id, quod non sit acceptum. 2 EHO hic 'eho' ⟨non⟩ admirationis est, ⟨sed⟩ intentionis ad id, quod dicturi sumus.

953 **50** DAVO EGO I. I. D. N. addidit et temporis celeritatem.

954 **51** QVI quam ob rem.

955 **52** 1 PATER NON RECTE VINCTVS EST id est: non iuste. sed hic ad causam rettulit 'non recte', senex uero ad rem rettulit. 2 HAVT ITA IVSSI quia quadrupedem constringi iusserat quasi recte ac diligenter. et hoc ipsum non uacat, nam iam iodulariter loqui et minus irascentis est et placabilis animi. 3 HAVT ITA I. eleganter

1 Olepidum capud *A*, *om. B*; o l. patrem *Ter.* (*cf. Ad. V* 9, 9) | in quo] inquid *A* ‖ 3 NEMPE SCILICET *om. B* | et *om. T* | silicet *A* | manu] ma *C* ‖ 4 uel] et *BTC* | uult *C* | d*otem V*, *om. C* | signi*ficant V*, significat *A*, sig^t *TC*, sig^s *B* ‖ 5 ali *AV* | ΔΠΟΤΟΥ *B*, aΝΟΤΟΥ *A*, anotoi *C*, anota *T*, a * * * *V* | ⟨ob⟩ chremetem *TC* ‖ 6 PAMPHILI — Pamphilo *om. B* | idem *C*, uel *T* | uxorē *A* | datur *B*, dabuntur (*ante* pro uxore) *V* ‖ 7 DECEM TALENTA] pam · *B* | ACCIPIO] ac · *B* | accipio dixisset *V* ‖ 8 dacio enī ab accepto rone *A* | nec] ñ ei *A* ‖ 9 datu *A* | hic] hinc *AC*, hui *V* | eho *om. B* ‖ 10 non admirationis *Schoell* (*cf. III* 2, 20): admratio *A*, admiratio *BTCV*; adhortatio *Schopen coll. Eun. I* 2, 50 | sed *add. Schoell*; *an* admira⟨tionis interiec⟩tio est, ⟨sed⟩? ‖ 12 EGO] d · g^o *T* | I. — N.] · I · D · N · *A*, id · n · *V*, id telam negotii *C*, id dedam n · *T*, *om. B* | sceleritatem *C* ‖ 13 QVI quam ob rem *om. B* ‖ 14 PATER *om. B* | non ⟨tamen⟩ *C* | iunctus est *A*, uictus est *TC*, *om. B* | id est *om. B* ‖ 15 hoc *V* | non ⟨iuste⟩ recte *TC* ‖ 16 rettulit *om. B* | haud *BV*, aut *TC* | ista *T* | IVSSI] uisi *T*, *om. B* | quadripedem *A* ‖ 17 stringi *TC* | quasi] quia *C* | hec *T* ‖ 18 non *om. V* | uocat *AV* | iculariter *B* ‖ 19 plecabilis *C* | animi *in ras. V*^{2}, animi ⟨est⟩ *C* | haud *BCV* | i · *in ras. V*^{2}

lusit ad amphiboliam et simul ostendit, quam propitius sit Pamphilo pater et quam facile ueniam Dauo impetrare possit ab eo, quippe qui iam etiam iocetur; Pamphilus enim dixerat 'non iuste', ille sic respondit, quasi dixerit 'non diligenter uinctus est'. 4 *Et* HAVT ITA IVSSI sic enim praeceperat (*V 2, 24*) 'quadrupedem c.'

5.

957 **1** 1 PROVISO QVID A. P. A. E. haec scaena alterum generum Chremeti comparat, ne aut Charinus tristis recedat aut non prouisum uideatur Philumenae. 2 PROVISO Q. A. hoc colloquium propter compendium fabulae inducitur, ut una narratione etiam negotium Charini transigi possit.

3 PROVISO Q. A. dupliciter res ab oculis spectatorum mouentur: aut enim futura promittuntur aut facta narrantur.

4 PROVISO 'prouiso' duas res significat: et procedo et uideo.

958 **2** 1 NVNC SIC ESSE HOC VERVM L. 'sic' delicate pronuntiandum est et separatim distinguendum. 2 AT MIHI NVNC SIC ESSE ⟨HOC⟩ VERVM LVBET sensus hic est: alii putent ut uolunt, ego autem uerum esse confirmo, quod mihi libet uerum credere.

1 iussit ad amphiboliam *A*, lusit ad amphiboloiam *V*, ad amphiboliam lusit *B*, ad amphibologiam *TC* ‖ 3 possit] *sc. Pamphilus* ‖ 4 enim *Schopen*: autem *codd.* | respondit sic *B*, sic respondet (*ex* -it *corr. m. 2*) *V* ‖ 5 haud *BTCV* ‖ 6 quad· *B* | c.] constri· *B*, *om. TC* ‖ 7 quid agat p·a·e· *V*, quid agat pam· a·e· *C*, *om. B* ‖ 8 chremeti generum *V* | ne haut *A* ‖ 9 a·ut *A*, *om. T* | uideretur *C*, *om. T* | filii mene *A* | Q. A.] quid agat *V*, *om. B* ‖ 10 colloqui*um* *V*, conlo qui non *A*, colloqui * * non *B* | propter *Grauert*: post *AC*, (*in ras.*) V^2, pt̃ *T*, potest *B* | pabule *C* | ut *om. B* ‖ 11 una negatione *T* | trasigi *C* ‖ 12 Q. A.] quid a· *V*, q; A· *A* ‖ 13 enim *om. T* | promittunt *AT* ‖ 14 prouiso *om. BTC* | duas res] duo *TC* | procedo et ^{pro}uideo (*sscr. m. 2*) *V*, prouideo et procedo *TC* ‖ 16 NVNC] non *C* | hoc esse *B* | L.] et *B*, lu· *T*, in· *C* | delicate *ex* -cande *corr. C* ‖ 18 LVBET] iubet *C*, libet *ABV*, l· *T* ‖ 19 putant *TC* | quid *AB* ‖ 20 lubet (*sscr.*) V^2

959 **3** 1 EGO DEORVM V. P. S. E. A. omne quod habemus aut mutuum est aut proprium. mutuum est, quicquid ad tempus habemus nec postmodum nostrum futurum est, ut uilla, domus, uxor, filii et cetera in hunc modum, proprium, ut uirtus animi, est bonum sempiternum, quod proprie de diis dicitur; non enim aliunde uenerunt, sed apud se ipsos sunt semper. et Epicurum secutus hoc dixit.

2 Proprie ergo de diis 'sempiternum' dixit, nam inter sempiternum et perpetuum hoc interest, quod sempiternum ad deos, perpetuum proprie ad homines pertinet.

3 EGO DEORVM V. P. S. E. A. hanc sententiam totam Menandri de Eunucho transtulit. et hoc est quod dicitur (*prol. 16*) 'contaminari non decere fabulas'. 4 EGO DEORVM VITAM non dixit quod sit, sed quod uerum putet. et est *δόγμα Ἐπικούρειον*, quod a ceteris philosophis repudiatur, de otio deorum ac perenni uoluptate.

960 **4** PROPRIAE SVNT perpetuae, sempiternae, quae non sint accommodatae ad tempus ac mutuae. sic et supra (*IV 3, 1*) 'nihilne esse proprium cuiquam!'

961 **5** SI NVLLA AEGRITVDO HVIC GAVDIO I. scilicet secundum supra dictam sententiam: si propria, inquit, haec fuerit uoluptas, deus sum.

963 **7** QVID ILLVD GAVDI EST in aliis Daui persona infertur.

1 V. — A. *om.* *B* | v.] uitam *V*, uita *C* | omnē *A* ‖ 2 mutuum] proprium *V* | est *om.* *B* | proprium] mutuum *V* | mutum *A* ‖ 3 habemus ad tempus *B* | nec] n̄c *C* | futurum nostrum *T* ‖ 5 uirtus *om.* *TC* | est *W.*: et *codd.* | quod — 8 sempiternum *om.* *C* ‖ 7 semper sunt *B* ‖ 8 sempiternum de diis *B* | inter — 9 quod *om.* *B* ‖ 9 hoc interest] hoc est *AT*, est hoc *C* | sempiternum quod *V* ‖ 10 adeos *A* | ad homines proprie *B* | pertineat *AV* ‖ 11 V. — A.] uitam propterea s · e · a · *V*, etc · *B* ‖ 12 menander *T* ‖ 13 dicere fubulas *A* ‖ 14 VITAM] u · *B*, uita *C* ‖ 15 est *om.* *TC* | ΔΟΓΜΗΕΠΙΚΟΎΡΙΟC *A*, ΔΟΤΜΗΕΠΙΚΟΥΡΙΟC *B*, *δογμὰ ἐπικούριον* M^4, **** *TCV* | repudietur *C*, -diat *T* ‖ 16 perhenni *AB*, perhemni *C* ‖ 17 sunt *BTC* ‖ 19 nihilnon *C* | propri *B* | cuiquam *om.* *B* ‖ 20 SI — GAVDIO *om.* *B* | HVIC GAVDIO] h · g · *V* | I.] intere · *C*, inter · *T*, interuenit *B* | scilicet] · i · *V* ‖ 21 dicta *A*, dictum *T* | inquam *V* ‖ 23 Quod *A* | gaudii *ATCV*, g · *B* | in *in ras.* V^2

964 8 1 NAM HVNC SCIO MEA SOLIDE ἀρχαϊσμός. 2 SOLIDE SOLVM figura *παρόμοιον*.

6.

965 1 1 PAMPHILVS VBINAM H. E. in hoc actu mira arte ea, quae restant de comoedia, breuiter explicantur et designantur duarum sororum binae nuptiae. 2 PAMPHILVS VBINAM H. E. DAVE QVIS HOMO in affectu gaudentis Pamphili et Daui gratulatione cognitionem rerum Charino praebuit, cuius persona parce utitur propter compendium.
966 2 CERTE ID SCIO QVID MIHI OBTIGERIT 'scio' id est persensi.
967 3 1 MORE HOMINVM 'hominum' abundat. 2 MORE HOMINVM EVENIT VT QVOD SIM NACTVS MALI quia fama mali celerior est quam boni. 3 Id est: ut facilius mala quam bona nuntientur. ad hoc ergo dixit, quod ille prior rescierit quod esset uinctus, quam ipse cognitam Glycerium cognosceret.
969 5 MEA GLYCERIVM S. P. R. haec ita narrantur Dauo, ut eadem opera etiam Charinus audiat.
970 6 1 PATER AMICVS SVMMVS haec omnia, ut diximus,

1 ΑΡΚΑΙCΜΟC *AB*, archaismos V^2, *** *TC* ‖ 2 figura] significat *T* | ΠΑΡΟΙΜΟΙΟΝ *A*, ΠΑΡΟΙΜΟΝ *B*, *om.* *TCV* ‖ 3 PAMPHILVS VBINAM *om.* *B* | hic est *C*, hic est ⟨daue quis⟩ *V*, e· *T* | in hoc] nihil *T* ‖ 4 qui *T* | et *om.* *T* ‖ 5 duorum sociorum *TC* | PAMPHILVS — 6 DAVE *om.* *B* ‖ 6 Pam· *C* | H. E.] hic est *C*, est h· *V*, ẽ *T* | DAVE] d· *V* | HOMO] h· *TV* | adfectu *A*, effectu *C* | pam· *C* ‖ 7 gratulationem *C* ‖ 8 pa*rce* *V* | propter *Klotz*: post *codd.* ‖ 9 certe iđ *A*, *om.* *B* | quod *V* | mihi contigerit *C*, m·c· *BT* | scio id est *om.* *B* ‖ 10 persenti *T*, persensi ⟨quidem mihi⟩ *B* ‖ 11 HOMINVM] ho· *B* | hominum *om.* *V* | MORE — 12 SIM *om.* *B* ‖ 12 QVOD] q· *T*, *om.* *C* | MALI] ma· *B*, m· *T* ‖ 13 est *om.* *TC* | idem *C* ‖ 14 bona quam mala *AB* | ad hoc *om.* *TC* | quod] quo *A* ‖ 15 rescierit *Schopen*: scierit
uel sci
BTC, dixerit *A*, *sc*ierit *V* | iunctus *A* | ipse *Steph.*: is *codd.* ‖ 17 MEA — P. *om.* *B* | S.] suos *V* | R.] repperit ⟨etc·⟩ *B* ‖ 19 PATER — 260, 1 audiat *om.* *V* | AMICVS SVMMVS] a·sum· *B*, a·s· *T* | ut diximus *om.* *B*

propter Charinum dicuntur, ut audiat. 2 AMICVS SVMMVS deest 'eius'.

971 7 NVM ILLE SOMNIAT EA QVAE V. hinc Vergilius (*Ecl. VIII 108*) 'credimus? an qui a., i. s. s. f.?'

972 8 AH DESINE compendium attulit.

975 11 1 BENE FACTVM a gratulatione coepit. 2 OMNIA compendium. 3 AGE ME IN TVIS SECVNDIS [REBVS] RESPICE haec sunt, quae absolute dicuntur. et est admonitio; sunt enim, qui felicitate elati ne respicere quidem uelint amicos. 4 *Et* respicere est proprie retro aspicere. 5 Id est: quem praecedis felicitate, non obliuiscaris.

976 12 TVVS EST NVNC C. Lucilius in septimo (*VII fr. 3 M.*) 'nunc praetor tuus est meus, si discesserit horno, gentilis'.

978 14 1 TV DAVE ABI DOMVM hi uersus usque ad illum 'gnatam tibi meam Philumenam uxorem' negantur Terentii esse adeo, ut in plurimis exemplaribus bonis non inferantur.

977 13 ATQVE ADEO LONGVM EST ILLVM EXSPECTARE quia et audacter et artificiosissime binos amores duorum adulescentium et binas nuptias in una fabula machinatus est,

1 dantur *T* | amicus summorum *TC*, amicissimus *V* ‖ 2 deest] dicit *C* ‖ 3 non ille *V*, nam ille *C*, *om. B* | EA — V. *om. B* | v.] uigilans uoluit *V* | hinc *om. A* ‖ 4 a. — f.] a · i · s · g · f · *TC*, amant ipsi sibi somnia (sopnia *B*) fingunt *BV* ‖ 5 AH] A · N · h · *A*, a · n · n · *TC*, *om. BV* ‖ 6 benef · *B* | a] ea *V* ‖ 7 AGE ME] a · m · *B* | in tuis] iratus (*corr. m. rec.*) *A*, in · t · *BTV* | SECVNDIS] s · *BV*, (*post* r · *1.*) *T* | REBVS] r · *TV*, *om. B* | aspice *C*, r · *TV* ‖ 8 ab salute *A* | dantur *T* | ammonitio *B*, adm*on*itio *V*, commonitio *TC* ‖ 9 uolunt *TC* ‖ 10 Et *om. B* | repicere *A* | proprie est *BV* ‖ 11 Id est] et *T* | quam *T* | facilitatis *T* ‖ 12 est nunc chremes *V*, est n̄r · chr · *C*, est n · c · *T*, *om. B* | septimo] VII° *V*, vn° *B*, 7° *C* ‖ 13 pretur *C*, pr̃ *V* | est *om. T* | decesserit *L. Mueller* | homo *TC* ‖ 14 gentilis *Lindenbr.*: gentili *codd.*; Gentius *L. Mueller* ‖ 15 TV DAVE (*haec om. B*) ABI DOMVM (do · *B*)] TE EXSPECTABAM EST DE TVA RE *Schopen; cf. Ritschl, Parerg. 599* | hic *V* ‖ 16 gratam *C*, -ta *T*, natam *B* | phil · meam *B* | negant *ABTC* ‖ 17 ut *om. T* | in *om. C* | plurimis] pluribus *TCV* | inserantur *V*, ferantur *TC* ‖ 18 est longum *B* ‖ 19 artificiossime *C* | duorum amores *T* ‖ 20 binas nuptias *om. C*

— et id extra praescriptum Menandri, cuius comoediam transferebat, — idcirco aliud in proscaenio, aliud post scaenam rettulit, ne uel iusto longior fieret uel in eandem propter rerum similitudinem cogerentur.

978 **14** 2 SEQVERE ME INTVS APVD GLYCERIVM iam post scaenam itur, quia ulterius in proscaenio nihil agitur.

980 **16** NE EXSPECTETIS DVM EXEANT HVC INTVS DESPONDEBITVR mire dixit latenter se laudans: quo uerbo auidum adhuc populum audiendi adeoque cupidum et intentum ostendit, ut finem comoediae uenisse non senserit.

981 **17** 1 INTVS TRANSIGETVR SI QVID EST QVOD RESTAT artificiose poeta hereditatis iustam repetitionem ex Critonis persona praetermisit, quae ei Glycerio cognita iure tribuebatur, ne uel paruae rei Critonis tractatu aut defraudatione Glycerii infuscaretur finis fabulae ad laetum exitum spectans. 2 SI QVID EST QVOD RESTAT quia narratione dignum non est, quod Charinus roget.

1 id] est *T* ‖ 2 procenio *A* ‖ 3 scena *C* | retulit *in ras.* V^2, *om.* *C* | ne — 6 itur *in mg.* V^2 | iusto] multo *C* | longius *T* | in eandem (andem *A*, eadem *T*)] *sc. fabulam; καταστροφὴν add. Schopen* ‖ 4 cogerentur (conger- *AC*)] *sc. bini amores et binae nuptiae*; bini amores *ante* propter *add. Ritschl* ‖ 5 SEQVERE] se · *B* | ME *om.* *TC* ‖ 6 procenio *A* ‖ 7 expecteris *C*, exspectis *A*, ex · *B* | d · ex · h · *B*, d · e · h · *T* | hūc *C* | DESPONDEBITVR] de *B*, d · *T* ‖ 8 dicit *TC* | laudans ⟨'ne exspectetis'⟩ *Schopen* | au*idum* adhuc *V*, adhuc auidum *B* ‖ 9 ostendit et intentum *B* ‖ 10 euenisse *TC* ‖ 11 trans · *B* | si quidem (*om.* est) *C*, s · e · *T* | QVOD RESTAT] q · r · *T*, *om.* *B* ‖ 12 petitionem *TC* | tritonis *A* ‖ 13 iure] in re *C* | tribuatur *B* ‖ 14 pa^{u}te rei *B* | tritonis *A* | tracta tua ut *A*, tractatio aut *TC* ‖ 15 infuscaretur] ñ fuscaretur *A*, (non f-) *in ras.* V^2, fuscaretur *B* ‖ 16 siquidem (*om.* EST) *ATC* | quia *om.* *T* ‖ 17 rogat *C*

DONATI
COMMENTVM EVNVCHI

B = cod. Vatic. Regin. lat. 1595 s. XIII (— III 2, 1).

T = cod. Vatic. lat. 2905 s. XV (— V 2, 25).
C = cod. Oxon. Bodleian. Canon. lat. 95 s. XV.
F = cod. Florent. Marucell. C 224 s. XV.

V = cod. Vatic. Regin. lat. 1496 s. XV (*litterae inclinatae = man. 2 in rasura; v. praef.*).

D = cod. Dresd. Dc. 132 s. XV.
L = cod. Leid. Voss. lat. Q. 24 s. XV.
P = cod. Paris. lat. 7921 s. XV.
dett. = *DLP*.

M = cod. Cesen. Malatest. XXII. 11. V s. XV (*man. 4 Graeca suppl.*).

---

cod. Cuiacii: v. praef.

---

schol. Bemb. = scholia marginalia cod. Vatic. lat. 3226 Terenti.
schol. Vatic. = „ „ „ Laur. XXXVIII 24 „

---

ed. pr.	=	editio	princeps Veneta s. a. (Vindelini Spirensis).
Calph.	=	„	Calphurnii Taruisiana 1477.
Steph.	=	„	Rob. Stephani Parisina 1536.
Lindenbr.	=	„	Frid. Lindenbrogii Francofurt. 1623.
Westerh.	=	„	A. H. Westerhovii Hagana 1726.
Klotz	=	„	R. Klotzii Lipsiensis 1838.

W. = Wessner.

* * * * *lacunam significat.*

EVNVCHVS

PRAEFATIO

I.

1 Haec masculini generis nomine nuncupata est Eunuchus fabula et est palliata Menandri uetus, quam ille auctor de facto adulescentis, qui se pro eunucho deduci ad meretricem passus est, nominauit.

2 itaque ex magna parte motoria est.

4 atque in hac comoedia qui personam Parmenonis actor sustinet primas habet partes, secundae sunt Chaereae, tertiae ad Phaedriam spectant.

5 huius prologus sane est concitatior, nam et obicit crimina aduersantibus et comminatur in posterum et accusatorie narrat iniuriam Terentio factam et ad ultimum tumultuose et cum magna inuidia defendit poetam. haec et *πρότασιν* et *ἐπίτασιν* et *καταστροφὴν* ita aequales habet, ut nusquam dicas longitudine operis Terentium delassatum dormitasse.

1 *paragraphi in primis praefationum capitibus sibi invicem respondent* | nomine *om.* *F* | est *om.* *V* ‖ 2 et] qꝛ *T* | illic *C* | aucto *T* ‖ 3 adduci *TC*, aduci *F* ‖ 5 ex *ex* et *corr.* *C* ‖ 7 actio *T* | substinet *TC* | cherie *T* ‖ 9 est sane *B* | et *om.* *B* ‖ 10 ⟨hominibus⟩ aduersantibus *D* (*Reiff.*) | et *1.*] etiam *CF* | et *2.*] etiam *TCF* ‖ 12 et] qꝛ *T*, *om.* *V* | poetam] penam *TC*, (*add.* et) *F* ‖ 13 haec et] hoc qꝛ *T* | *πρότασιν—καταστροφὴν*] pro (per *t. Wiss.*) ΠΡΟΤΑCIN et ЄΠΙΤΑCIN et RΑΤΑCΤΡΟΦЄN *B*, haec et *πρότασιν καὶ ἐπίτασιν καὶ εκατεστροφὴν* *V*, per *πρότασιν ἐπίλασιν ἐκατάστροφην* *M*[4], ********** *TF*, *om.* *C* | aequales (*in mg.* uel epitales; *sic vel* epicales *dett.*) *V* ‖ 14 dicas *Steph.*: dicat *codd.* | longitudinem *TCF* | operis *ex* -rum *corr.* *T* | Terentium] terrentii tritinnum *T*, terminum *C*

5* actus sane implicatiores sunt in ea et qui non facile a parum doctis distingui possint, ideo quia tenendi spectatoris causa uult poeta noster omnes quinque actus uelut unum fieri, ne respiret quodammodo atque, distincta alicubi continuatione succedentium rerum, ante aulaea sublata fastidiosus spectator exsurgat.

6 acta plane est ludis Megalensibus L. Postumio L. Cornelio aedilibus curulibus, agentibus etiam tunc personatis L. Minucio Prothymo L. Ambiuio Turpione, item modulante Flacco Claudi tibiis dextra et sinistra ob iocularia multa permixta grauitati.

6* et acta est tanto successu, plausu atque suffragio, ut rursus esset uendita et ageretur iterum pro noua proque ea pretium, quod nulli ante ipsam fabulae contigit, *octo milibus sestertium*, numerarent poetae.

7 deuerbia in illa crebro pronuntiata et cantica saepe mutatis modis exhibita sunt.

8 *προτατικὸν πρόσωπον* nusquam habet, sed suis tantum personis utitur.

9 in hac Terentius delectat facetiis, prodest exemplis

1 implicaciones *B*, ampliores *C* | et] ut *C* (*V t. Wiss.*) || 2 possunt *B* || 3 spectatores *F* || 4 uelud *T*, uult *C* | respirent *TFV*, respicerent *C* || 5 alibi *B* | continuatione *ex* cominatione *corr. V*, continacione ⟨÷⟩ *B* | rarum *C* | a^vlea *V* || 6 fastidiosius *CF* | exurgat spectator *C* || 7 acta—11 grauitati *post p. 267, 3* militaris *in B* | ⟨et⟩ acta *B* | plene *B*, plena *TCF* | L.] lucio *B*, lutio *T* || 8 curulibus] curam aedium *TCFV* | personatis *om. C* || 9 Minucio *Schopen* (*cf. De com. VI 3 et Ter. cod. C in did. Ad.*): numidio (munidio *T*) *codd.* | prothimio *B*, -nio *T*, prochimo *CF*, prot^hino *V* | L. ambinio *TV*, *om. F* || 10 claudio *codd.*, *corr. Klotz* | tiburs *T* | et *om. T* | ioculatoria *B* || 11 grauitate *B* || 12 facta *TCF* | plausum *TCF* | suffragatio *F* || 13 ut] et *TCF* | proque ea] pro *B* || 14 fabulam *codd.*, *corr. Reiff.* || 15 octo milibus sestertium (sext- *CV*) *secl. Sabb.* || 16 deuerbia] de uerba *T*, de aduerbia *C*, ***** *B* | in illa *Sabb.*: nulla *TCF*, multa *V*, ****B* | sepe ⟨***⟩ *T* || 18 ΠΡΟΤΑCΤIRON RE ΠΡΟCONON *B*, *προταρηκὸν καὶ προσονὸν* (*in -σοπὸν corr.*) *V*, *προσλακτικὸν πρόσωπον M*[4], ******** *TF*, *om. C* | sed] et *TCF* | tantum personis] si propriis *T* || 20 facetus *TCF* | prodest ⟨et fere⟩ *F*

et uitia hominum paulo mordacius quam in ceteris carpit. exempla autem hic morum trina praecipua proponuntur: urbani moris, parasitici, militaris.

10 haec edita tertium est et pronuntiata 'Terenti Eunuchus' quippe iam adulta commendatione poetae ac meritis ingenii notioribus populo.

11 facta autem ex duabus Graecis una est Latina, nam ex Eunucho et Colace Menandri fabulis haec Eunuchus Terentiana scripta est, non sine crimine, quod multa in hanc translata sint ex multis poetis Latinis: quod totum per prologum purgat atque defendit.

II.

1 Rapta quaedam ex Attica uirgo nobilis atque aduecta est Rhodum ibique matri Thaidis meretricis ab amico dono data est et educta uelut soror cum filia est Thaide. sed Thais relicta matre Rhodo cum amatore quodam Athenas se contulit ab eoque heres instituta mortuo mox a milite Thrasone diligebatur nimis. qui cum matrem Athenis profectus Thaidis mortuam Rhodi et supradictam uirginem ab heredibus mortuae animaduertisset ueno esse propositam, quamuis ignarus rerum omnium emit tamen et

1 et] qꝛ *T* | uit^{i}a *C* | mordarcius *B*, moderatius *C* ‖ 2 hic *om. V* | morum] mox *C* | terna *T*, tria *F* | poñtꝛ *B* ‖ 3 moris] scilicet *ed. pr.; secl. Sabb.* ‖ 4 terentii *codd.* ‖ 5 commendationem *TC* | ac] et *V* ‖ 6 meretricis *F* ‖ 7 facta—*p. 268, 18* potiuntur *om. B* (*in mg.* hic argumentum notandum quod alibi scripsimus) ‖ 9 terentiane *F* | scripta] sumpta *Sabb.* | est ⟨et⟩ *V* | sine examine *C* ‖ 10 sunt *F* | multis] nonnullis *Schopen*, aliis *Sabb.* | poetis *om. TCF* ‖ 11 per *om. TCF* | prolugum *C* ‖ 12 Rapta] ∗apta *F*, actu *T* | attica *ex* act- *corr. C*, aticha *T* | aduecta *TCV*, anduecta ‖ 13 matris *T* | amico (*in mg.* mercatore *add. m. 2.*) *C* ‖ 14 dono data] donata *V* | thai///de *C* ‖ 15 quodam] nā *ut vid. T*, *om. C* ‖ 16 mortuo instituta (-tua *F*) *TCF* ‖ 17 dilūbatur *C* | cum] quom *F* ‖ 18 thahidis *C* | mortua rhodi (i *ex* a *corr.*) *T* ‖ 19 mortuae] mortuo *T*, *om. V* | ueneno *C*, nemo *T* ‖ 20 ignarum *CF*, ingnara *T* | et] ex *C*, qꝛ *T*

dono amicae suae uexit Thaidi. uerum postquam adueniens riualem Phaedriam apud amicam repperit, quem per eius absentiam sibi meretrix conciliauerat, affirmauit se non ante daturum promissam uirginem, quam Thais foras aemulum pepulisset. illa igitur etsi amabat Phaedriam, cupiditate tamen recuperandae uirginis et ciuis Atticae et quam a paruula ut sororem dilexerat, exclusit Phaedriam. hinc ille primo irascitur, post accepta facti ratione a Thaide lenitur et in bidui spatium sponte concedens militi rus proficiscitur statim ac, ne uel muneribus ab aemulo superaretur milite, ipse quoque eunuchum et puellam Parmenoni iubet abiens ad amicam deducere. uerum Chaerea frater Phaedriae tunc ephebus uisa in uia uirgine inflammatus amore eius ad hoc euasit ardore uehementi, ut pro eunucho ipse deduceretur ad Thaidem. hac occasione uitiata uirgo et mox ciuis et nobilis cognita datur uxor Chaereae; Phaedria et miles ex riualibus concordes per parasitum redditi communi amica sine certamine potiuntur.

III.

1 In primo actu Phaedria exclusus a Thaide et secum primo et mox cum Parmenone conqueritur fortunas suas

1 suae *om.* *V* ‖ 2 riualem] et malem *T* | que *C* ‖ 3 consiliauerat *T* | non ante se *TCF* ‖ 4 emulum foris (furis *T*) *TCF* ‖ 5 pepercisset *T* | igitur] ergo *TCF* ‖ 6 tamen ⟨et⟩ *TCF* | Atticae] amice *CF* ‖ 7 excludit *T* ‖ 8 hic *CF* | oratione *TCF* | a *om.* *T* ‖ 9 et ịṇ bidui spatium sponte contenḍens (c above) militi *V*, et (q2 *T*) in eo cedens (m̃cocedn̄is *T*, in contendens *F*) militi (multi *T*) bidui spatium sponte (-tis credens *T*) *TCF* ‖ 10 ac] autem *V* | ⟨in⟩ muneribus *C* | ab aemulo] abeundo *TC*, adeundo *F* ‖ 11 ipse quoque] quique (quinque *C*, quamquam *T*) ipse *TCF* ‖ 12 parmenonii *T* | ducere *TCF* ‖ 13 chedria *T* ‖ 14 ⟨ịṇ⟩ amore *V* | ad hėc *C*, ad hui⁹ *T* ‖ 15 duceret *F* ‖ 16 uitiata] intracta *C* ‖ 17 ⟨et⟩ phaedria *V* ‖ 18 parassitum (c above) *V* | redi *T*, rededit *C* ‖ 20 ⟨G̊⟩ in *B* | a Thaide *om.* *B* | secutum *F*

(*sc. 1*) et ad postremum coram accusat Thaidem; permulcetur ab eadem et uoluntate digrediens rus sese concessurum in spatium bidui esse promittit (*sc. 2*).

2 secundus actus profectionem Phaedriae continet delegantis seruo deductionem eunuchi et puellae ad Thaidem (*sc. 1*), tum parasitum loquentem, per quem uirgo a milite dono amicae missa est (*sc. 2*), tum interuentum Chaereae amantis uirginem eiusdemque cum Parmenone consilium de ea potiunda per fallaciam, quia pro eunucho ipse supponitur Thaidi (*sc. 3*).

3 tertius actus characterem exprimit militis et parasiti per ridiculum colloquium (*sc. 1*), tum inuitationem ad cenam Thaidis, tum oblationem uelut eunuchi Chaereae et puellae ex Aethiopia per Parmenonem factam (*sc. 2*), tum uerba Chremetis ad Thaidem uenientis perductique ad militem (*sc. 3*), ⟨tum⟩ Antiphonis Chaeraeque colloquium de uitiata per dolum uirgine (*sc. 4 et 5*).

4 in quarto actu Dorias nuntiat iurgium inter militem et Thaidem (*sc. 1*); ⟨***⟩ reditum ex uilla Phaedriae (*sc. 2*), querelam Pythiae de uitiata uirgine apud Phaedriam et eiusdem stupentis quod audiebat (*sc. 3 et 4*), errorem ebrii Chremetis (*sc. 5*), uerba petulantia Thaidis aduersum militem

1 adcusant (acc- *T*) *TC* | ⟨rursus⟩ permulcetur *dett.* ‖ 2 ad eadem *C*, *om. B* | sese rus *V* ‖ 3 permittit *TC*, permisit *B* (*t. Sabb.*) ‖ 4 secundus *om. T* | perfectionem *C* | phaedriae profectionem *B* | dilegantis *T* ‖ 7 missa est] misse *B* | tum] Cum *C* ‖ 8 eius denique *V* ‖ 9 quia (et *T*)] qua *Schopen* ‖ 10 ipso *B* ‖ 11 characterem exprimit *om. B* | ex *T* | pa//////siti *C* ‖ 12 per riduculum *T*, parioluculum *F* | colloquium ridiculum *B* | ⟨ad⟩ inuitationem *C*, ⟨per⟩ inuitationem *V* (*t. Wiss.*) ‖ 13 scenam *TC* | tum] cum *F*, tum per *V* | uelut oblationem (allit- *F*, ad oblat- *T*) *TCF* | eunuchi — Parmenonem *om. F* | chaereae uelut eunuchi *V* (*t. Wiss.*) ‖ 15 ⟨per⟩ uerba *V*, uia *T* | thaidam uenientem *T* | perduxitque *C*, perdixitque *F* ‖ 16 tum *add. Sabb.* | colloquium *om. B* ‖ 17 uirginem *C* ‖ 18 actu *om. B* | ⟨tum⟩ nuntiat *TCF* ‖ 19 et Thaidem] et th *B*, *om. T* | *lac. sign. Reiff.*; ⟨tum⟩ reditum ⟨habet⟩ *Steph.*, ⟨tum⟩ reditus *Sabb.*, ⟨continet idem⟩ reditum *W.* | phedri *C* ‖ 20 querela *Sabb.* | phithie *C*, phicie *B* ‖ 21 quod] qui *CF* (*B t. Sabb.*) | audebat *F*, audiat *V* | error *Sabb.* ‖ 22 ⟨atque—phicie (= *p. 270, 5—6*)⟩ uerba *B*, et *T* | aduersus *C*

(*sc. 6*) et militis aduersus Thaidem parata proelia ridiculeque deposita (*sc. 7*).

5 quintus actus haec continet: querelam Thaidis de uitiata uirgine primo cum Pythia (*sc. 1*), post cum ipso Chaerea (*sc. 2*); tum interuentum Chremetis atque nutricis (*sc. 3*), tum perturbationem Parmenonis per dolum Pythiae (*sc. 4*) atque eius indicio per senem, qui rure tunc aduenerat, confirmatas nuptias et ad ultimum reditum in gratiam militis cum Phaedria et Chaerea (*sc. 5—8*).

PROLOGVS

1 **1** 1 SI QVISQVAM EST QVI PLACERE STVDEAT BONIS attendenda poetae copia, quod in tot prologis de eadem causa isdem fere sententiis uariis uerbis utitur. 2 BONIS QVAM PLVRIMIS ET MINIME MVLTOS LAEDERE *ἀντίθετον πρῶτον.*

3 **3** IN HIS POETA HIC NOMEN PROFITETVR SVVM cum dixisset 'quisquam', intulit 'in his'. et alibi (*Heaut. II 4, 13*) 'cuius mos maxime est consimilis uestrum, hi se ad uos applicant'.

4 **4** 1 TVM SI QVIS EST bene 'si quis', cum Luscium Lanuuinum significet, ne uel ipsum a se laesum esse fateretur. 2 *Et* TVM praeterea, ut (*Verg. Ecl. VI 61*) 'tum canit Hesperidum'. 3 INCLEMENTIVS pro inclementer, ut

1 ridiculoseque *V* ‖ 2 disposita *B* ‖ 3 querelam thaid (!) *post* uirgine *B* ‖ 4 uitiare *C* | phicia *B* ‖ 6 tum] tamen *C* | phicie *B* ‖ 7 eius *om.* *TCF* | indicio *ex* -ciū *corr.* *T*, iudicio *FV* | tunc] *** *B* ‖ 9 cheria *BT* ‖ 10 SI—BONIS] si quisquam etc. *B* | qui/// (s *erasa*) *C* | q · p · st · b · *T* | bonis ⟨quam p · (*add. m. 2*)⟩ *C* ‖ 11 quot *C*[1] | de *C*[1], in *C*[2] ‖ 12 iisdem *V*, iidem (*sscr.* s *m. 2*) *C* | fere *om.* *T* | BONIS—πρῶτον *om.* *B* ‖ 13 q · p · et m · m · l · *T* | αντιθετὸν πρότον *V*, a***** *C*, **** *T* ‖ 14 IN—SVVM *om.* *B* ‖ 15 intulit] intelligit *T* ‖ 16 est *om.* *B* (*t. Wiss.*) | consilium nostrum *C* | hisce ad duos *T* ‖ 18 EST *om.* *BT* | bene si quis *om.* *T* | Luscium] lu · *B*, l · *TC*, l⟨uscium⟩ (*add. m. 2*) *V* ‖ 19 lanuinum (uin *ex corr.*) *C*, lauinium *TV*, la. *B* ‖ 21 experiendum *T* | pro *om.* *B*

(*Verg. Aen. VI 304*) 'iam senior, sed cruda deo viridisque senectus'.

5 **5** EXISTIMAVIT pro existimarit.

6 **6** 1 RESPONSVM NON DICTVM ESSE deest 'ei', ut in Phormione (*I 2, 6*) 'si quis quid reddit, magna habenda est gratia'. 2 NON DICTVM ESSE superius 'dictum' (*v. 4*) participium ⟨est⟩, inferius nomen, a quo etiam dicaces dicuntur, qui malignis iocosis salibus maledicunt. 3 RESPONSVM NON DICTVM ESSE figura *πλοκή*, nam 'dictum' bis numero positum supra nomen significat, infra participium, ut in Heautontimorumeno (*V 1, 3—4*) 'in quem quiduis harum rerum conuenit, quae sunt dicta in stultum'.

7 **7** 1 QVI BENE VERTENDO 'bene' pro ualde. 2 *Et* VERTENDO in Latinam linguam transferendo, ut (*Plautus Trin. prol. 19*) 'Plautus uertit barbare'. 3 Aut VERTENDO corrumpendo.

9 **9** 1 IDEM MENANDRI ⟨ΦΑΣΜΑ⟩ NVNC NVPER DEDIT *τὸ αὐτόν*. apparet pronuntiatum, quasi hoc ipso admonuerit spectatorem, quam turpiter et imperite haec fabula scripta sit. 2 *Et* bene 'nunc nuper', ut ex uicinitate facti ostendat nihil esse dicendum, quam displicuerit haec comoedia Luscii Lanuuini, propterea quod res recens sit et

1 uiridisque senectus *B* V^2, u · s · V^1, sed *TC* ‖ 3 existimat pro existimauit (pro mauit *B*) *codd.* (*schol. Victor.*), *corr. Sabb. duce Bentleio* ‖ 4 res · dic · non esse *B* | deest — 9 ESSE *om. TC* ‖ 5 est habenda *B* ‖ 7 est *add. DL* (*ed. pr.*) ‖ 8 malignis iocosis *B* (*dett.*), malignis *V* | res · non dic · esse *B* ‖ 9 esse ⟨q · s · p ·⟩ *V* | figura ΠΔΟΚΗ *B*, figura * * * *V*, * * * figura *T*, figura *C* | his numero *C*, numero bis *V*, numero *B* ‖ 11 ut *om. C* | Ɛ*αυτον*τumerumenon *V*, eautonturum^9 *B*, eutontū · C^1, eatontū · *T* | quem] me *Ter.* ‖ 12 horum *T* | 13 QVI BENE VERTENDO *om. B* | bene — VERTENDO *om. TC* | Et *om. B* ‖ 14 latino (*om.* linguam) *B* | transferendum *TC* | ut *Sabb.*: est *codd.* ‖ 15 Aut] uel *B* ‖ 17 ΦΑΣΜΑ *add. Sabb.* ‖ 18 *τὸ αὐτόν Rabbow*: ΤΟ ΔΥΤΩΫ *B*, *τολυτὼν V*, * * * * * *T*, *om. C*; phasma *το αυτο ed. pr.*, *τὸ 'Φάσμα' καθ' αὐτό Sabb.* | ipsum *TC* | admouerit *C* ‖ 19 et *om. T* ‖ 20 ut *om. TC* | facti] fastidio *B* ‖ 21 quam^{quod} (*sscr. m. rec.*) *V* ‖ 22 lus^{i}um *C*, l · *V* | lammiū *T*, laminium *C*, lauinii^{o} *V*, la · *B* | propter *B* | recens sit] recessit *C*

omnes meminerint. 3 PHASMA *autem* nomen fabulae Menandri est, in qua nouerca superducta adulescenti uirginem, quam ex uicino quodam conceperat, furtim eductam, cum haberet in latebris apud uicinum proximum, hoc modo secum habebat assidue nullo conscio: parietem, qui medius inter domum mariti ac uicini fuerat, ita perfodit, ut ipso transitu sacrum locum esse simularet eumque transitum intenderet sertis ac fronde felici rem diuinam saepe faciens et uocaret ad se uirginem. quod cum animaduertisset adulescens, primo aspectu pulchrae uirginis uelut numinis uisu perculsus exhorruit, *unde fabulae Phasma nomen est*; deinde paulatim re cognita exarsit in amorem puellae ita, ut remedium tantae cupiditatis nisi ex nuptiis non reperiretur. itaque ex commodo matris ac uirginis et ex uoto amatoris consensuque patris nuptiarum celebritate finem accipit fabula. 4 Utrum ergo hoc dicat, quod totam fabulam transferendo laeserit Luscius Lanuuinus, an non hoc, de quo tantum reprehendat, sed his signis uelit ostendere, quem dicat uitiose Thesaurum composuisse, ut in Thesauro sit culpa, non in Phasmate? 5 NVNC NVPER DEDIT 'nuper' ex illis uerbis est, quae ueteres propter ambiguitatem cum adiectione proferebant; nam nisi adderet 'nunc', hoc 'nuper' olim, pridem etiam significasset.

1 meminerant *T* | autem *om.* *B* | menandri fabule *T*, fabulae *B* ‖ 2 est *om.* *BV* | supraducta *C* | uirgine *B* ‖ 3 uicio *B*, uitĩo *V* | furtim eductam *Steph.*: fortune (furtiue *TCV*) ductam *codd.* ‖ 5 habeat *C* | concio pariete *T* ‖ 6 intra *C* ‖ 7 esse] et̃ *C* | eumque *W.*: cumque *codd.*; cum *Sabb.* ‖ 8 in sertis *C* | s^e^pe *C*[1] ‖ 11 percussus *V*, (*ex* -u *corr. m. 2*) *C* | nomen est phasma *TC* | est *om.* *B* ‖ 12 paulatim *om.* *TC* | in amorem] amore *TC* ‖ 13 ut *om.* *T* | cupidinis nisi nuptiis repperietur *B* ‖ 14 ita *B* | ac] et *BV* | et] ac *V* | ex toto amore (-ris *T*) concessuque *TC* ‖ 15 fine *T*, sine *C* ‖ 16 accepit *TV* (*B t. Sabb.*) | fabria *T* | dicat hoc *TC* | quod] per *T* | totam] tantam *BCV* ‖ 17 lucius *BTC*, l · *V* | lauinius *V*, lascinins *T*, lacamius *C*, la · *B* | an *Steph.*: ac *BCV*, at *T* ‖ 18 reprehenderet *B* (-dat *ex* -dit *t. Sabb.*) | uelut credere *T* ‖ 19 imposuisse *V*, compõne *T* ‖ 20 culpe *in* -pa *corr.* *C*[2] | in *2. om.* *BTC* ‖ 21 DEDIT nuper] dedit nunc nuper *V*, dedit *B*, *om.* *TC* ‖ 23 et iam *TC*

6 IDEM MENANDRI PHASMA NVNC NVPER DEDIT hanc fabulam totam damnat, ut apparet, silentio; Thesaurum uero non totum, sed ex uno loco.

10 **10** 1 ATQVE IN THESAVRO SCRIPSIT CAVSAM DICERE 'thesaurum' Latini veteres secundum Graecos sine N littera proferebant. 2 ATQVE IN THESAVRO SCRIPSIT CAVSAM DICERE arguit Terentius, quod Luscius Lanuuinus contra consuetudinem litigantium defensionem ante accusationem induxerit. huiusmodi enim est Luscii argumentum: adulescens, qui rem familiarem ad nequitiam prodegerat, seruulum mittit ad patris monumentum, quod senex sibi uiuus magnis opibus apparauerat, ut id aperiret illaturus epulas, quas pater post annum decimum cauerat inferri sibi. sed eum agrum, in quo monumentum erat, senex quidam auarus ab adulescente emerat. seruus ad aperiendum monumentum auxilio usus senis, thesaurum cum epistula ibidem repperit. senex thesaurum tamquam a se per tumultum hostilem illic defossum retinet et sibi uindicat. adulescens iudicem capit, apud quem prior senex, qui aurum retinet, causam suam sic agit 'Atheniense bellum, cum Rhodiensibus | quod fuerit, quid ego hic praedicem, quod tu scias'? etc. quae contra naturam iurisque consuetudinem posita argumenta notat Terentius, quod ille

1 idem me · phas · nunc de · *B* | phama *T* || 2 dampnat totam *T* || 4 DICERE] d · *B* || 5 sine · h · *V*, sim · U · *C* | proferebant littera *TC* || 6 IN — DICERE *om. B* || 7 lucius *T*, lutius *C*, lu^{s}cius (*sscr. m. 2*) *V*, l · *B* | la · *B*, *om. TCV* || 9 lucii *C*, lu^{s}cii (*sscr. m. 2*) *V* || 10 rem] tunc *TC* | ad nequitiam *om. T* | seruulum] **** *B* || 11 mittat *B* | sibi *om. C* || 12 operibus *C*, (*add.* sibi) *B* | appar^{a}uerat C^1 | id appareret *B* || 13 quas pater *om. B* | post] per *C* | inferi *B* || 14 eum] cum *C* || 15 ab *sscr.* C^1 | ad pariendum *B* || 17 senes *T* | tumulum C^1 (*corr. m. 2*) || 18 detexum *T*, defexum (ex *in* ox *corr. m. 2*) *C* | uendicat *BCV* || 19 capud *T* | senex prior *B* || 20 suam *bis B* | ait *BV* | athenienses (-sis *B*) *codd.*, *corr. Sabb.* || 21 quod *ed. pr.*: quid *codd.* || 22 quod tu scias *F*: quod tuscia (uiscia *T*) *BTC*, quod uis *V* || 23 argumenta] arguit et *Bentley*

ordo potior erat, ut adulescens prior proponeret causam, qui petitor inducitur.

11 **11** 1 PRIVS VNDE PETITVR AVRVM 'unde' a quo, ut Vergilius (*Aen. I 6*) 'genus unde Latinum'. 2 Nam possessorem fecit priorem agere quam petitorem, quod abhorret a consuetudine et iuris et litium.

12 **12** 1 QVAM ILLE deest 'dicat'. 2 QVI PETIT *ἀντὶ τοῦ* 'petitor'. 3 QVAM ILLE QVI PETIT esset recta locutio, si diceret '*quam petitorem*' *aut* 'quam illum qui petit', sed 'quam ille' maluit, ut subaudiamus 'causam dicat' per *ζεῦγμα* a superiore figuratum.

14 **14** 1 DEHINC si loquatur. 2 NE FRVSTRETVR IPSE SE *παρὰ προσδοκίαν* dicitur, sed *ἠθικῶς* addidit. 3 AVT SIC COGITET si taceat.

15 **15** 1 DEFVNCTVS IAM SVM id est: omni labore liberatus sum, auctoritate iam confirmata et inuiolabili. 2 DEFVNCTVS IAM SVM id est: iam egi fabulas meas, aut: iam destiti periclitari in edendis comoediis, aut certe: iam edidi quam tu reprehendis fabulam. 3 DEFVNCTVS IAM SVM *σχῆμα διανοίας· ἠθοποιία.* 4 NIHIL EST QVOD DICAT MIHI non sit, inquit, de suis uitiis securus propter uetustatem: nihilominus a me reprehendetur.

1 erat] sit *TC* | proponeret *ex* prouocaret *corr. C* ‖ 3 PRIVS — PETITVR *om. B* | ut *om. B* ‖ 4 Latinum] l · *T* ‖ 5 poxessionem *T* | priorem facit *B* | agerem *V* | quam] per *B* ‖ 6 ad *T* | et *1. om. B* | et litium *om. T* ‖ 7 ILLE *om. C* | ille ⟨qui petit⟩ *T* | deest *V*[2] | ⟨qui⟩ dicat *B*, ⟨et⟩ dicat *C* | petit ⟨aurum⟩ *B* | *ἀντὶ τοῦ W.*: anterior *BV*, ante *TC* ‖ 8 ⟨ut⟩ esset *T*, ⟨et⟩ esse *C* ‖ 9 petitorem ⟨quod (quam *T*) abhorret⟩ *TC* (*cf. supra*) ‖ 10 malit *C* ‖ 11 pro *C* | zeuma *codd.* (g *sscr. C*[2]) | figuratum] si *** *T* ‖ 12 DEHINC — SE *om. T* | NE] nec *V*, ut *C* | frustetur se ipse *C* ‖ 13 ΠΑΡΑΝΡΟCΑΡΥΑΝ *B*, *παρα προσδοκυαν V*, **** *T*, *om. C*; *οχημα διανοιασ ἠθοποvα ed. pr.* (*cf. infra*) | *ἠθικῶς Schoell* (*cf. Andr. IV 1, 13*): uos *B*, nos *TC*, pos *V*[1], post *V*[2] (*dett.*) ‖ 18 dedisti *C* | iam *om. T* ‖ 19 tu *om. TC* | IAM] i · *B* ‖ 20 *σχῆμα ἠθοποιΐα M*[4], (*οχημα διανοιασ ἠθοποvα ed. pr. supra*), ****** *TV*, *om. BC* | quod ⟨iam⟩ *C* ‖ 21 de suis uitiis *om. B* ‖ 22 reprehendetur a me *TC*

16 **16** IS NE ERRET MONEO σχῆμα ἐπιεικείας.

17 **17** HABEO ALIA MVLTA QVAE NVNC CONDONABITVR sic in Phormione (*V 8, 54*) 'argentum quod habes condonamus te'. nam dono ablatiuo casui iungebant ueteres, condono accusatiuo.

19 **19** †ITA VT FACERE INSTITVIT† obliqua narratio facta est secundum casum accusatiuum.

20 **20** POSTQVAM AEDILES EMERVNT mire, cum ordo melior uideretur, si sic diceret 'postquam aediles emerunt quam nunc acturi sumus, perfecit ut inspiciundi esset copia'. 'emerunt' autem mediam corripe, ut (*Verg. Ecl. IV 61*) 'matri longa decem tulerunt fastidia menses'.

21 **21** PERFECIT mire, quasi difficile et illicitum.

23 **23** 1 EXCLAMAT FVREM NON POETAM mire reprehendit ante uitium, quam de causa maledicti dicat.

24 **24** 1 ET NIHIL VERBORVM DEDISSE TAMEN aut neminem fefellisse aut nihil apposuisse de suo.

23 **23** 2 EXCLAMAT FVREM NON POETAM adhuc nulla reprehensio, siquidem licet transferre de Graeco in Latinum.

24 **24** 2 ET NIHIL DEDISSE VERBORVM TAMEN dare uerba decipere est eum, qui cum rem exspectet, nihil inueniet praeter uerba. et alibi (*Phorm. III 2, 32*) 'uerba istaec sunt' et de contrario (*Heaut. V 3, 21*)

1 IS NE *om. B* | ERRET MONEO] certis certe moneo *T*, termoneo *C*, moneo *B* | *οχημα επιεικιασ* (*ante* MONEO) *ed. pr.*: ****** *TV*, *om. BC* ‖ 2 HABEO] ab eo *T* | ALIA — CONDONABITVR] etc. *B* | MVLTA *om. T* | $\overset{n}{t}$unc *V* | condonabitur *T*, -buntur *CV* ‖ 3 non donamus *B* ‖ 4 nam ⟨et (a *C*)⟩ *codd.*, *corr. Sabb.* | ⟨quam⟩ condono accusatiuo ⟨actio⟩ *T* ‖ 6 ITA — INSTITVIT] *schol. pertinet ad lemma* QVAM NVNC ACTVRI SVMVS | ITA — FACERE *om. B* ‖ 8 emere *V* ‖ 9 emerent *C*, emere *V* ‖ 10 inspiciundi — copia] etc. *B* ‖ 12 loga *B* | t · f · m · *V*[1], uiderunt fastidia menses *sscr. V*[2] | fastigia *TC* ‖ 13 inlicitum *V*] ‖ 14 EXCLAMAT *om. B* | fu · non po · *B* | mire — 18 POETAM *om. T* ‖ 16 uer · de · *B* ‖ 18 exclama *C*, excla · *B* | fu · non po · *B* | adhunc *C* ‖ 20 ET — TAMEN *om. B* | dedisse ⟨se⟩ *V* | TAMEN *om. TC*; *hic* aut neminem fefellisse *add. TCV* (*ex schol. 24, 1 male repetita*) ‖ 21 est decipere *B*, decipere *T* | cum *om. B* | expectet rem *TC* ‖ 22 inuenit *B* | et] unde *dett.* ‖ 23 uerba ⟨dare⟩ *B* | ista hec *BV*

'⟨rem⟩ cum uideas, censeas'. 3 An aliter: nihil addidisse de stilo suo Terentium?

27 **27** 1 PECCATVM IMPRVDENTIA id est ignorantia, ut (*I 2, 56*) 'imprudens harum rerum'; non enim stultitia.

26 **26** PARASITI PERSONAM INDE ABLATAM et hoc mire: non uersus obicit sed personam esse translatam. quid stultius aut calumniosius dici potest?

27 **27** 2 SI ID EST PECCATVM PECCATVM IMPRVDENTIA EST POETAE primo negat peccatum, dehinc concedit et purgat. 3 IMPRVDENTIA E. ignorantiam, non imperitiam ⟨significat⟩. 4 SI ID EST PECCATVM PECCATVM πλοκή, nam superius 'peccatum' nomen est, sequens participium. 5 *Et* primo negat peccatum, deinde si peccatum est, purgat id ipsum ueniali qualitate ab imprudentiae partibus.

32 **32** IN EVNVCHVM SVAM ad fabulam, non ad hominem rettulit, ut (*Verg. Aen. V 122*) 'Centauro inuehitur magna'.

37 **37** 1 BONAS MATRONAS ut Nausistratam. 2 MERETRICES MALAS ut Thaidem atque Bacchidem. 3 BONAS MATRONAS FACERE MERETRICES MALAS sic est in Heautontimorumeno (*I 2, 32*) 'scortari crebro nolunt, nolunt crebro conuiuarier'. 4 *Et* artificiose ostendit omnem materiam comicorum.

38 **38** 1 PARASITVM ut Gnathonem. 2 GLORIOSVM MI-

1 rem *add. Lindenbr.* | senseas *C* | An] aut *T* ‖ 3 PECCATVM IMPRVDENTIA *om. TC* | *id* ē *V*, de *B TC* ‖ 5 persona inde ablata *C*, inde sublatam (abl- *t. Wiss.*) ⟨parasiti⟩ personam *B* ‖ 7 stul (!) *C* ‖ 8 EST *1. om. B* | est imprudentia *B V* ‖ 9 neget *C* | deinde *B* ‖ 10 IMPRVDENTIA E · *Rabbow*: imprudentiae (-tia *T*) *codd.* | ignorantia non imperitia *T* | significat *add. Rabbow* ‖ 11 ID EST] idem *T*, id de est *C* | pec · p · *B* | TIΔRϦRϦ *B*, πλοκη *V*, *om. TC* ‖ 12 non *T* | est] et *post* sequens *B* ‖ 13 Et—14 partibus *om. B* ‖ 14 id *om. V* ‖ 15 IN *om. B* | eu · suam *B* | rettulit non hominem (*om.* ad) *B* ‖ 18 nausistrata *codd., corr. Steph.* | ″malas ″meretrices *V* ‖ 19 bacchidem ⟨facere δραν unde δραμα fabula⟩ *ed. pr.* | BONAS—MALAS *om. V* ‖ 20 eautontumerumenon *V*, eautontur' *B*, eutonton · *T*, euton · *C* ‖ 21 uolunt uolunt (u *bis ex* n *corr.*) *V*, nolunt *TC* ‖ 22 materiam] meam *C* ‖ 24 ut] ẹ̌t *V*

LITEM ut Thrasonem. 3 GLORIOSVM MILITEM 'facere' subauditur.

39 **39** FALLI PER SERVVM SENEM ut Demeam et Simonem.

40 **40** 1 AMARE ODISSE SVSPICARI mire a personis ad gesta cum uarietate transitum fecit; omne enim, quod in orationem uenit, uel persona uel factum est. 2 AMARE ODISSE quia o d e r e non est Latinum ⟨in⟩ infinitiuo modo.

41 **41** NVLLVM EST IAM DICTVM QVOD NON DICTVM SIT PRIVS σχῆμα λόγου· πλοκή, nam 'dictum' bis positum, ut sup erius 'peccatum' (*v. 27*), diuersa significat.

42 **42** AEQVVM EST VOS COGNOSCERE ATQVE IGNOSCERE σχῆμα λόγου· παρόμοιον.

43 **43** QVAE VETERES FACTITARVNT SI FACIVNT NOVI et uarie dixit 'factitarunt' et 'faciunt' et cum magna defensione Terentii semel facientis id, quod saepe ueteres.

44 **44** ANIMADVERTITE nos ἐλλειπτικῶς dicimus ⟨a d u e r t i t e u t⟩ a t t e n d i t e, ueteres plene a n i m u m a d u e r t i t e.

45 **45** QVID SIBI EVNVCHVS VELIT τῷ ἀττικισμῷ 'sibi', ut alibi (*Heaut. I 1, 9—10*) 'nam pro deum atque hominum fidem, quid uis tibi aut quid quaeris?'

2 subaudiatur *C* ‖ 3 ut simeonem *B* ‖ 4 odisse ⟨quia odere non est latinum⟩ *B* (*cf. infra*) | ⟨et⟩ mire *T* | a *B* (*t. Wiss.*) *T*, de *CV* ‖ 5 ueritate *C* | facit *B* ‖ 6 oratione *C* | uel *1. om. B* (*t. Sabb.*) | personam *C* | est *om. B* ‖ 7 quia] quasi *C*, *om. B* | in *add. dett.* | infinitiuo modo *om. V* ‖ 8 iam dic · *B* | dictum non *T*, non d · *B* | SIT PRIVS] pri · *B* ‖ 9 σχήμα λόγου πλόκη *M*[4], ЄXҌMΔΛOΓOYΠΔORҌ *B*, σvhμα λογου πλοκη *V*, ****** *T*, *om. C* ‖ 10 diuersa] **** *B* ‖ 11 EST *om. B* | ATQVE IGNOSCERE] etc. *B*, *om. T* ‖ 12 σχήμα λόγου παρομοιον *M*[4], συHμα λογου παρομοιον *V*, ****** *C*, *om. BT* ‖ 13 QVAE — NOVI *om. B* | factitare *C* | NOVI — faciunt *om. T* ‖ 14 factitare *C* ‖ 15 terentius *B* | semel facientis *om. B* | sepe ⟨*****⟩ *B*, *om. V* | ueteres ⟨factitarunt⟩ *V* ‖ 16 nos *ex* uos *corr. C*, *sscr. V*[2] | ЄΔΔΔΙΠΤΙRωC *B*, εμιΓιικοσ *V*, ***** *TC* | dicimus *om. C* | aduertite ut *add. W.* | attendite (adt- *C*, -tis *T*) *TCV*, ***** *B* ‖ 17 ueteres] **** *B* | plene *om. C* ‖ 18 τῶ αττικισμῶ *M*[4], τω αττικασμω *V*, ***** *TC*, *om. B* ‖ 19 proh *V*, proth *T*, per *C* | atque] ad *T* ‖ 20 quod *C* | tibi uis *TC* | quis *T*

I.

1.

46 **1** 1 QVID IGITVR FACIAM in hac *προτάσει* exemplum proponitur, quam non suae potestatis sit qui amat, quam sapiat qui non amat neque aliter affectus est. 2 QVID IGITVR FACIAM *σχῆμα διανοίας· διαλογισμός.* et apparet multa tacitum cogitasse adulescentem et tandem in haec uerba erupisse. 3 IGITVR pro deinde, ut Plautus in Amphitrione (*I 1, 54—55*) 'si aliter fuerint animati neque dent quae petat, sese igitur summa ui uirisque oppidum oppugnassere'. 4 QVID IGITVR FACIAM Menander *ἀλλὰ τί ποιήσω;* hinc Vergilius (*Aen. IV 534*) 'hem quid agam'. 5 *Et* est *διαλογισμός* perditae mentis post multam frustra cogitationem. 6 QVID IGITVR FACIAM NON EAM NE NVNC QVIDEM hoc uidetur non esse contrarium, sed est; nam dubitat, utrum meretricis satisfactionem exspectet an illam omnino non quaerat. 7 NON EAM NE NVNC QVIDEM 'non eam' Probus distinguit; iungunt qui secundum Menandri exemplum legunt.

47 **2** COMPAREM constituam, ut (*Phorm. I 1, 7*) 'quam inique comparatum est'.

48 **3** NON PERPETI MERETRICVM CONTVMELIAS *ἐν ἤθει.*

1 ΠΡΟΤΑCΙ *B*, prothasi *TCV* | proponitur *om. T* ‖ 2 quem sapiat ⟨an⟩ *T* ‖ 3 aliter *om. B* | effectus *TC* | fa· *B* ‖ 4 *σχῆμα διανοίας· διαλογισμός.* et *Sabb.*: ЄΧҺΜΑΔΙΑΝΟΝΙΑCΥΑC et *B*, *συhμα αιανοιασυος* est *V*, *σχήμα διανοίασ* et *M*⁴, ***** nocet *T*, nocet *C* | apparet] apud *T* ‖ 5 erupisse *W.*: irr- *BCV*¹, inr- *T*, pror- *V*² (*dett.*) ‖ 6 ut] et *BTC* | afitrione *T*, amphi *C* ‖ 7 fuerunt *T*; sient *Plaut.* | ⟨in⟩animati *C* | dent quae petant *B*, petunt quae decʒ *T* ‖ 8 ui uirisque] ui iurisque que *B* (*t. Sabb.*), uirilisque *TC* (*B t. Wiss.*), ui uiribusque *V* | ⟨eorum⟩ oppidum *Plaut.* | oppungasse *T*, oppugnasse *C*, obpugnasse re *B* ‖ 9 ΑΩΑΤΙΠΟΙΗCΟC *B*, *ἀλλὰ τὶ ποιησω M*⁴, ****** *V*, *om. TC* ‖ 10 hinc *CV*, hic *T*, *om. B* | en *V* | en quid ago *Verg.* ‖ 11 dialogismos *codd.* ‖ 12 FACIAM] f· *BT* | NON EAM *om. T* ‖ 13 non *sscr. C*¹ ‖ 14 illa *T* ‖ 18 COMPAREM — quam *om. B* ‖ 19 inique] ī nᶜ *T* | com· (*om.* est) *B* ‖ 20 non p· mer· *B* | contu· *B*, con· *T* | ЄΝΗΘΙ *B*, *ενηθι V*, *** *T*, *om. C*

sic in Andria (*III 3, 26*) 'prius quam harum scelera et lacrimae confictae dolis'. cum uni sit iratus, de omnibus queritur.

49 **4** 1 EXCLVSIT REVOCAT utrumque iniuriam fecit ex uerbo, dicendo et 'exclusit' potius quam 'non admisit' et 'reuocat' potius quam 'petit ut redeam', quod erat moderatius. 2 REDEAM NON SI ME OBSECRET uides ergo superiorem partem dubitationis in eo fuisse, ut rogatus rediret, inferiorem ut ne rogatus quidem. 3 NON SI ME OBSECRET bene de ea, quae totum proterue agens 'exclusit' et 'reuocat', non 'petat' nec 'roget' nec 'oret', sed 'obsecret' inquit, quod horum omnium in maiorem partem est ultimum.

50 **5** 1 SI QVIDEM HERCLE POSSIS *διαλογισμός* quasi ad alterum, ut (*Verg. Aen. IV 541—42*) 'nescis heu, perdita, n. d. L. s. p. g!' 2 NIHIL PRIVS NEQVE FORTIVS deest 'est', ut (*Verg. Aen. I 3*) 'multum ille et terris iactatus et alto'. 3 *Et* 'prius' modo ad laudem, non ad ordinem pertinet, ut Sallustius (*Cat. 36, 4*) 'quae prima mortales ducunt' et ipse in Heautontimorumeno (*V 2, 9—10*) 'et suauia quae essent prima habere'.

51 **6** NAVITER a n a u i ductum, a qua in alto nullum diuersorium est.

1 plusquam *TC* ‖ 2 con · do · *TC* | oratus *T* ‖ 4 reuo · *B* | iniuriam] iniuriosum *Schoell* ‖ 5 exclusit et *codd., corr. Schoell*; et *del. Steph.* | admisit] sit *T* ‖ 6 potius *om. B* | quam] quae *B* (*t. Wiss.*) ‖ 7 REDEAM] re · *B*, *om. V* | uides — OBSECRET *om. TC* | ⟨et⟩ uides *V* ‖ 9 non si m · ob · *B* ‖ 10 proterue ⟨terencii⟩ *B* ‖ 11 et reuocat] r · *T*, reuocat *C* | ⟨et⟩ non *codd., corr. Steph.* ‖ 12 horum] hominum *B* | in maiorem partem] *cf. Phorm. II 3,24* more *αὐξήσεως* ‖ 13 est] esse *V* ‖ 14 HERCLE] h · *BT* | POSSIS *om. TC* | ΔΙΑΛΟΓΙCΜ$\overset{\omega}{\text{O}}$C *B*, *διαλογίσμος V*, *om. TC* ‖ 16 perdita ⟨nescis⟩ *V* | n. — s.] necdum *T* | p.] · i · *BCV*, e · *T* | NEQVE FORTIVS *om. B* ‖ 17 est *om. C* | terris — alto] t · ira *C*, terra *T* ‖ 19 ut *om. B* ‖ 20 mortalis *T*, -lia *B* | ducit *B*; putant *Sall.* | eautontumerumenon *V*, eauton *B*, euton · *C*, eutontū · *T* ‖ 21 et] qƶ *C* | prima (-mo *C*) essent *TC* ‖ 22 in altum *C* | discensorium *T*; deuersorium *Sabb.*

53 **8** 1 INFECTA PACE ἔμφασις per μεταφοράν. 2 INDICANS TE AMARE non uerbis sed factis indicans, ut alibi (*Andr. I 1, 104—5*) 'ibi tum exanimatus Pamphilus bene dissimulatum amorem et celatum indicat'.

54 **9** 1 ACTVM EST de iure translatum, ILICET de iudicio, PERISTI de supplicio. 2 ACTVM EST ad 'ultro ad eam uenies' relatum est, ILICET ad 'indicans te amare', PERISTI ad 'ferre non posse'. 3 'Ilicet' semper in fine rei transactae ponitur.

55 **10** 1 PERISTI ὑπερβολή. 2 ELVDET VBI TE VICTVM SENSERIT eludere proprie gladiatorum est, cum uicerint. Cicero (*Catil. I 1, 1*) 'quam diu etiam furor iste tuus eludet?' 3 Eludere est finem ludo imponere.

56 **11** PROIN TV ut exin et exinde, sic proin et proinde dicebant.

57 **12** ERE QVAE RES IN SE NEQVE CONSILIVM NEQVE MODVM HABET VLLVM concessum est in palliata poetis comicis seruos dominis sapientiores fingere, quod idem in togata non fere licet.

58 **13** EAM CONSILIO REGERE NON POTES nunc domino seruus est sapientior, sed amatore non amans, ut idem in

1 PACE] p· *T* | ЄΜΦΔCIC per ΜЄΘΔΦΟΡΔΜ *B*, εμφασισ per μετάφοραν *V*, Ir (*om. T*) ***** *TC* ‖ 2 TE AMARE *om. B* | sed factis *om. TCV* | indicans—4 indicat *om. B* ‖ 3 pā · b · d · a · et c · i · *T* ‖ 5 iure] re *C* | translatum ⟨est⟩ *V* | illicet *TC* ‖ 6 periisti *C* | eum *B* ‖ 7 ueniēs *C*, *om. B* | translatum *B* | iudicans re *C* | periisti *C*, p · *T* ‖ 8 in fine semper *T* | transactae rei *TC* ‖ 10 periisti *C* | ΥΠЄΡΒΟΛΗ *B*, υπέρβολη *V*. **** *T*, *om. C* | ludet *B* | VBI—SENSERIT] ubi t · u · s . *T*, *om. B* ‖ 11 eludere—13 eludet *om. TC* ‖ 12 etiam *om. B* | tuus iste *B* ‖ 13 imponere] dare *TCV* ‖ 14 PROIN TV *om. B* | et] pro *Sabb.* | sic—proinde *om. T* | et *V*, *om. BC*; pro *Sabb.* ‖ 15 proindeque *B* | dicebat *T*, dicitur *V* ‖ 16 ERE—SE] here q · r · t · s · *T*, *om. B* | n · q · n · *T* | MODVM—VLLVM] modum neque ullum *C*, m · n · u · *T*, mo · etc · *B* ‖ 17 poetis] poenis *C*, penis *T* | comicos *Bentley* ‖ 18 figere *T* | non fere licet *BV*, non licet fere (facere *T*) *TC*; facere non licet *ed. pr.* ‖ 20 regere con · *B* | non potes *ex* -est *corr. C*, non po · *B*, n · p · *T* | domino] duo *C* ‖ 21 amatore non *Rabbow*: amator nunc *codd.*

Andria (*II 1, 9*) 'facile omnes, cum ualemus, recta consilia aegrotis damus'.

59 **14** IN AMORE HAEC OMNIA INSVNT ⟨nota⟩ duas praepositiones 'in amore insunt'.

60 **15** INDVTIAE 'indutiae' sunt pax in paucos dies, uel quod in diem dentur uel quod in dies otium praebeant.

61 **16** 1 PAX RVRSVM bene, ut consolaretur, ultimam pacem posuit. 2 HAEC SI TV POSTVLES quasi dicat 'uelis' uel 'coneris'.

62 **17** NIHILO PLVS AGAS id est: nihil agas.

64 **19** ET QVOD NVNC TVTE TECVM IRATVS COGITAS pro 'quae', ut sit consequens 'haec uerba' (*v. 22*). sic et in Andria (*I 1, 28. 31*) 'quod plerique omnes faciunt adulescentuli, horum ille nihil'.

65 **20** 1 EGONE ILLAM QVAE ILLVM familiaris ἔλλειψις irascentibus; nam singula sic explentur: 'egone illam' non ulciscar, 'quae illum' recepit, 'quae me' exclusit, 'quae non' admisit. etenim ⟨nec⟩ necesse habet nec potest complere orationem, qui et secum loquitur et dolore uexatur. 2 Nam amat ἀποσιωπήσεις nimia indignatio, ut Vergilius (*Aen. I 135*) 'quos ego —! sed motos praestat componere fluctus'.

1 facile o · c · u · r · con · e · d · *T* ‖ 3 HAEC — INSVNT] h · o · i · *T*, insunt *B* | nota *add. Sabb.* | duae *V* | compositiones *C* ‖ 4 in — insunt *om. B* | insunt] inster *T* ‖ 5 indutiae *om. B* ‖ 7 pax r · *T*, par[rur]usum *C* | consularetur *T*, consiliaretur *B* ‖ 8 partem *codd., corr. Westerh.* | ponit *T* | HAEC SI TV *om. B* | po · *T* | quasi dicat *W.*: quod *B* (quid *dett.*), *om. TCV*; id est si *ed. pr.* | uelis *om. TC* ‖ 10 PLVS AGAS] p · a · *T*, plus *B* ‖ 11 ET — pro] familiaris cogitas et quod nunc tecum irascentis nam singula sic explentur ego cum ī pro *T* | TECVM — COGITAS *om. B* | IRATVS] agitatus *C* ‖ 12 ut] et *TC* ‖ 13 o · f · *T*, omnes (*om.* faciunt) *V* ‖ 14 adulescentuli] ad *TCV*, *om. B* | nihil ille *C* ‖ 15 ILLAM — ILLVM] I · Q · I · *T*, illam *B* | ΕΛΛΙΨΙC *B*, εκλίψισ (*ante* fam-) *V*, *om. TC* ‖ 16 irascentis *T* | illam] i · *T* ‖ 17 precepit *T* ‖ 18 etenim] et cum *TC* | nec *add. Sabb.*; non *Schopen* | nec *2.*] non *C* ‖ 19 quae *C* ‖ 20 amat ΑΠΟCΙΟΠΕCΙC *B*, amata αποσιωπησιν (*ωπ et ν in ras. m. 2*; *in mg.* reticentia) *V*, amata **** *T*, amata *C* ‖ 21 quo *C* | se[d]motos praestat *C*, s · m · p · *T* | com · f · *T*, compescere f · *B*

67 **22** 1 HAEC VERBA ἐμφατικῶς 'uerba' dixit, quae scilicet nihil effectura sunt. 2 VNA ME HERCLE FALSA LACRIMVLA expressio ad αὔξησιν ducens: et non 'uera' sed 'falsa' et non 'lacrima' sed 'lacrimula' et non 'ultro flens' sed 'oculos terendo' et non 'facile' sed 'ui' et non 'exstillauerit' sed 'expresserit'. hinc Vergilius (*Aen. II 196*) 'captique dolis l. c.'

68 **23** QVAM OCVLOS TERENDO MISERE VIX VI EXPRESSERIT totum sensum uerbis significantibus protulit, ut (*Verg. Ecl. III 27*) 'stridenti miserum stipula disperdere carmen' et (*Aen. IV 95*) 'una dolo diuum si femina uicta duorum est'.

70 **25** NVNC EGO ET ILLAM SCELESTAM 'nunc' id est sero, ut Vergilius (*Ecl. VIII 43*) 'nunc scio, quid sit amor' et (*Aen. IV 376*) 'nunc augur Apollo, nunc Lyciae sortes'.

72 **27** 1 ET PRVDENS SCIENS 'prudens' est qui intellegentia sua aliquid sentit, 'sciens' qui alicuius indicio rem cognoscit. 2 Ergo 'prudens' per se, 'sciens' per alios.

73 **28** 1 VIVVS VIDENSQVE PEREO mire et noue 'uiuus pereo': et 'pereo' sic dixit, ut intellegamus o c c i d o r, et 'uiuus' quasi s a p i e n s e t s e n t i e n s. 2 VIVVS VIDENSQVE PEREO bene addidit 'uidens', nam 'uiuus' perit etiam qui dormiens opprimitur, 'uidens' autem qui uigi-

1 ΕΜΦΑΤΙRΟC (ω *supra*) *B*, εμφατικωσ (ω *in ras.*) *V*, *om.* *TC* ‖ 2 affectura *T* | sint *V* | VNA — FALSA] u · *B* | ME] ergo sine *TC* | hercule *V*, *om.* *T* ‖ 3 l · *T* | auxesin *BC*, auxesim *V*, ausesim *T* ‖ 5 fluens *B* | tergendo *T* | sed *om.* *C* | ni *C* ‖ 6 exillauerit *T* | hic *T* ‖ 7 capitique *C* | l · c ·] l · *V*, id *B*, *om.* *TC* ‖ 8 VIX *om.* *C* | EXPRESSERIT] e · *T* ‖ 9 uerbum *C* | ⟨expressit⟩ protulit *V* ‖ 10 stridendi *C* | miserum stipulam *C*, stipula miserum *B* | disidere *T* | carnem *C* ‖ 11 si — est] d · s f · u · d · e · *TC*, si f · n · d · est *V* ‖ 13 NVNC *om.* *T* | ergo *C*, go *T* | il · sce · *B*, i · s · *T* ‖ 14 ut *om.* *BV* | nunc *om.* *T* ‖ 15 n · a · a · *T* | licie *T*, litie *C*, (-ae) *V* | sortes] s · *V*, *om.* *TC* ‖ 16 prudens et sciens *TC*, *om.* *B* ‖ 17 tua *C*, *om.* *B* | indicio *ex* iud- *corr.* *V* ‖ 18 ergo] go *T* | sese *B* | illos *C* ‖ 19 Viuus *ex* Vnius *corr.* *C* | ui · q · p · *T* | mire ⟨uiuus⟩ *B* | noue nimis pro eo *C* ‖ 20 et pereo *om.* *TC* | intelligamus *V* | VIVVS — PEREO] uiuus u · p · q · *T*, *om.* *B* ‖ 22 pro eo *C* | uiuens *C* | ⟨et⟩ uiuus *V* ‖ 23 qui etiam *codd.*, *transp.* *W*.

lans uim patitur, ut pereat. 3 Nam 'uidere' pro uigilare posuit, ut etiam Vergilius, cum de Sileno dicit (*Ecl. VI 21—22*) 'iamque uidenti sanguineis frontem moris et tempora pingit'. 4 Ergo 'uiuus' non mortuus, 'uidens' non dormiens.

74 **29** 1 CAPTVM Sallustius (*Iug. 1, 4*) 'sin captus prauis cupidinibus'. 2 QVAM QVEAS MINIMO perseuerauit in translatione, quam iamdudum (*v. 15—16*) sumpsit a bello.

76 **31** SI SAPIS id est si sapias; ad inferiora iungendum est, nam aliter non intellegitur.

79 **34** NOSTRI FVNDI CALAMITAS proprie. calamitatem rustici grandinem dicunt, quod comminuat calamum, id est culmum ac segetem.

80 **35** INTERCIPIT proprie 'intercipit' quasi totum capit. Plautus in Aulularia (*III 6, 22—23*) 'quae sola interbibere, si uino scatat, Corinthiensem fontem Pirenem potest'.

2.

82 **2** NEVE ALIORSVM ⟨'aliorsum'⟩ in aliam partem, ut seorsum et retrorsum dicitur.

1 patiatur et pereat *codd., corr. Sabb.* ‖ 2 ut] unde *ed. pr.* | cum] posuit *TC* | dicit *B*, d· *V*, *om. TC* ‖ 3 frontem (f· *CV*) moris sit t·p· *TCV* ‖ 4 uiuus] uiuens *B* ‖ 5 dormiens ⟨non d̦moriens⟩ *B* ‖ 6 captu$\overset{s}{m}$ (*corr. m. 2*) *V* | paruis *B*, praui *T* ‖ 7 cupiditatibus *V* | quea *T* | minimo (-mis *C*, m· *T*) ⟨quam queas (quamq· *T*)⟩ *codd., corr. ed. pr.* ‖ 8 iam diu *TC* | scripsit *T* | a bello *ed. pr.*: ab illo *codd.* ‖ 9 SI *om. C* | si *om. B* ‖ 10 intelligetur *TC*, -geretur (*ex* -gitur *corr. m. 2*) *V* ‖ 11 nostri f·c· *T*, *om. B* | proprie ⟨calamitas⟩ *dett.* ‖ 12 calamen *V*, calamitatem (*sscr.* al' mum) *C* ‖ 13 culmen ac segitem *T* ‖ 14 proprie *om. T* | intercipit *om. BT* | quasi] quia *T* ‖ 15 aulu *C* ‖ 16 interbibere sibi noscat at (ac *TC*) *TCV*, sibi interbibere noscat at *B*; scatet *codd. Plauti* | corinthi esse *T* | frontem *B*, fortem *TC* | pireneum *V*, et pirenem *B*, ipsum inter *C*, (*lac. add.*) *T* ‖ 18 *adnot. de tota scaena excidisse recte statuit Schopen; ed. pr. add.*: Miseram me uereor ne illud grauius tulerit phedria | NEVE *om. B* | aliorsum *add. dett.* | ⟨·i·⟩ in *V* | ut *om. TC* ‖ 19 et *om. TC*

83 3 QVOD HERI INTROMISSVS NON EST haec lenius ut de facto suo loquens, ⟨at ille dolens⟩ 'exclusit, reuocat' inquit, 'redeam? non, si me obsecret' (*I 1, 4*).

84 4 1 TREMO HORREOQVE ex amore nimio. nimius ignis effectum frigoris reddit, ut ex frigore nimio effectus ignis exsistit, secundum illud quod physici aiunt 'ἀκρότητες ἰσότητες'. hinc et Vergilius (*Geo. I 93*) 'aut Boreae p. f. adu.' inquit. 2 TREMO HORREOQVE POSTQVAM ASPEXI HANC natura magni caloris etiam horrorem incutit, ut nimiae febres.

85 5 1 ACCEDE AD IGNEM HVNC aptius 'ignem' meretricem accipiemus quam aram Apollinis Agyiei, uel quia amator uritur, ut (*Verg. Ecl. III 66*) 'at mihi sese offert ultro meus ignis Amyntas', uel quia auida *et auara* est, ut ignis, alimentorum. 2 IAM CALESCES PLVS SATIS noue, id est a e q u o. et alibi (*Heaut. I 2, 24*) 'quam ne quid in illum iratus plus satis faxit, pater'.

3 IAM CALESCES PLVS SATIS noue, sed intellegitur p l u s s a t i s q u a m h o r r u e r a s. 4 Hoc quidam putant, at mihi uidetur de his esse, quae a ueteribus geminabantur,

1 QVOD HERI *om. B* | intromissis *T* | haec *om. C* | leuius *TC* ‖ 2 at ille (*sic Sabb.*) dolens *W.*; at Phaedria *Steph.* ‖ 3 redeam — obsecret *om. B* | nunc sine me obsecret *C*, n · s · m · o · *T* ‖ 4 Tremo h · q · *T* ‖ 5 affectum *C* | frigoras redit *T* | ex *om. TC* | affectus (a *in* e *corr.*) *C* ‖ 6 extitit *C*, *om. T* | ΔΡΟΤhЄC ΙϹΟΤЄΤЄϹ *B*, *αροτητεσ ισοπτεσ V*, opōtreto *T*, apōte · To · *C* ‖ 7 et *om. TV* | boream *codd.* | p.] b · *C* | fr · *T* ‖ 8 adu · *B*, at · n · *V*, *om. TC* | inquit *om. B* | Tremo h · q · p · a · h · *T*, horreo *B* ‖ 9 naturam *C* | coloris *C* ‖ 10 IGNEM HVNC] i · h · *T*, ig · *B* | actius *T* | ⟨ad⟩ ignem *B*, *om. T* ‖ 11 ΔGΥΧЄΙ *B*, *δελφυκι V*, uel *** *T*, *om. C*; *Ἀγυιαίου Sabb. An Ἀγυιεῖ?* ‖ 12 uritur] utique *T* | ut *om. V* | ad *T* | o · u · m · i · a · *V*, o · meus ignis amintans *T*, omīs ignis amitans *C* ‖ 13 et a$\overset{v}{m}$ara (*corr. m. 2*) *V*, et (uel *C*) amata *TC*, amara et auara *B* ‖ 14 iam c · p · s · *T* | sa. *B* ‖ 15 noue — 17 SATIS *om. B* (*LP*) | noue ⟨sed intelligitur plus satis (p- s- *om. V*, *post* de quo *inser. D*) quam (quo *CVD*)⟩ id est de quo *codd.* (*cf. schol. sq.*); id est plus aequo *Steph. Cf. Schlee p. 115, 26* plus satis: plus iusto ‖ 16 nequit *C* | fixit *T* ‖ 17 iam c · p · s · *T* ‖ 18 satis] sapere *T* ‖ 19 $\overset{at}{sed}$ (*corr. m. 2*) *V* | uidetur de his *B*V^1, de his uidetur *TC*V^2 | quae ueteres geminabant *B*

ut 'plerique omnes' (*Andr. I 1, 28; Phorm. I 3, 20*) id est omnes et 'pleraque omnia' (*Heaut. IV 7, 2*) id est omnia. sic etiam 'plus satis' pro satis.

86 **6** QVIS HIC LOQVITVR non imperite intellegunt, qui existimant meretricem etiam hoc simulare, quod non praeuiderit Phaedriam. nam et personae et dictis eius ceteris hoc conuenit et tunc erunt gratiosa omnia, quae supra dixit.

87 **7** CVR NON RECTA INTROIBAS quasi parum fuerit 'introibas', satis mire additum 'recta'.

88 **8** 1 DE EXCLVSIONE VERBVM NVLLVM plenus admirationis est nec accusationi nec satisfactioni locum reliquisse meretricem callide dissimulata iniuria. 2 QVID TACES et hoc callide, quasi innocens ne suspicetur quidem, quid succenseat adulescens.

89 **9** 1 SANE QVIA VERO HAE MIHI PATENT SEMPER FORES tolle 'sane' et 'uero' et pronuntiandi adiumenta uultumque dicentis et in uerbis non negatio sed confessio esse credetur. 2 Nam 'uero' ironiae conuenit, ut (*Verg. Aen. IV 93*) 'egregiam uero laudem et s. a. r.'

90 **10** 1 AVT QVIA SVM APVD TE PRIMVS duo dixit, quae dolet: quia clausae fores et quia posterior habetur praelato milite. 2 AVT QVIA SVM APVD TE PRIMVS subauditur 'ideo non recta introii'. 3 MISSA ISTAEC FACE

2 id est] hoc est *TCV* ‖ 3 etiam] et *T* ‖ 4 QVIS *om. C* | h · l · *T* ‖ 5 prouiderit *BTC* ‖ 6 ceteribus *T* ‖ 7 tunc erunt *om. B* gratiora *Steph.* ‖ 8 NON] n · *T* | RECTA] r · *BT* | introhibis *C*, intro · *B*, it · *T* | quasi — introibas *om. TC* | fuerat *B* ‖ 9 additum ⟨est⟩ recta satis mire *B* ‖ 10 de ex · *B* | uerbum n · *T*, n · uer · *B* | plenus *Rabbow*: plus *codd.* ‖ 11 accusatione *T* | satisfactione *TC* ‖ 12 callide] callida *CV*, calida et *T* | quid t · *T* ‖ 13 inocens *C*, ignorans *T* | quod *B* ‖ 15 quia uero *BV*[1], uero quia *CV*[2], quia uero q · *T* | he mihi (h · m · *T*) s · p · f · *BT* | FORES *om. C* ‖ 16 uero et] uereor *TC* | adiumentum *TC* | uultuque *B* ‖ 17 et *om. CV* ‖ 18 crederetur *codd., corr. W.* | uero ⟨semper (sp *T*)⟩ *TC* (semper *vel* sepe *dett.*); *cf. Andr. IV 4, 16* | ironie ⟨non⟩ *B*, yronice *C* | cum uenit *C* ‖ 19 s. a. r.] spolia ampla refertis *B* ‖ 20 aut quia s · *T*, *om. B* | apud te pri · *B*, a · t · p · *T* | quae *ex* quia *corr. C* ‖ 21 dolet ⟨et⟩ *Steph.* | prelatio *C* ‖ 22 s · a · t · p · (primus *B*) *BT* ‖ 23 non] nunc *T* | recte *TC* | introiui *V*, interiori *T*, introii uia *B* | missa i · f · *BT*

alia dissimulatio et durior post admonitionem. 4 Sed bene intellegit, qui hoc a meretrice ridente molliter et osculum porrigente dici accipit.

91 **11** 1 QVID MISSA magna uirtus poetae est non sententias solum de consuetudine ac de medio tollere et ponere in comoedia, uerum etiam uerba quaedam ex communi sermone, ⟨unde⟩ est quod ait nunc 'quid missa?'

2 O THAIS THAIS VTINAM MIHI ESSET PARS AEQVA AMORIS TECVM uel amandi uel non amandi scilicet.

92 **12** AC PARITER FIERET 'pariter' similiter. Sallustius (*Hist. I fr. 92 M.*) 'cui nisi pariter obuiam iretur'.

93 **13** VT AVT HOC TIBI DOLERET ITIDEM VT MIHI DOLET si ambo amaremus.

95 **15** 1 ANIME MI ⟨MI⟩ PHAEDRIA 'mi' uocatiuus est ab eo quod est m e u s. 2 Vide quam familiariter hoc idem repetat blandimentum; uult enim Terentius uelut peculiare uerbum hoc esse Thaidis: adeo totiens dictum est 'tune hic eras, mi Phaedria?' (*v. 6*), 'ne crucia te obsecro, anime mi, ⟨mi⟩ Phaedria' (*v. 15*), 'quaesiui: nunc ego eam, mi Phaedria, multae sunt causae' (*v. 64—65*), 'mi Phaedria, et tu' (*v. 110—11*). 3 NE CRVCIA TE OBSECRO ANIME MI ⟨MI⟩ PHAEDRIA haec rursum nisi amplectens adulescentem mulier dixerit, uidebitur 'ne crucia te' sine

1 admonitiones *T* ‖ 2 haec *V* ‖ 3 porrigente] praebente *V* ‖ 4 quid m· *T* | est *om. T* | sentias *C* ‖ 7 unde *add. Schoell*; ut *Sabb.*, quale *Steph.* | est *om. V* | nunc *om. B* (*t. Sabb.*) ‖ 8 o — ESSET *om. B* | o·t·t·ut·m·e·p·e·a·t· *T* | MIHI ESSET] n͠r *C* | AEQVA] e· *B* ‖ 9 scilicet uel non amandi *V* ‖ 10 ac pariter f· *T*, *om. B* | pariter] ·i· *V* ‖ 11 cu *T* | pariter obuia miseretur *TC*, obuia pariter miretur *B* ‖ 12 VT] ac pariter fieret ut (*om. C*) *CV* | ut a·h·t·d· *T*, *om. B* | i·u·m·d· *T* ‖ 14 anime mi phedria *CV*, a̅le m·f· *T*, anime mi *B* | mi — meus *om. B* | uocantis *C* ‖ 15 repetit *V* ‖ 16 uult] ut *T* | peculare *C*, *om. BT* ‖ 17 uerbum hoc est *C*, hoc esse uerbum *B* | adeo] ab eo *TC* | tune h·e· m·f· *T* ‖ 18 ne — 19 Phaedria *om. T* | cruciate *ex* -re *corr. C*, pudeat *B* | obsecro *om. B* ‖ 19 phedria ⟨hec rursum nisi amplectens⟩ *B* (*cf. infra*) | ⟨et⟩ quaesiui (que s mi *T*) *codd.* | ergo c̃a *T*, eam ego *B*, eam *V* ‖ 20 multae — tu] et ne *T* ‖ 21 phe· *B* | ne excrucia *B*, ne c· *T* | te ob anime mi phe *B*, t·o·a· m·f· *T* ‖ 22 rursus *T* ‖ 23 ne excrucia te *B*, ne c·t· *T*

affectu dicere. sed sic dicit ‘ne crucia te’ et eo gestu, quasi in eo et ipsa crucietur; nam ideo subicit ‘anime mi’ hoc est animus meus.

96 **16** NON POL QVO QVEMQVAM PLVS AMEM hoc totum nimis blande et cum contractatione adulescentis dicit meretrix.

97 **17** FACIVNDVM FVIT legendum faciundum scribendum: totum hoc semper necessitati adiungitur, ut Vergilius (*Aen. XI 230*) ‘aut pacem Troiano ab r. p.’ et alibi (*Aen. VIII 441*) ‘arma a. f. u.’

98 **18** 1 CREDO VT FIT MISERA PRAE AMORE EXCLVSTI HVNC FORAS oratorie ac facete additum ‘misera’. 2 *Et* cum illa a deriuatione causae argumentaretur, mire a Parmenone correpta est, uerisimile non esse, ut, quem quis amat, eundem possit excludere. 3 EXCLVSTI HVNC FORAS *παρὰ προσδοκίαν* intulit intuens puellam et ei ostendens Phaedriam, ut ostendat, quam falsa ac repugnantia loquatur meretrix.

99 **19** AGE SED HVC QVA GRATIA TE ACCERSI IVSSI AVSCVLTA corripientis est modo ‘age’, non hortantis aduerbium.

100 **20** 1 TE ACCERSI IVSSI AVSCVLTA hoc est quod supra ait (*I 1, 1—2*) ‘non eam ne nunc quidem, cum accersor ultro?’ 2 DIC MIHI meretricia calliditate commendat quae dictura est.

1 et eo gestu *B V*, et cum gestu *T*, et gestu *C*; *del. Schopen* ‖ 2 et ⟨in⟩ ipsa *B* (etiam ipsa *t. Sabb.*) | cruciatur *T C* | nam] et *C* ‖ 3 id est *B* | ⟨o⟩ animus *V* ‖ 4 quoque quem *B*, q · q · *T* | p · a · *T* ‖ 5 contractione *T V*, conditione *C* | dicit meretrix] hem *C* ‖ 6 faciendum *C* | FVIT *om. B* | faciendum *C V*, (*post* scribendum) *B* ‖ 7 necessitati semper *V* | adiungetur *T* | ut *om. B T* ‖ 9 a · u · f · *B C*, acri u · f · *T*, a · m̌ · f · *V* ‖ 10 VT — FORAS *om. B* | ut · f · m · p · a · e · h · f · *T* | sit *C* | pro *C* | exclusit *C*, exclusisti *V* ‖ 11 ac] et *B* ‖ 12 argumentatur *T* ‖ 13 ut *sscr. V*² (= *dett.*), *om. B T C* | quis quem *codd.*, *transp. Schoell.*; si quis quem *ed. pr.* ‖ 14 exclusit *T C*, exclusisti *B V* | h · f · *T* ‖ 15 ΠΑΡΑΠΡΟCΑΟRIAN *B*, *παρα προσδοριαν V*, ****** *T*, *om. C* ‖ 16 quod *B* (*t. Wiss.*) | ac] et *C* | loquitur *B* ‖ 18 SED — AVSCVLTA] s · h · q · t · a · iu · ausculta *T*, etc · *B* | IVSSI] iube *C* ‖ 19 non *in ras. V*² ‖ 20 ius · as · *B*, iussi *T* ‖ 21 ne n · q · c · a · u · *T* | cum] cur *C*

101 **21** EGONE OPTIME bene non exspectauit seruus, ut pro se dominus responderet Thaidi.

102 **22** 1 VERVM HEVS TV HAC LEGE TIBI astute seruus reponit Thaidi uicem, nam illa ut magnum uoluit exspectari quod dictura est, iste ut falsum contemnit. 2 MEAM ASTRINGO FIDEM 'fidem astringo' promitto, quia u i n c u l a f i d e i dicuntur.

103 **23** 1 QVAE VERA AVDIVI mire uicem Parmeno reddidit meretrici, nam ut seruum difficile est tacere commissa, ita meretricem rarum est uera dicere. 2 QVAE VERA AVDIVI figura παρασκευή. 3 CONTINEO OPTIME proprie a metaphora uasis transtulit uerba.

104 **24** 1 SI FALSVM AVT VANVM AVT FICTVM EST CONTINVO PALAM EST 'falsum' est quo tegitur id quod factum est, 'uanum' est quod fieri non potest, 'fictum' quod factum non est et fieri potuit. 2 Vel 'falsum' est fictum mendacium simile ueritati, 'uanum' nec possibile nec uerisimile, 'fictum' totum sine uero sed uerisimile. 3 'Falsum' loqui mendacis est, 'fictum' callidi, 'uanum' stulti. 4 'Falsum' loqui culpae est, 'fictum' uersutiae, 'uanum' uecordiae. 5 'Falsis' decipimur, 'fictis' delectamur, 'uana' contemnimus.

105 **25** HAC ATQVE ILLAC PERFLVO contra 'contineo' (*v. 23*).

1 ego ñc *C* | op · *T* | non] ne *C* ‖ 2 respondeat *T* ‖ 3 TV — TIBI] t · h · l · t · *T*, tu *B* | ascube (*in mg.* al' astute *m. 1*) *C* ‖ 4 uicem] nicens *C* | ut *om. T* ‖ 5 quod] quae *B V*[1] | contempnitur *C* ‖ 6 meam a · f · *T*, *om. B* | abstringo ⟨fidem⟩ *B* ‖ 8 audi · *B*, a · *T* | reddit *dett.* ‖ 9 meretrici *ex* -cem *corr. C* | ut] et *B* | seruum ⟨meretrici (-cia *T*)⟩ *codd.*, *corr. ed. pr.* ‖ 10 rarum *Steph.*: parum *codd.* | dicere uera *TC* | QVAE VERA *om. T* ‖ 11 audi · *B*, a · *T* | figura *om. B* | ΠΔΡΔCRЄYh *B*, *παράσκευ* hoc *V*, ***** *TC* | continet *B* ‖ 12 metafora *B*, methafora *TC* | tran[b]stulit na[a]scit *C* | uerba ⟨eius⟩ *TC* ‖ 13 aut u · a · f · e · con · p · e · *T*, etc · *B* ‖ 14 quo] quod *C* ‖ 15 est *om. TC V* | factum *om. B* ‖ 16 non est *ante* factum *V* ‖ 17 uerisimile ⟨est⟩ *V* ‖ 19 est *om. B* (*t. Sabb.*) ‖ 20 loqui *et* est *om. B* | uersutiae *Bentley*: uirtutis *codd.* ‖ 21 decipimus *C* ‖ 23 HAC — *p. 289, 2* ILLAC *om. B* | hac a · i · p · *T* | continuo *TC V*

104 **24** 6 PALAM EST PLENVS RIMARVM SVM HAC ATQVE ILLAC PERFLVO uilis et abiecta translatio est, apta apud meretricem loquenti. 7 Translata autem est quasi ab aquario uase fictili.

106 **26** PROIN TV TACERI SI VIS VERA DICITO utrum tetaceri aut tuum dictum an impersonaliter infinitiuo modo?

107 **27** SAMIA MIHI MATER FVIT puduit dicere Thaidem 'meretrix mihi mater fuit', quod tamen significauit dicendo aliunde ciuem alibi habitasse. nam ideo meretrices p e r e g r i n a e dictae sunt in comoediis, ut in Andria (*III 1, 11*) 'adeon est demens? ex peregrina?'

108 **28** 1 POTEST TACERI HOC id est uerisimile est. nec hoc ad laudem proficit sed ad dedecus meretricis. 2 POTEST TACERI HOC peregrinam nasci meretricem, et ideo potest uerum uideri.

109 **29** 1 ⟨PARVVLAM⟩ PVELLAM DONO QVIDAM aetas et sexus causa amoris sunt, cur hanc Thais puellam diligat. 2 PVELLAM DONO QVIDAM MERCATOR DEDIT propter hoc ostendit meretricem fuisse matrem, ut dono accipere puellam potuisset.

110 **30** 1 EX ATTICA HINC ABREPTAM quia Athenis scaena est constituta. 2 ARBITROR bene 'arbitror' et nihil certi:

1 p · e · *T* | HAC — PERFLVO *om.* *T* | "atque "hac *V*, hac et *C* || 2 perfluo ⟨etc.⟩ *B* | obiecta *C* | est] et *T* | apud] ad *T* || 3 translatum *B* | autem *post* est *V*, *om.* *C* | quasi *ante* est *C*, *om.* *T* (*edd.*) || 4 aquaria *T* | fictile *C*, subtili *T* || 5 prontu *C*, proin t · *T* | TACERI — DICITO] t · s · u · u · d · *T*, etc · *B* | tacere *C* | VERA] uero *C* || 6 aut tuum] actiuum *C* | an] aut *B* | *ante* infinitiuo (-to *T V*) *add.* aut *B*, an *C*, et *T V*, *del.* *W.*; ait *Schoell* || 8 mihi (m · *T*) m · f · *B T* || 9 significauit — ciuem] signiccium **** *B* || 10 ciuem] tuum *T* | meretrix *T* || 12 adeo est *TC*, adene *B* | d · ex p · *T* || 13 potest t · h · *B T* | id est — HOC *om.* *C* | id est] id *T* || 14 sed ⟨hoc⟩ ad dedicus *T* | potest hoc ta · *B* || 17 PARVVLAM *add.* *Sabb.* | puella *C* | d · q · (qui · *B*) *B T* || 18 amoris *secl.* *Sabb.* | diligit (-ge *T*) puellam *TC* || 19 pu · d · qui · mer · dedit *B*, puellam d · q · m · d · *T* || 20 ut] et *C* | dono ⟨ideo⟩ *V* | puellam accipere *B* || 21 potuisse *T* || 22 athica *C*, hathica *T* | HINC ABREPTAM] h · ab · *T*, *om.* *B* | cena *T* || 23 ARBITROR] ar · *B* | ⟨et⟩ bene *C*

quomodo enim ausurus esset Parmeno adornare Chaeream ad uitiandam uirginem, si praescisset ciuem esse?

111 **31** MATRIS NOMEN ET PATRIS DICEBAT IPSA quae infantis memoriae proxima sunt; nam quid prius aetas illa quam patrem matremque cognoscit?

112 **32** ET SIGNA CETERA id est domum patriam regionemque eius.

113 **33** NEQVE PER AETATEM ETIAM POTERAT hoc ideo addidit, ne esset minus elegans, quae nesciret.

114 **34** MERCATOR HOC ADDEBAT ad matris scilicet nomen et patris, quod puella dicebat.

115 **35** 1 VNDE EMERAT a quibus, ut (*Verg. Aen. I 6*) 'genus unde Latinum' *et* (*Andr. II 1, 2*) '*qui* ⟨*scis*⟩*? — modo e Dauo audiui*' et (*prol. 10—11*) 'causam dicere prius unde petitur aurum'. 2 E SVNIO Sunium promontorium est Atheniensium et in eo [forum uenalium rerum] emporium.

116 **36** 1 MATER VBI ACCEPIT haec figura in narrationibus b a s i s dicitur, cum omnia pedetemptim dicuntur insinuandi gratia, ut nunc 'matri mercator dono dedit' (*v. 28—29*), 'mater ubi accepit'. 2 *Et* simul conuenit mulieri lo-

1 quomodo *Westerh.*: quando *BTV*, quod *C* ‖ 2 precissent *B*, praesciret *TCV* | crimen *C* ‖ 3 ET PATRIS] et p · *T*, *om.* *C* | d · i · *T* | quae] qui *TC*, *om. hic B* | infantis] in *C* ‖ 4 memoria *C* | proxime (-mę *V*) *BV* | sunt ⟨que infantis memorie proxime sunt⟩ *B* | aetas *om.* *B* ‖ 6 ET *om.* *TC* | Siqua *C* | CETERA] c · *T* | ⟨in⟩ patria (-am *T*) *codd.*, *corr. ed. pr.* ‖ 8 p · ae · *T* | POTERAT] po · *B*, p · *T* ‖ 9 esse *B* ‖ 10 MERCATOR *om.* *B* | h · a · *T* | nomen patris et p matris (*om.* scilicet) *B* ‖ 12 VNDE — aurum *post* 16 emporium *B* | EMERAT *om.* *B* | ut] et *C* ‖ 13 Latinum] l · *T* | et — audiui] et quomodo (comodo *T*) e (a *T*) dauo (-ua *C*) modo (nunc *V*, m · *T*, *om.* *B*) audiui (audi *C*, a · *T*) *codd.* ‖ 14 dicere *om.* *C* | unde (mihi *T*) prius *BTC* ‖ 15 e sumo *V*, e summo *C*, *om.* *B* | sumum *V*, summum *C* ‖ 16 forum uenalium rerum emporium *B*, emporium rerum uenalium est *TC*, emporium est *V*; *glossema secl. Sabb.* ‖ 18 MATER] aliter *B* | u · a · *T* | uariationibus *ex* na- *corr.* *C* ‖ 19 bassis *BTC* | pedetentim *codd.* ‖ 20 dono] do · *B* ‖ 21 accepit] a · *T*

quenti huiuscemodi mora. 3 COEPIT STVDIOSE OMNIA DOCERE mire non 'docuit' sed 'coepit docere' τῷ μελλησμῷ. 4 *Et* uide quam satis muliebriter. 5 MATER VBI ACCEPIT 'accepit' simpliciter an a u d i u i t i n g e n u a m, ut (*Verg. Aen. II 65—66*) 'accipe n. D. i. et c. a. ⟨u.⟩ d. o.'? sed melius prius.

117 **37** 1 ITA VT ESSET FILIA ergo uelut soror habenda est Thaidi, et ideo sequitur 'sororem plerique esse credebant meam'. 2 *Et* oratorie cumulat dignitatem et amorem puellae, ut eius comparatione leniatur iniuria facta Phaedriae.

119 **39** 1 EGO CVM ILLO QVOCVM VNO TVM REM HABEBAM HOSPITE ⟨honeste⟩ totum dixit et quod 'hospite' et quod 'rem habebam'. 2 *Et* bene 'tunc' et non 'nunc'; nam nunc cum duobus. 3 QVOCVM VNO REM consuetudinem, amorem. 4 HOSPITE id est Attico.

120 **40** 1 ABII HVC Rhodo Athenas scilicet. 2 QVI MIHI RELIQVIT HAEC QVAE HABEO OMNIA hoc ideo, ne tantundem obsequii exigat Phaedria. at econtra Parmeno 'utrumque hoc falsum est: effluet'. 3 Ipse exponit hoc 'utrumque' quid dicat. et contra dicendum est, quia praesens amator grauatur hoc dicto.

1 huiusmodi *TV* | studiose omnia dicere *C*, studiose o · d · *T*, *om. B* ‖ 2 docere ⟨omnia⟩ *B*, dicere *C* | T$\overset{\omega}{\text{O}}$ ΜΕΔΔΗCΜΩ *B*, τω μελλησμω *V*, et ***** *T*, *om. C* ‖ 4 ACCEPIT] cepit *B*, a · *T* | an] ut *B* | ingenua *C* | ut capiendi et (ut *C*) c · a · t · o · (b · *V*) *codd.*, *corr. Schopen* ‖ 7 ut ⟨dicet⟩ esset *T* | soror *om. C* | est *om. TC* ‖ 8 thaidis *V* | idcirco *B* | sororem e · p · c · m · *T* ‖ 9 meam *om. B* ‖ 10 phedriae facta *V* ‖ 12 ego cum i · *T*, *om. B* | cum quo uno *B* (*t. Sabb.*), q · c · u · *T* | t · r · h · h · *T*, etc. *B* ‖ 13 honeste (*post* totum) *add. Sabb.* ‖ 14 habeba*m* *V*, habebat *BTC* ‖ 15 QVOCVM] duo cum *C*, *om. B* | VNO *om. B* ‖ 16 hospi · *B* | $\overset{\cdot i \cdot}{\text{uel}}$ *V* | athico *TC* ‖ 17 HVC] h · *T* | qui michi r · h · *T*, *om. B* ‖ 18 q · h · o · *T*, "omnia quae habeo *V*, omnia *B* | ne tantundem *om. B* ‖ 19 obsequi *B* | adeo contra *codd.*, *corr. Sabb.* | utrum *C* ‖ 20 hoc — effluet] h · f · a · f · *T*, hoc fal · ef · *B* | effluet *ex* af- *corr. C* ‖ 21 quid *om. B* | est *om. TC* ‖ 22 gratulatur *B*, igitur uictum *T*

122 **42** 1 NEQVE TV VNO CONTENTA ERAS quippe quae admiseris militem. 2 NEQVE SOLVS DEDIT quippe quia non omnia tua illius fuere mortui.

123 **43** 1 NAM HIC QVOQVE ἀστείως, nec 'Phaedria' sed 'hic' dixit tangens illum et quasi inuito illo haec exprobrat. 2 BONAM MAGNAMQVE PARTEM AD TE ATTVLIT haec dicuntur ἰσοδυναμοῦντα, ut (*Heaut. V 1, 53*) 'abs te petere et poscere'. 3 An potius 'bonam' specie, 'magnam' quantitate? 4 *Et* nunc discretiue dictum est, nam alias 'bona' pro magna accipimus *et multa*.

124 **44** ITA EST non erat negandum, quod dixit Parmeno, meretrici satisfacere cupienti et non tacenti culpam in conscientia esse.

126 **46** 1 TE INTEREA LOCI COGNOVI oratorie priorem amatorem facit militem quam Phaedriam; nam posterius dicit hunc cognitum per absentiam militis. ergo cum militi Phaedria riualis superductus sit, consequens est, ut miles queri debuerit, non Phaedria, et propterea nihil mirum, si ordine seruato miles antepositus fuerit amatori postmodum cognito; et hoc, sine puellae et munerum causa, multum pro milite contra Phaedriam ualet. 2 Sed uide meretricem, quia rem dixit percutientem, quot et

1 TV *om. B* | VNO] u · *T* | CONTENTA ERAS] c · e · *T*, *om. B*; eras cont- *Ter.* | admiserat *TC* ‖ 2 SOLVS DEDIT] s · d · *T*, solus *B* ‖ 3 tua omnia *B* ‖ 4 ἀστείως] ΔτΤιωc *B*, ασπισοσ *V*, grece *C*, *om. T* | nec *W.*: nunc *BCV*, n · *T*; non *ed. pr.* | Phaedria] f · *T* ‖ 5 hi *C* | haec] hoc *T*, *om. B* (*t. Sabb.*) | improbat *C* ‖ 6 mag · que · p · a · t · ab · *B*, m · q · p · ad te a · *T* | AD TE *om. V* ‖ 7 ΙϹϢΔΙΝΔΔΟΔΟΥΝΤΔ *B*, χοδιναλλουντα *V*, ***** *T*, *om. C* ‖ 8 speciem *T*, spem *C*, qualitate *B* ‖ 9 quantitatem *C* | Et nunc] nunc *T*, *om. C* | est nam] nam et *V* ‖ 10 alia *C* | bonam *V* | magna ⟨et multa⟩ *T* ‖ 11 dixerat *B* ‖ 12 meretrice *C* ‖ 13 esse *om. B* ‖ 14 TE *om. TC* | interea l · c · *T*, intera lo · *B* | *amatorem V* ‖ 15 phe · *B* | nam — absentiam *om. T* ‖ 16 abstinentiam *C* ‖ 17 phedriā *C* ‖ 18 deberet *B* | preterea *BV* ‖ 20 et hoc *ed. pr.*: hoc et (et *om. T*) *codd.* | puella *BT* | et *om. C* | munerum *om. T* ‖ 21 multum] militum *B* ‖ 22 percutientem] perurentem *ed. pr.*

qualia blandimenta subicit dicendo 'tute scis postilla quam intimum habeam te' etc.

127 **47** 1 COGNOVI proprie 'cognoui'. 2 TVTE SCIS POSTILLA QVAM INTIMVM σχῆμα ἐπιμονή, nam hoc ad narrationem non pertinet.

128 **48** 1 ET MEA CONSILIA TIBI CREDAM OMNIA ex praesenti actu sumpsit argumentum, quod nunc eum tanquam consultorem adhibuerit. 2 *Et* bene 'credam' secundum illud (*v. 21*) 'potin est hic tacere?'

129 **49** 1 NE HOC QVIDEM id est: hoc quoque falsum est. 2 DVBIVMNE ID EST me non taciturum scilicet.

130 **50** 1 HOC AGITE AMABO 'hoc agite' pro aduerbio corripientis est positum aut certe pro adhortatione audientiae praebendae. sic Plautus (*Asin. prol. 1*) 'hoc agite si uultis, spectatores'. 2 *Et* conuenit ueluti nutu audientiam significantis et gestu hoc ipsum adiuuari. 3 HOC AGITE id est: illud desinite et hoc attendite.

131 **51** 1 NVPER EIVS FRATER ut adhuc amor flagrare uideatur, addidit 'nuper'. 2 ALIQVANTVLVM EST AD REM AVIDIOR uultu accommodato ad reprehensionem pronuntiandum est. 3 AD REM AVIDIOR proprie 'auidior'. 4 AD REM pecuniam modo dicit.

1 tute s·p·i·q·i·h· (*om.* te) *T* ‖ 2 te habeam *B*, *om. V* | etc. — 4 INTIMVM *om. TCV* ‖ 3 COGNOVI] cog· *B* ‖ 4 post i· quam in· *B* | σχῆμα ἐπιμονή *Sabb.*: XЄmΔΔONh *B*, ****** *V*, **** figura *TC*; σχ. ὑπομονή *Schoell coll. Rhet. l. m. 46, 24, at cf. Eun. V 4, 2, Hec. III 3, 6* | orationem *TC* ‖ 5 nunc *TCV* ‖ 6 me *C* | t·c·o· *T* ‖ 7 s̄·ū sit *B* | nunc cam tam consulatorem adhibuit *T* ‖ 8 illum *C* ‖ 9 es *B* | h·t· *T* ‖ 10 NE] nec *BTC* | QVIDEM] q· *T* | id est] id *V* | est *2. om. B* ‖ 11 DVBIVMNE] dubium est *TC* | EST *om. V* ‖ 12 hoc ag·a· *T* | AMABO hoc agite *om. B* | auerbio *C* ‖ 13 ad oratione *C*, ortatione *T* | attntiae *T* ‖ 14 sic ⟨hoc⟩ *TCV* | si (non *B t. Wiss.*) uultis] sultis *ed. pr.* ‖ 15 nutum *T* ‖ 16 gestum *TC* ‖ 17 id est] quod *TC* | definite *C* ‖ 19 aliquantulum *V*; aliquantum *Ter.* | est *post* rem *V*, *om. B* | ad (a· *B*) r·a· *BT* ‖ 20 accomodatis *C* ‖ 21 AD REM *om. B* (*t. Sabb.*; AD REM AVIDIOR *om. t. Wiss.*) | auidior proprie *C* | auidior *del. Sabb.* | et rem *V*, *om. B* ‖ 22 pecuniam — dicit *om. B*

132 **52** IS VBI HANC FORMA VIDET ex aliena persona uult ostendere praeter affectum quanti sibi existimanda sit et quanto munere miles Phaedriae meruerit anteponi.

133 **53** 1 ET FIDIBVS SCIRE uetusta ἔλλειψις. 2 PRETIVM SPERANS deest 'magnum', ut (*Verg. Geo. III 184*) 'stabulo frenos a. s.'

134 **54** 1 PRODVCIT proprie, nam 'produci' uenales dicuntur. 2 PRODVCIT VENDIT haec celeritas uendibilem indicat mercem. 3 FORTE FORTVNA id est bona fortuna.

135 **55** HIC MEVS AMICVS quia locus est meritorum, non iam 'miles', sed 'meus amicus'. uide enim quid sequatur: 'emit' inquit 'eam dono mihi'.

136 **56** 1 IMPRVDENS HARVM RERVM hic ostendit quam auidus id faceret, si rem penitus nosset. 2 Simul etiam ostenditur quanta secreta dicat Phaedriae, utpote quae riualis nesciat. 3 IMPRVDENS HARVM RERVM IGNARVSQVE OMNIVM prudentia naturalis est, gnaritas extrinsecus uenit. 4 'Imprudens' per se, 'ignarus' per alios. 5 Hoc est: qui nec suspicatus sit neque ex aliquo audierit.

137 **57** 1 POSTQVAM SENSIT ME TECVM QVOQVE REM HABERE

1 IS *om. B* | VBI] tibi *C*, u· *T* | h· *T* | f·u· *B* | et *C* | alia *B*, aliene *T* ‖ 3 quanto *V* | miles *om. C* | phedria *C* | meruit *codd., corr. Westerh.* ‖ 4 ET *om. B* | SCIRE] s· *T* | uenusta *B* (*t. Sabb.*) | ϵΔΔΙΨΙC *B*, ἔλλιψισ *V*, **** *T*, *om. C* ‖ 5 spe· *B*, s· *T* ‖ 6 stabula *BV* | ⟨p⟩ frenos *V*, ferenos *B*, frenos *ex* -as *corr. T* | s.] f· *C* ‖ 7 proprie — dicuntur *om. B* ‖ 8 VENDIT] uendibilem *B* ‖ 9 ⟨hic⟩ forte *TC* | FORTVNA] f· *T* | haec est *V*, *om. TC* | bona fortuna *om. TC* ‖ 11 HIC *om. BT* | m·a· *T* | quia *om. T* | locutus *B*, longus *T* | meritori *B*, meritorium *C* ‖ 12 iam] nam *C* | amicus *om. TC* | uide] unde *T* | enim *om. TC* | sequitur *BT* ‖ 13 eam *ed. pr.*: et *BV*, in *TC* ‖ 14 in· (i·p· *T*) h· rerum (r· *T*) *BT* | ostenditur *V* | 15 facere *C* | etiam *om. V* | auditur *C* ‖ 16 phedria *TC* ‖ 17 nesciatur *T*, nascitur *C* | inprudens h·r·i·q·o· *T*, *om. B* (*t. Wiss.*) ‖ 18 est *om. B* | gnauitas *B* ‖ 20 est *om. TC* | neque] nec *BV* ‖ 21 sensit me (*in mg.*) quoque rem habere tecum *C*, s·m·q·r·h·t· *T*, sensit etc· *B*

non dictum sed quasi celatum ⟨'sensit'⟩. 2 SENSIT ME TECVM QVOQVE REM HABERE magno pondere dixit 'tecum quoque', tamquam irascendi magis iusta causa sit militi quam Phaedriae. *nam 'sensit' et 'tecum quoque' hoc significat.*

138 **58** 1 REM HABERE sic dixit, ut honeste res impura dicatur. 2 NE DET SEDVLO sine dolo, hoc est impense.

139 **59** 1 AIT semper 'ait' dicimus, cum uel inuisa nobis et audientibus uel uana dicta narramus alicuius. 2 SI FIDEM HABEAT hoc est: si faciam aliquid, unde credat se tibi praeponi. 3 SI FIDEM HABEAT si credere cogatur.

4 Id est si credat: unde f i d e i u s s o r dicitur, hoc est auctor credendi. 5 SE IRI PRAEPOSITVM TIBI APVD ME *ἀναστροφή* in uerbo 'praepositum iri'. 6 Necessaria implicatio in his, quae dura dictu sunt.

142 **62** SED EGO QVANTVM SVSPICOR alta et acuta inuentio: scit meretrix amatores hoc solo inimicos esse, quod idem diligunt; magnifice igitur, ut riualis odium deleniret, uult persuadere Phaedriae non se amari sed uirginem.

143 **63** 1 AD VIRGINEM ANIMVM ADIECIT cur hoc inferat? ut uel laedendi militis causa Phaedria patiatur eum, quam amet et nolit, uirginem dono dare. 2 ETIAMNE AMPLIVS

1 non — HABERE *om.* *B* | non] quo nunc *T* | celebratum *T* | sensit *add. Sabb.* | sensit *sscr.* *C*[1], sentit *T* | me quoque (*om.* tecum) *T*, *om.* *C* ‖ 2 REM — quoque *om.* *TC* ‖ 3 quoque ⟨rem habere⟩ *B* | tamquam *om.* *T* | iuste *BTC* ‖ 4 nam] non *T* | ⟨et⟩ quoque *B* ‖ 6 sic] magno pondere *V* (*cf. supra*) ‖ 7 NE DET *om.* *BV* | sedulo — impense *post* 5 significat *V* | sedulo ⟨est⟩ *V*, s· *T* | impense sine dolo (*om.* hoc est) *B* ‖ 10 et *om.* *C* ‖ 11 HABEAT *om.* *B* | id est *B* ‖ 12 si fi·ha· *B* ‖ 13 hoc] id *B* ‖ 14 SE IRI] sciri *C* | praeposito *T*, pre· *B* | TIBI — ME] t·a·m· *T*, *om.* *B* ‖ 15 ΑΝΑϹΤΡΟΦΗ *B*, *αναστροφη* *V*, ***** *T*, *om.* *C* | iri] in *B*, *om.* *C* ‖ 16 dicta *codd.*, *corr. Steph.* ‖ 17 SED EGO *om.* *B* | q·s· *T* | aucta *TC* ‖ 18 sit *C*, sic *B* | quid *B* ‖ 19 dicunt *C* | magnificate *C*, -ca *T* | deliniret *TCV*; declinet *Klotz* | uult] nil *C* ‖ 20 persuade *C* ‖ 21 AD VIRGINEM *om.* *B* | a· *BT* | adicit *T* ‖ 22 ludendi *V* | quem *BV* ‖ 23 nolit (*uelit* *V*)] *sc.* Thaidi dono dare; colit *Bentley*, colat *Westerh.* | AMPLIVS] a. *T*

mundat Terentius, ut solet, res huiusmodi per ἔλλειψιν suam.

144 64 1 NIHIL NAM QVAESIVI NVNC EGO optime purgauit Terentius, quod mox liberalibus nuptiis fuerat obfuturum, si uitiatam uirginem duceret Chaerea. necessario ergo defenditur, tamquam quae honeste nuptura est.

145 65 QVAMOBREM CVPIO ABDVCERE etiam hoc uerbo gratificatur Phaedriae, non enim 'accipere' ut ab amico remunerante, sed 'abducere' ut ab stulto et experte.

144 64 2 NVNC EGO EAM MI PHAEDRIA MVLTAE SVNT CAVSAE non indiligenter considerauerunt hanc meretricis orationem, qui illam instar controuersiae rettulerunt. nam et principium est (*v. 1*) 'me miseram! uereor ne illud grauius Phaedria tulerit' et narratio (*v. 27*) 'Samia mihi mater fuit' et partitio cum confirmatione (*v. 64*) 'nunc ego eam, mi Phaedria, multae sunt causae quamobrem cupio abducere: primum quod soror est dicta' etc. et reprehensio (*v. 82*) 'egone id timeo?' et (*v. 99*) 'egone non ex animo misera dico?' et conclusio per conquestionem (*v. 99—102*) 'quam ioco rem a me ⟨. . . .⟩ impetrare abs te nequeo, biduum saltem ut concedas solum'.

147 67 1 VT SVIS RESTITVAM AC REDDAM restituimur

1 mundat *B*, munde *TCV*; munde ait *Sabb.* | ЄΔΔΙΨCIN *B*, ἐλλίψιν *V*, ***** *C*, (*post* suam) *T* ‖ 3 QVAESIVI] q· *T* | NVNC] n· *T*, *om. B* | ergo *B*, e· *T* ‖ 5 cherea duceret *TC* | ergo *om. TC* ‖ 6 tamquam quae *ed. pr.*: quam que *C* (*B. t. Sabb.*), quamquam *T*(*B t. Wiss.*), quae *V* | ductura *V* ‖ 7 CVPIO] cup· *T*, c· *B* | abducere (*post* etiam) *C*, ab· *B*, a· *T* | etiam] tunc *T* ‖ 9 ut] et *C* | ab] a *TC* | et] ut *C* ‖ 10 NVNC — PHAEDRIA *om. B* | EAM] ea *T*, *om. V* ‖ 11 non] et nunc *T* | considerauere *V*, ⟨et⟩ considerauerunt *T* | hanc *om. B* ‖ 12 instar *om. B* | retulere *V* ‖ 13 uereor] u· *T* | ne *om. TC* | il·gra·ph· tulerit *B*, i·g·f·t· *T* ‖ 14 mihi m·f· *T* ‖ 15 confirmatione *in ras.* *V*[2] | ⟨ut (et *T*)⟩ nunc *codd.* | eam m·f·m·s·c·q·c·a·p·q·s·e·d· *T* ‖ 16 ⟨eam⟩ abducere *B* ‖ 17 quod] quia *C* | dic· *B* | et *om. T* ‖ 18 et egone] rogone *T* ‖ 20 ⟨ut⟩ quam *codd.* | rem ioco *B*, l· *T* | a me] ante *TC* | *lac. sign. Sabb.* | impetre *B*, ip· *T* | abs n·b·s·u·c· solum *T* ‖ 22 VT *om. TC* | a·r· *T* | restituimur *V*, -mus *BTC*

his, quibus nos uolumus, reddimur his, qui nos uolunt. 2 Ergo restituimur uolentes, reddimur uolentibus. sed in hac utrumque est. 3 SOLA SVM HABEO HIC NEMINEM 'sola' ad familiarium refertur absentiam, 'habeo hic neminem' ad alienorum amicitiam. potest enim sola domi esse, habere tamen aliquem foris. 4 *Et* 'habeo hic neminem' plus sonat quam 'neminem hic habeo'. 5 *Et* 'sola sum' ab his quos natura conciliat per se, 'habeo hic neminem' eorum qui uoluntate iunguntur.

148 **68** 1 NEQVE AMICVM bene hoc apud amatorem, nam aliud est amator, aliud amicus: amator qui ad tempus, amicus qui perpetuo amat. 2 An quia in patris potestate est Phaedria? 3 QVAMOBREM PHAEDRIA in necessariis interponi nomen licet audientis.

149 **69** 1 CVPIO ALIQVOS PARARE AMICOS BENEFICIO MEO hic ostendit specialiter, cuiusmodi amicos quaerat, ne Phaedriam contemnere uideatur. 2 PARERE AMICOS BENEFICIO MEO quia pariuntur et suo, sed minus diligunt.

150 **70** 1 ID AMABO ADIVTA ME QVO ID FIAT FACILIVS

1 nolumus *C* | reddimus *B V*, redimus *T*, reddamus *C*, *corr. Steph.* ‖ 2 restituimus *codd., corr. Sabb.* | uolentē *B*, uoluntate *C*, -tis *T* | reddimus *codd., corr. Sabb.* | nolentibus *C* ‖ 3 hac] *sc.* uirgine, SVM] s· *T* | hic habeo *C*, ha· *T* | n· *T* ‖ 4 sola — neminem *om. B* | familiarum *C* | habeo h·n· *T* ‖ 5 ad] sed *TC*, non ad *B* | alienorum *V* ‖ 6 habeo h·n· *T* ‖ 8 natura] nam *C* | consiliat *T* | per se *C V*², per *T*, *om. B* (*t. Sabb.*) *V*¹ ‖ 9 habeo — AMICVM *om. T* | hic *om. C V* ‖ 10 nam *Goetz*: an (*sscr. T*) *codd.*; an quia *ed. pr.*, quia *Steph., del. Sabb.* ‖ 11 ⟨et (*sscr. C*)⟩ aliud *TC* | ⟨est (*del. C*)⟩ amicus *C V* | ⟨et⟩ amator *TC* | amator ⟨amicus amator⟩ *B* | qui] id *TC* ‖ 12 qui *om. C* ‖ 13 potestatem *B* | Phaedria] ne in necessariis inopem uideretur *add. ed. pr.*; ne inops esse uideretur *Sabb.* | QVAMOBREM PHAEDRIA *om. BC* ‖ 14 in necessariis] in rebus seriis *Westerh.* | nomen interponi *V* ‖ 15 aliquos p·a·benefi·m· ⟨quia parantur et suo sed minus⟩ *B* (*cf. infra*), a·p·a·b·m· *T* | amicos parare *C* | me *C* ‖ 16 hic — 18 MEO *in mg. V*² ‖ 17 phedria *C* | uideat *T*, (*ante* contemnere) *C*, uideretur *V*² | parare *codd., corr. Sabb.* | a·b·m· *BT* ‖ 18 pariuntur *TV*¹, parantur *BV*² ‖ 19 adiuua *C*, a· *BT* | ME] m· *T*, *om. B* | q·i· fit (f· *T*) f· *BT*

παρέλκον: bis 'id' posuit. 2 ADIVTA ME mira coactio: pro 'patere excludi' 'adiuta me' dixit.

151 **71** 1 SINE ILLVM blande 'sine illum', tamquam in manu eius sit iniuriam non pati et excludi militem; non enim dixit 'fer' aut 'patere' sed 'sine'. 2 PRIORES PARTES HOSCE ALIQVOT DIES honeste circumloquitur et oratorie, ne dicat 'abi foras' atque 'excludi te patere'.

152 **72** 1 NIHIL RESPONDES iam silentium accusat, quia scit nihil contrarium responsurum. 2 *Et* satis blande 'mihi' dixit, tamquam: cui debeas amoris uicem.

153 **73** EGON QVIDQVAM facete exprimitur amantis ira, amoris integratio (*cf. Andr. III 3, 23*).

154 **74** 1 TANDEM PERDOLVIT nimis doluit. 2 Id est persensit dolorem. 3 *Et* TANDEM quasi qui impatiens fuit. 4 TANDEM PERDOLVIT VIR ES eleganter uariauit personas, secundam et tertiam. 5 VIR ES non 'puer' nunc es, sed iam 'uir', qui meretricem contemnis.

156 **76** HINC EST ABREPTA EDVXIT MATER PRO SVA uide *μίμησιν* cum odio inductam et deprauatam pronuntiatione ita, ut et *ὁμοιοτέλευτα* non uitarentur de industria: 'abrepta' 'pro sua' 'soror est dicta'.

158 **78** 1 HAEC NVNC VERBA id est false dicta. 2 HVC REDEVNT ut excludar.

160 **80** 1 NISI ILLVM PLVS AMAS QVAM ME repudiatis causis,

1 ΠΑΡΕΛΑΡΟΝ *B*, *παρέλκον V*, **** *T*, *om. C* | adiuua *TC* | cohactatio *T* ‖ 2 pate *C* | adiuua *TC* | me *om. B* ‖ 3 SINE ILLVM *om. B* ‖ 4 iniuria *TC* | nos *T* | exclusum *TC* ‖ 6 h· a·ad· *T* ‖ 8 respondet *C*, res· *B* | iam (nam *T*) licentius *TC* ‖ 9 sit *C*, si *B* | respon**** *B* | Et] eae *T* ‖ 10 uicem] ante *T* ‖ 11 egone *B* | facete] facere *TC*, facile *B* | exprimitur ⟨illud⟩ *ed. pr.* ‖ 13 TANDEM *om. B* | perdo· *B* ‖ 14 qui *om. T* ‖ 15 tan·perdo· *B* ‖ 16 personam *TC* ‖ 17 nunc *om. B* | es *om. BCV* | sed *om. T* | iam *om. CV* ‖ 18 hic *C* | arepta *B*, abiecta *T* | duxit *BTC* ‖ 19 mimesim *B*, imnisim *T*, minusin *C*, *νυμεσιν V* | et deprauatam *om. TC* ‖ 20 et *om. C* | ЄΜΟΙΟΤЄΔЄΥΤΔ *B*, *ὁμοιοτελευτα V*, **** *T*, *om. C* | tutarentur *C* ‖ 21 ⟨quasi⟩ pro *B* ‖ 22 HAEC *om. B* | falsa *T* ‖ 23 excludat *C*, ex· *B* ‖ 24 ames (-as *V*) plus *TCV*

quas illa attulerat, per deriuationem causae hic aliud inducit esse cur repellatur. 2 ET ISTAM NVNC TIMES QVAE ADVECTA EST adeo, inquit, amas militem, ut etiam inuideas, si quam amauerit.

161 **81** TALEM PRAERIPIAT TIBI εἰρωνεία stomachantis amatoris.

162 **82** QVID TE ERGO ALIVD SOLLICITAT quid est, inquit, si hoc non est?

163 **83** 1 NVM SOLVS ILLE DONA DAT hic iam quasi quaestiones tractantur: sed ille munus aduexit. 2 †NVM SOLVS ILLE DONA DAT† possunt enim dona dari sed exigua aut minus libenter, et ideo mentionem benignitatis adiecit.
3 NVM VBI MEAM BENIGNITATEM sed ille benignus est. 4 NVM VBI numquid alicubi. 5 Aut si 'nuncubi' legimus, erit temporis aduerbium, ut sicubi quo in loco, qua in re. 6 NVM VBI MEAM BENIGNITATEM intellegit se et dona obtulisse et id benigne saepe fecisse; nam plerumque ingrata dona sunt, in quibus benignitas non apparet, quae aut in quantitate rerum est aut in facilitate praestantis.

164 **84** CLAVDIER claudi aut claudicare. Sallustius (*Hist. III fr. 48, 25 M.*) 'neque enim ignorantia res claudit' et (*fr. inc. 23 M.*) 'nihil socordia claudebat'.

1 pro deriuatione *C* | inducit] incidit *BC*, dicit *V*; conicit *Sabb.* ‖ 2 ista *C* | nunc t · que a · est *B* ‖ 3 inuidias *T* ‖ 4 amauerat *TC* ‖ 5 precipiat *C* | IPωNIΔ *B*, *ιρωνία V*, **** *T*, *om. C* ‖ 7 QVID — SOLLICITAT] quid te a · *B* | TE] re *C* | inquit *om. B* ‖ 9 NVM] non *TC* | il · do · dat *B*, i · d · d · *T* ‖ 10 minus *B* | NVM — DAT *om. B*; *schol. pert. ad* NVM VBI MEAM BENIGNITATEM ‖ 11 DONA DAT] donabat *TC* | dona donari *TC* ‖ 13 nunc *T* | m · b · *T*, be · me · *B* | sed] *sic V* | ille ⟨qui⟩ *TC*, (qui *in mg. m. 2*) *V* ‖ 14 nuncubi *T* | numquid] aliquid *TC* | sic *T* | num ibi *B* ‖ 15 sicubi *ed. pr.*: sit ubi *codd.* ‖ 16 qua] quam *TC* | in re] iure *T*, rē *C* | nuncubi *T*, ubi num *C* | m · b · *T* ‖ 17 sed et *B* | obtulisse *ex* att- *corr. C* ‖ 18 plerumque] plurimum *B* (*t. Wiss.*) ‖ 19 aut *1. om. C* | in *2. om. B* ‖ 21 CLAVDIER] claudere *T* ‖ 22 ignorantia] ignauia *Sabb.* | res *ante* ign- *B* ‖ 23 socordia (a *ex* e *corr.*) *B*, secordia *TV*, secordię *C* | claudiebat *T*, claudicabat *C* (*sic et Maurenbr.*)

165 **85** 1 NONNE MIHI VBI DIXTI plus dixit 'ubi dixti cupere te', quam si diceret 'petisti ut emerem'; plus est enim id praestitisse, quod qui acceperit non ausus fuerit postulare. 2 CVPERE TE uult rem parui pretii ex illius cupiditate et suo labore perpendi. 3 EX AETHIOPIA non 'Aethiopissam' sed honestius 'ex Aethiopia'.

166 **86** RELICTIS REBVS OMNIBVS QVAESIVI haec iam omnia in beneficiis considerari solent.

167 **87** 1 QVAESIVI uide quemadmodum adhibeat atque aerumnas sibi difficilium munerum dicat imposuisse meretricem: 'ex Aethiopia ancillulam' inquit 'dixti te cupere'; quid ego feci in re caeli ac solis ac paene orbis alterius? 'quaesiui', nec enim in promptu erat. 2 Deinde non 'petisti' sed 'dixisti', nec 'uelle te' sed 'cupere', non 'nigram' sed 'ex Aethiopia', nec 'dedi' sed 'relictis rebus omnibus quaesiui': quid hic non exquisitum, quid non ita expressum, ut nihil addi possit? 3 PORRO EVNVCHVM deinde uel postea uel multo post. 4 EVNVCHVM VELLE eunuchos a Persis institutos putant ex captiuis; a Babylonibus enim Hellanicus auctor exstat id habuisse. 5 PORRO EVNVCHVM DIXTI VELLE TE uide quemadmodum, ut maius faciat quod praestitit, non semel imputat duo mancipia, sed primo

1 NONNE — VBI *om.* *B* | DIXTI] d · *T* | ⟨che⟩ dixit *C* | dixti ⟨mihi⟩ *B*, dicti *C* | te cupere *V* ‖ 2 enim est *T* ‖ 3 id *om.* *V* | fuerit] sit *V* ‖ 4 cuperem *C* | uult rem] mulierem *TC* | ex] et *C* ‖ 5 et *om.* *B* | ex ethi · *B* ‖ 6 non — sed *om.* *B* | honestius quam si ethiopissam *B* ‖ 7 REBVS — QVAESIVI] re · o · quae · *B*, e · o · a · *T* ‖ 9 uide] unde *B* | adhibeat *BV*, exhibeat *C* (*dett.*), exhuicat *T*; exaugeat *Sabb.*, ⟨studium⟩ adh- *Schoell* | atque] aiatque *Sabb.*; *om. dett.* ‖ 10 ⟨cum⟩ erumpnas *T* | numerum *C* | dicat *om.* *TC* (*dett.*); *Sabb.* ‖ 11 ex *dett.*, *om.* *BTCV* | ethiopiam *BCV* | ancillam *T*, (-a) *C* ‖ 12 in re] iure *C*, in te *B* | paene *om.* *T* ‖ 13 nec *T*, nunc *BV*, num *C* ‖ 14 te *om.* *BV* | omnibus rebus *TC* ‖ 17 porro heu · *T* ‖ 18 haud multo (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 19 babilonibus (babyll- *V*, babill- *BT*) *codd.*; babyloniis *ed. pr.* (babilonis *D*) | enim *del.* *Sabb.* ‖ 20 ellanicus *BTV*, elanicus *C* | auctor *Steph.*: antiquior (-quorum *TC*) *codd.* | extat *B*, existit *V*, extitit *C* (*dett.*), exnrit *T* | id] uel *T* | e · d · te · uel · *B*, eu · d · u · *T* ‖ 21 dicti *C* | TE *om.* *TCV* | uidi *C*

puellam, deinde eunuchum: illam quia 'ex Aethiopia', hunc quia 'solae utuntur his reginae'. quid tale Thaidi riualis dedit? 6 EVNVCHVM *εὐνοῦχος εἴρηται ὡς εὐνὴν ἔχων, τοῦτ' ἔστιν φυλάττων, ὡς ἡνίοχος ῥαβδοῦχος σκηπτοῦχος· εὐνὴν οὖν γυναικὸς κἀνδρός.*

168 88 1 REGINAE 'reginae' diuites, sed *ἐμφατικώτερον* est. 2 QVIA SOLAE VTVNTVR HIS REGINAE uarie 'eunuchum' dixit et intulit 'his', ut (*prol. 1—3*) 'si quisquam est qui placere se studeat bonis quam plurimis et minime multos laedere, in his poeta hic nomen profitetur suum'. 3 REPPERI plus est quam 'emi'. 4 *Et* uide quam propriis et amplissimis uerbis usus est, quia et ancillam 'ex Aethiopia' et eunuchum ⟨'quia solae utuntur his reginae'⟩; illam 'quaesiui', hunc 'repperi'. 5 Ergo uigilanter ancillam 'quaesiui', hunc 'repperi': neutrum enim horum facile positum erat. 6 QVIA SOLAE VTVNTVR HIS REGINAE nota, cum 'eunuchum' singulari numero praeposuerit, 'his' subiunxisse. 7 Sed 'his' non ad eunuchum rettulit, sed ad delicias aut quid tale: quia solae utuntur huiusmodi deliciis seruitiisque reginae. 8 *Et*

1 eunuchum] *hic habent codd.* 'quia solae (solo *T*) utuntur (ut· *B*) hic (*om. B*) reginae (re· *B*, regimē *T*)', *quae post 13* eunuchum *transp. Sabb.* | ex *om. T* ‖ 2 quia *om. B.* (*t. Wiss.*) | utuntur h·re· *B*, reginae utuntur (*om.* his) *TCV* | tali *B* | Thaidi *dett.*, *om. BTCV* ‖ 3 eunuchus *T* | *ευνούχοσ ιρηται ωσ ευνην εχον τουτεστιν φυαατων* ὅσ (ω *supra*) *νιοχοσ ραβουχοσ σκηιττουχοσ ευνην υν τυνεν κευ αναροσ V*, *ἐυνοῦχοσ εἴρηται ὦς εὐνιῶ ἔχων τοῦτὼ ἐστὶ φυλάττων ὦς ἡνιοχος ῥανδοῦχοσ σχηπτοῦχοσ M*[4], ∗∗∗∗∗∗ *T*, *om. BC*; *εὐνοῦχος εἴρηται ὡς εὐνὴν ἔχων τουτέστι φυλάττων* ΟCΟCΕΙΝΓΥΝΕΝΚΕΚΑΝΔΡΟC *Lindenbr.* (*ex cod. Cuiac.*) ‖ 6 reginae *om. BTC* | sede ΜΤΑΦΑΤΙROTEPON (non *add. t. Wiss.*) *B*, sed *εμφατικωτερον* non *V*, sede ∗∗∗∗ non *T*, sedes non *C* ‖ 7 utuntur h·re· *B* ‖ 8 et *om C* | quisque *C* ‖ 9 est *om. B* | se (s. *T*) *post* studeat *TC* | q. p. et m *T* ‖ 10 multos] malos *C*, m· *BT* | le· *B*, l· *T* | in his p· hic n· *B* | pro·suum *B*, prof.·s· *T* ‖ 11 Et *om. B* ‖ 12 et *2. om. TCV* ‖ 13 ex *om. T* | quia — reginae *add. Sabb.* (*cf. supra ad 1*) ‖ 14 illum *T* ‖ 15 hec *C* | neutrum ⟨eorum⟩ *TC* ‖ 16 qua *T* ‖ 17 eunucho *TC* ‖ 18 hic (*2.*) *T* | ad *om. T* ‖ 20 huiusmodi — *302, 1* hic *om. T* | seruitutisque *C*

oratorie hic subdidit quod in ancillula praetermisit, quia nulla Aethiopissa honesta dici potuit. 9 *Et* 'reginas' modo d i u i t e s dicit. in Phormione (*I 2, 20*) 'o, regem me esse oportuit!'

169 **89** 1 HERI MINAS VIGINTI PRO AMBOBVS DEDI recentiora beneficia grauiora sunt aduersum ingratos. ergo a tempore inducitur exprobratio. 2 PRO AMBOBVS DEDI melius amborum pretium, quam ut separatim diceret, quantillo emerit ancillulam nigram, de qua mox (*III 2, 18*) dicetur 'hic sunt tres minae'. nam constat eunuchum solum emptum esse minis uiginti, ut ipse Parmeno confitebitur seni (*V 5, 14*).

170 **90** TAMEN CONTEMPTVS ABS TE et hoc seruatur in beneficiis, nam maiora sunt cessantibus meritis eorum, quibus praestantur.

171 **91** 1 OB HAEC FACTA ABS TE SPERNOR hic duplex pronuntiatio est: uel per interrogationem uel per inuidiosam exprobrationem. 2 *Et* melius uelut indicatiuo modo quam interrogatiuo profertur; hoc enim est multo grauius quam illud. 3 OB HAEC FACTA ABS TE SPERNOR sic Vergilius (*Aen. IV 217—18*) 'nos munera templis quippe tuis ferimus'. et cum interrogatione uel cum increpatione proferri potest. 4 QVID ISTIC hoc aduerbium consentire inci-

1 quod *sscr.* V^2, *om.* *BTC* | in] et *TC* | ancillam *TC* ∥ 2 Aethiopissa *om.* *TC* | Et *om.* *B* ∥ 3 ⟨has⟩ modo *TCV*, *om.* *B* | dicit *om.* *B* | ut *add. ed. pr.* | o] ha *TC* ∥ 5 mi· *B* | VIGINTI] d· *T*, decem *C*, $\overset{\cdot xx \cdot}{\text{decem}}$ *V*, *om.* *B* | PRO — DEDI] p·a·d· *T*, *om.* *B* ∥ 6 gratiora *C* ∥ 7 exprobatio *C* ∥ 9 quantillo *ex* -tulo *corr.* *T* | emerit *ex* -rat *corr.* *B* | ancillam *B* ∥ 10 diceretur *BV* | tres sunt *B* ∥ 11 emptum *om.* *T* | esse nūmis *TC*, *om.* *B* ∥ 12 seni *in ras.* V^2 ∥ 13 contentus *B* | seruant *C* ∥ 16 FACTA] bene facta *C*, b·f· *T* | spernor abs te *C*, s· abs *T*, a·sper· *B* | est pronuntiatio *TC* ∥ 17 interiectionem *T* | inuidiam *C* ∥ 18 exprobrationem *sscr.* V^2 (= *dett.*), *om.* *BTC* | uelut] uel per *C* | indicationis *T* ∥ 19 quam *dett.*, quam quod *BTCV* | interiectio *T* | grauior *T* ∥ 20 sic] ut *TC*, *om.* *B* ∥ 21 quippe — ferimus] q·t·s· *TC*, $\overset{as}{\text{q}}$· $\overset{lit}{\text{tu}}$· f· (*sscr. m. 2*) *V* ∥ 22 et ⟨uel quas tulit⟩ *TCV*, et ⟨quas uel tulit⟩ *B* ∥ 23 ISTIC] i· *T*

pientis est. et est ἔλλειψις: deest enim 'remoramur' aut quid tale.

172 **92** 1 QVAMQVAM ILLAM CVPIO ABDVCERE 'abducere' dixit quasi ab stulto, nec per uerum meritum sed per fraudem. Cicero (*in Verr. II, III 34, 78*) 'per uim ac dolum abducta ab Rhodio tibicine'. 2 ATQVE HAC RE ARBITROR non dicit ⟨qua⟩, quia hoc est ex re.

173 **93** VERVM TAMEN scit meretrix contentione quadam negari. ergo fingit se uinci, ut adulescentem molliat, et ipsa cedit, ut et ille remittat pertinaciam.

174 **94** 1 POTIVS QVAM TE INIMICVM HABEAM hoc totum ita loquitur, tamquam ipsa magis amet Phaedriam, quam ab illo ametur. 2 ⟨POTIVS QVAM⟩ TE INIMICVM HABEAM huic contrarium est 'ut te amicum habeam'. 3 FACIAM VT IVSSERIS nec uoluntate nec uultu consentientis hoc ait meretrix, sed callide temptat omnia. nam quia persistendo non perfecit quod exspectabat, docet Phaedriam etiam ipsum neglegentius negare quod poscitur. et adeo hoc subtile est, ut statim impetrauerit; peruulgatum est enim 'quod summa ui defenderis, cum extorqueretur, hoc idem postmodum remittere remittenti'.

175 **95** 1 VTINAM ISTVC VERBVM 'istuc uerbum' pro tota sententia. 2 VERBVM pro dicto. sed proprie ἀξίωμα,

1 et est *om. TC* | ЄΔΛΙΨΙC *B*, ελιψισ *V*, **** *T*, *om. C* | 3 quamquam i · c · a · *T*, *om. B* | abducere *om. TCV* ‖ 4 quasi] uelut *B*, tamquam *ed. pr.* | a *B*, ob *T* | per uerum] puerum *T* ‖ 5 per — abducta] ui abductam *Cicero* ‖ 6 abductae (e *add. m. 2*) *V* | a *C* | tibicinę *V*, tibicene *T*, tibi cęne *C* | atque h · r · a · *T*, atque arbitror *B* ‖ 7 qua *add. Westerh.* | hoc est ex te *B*, hoc est abs te *TC*, hoc ex te est *V*, *corr. Westerh.* ‖ 8 TAMEN] tantum *B* (*t. Wiss.*), tam *T* | sit *C* | contericione *B*, contrictione *C* | quaedam *TC*, qua///dam *V* ‖ 9 negati *B* | ergo] quo *TC* ‖ 10 ipsi *T*, ipsa (a *ex* e *corr.*) *C* ‖ 11 quam t · in · ha · *B*, q · t · i · h · *T* ‖ 13 POTIVS QVAM *add. Sabb.* | ha · *B*, h · *T* ‖ 14 contrarium huic *C* ‖ 15 ut i · *T* | nec *1.*] his *T* | consentiente *C* | haec *CV* | agit *BV* ‖ 17 Phaedriam *om. B* | ipsum etiam *TC* ‖ 18 et *om. TC* | hoc *om. C* ‖ 19 imperauerit *B*, inpetrauerat *T*, ***** *C* ‖ 20 quod] quidem *C* | ni *C* | extorquetur *T* ‖ 21 postea *B* ‖ 22 utinam i · u · *T*, *om. B* | istuc uerbum *om. V* ‖ 23 ΔξΙΟΜΔ *B*, αξή(ω)όμα *V*, *** *T*, *om. C*

id est sententia uel enuntiatio, quae uno stringitur et ligatur uerbo, u e r b u m a ueteribus dicebatur. 3 EX ANIMO AC VERE DICERES ⟨'uere'⟩ c e r t e, quia est qui 'ex animo' dicat, fallatur tamen.

176 **96** POTIVS QVAM TE INIMICVM HABEAM tantum in animum Phaedriae hoc descendit, ut etiam repetat quod amica dixerat adulans.

177 **97** 1 SINCERE DICI QVIDVIS POSSEM PERPETI s i n c e r u m purum sine fuco et simplex est, ut mel s i n e c e r a. 2 Bene ergo ⟨ut⟩ mel blandimentum meretricis dulce fatetur, sed negat esse sincerum.

178 **98** 1 VICTVS VNO VERBO 'utinam istuc uerbum' (*v. 95*) et 'uno uerbo', ut diximus, sic accipe, ut 'uerbum' dictum intellegas, quod uerbo complectitur completae sententiae pronuntiationem, quod ἀξίωμα nominabatur. 2 LABASCIT omnia incohatiua trisyllaba fere media producta enuntiantur. 3 VICTVS VNO VERBO QVAM CITO ait, quine illum 'falsa lacrimula' (*I 1, 22*) uinci crediderat posse; plus factum est: et 'uno uerbo' uictus est et 'cito'.

179 **99** 1 EGO NON TAM EX ANIMO MISERA DICO quod sensit multum ualuisse, hoc Thais inculcat animo amici sui.

1 ⟨ẽ⟩ · i · ⟨p⟩ *C* | enuntiatio *ed. pr.*: nuntiatio *codd.* (pron- *C*²) | quo *T* | ligatur et (uel *C*) stringitur (-etur *T*) *TCV* ‖ 2 ⟨hoc⟩ uerbum *sscr.* *V*² ‖ 3 AC] et *TC* | di · *B* | uere *add. Sabb.* ‖ 5 poti · quam t · in · habeam *B* ‖ 6 hec *T* | repetat *ex* -it *corr.* *T* ‖ 7 adulans *Sabb.*: ad*ulando* *V*, adolescens *BTC* ‖ 8 q · u · p · p · *T* | sincere *C* ‖ 9 fuco] succo *TC* ‖ 10 ut *dett.*, *om.* *BTCV* | mel *om.* *T* | blandiment*um* *V*, -torum *TC*, (*ante* mel) *B* ‖ 12 VICTVS — uerbum et *om.* *B* ‖ 13 et] est *T* | ut diximus — uerbum *om.* *B* ‖ 14 quo *T* | conflectitur *T*, plectitur *CV* | ⟨et⟩ complet//// *V*, ⟨et⟩ completae (-plecte *BC*) *BTC*, *corr. Westerh.*; et complet *Schopen* ‖ 15 pronunctiatione *C* | ΑΞΥΟΜΑ *B*, ἀξιώμα *V*, *** (*post* nom-) *T*, *om.* *C* | nominatur*?* | labescit *T* ‖ 16 trisyllaba] m silla *C*, in sillaba *T* | enunctantur *C* ‖ 17 VNO] u · *B* | q · c · *T* | ait *om.* *B* ‖ 17 quine (*cf. Haupt Op. III 537*)] qui ne *B* (*sic vel* me *dett.*), quia ne *V*, que ne *C*, quod nec *T*; qui *ed. pr.*, qui una *Sabb.* ‖ 19 et *1.* *om.* *B* | uictus est uno uerbo *B*, uno uictus est uerbo *V* ‖ 20 ego (et *C*) non t · (tm̃ *C*) *TC*, ego non *V*, *om.* *B* | ex a · m · d · *T*, misera dico *B* ‖ 21 uoluisse *T*

2 *Et* 'ego' uide quanta significet: conuenit hoc pronomen multa blande exprobranti, ut (*Verg. Aen. IV 314*) 'mene fugis?' 3 QVAM IOCO REM VOLVISTI A ME TANDEM contra illud refertur, quod ait Phaedria (*v. 85*) 'nonne ubi dixti cupere te'. 4 Sed hoc uehementius et disertius: 'quam rem' inquit; non 'munus' sed quod plus est 'rem', et non dixit 'serio' sed 'ioco' a facilitate praestantis, et 'uoluisti', non etiam 'dixisti'. — 5 *Mirandum obsequium ex voto animi pendens: non exspectat imperium, ne voluptati mora sit, dum iubetur.* — tum illud quod ait 'perfeceris': nonne pondus hoc uerbi et potentiam Phaedriae circa amicam et illius obsequium uehemens et rerum difficultatem, quae extortae sunt, monstrat atque omnem obterit querelam Phaedriae?

181 **101** EGO IMPETRARE NEQVEO HOC ABS TE tu et ioco et non petisti, cum perfeceris tamen, at ego impetrare non possum.

182 **102** 1 SALTEM VT CONCEDAS SOLVM argute additum et 'saltem' et 'solum'. 2 *Et* bene 'concedas', ut uoluntatis sit; ⟨nam sic⟩ dixit supra (*v. 71*) 'sine illum priores partes hosce aliquot dies' etc.

183 **103** 1 VERVM NE FIANT ISTI VIGINTI DIES facete 'biduum' decuplauit. 2 *Et* simul, quia ex eadem ratione

2 blanda *codd.*, *corr. Steph.* ‖ 3 rem a me uoluisti tandem *C*, r · a · m · u · t · *T* ‖ 5 dix · c · t · *B*, dixti *T* | haec *V*, *om. B* ‖ 6 minus *C* | plus *dett.*, pluris *B* (*t. Wiss.*) *TCV* ‖ 7 dixi*t V*, dixisti *BC* | sed ⟨et⟩ *B* | a] et *T* ‖ 9 ex] et *C* ‖ 10 ne] et *C* | sit uoluptati mora *B* ‖ 11 hoc uerbi pondus *T*, hoc uilipendus *C* ‖ 12 amicas *T* ‖ 13 exorte *C*, extorias *T* | sint *TV* ‖ 14 oppressit *C* ‖ 15 EGO — TE] ego nequeo etc · *B*, ego impetrare n · h · a · *T* | tu et ioco (ipse *add. B*) non *BV*, me uo (*om. T*) *** non *TC*; *corr. Steph.* ‖ 17 possim *C* ‖ 18 saltim ut consedeas *C* ‖ 19 saltim *C* | Et *om. T* | concedis *C* | uoluptatis *T* ‖ 20 nam sic *W.*: sic enim *dett.*, *om. BTCV*; ut *Schoell* | dicit *CV* | sine] sem̃ *T* | prioris partis *V* ‖ 21 partes — dies] p · h · a · d · *T*, p. *B* ‖ 22 ni *B* | f · i · u · d · *T* | ISTI *om. B* | xx *B*, xx^{ti} *C* | DIES *om. B* | facere *B* ‖ 23 decuplauerit (*ex* duplica- *corr.*) *B*, deculpauit *TC* | ratione *om. B*

sunt uiginti ex qua duo, ⟨et⟩ ex qua uiginti, ducenti, duo milia et similiter deinceps.

184 **104** PROFECTO NON PLVS BIDVVM AVT *ἀποσιώπησις* secunda.

185 **105** 1 HOC MODO SINE TE EXOREM noue nunc non 'de te exorem' sed 'te exorem'. 2 *Et* 'hoc' absolute.

186 **106** 1 FACIVNDVM EST QVOD VIS non 'quod oportet' sed 'quod uis' dicendo multum addidit obsequio suo. 2 BENE FACIS in consuetudinem uenit, 'bene facis' et 'bene fecisti' (*V 8, 61*) non iudicantis esse sed gratias agentis. 3 MERITO TE AMO bene amoris mentionem ad auferendam suspicionem contemptus Phaedriae fecit.

187 **107** 1 RVS IBO et hoc amatorium est, odisse urbem sine amica. 2 Nec dixit 'ibi ero' sed 'ibi me macerabo'. 3 ME HOC MACERABO BIDVVM pronuntiandum 'biduum', ut si dixisset 'biennio'.

188 **108** 1 ITA FACERE CERTVM EST ex his apparet uerbis, quam sibi amator hoc aegre imperet. 2 MOS GERENDVS EST THAIDI cum pronuntiatione et gestu, ut ostendat quae uis amoris sit, ut Thaidi mos geratur.

189 **109** 1 HVC FAC ILLI ADDVCANTVR eunuchus et ancilla, sed praeualet genus masculinum. 2 ⟨FAC ILLI⟩ ADDVCANTVR

1 xx *B*, xx^{ti} *C*, ex^{ti} *T* | ex — uiginti *om. B* | et *add. ed. pr.* | ducenti] ·cc· *B* | duo milia] ·II· *B*, ·I·I *T*, *ii* *C*, ·$\widetilde{\text{II}}$· *V* ‖ 3 plus bi · aut *B*, p · b · a · T | ΑΠΟCΙΟΠhCIC *B*, *αποσιωπησισ V*, * * * * * *T*, *om. C* ‖ 4 secanda *C* ‖ 5 s · t · e · *T* | noue — exorem *2. om. B* | nonne *C* | nunc] ne *V* ‖ 6 sed te exorem *om. C* ‖ 7 EST *om. B* | VIS *om. T* ‖ 8 abdidit *T* | obsequium *B* ‖ 9 consuetudine *TC* ‖ 10 iudicantis *ed. pr.*: indicantis *codd.* | esse] est *V* (= *dett.*) ‖ 11 merito t · a · *BT* | amaris mentione *C* ‖ 12 auferendum *T* | contentus *C* | fecit *in mg.* V^2 (= *dett.*), *om. BTC* ‖ 13 amatorum *V*, -ris *TC* | urbem odisse *TC* ‖ 14 me *om. B* | macerabo] m · *T* ‖ 15 me hoc ⟨me⟩ macerabo (m · *T*) biduum (b · *T*) *TC*, ⟨biduum⟩ me hoc macerabo biduum *V*, *om. B* ‖ 17 ITA FACERE *om. B* ‖ 18 quod *B* (*t. Wiss.*) | aegre hoc *TCV* | gerendum est *C*, geren · *B* ‖ 19 t · *BT* | gestum *C* ‖ 20 ut *om. C* | 21 HVC — ancilla] adducantur *B* | huc fac i · a · *T* | anolla *C* ‖ 22 ⟨figurate (-tiue *dett.*) illi⟩ sed *dett.*, *ed. pr.* | sed] pro adducito *B* (*cf. infra*) | masculinum (*ante* genus) *B*, masculini *TC* | ADDVCANTVR — eos *om. B*

pro adducito eos. 3 *Et* bene adiectum, ne dilatis ob retentionem muneribus non procederent actus fabulae. 4 *Et* simul, quia absentia Phaedriae opus est, dum per Chaeream ludificatur meretrix.

190 **110** 1 IN HOC BIDVVM THAIS VALE nunc 'uale' abscessum significat, non salutationem. nam si mera salutatio est, biduo solum amicam ualere optat; sed praescribere conatur, quanto tempore abfuturus sit. 2 *Et* simul ostendit, quam inuitus abscedat. 3 IN HOC BIDVVM THAIS VALE accusatiuo casu utens expressit amatoris impatientiam, 'biduum' dicens praescripsit de tempore. et 'uale' maiorem uim habet ex dolore discedentis quam obsequio salutantis.

191 **111** 1 ET TV NVMQVID VIS ALIVD 'uale' subaudiendum salutatorium. 2 *Et* subintellegendum post osculum dici 'numquid uis aliud?' quasi recte factum.

192 **112** 1 CVM MILITE ISTO 'isto' bene additum quasi odioso, ut alibi (*Ad. IV 7, 36—37*) 'iam uero mitte, Demea, tuam istanc iracundiam' et Vergilius (*Aen. IX 94*) 'aut quid petis istis?' haec enim pronomina spernentis sunt odiumque monstrantis. 2 PRAESENS ABSENS VT SIES 'praesens absens' *κακόζηλον*.

1 adiectum *B V* (*dett.*), adductos *TC*; adducantur *Sabb.* | delatis *BTV*, delealis *C*; *corr. Steph.* | ab *T* || 2 retectionem (-ne *C*) *BC* | procederet *C* || 3 *schol. ad v. 107 pert.* | quasi abstinentia *C* || 4 ludificatur per chaeream *V* | meretris *C* || 5 t · uale *B*, t · u · *T* | nunc — 10 VALE *om. T* | nunc *om. B* | abscessum] discessionem *B* || 6 uera *C* || 7 esset . . . optaret *Schopen* | perscribere *CV* || 8 affuturus *C* || 9 quam *om. C* | abcedat *B* || 10 THAIS VALE *om. B* | utens casu *TC*, casu *V* | impresserit *C* || 13 salutationis *C*, salutantois *T* || 14 ET TV *om. B* | 'uale' subaud-] *sc. ut sit* et tu uale || 15 salutarium *TC* | *E*t] uel *TC* || 16 quasi *in ras. V*[2] (*dett.*), cum *BTC* || 17 bene *om. TC* | addito *TC* || 18 mitte (micti *C*)] omitte *Ter.* || 19 Demea] de medio *TC* | t · i · i · *T* | istam *V* | et *om. B* || 20 aut *om. T* | petis istis] petistis *B*, petisti *C*, petis *T* | enim *om. TC* | pro*nomina* aspernantis *V* || 21 absensque *C*, ab · q · *T* | VT — absens *om. B* | ut scies *C*, u · s · *T* || 22 ΚΑΚΑΖΗΛΟΝ *B*, * * * * *TV*, *om. C*

193 **113** 1 ME DESIDERES αὔξησις, quia plus est ab amore desiderium. 2 ⟨ME AMES ME⟩ DESIDERES ME SOMNIES ME EXSPECTES ἐπαναφορά prima. 3 Cum 'amare' et 'desiderare' sit uoluntatis atque obsequii, num etiam 'somniare'? 4 Satis amatorie dictum est.

195 **115** 1 ME SPERES cum 'me exspectes' iam dixerit, quid sibi uult iterum 'me speres'? 2 An exspectatio certorum est, spes incertorum? 3 *Et* exspectatio propinquarum rerum, spes longinquarum. 4 *Et* exspectatio destinat tempus, spes non destinat. 5 An 'me speres' idem facere, id est de te cogitare, ut sit 'speres' credas, ut statim in subditis (*v. 123—24*) inuenies 'nam eius fratrem spero iam propemodum repperisse'? 6 ME TE OBLECTES septimus casus ⟨'me'⟩. 7 MECVM TOTA SIS toto animo. nam illam nunc animum uult esse, non corpus. 8 *Et* simul quod ipse ab eius corpore patitur, id uult militi eius mente contingere tamquam penitus excluso ab amica.

196 **116** QVANDO EGO SVM TVVS 'animus' scilicet.

197 **117** ME MISERAM FORSITAN HIC MIHI PARVAM HABET FIDEM recte Thais nunc partem argumenti exsequitur tacitam apud Phaedriam propter praesentiam servi, quem

1 ⟨me ames⟩ me *V* | ΑΥΞΗCIC *B*, auxesis *V*, **** *T*, *om. C* ‖ 2 ME AMES ME *add. Sabb.* | desideres (-ras *T*) *post* somnies (somp. *T*) *BTC*, *om. V* | me ex· *T* ‖ 3 ЄΠΑΝΑΦΟΡΑ *B*, ***** *T*, *om. CV* | cum *in ras. V*² (*dett.*), sit *BTC* ‖ 4 uoluptatis *T* | obsequii num etiam *Sabb.*: num etiam obsequi *B*, etiam (aī etiam *V* = *dett.*) nunc (*om. V*) obsequii *TCV* ‖ 5 ⟨Somniare⟩ satis *Sabb.* ‖ 6 exspectes] spectes *BT*, espectes *C* ‖ 8 spes est *TC* ‖ 9 rerum propinquarum *B* | Et *om. T* | desinat *C*, dextinat *T utroque loco* ‖ 11 me] ne *T* | idem *ed. pr.*: id est *TC*, deest *in ras. V*², īt *B* (*t. Wiss.*; rem *t. Sabb.*) | facere — 13 eius *in mg. V*² | id est] idem *T* ‖ 13 fratrem *in ras. V*² | spero — repperisse] etc· *B* ‖ 14 mecum *V* | ob· *T* | me *add. ed. pr.* ‖ 15 MECVM *et* SIS *om. B* | tota *TC* ‖ 16 non *V* | quod] quam *C* ‖ 18 penitus *ed. pr.*: peius *codd.* ‖ 19 quando ego (*sscr. m. 2*) quidem *V*, *om. B* ‖ 20 FORSITAN — FIDEM] f·h·m·p·h·f· *T*, for· etc· *B* | habeat *C* ‖ 21 nunc] non *T* | tactam *C* ‖ 22 phaedriam apud *BTCV*¹, *corr. V*² | propter] propter phedriam *C*, phedriam *T*

poeta uult ita nescire, ut audeat ad uitiandam uirginem subornare Chaeream.

198 **118** ATQVE EX ALIARVM INGENIIS NVNC ME IVDICET hic Terentius ostendit uirtutis suae hoc esse, ut peruulgatas personas noue inducat et tamen a consuetudine non recedat, ut puta meretricem bonam cum facit, capiat tamen et delectet animum spectatoris.

200 **120** 1 NEQVE ME FINXISSE FALSI QVICQVAM aut 'dixisse' debuit dicere aut abundat 'falsi'. 2 Aut ideo, quia et uanum aliquid fingi potuit, ut supra (*v. 24*) 'si uanum aut falsum aut fictum est.'

201 **121** 1 NEQVE MEO CORDI ESSE QVEMQVAM CARIOREM melius 'quemquam' quam si diceret 'militem'. 2 QVEMQVAM CARIOREM quasi meretrix non 'carum' alterum sed 'cariorem' negat.

202 **122** 1 ET QVICQVID HVIVS FECI 'huius' absolute aut per ἔλλειψιν, ut desit 'rei'. in Hecyra (*III 2, 3*) 'ne quid sit huius oro', in Heautontimorumeno (*III 3, 10*) 'nihil me istius facturum, pater'. 2 Aut ⟨ut⟩ (*Verg. Aen. IX 94*) 'quid petis istis?' 3 QVICQVID HVIVS 'rei' subaudiendum est, ⟨id est⟩: quod eum exclusi foras.

203 **123** 1 SPERO PROPEMODVM noue 'spero' pro 'credo' uel 'confido'. 2 PROPEMODVM ideo 'propemodum', quia hominem quidem nouit, sed fratrem esse uirginis nondum probauit.

1 audeat (u *in* d *corr.*) *T* ‖ 3 INGENIIS] i· *T* | nunc me indicet *C*, n·m·i· *BT* ‖ 4 ostendit *post* suae *TC* ‖ 5 a *sscr.* V^2, *om.* *BC* ‖ 7 spectatorum *V* ‖ 8 FINXISSE] f· *T* | quicquam falsi *V*, quicquam *BC*, q· *T* ‖ 10 et *om.* *B* | sin *V* ‖ 11 aut f·a·f·e· *T* ‖ 12 neque meo c·e·q·c· *T*, *om.* *B* | ESSE] est *C*, *om.* *V* ‖ 13 quam] quae *C* | QVEMQVAM] quem *B* (*t. Wiss.*) ‖ 14 quasi] quam *C* ‖ 16 et quicquam *C*, et quid *T*, *om.* *B* | ⟨feci⟩ huius *V* | FECI *om.* *B* | huius *om.* *TC* ‖ 17 per ЄѠΫΙΝ *B*, per elipsim *V*, pere (pure *T*) * * * * *TC* | ut *om.* *C* | res *codd.*, *corr. Steph.* | echira *codd.* ‖ 18 ⟨et⟩ in *T* | eautontumerumenon *V*, eautontur' *B*, eutontu· *C*, -tum· *T* ‖ 19 istis *TC* | patri *T*, pat⁷ *C* | ut *add.* *W.* ‖ 20 istis *om.* *C* | huiusce *C* ‖ 21 id est (*an* scilicet?) *add.* *W.*; FECI *Sabb.* ‖ 22 propemodum noue spero *in mg.* V^2, noue *B* | nonne *C* | pro credo *om.* *V* | uel confido *in mg.* V^2, et confido *C* ‖ 23 PROPEMODVM *om.* *B*

204 **124** 1 ADEO NOBILEM 'adeo' pro nimis positum est. 2 Aut expletiua particula.

206 **126** ATQVE EXSPECTABO DVM VENIT futurum actum uoluit promittere, non quo aliquis gestus sit exspectantis.

II.

1.

207 **1** FAC ITA VT IVSSI iam amatorium multiloquium et uaniloquium continet ista actio, nam et repetit quod iam dictum est et id facit ⟨***⟩ magis et odiose nimis.

209 **3** 1 ROGITARE QVASI DIFFICILE SIT deest 'uis' uel 'pergis', ut sit: rogitare pergis. 2 Vel 'te', si ipsum respicit, uel 'hunc', si auersus haec dicit, ut sit: rogitare te! aut: rogitare hunc! 3 *Et* distinctione interposita inferendum uultuose 'quasi difficile sit', ⟨scilicet⟩ id quod mandat. ita et ineptiam nimiam circa haec solliciti amatoris expressit et ostendit nihil esse facilius, quam deducere ad meretricem munera, cum contra illud sit difficillimum, poscenti aliquid non dare. 4 ROGITARE subauditur 'te mirum est', QVASI DIFFICILE SIT 'complere quod iubes'.

210 **4** 1 VTINAM TAM ALIQVID INVENIRE POSSIS ⟨F.⟩ PHAEDRIA 'inuenire' acquirere. sic in Heautontimorumeno (*V 4, 16—17*) 'patri quo modo obsequare et ut serues quod labore in-

1 adeo no· *B* | adeo ⟨enim⟩ *V*, *om.* *B* | positum est] nobit *B* ‖ 2 aut ⟨pro (per *C*)⟩ *TCV* ‖ 3 ex·dum ue· *B*, epectabo d·u· *T* ‖ 4 uoluit (*post* promittere) *B*, noluit *C*, *u*oluit *V* | non *om.* *V* | congestus *B*, ⟨actus⟩ gestus *V* ‖ 5 iusset *T* | et uaniloquium *om.* *TC* ‖ 6 et *om.* *T* ‖ 7 est *om.* *C* | facit] facete *ed. pr.* | moleste *add.* *Goetz*, fatue *Schoell*, inepte *Sabb.* ‖ 8 dif· (*om.* SIT) *B* | idest *T* ‖ 9 ut — pergis *om.* *TC* | Vel te] item *V* | si *om.* *C* ‖ 10 respicis *codd.*, *corr.* *Steph.* | aduersus *codd.*, *corr.* *Westerh.* | hic *V*, hoc *B* (*t. Wiss.*) | sit] si *T*, *om.* *V* ‖ 11 te — rogitare *om.* *B* | interposita *om.* *B* (*t. Wiss.*) ‖ 12 dif· sit *B* | scilicet *add.* *W.* ‖ 13 ineptiua *C* | nimiam] mmta *T* | circa] cura *B* | hoc *V* | sollicitis *T* | amoris *B* ‖ 17 sit difficile *V* ‖ 18 *lemma om.* *B* | ut· *T* | inu· *T* | possit *C*, p· *T* | PHAEDRIA] f. *T* ‖ 19 eautontumerumenon *V*, eauton· *B*, eutontum· *T*, eutamtu· C ‖ 20 modo *om.* *V*

uenerit'. 2 Nam ideo a praecedenti etiam quaestus dicuntur.

211 5 1 QVAM HOC PERIT deest 'facile', ⟨ut sit: quam facile⟩ hoc perit. 2 QVOD MIHI ⟨EST⟩ CARIVS pro 'qui mihi sum carior'. 3 Sed 'ego' dixit absolute, occurrens huic pronomini ⟨'quod'⟩.

212 6 QVI EFFECTVM DABO 'qui' pronomen, ut in Heautontimorumeno (*IV 3, 23*) 'qui nolo mentiare'.

213 7 SED NVMQVID ALIVD IMPERAS in his seruus nihil uult nisi coactus facere propter maiorem dominum. sic et alibi (*II 3, 97*) 'iubesne?' inquit, respondente Chaerea 'cogo atque impero'.

214 8 1 MVNVS NOSTRVM ORNATO VERBIS ἠθικῶς non dixit 'meum', quasi etiam Parmenonis sit. 2 ET ISTVM id est molestum et odiosum. *nam hoc significat 'istum'.*

215 9 1 AB EA PELLITO 'ab ea' ab eius animo. 2 *Et* non 'pelli facito' sed 'pellito'.

216 10 1 MEMINI TAMETSI NVLLVS MONEAS properat seruus carpere uaniloquium domini. 2 NVLLVS MONEAS 'nullus' pro non. in Hecyra (*I 2, 4*) 'nullus dixeris', Plautus in Trinummo (*III 1, 5*) 'nullus credas'. 3 EGO RVS IBO et hoc iam dictum est (*I 2, 107*), sed ostendit, quam olim id incipiat Phaedria.

1 Nam ideo] non iam *C* ‖ 3 QVAM HOC *om. B* | peribit *V*; *Ter.* | ut sit facile *add. dett.*, quam *add. Schoell* | hoc peribit *V*, *om. B* ‖ 4 EST *add. dett.* | carior *BTC* | per *C* | quem *TC* ‖ 5 dicitur *C* ‖ 6 quod *Steph.*: qui *dett.* (*B t. Sabb.*), *om. TCV* ‖ 7 DABO] d· *T* | ut] et *V* | in *om. T* | eautontumerumenon *V*, autont' *B*, eutontum· *T*, euton· *C* ‖ 8 quin (*vel* quid) *codd. Ter.* | uolo *TCV* | mentiri *TC*, renuntiare *V* ‖ 9 sed n· *B* | a· *BT* | imp· *T* ‖ 10 per *V* | sic et alibi *om. B* ‖ 11 responde*t* *V* | Chaerea] *** *T* ‖ 12 rogo *BTV*, oro *C* ‖ 13 MVNVS NOSTRVM *om. B* | uer. *B* | hΘIROC *B*, aethicos *V*², *om. TC* ‖ 14 etiam (*ante* quasi) *C*, et *B* | id est] et *C* ‖ 15 et *om. B* | nam — istum *om. B* ‖ 16 PELLITO] pe· *T*, *om. B* | ab ea] id est *B* ‖ 17 non *sscr. V*² | pell*i* *V* | sed *in ras. V*² ‖ 18 nemini *C* | tamen etsi *T*, t· *B* | n·m· *B* | properat — domini *in mg. B* ‖ 19 capere *codd.*, *corr. Steph.* | NVLLVS MONEAS *om. B* (*t. Wiss.*) ‖ 20 echira *codd.* | in triumpho *T*, internimio *C* ‖ 21 ⟨ẹṭ⟩ ego *V*, *om. B* | iam] lac (!) *C* ‖ 22 est *om. BC* | quam olim] quo molimine *Sabb.*, qua mole *Bentley*; *at cf. Cassian. Inst. XI 16*

217 **11** 1 CENSEN ME POSSE arbitraris, ut censores, qui morum aliorum sunt summum arbitrium. 2 *Et* ideo hunc putat non censere, quia ipse desperat fieri posse. 3 OBFIRMARE ET PERPETI uerba sunt desperantis: non 'firmare' sed 'obfirmare', non 'pati' sed 'perpeti'.

218 **12** TENE 'te' quod ait hanc uim habet, ut significet perditum amatorem esse Phaedriam.

219 **13** 1 NAM AVT IAM REVERTERE modo 'iam' pro statim. 2 MOX NOCTV TE ADIGENT hoc est ad urbem agent. 3 INSOMNIA uigiliae. legitur et 'adiget', ut sit 'insomnia' numeri singularis.

220 **14** 1 VT DEFETIGER VSQVE ordo: usque ut defetiger. 2 INGRATIIS VT DORMIAM id est: etiam inuitus, etiam coactus. 3 Nam 'ingratis' non ultro significat, quia ultronea grata sunt, ingrata quae ab inuitis fiunt aut recusantibus.

222 **16** NIMIS ME INDVLGEO 'me indulgeo': sic ueteres, quod nos 'mihi'. alibi (*Heaut. V 2, 35*) 'te indulgebant, tibi dabant'.

223 **17** 1 TANDEM NE EGO ILLA CAREAM SI SIT OPVS VEL TOTVM TRIDVVM sic coepit, tamquam aliquid forte dicturus et magnificum. non autem est παρὰ προσδοκίαν, sed vere amator magnum hoc putat. 2 VEL TOTVM TRIDVVM

1 ME — arbitraris] etc. *B* | posse me ⟨obfirmare⟩ *V* | qui^{bus} *V* ‖ 2 sunt *BTC*, *om. V*; habent *Steph.* | Et] est *BCV* ‖ 3 puta *T*, putant *BV* | sensere *T* | desperat *Rabbow*: desiderat *codd.* ‖ 4 ob affirmare *TC* | ET *om. C* ‖ 6 TENE te] tenere *TC* ‖ 7 amore *B* ‖ 8 nam aut i · r · modo *T*, *om. B* ‖ 9 mox noctu te *dett.*, mox mox (*semel T*) post (p · *T*) *TC*, (*in mg.* uel nox noctu te) *V*, *om. B* | id est *B* ‖ 10 adigit *V* | sit *om. V* ‖ 12 defatiger (*bis*) *CV* | ut *om. TC* ‖ 13 ingratus *BT*, -tis *CV* | VT — etiam *1. om. B* | etiam *2.*] est *T* ‖ 14 significat *om. V* | ultranea *B*, ultro *V* ‖ 15 aut] ac *V*, a *TC* ‖ 17 NIMIS ME INDVLGEO *om. B* | indulge *in lemm. C* | me indulgeo *om. V* ‖ 18 quod] apud *T* | mihi ⟨indulgeo⟩ *B* ‖ 20 NE — TRIDVVM] n · e · i · c · si · s · o · u · t · t · *T*, etc · *B* | non ego illa *V*, ne ^{illa} ego (*in mg.* illa) *C* | SI *om. C* ‖ 21 tamquam] quasi *B* | forte aliquid *B* ‖ 22 ΠΑΡΑΤΙΡΟCΑΟRΙΑ *B*, * * * * * * *TV*, *om. C*

magna professio virtutis, cum biduo sit opus, triduo posse durare, et 'totum triduum'.

224 **18** 1 VNIVERSVM TRIDVVM εἰρωνικῶς 'uniuersum', quasi 'triduum' in multo numero ⟨sit⟩. 2 VIDE QVID AGAS sic dicitur magna aggredientibus. 3 STAT SENTENTIA et uultu et gestu magis spectabile quod dixit 'stat sententia'.

4 Vel maxime eo, quod tanto sonitu hoc de se promittat Phaedria continuo rediturus uel potius non accessurus ad uillam. tantum autem aberit, quantum temporis opus est ad uitiandam uirginem.

225 **19** QVID HOC MORBI EST excusatio amoris, quando non culpa est sed morbus.

226 **20** 1 ADEON HOMINES INMVTARIER EX AMORE VT NON COGNOSCAS EVNDEM ESSE more suo a plurali numero ad singularem se conuertit. 2 EX AMORE VT NON COGNOSCAS EVNDEM ESSE non solent stulti induci adulescentes et ideo ad amorem transtulit stultitiam Phaedriae.

227 **21** 1 MINVS INEPTVS MAGIS SEVERVS nisi enim hoc esset, quid esset quod illum mulier praeferret militi, aut quid relinqueretur proprium personae militis, si et hic stolidus esset? 2 MAGIS SEVERVS QVISQVAM NEC MAGIS

1 magnae *V* | cum dubio *T* ‖ 2 to · tri · *B* ‖ 3 TRIDVVM *om. B* | IPONIROC *B*, ironice *V*², **** *T*, *om. C* | uniuersum *om. TC* (*B t. Sabb.*) ‖ 4 sit *dett.*, *om. BTCV* | uide q · a · *T* ‖ 5 agredientis *C* | sententia (sen · *B*) stat *BV* | et uultu ^et^ gestu ^et^ (u *m. 2*) *V*, et gestu et uultu *C* ‖ 6 dixi *C* | stat *om. T* | sententia *om. B* ‖ 7 haec *TC* ‖ 9 ad illam *TC* | abierit *B*, abịerit *V* ‖ 11 QVID *et* EST *om. B* ‖ 12 sed morbus (-bi *TC*) est *TCV* ‖ 13 ADEON *om. B* | INMVTARIER — ESSE] in · m · c · u · n · t · c · e · *T*, dñ · eundem esse *B* | EX] et *C* ‖ 14 more — ESSE *om. TC* | a plurali ad singulare more suo (*om.* numero) *B* ‖ 15 se (*ex* si *corr.*) ⟨ẹx amoṛe⟩ conuert^i^at (*sscr. m. 2*) *V* | EX — ESSE *om. B* ‖ 16 induci] idonei (-ney *T*) *TC*, uideri *V* | et ideo] uero *T* ‖ 17 stultitia phedriam *C*, phedriam stulticia *T* ‖ 18 ineptus ⟨et⟩ m · s · *T* | enim *om. T* ‖ 19 quid esset *Steph.*: quid est *B*, quod est *TC* (*dett.*), *om. V* | prefert *B*, p^re^aefert (re *m. 2*) *V*, perferret et *T* ‖ 21 esset *Westerh.*: est *codd.* ‖ q · n · m · c · *T*

CONTINENS animaduerte ut amet Terentius 'magis' addere positiuo quam comparatiuum facere. 3 Nam neque 'seuerior' neque 'continentior' tam uoluit dicere quam 'magis seuerum' et 'magis continentem'.

228 **22** HIC QVIDEM EST PARASITVS GNATHO haec apud Menandrum in Eunucho non sunt, ut ipse professus est (*prol. 25*) 'parasiti personam et militis', sed de Colace translata sunt.

230 **24** 1 FACIE HONESTA *οἰκονομία*, qua ostenditur amaturus Chaerea, si quidem hanc Parmeno ipse miratur. 2 FACIE HONESTA sic Vergilius (*Aen. I 591*) 'et laetos oculis afflarat honores'. 3 *Et* mox (*III 2, 21*) idem 'ita me di ament, honestus'. 4 NI EGO ME TVRPITER HODIE HIC DABO 'ni dabo' pro 'ni dedero'. Vergilius (*Aen. V 542*) 'quamuis solus a. c. d. a. a.'.

231 **25** 1 CVM MEO DECREPITO EVNVCHO facete 'meo' ad parasitum rettulit cum pulchro munere uenientem. 2 *Et* iam praeparatio est ad deducendum Chaeream quam deformem eunuchum. 3 DECREPITO HOC EVNVCHO d e c r e p i t i dicti sunt, quorum crepitu et plangore familiae funera iam conclamata fuerint. 4 HAEC SVPERAT IPSAM THAIDEM hoc sic accipias, non tamquam uituperari Thai-

1 ⟨enim⟩ animaduertite (-tis *T*) *TC* | addere] a dolore p *T* ‖ 2 ⟨potius (ponit *T*)⟩ quam *TCV* | comparatiu*um* *V*, -tiuo *B* | facere *om. B* | Nam — continentem *om. B* (*t. Wiss.*) ‖ 4 et *om. T* ‖ 5 quidam *B* | pa · gn · *B*, p · g · *T* ‖ 7 et *om. C* ‖ 8 translatae *codd., corr. Sabb.* ‖ 9 ⟨et⟩ facie *TC* | ho · *B* | oikonomia *B*, oeconomia *V*², *om. TC* | quam *BTC* | amare *TC* ‖ 10 cherea phedria *V* | miraretur *T*, uidetur miretur *C* ‖ 11 FACIE — honores *om. B* (*t. Sabb.*) | facie h · sicut *T* ‖ 13 dii *V* | NI — DABO *om. B* | me iuppiter *T* ‖ 14 ni dabo] cum · m · *V* | ni 2. *om. V* | ⟨ut⟩ uirgilius *V* | Vergilius — a · a · *om. B* | a · a ·] a · b · *TCV* ‖ 16 DECREPITO EVNVCHO *om. B* | facere *C*, facetis *T* | me *T*, *om. C* ‖ 18 etiam *BV* | properatio *C* | est *om. BTV* | ⟨potius⟩ quam *BV* ‖ 19 *lemma om. B* | hoc *sscr. C* ‖ 20 decrepit*i* *V* | dict*i* *sunt* *V*, dicuntur *B* | quorum *V* | ⟨e⟩ crepitu *TC* | plangor *T* ‖ 21 fuerunt *TC* | HAEC — THAIDEM] superat *B* ‖ 22 si *B* (*t. Sabb.*) | tamquam *om. B*

dem, sed ὑπερβολικῶς. ideo addidit 'ipsam', quasi quae nimiae pulchritudinis est. 5 *Et* bene 'ipsam', propter quam datur.

2.

232 **1** 1 DI INMORTALES HOMINI HOMO QVID PRAESTAT in hac scaena non stans sed quasi ambulans persona inducitur; *constitit tamen aliquantum intuens spectatores, dum secum loquitur.* exprimit autem parasitum et sub eius uerbis corruptos mores in assentationem ostendit, prorsus ut honestae quoque personae in huiusmodi culpa inuentae sint, ut alibi (*Andr. I 1, 41*) 'obsequium amicos, ueritas' etc. 2 DI INMORTALES hoc iam mire et pro saeculi ac temporum reprehensione satirice Terentius, quod apud eum 'stultum' uocat simplicem parasitus et 'intellegentem' malum. 3 DI INMORTALES admirantis exclamatio est cum parasiti gesticulatione. 4 DI INMORTALES HOMINI H. Q. P. morata narratio a sententia incipi solet, quae dicitur προμύθιον. 5 HOMINI HOMO QVID PRAESTAT alii distinguunt 'quid praestat stulto intellegens', alii 'stulto intellegens quid interest', quia sic ueteres loquebantur.

233 **2** QVID INTEREST hoc admirantis ⟨est⟩ et ideo sic pronuntiandum.

234 **3** 1 CONVENI HODIE ADVENIENS conuenisse non

1 ΥΠΗΡΒΟΛΙRΩC *B*, ***** *T, om. C*, et superat ipsam thaidem *sed* (*in mg.* yperbolicos *m. 2*) *V* | addit *TC* ‖ 2 Et — datur *om. B* ‖ 4 dii *CV* | inmor· *B* | homini h·q·p· *T*, *om. B* ‖ 5 *non* strans *V* | inducitur ⟨sed⟩ *V* ‖ 6 con*sist*it *V*, cum statim *B* | tam*en* *V*, *om. C* ‖ 7 et] ut *C* ‖ 8 correptos *C* ‖ 9 culpe *TC* ‖ 10 sint *sscr.* V^2, *om. BC* (*T*?) ‖ 11 ueritas etc. *om. BV* | dii *CV* | inmor· *B* | hec *T*, hic *V* | et] ac *B* ‖ 12 ac (*ex* et *corr.*) *C*, et *B* | satirice *ex* -tire *corr. C* ‖ 14 dii *CV* | inmor· *T*, mortales *C*, *om. B* ‖ 15 est *om. B* | immor· *T*, in· *B* | homini homo (h· *T*) quid (q· *C*, p· *T*) praestat (p· *C*, q· *T*) *TCV*, h·q·h·pre· *B* ‖ 16 memorata *C* | *nar*ratio *V*, oratio *TC* ‖ 17 προμυθιον *V*, promithion *BTC* | homo homini *V* | q·p· *T* ‖ 18 quid praestet *V* | intelligens stulto *B* ‖ 19 quia] et *dett.*; *Sabb.* ‖ 20 QVID INTEREST *om. B* | est *add. ed. pr.* ‖ 22 HODIE] h· *BT* | adue· *T*, adueniens ⟨conueniens⟩ *C*, *om. B*

uidisse tantum sed etiam collocutum esse significat. 2 MEI LOCI ATQVE ORDINIS 'loci' ingenuum, 'ordinis' pauperem: illud natalium, hoc fortunae est. 3 *Et τὸ ἑξῆς* 'quendam . . . hominem'.

235 **4** 1 HAVT INPVRVM dixit non 'prodigum', sed quia hoc ipsum probat, 'non avarum' 'non improbum'. et sic laudamus eos, in quibus nihil est quod magnopere proferamus. 2 ITIDEM PATRIA QVI ABLIGVRIERAT BONA hoc iocular uultu dicitur. 3 Eleganter ex persona parasiti non culpatur qui comederit bona. 4 ABLIGVRIERAT suauibus escis consumpserat. nam *ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ* est ligurire et *λιγυρόν* Graeci suaue appellant.

236 **5** VIDEO SENTVM o quam bene 'uideo', postquam dixit 'conueni' (*v. 3*): et tempus mutauit et uerbum. 2 SENTVM horridum. 3 SENTVM ad horrorem rettulit, SQVALIDVM ad sordes, AEGRVM ad maciem, PANNIS ANNISQVE ⟨OBSITVM⟩ ad uestitum et ad tristitiam. 4 Sed 'pannis et annis' morologiae parasitorum sunt. 5 PANNIS ANNISQVE OBSITVM 'pannis annisque' uel parasitica uernilitate *κατὰ τὸ ὁμοιοτέλευτον* dictum uel quia Homerus dixit

1 ⟨uenisse et⟩ uidisse *V*, ⟨uenisse⟩ uidisse *C* ‖ 2 MEI — ORDINIS *om. B* | ⟨hinc⟩ atque *V* | a · o · *T* | ingenium *codd., corr. Steph.* ‖ 3 et *τοεξετ B*, ***** *TCV* ‖ 4 quaedam *B* (*t. Wiss.*), *om. V* ‖ 5 haud *V*, ^{h}a^{ud} *C*, h · *T* | inpu · *B*, imp · *T* | impurum ⟨haud impurum⟩ *V* | non *om. TCV* | prodigium *C* ‖ 7 praeferamus *BV* ‖ 8 qui (*ex* quia *corr.*) alleguerat^{ier} *C*, q · a · *T*, *om. B* | BONA *om. BC* | hoc — ABLIGVRIERAT *om. C* ‖ 10 culpatus *T* | qui] quod *B* (*t. Wiss.*) | abligurrierat *B* | ⟨qui⟩ suauibus *V* ‖ 11 ΔΡΟΤΟΥΔΙΡΟΥ *B*, *ἀπό του λυγυρου ed. pr.*, *** prior *V*, ***** *T*, *om. C* | ligurrire *B*, ligurie *C*, ligurior *V* ‖ 12 ligurion *codd.*, *λυγυρον ed. pr.* ‖ 13 o] horridum *B* | dicitur *C* ‖ 14 mutatum *TC* ‖ 15 sentum ⟨et⟩ horridum *TC*, *om. B* ‖ 16 AEGRVM — uestitum *in mg.* V^2 | ad manem *T* ‖ 17 OBSITVM] adsitum ⟨et⟩ *L*, *om. BTCV* ‖ 18 morologiae — OBSITVM *om. T* | pan · an · que *B*, annisque pannisque *C* ‖ 19 OBSITVM *om. B* | pannis que *C*, *om. T* | et annis *B*, *om. T* | uel *om. TC* | uernulitate (-tis *T*) *TC* ‖ 20 *κατὰ τὸ ὁμοιοτέλευτον Sabb.*: iocari ΔΟΜΟΙΟ⅂ΕΧΕΫΤΟΝ *B*, iocari ***** *T*, iocari *C*, uocâti ad ***** *V* | Homerus] homo *codd.*

(*Od. XIX 360*) ʽαἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι'. 6 *Et* est miseriae senium debitum. unde huic magis tristitia grauitasque displicuit, aliena semper ab hominibus parasitis. 7 ANNISQVE OBSITVM bene addidit ʽannis', quia ut quisque miser est, ita senior uidetur. 8 OBSITVM ut ʽsentum', ʽobsitum' dixit: μεταφορά ab agro.

237 **6** 1 QVID ISTVC INQVAM ORNATI EST scire nos conuenit, cum recto casu profertur interrogatio, non esse contumeliosum, ut si dicatur ʽquis hic homo est' (*Phorm. V 9, 2; cf. Eun. IV 4, 9*), si autem non, contemptum significari, ut ʽquid hoc est hominis?' (*Eun. III 4, 8*), ʽquid mulieris' (*Hec. IV 4, 21*), ʽquid ornatus?' (*Eun. III 4, 8*). 2 QVID ISTVC INQVAM ORNATI EST ʽornatus' τῶν μέσων est: ad decus et ad turpitudinem. 3 Vel simpliciter hoc accipe uel εἰρωνικῶς. 4 *Et* ʽornati' ut ʽsenati' antiquus genetiuus. 5 QVOD HABVI PERDIDI non dixit, id quod erat, ʽcomedi' aut ʽconsumpsi'.

238 **7** 1 HEM QVO REDACTVS SVM uel habitum suum uel corpus ostendens hoc dicit. nec quicquam hic nisi media ⟨de⟩ consuetudine collocatum est. 2 OMNES NOTI ME ATQVE AMICI DESERVNT sententiose et mordaciter in mores.

1 ΑΙΨΑΓΑΡΕΝRΑROTΗTΙΒΡΟΤΟ *B*, αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι M^4, ***** *TV*, *om. C* ‖ 2 deditum *BTC* | unde] ūri *T* ‖ 3 tristicie *B* | grauitas (*om. T*) tristitiaque *TC* ‖ 4 omnibus *C* (*B t. Wiss.*) | ANNISQVE OBSITVM *om. B* ‖ 5 qui aut *B*, que aut *C* | ut cum (*sscr. m. 2*) *V* | uidere *C* ‖ 6 ut sentum *ed. pr.*: ut senium *BCV*, *om. T* | obsitum *om. T* | ΜΕΤΑΦΟΡΑ *B*, metaphora (*post* agro *sscr.*) *V*, *** *T*, *om. C* | agro *ed. pr.*: egro (egeo *C*) *codd.* ‖ 7 QVID — INQVAM *om. B* | i · in · o · *T* | scire — ORNATI EST *om. TC* ‖ 9 dicat^2 *V*, dicat *B*; dicas *ed. pr.*, dicat ⟨quis⟩ *Sabb.* ‖ 10 non *B*, in obliquo *in ras.* V^2 (*dett.*) ‖ 11 hic *V* ‖ 12 orn*ati* *V* ‖ 13 QVID — EST *om. B* ‖ 14 ornatus *om. C* | ton meson est *B*, tomeson (*sscr.* · i · commune *m. 2*) est *V*, tonmesonem *T*, *** sonem *C* | ḍedecus *V*, dedecus *B* (*t. Wiss.*) ‖ 15 simplex *TC* | hic *V* | uel *om. C* | ΙΕΙΟΝΙROC *B*, γρονικὸς *V*, *** *T*, *om. C* ‖ 16 QVOD HABVI *om. B* ‖ 17 PERDIDI] pro · *T* | id] hoc *B* | comodi *C*, *om. T* | aut *sscr. C*, uel *B* ‖ 18 hem *V* | re · *B*, r · *T* | suum *om. V* | ostendens uel corpus *B* ‖ 20 de *add. Sabb.* | collatum *V* | OMNES — DESERVNT] noti amici *B* | noti *post* amici *C* | mei *TC* ‖ 21 ATQVE *om. TC* | a · d · *T*

239 8 HIC EGO ILLVM CONTEMPSI hoc est illud 'homo homini quid praestat stulto intellegens?' (*v. 1*).

240 9 1 ITAN PARASTI TE quam obiurganter! tamquam in illo sit, quod miser est. et alibi (*Hec. I 1, 10—12*) 'nam nemo illorum quisquam ad te uenit, quin ita paret sese, ut abs te blanditiis quam minimo pretio suam uoluptatem expleat'. 2 *Et* hoc proprie uerbum ad exprimendam immunitatem et ignauiam factum est.
3 VT SPES NVLLA RELIQVA IN TE SIT sententiose ad illud, quod et Vergilius (*Aen. XI 309*) ait 'ponite spes sibi quisque'. 4 VT SPES NVLLA RELIQVA IN TE SIT TIBI bene, quasi qui rem a fortuna acceperit.

241 10 1 SIMVL CVM RE CONSILIVM AMISISTI Vergilius (*Aen. II 79—80*) 'nec, si miserum fortuna Sinonem finxit, uanum etiam mendacemque improba finget' et Sallustius (*Iug. 1, 3*) 'neque fortuna eget, quippe quae probitatem industriam aliasque artes neque dare neque eripere cuiquam potest'. — 2 *Ergo haec interrogatio increpantis est nec desiderat responsionem.* — nam consilium in hominibus est, res in potestate fortunae. 3 EX EODEM LOCO id est ex eadem fortuna.

242 11 1 QVI COLOR NITOR VESTITVS hoc contra illud quod ait 'video sentum' (*v. 5*). 2 COLOR ad 'sentum', NITOR

1 hic ego il · con · id est *B* ‖ 2 q · p · *T* | stul. *C*, s · *T* | in · *C*, i · *T*, ⟨quid⟩ intelligens *V* ‖ 3 ITAN] itaque *T*, *om. B* | pa · t · quam *T*, parasiti te parasti tanquam *C* | obiurgenter *T*, obiurgantur *B* ‖ 6 ut *om. C* | abs te] a *C*, *om. T* | uoluptatem *V*, uoluntatem *BC* ‖ 7 expleat ⟨abste⟩ *TC* | uerbum proprie *C* ‖ 8 inhumanitatem *ex* immun- *corr.* V^2 ‖ 9 n · in te r · sit *B* | in te sit ⟨tibi⟩ *CV*, i · s · t · *T* ‖ 10 et *om. T* | ait — 13 Vergilius *om. T* ‖ 11 nulla in te reliqua *C*, nul · re · in te *B* ‖ 12 qui rem quasi *B* ‖ 13 consilium cum re *CV*, cum re f · *B* | amisit *C*, a · *B* ‖ 14 f · s · *TCV* | finxit — finget] finxit (f · *T*) n · (m · *T*) e · (etiam *T*) m · i · f · (fin · *C*) *TC*, *om. V* ‖ 15 etiam *om. B* (*t. Sabb.*) | et *om. B* ‖ 16 ege *C*, eget ⟨aut⟩ *V* ‖ 17 artis *V* ‖ 18 increpitantis *T* ‖ 19 hominibus est res *Schoell*: bonis sed (*om. BV*) res (est *add. TC*) *codd.* ‖ 20 EX *om. B* | · i · *in ras.* V^2, *om. B* ‖ 22 QVI *om. B* | ni · ues · *B*, n · u · *T* | hic *TC*, haec (*B t. Wiss.*) | quod ait *om. B* ‖ 23 COLOR ad sentum *om. B* | ad *om. C*

ad 'squalidum', VESTITVS ad 'pannis annisque obsitum', HABITVDO CORPORIS ad 'aegrum'.

243 **12** 1 OMNIA HABEO ad 'quod habui perdidi' (*v. 6*), NEQVE QVICQVAM HABEO ad 'mei loci atque ordinis hominem' (*v. 3*).

242 **11** 3 QVAE HABITVDO EST CORPORIS Plautus in Epidico (*I 1, 10*) 'corpulentior habere atque habitior'.

243 **12** 2 OMNIA HABEO ad industriam rettulit, NEQVE QVICQVAM HABEO ⟨ad⟩ fortunae culpam. 3 *Et* item denuo ⟨ad⟩ fortunae crimen 'nihil cum est', ad suam laudem 'nihil defit tamen'. 4 OMNIA HABEO NEQVE QVICQVAM HABEO alterutrum horum neutrumue potest cuiuis accidere, utrumque nulli. 5 NIHIL CVM EST NIHIL DEFIT TAMEN figura *κακόζηλον*, ut apud Vergilium (*Aen. XI 695*) 'sequiturque sequentem'. et Cicero (*Catil. I 8, 21*) 'cum tacent, clamant'.

244 **13** 1 AT EGO INFELIX NEQVE RIDICVLVS iam transit ad *μιμητικὸν χαρακτῆρα*. 2 AT EGO INFELIX NEQVE RIDICVLVS uehementer inuectus est in tempora et mores poeta sub hac persona, in qua hominem ita inducit paenitere probitatis suae, ut se 'infelicem', non 'honestum' dicat et non 'nolo' sed 'non possum'.

1 annisque] āmorque *T*, et an· *B* | consitum *C*, ob· *B* ‖ 2 aegrum] *in mg.* refertur *add. V^2* (= *dett.*) ‖ 3 OMNIA — *p.* 322, 17 habitabant *in mg. V^2* ‖ 4 HABEO] h· *B* | ordinis ho· *B* ‖ 5 cor· *B*, c· *T* ‖ 7 opulentior *TCV* | habere *BTC*, haberi *V*; uidere *dett. ex Plauto* | habitior] arbitror *T* ‖ 8 omnia h· *B* | industria *C* | retulit *ex* det- *corr. T* | nec *T* ‖ 9 habeo *post* culpam *TC*, h· *B* | ad *add. ed. pr.* | item *ex* ita *corr. C* | ad *add. Sabb.* | fortunae *om. T* ‖ 10 cum est nihil *BV* | ad *om. BTC* ‖ 11 desit *TV*, *om. B* | n·q· *T* ‖ 12 h· *BT* | horum] hominum *B* | neutrumne *TV* | cuius *codd., corr. Steph.* ‖ 13 desit *BCV*, d· *T* | RΔRO-TON *B*, * * * * *TV*, *om. C*; *corr. Sabb.* ‖ 14 ut apud *om. B* | uirgilius *B* ‖ 17 n· *B* | r· *BT* | iam *Steph.*: ideo (ĩō) *codd.*; denuo *Sabb.* ‖ 18 ad — *χαρακτῆρα Sabb.*: ΔΠΔΙΜΗΤΙΡΟΧΔRΥ *B*, * * * * * * *TV*, *om. C*; *ἀπο μιμητικού προσ το πρακτικόν ed. pr.* | at·e·in· *B*, atque infelix *TC* | n·r· *BT* ‖ 19 ⟨neque⟩ uehementer inuentus *C* ‖ 20 inducāt *C* ‖ 22 uolo *T*

245 **14** 1 QVID TV HIS REBVS CREDIS FIERI dum quis ridetur aut uapulat. 2 TOTA ERRAS VIA *παρόμοιον* per *μεταφοράν*.

246 **15** APVD SAECLVM PRIVS scilicet cum essent tempora meliora.

247 **16** 1 HOC NOVVM EST AVCVPIVM uide quid intersit, cum illum 'quaestum' dicat, hoc 'aucupium': illud de sapientibus, hoc de stultis. 2 INVENI VIAM adeo nouum est aucupium.

248 **17** EST GENVS HOMINVM quia multi sunt huiusmodi, non dixit 'sunt homines' sed 'est genus hominum'.

249 **18** HISCE EGO NON PARO ME VT RIDEANT quia ille dixerat (*v. 13*) 'ego infelix neque ridiculus esse neque plagas pati possum'.

250 **19** 1 SED HIS VLTRO ARRIDEO quid est 'his arrideo'? aut ueluti pareo, *id est obsequi venio*, aut ueluti dictis delector. 2 Atque 'arrideo' non, ut parasitis fieri solet, ut his arrideatur a regibus quam ipsi dictis factisue arrideant alienis, hic esse intellegendum etiam ipsa res indicat e contrario; nam quod ait supra 'his ego non paro me, ut rideant', hoc e contrario ostendit, quod sub-

1 QVID TV *om. B* | his rebus c̄ · f · *B*, h · r · f · c · *T* | reddetur *TC* ‖ 2 uapulat ⟨sic loqui solet⟩ *V* (*sim. dett.*) | erras u · *T*, e · u · *B* | ΠΑΡΟΜΟΙC per ΜΕΤΑΦΟΡΑΝ *B*, ******** *TV*, *om. C* ‖ 4 apud saeculum *C V*, *om. B* | cum essent scilicet *B* ‖ 6 HOC — EST] no · *B* | a · *T*, aucupium ⟨genus (*om. t. Wiss.*) hominum quia multi sunt⟩ *B* (*cf. schol. ad v. 17*) | quod *T* ‖ 7 illum] de illo *V* | dicat *Steph.*: de *codd.* | de] e *TC* ‖ 8 ideo *TCV* ‖ 9 est *om. B* | aucu · *B* ‖ 10 HOMINVM] ho · *B* ‖ 11 dicitur *C* ‖ 12 HISCE *om. B* | EGO *om. B V* | ME *om. B* | redeant *C* ‖ 13 ego — possum] nequeo ridi · *B* | esse n · p · p · p · *T* ‖ 15 u · *B* | ar · *T*, a · *B*, *om. C* | quid est *om. B* ‖ 16 aut — 17 ARRIDEO *om. B* | aut *1. om. C* | obsequi *V*, exequio *TC* | aut *2. om. TC* | uelut *V* | dicas *T* ‖ 17 delector̄ *C* | parasitus *TC*, -ticis *B* ‖ 18 ut his] quibus *V* | a *om. TC* | ⟨potius⟩ quam *V* (*dett.*), qui *B* (*t. Sabb.*, quod *t. Wiss.*) | ipsis *TC* | factisque *TC* ‖ 19 rideant *BC*, ut rideant *T* | alii *TC* | hic] hoc *BCV* ‖ 20 e] et *B* | nam — contrario *om. C* | non ego *B*, non *V* ‖ 21 quid *C*

iciatur 'sed his etc.' 3 SED HIS VLTRO 'ultro' uersa uice an prior? 4 An etiam insuper, hoc est ultra? 5 ADMIROR SIMVL plus intulit, quam si 'laudo' dixisset.

251 20 1 QVICQVID DICVNT non 'quod dicunt', sed 'quicquid dicunt', id est bene maleue, ut, uel si interclusa fuisset assentatio, non se impediuerit, quod contrarium laudauerit. 2 ID RVRSVM SI NEGANT LAVDO ID QVOQVE praeclare Terentius, quod a satirico de aliis diceretur, id hic de se dicentem inducit, facetius multo, quam si aliter fecisset, *κακολογῶν* mores temporum iam tum uitiatorum per assentationem, quod fere in plerisque fabulis monstrat, ut etiam in Andria (*I 1, 40—41*) 'hoc tempore obsequium amicos, ueritas odium parit' et in Adelphis (*V 9, 29—31*) 'quod te isti facilem et festiuum putant, id non fieri ex uera uita neque adeo ex aequo et iusto, sed ex indulgendo atque assentando et largiendo, Micio'.

252 21 NEGAT QVIS NEGO bene sic dixit. 'negat' et 'ait' contraria sunt, ut Plautus in Rudente (*V 2, 44*) 'uel tu ais uel negas'.

253 22 1 IS QVAESTVS NVNC EST ⟨M.⟩ VBERRIMVS quam

1 sed his etc.] ex (et *C*) subditis (subdtis *T*, subdc̄is *C*) *BTC*, ex dictis *V* | SED *om. B* | hic *T* | ultro *om. B* ‖ 2 id est *B* | ultro *codd.*, *corr. Steph.* ‖ 4 DICVNT] d· *T* | non — dicunt *om. B* | sed quid *BTC* ‖ 5 malene *TCV* | ut *Sabb.*: uel *T*, *om. BCV* | sic *codd.*, *corr. ed. pr.* ‖ 6 impediuit *TV*, -diunt *C*, -diũ *B*, *corr. Sabb.* ‖ 7 negat *BC*, n· *T* | laudat *B*, l· *T* | i·q· *T* ‖ 8 praeclare] p̊clar̃ in *C* | terentium *TC* | satyrico *V* ‖ 9 induce *T*, indulsit *B* | multis *T* ‖ 10 fecisset (dixisset *TC*) ⟨sed⟩ *codd.*, *corr. W.* | *κακολογῶν Schoell*: RΔROYTON *B*, *ἀνϑηκωσ V*, **** *T*, *om. C*; *καϑαπτόμενος Steph.*, *κακίζων Sabb.* | iam conuitiatorum *V* ‖ 11 per assentationem *om. V* | fere] fit *V* ‖ 12 hoc tempore *post* amicos *B*, *om. rell.* ‖ 13 a·u·o·p· *T*, amicos parit etc· *B* | parit] p· *C* ‖ 14 facile in festiuum (-num *C*) *TC* ‖ 15 ex] et *V* | iusto] bono *Ter.* | ex *2. om. T* ‖ 16 atque — Micio] etc· *B* | et *om. V* | initio *TC* ‖ 17 nego quis (quid *T*) nego *TC*, *om. B* | sic *om. B* | dicitur *C* ‖ 18 ut — negas *om. B* | ut *om. V* | tua is *C*, tuas is *T* ‖ 19 aias *et* negas *Plaut.* ‖ 20 IS — EST *om. B* | IS *om. V* | nunc quaestus est ⟨hic⟩ *V* | uberimus *BC*, uberim· *T* | quia mille *C*, quam ñle *T*

ille 'apud saeclum prius' (*v. 15*) fuerat. 2 *Et* uide quemadmodum inliberalem uitam honestiore nomine primo 'aucupium' (*v. 16*), post etiam 'quaestum' nominauerit ῥωποκάπηλος impudens.

254 **23** SCITVM H. HOMINEM mire Terentius longae orationi interloquia quaedam adhibet, ut fastidium prolixitatis euitet, uelut nunc Parmeno procul audiens Gnathonem haec loquitur.

255 **24** INTEREALOCI duae partes orationis cum coniunctae unam fecerint, mutant accentum.

256 **25** 1 CONCVRRVNT LAETI MIHI OBVIAM et multos et properos uno uerbo ostendit et ex diuerso ad se festinantes. 2 CVPPEDINARII OMNES Varro Humanarum rerum (*l. IX fr. 1 Mirsch*) 'Numerius Equitius Cuppes' inquit 'et Manius Macellus singulari latrocinio multa loca habuerunt infesta. his in exsilium actis bona publicata sunt, aedes ubi habitabant dirutae eque ea pecunia scalae deum penatium aedificatae sunt. ubi habitabant, locus, ubi uenirent ea, quae uescendi causa in urbem erant allata. itaque ab altero Macellum, ab altero Forum Cuppedinis appellatum'. 3 CVPIDINARII OMNES qui esculenta et poculenta uendunt, a rebus cupidinis *ob alimentum*

1 apud *in mg.* C^1 | saeculum *B V*, sedum *T*, dum (*in mg.* se) *C* | plrius *C*, plus *T* | fuit *B* ‖ 2 inliberaliorem *B*, illiberalem *V* ‖ 3 nominauit *B T* | ῥωποκάπηλος *Rabbow*: ΡΟΠΟ-ΡΔΡΗC *B* (*Lindenbr. ex cod. Cuiac.*), ***** *T V*, *om. C*; ῥωποπώλης *Bentley* ‖ 4 impudens *Rabbow*: inducens *codd.* ‖ 5 H.] hercle *V*, *om. B T C* | HOMINEM] h · *T* | rationi *B T C* ‖ 7 uel *C* | hunc *C*, *B* (*t. Wiss.*) | loquitur haec *T* ‖ 10 concurr̃ · *B*, occurrunt *V*, currunt *T C* | l · mihi o · *T*, *om. B* ‖ 11 proprios *C* ‖ 12 cupedinarii *C V*, cupid- *B T* | o · *T* | uaro *B* ‖ 13 aequitius *V* | cupes *B V*, ruppes *T* ‖ 14 et] in *T* | Manius *Reitzenstein*: c̊ manius *T*, romanius *C*, romanus *B V*; C. Romanius *Sabb.* | Macellus *om. T* | loco *T* ‖ 15 habuerunt] h͠ere *C*, heruer̃ *T* | exiliis *T C* | bona *post* sunt *V*, *in mg. C* | publicata (*ex* -tis *corr.*) *C*, puplicata *B* ‖ 16 habitant *B* (*t. Wiss.*, *om. t. Sabb.*) ‖ irute *C* | scalendum *C* ‖ 17 penatum *T*, *ex corr.* V^2 | habitant *B* ‖ 18 ubi] unde *V* | uescenda *C* ‖ 19 cupidis *B*, cupidinis *T C* V^1, cupedinis V^2 ‖ 20 appellatur *B* | cupidinari *C*, -rii V^2, cupedinarii V^1 | o · *T* ‖ 21 posculenta *T C* | uendunt *V* | alamentum *C*, alem- *T*

'cupidinarii' appellantur. 4 *Et* ipse subiecit, qui accipiendi sint 'cupidinarii'.

257 **26** 1 LANII qui laniant pecora; unde et lanistae dicti, qui laniandis praesunt gladiatoribus. 2 *Sic et 'macellum' a mactandis pecoribus dictum.* 3 PISCATORES qui recentem piscem praebent. 4 FARTORES qui insicia et farcimina faciunt. 5 CETARII qui cete, *id est magnos pisces,* uenditant et bolonas exercent. 6 CETARII LANII COQVI FARTORES *σχῆμα* comicum, nam in palliata Romanas res loquitur.

258 **27** 1 QVIBVS ET RE SALVA cum de meo impenderem, ET PERDITA PROFVERIM cum de alieno mantiscinor atque impendo. 2 SAEPE expletivae significationis est.

259 **28** 1 AD CENAM VOCANT utrum ad emendam cenam an uero ad conuiuium? 2 ADVENTVM GRATVLANTVR accusatiuum pro datiuo, pro 'aduentui gratulantur'. 3 *Et* 'aduentus' proprie exspectatorum necessariorumque dicitur.

260 **29** 1 ILLE VBI MISER FAMELICVS VIDET ME hic ostendit, quae res coegerit ad discendum. 2 *Et* simul uide secundum uulgi opinionem loqui parasitum: 'miserum' et 'famelicum', hominem honestis moribus praeditum. 3 ILLE VBI MISER FAMELICVS VIDET ME uide ut senten-

1 cupidinari (di *ex* da *corr.*) *C*, cupedinarii (e *ex* i *corr. m. 2*) *V* | a cupiendis *V* ‖ 2 sint *Sabb.*: sunt *BTC*, *om. V* | cupidinari *C*, cupedinarii (e *ex* i *m. 2*) *V* ‖ 4 dicte *C*, dictis *T*, *om. B* | sic *om. TC* ‖ 5 marcellum *T* ‖ 6 piscem *om. B* ‖ 7 isicia *C*, icitia *T*, iscitia *V* | farcimine *V* | ceterarii *C* | caeta *V*, ceteris *T* | id — pisces *om. B* ‖ 8 uendunt *B* (*t. Wiss.*) | balonas *B* | CETARII *om. C* ‖ 9 lan^{c}tiqoq *C*, laniiqui *T* | far · *B* | *σχῆμα Buecheler*: lhδlδ *B*, **** *TV*, *om. C*; *ἁμάρτημα Sabb.* ‖ 10 nam] *** *B* ‖ 11 QVIBUS ET RE *om. B* | res *TC* | denuo *C* ‖ 12 PROFVERIM *om. B* | alie *TC* | mantiscinor *B*, (c *in ras. m. 2*) *V* (mat- *dett.*), mantissinor *T*, ***** *C* ‖ 14 *lemma om. B* | cenam emendam *B* ‖ 15 conuitum *T* | congratulantur *TC*, *om. B* | accusatiuum — datiuo *om. B*, — gratulantur *om. C* ‖ 16 ⟨casum⟩ pro *V* | aduentu *B* | gratulantur *om. B* ‖ 17 expectator *C*, -ati *V*, -acio *T* | -que *om. TC* ‖ 18 ubi ille miser *C*, *om. B* | m · f · u · m · *T* | ME *om. B* ‖ 19 cogerit *T* | et simul] ut *TC* ‖ 20 opinionem uulgi *C* | parasitum loqui *B* ‖ 22 m · f · u · m · (me *B*) *BT* | famel · *C*

tiose demonstret malos ex bonis contagione fieri, exemplis in prauum praeualentibus: 'uidet' mihi hoc prodesse et discere optat, quod negabat se posse. 4 TANTO HONORE quia 'concurrunt' (*v. 25*), 'salutant' (*v. 28*). 5 FAMELICVS a fame et edendo dictum est quasi famedicus.

261 **30** 1 TAM FACILE VICTVM QVAERERE quia 'ad cenam uocant' (*v. 28*). 2 IBI pro tunc. 3 HOMO mire addidit 'homo'. 4 Aut additum superuacuo 'homo', ut (*Verg. Aen. V 262*) 'donat habere uiro decus et tutamen in armis'.

262 **31** 1 VT SIBI LICERET DISCERE quasi disciplinam aut artem: tantum auctoritatis criminum felicitas sumpsit. 2 DISCERE ID DE ME magis 'de illo' et 'de me' ueteres dicebant quam, ut nos dicimus, 'a me' aut 'ab illo'. 3 SECTARI IVSSI proprie, nam et sectae philosophorum ab hoc significatu dictae sunt.

263 **32** EX IPSIS philosophis scilicet.

264 **33** 1 EX IPSIS VOCABVLA ut Pythagorica, Platonica. 2 Hoc igitur non est consequens ad id quod uult dicere; nisi forte 'disciplinam' pro discipulis posuit. 3 VOCABVLA non hoc intulit quod coeperat dicere; nisi forte 'disciplinam' pro discipulis accipimus.

1 contagine *C* ‖ 2 paruum *T*, pranum *C* | perualentibus *C* | uidit *T* | mihi] nihil *C*, me *B V* | hic *V* | prodesse *V*, prodest *TC* ‖ 3 se ⟨pati⟩ posse *B* ‖ 4 quod *B* | accurrunt *B*, concurrere *TC* ‖ 5 ⟨famelicus⟩ a *V* | fame ⟨dictum⟩ *B* | et ⟨de⟩ *codd., corr. ed. pr.*; et ab *Sabb.* | edente *C*, cdemtis *T* | famelicus (-ellicus *T*) *TC* V^1, famedicus V^2 ‖ 6 metum quaerere *C*, u · q · *T*, *om. B* | quod *B* ‖ 7 pro *om. B* | HOMO *om. B* | addit *TC* ‖ 8 additum *om. B* | superuacuum *B*, -cue *V* | uirum *B* ‖ 11 VT — LICERET *om. B* | VT] et *V* | DISCERE *om. T* | aut] et *B* ‖ 12 tante *B*, tamen *T* | *cri*minum *V* | facilitas *T*, felicitatis *V* | supersit *C* ‖ 13 DISCERE ID *om. B* | ID DE ME] id est *TC* | de me et de illo *C* ‖ 14 quam ut] quam *TC*, *om. B* | ⟨aut⟩ a me *B* | ut ab illo *T* ‖ 15 septari *T* | ius · *B*, i · *T* | nam *om. B* ‖ 16 significatu *Schoell*: $signo^{to}$ *V* (significato *dett.*), -nificat *TC*, -nificanter (*in* -cari *corr.*) *B* ‖ 17 EX] ab *TC* ‖ 18 EX — Platonica *om. B* | pythagorea *TV*, pictagorea *C*, *corr. ed. pr.* ‖ 19 non] nunc *T*, *om. B* | ⟨ut⟩ ad id *B* ‖ 20 disciplin*am* *V*, -ne *B* | pro disciplinis *C* | posuerit *V* ‖ 21 VOCABVLA — accipimus *om. TC*

265 **34** 1 VIDEN OTIVM ET CIBVS QVID FACIAT ALIENVS rursus Parmeno et facetias dicit et distinguit longiloquium parasiti. 2 QVID FACIAT legitur 'quid facit', ut sit figura per modos pro 'quid faciat'.

266 **35** 1 HANC DEDVCERE proprie, nam d u c i t u r quis ad supplicium, d e d u c i t u r in laetitiam. 2 ET ROGARE AD CENAM uide parasitum optare Thaidem ad cenam uocari quam munus accipere.

267 **36** THAIDIS legitur et 'Thainis'.

268 **37** 1 SALVA RES EST quia et 'ante ostium' et 'tristem uideo', 'salva res est'. nec hoc ualet ad laetitiam, quod Parmeno est, sed quod 'riualis seruus'. 2 SALVA RES EST prouerbialiter.

269 **38** 1 NEBVLONEM uel furem quia n e b u l a s obiciat, uel mollem ut n e b u l a m, uel inanem ac uanum, ut n e b u l a est. 2 HISCE pro 'hi' uetuste, *Vergilius* (*Ecl. III 102*) '*his certe — neque amor causa est — vix ossibus haerent*', quia 'hice' debebat dicere. 3 HISCE HOC MVNERE ARBITRANTVR non immerito Gnathonem deridet Parmeno, qui penitus nouerit consilium meretricis.

271 **40** 1 SVMMVM ἔλλειψις. 2 SVMMVM SVVM INPERTIT haec tota locutio parasiticae elegantiae et simul εἰρωniae

1 o · *B* | ET — ALIENVS] etc · *B* | cibi *C* | faciant *C* ‖ 2 *rursus V*, et rursus *C* | et *1.*] quia *T* | dicit *om. B* | distinguit] distringit *Sabb.* | longiquium *C* ‖ 3 parasiti *post* FACIAT *C* ‖ 4 pro] (in) per *TC* | quos *T* ‖ 5 ducere *T*, (*ante* HANC) *C* ‖ 6 in] ad *B* | rogari *C* | ce · *B*, c · *T* ‖ 7 uide — cenam] uide parasitum optare potius ad cenam thaidem *in mg. V²* (= *dett.*), *om. BTCV¹* ‖ 8 capere *V*, *om. B* ‖ 9 thais (di *sscr.*) *C* | legitur *post* Thainis *TCV* | thaiinis *B*, thaimis *C*, thanus *T*, thais *V* ‖ 11 delitiam *C* ‖ 12 sal · r · est *B* ‖ 14 quia] qui *TCV* ‖ 15 ut nebulam *om. C* | ac] uel *B*, et *V* ‖ 16 est *om. B* | uestute *T* | his] hisce *B*, hisce *V* ‖ 17 causae *V* | est *om. BV* | n · o · h · *V*, u · c · b · *TC* ‖ 18 quia *in ras. V²* | hice debebat *Hagen*: hi cendebant *B*, hisce debebat *in ras. V²*, hisce uolebant *TC* | HISCE *om. C* | mu · *B* | ar · *BT* ‖ 20 penitus] merito *C* ‖ 21 ЄΔΔΙΨΙC *B*, elipsis *V²*, * * * * *TC* | impertit *C*, impartit *V*, in · *T* ‖ 22 tota *ed. pr.*: orta *BTC*, (*post* locutio) *V* | IPOnie *B*, et pruine *C*, et pume *T*, ironiae *V²*

plena est. nam et plurimam dicit ei salutem, quem ne exiguam quidem uelit continere, ⟨et⟩ 'summum' dicit eum, qui nec levis amicus sit sibi, et 'Parmenonem Gnatho', non 'te ego'. 3 SVMMVM SVVM quam uenuste, quod summum amicum non resalutet Parmeno! 4 QVID AGITVR pro blandimento, non pro interrogatione nunc ponitur, ut (*Ad. V 5, 4*) 'o noster, quid fit? quid agitur?' 5 QVID AGITVR STATVR pro 'quid agis? sto'. 6 *Et* facete 'statur', nam s t a t, cui ingredi non licet.

272 **41** AT NVMQVID ALIVD uirginem. hic de illo respondit et ideo repetit dictum Gnatho.

273 **42** 1 QVI DVM interrogat interrogantem, ne ipse respondeat. 2 NIHIL QVIDEM dicens 'nihil' mutauit uultum Parmeno in laetitiam. ideo illi facete Gnatho hoc ipsum agenti 'ne sis' dixit, ut probaret tristem fuisse. 3 NIHIL EQVIDEM pro n o n. infra (*IV 5, 9*) 'nihil dixit, ut sequerere sese?'

274 **43** 1 HOC TIBI MANCIPIVM *ταπείνωσις τῷ ἀστεϊσμῷ*: 'mancipium' dicit puellam aut uirginem. 2 NON MALVM HERCLE inimica laudatio. 3 VRO HOMINEM sibi hoc gestu et uultu parasitico dicit. 4 *Et* 'uro' pro eo quod est d o l e r e c o g o. 5 VT FALSVS ANIMI EST similiter et

1 et *om. B* | ei — dicit *om. C* | quem] qui *TV* | nec *TC* ‖ 2 et *add. Steph.* | eum] enim *V* ‖ 3 ibi *TC*, (*post* et) *B* | Gnatho] noto *codd.* | non] noti *C* ‖ 4 quem *T* | uetuste *C* ‖ 5 ⟨suum⟩ amicum *V* | resultat *TC* | Parmeno *om. B* ‖ 6 interiectione *C* | n*unc V* ‖ 7 o noster quid fit *in ras.* V^2 | QVID AGITVR *om. BC* ‖ 8 face^{te} (te *m. 2*) *V* | statur *om. BV* ‖ 9 nam statur *V*, *om. TC* | cum *V* | liceat *V* ‖ 10 ALIVD] a · *T* | uirginem] cum iurgio *in ras.* V^2; iurgium *Sabb.* ‖ 11 reperit (-tur *T*) dictum *TC*, dictum repetit *B* ‖ 12 quid dum *TV* | interrogantem (-gationem *T*) interrogat *TC* ‖ 13 ^{e}quidem (e *m. 2*) *V*, *om. B* | multauit *B* | multum *BTC* | ill*i V* ‖ 15 scis *T*, sc̣is *V* ‖ 16 et quidem (eṭ *V*) *codd.* | nihil *om. V* ‖ 18 HOC TIBI *om. B* | man · *T* | TAMNω-CICTωACTω *B*, ****** *TV*, *om. C*; *τῷ ἀστεϊσμῷ Sabb.* ‖ 19 dixit C | ⟨in (ịn *V*)⟩ puellam *BV* | aut *in ras.* V^2 | NON] haut *B* ‖ 20 hercule *B*, her · *T* | HOMINEM *et* hoc *om. B* ‖ 21 parasito *C* | Et *om. B* ‖ 22 dolere *B* (*t. Wiss.*), dolore *rell.* (*Sabb.*, *Bentl.*) | cogo] coquo *Sabb.*, ango *Bentley* | ANIMI] a · *BT* | EST] g · *T* | et] qƶ *C*

Parmeno secum seruili gestu. 6 *Et* 'animi' pro 'animo': ἀντίπτωσις ueterum, qui 'ingens uirium' (*Sall. Hist. III fr. 91 M.*), 'diues opum' (*Verg. Aen. I 14*), 'abundans ⟨lactis' (*Verg. Ecl. II 20*) solebant⟩ dicere. 7 VT FALSVS ANIMI EST ex hoc 'falsus animi est', quod putat huiusmodi munere capi posse Thaidem.

275 **44** QVAM HOC MVNVS GRATVM THAIDI mire insultat Gnatho: quanto enim gratum munus fuerit, tanto erit riualis exclusior.

276 **45** OMNIVM RERVM HEVS VICISSITVDO EST uide locum, in quo erumpere dolor Parmenonis potuit, nisi commissa seruaret et celaret Thaidis consilium.

277 **46** 1 SEX EGO TOTOS PARMENO HOS TE MENSES QVIETVM REDDAM quid est 'totos'? an diebus et noctibus, utpote amatoris seruum, ac per hoc sine ulla cessatione et intermissione? 2 HOS MENSES qui nunc aguntur, id est hoc tempore. 3 QVIETVM REDDAM facete, quasi hoc ipse fecerit. 4 *Et* hoc est quod ait (*v. 39—40*) 'summum suum impertit Gnatho Parmenonem', tamquam amico consulat.

278 **47** NE SVRSVM DEORSVM CVRSITES quod est laboris, NEQVE VSQVE AD LVCEM VIGILES quod est exitii.

1 seruiliter *B T V*, similiter *C* | gestui *T*, gesta *B* (*t. Wiss.*) ‖ 2 ΑΝΤΙΖΙΩCIC *B*, ∗∗∗∗∗ *T V*, *om. C* | ingenses (es *m. 2*) *V* | ⟨qui⟩ diues *V*, diues ⟨es⟩ *T C* | ⟨qui⟩ opum *V* | habundant *B V*, -dat *T C*, *corr. Sabb.* ‖ 4 lactis solebant *add. Sabb.* | *lemma om. B* | ut *sscr. V*² | et hic *V*, e ex hoc *T* ‖ 5 putant *B V* | posset *T C* ‖ 7 m · gra · t · *B*, m · g · t · *T*, munus thaidi gratum *C* | THAIDI *om. V* ‖ 8 quantum *T C* | gratum *B T C*, -tior *V*; -tius *Sabb.* | minus *T* ‖ 10 OMNIVM — HEVS *om. B* | h · u · e · *T* | EST *om. B* | inde *C* ‖ 11 in quo] unde *C* | dolor] dolo et *T* | parmeno his (is *C*) *T C* ‖ 12 seruaret *ex* -rat *corr. T* | consilium thaidis *T C* ‖ 13 SEX — est *om. B* | PARMENO — totos *om. T* | HOS TE *Sabb.*: hosce *C*, hosce te *V* ‖ 14 REDDAM *om. C* | an — noctibus] id est noctes et dies *B* | utpote — MENSES *om. B* ‖ 15 ac *Steph.*: an *V*, an *rell.* | sine ulla] nulla *C* ‖ 16 hos *V* | nunc (*ex* nunquam *corr.*) *V*, in his mensibus *B* ‖ 17 id est — QVIETVM *om. B* | REDDAM] re · *T* ‖ 18 Et *om. V* | hec *T* ‖ 19 suum] s · *B* | impertit (impartit *V*) gnato parmenonem *C V*, i · p · g · p · *T*, im · g · s · *B* | consultat *T* ‖ 20 s · *B* | de · *B*, d · *T* | c · *T* ‖ 21 ne usque *C*, *om. B* | lu · *B* | u · *T*

279 **48** SIC SOLEO AMICOS hoc ἐλλειπτικῶς.

280 **49** 1 DETINEO TE valde teneo. 2 FORTASSE TV PROFECTVS ALIO FVERAS uult exprimere confessionem, quod ad Thaidem uenerit, sed intrare non possit.

281 **50** 1 PAVLVLVM DA MIHI OPERAE hoc quasi supplicantis uultu ad irrisionem dicitur. 2 PAVLVLVM DA MIHI OPERAE proprie sic dicitur a d i u u a m e. sic in Adelphis (*IV 1, 14*) 'haec opera ut data sit'.

282 **51** 1 AGE MODO NVNC TIBI PATENT HAE FORES ex eo, quantum licere oportuit, ostendit, quam misere nihil illic liceat Parmenoni. 2 QVIA ISTAM DVCIS hoc quasi ad Gnathonem, sed lente ac sub lingua murmurat.

283 **52** 1 NVMQVEM EVOCARI HINC VIS FORAS quia ipse intrare non potest. 2 SINE BIDVVM HOC PRAETEREAT et hoc lentius; nam si aliter pronuntiaueris, secreta produntur.

284 **53** 1 QVI MIHI NVNC 'mihi' τῷ ἀττικισμῷ dictum est. 2 FORTVNATVS ut ipse uideris tibi.

285 **54** 1 NE TV ISTAS FAXO 'ne' ualde. 2 NE TV ISTAS FAXO CALCIBVS SAEPE INSVLTABIS FRVSTRA noua locutio

1 SIC — ἐλλειπτικῶς *om. B* | a · *T* | ἐλλειπτικῶς *W.*: est amicos *TC*, est *eunuchos V* (*dett.*); εἰρωνικῶς *Steph.*, est 'beare': ironicos *Sabb. Cf. Schlee p. 100, 5* ‖ 2 detine *T* | TE *om. B* | FORTASSE] profecto *TC* | TV — FVERAS] etc · *B* | tu ⟨tu⟩ *T* | profecturus *TV* ‖ 3 a · f · *T*, alio consueueras *C* ‖ 4 *sed V* ‖ 5 PAVLVLVM — MIHI *om. B* | o · *T* ‖ 6 uult *C* | inrisionem *V* | pau · *B* | DA] de *T* | mihi o · *B*, m · o · *T* ‖ 7 dicitur ⟨pro⟩*?* | adiuue *B* | sic — sit *om. B* ‖ 8 haec] hisce *Ter.* ‖ 9 NVNC *om. B V* | tibi patent he fores *C*, tibi p · h · f · *T*, hae tibi patent fores *V*, etc · *B* ‖ 10 licere *om. B* | ostendit *sscr. B* | miserere (misir- *B*) *B V* | nihil] michi *T* | illic *Rabbow*: illi *codd.* ‖ 11 d · hoc ⟨****⟩ *T* ‖ 13 numquam *B T* | EVOCARI] me uocari *C*, me u · *T* | huic uis foras *C*, h · u · f · *T*, *om. B* ‖ 14 introire *T* | biduum h · p · *T*, hoc praetereat biduum *V* ‖ 15 nam *om. T* | pronuntiaueri$\overset{t}{s}$ (*corr. m. 2.*) *V* | producuntur *C* ‖ 16 quid *B* | NVNC] m · hunc *T*, in hunc *C* | mihi *sscr. C*, uno digitulo fores ostium *V* | TOATTIRICAIω *B*, ***** *T*, *om. CV* | est *om. V* ‖ 18 ne tu ips$\overset{t}{a}$s faxo *V*, ne tu saxo *C*, ne tu f · *T*, *om. B* | ips$\overset{t}{a}$s *V*, i · *T* ‖ 19 f · t · s · i · f · *T*, etc · *B* | FAXO] e saxo *C* | FRVSTRA *om. C* | noua — insultabis *om. TC* | elocutio *B* (*t. Wiss.*)

'calcibus insultabis fores'. Sallustius (*Hist. II fr. 23 M.*) 'multos tamen ab adulescentia bonos insultauit'. 3 NE TV ISTAS FAXO CALCIBVS mira loquentia, in qua utraque ὑπερβολή expressissima est; nam neque 'uno digitulo' minus aliquid dici potest neque 'calcibus saepe insultabis' aut amplius aut ingentius.

286 **55** 1 NVMNAM HIC 'nam' abundat, ut q u i d n a m. 2 RELICTVS CVSTOS bene 'relictus', quasi ab expulso.

287 **56** 1 NE QVIS FORTE INTERNVNTIVS proprie 'internuntius'. 2 NE QVIS FORTE INTERNVNTIVS CLAM A MILITE ETC. et hoc facete, quasi ipse sibi totam Thaidem uindicauerit, quod miles facit.

288 **57** 1 FACETE DICTVM *εἰρωνικῶς*, quia i n f a c e t e. 2 MIRA VERO MILITI QVAE PLACEANT 'mira' pro 'mirum'. Vergilius (*Aen. I 669*) 'nota tibi'. et est ironia: quid mirum est, inquit, facete loqui eum, qui militi placeat?

3 Potest tamen et pluraliter intellegi.

289 **58** SED VIDEO ERILEM FILIVM non potest Terentius *τρόφιμον* dicere et ideo 'erilem filium' dicit.

290 **59** 1 MIROR QVID EX PIRAEO ABIERIT hic causa ostenditur, cur possit ignotus esse uicinis et pro eunucho fingi.

1 fores *om. T* ‖ 2 ab *om. C* ‖ 3 ISTAS — CALCIBVS] istas calcibus *C*, is · f · cal · *B*, i · f · c · *T* | eloquentia *BCV* | yperbole *BCV*², iperbole *T* ‖ 4 expressissima est *V*² | nam quid uno *V*, nam nosque *** *T*, *om. B* | minus] nimis *C* ‖ 5 ⟨et⟩ insultabis (-it *T*) *BTCV*, *corr. dett.* | aut] et *V* ‖ 6 ingenti^{us} (us *m. 2*) *V* ‖ 7 HIC *om. B* | aut quodnam *V* ‖ 8 RELICTVS CVSTOS *om. B* ‖ 9 *lemma om. B* | internuntius *V* | *ante* proprie *add. ed. pr.*: et his uerbis datur intelligi parasitum e domo meretricia egredi ‖ 10 NE — ETC.] clam *B* | nuntius *TC* | ETC. *Sabb.*: exeat *TCV* ‖ 11 et] in *T* | thaidem totam sibi *B* ‖ 12 facit *om. B* ‖ 13 facite *T* | ΙΡΟΝRΟC *B*, ironicos *V*², **** *T*, *om. C* ‖ 14 MIRA — PLACEANT *om. B* | placent *TC* ‖ 15 Vergilius — placeat *om. B* | yronia *CV* | quod *V*, *om. T* | est *om. C* ‖ 16 placet *V* ‖ 18 uideo^{n} *V* | herilem *CV*, h · *B*, e · *T* | filum *C*, f · *BT* ‖ 19 throphimon *B*, trophimon *V*, triphimon *TC* | di⟨cere et (*in mg. m. 2*)⟩ *ideo V* | et *om. B* | herilem *codd.* | dicit *in ras. V*², d · *B*, *om. TC* ‖ 20 MIROR *om. B* | quod *V*, quid est *T*, *om. B* | pireo *BCV*, p · *T* | ab · *B*, a · *T* | hac *B* ‖ 21 ignotus *V* | esse uicinis (*ex* uirginis *corr.*) *V*, uicinis esse *B*

2 MIROR pro ‘nescio’. 3 MIROR QVID EX PIRAEO ABIERIT ut ex Piraeo discederet, symbola amicorum, ut huc perueniret omisso negotio, conspectus uirginis fecit.

4 NAM IBI CVSTOS PVBLICE aduersus praedonum incursus illic excubabat iuuentus Attica. 5 Piraeeum, ut Sunium, est Atticae maritimae accessus litoris clementior. 6 PVBLICE EST NVNC ⟨‘nunc’⟩ ambigua distinctione positum est.

291 **60** 1 ET PROPERANS VENIT mire locuturum ante formauit, ut gestus uerba praecedant, uerba habitum consequantur. 2 NON TEMERE EST hinc illa Vergilius (*Aen. IX 375*) ‘haut temere est uisum. c. ab agmine V.’

3.

292 **1** 1 OCCIDI NEQVE VIRGO EST VSQVAM in hac scaena nouus amor adhuc ephebi et consilium dehonestandae uirginis ostenditur tanta uirtute poetae comici, ut hoc commentum non quaesitum esse sed occurrisse sua sponte uideatur.

1 quod *B*, q· *T* | pirreo *B*, pireo *CV*, p· *T* ‖ 2 a· *T* | ut — 4 IBI *om. B* | pireo *TCV* | dessenderat *T* | simbola *C* ‖ 4 incursus (in *ex* ex *corr.*) *B* ‖ 5 excubat *B* | pireum *CV*, pirereum *BT* ‖ 6 summum *codd.* | attice *B*, atice *T*, athicę *C* | maritimae *W.*: maritima et *codd.; cf. Andr. V 4, 27* | accessus litoris *W.* (*cf. Eun. III 3, 13*): accessulitoris *V*, actes sultioris (-ris *ex* -res *corr.*) *T*, artes stultioris *C* | dementior *TC*, eleuatur (*in mg.* uel pars clementior *m. 2 = dett.*) *V* ‖ 7 nunc *add. Steph.* ‖ 9 elocuturum *C* | ante *in ras.* V^2 ‖ 10 gestu *TC* ‖ 11 NON — Vergilius] hinc (huic *C*, hic *B*) multa uirgilius (-i*us* *V*) nunc (n*on* *V*) temere est (ut *add. BV*); *corr. Sabb.* ‖ 12 haut (aut *C*, ha*ud* *V*) temere est *BCV*, *om. T* | uisus *T* | c· ab] c·a·b· *B*, e·a·b· *V*, e·ad *T*, e de *C* | agmine ⟨a·⟩ *BV* | V. *om. TC* ‖ 13 neque u· est u· *T*, *om. B* | cena *B* ‖ 14 dehonestandae *Schoell* (*W.*): demonstrandae *codd.* ‖ 15 ostenditur *B*, demonstratur *rell.* | tanta] ita *V* | uirtute poeta et amici in hoc *TC*, ″uirtute comica ″*ut in hoc V* | huic *B* ‖ 16 commentum *ed. pr.*: communem (couẽ; *C*) tum *TC*, conuentum *in ras.* V^2, con ⟨moneretum *in mg.*⟩ *B* | questum *BCV* | esse ⟨* * *⟩ *T* | occursione *C*

2 OCCIDI NEQVE VIRGO EST VSQVAM quid dicere debebat aliud properans et circumspiciens, nisi quod dixit 'occidi'?

293 2 NEQVE EGO QVI ILLAM E CONSPECTV AMISI MEO amatorie, dum illam non inuenit et se perdidit.

292 1 3 OCCIDI produc mediam syllabam huius uerbi et contrarium significat.

294 3 1 VBI QVAERAM hoc circumspectantis est. 2 VBI INVESTIGEM plus intulit. 3 QVEM PERCONTER hoc iterum plus intulit, nam ubi nec uestigium reperietur, superest interrogatio. 4 QVAM INSISTAM VIAM si nec quem interroget apparet. 5 QVAM INSISTAM VIAM legitur et 'qua uia'.

295 4 VBI VBI EST DIV CELARI NON POTEST ob nimiam scilicet formae gratiam.

296 5 1 O FACIEM PVLCHRAM 'faciem' modo non partem corporis dicit sed totam speciem, quae apparet et cernitur. Vergilius (*Aen. V 767—68*) 'quibus aspera quondam uisa maris facies'. 2 DELEO OMNES DEHINC EX ANIMO MVLIERES πρὸς τὸ πιθανόν argumentatus est, ut ostenderet hunc grandem iam ephebum etiam amoris expertem non fuisse. sic et alibi (*III 5, 18—19*) 'cum

1 neque est usquam (*om.* VIRGO) *C*, n · c · u · *T*, etc . *B* | quid — occidi *om. B* | quid] quae *C*, *non* ⟨habuit quod (*in mg. m. 2*)⟩ *V* (= *dett.*) | debebat *LD*, debeat *rell.* ‖ 2 dixit *V*²(*dett.*), iddem *TC* ‖ 3 NEQVE EGO *om. B* | q · i · *T* | E — MEO] etc · *B* | E *om. V* | CONSPECTV *om. T* | amisi in eo *C*, am · *T* | amatoris *T* ‖ 4 euenit *C* ‖ 5 uerbi huius *CV* ‖ 7 est] et *T*, *om. B* ‖ 8 quem per · *T* | hoc — 11 apparet *om. T* | hic *V* | iterum *om. CV* ‖ 9 intulit] iterum *V* | reperiretur *codd.*, *corr. Sabb.* | superest (*in mg.* uel superauerat) *V* ‖ 10 QVAM — 11 INSISTAM *om. B* | qua insistam uia *V* | si — INSISTAM *om. V* | si nec quem *ed. pr.*: siue qui *C*, siue quem *dett.* ‖ 11 quam ins · u · *T* | legitur *dett.*: siue legitur *T*, siue *C*, uel *B* | et] in *TC*, *om. B* | qua *om. B* ‖ 12 VBI VBI EST DIV *om. B* | d · c · n · p · *T* | ob minnam scilicet *T*, ob nimie *B* ‖ 13 ferme *C* | gloriam *TCV* ‖ 14 O — PVLCHRAM *om. B* | p · *T* | faciem *om. V* | partis ⟨in⟩ *T* ‖ 15 dicit *om. TCV* ‖ 16 Vergilius *om. TC* | condam *C* ‖ 17 u · (*ex* n *corr. V*²) m · f · *TCV* | delebo *TC* | omnes *post* dehinc *V*, *om. BTC* | DEHINC] de · h · *T*, de *B* ‖ 18 a · *T* | mu · *B*, m · *T* | ΠΡΟCΤΟΤΙΦΑ non *B*, ***** non *V*, non *TC* ‖ 19 ostendent ⟨****⟩ nuc grandem *T* | et iam *V*, de *C* ‖ 20 non *om. B* | et *sscr. C*

me ipsum ⟨noris⟩ quam elegans formarum spectator siem? in hac commotus sum'.

297 **6** 1 TAEDET COTIDIANARVM HARVM FORMARVM hoc est leuium et usitatarum. et est huic contrarium 'noua figura oris. — papae!' (*v. 26*). 2 ECCE AVTEM ALTER sic dicimus, cum propter alterum de altero uenit in mentem.

298 **7** 1 NESCIO QVID DE AMORE LOQVITVR ut iamdudum Phaedria loquebatur. 2 O INFORTVNATVM SENEM hoc dicto praestruxit ad exitum fabulae [ad *καταστροφήν*]; nam perturbatus ad Thaidem ingreditur hic senex per fallaciam Pythiae et indicium Parmenonis, atque ita firmabuntur nuptiae uirginis, quam ducet Chaerea.

299 **8** 1 HIC VERO EST utrum senex an Chaerea? sed senex potius. 2 HIC VERO EST senex. 3 QVI S. OCCEP. Chaerea.

301 **10** 1 ILLVM ALTERVM PRAEVT HVIVS RABIES 'prae' ex comparatione significat. ergo 'praeut' proprie; et est integra locutio. 2 *Et* ordo: praeut illa sunt, ⟨quae⟩ huius rabies dabit. 3 *Et* bene 'dabit' quasi de re uiolenta, ut (*Verg. Aen. XII 453*) 'dabit ille ruinam a.'

1 quam] tam *TCV* | spectator (*ante* formarum) *BC*, specta (o *sscr.*) *T* | siem] si est *TC* ‖ 2 in — sum *om. B* | commotus *V* ‖ 3 TAEDET *om. B* | quotidianarum *V* | HARVM — est *om. B* | HARVM *om. T* ‖ 4 usitarum *C* | et est] est quippe *dett.* | contrarium huic *TC* ‖ 5 oris] erit *T* | papae] pp *C* | ALTER] a· *T*, alterum *V*, *Ter.* ‖ 6 alterum *om. C* | in] si *T* ‖ 7 NESCIO QVID] nescio q· *T*, *om. B* | d·a·l· *T* ‖ 8 o] Q *T* | fortunatum *B*, (*sscr.* in *m. 2*) *V* ‖ 9 pstruxit (e *sscr.*) *C* | ad — nam] ad Katastrophen *B*, ad catastrophmam (-fmam *T*) *TC*, ad catastritophanam *V*; *secl. Sabb. Fort. ex altero commento irrepserunt* ‖ 10 ⟨et⟩ ingreditur *C* | senem *TC* | phicie *B* ‖ 11 ut indicium *V* | infirmabuntur *TC*; confirmabuntur *Sabb.* ‖ 12 ducit *C* ‖ 13 sed ⟨hic⟩ *C* ‖ 14 hic senex uero et *B* | est *in ras.* V^2, et *C* | QVI] quod *B* (*t. Sabb.* | S. OCCEP.] socer *codd.*, *corr. Sabb.* ‖ 16 alter *BC* | prout huius rabie *C*, p·u·h·r· *T* ‖ 17 significet *BTC*, -cet (a *sscr.*) *V* | praeut proprie (*vel* prope, propie) *dett.*: pre proprie ut *BT*, prae pp ut *C*, pre pro pre ut *V* | est et *V* ‖ 18 quae *add. Steph.* ‖ 20 dabit *om. C* | ut dabit ille ruinam (r· *V*) a· *BV*, R·P(11)⸝A· *C*, ka *T*

4 PRAEVT HVIVS RABIES hic ex parte χαρακτηρισμός quidam est personae Chaereae, quem moribus conicit seruus ardentiorem amore fieri posse, simul coeperit. 5 PRAEVT HVIVS RABIES QVAE DABIT et hic ostenditur iampridem motus in res uenerias Chaerea, et magna poetae cura est, ne incredibile uideatur adulescentulum, qui pro eunucho deduci potuerit, tam expedite uirginem uitiasse. quocirca artifex summus quod aetati non potest, naturae attribuit Chaereae, ut calidior ingenio et ante annos amator non libidinem in sese sed quandam rabiem designauerit in uenerios appetitus.

302 **11** 1 VT ILLVM 'ut' pro utinam. 2 DI DEAEQVE OMNES SENIVM PERDANT plus dixit 'senium' quam 'senem'. nec mireris post 'senium' 'qui' additum, non 'quod', ideo quia declinationem ad intellectum rettulit, ut alibi (*prol. 32*) 'in Eunuchum suam'. 3 *Et* senex ad aetatem refertur, senium ad conuitium. sic Lucilius (*l. XV fr. 4 M.*) '†ast, ait, quid iam te, senium atque insulse sophista?'

1 rabiem *BC*, et abies *T* | hoc *ex* hic *corr. V* | expertis *T* | χαρακτηρισμός quidam est *W.*: characteris (carapt- *T*) istius quidam (-em *BCV*) est *codd.*; characteris inseritur quod deest *Rabbow* ‖ 2 coniicit *V*, conuicit *TC* ‖ 3 (in) amore *ed. pr.*: amorem *BTC*, amatorem *V* ‖ 4 ra · da · (*om.* QVAE) *B*, rabies (*ex* -em *corr.*) ⟨hic expertis carapteris istud quidem⟩ q · d · *T* (*cf. supra*) | iampridem *om. V* ‖ 5 uenereas *V*, uarias *T*, ueras *C* | cheream *BC*, chereae *V* | magnam *B* | poeta *C*, poetis *T*, ⟨ex⟩ poete ⟨partem⟩ *B* ‖ 7 iam *C* | intrasse *C* ‖ 8 naturae *V*, mature *rell.* ‖ 9 cherea *C*, cheram *T* | callidior *codd., corr. Steph.* | et ante *C*, praeter *V* ‖ 10 in] ut *B* ‖ 11 unereos *CV* ‖ 12 ut pro] pro *BTC* | DI — PERDANT] dii d · q · o · senium p · *T*, *om. B* | dii *CV* ‖ 13 dicitur *C* | senem ⟨perdant⟩ *B* ‖ 14 nec] quam *C* | miseris *TC* | qui] p *TC*, quod *B* (*t. Wiss.*) | quod *om. B* ‖ 15 ideo] omnino (uel ideo *sscr.*) *V* ‖ 17 senium *ex* senex *corr. C* | conuiuum *C*, -ium *T* | lucilium *B* ‖ 18 ast ait quid iam *Schoell*: at sait (aes ait *V*, at ait *TC*) quidam (q̄dam *B*, quidem *T*, quidem *V*) *codd.*; atqui dei male *L. Mueller* | the *BTC*, te *in ras.* V^2 | senium *in ras.* V^2 | atqui *B* | insule *BTC* | sophista *C*, sophistica *T*, sosista *B*, hospita *in ras.* V^2

4 REMORATVS EST a r e m o r a pisciculo, qui ἐχεναΐς uocatur, r e m o r a t i o et r e m o r a t u s dicitur.

303 **12** 1 TVM AVTEM QVI ILLVM 'tum autem' pro et; duas uult enim causas esse, cur se ipsum di perdant: unam quod restiterit, alteram quod senem perueritus diu remanserit a persequenda uirgine. 2 *Et* nota ⟨f l o c c i f a c e r e, u t⟩ f l o c c i p e n d e r e (*III 1, 21*), et c o n t e m n e r e e t n o n c o n t e m n e r e significare, ut nunc. 3 QVI ILLVM FLOCCIFECERIM deest 'uel', ut sit: uel floccifecerim.

304 **13** 1 QVID TV TRISTIS prouerbiale est in hominem perturbatum et incerti uultus. 2 QVIDVE ES ALACRIS *aut uelox aut* l a e t u s e s; nam 'alacris', L littera pro D posita, n o n t r i s t i s id est ἄδακρυς intellegitur. 3 QVID TV ES ALACRIS e t a l a c e r e t a l a c r i s dicitur, ⟨ut⟩ habes apud Vergilium (*Aen. V 380*) 'ergo alacris cunctosque p. e. p.' 4 QVID TV ES ALACRIS a l a c r i t a s e s t mutatio quaedam uultus gestientis in spem aliquam.

305 **14** 1 VNDE IS modo *a d q u i d* u e n i s *significat.* 2 Sed e o de loco ad locum ueteres dicebant, quod subiectis mox

1 pisciculos (*om.* qui) *C* | ἐχεναΐς (*cf. Andr. IV 3, 24*)] echinais *T*, ethinais *BC*, et inais *in ras.* V^2 | uocat' *in ras.* V^2 || 2 *re*(moratio — 4 esse *in mg. m. 2*) *V* || 3 tu autem *B* | QVI ILLVM] q · u · *T* | tu *B* | autem *om. T* || 4 enim causas uult *V* | se ipse *TC* | dii perdant *BV*, disperdant *TC* || 5 restituerit *T* | peruentus (pro- *C*) *TC* | permanserit *B* (*t. Sabb.*) || 6 Et *om. B* | notas *B* |
facere
floccifacere *add. Sabb.*, ut *add. W.* || 7 floccipendere *V* | et *1. om. BV* | "contendere et non "contemnere *V*, contemnere *T* ||
ce
8 ut] et *TC* | QVI *om. C* | i · f · *T* | flocciferim *C* || 9 sit uel ⟨ut⟩ *T* | floccifeceris *T*, -feris *C* || 10 TV] -ue *codd.* | TRISTIS] tibi *T* || 11 QVIDVE — uelox *dett., om. BTCV* || 12 est *V* | alacris l (ris l *in ras.*) *B* | per *B* | d] · l · *C* || 13 ΔΔΔRBYC *B*, αδαχρυς *V*, **** *T, om. C* | QVID — 16 ALACRIS *om. B* || 14 e · a · *T* | ut *add. ed. pr.* || 15 uirginem ego *TC* || 16 e ·] c · *T* | e · a · *T* | alacritas *Sabb.*: alacris *codd.* | mutatio est *TC* || 18 unde *in ras.* V^2 | ⟨eam (cam *T*)⟩ is ⟨dis (de is *C*)⟩ *TC*, *om. B* | modo — significat *in mg.* V^2 (= *dett.*), *om.* $BTCV^1$ || 19 de eo $BTCV^1$, eo de V^2 | in subiectis (in *m. 2*) *V*

probabitur. 3 QVORSVM EAM bene, quia proxime dixerat 'ubi quaeram, ubi inuestigem, quem perconter, quam insistam uiam, incertus sum' (*v. 3—4*).

306 **15** 1 ITA PRORSVS SVM OBLITVS MEI huic contrarium (*Verg. Aen. IV 336*) 'dum memor ipse mei'. 2 Ergo 'oblitus mei' i n s a n u s.

305 **14** 4 QVORSVM EAM hinc, ut diximus (*schol. 14, 2*), manifestum est i r e et aduentum significare.

306 **15** 3 ITA PRORSVS SVM OBLITVS MEI 'prorsum' idest *recte uel* o m n i n o. 4 Nam 'prorsum' est p o r r o u e r s u m, id est ante uersum; hinc et p r o s a o r a t i o, quam non inflexit cantilena.

307 **16** 1 HEM si cum aspiratione, Parmeno, si leniter, Chaerea. 2 OSTENDERIS QVI VIR SIES non 'qui sies', sed quod est ἐμφατικώτερον, 'qui uir sies'. 3 An debeat praestare, qui uirum se sic monstraturus est. 4 *Et* 'uir' modo non ad sexum uel aetatem dicitur sed ad laudem.
5 QVI VIR SIES 'qui uir sies' in ueteribus inuenitur.

308 **17** 1 SAEPE POLLICITVM ESSE 'pollicitum', quod p r o m i t t e n t e m u l t r o significat, dixit. 2 *Et* SAEPE POLLICITVM ESSE an necesse sit praestare eum, qui promiserit.

1 prodabitur *TC* | quohorsum *T* | EAM *om. B* | quod *V* | dixerit *C* ‖ 2 ubi *2.* — sum] etc · *B* | ụḅị [quem] *C* | q · p · q · i · u · m · c · s · *T* | incertus sum *sscr.* V^2 ‖ 4 ITA PRORSVS *om. B* | s · o · m · *T*, oblitus sum mei *V*, mei *B* | d*um* *V* ‖ 7 huic *TC* | ut diximus *om. B* ‖ 8 et *om. T* ‖ 9 ITA — MEI *om. B* | ita ⟨ut⟩ *C* | s · o · m · *T* | prorsuṃ [s] *V* | id est *om. V* ‖ 10 rectạ [e] uel *V* (*dett.*), *om. BTC* ‖ 11 prorsa *V* | quem *BTC* ‖ 12 infelix *B* ‖ 13 silenter *C*, si lente *V* ‖ 14 ostendens *C*, ostendes *V*, Qñdr̃s *T, om. B* | qui uir scies *C*, qui uir siē *B*, q · u · s · *T* | qui — sed *Sabb.*: si quiesisset *B*, si quies esset *C*, si qu*ies esses* *V*, quiescisset *T* ‖ 15 quod est *om. TC* | pMΦATIROTEPON *B*, εμφατικοτερον *V*, *om. TC* | scies *T*, si es *C* ‖ 16 est *om. TC* | Et *om. B* ‖ 17 modo *om. BV* | ad laudem non ad sexum uel aetatem (*om.* dicitur sed) *B* | ad *om. C* | saxum *C* | ad] et *C* ‖ 18 QVI — inuenitur *om. B* | qui uir sies *T*, *om. CV* ‖ 19 pollici · *B*, polli · *T* | ESSE — quod *om. B* | ultro promittentem *B* ‖ 20 dicitur *C*, *om. B* | Et — ESSE *om. B* | ESSE] est *TC* ‖ 21 eum *om. B* | promiserat *B*, -sit *T*

3 CHAEREA ALIQVID INVENI induxit *μίμησιν*. 4 Dramatice more suo, non contentus dicere quod pollicitus sit tantum, sed quomodo etiam et quibus uerbis.

309 **18** 1 MODO QVOD AMES ⟨'modo'⟩ tantummodo, quasi haec mora sit promissis complendis. 2 VTILITATEM IN EA RE EGO FACIAM VT COGNOSCAS an possit, qui posse affirmauit. 3 Plus est probasse quod promiserit, quam ostendere quod possit.

310 **19** 1 CVM IN CELLVLAM AD TE an is debeat, qui et acceperit beneficium. 2 PATRIS PENVM OMNEM ipsum penum, non ex eo aliquid: *ὑπερβολικῶς*. 3 Et hoc penus et hic penus et haec penus ueteres dixerunt. 4 Ergo et 'omne' et 'omnem' legitur. 5 CONGEREBAM CLANCVLVM *ἠθικῶς* et *ἱλαρῶς* nimis.

311 **20** 1 AGE INEPTE qui dubites de promissis an qui exprobres te multa esse largitum? 2 HOC HERCLE FACTVM EST inueni quod amem (*cf. v. 17—18*). 3 Hoc quod dicebas, inquit, morae esse, iam factum est: amo. 4 PROMISSA APPAREANT utilitatem ut cognoscam tuam (*cf. v. 18*).

312 **21** 1 SIVE ADEO DIGNA RES EST si persona Parmenonis

1 CHAEREA] geria *T* | mimesin *BV*, mimesim *T*, mesin *C* | ramatice *B*, gramatice (grã- *V*) *TCV*, *corr. Bentley* ‖ 2 quod *ed. pr.*: quid *codd.* ‖ 3 quomodo] qn̄ (= *quando*) *TC* | et] ac *V*, sed *TC* ‖ 4 a · *T* | modo *add. dett.* ‖ 5 hoc *TC* | IN — COGNOSCAS] etc · *B* ‖ 6 cognoscas ⟨meam⟩ *V* | quin *C*, quid *V* ‖ 7 est] etiam *T* | quid *TCV* ‖ 9 cel · *B* | AD] at *T* | t · *B* | an is debeat qui *Rabbow*: dicit (di · *B*) anis (annis *C*, anus *V*, *om. B*) qui (que *T*, qu*ae* *V*, q · *B*) *codd.* ‖ 10 pe · omne *B* ‖ 11 ΥΠΗΡΒΟhΔΙRhΩC *B*, *υπρηλικηωσ* *V*, ***** *T*, *om. C* ‖ 12 et haec penus *om. B* | dixere *V*, đ *B* (*t. Wiss.*) ‖ 13 omnem *TCV* | et omne *V*, *post* legitur (legere *T*) *TC* | conger · *B* ‖ 14 clanc · *T* | *ἠθικῶς* et *ἱλαρῶς* nimis *Rabbow*: hΕΙΚΩCΕΔΝΔΡGΩCΝΙΔΔΙC *B*, *ηθικιοσ* (*υ* s. l.) *ελπηαρωσνιλλισ* *V*, ******* *T*, *om. C* ‖ 15 ineptis *T* | quid *BTC* | qu*i* *V*, q'd *B* ‖ 16 exprobres] excloris *T* | ercle *B*, her · *T* ‖ 17 f · e · *T* | quid amem *C* ‖ 18 inquit] inquod *TC* ‖ 19 app · *T* ‖ 21 siue adeo d · est (*om.* RES) *T*, intendas tuos ut appareant *B*

est, 'sive' abundat. 2 *Et* pro expletiua coniunctione est modo; in quibusdam omnino non legitur. 3 ADEO aut abundat aut nimis significat *uel* *satis*. 4 SIVE ADEO DIGNA RES EST si Chaerea dicit, hic ordo et sensus est: fac si uis nunc, si adeo digna res est, ubi tu neruos intendas tuos, ut promissa appareant, ut ⟨sit⟩ 'sis' si uis ⟨et⟩ 'ut' addatur ⟨ad⟩ id quod est 'fac promissa appareant'. 5 VBI TV NERVOS INTENDAS TVOS utrum obscene hoc, ut seruus, an *μεταφορικῶς*: ubi laborare ac periclitari debeas? 6 Sed melius legunt, qui hoc totum ad personam applicant Chaereae. 7 *Et* melius, quam qui Parmenonem hoc putant loqui 'siue adeo digna res est'.

313 22 1 HAVT SIMILIS VIRGO EST VIRGINVM NOSTRARVM ciuium et *ἐγχωρι*arum, ut Vergilius (*Geo. II 89*) 'non eadem arboribus pendet uindemia nostris'. 2 NOSTRARVM 'nostrarum' ciuium scilicet, id est terrae ac patriae nostrae, ut Vergilius (*Geo. II 89*) 'non eadem arboribus p. u. n.' et Sallustius (*Iug. 38, 7*) 'nostri foeda fuga'. 3 QVAS MATRES STVDENT hoc uerbo ostendit cultum industriae, non pulchritudinem naturalem.

2 legere *T* | aut] autem *B* (*t. Wiss.*) *V*, *om.* *C* ‖ 3 minu *B* | uel] aut *B*, ue *C* | satis · SIVE] santissime *C* | siue *B V*, *om.* *T* ‖ 4 sic chaeream *V* | dicit (*post* hic) *T*, dic^{it}ẹrẹ *V* | et *om.* *B* | si] · si · *sscr.* *C*, sed *T* ‖ 5 res digna *B* | tu — 7 appareant *om.* *T* ‖ 6 sit *add.* *Steph.* | si uis] suus *B* | add*atur* *V* ‖ 7 ad *add.* *Sabb.* | id *V*, ut *B*, *om.* *C* | est] deest *BC*, dic̃ *V* ‖ 8 ubi tu n · in · t · t · *T* ‖ 9 an *μεταφόρικὼσ* *V*, ΑΡΟΓΕΤΑΦΟΡΙROC *B*, ****** *TC* | ubi] ibi *BTV*, tibi *C*, ut ibi *dett.* ‖ 10 periclitar^{i}ẹ *V* ‖ 12 qui *om.* *C* | hoc *om.* *TC* | dig · r · est *B* ‖ 14 haud *TV*, aut *C* | similes u · e · n · *T*, s · u · n · *B* ‖ 15 ciuium (ci · *B*, c · *T*) et] nostrarum *Sabb.* *An* scilicet? | *ἐγχωρι*arum] ex ΩΕΙΑΡΩΥΩ *B*, est *χιοριαροῦμ* *V*, ***** *T*, *om.* *C* | ut *om.* *BT* ‖ 16 arbori · pe · u · n · *V*[1], a · b · i · (et *T*) p · u · n · (m · *C*) *TC* | pendent *B* ‖ 17 nostrarum] nostrum *B*, *om.* *TCV* | scilicet ciuium *B* | id est] eiusdem *V* ‖ 18 ab arbori*bus* *V*, *om.* *B* | pen · uindembia n · *C* ‖ 19 et *dett.*, ut *TCV*, *om.* *B* | fede *C* | QVAS — uerbo] student *B* ‖ 20 non] cum *TC* ‖ 21 pulchritudine *TC*

314 **23** 1 DEMISSIS HVMERIS ESSE antiqui enim Graeci etiam uirginibus suis praebebant palaestram ad componenda corpora. 2 DEMISSIS HVMERIS ESSE scilicet liquide et molliter deductis neque exstantibus athletico modo. 3 VINCTO PECTORE castigato ac tenui et u e l u t uincto. *deest ergo 'uelut'.* 4 GRACILAE SIENT a singulari g r a c i l a uenit haec declinatio. 5 DEMISSIS HVMERIS ESSE VINCTO PECTORE non accipiendum est quasi hoc dicat 'ad hoc illas student matres demissis humeris esse et uincto pectore, ut gracilae sient', quasi haec duo propter unum illud fiant, sed uarie tria dixit, ne diceret aut 'student illas demissis humeris et uincto ⟨pectore et gracilas esse' aut 'student, ut illae demissis humeris sient et uinciant⟩ pectus et gracilae sient'.

315 **24** 1 SI QVA EST HABITIOR inde et h a b i t u d o dicitur, ut (*II 2, 11*) 'quae habitudo est corporis!' 2 Nam 'habilior' a p t i o r intellegitur, ut 'namque humeris de more habilem suspenderat arcum' Vergilius (*Aen. I 318*). *ergo 'habitior' legendum est.* 3 PVGILEM ESSE AIVNT laus in uirginem. 4 DEDVCVNT CIBVM mire uituperauit eam formam, quam accurauerit fames. 5 *Et* proprie 'deducunt'.

1 dimissis *CV* | h· *T* | ⟨s·⟩ esse *V* | esse ⟨liquide et molliter deductis neque exstantibus allectico modo⟩ *B* (*cf. infra*) | etiam *om. V* ‖ 2 componendam *T* | corpora ⟨sua⟩ *B* ‖ 3 ⟨id est (uel *V*)⟩ demissis (dim- *CV*) *codd.* | ⟨s·⟩ esse *V* | scilicet] se *B*, ·i· *in ras.* (*pro* ·ſ·) *V*, *om. TC* ‖ 4 atthletico *T*, atletico *V*, allectico *B* | VINCTO — *p.* 350, 5 intellegere *om. B* | iuncto *V* ‖ 5 uicto *C* ‖ 6 gracilę/// *V*, graciales *T* | gracialia *T* ‖ 7 haec *om. C* | dimissis *TC* | uincto corpore *TC* ‖ 8 accipienda *C* | dicat hoc *C* | hoc illę *V*, hec illa *C* ‖ 9 humeris] h· *T*, *om. C* | esse] e· *T* | uincto corpore *C*, ric· *T* | ut graciles scient *C*, u·g·s· *T* ‖ 10 illud *om. TC* ‖ 11 ne diceret (-ent *TC*) aut student illas demissis (dim- *TC*) humeris et uinctum (uictum *T*) pectus et (ut *V*, *dett.*) gracilae (glaciles *C*, gratiales *T*) sient *TCV*; *suppl. Schoell*; ne diceret '⟨student — gracilas esse⟩'. 6 Aut: student illas demissis humeris ⟨e·⟩ et uinciunt pectus ut gracilae sient *Rabbow* ‖ 14 habitior *V*, abitior *C*, ar· *T* ‖ 15 ⟨et⟩ nam *TC* ‖ 16 habitior *V*, abilior *TC* ‖ 17 abilem *V*, a· *T*, h· *C* | s·a· *T*, s·ay *C* | Vergilius] uirgo *V*, *om. TC* ‖ 18 habitior *V*, abitior *T* | esse a· *T* ‖ 19 CIBVM] c· *T* | eam *om. T* ‖ 20 accurauerit *V*, accusauerit *TC*; attenuauerit *Sabb.*, macerauerit *Goetz*

316 **25** 1 TAMETSI BONA EST NATVRA 'bona' id est plena, magna et pinguis. 2 REDDVNT exhibent, perficiunt. 3 CVRATVRA cura mentis est, curatio medicinae, curatura diligentiae. 4 IVNCEAS tenues et pallidas.

317 **26** 1 ITAQVE ERGO AMANTVR 'itaque' inquit 'nemo illas amat': *εἰρωνεία.* 2 Vere amantur, ut eo magis haec amanda sit, quae naturae beneficio, non industria aut factis comptibus, pulchra est. 3 ITAQVE ERGO AMANTVR atque ita, ut sit: atque ita fit, ut amentur non naturae merito sed industria. 4 QVID TVA ISTAEC recte, sic enim ipse dicet (*v. 70*) 'at nihil ad nostram hanc'. 5 NOVA FIGVRA ORIS laudis genus est 'noua', quia dixerat (*v. 6*) 'taedet cotidianarum harum formarum'. 6 QVID TVA ISTAEC deest 'qualis est? dic'. 7 PAPAE interiectio mira subito accipientis.

318 **27** 1 COLOR VERVS quia non de cura est ac de fuco, sed naturalis *neque fucatus.* 2 CORPVS SOLIDVM quia iunceum non est. 3 SVCI PLENVM quia nemo deduxit cibum; nam sucus est humor in corpore, quo abundant bene ualentes. (*Verg. Ecl. III 6*) 'et sucus pecori et lac subducitur agnis'. 4 Sucus est proprie quasi sugus, quem sibi ex alimentis membra sugunt, ut se repleant.

5 CORPVS SOLIDVM plenum et forte, id est non flaccidum. 6 SVCI PLENVM sucus est interior pinguedo membrorum. 7 ANNI SEXDECIM uide quemadmodum aetatem maturae uirginis poeta ex occasione demonstrauerit.

1 bona est naͤ· *C*, b· est n· *T*, bona natura *V* ‖ 4 tenues iunceas *T C V*[1], *corr. V*[2] ‖ 6 *νρωνία V*, **** *T*, *om. C* ‖ 7 natura *C* ‖ 8 com*pt*ibus *V*, conitibus *C* ‖ 9 ita *2. om. C* | fit] uix *TC* ‖ 11 dixit *T*, dicit (-et *m. 2*) *V* | at] ad *TC*, *om. V* | nostram *in ras. V*[2] | ORIS] o· *T* ‖ 12 taedet ⟨me⟩ *TC* ‖ 13 quot- *CV* | h·f· *T* | ISTAEC] i· *T* | ⟨et⟩ deest *TCV* ‖ 14 mirantis *V* | subita *T*, subitą̊ *V* | ac cupientis *V* ‖ 16 sed ⟨est⟩ *T*, sed *ex* id est *corr. V*[2] | corpus s· *T* | qui aiunt eum non est (esse *T*) *TC*, quia uin*ci*um non est qui aiunt eum non esse *V* ‖ 17 succ- *semper C* ‖ 18 abundat *T* ‖ 21 sibi *TC*, proprie *V* | sugant *V* | rep̄ant *C* ‖ 22 corpus s· *T* | floccidum *V* | membra· *T* ‖ 24 annọs (i *supra*) *V* | XVI *C* | uide *om. C* ‖ 25 uirginis maturae *TC*

319 **28** 1 HANC TV MIHI VEL VI VEL CLAM VEL PRECARIO haec tria sunt, quibus non rite res agitur. 2 VEL VI VEL CLAM VEL PRECARIO pretii mentio non est, uel quia uirgo, non meretrix, uel quia nulla ephebo spes est fallendi senis. 3 HANC TV MIHI VEL VI VEL CLAM VEL PRECARIO FAC TRADAS secundum ius locutus est, nam his tribus mala fide aliquid possidetur. 4 VI .. CLAM .. PRECARIO 'ui' quia uirgo, 'clam' quia custoditur, 'precario' quia pretium non habet Chaerea.

320 **29** MEA NIHIL REFERT DVM POTIAR MODO non hoc personae attribuendum est sed affectui; non enim quia Chaerea est, sed quia amator, dicit se parui facere quemadmodum potiatur, dum potiatur.

321 **30** QVID VIRGO CVIA EST utrum 'serua' an 'filia'?

322 **31** 1 NE ID QVIDEM pulchra uarietas: 'nescio' 'tantundem' 'ne id quidem'. 2 QVA RATIONE AMISTI figura συγκοπή pro 'amisisti'. 3 QVA RATIONE AMISTI nisi remansisset Chaerea, sed consecutus uirginem uidisset quo deducta sit, quam Parmenonem conueniret, non ita procederet fabula, ut nunc procedit; inruisset enim in cognitionem meretricis importune Chaerea nec pro eunucho adduceretur ulterius.

323 **32** 1 ID EQVIDEM ADVENIENS deest 'ob' aut 'propter', ut sit ob id aut propter id. 2 MECVM STOMACHABAR

1 hanc tu mihi u · u · u · c · u · p · *T* ‖ 2 haec — 3 PRECARIO *om. TC* ‖ 2 non *ed. pr.*: nunc *V* ‖ 3 pretii mentio non] p̄cumētio *T*, p̄cum̄tio *C* ‖ 4 non] uero *T* | ephebo] flendo *TC* ‖ 5 MIHI] nihil *C* | VEL — TRADAS] u · u · u · c · p · u · f · t · *T* ‖ 10 r · d · p · *T* | MODO *om. TC* ‖ 11 affectui] ad factum *TC* ‖ 12 est sed *om. TC* | dicit se parui *Sabb.*: de se rapuit *codd.* ‖ 13 patiatur *1. T* ‖ 14 c · e · *T* | an filia *C*, an ancilla *T*, an libera *V* ‖ 15 ueritas *C* | tantum *C* ‖ 16 quidem] quid est *C* | ra*ti*one *V* | amisisti *C*, -tis *T*, amisisti *V* | syncope *T*, sinc- *CV* ‖ 17 pro amisisti *V*, premisisti *TC* | amisisti *TC* ‖ 18 sed *V*, et *TC* | consecutus] ē secutus *C* | uirginem ⟨aut (ut *V*)⟩ *CV*, uirginem ⟨fuisset aut⟩ *T* (?) *dett.* ‖ 19 ⟨prius⟩ quam *in ras.* V^2 (*dett.*) | ita non *V* ‖ 20 nunc] aūt *T* | irruisset *C* | cognitione *V*, cogitationem *C* ‖ 21 opportune *C* | nec *Steph.*: ne *codd.* ‖ 22 $\overset{ad}{\text{deduceretur}}$ (*corr. m. 2*) *V* ‖ 24 sit *om. C*

bene 'mecum', quia acriorem dolorem sustinet, qui ipse sibi irasci cogitur. 3 'Mecum' ergo pro 'apud me' uel 'mihi'.

324 **33** HOMINEM ESSE ARBITROR deest 'quam me'.

325 **34** 1 FELICITATES OMNES ADVERSAE SIENT felicitas aduersa est, cum ex prosperitate quod laedat nascitur. 2 CVI MAGIS BONAE FELICITATES OMNES ADVERSAE SIENT 'bonae' magnae. noue autem dixit magnas felicitates sibi aduersari, eo quod uirginem tantae pulchritudinis ex oculis amiserit; nam uidisse eam felicitatis iudicat, sed amisisse aduersae felicitatis. 3 *Et* quod addidit 'bonae', uel magnae et nimiae intelleguntur uel ἐπίθετον proprium et perpetuum felicitatum est 'bonae'. — 4 *Et magna ἔμφασις, quod 'felicitates' pluraliter posuit.* — ἐπίθετα autem tribus de causis nominibus adduntur: discretionis, proprietatis, ornatus. discretionis, ut (*Verg. Aen. III 6*) 'et Phrygiae molimur montibus Idae', proprietatis, ut (*Aen. VII 667*) 'terribili impexum saeta c. d. a.', ornatus, ut (*Lucret. I 2*) 'alma Venus c. s. l. s.'

326 **35** QVID HOC EST <sc.> 'hoc' propter quod patior, inquit; nunc enim scelus dixit a sene commissum.

327 **36** ARCHIDEMIDEM hoc sic pronuntiandum est, ut appareat ex ipso nomine statim odiosum nescio quem occurrisse ac permolestum.

1 quia] qui *TC* | quia ipse *T* ‖ 4 quem *T* ‖ 5 aduerse omnes scient *C* ‖ 6 irascitur *TC* ‖ 7 CVI] cur *C* | OMNES — SIENT *om. V* | scient *T*, fient *C* | bene *T* ‖ 9 eo *om. CV* ‖ 10 ammiserit *T* ‖ 11 Et *om. TC* | ad^didit (*sscr. m. 2*) *V*, ad *TC*; ait? ‖ 12 et *1. om. T* | epitetum *V*, **** *T*, *om. C* ‖ 13 perpetuum proprium (*om.* et) *TC* | felicitatis *V* | est *om. TC* | Et] uel *V* | magnae emphasis *V*, magne **** *T*, magne *C* ‖ 14 epitheta *V*, **** et *T*, ut *C* | autem] aiunt *C* ‖ 16 Phrygiae molimur] phrigiam ascanio clamidem (= *Verg. Aen. III 484*) *V* ‖ 17 montibus Idae] u·n·d·e *dett.*, *om. TCV* | ut] sūt *TC* ‖ 18 terribi imptum *C* ‖ 19 c·s·l·c· *C* ‖ 20 quod *TC* | propter hoc (ḥọc *V*) *TCV*, *transp. W.* ‖ 21 dicitur *C* | a sene missum (amissum *C*, admissum *T*) *codd.*, *corr. ed. pr.* ‖ 22 archimenidem *TC*, archimedem (nostin *in mg. add. m. 2*) *V* ‖ 23 <ut> ex *TC* | odioso *V* | qm̄ *C*

328 **37** QVIDNI correptio est a se manifesta quaerentis. est enim sensus: quid nisi aut cur non nouerim, — *est enim 'quidni' aut quid nisi aut cur non*, — quia ueteres 'ni' pro 'ne' ponebant et 'ne' pro 'non', ut Plautus (*Men. I 2, 1*) 'ni stulta sis' pro 'ne' et (*Epid. IV 2, 16; alibi*) 'neuult' pro 'non uult'.

329 **38** IMMO ENIM VERO INFELICITER bene hoc interponit, quia incredibile est tardiorem amatorem fuisse incessu uirginis.

330 **39** NAM INCOMMODA ALIA SVNT ⟨D.⟩ quae minora sunt scilicet *aut similia.*

331 **40** 1 ILLVM LIQVET MIHI DEIERARE liquidum est, constans et manifestum et certum. — 2 *Et sic 'liquet' pro 'liquidum est', ut 'claudit' pro 'claudum est', ut apud Sallustium* (*Hist. fr. inc. 23 M.*) *'nihil socordia claudebat'.* — et est 'liquet' uerbum iuris, quo utebantur iudices, cum amplius pronuntiabant, obscuritate commoti causae magis quam negotii simplicitate. 3 DEIERARE ualde iurare, — *ut* (*Hec. IV 1, 14*) *'demiror' et* (*Heaut. IV 6, 21*) *'deamo te, Syre'*, — si DE producta legeris, si correpta, deos iurare intellegitur.

332 **41** SEX SEPTEM PRORSVS NON VIDISSE PROXIMIS quia 'non uidisse' dixit, 'proximis' praeteritis intellegimus. proxima enim nobis aut praeterita aut futura sunt; nam praesentia ea sunt, in quibus nunc sumus.

2 non ⟨aut cur non⟩ *V*, noui *T*, (*bis*) *C* ‖ 4 ni] in *C* | nisi] uis *C* | cum *T* | non ⟨nouerim⟩ *codd.*, *corr. ed. pr.* | ni pro ne] inproprie *C* ‖ 5 nisi *V* | pro me *C* ‖ 7 enim *sscr.* V^2, *om.* TCV^1 | inf· *T* ‖ 8 amorem *TV* | incessu *dett.*: ⟨in⟩ incessu *V*, ⟨an⟩ incessu *TC* ‖ 9 a·s· *T* | D.] dicenda *ed. pr.* (*ante* sunt *dett.*): *om.* *TCV* ‖ 10 aut *dett.*: ad *TCV* ‖ 11 LIQVET] inquid *C* | DEIERARE] d· *T*, *om.* *V* ‖ 12 et centum *T*, et cerstum *C*, *om.* *V* | sic *dett.*: si *TCV* | pro *om.* *C* ‖ 13 ut *1. om.* *TC*; et *dett.* | claudet *TC* | pro *om.* *C* | clausum *V* ‖ 14 claudebat socordia (sec- *C*) *TC* ‖ 15 lique *C* ‖ 16 obscuritates (osc- *C*, -tes *V*) commotis (-tis *V*) *codd.* ‖ 17 quam *sscr.* V^2, *om.* *T* | negotiis *TC* | ualde iurare deierare *TC* ‖ 19 de amore (-ris *T*) syre *TC* ‖ 21 SEPTEM] mensibus *V* | prorsus *sscr.* C^1 | n·u·p· *T* ‖ 22 proximus dicitur *C* ‖ 23 aut *1.*] et *C*, in *T*, et (aut *sscr. m.1*) *V* | preterite *TC* | aut *2.*] ut *TC* ‖ 24 nunc *om.* *V*

333 **42** 1 NISI NVNC CVM MINIME VELLEM quia semper nolui, ideo 'nunc minime', utpote adulescens senem.

335 **44** 1 QVAM LONGE QVIDEM bene 'longe' dixit, quia '⟨a⟩ longe' dicere non potuit. 2 Aut subauditur 'erat', ut sit: quam longe erat.

333 **42** 2 MINIMEQVE OPVS FVIT saepe enim nolumus, tamen non et non opus est.

336 **45** 1 †INCVRVVS TREMVLVS LABIIS DEMISSIS GEMENS† ut omnia ostendat in contrarium sibi uersa, etiam cursum attribuit seni. 2 LABIIS DEMISSIS GEMENS labra sunt superiora, labia inferiora, *labeae asinorum proprie dicuntur.* 'gemens' autem ob continuam tussim; sic Lucilius (*l. inc. fr. 110 M.*) 'ante fores autem et triclini limina quidam perditus Tiresia tussi grandaeuus gemebat'.

3 INCVRVVS ualde curuus, ut Vergilius (*Aen. XII 1—2*) 'Turnus ut infractos a. M. L. d. u.'; 'infractos' enim ualde fractos significat, nam 'in' praepositio nunc auget nunc minuit dictionem. 4 *Et* recte etiam deformitatem describit senis, quod praeter aetatem post pulchram uirginem foedior uidebatur. 5 *Et* quam importune omnia: pro puella senex occurrit, pro uirgine 'incuruus tremulus', pro pulchra 'labiis demissis gemens'; et cum amor sit in animo

nunc
1 NISI *om. TC* | cum m · u · *T* ‖ 2 ideo minime *C*; *post* senem *transp. Scheidemantel* ‖ 3 longe q · *T* | dicitur *C* | quia longe *om. C* | a *add. Steph.* ‖ 4 aut *TV*, an *C* | subditur *C* ‖ 6 opus f · *T* | uolumus *TC* | tm̄ (= *tantum*) *C* (*V t. Wiss.*) ‖ 7 non *1.*] nunc *Sabb.* ‖ 8 *hoc schol. pertinet ad lemma* CONTINVO ACCVRRIT (*v. 44*) | incursus *TC* | t · l · d · g · *T* | labris *CV* | dimissis *C* ‖ 9 sibi uniuersa *V* | et *C* ‖ 10 labris *V* | d · g · *T* | sunt] etiam *TC* ‖ 11 labeae *Klotz*: labrae *codd.* | simorum *Klotz* ‖ 12 sic Sal' lucil' *T* ‖ 13 tri*clinii V*, tridinii *T*, triclinis *C* ‖ 14 *l*imina *V*, lumina *C* | quidem *codd., corr. ed. pr.* | tiresia tussi *V*, tyresiatus *TC* | grandeus *T* ‖ 15 incursus *T*, -suȝ *C* | ualde curuus] ualcurius *C*, *om. V* ‖ 16 Curuus *V* | ut infertos a · m · d · y · *C*, u · infra · in · i · d · y · *T*, i · a · m · l · d · u · *V* | ualde defractos *TC* ‖ 17 nam *in ras.* V^2, ut *T* | in *om. V* | *prae*positio *V*, proposito *C* | auget nunc *om. C* ‖ 18 etiam] et *C* | scribit *TC* ‖ 19 senis *om. C* | quod] qui *dett.* | propter *V* ‖ 22 labris *V* | amator *TV* | fit *V* | anima *CV*

adulescentis, ipse iudicium loquitur, dum festinandum sit, remoratur. 6 LABIIS DEMISSIS maiora labra, unde labeones. alii labia dicunt inferiora et labra superiora.

337 **46** 1 HEVS HEVS CHAEREA TIBI DICO ⟨'Chaerea tibi dico'⟩ non adderet, nisi uideret Chaeream dissimulantem praeterire. 2 INQVIT aliter 'inquit' pronuntiandum, hoc est concitate; nam senis uerba aliter proferenda sunt.

338 **47** 1 SCIN QVID EGO TE VOLEBAM hic ostenditur odiosa tarditas senis apud festinantem Chaeream, nam non dicit quid, sed promittit esse dicturum.

339 **48** VT DILIGENTER NVNTIES ⟨'diligenter'⟩ nihil tam ex abundanti *et nihil tam moraliter* dici potuit.

338 **47** 2 CRAS EST MIHI IVDICIVM huic morae etiam illud additum, quod cum debeat dicere quid uelit, prius dicit quod non est necessarium, quare uelit.

340 **49** ESSE VT MEMINERIT non 'ut sit' sed 'ut esse meminerit': o prolixitas!

341 **50** 1 DVM HAEC ⟨D.⟩ dat tempus uerbis, quae non potuit, quamuis imitaretur, exprimere. 2 ROGO NVMQVID VELIT hoc est: significo me abire; nam abituri, ne id dure facerent, 'numquid uis' dicebant his, quibuscum constitissent. 3 Quid est ergo 'rogo numquid uelit'? hoc est: dico quod abeuntes solent.

342 **51** 1 RECTE INQVIT pro eo quod est nihil. 2 *Et*

2 remoratum *C*, demoratur *V* | labris *CV* | laba *TC* | un *C* ‖ 3 labrones *V* | *labia V*, labia *C*, labii *T* | et ⟨sunt⟩ *C* ‖ 4 heus semel *V* | c· *T* | t·d· *TV* | Chaerea tibi dico *add. W.* (*sim. Steph., Rabbow*) ‖ 5 *ante* non *per errorem inserta, quae suo loco repetuntur* 'chereream dissimulantem preterire inquam (*pro* inquit) *codd.* | addent nisi uident *T* ‖ 6 aliter inquit *om. TC* | hoc est ⟨nam (non *V*)⟩ *CV*, hoc ⟨nam⟩ est *T* ‖ 7 conciatis *T* | nam] non *T* ‖ 8 sin *TC* | e·t·u· *T* | hic *om. TC* ‖ 9 dixit *TC* | quid *om. V* ‖ 11 diligenter *add. dett.* | ⟨et⟩ nihil *TC* ‖ 12 et *om. V* | nihil *om. TC* | morabiliter *C* ‖ 13 mihi iu· *T* | etiam] est *TC* ‖ 14 dicit] de eo *TC* ‖ 16 VT — meminerit *om. T* | ut sit] ut *V* | ut *om. V* ‖ 18 D. *add. Sabb.* | tempus] ipis *C* ‖ 19 quamuis ⟨non⟩ *V* | inmutaretur *C* | ROGO] ergo *C* ‖ 20 abitu^{ri} (ri *m. 2*) *V*, habituri *T* | durum *T* ‖ 21 quibus *C* ‖ 22 ROGO *om. TC* ‖ 24 RECTE] et cetera *ut vid. T*

moraliter *τῷ ἀστεϊσμῷ.* 3 CVM HVC RESPICIO in hanc partem scilicet, qua meretrix habitabat.

343 52 1 COMMODVM tantum quod uel ipso eodemque tempore. 2 COMMODVM 'commodum' una uel ex hoc significat, ut si dicas: eodem tempore, quo haec agebantur. 3 Nam 'interea' nunc coniunctio accipienda est, non, ut alias, pro aduerbio ponitur.

344 53 IN HANC NOSTRAM PLATEAM recte, quia uicina illis est Thais, ad quam deducitur.

345 54 HVC CVM ADVENIO NVLLA ERAT etenim ingressa iam fuerat.

346 55 COMITES SECVTI SCILICET SVNT VIRGINEM interrogatiue quidem, sed sic, ut scire uideatur id ⟨quod⟩ quaerit, *sed ad hoc quaerere, ut quod scit confirmet.*

347 56 1 VERVM PARASITVS 'uerum' modo inceptiua est, non relatiua particula, ut in Andria (*IV 4, 30—31*) 'uerum: uidi Cantharam suffarcinatam'.

348 57 1 IAM CONCLAMATVM EST transactum ac finitum, ut conclamata corpora nihil reliqui iam habent ad uitae officia. 2 IAM CONCLAMATVM EST 'conclamatum' manifestum significat, quia dixerat (*v. 7—8*) 'o infortunatum senem, si et hic amare coeperit', tamquam dicat: iam occisum

1 *τῶ ασττΐκισμω V*, ****** *TC*, *corr. Bentley* | RESPICIO] et *T* | hac *C* ‖ 2 partis *T*, ṛẹṣpịcịọ in hac parte *C* | quam *V* ‖ 3 uel *om. TC* | ipso eodemque] ipse eo quod eque *TC*; ipso *Sabb.* ‖ 4 COMMODVM — tempore *om. TC* | uel ex *Sabb.*: lex *V* ‖ 5 quod hoc *T* (*dett.*), *om. C* | agebatur *TC* ‖ 8 hac *C* | p · *T* ‖ 9 est] et *T* | ducitur *TC* ‖ 10 huc cum ad · u · n · e · *T* ‖ 12 com(i)te *C* | s · s · s · u · *T* | SCILICET] s · *V*, solet *C* | interrogati*ue V* ‖ 13 quidem *in ras. V*², quid ē *C* | sed sicut (sicud *T*) scire uideatur *TC*, *non ut nescire* uideatur *V* | quod *add. ed. pr.* ‖ 14 quid *TC* | sit *C* ‖ 17 uidi c · s · *T* ‖ 18 IAM — officia *post p. 346, 5* iacent *V* | EST *om. TC* | ac] et *V* ‖ 19 habet *C* | officium *TC* ‖ 20 IAM *om. TC* ‖ 21 quia — *p.* 346, 7 Thaidem] *in codd. hic ordo est*: IPSA — Thaidem (346, 6—7; *hic om. dett.*), ut — iacent (346, 2—5; *hic V ins.* 'IAM — officia, *cf. supra*), Aut — est (346, 1—2), quia — defleuimus (345, 21 — 346, 1; *hic add.* IPSA — Thaidem *dett., in mg. V*²); *restituit Sabb.* | senem] s · *T* ‖ 22 sic et *TC* | hic *om. C*

patrem tuum scimus iamque defleuimus. 3 Aut 'conclamatum' satis deploratum satisque uociferatum est, ut in conclamatis funeribus nulla iam dilatio est doloris ac luctus, ut Lucanus ait (*II 22—23*) 'corpora nondum conclamata iacent'.

347 **56** 2 IPSA EST id est ⟨formosa⟩ est uel pulchra est, quia et ipse dixerat (*II 1, 25*) 'haec superat ipsam Thaidem'.

348 **57** 4 ALIAS RES AGIS recte, quia dixit ille 'iam conclamatum est'. 5 ALIAS RES AGIS aut non intendis ad id quod dico significat, ut nulla sit in eo attentio — nam hinc natum est 'agite amabo' (*I 2, 50*) — aut nugatorias res agis, hoc est iocaris. 5 Quasi dicat uanas res agis.

350 **59** 1 SCIO QVO ABDVCTA SIT plus dixit, quam interrogabatur, credo taedio interrogantis; nam properat, ut dicturus est (*v. 72—73*), ad deducendum eunuchum ad Thaidem cum ancilla ex Aethiopia. 2 SCIO QVO ABDVCTA SIT secunda ἀποσιώπησις. reticentia

351 **60** EHO PARMENO ⟨M. N. E.⟩ SCIS amatorie satis repetuntur, quae semel dicta suffecerant.

352 **61** HVC DEDVCTA EST AD MERETRICEM et hoc effundit semel aceruatimque dicit uelut odio interrogantis saepius et festinatione ad mandata Phaedriae peragenda.

1 tuum *Sabb.*: tum *codd.* | simus *T* ‖ 2 est *om. V* ‖ 4 ait *om. T* ‖ 6 ipsa est *V*, ipsam *TC* | id est] deest *T* | formosa *in mg.* V^2 (*= dett.*), *om.* *TC*V^1 | est V^2 (*dett.*), esse *C*V^1, *om. T* | pulchra est *in mg.* V^2 (*= dett.*), pulchram esse *TC*V^1 ‖ 7 et *om. T* ‖ 9 RES *om. C* | a· *T* | dicitur *C* ‖ 11 *sit in* ⟨eo attentio (*in mg. m. 2.*)⟩ *V* (*= dett.*), sit *TC* ‖ 12 nam — amabo *post* iocaris *codd.*, *transp. Steph.* | aut *in mg.* V^2 (*= dett.*), *om.* *TC*V^1 ‖ 13 iocularis *C* | dicatur *TV* ‖ 14 uanas *ed. pr.*: uenias *TC*, inanes *V* ‖ 15 aducta *C*, a· *T* | SIT] est *V*, s· *T* | plus *T*V^2, prius *C*V^1 (*recte?*) ‖ 18 ex *om. T* | aducta sit *C*, a·s· *T* ‖ 19 ἀποσίωπησισ *V*, ***** *T*, *om. C* ‖ 20 EHO *om. C* | SCIS *om. V* | reputantur *C* ‖ 21 seme *C* | sufficerent *T*, -rant *C* ‖ 22 ad m· *V* ‖ 23 semel *ex* simul *corr. C* | acernatimque *T*, aceruatim q· (quae *m. 2*) *V* | dixit *C*, d· (dixit *m. 2*) *V* ‖ 24 et *dett.*: est *TC*, usus est *V* | phedria *T*

354 **63** 1 PHAEDRIAE RIVALIS cum pronuntiatione addendum quod magis doleat, id est 'Phaedriae riualis'. 2 DVRAS PARTES FRATRIS PRAEDICAS scilicet contra aemulum et diuitem et largissimum. 3 *Et* 'partes duras' *μεταφορικῶς* ab actoribus scaenicis.

355 **64** 1 COMPARET iam hic ostenditur miles per riualis dona illustrior quam per sua. et est qualitas comparatiua. 2 COMPARET pro 'emat' aut 'comparandum putet'.

356 **65** 1 TVM MAGIS ID DICAS duras partes fratris esse. 2 QVIDNAM QVAESO HERCLE curiositatem addidit *παρελκόντων* 'quaeso' et 'hercle'. 3 *Et* uide quam molliter et sine intellectu spectatoris ad argumenti spectati ordinem poeta perueniat, ut de eunucho facta mentione consilium nascatur supponendi Chaereae. 4 EVNVCHVM mire Terentius primo simpliciter 'eunuchum' posuit, huic quoque detracturus.

357 **66** 1 INHONESTVM foedum, ut contra (*II 1, 24*) 'facie honesta'. 2 Vt apud Vergilium (*Aen. I 591*) 'et laetos oculis afflarat honores'. 3 HOMINEM opportune 'hominem' dixit tamquam incerti sexus. 4 SENEM MVLIEREM non communi genere dixit 'senem', quippe qui alibi (*Hec. IV 3, 15*) separauerit dicendo 'senex atque anus', sed subdistinguendum est, ut sit duplex uituperatio: una ab aetate quod ait 'senem', altera ⟨a⟩ membrorum mollitie quod ait 'mulierem'.

358 **67** 1 QVATIETVR CERTE CVM DONO mire 'cum dono',

1 PHAEDRIAE — riualis *om. T* ‖ 3 f · p · *T* ‖ 4 Et *om. V* | *μεταφορικῶς V*, ***** *T*, *om. C* ‖ 5 attoribus *T*, auctoribus *C* ‖ 6 comparat *T* | hoc *V* ‖ 7 pro sua *C* ‖ 8 comparat *TC*, compar*et V* | pro emat *ed. pr.*: prohemata *T*, $\overset{i}{\text{p}}$e meta *C*, *perempta V* | aut] ut *TV*, et *C* ‖ 9 TVM] tu *V* | partes f · e · *T* ‖ 10 hercle queso *C* | *παρελκόντων Steph.*: itaπελκοηto *V*, ita per **** *T*, ita per *C* ‖ 14 nascitur *codd.*, *corr. Steph.* ‖ 15 suppliciter *TC* | eunuchum *Sabb.*: eunucho nomen *codd.* ‖ 18 letus o · *T* ‖ 19 afflaret honores *V*, afflauit · o · *C*, af · h · *T* ‖ 20 non] in *in ras.* V^2 ‖ 21 quippe qui V^1, quem pro qui *TC*, quippe quamuis V^2 (quamuis *dett.*) ‖ 24 senex *codd.* | a *add. ed. pr.* | mollitie *V*

tamquam illi repulsae causa donum futurum sit. 2 Tum deinde non 'eicietur' sed 'quatietur'. 3 Vide quam contumeliosius dictum sit 'quatietur foras': uel uerberibus impelletur foras, non expulsione et detrusione. 4 Vel sic dixit 'foras quatietur', ut desit 'uersum', ut sit: foras uersum uerberabitur, ut uerberetur et fugetur foras. nam et peruulgatae consuetudinis est dictum 'feri canem foras', hoc est: feriendo canem foras eice.

359 **68** 1 SED ISTAM THAIDEM NON SCIVI NOBIS VICINAM *καλῶς*: quomodo enim pro eunucho ueniet, si nouit aut notus est? et si adulescens mulierem ne nouit quidem, multo maxime ipse nescitur. 2 SED ISTAM THAIDEM NON SCIVI NOBIS VICINAM *οἰκονομία* contra illud, quod meretrix uicina erat. 3 HAVD DIV EST 'uicina' scilicet. et est causa, an uerisimile sit nescire potuisse uicinam. 4 *Et* nota apud Terentium uicinas poni saepius adulescentibus meretrices, ut haec prima sit amoris illecebra.

360 **69** 1 NVMQVAMNE ETIAM ME ILLAM VIDISSE artificiose inculcat poeta *τὸ πιθανόν.*

361 **70** 1 ESTNE VT FERTVR FORMA hoc propter illud, quod supra diximus.

360 **69** 2 Sed nimio lepore Terentiano iam illud agitur. nam hic ostenditur uerisimile esse pro eunucho creditum apud uicinam meretricem Chaeream, qui adeo ignotus sit mulieri, ut nec ipse eam nouerit, quod erat facilius et

1 domum *C* | Tum] eum *T* ‖ 2 ///eicietur *C* | uide — quatietur *om. T* ‖ 3 sit dictum *C* | foras *om. TC* ‖ 4 et] ụl' ẹtrục *C* ‖ 5 desit] dixit *C* ‖ 6 uerberatur *1. TC* | fugetur *ed. pr.*: fugeret *codd.* | nam — 7 foras *om. T* ‖ 7 peruulgatae *ex* prou- *corr. V* | est *om. C* ‖ 8 ferendo *TC* | eicere *T* ‖ 9 n · s · n · u · *T* | *καλῶσ V*, **** *TC* ‖ 10 quomodo *Steph.*: modo *codd.* ‖ 12 sed istam t · n · s · *T* ‖ 13 NOBIS VICINAM] n · u · *TV* | *οἰκονομία V*, ***** *C*, *om. T* ‖ 15 an *om. T*; ut *Wieling* | *ne*scire *V* | potius se *TC* ‖ 17 sit prima *TC* ‖ 18 me etiam *TC* | uidisse illam *T*, *** uidisse illam uidisse *C* ‖ 19 *τοπιθὰ*Non *V*, *** non *C*, non *T* ‖ 20 ESTNE — FORMA *secl. Sabb.* | ut fertur f · *V*, u · f · f · *T* ‖ 22 iam] tam *TC* | aliud *codd.*, *corr. ed. pr.* ‖ 24 quia adeo *TC*, qui¦a de ẹo *V*

promptius. et additur color, quod et illa non diu uicina est et quod adulescens in Piraeo primum commoratus est.

361 **70** 2 AT NIHIL AD NOSTRAM HANC moraliter 'nostram' dixit pro 'meam'. 3 ALIA RES EST non potuit melius utrique suam gratiam reseruare, nam et illa et haec amantur.

362 **71** FACIAM SEDVLO ⟨D. O. A.⟩ mire in promissis posterioribus difficultas rei ostenditur, cum primo 'faciam' dixerit.

363 **72** 1 NVMQVID ME ALIVD hoc dicere abeuntes solent. 2 *Et* bene hic, quia festinat. 3 *Et* simul, quia hinc nascitur dolus fallendae meretricis.

364 **73** VT MANCIPIA HAEC ITA VT IVSSIT F. D. AD TH. uide ⟨id agere⟩ Terentium, ut non quaesita esse haec fallacia, sed ipsa se obtulisse uideatur.

365 **74** 1 O FORTVNATVM ISTVM EVNVCHVM 'istum' saepe adnotauimus (*cf. I 2, 112*) aut ad contemptum aut ad odium referri, ut Vergilius (*Aen. IX 94)* 'aut quid petis istis?' et (*Aen. XII 808—9*) 'ista quidem quia n. m. t. m. u. I.' 2 QVI QVIDEM IN HANC DETVR DOMVM quid facilius, quam imitari uelle quod laudes? nec quisquam, nisi qui cupit eligi pro eunucho, eunuchum putat beatum.

369 **78** QVID SI NVNC TVTE FORTVNATVS FIAS sic uidetur dicere Parmeno, ut iocetur quam ut credat fieri posse.

1 quod et — primum *om.* *T* ‖ 2 pireo *CV* | commoratus *V* | est *in ras.* *V*² (= *dett.*), *om.* *TC* ‖ 3 AT *om.* *TC* ‖ 4 mea *V* | non] nam *T* ‖ 5 hoc *T* ‖ 6 promissis *ex* -ionibus *corr.* *C* ‖ 8 me[uis] aliud (*sscr. m. 1*) *V*, m · a · *T* ‖ 9 hic *Rabbow*: his *T*, is *C*, [u]is (u *m. 2*) *V* | festinet *T*, -nēt *C* | quia] que *C* ‖ 11 ITA *om.* *V* | F. D.] frater deducantur *C* | ad thaidem *CV* ‖ 12 id agere *add.* *Sabb.* | non ut *TC* | quesitam *T* ‖ 13 ipse *T* | se *om.* *TC* ‖ 14 i · e · *T* ‖ 15 ad *bis om.* *TC* ‖ 17 quia q · n · m · t · m · u · i · *V*, c · n · m · t · m · y · i · *C*, c · n · m · *T* ‖ 18 hac detur domum *C*, d · h · d · *T* | quod *T* ‖ 19 initiari *C*, ūtiari *T* | nec quicquam (neque quem *TC*; *corr. ed. pr.*) nisi qui cupit (cap[t] *C*) eligitur (el- *ex corr.* *T*; eligi *W.*) *codd.*; numquid mirum si cupit deduci *Sabb.* ‖ 20 ⟨qui⟩ eunuchum *codd., corr.* *W.* ‖ 21 *ante* QVID *in codd. leguntur* 350, 1 uide — 3 fuit; *transp.* *Sabb.* | quod *C* | tute nunc *V* | fortunatus *sies* *V*, f · f · *T* ‖ 22 ut] et *T* | [potius] quam̄ (*sscr. m. 2* = *dett.*) *V* | credat *om.* *TC*

370 **79** 1 QVID TVM ⟨P.⟩ uide quam molli descensu ad hoc consilium peruenitur; res enim hoc suggerit potius quam Parmeno, ideo quia seruum hoc suadere Chaereae nimis temerarium fuit.

366 **75** QVID ITA potuit intellegere statim seruus, sed ad hoc interrogat, ut spectator doceatur.

367 **76** 1 VIDEBIT COLLOQVETVR ADERIT VNA amatorie nimis quinque lineas amoris exsecutus est, adeo diligenter, ut etiam ordinem custodiret. 2 VIDEBIT COLLOQVETVR ADERIT VNA IN VNIS AEDIBVS mire amator non semel effudit hoc bonum, sed particulatim digessit, ut maior uoluptas futura esse noscatur. 3 VIDEBIT COLLOQVETVR ETC. istae enim sunt amoris lineae, etsi eas non omnes est persecutus.

370 **79** 2 CAPIAS TV ILLIVS VESTEM non semel ostenditur quid futurum sit, quia particulatim potest etiam quod turpe est tamen inmitti ad persuasionem, semel ingestum respuitur. 3 Ergo non dixit 'ibis pro eunucho', sed primo 'capies illius uestem'; tum deinde hoc ipsum non aspernante domino pergit seruus ad cetera, quae audaciora sunt. 4 VESTEM quam libenter audiat, repetitio dictorum per interrogationem ostendit.

371 **80** 1 AVDIO id est libenter. 2 Hoc est: admitto

1 tum V^2, dum TCV^1 | P. *add.* *W.* | discenssu *T* ‖ 2 hoc *om.* *C* | peruenit *T* | hec *T* ‖ 3 cherea *TC* ‖ 5 intelligitur *TC* ‖ 7 VIDEBIT *om.* *TC* | c· *B* | a·u· *T*, ad·in· *B* | amatorie *om.* *TC* ‖ 8 quinque — VNIS *om.* *TC* | quinque *om.* *B* | adeoque *ed. pr.* ‖ 10 AEDIBVS] a duobus *T*, (*add.* diebus) *C* | non] nam *C* | simul *B* ‖ 11 particulatim (im *in mg. m. 2*) *V*, particulatim ⟨potest etiam quod turpe est⟩ *B* (*cf. infra*) ‖ 12 nascatur *C* | VIDEBIT — sunt *om.* *B* | col· *T* ‖ 13 iste *C*, item *T* | sunt enim *V* | amoris — persecutus] non tamen omnes lineas amoris hic executus est *B* | eas ⟨omnes⟩ *TC* | nam *T* ‖ 15 capies *T* | tu *in mg.* C^1 | TV — VESTEM] t·i·u· *T*, etc· *B* ‖ 16 quod *B* | sit] est *B* | potest etiam *post* est *V* ‖ 17 turbe *T* | tamen inmitti *W.*: tā mitti *B*, iam mitti *TC*, tamen admitti *V* | pers*u*asionem *V*, suasionem *TC* | in gestum *B*, in iestum *T* ‖ 18 dixi *C* | ib*is* *pro* *V* ‖ 19 illius uestes *B*, uestem illius *T* | cum *T* | aspernente *C* ‖ 21 audiat *om.* *B* | dictorum *V* ‖ 23 ⟨chercam (chere*ae* *V*)⟩ audio *codd.*, *corr.* *Steph.* | libenter. Hoc est *om.* *B*

et consentio, ut in Phormione (*II 1, 6*) 'audio et fateor' et contra (*ib. III 2, 1*) 'non audio'.

372 **81** INTELLEGO 'audio' et 'intellego' uim modo non usitatam exprimunt, scilicet consentientis immodicum affectum.

373 **82** 1 CIBVM VNA CAPIAS bene seruus interturbauit supra dictas amandi lineas et ordinem uoluptatum, quippe qui amare non nouerit. 2 CIBVM VNA CAPIAS ADSIS TANGAS LVDAS PROPTER DORMIAS etsi sat erat superior uersus, tamen incentiua sunt amatori etiam singillatim haec enumerata, quae una sententia superior uersus ostenderat.

374 **83** 1 QVANDOQVIDEM ILLARVM pro 'ex illis'. 2 QVISQVAM ideo 'quisquam', quia q u a e q u a m dicere absurdum est. 3 ILLARVM QVISQVAM 'quisquam' multis exemplis probatur etiam feminino genere ueteres protulisse, *ita ut numeris et generibus haec pronomina infinita sint.* 4 NEQVE SCIT QVI SIES hoc est quod supra (*v. 68*) callide poeta praestruxit.

375 **84** 1 PRAETEREA FORMA ET AETAS IPSA EST deest 'in te'. 2 FACILE VT PRO EVNVCHO PROBES f o r m a m scilicet et a e t a t e m: formam, quia pulcher, aetatem, quia ephebus. 3 FACILE VT PRO EVNVCHO PROBES 'probes' nunc f i n g a s aut

1 ut *om. B* | et *om. C* | contra *in ras.* V^2 ‖ 3 et] etiam *T* ‖ 4 exprimunt *B* (*t. Wiss.*), exprimit *V*, -it *TC* | sed *codd., corr. Steph.* ‖ 5 u · ca · *B*, u · c · *T* ‖ 7 amore *T* | ci · u · ca · assis *B* | CAPIAS — DORMIAS] a · t · l · d · *T* ‖ 8 prope *V*, *om. C* | erit *TC* ‖ 9 intentiua *T*, incendiua *C* | amori *B* | singulatim *TC* ‖ 10 ostenderet *TC* ‖ 11 QVANDOQVIDEM *om. B* ‖ 12 ideo *Sabb.*: · i · *V*, idem *TC*, uel *B* | quiçquam *B*, quaequam *V* | quia *om. B* (*t. Sabb.*) | quaequam *V*, quemquam illarum *TC*, quendam *B* | dicere *post* est *TC* ‖ 13 ILLARVM *om. TC* | quisquam] quemquam *B*, quisquam quemquam quemquam *C*, quis quemquam (?) quamquam *T*, quisquam quaequam quaequam *V* ‖ 15 et *om. BCV* | sunt *BTC*, sụnt *V* ‖ 16 sciet *V* | qui siet *C*, q · s · *T* | calide poeta *T*, poeta callide *B* ‖ 17 prescripsit *TC*, praestrịnxit (u *supra* n) *V* ‖ 18 PRAETEREA *et* ET *om. B* | AETAS] e · *BT* | IPSA] t · *T* | EST] e · *T*, *om. B* ‖ 19 EVNVCHO] e · *B* | proberịs *V*, p · *BT* | et] ad *TC* ‖ 20 pulch*er* ⟨es⟩ *V*, pulcra *B*, pulcrā *TC* | quia] quae *C*, et *T* | ephebis *T*, phebus *C*, ephebus *V* ‖ 21 facile u · p · e · *T*, *om. B* | PROBES] pro · *B*, p · *T* | probes *om. BTC* | nunc *om. B* | aut] atque *CV* (*B t. Wiss.*)

persuadeas, ut in consuetudine dicimus 'homo sacrilegus pro innocente se probauit', et Cicero (?) 'hoc tu his probabis'. itaque deest 'te', quod subaudiemus, ut sit: pro eunucho te probes. 4 PROBES ut (*Verg. Aen. IV 401*) 'migrantis cernas'. 5 Aut 'probes' persuadeas. 6 *Et* simul honeste non dixit, quod erat rectum, 'ut eunuchum probes', sed 'pro eunucho', ne esset contumeliosum in Chaeream.

377 **86** 1 ORNA ME NVNC IAM hortatiue 'orna me' dixit, non 'dispolia' aut 'exue me'. 2 ABDVC ⟨DVC⟩ abducimur unde uolumus, ducimur quo uolumus. 3 QVANTVM POTES deest 'cito'.

378 **87** QVID AGIS callide seruus non uult auctorem se uideri tanti facinoris.

379 **88** 1 QVO TRVDIS comici semper ea ostendunt fieri ab altero uerbis alterius personae, quae ostendi per se ipsa non poterant; ut nunc manu agere Chaeream Parmenonem Parmenone ipso dicente cognoscimus. 2 QVO TRVDIS praebet se ui cogendum domino, quem compulit dictis. 3 PERCVLERIS IAM TV ME peruerteris, unde prouerbium 'bene plaustrum perculit'. 4 TIBI EQVIDEM DICO ⟨MANE⟩ singillatim ista pronuntianda sunt, ex quibus intellegatur non cessare Chaeream, quin adhuc impellat et trudat.

380 **89** 1 PERGISNE quasi uero ioco dixerit, non serio.

2 pro *ed. pr.*: primo *codd.* | innocentem *V* | tu is *TC* | probab *B* ‖ 3 quod *om. C* ‖ 5 migrantes *B* ‖ 7 sed *om. C* | nec *C* ‖ 9 iam nunc *B* | hortatiue *om. TC* | me *om. BV* ‖ 10 despolia *B* | ^{au}ẹt *V* | adhuc *B* | DVC *add. Sabb.* | abducimus (-dic- *T*) *TC* ‖ 11 ducimus *TC* | quo *n*olumus *V* ‖ 12 POTES] pot^{s} *B* ‖ 13 ais *C* | calli *C* | auctorem (*post* uideri) *B*, actorem *TC* ‖ 15 trud*i*s *V* | ab *sscr. V*^{2} ‖ 16 ostendi per se *Steph.*: ostendisse *codd.* | ịpṣạ ṇọṇ *V* (*om. dett.*), ipsa *TC* ‖ 17 parmenonem *T*, parmenone *BCV*; *utrumque Westerh.* ‖ 18 quod rudis probet serui *TC* ‖ 19 domino *in* -num *corr. T* ‖ 20 IAM TV ME *om. B* (*t. Sabb.*) ‖ 21 bene] di^{r} *T* | perculit (t *add. m. 2*) *V* | ibi *TC* | MANE *add. dett.* ‖ 22 singulatim *B*, sigillatim *TC* | ista *Steph.*: mixta *BCV*, mista *T* ‖ 23 quia *TC* | adhọ^{v}c *V*, adhunc *T* | trudat et impellat *B* ‖ 24 pergin *V* | dicitur *C*

2 NE NIMIVM CALIDVM periculosum. 3 Sed melius 'callidum' legitur. 4 ⟨NE⟩ NIMIVM prouerbiale, quia 'nimium' propria uox est.

382 **91** 1 FLAGITIVM FACIMVS 'flagitium' more militari dicitur res flagitatione, hoc est increpatione, digna. 2 Nam flagitatio a strepitu dicitur, unde flamma et flagella et flagellare, id est personare, intellegimus dici. nam haec omnia sine sonitu crepituque non sunt.

3 AN ID FLAGITIVM EST an liceat, an deceat. et prius quia licet.

381 **90** 1 AT ENIM ISTAEC IN ME CVDETVR FABA παροιμία, id est: in me hoc malum recidet, in me haec uindicabitur culpa, ut laborat solum, in quo cuditur, id est batuitur faba, cum siliquis exuitur tunsa fustibus, ut in areis more rusticorum fit. 2 Vel quod quidam male coctam fabam et quae non maduerit sed dura permanserit, supra caput coqui ⟨cudunt⟩ *uelut ipsi fabae irati, dum eius granum saxo comminuunt*: tum uniuersum malum et omnis dolor ad coquum peruenit. simile et alibi (*Phorm. II 2, 4*) a pulmento prouerbium est 'tute hoc intristi, tibi hoc est exedendum, accingere'.

382 **91** 4 AN ID FLAGITIVM EST Terentius laudat argumentum huius fabulae, in quo exemplum promitur, quod prosit

1 ne nimium callidum *BTC*, *om. V* ‖ 2 quia] Et *Sabb.* ‖ 4 facimus *sscr. T*, facinus *V* | flagitium *om. T* | militari more *B* ‖ 5 flagitạtione *V*, flagitione *C*, -ose *T* | id est *B* ‖ 6 ⟨non⟩ nam *BTC* | ⟨flagitium⟩ flagitio *TC* | ad strepitum *codd., corr. Steph.*; ad crepitum *vel* a crepitu *dett.* | flamma (-mina *m. 2*) *V* | et *om. C* ‖ 7 fragella *C* | flagrare *B* ‖ 8 non *om. T* ‖ 9 fla · (*om.* EST) *B* | deceat] detineat *TC* ‖ 11 at enim isthec in m · *T*, *om. B* | cu · *BV* | f · *BTV* | ΠΑΡΟΙΜΙΑ *B*, παροιμΐα *V*, ***** *C*, *om. T* ‖ 12 haec] hoc (uius sscr.) malum (i sscr.) (*corr. m. 2*) *V* ‖ 13 culpa *om. T* | laboret *C* | cuditū *C* | batitur *B*, *teri*tur *V* (= *dett.*), teratur *TC* ‖ 14 cum si aliquis *T* | tonsa *V* ‖ 15 quidem *V* ‖ 16 factam eque non *T* | manducauerit *TC* ‖ 17 cudunt *add. Sabb.* | uelut] uult *C* | iracidum *C* | eis *CV* ‖ 18 comminuunt] mminutum *T* | omnis labor *V* ‖ 19 peruenit] conuertitur *T* ‖ 20 intriuisti *B* | tibi *om. B* | hoc est] omne est *Ter.* ‖ 21 ex ecundum *T* ‖ 22 flagi*cium est V*, flagitiose *BTC* ‖ 23 promittitur *TC*

parentibus, obsit meretricibus; et simul deliberationibus tractans, ⟨an⟩ sit faciendum. 5 SI IN DOMVM MERETRICIAM DEDVCAR hoc tale est, ut nulla lex prohibeat, ut defendatur esse licitum.

383 **92** ET ILLIS CRVCIBVS QVAE NOS NOSTRAMQVE ADVLESCENTIAM hoc iam ad illud pertinet, ut ostendatur decere. et primo a persona eius, cui fit.

384 **93** 1 HABENT DESPICATAM contemptam ac despectam. et est *παρένϑεσις μεταπλασμός*. 2 Vel certe alterius uerbi declinatio, ab eo quod est c o n s p i c o r despicor. Sallustius (*Iug. 49, 5*) 'cum interea Metellus monte degrediens cum exercitu conspicatur, primo dubius quidnam insolita facies ostenderet.'

385 **94** 1 NVNC IAM REFERAM GRATIAM non eas, inquit, lacessam, sed quod iustum est, uicem reddam: quasi ipse in aliis laesus sit. 2 VT AB ILLIS FALLIMVR non dixit 'alii falluntur'.

386 **95** 1 AN POTIVS HAEC PATI AEQVVM EST FIERI illic uicissitudo est, at in patre dolus. 2 VT A ME LVDATVR DOLIS *σύλληψις*: auditur 'pater'.

2 tractatis *V*, tractat *dett.* | an *add. Sabb.* | sit *Goetz*: id *codd.* | meretriciam domum *B* ‖ 3 deducat *TC* ‖ 4 esse *Sabb.*: et *BTC*, quod *in ras.* V^2 (= *dett.*) | licitum] ē *add.* V^2 (= *dett.*) ‖ 5 quae nos n · a · *V*, *om. B* | ADVLESCENTIAM] attulit scientiam (-ia *T*) *TC* ‖ 6 docere *T*, dicere *C* ‖ 7 primo *om. T* | a *sscr.* V^2 (= *dett.*), *om.* $BTCV^1$ ‖ 8 HABENT *om. B* | despectam *T*, despicita *C* | ac despiatam *T*, *om. B* ‖ 9 est *om. T* | parentesis ita · PЄNΘЄCIC · MЄTΔΠOCMOC *B*, *παρένϑεσις μεταπλήσμος V*, ******** *C*, *om. T* | uel *certe V*, *om. T* | alterius *in ras.* V^2 (= *dett.*), altius *C*, illius *T*, alii *B* ‖ 10 ab eo] habet *B* | est *om. B* ‖ 11 cum incerta *TC*, *om. B*; cum interim *Sall.* | monte — exercitu *om. B* | digrediens *CV* ‖ 12 conspicatum *TC* | quidnam — ostenderet] etc · *B* ‖ 14 nunc (IAM *om.*) ^{re}fer^{am} g^{ratiam} (*sscr. m. 2*) *V*, gratiam *B* | non ⟨iam⟩ *T* | inquit eas *B* ‖ 15 quid *TC* ‖ 16 ut ab *his V*, ut ab aliis *TC*, *om. B* | f. *V* | nam *C* ‖ 17 alii *om. TC* ‖ 18 hoc *BC* | paciar *B* | f · *V* | illa *B* ‖ 19 est at *Sabb.*: extat *codd.* | dolus — pater *in mg.* V^2 | dolis *TC*, dot *V* ‖ 20 DOLIS *om. TCV* | ЄΫΔΔΗΔΙΨΙC *B*, sylēpsis *V*, **** *TC* | subauditur *V*

387 **96** 1 QVOD QVI RESCIVERINT a consequentibus argumentum; nam illud factum uituperatio sequitur, hoc approbatio. 2 ILLVD MERITO FACTVM OMNES PVTENT bene non 'iudicent', quia et hoc ipsum non satis probum est, id est meretricem fallere.

388 **97** 1 QVID ISTIC aduerbium est aegre concedentis. 2 FACIAS pro facito. 3 VERVM deest 'uide'. 4 VERVM NE POST CONFERAS CVLPAM IN ME si 'ne' prohibentis est, nihil deest, si percunctantis, item; sin 'ne' n e f o r t e, deest 'timeo'. 5 VERVM NE POST CONFERAS CVLPAM IN ME in hoc negotio non auctor uult interesse, sed seruus.

389 **98** COGO ATQVE IMPERO euidenter ostendit plus esse i m p e r a r e quam i u b e r e.

390 **99** 1 NVMQVAM DEFVGIAM AVCTORITATEM ⟨'numquam'⟩ pro non, ut (*Verg. Aen. II 670*) 'numquam omnes hodie moriemur inulti'. 2 NVMQVAM DEFVGIAM AVCTORITATEM non, inquit, recusabo facere, dum tu auctor facti sis.

III.

1.

391 **1** 1 MAGNAS VERO AGERE GRATIAS THAIS MIHI hic sermo sic prodit, ut post scaenam incohatus esse noscatur. continet autem assentationem parasiticam et stultitiam gloriosi militis. 2 AGERE plus sonat infinitus modus finito.

1 quodque qui *TC,* quod si *V*, quod *B* | rescierint *TC* | sequentibus argumentis *B* ‖ 3 ILLVD — OMNES *om. B* ‖ 5 id est *ed. pr.*: uel *codd.*; uidelicet *Sabb.* ‖ 6 quod *B* | istuc *TCV*, istis *B* | est *om. B* | aegre *ex* agere *corr.* V^2 | consedentis *T* ‖ 8 postea *B* ‖ 9 con · t · r̄ · m · *T* | percuntantis *B*, percontantis *CV* | item; sin ne *Rabbow*: ut sint · e · *B,* ut sint (sit *V*) *TCV* ‖ 10 n · p · con · in m · *T* | postea *B* ‖ 11 autor *T*, actor *B* | sed *om. TC* ‖ 12 rogo atque in p · *T* ‖ 14 de · au · *B*, de · f · a · *T* | numquam *add. Klotz* ‖ 16 moriamur *TC* | defugiam a · *T*, etc · *B* ‖ 17 inquit *om. B* | tu ⟨tamen⟩ *dett.* | autor *T*, actor *BC* | scis *T* ‖ 18 uero agere g · t · m · *T*, etc · *B* | gratias agere *V* ‖ 19 cenam *B* | incoactus *T* ‖ 20 adsentationem *V*

392 **2** INGENTES uide quantum adiciat parasitus: ille 'magnas' dixit, hic respondit 'ingentes'; ille 'laeta est', hic 'triumphat'.

393 **3** 1 ID VERO SERIO 'id' ob id, ut (*I 2, 70*) 'id amabo adiuta me'. 2 ID ob id alias, at nunc παρέλκεται, *id est productionis locus est.* 3 QVAM ABS TE DATVM ESSE maioris est gratiae tantum potuisse amorem militis, ut meretrix minus laetetur ob lucrum.

394 **4** 1 TRIVMPHAT ut militaribus dictis tangit militem parasitus! 2 HVC PROVISO VT VBI TEMPVS SIET tertia persona uenit in scaenam, sed separatim loquitur et secum.

395 **5** 1 SED ECCVM MILITEM iniuriose 'militem', *honorifice proprio nomine dicitur,* ut ⟨in⟩ subiectis (*III 2, 1*) 'audire uocem uisa sum modo militis'. 2 EST ISTVC DATVM fato decretoque concessum, ut (*Verg. Aen. VII 313*) 'non dabitur regnis, esto, prohibere Latinis'.

396 **6** 1 VT GRATA MIHI SINT QVAE FACIO OMNIA gratae nobis aut res aut personae sunt; sed nunc res dicit.

397 **7** 1 ADVERTI HERCLE ANIMVM approbauit dictum. et hoc ⟨est⟩ (*II 2, 21*) 'ait? aio'. 2 VEL REX MIHI SEMPER GRATIAS MAXIMAS AGEBAT quam intempestiue miles ad regem transitum fecit, cum de meretrice agatur!

396 **6** 2 QVAE FACIO OMNIA ἔλλειψις uel σύλλημψις.

1 INGENTES *om. B* ‖ 2 hinc *T* | respondet *C* | ingentis *B* | illa *B* ‖ 3 uere (o supra) *V* | SERIO *om. B* | id ⟨est⟩ ob id *B* | ut id *om. TCV* | adiuta me *om. T* ‖ 4 ID — alias] serio (ferio *C*) id ob id amabo alias *BCV*, al' *T* | at non *B*, habuimus sic *T* | ΠΑΡΕΛRΕΤΑΙ *B*, παρελκεται (εται *in ras.*) *V*, ita · ***** *TC* ‖ 7 laceretur *T* ‖ 8 ut] nunc *TC* | tangat *V* ‖ 9 HVC PROVISO *om. B* | ut u · t · *T* | SIET] s · *TV* ‖ 10 scena *TC* ‖ 11 honorificum *T* | 12 dic̄ *in ras.* V^2 | ut] ait *T* | in *add. ed. pr.* | subiectus *B*, sub tectis *V* ‖ 13 audire *om. B* | sum uisa *V* | modo *om. BV* | militis *ante* uisa *T*, *om. B* ‖ 14 facto *T* | concessam *TC* ‖ 15 latinos *BV* ‖ 16 ut grata m · s · q · f · o · *T*, grata mihi *B* | MIHI *om. V* ‖ 17 uobis aures *BTC* | aut *2. om. TC* | dicit] d · *B* ‖ 18 aduerte *C* | ercle a · *T*, h · a · *B* | et — aio *om. V* ‖ 19 est *add. W.* | MIHI — AGEBAT] etc · *B* | s · g · m · a · *V*, g · s · ha · *T* ‖ 20 MAXIMAS *om. TC* | intempestiuo *T* ‖ 21 facit *TC* | agitur *T* ‖ 22 ΕΔΔΙΨΙC uel CΨΔΙΔΟΔΙΨΙC *B*, ἐλληψισ uel συλληψισ *V*, ***** *C*, *om. T*

397 7 3 VEL REX ut in Hecyra (*I 1, 3*) 'uel hic Pamphilus iurabat quotiens Bacchidi, quam sancte'. 4 VEL REX MIHI SEMPER ⟨MAXIMAS⟩ AGEBAT subauditur 'gratias' ab eo quod supra (*v. 1*) dixit 'magnas uero agere gratias Thais mihi?'

399 9 PARTAM GLORIAM id est quae paritur, ut (*Verg. Aen. XII 651*) 'uectus equo spumante Saces'.

400 10 1 QVI HABET SALEM sal neutraliter condimentum est, masculine sapientia. 2 VERBIS SAEPE IN SE TRANSMOVET QVI HABET SALEM mire adulatur: hoc attribuit militi quod minime habet, uel u e r b a uel s a l e m.

401 11 1 QVOD IN TE EST quod tu habes. 2 HABES intellegis. quod enim tenemus corpore, habemus quoque; item animo quod habemus, intellegimus. 3 HABES pro intellegis. sic dicitur 'accipe' et 'da'. 4 HABES id est dicis, ut Sallustius (*Hist. II fr. 5 M.*) 'Tartessum, Hispaniae ciuitatem, quam nunc Tyrii mutato nomine Gaddirum habent'. 5 REX TE ERGO IN OCVLIS SCILICET GESTIRE uide inconditam properationem laudari se cupientis adeo, ut non sinat uerba compleri, quin praefestinet 'scilicet' et 'uere' dicere.

1 echira *codd.* ‖ 2 quoties iurabat *B* ‖ 3 mihi s · a · *T*, semper mihi g · a · *V* | subauditur *om. C* ‖ 4 uero a · g · t · m · *B*, uero agere (*om. T*) gratias ⟨ab eo quod⟩ thais mihi (*bis* mihi *C*) *TC* ‖ 6 id est] a *T* | partitur *B*, par*a*tur *V* ‖ 7 uectos *TV*, uectas *C* | equos *TCV* | spumantis acer *codd.* ‖ 8 qui salem habet *TC*, *om. B* | naturaliter (n͞al'r *C*) *TC* | condumentum *T*, comedentium *V* ‖ 9 est *om. B* | masculini *TCV*, -num *B*, *corr. Klotz* | sepe in se (in se saepe *V*) t · q · h · s · *TV*, etc · *B* | transfert *C* ‖ 10 adulator *T* | hoc] hec *T*, qui *B* ‖ 11 uel *1. om. B* ‖ 12 HABES *om. BTC* ‖ 13 enim] ẽ *C* | quoque *om. TC* | habemus] animo *T* ‖ 15 et] hec *TC* | id est] idem *TC* ‖ 16 dicis *om. T* | ut *om. B* | Lartes sum *B*, Laressum *V*, Lercesum *C*, lēctessum *T* ‖ 17 quam] iam *T* | tirii nunc *TC* | gadirum *BV*, garidum (-tum *T*) *TC*; Gaddir *Prisc.* ‖ 18 ERGO] q$\overset{o}{3}$ *TC* | o · *T* | SCILICET] s · *TV*, *om. C* | gestiri *B*, gestari *C*, g̨ . *T* ‖ 20 quin] cum *TC* | praefestinet (*add.* mei) *T*, praefecti mei *BV*, praefecti *C* ‖ 21 uere] uerum *TC*

402 [**12** 1 CREDERE OMNEM EXERCITVM magis ridebis, si consideres militem *μάταιον* esse, qui dicit 'credere omnem exercitum' et 'consilia'.] 2 CREDERE OMNEM EXERCITVM CONSILIA sub obtentu militis ea stultitia descripsit breuiter comitem regium acceptumque imperatori. nam qui nunc credit exercitum, credit et consilia. Vergilius (*Aen.* *IX 278—80*) 'nulla meis sine te quaeretur gloria rebus, seu pacem seu bella geram: tibi maxima rerum uerborumque fides'.

403 **13** 1 CONSILIA *αὔξησις*: plus est 'consilia' quam t o t u s e x e r c i t u s. 2 MIRVM melius per *εἰρωνείαν* pronuntiamus 'mirum': quid ni crederet tali uiro? 3 Sed potest etiam simpliciter pro admirantis gestu accipi. 4 VBI SATIETAS HOMINVM AVT NEGOTI rei p. princeps duas res patitur: h o m i n e s e t n e g o t i a, ⟨id est⟩ personas et res.

404 **14** HOMINVM AVT NEGOTI eos qui gerunt et ea quae geruntur.

403 **13** 5 SATIETAS HOMINVM AVT NEGOTI SIQVANDO O. C. proprie reddidit et decenter 'hominum satietas' 'negoti

1 OMNEM] o · *B* | exer · *T*, ex · *B* | magri̅ de his *C*, magis^{ri} de b*i*s (*corr. m. 2*) *V* ‖ 2 milite *C* | *μάταιον Schoell*: matuo *T*, manio *C*, motum *in ras.* V^2, **** *B* | esse *in ras.* V^2, *** *B* | qui dicit *W.*: quod *BT*, qd *C*, qui *in ras.* V^2 | credere (-ret V^2) — et consilia *CV*, *om.* *BT* ‖ 3 CREDERE — CONSILIA *om.* *V* ‖ 4 consilium *B*, con · *T* | obtentum *B*, obtemni *C* | et stultitiae *Rabbow* | ^{de}scripsit *C* ‖ 5 nam — 9 fides *om.* *B* | quid *C*, quod *T* ‖ 6 exercitum credit *om.* *T* | et] in *C*, *om.* *V* ‖ 7 rebus deum (de ũ *C*) pacem *TC* ‖ 8 gero *TC* | maxime *TC* ‖ 10 CONSILIA *om.* *C* | auxesis *TV*, axesis *B*, a^{t} uxesis *C* | consilia *post* exercitus *TC* | tocius *B* ‖ 11 per *om.* *T* | yroniam *V*, ironiam *B*, **** *C*, *om.* *T* ‖ 12 quod *B* | tali] tanto *B* ‖ 13 pro] per *C* | admirantes *B* | gestu accipi *om.* *B* | *g*estu *V*, questu *C* | VBI *om.* *B* | societas *C* ‖ 14 ho · *B* | negocii *V*, negotii ⟨ceperat⟩ *TC* | rei p . *ed. pr.*: rei *TC*, rex *B*, *om.* *V* ‖ 15 id est *add. ed. pr.* | atque res *TC* ‖ 16 negotii *TCV* | eos — NEGOTI *om.* *BC* | qui] quod *T* ‖ 17 gerunt *ed. pr.*: gereret *T*, cernunt *V* (*dett.*) ‖ et *om.* *T* | cernuntur *TV* (*dett.*), *corr. ed. pr.* ‖ 18 negotii *V* | si quando acceperat *TC*, si quando c · *V*, *om.* *B* ‖ 19 reddit *T* | negotii *TCV*

odium'; non enim par erat rei p. principem hominum odio laborare.

405 **15** 1 REQVIESCERE VBI VOLEBAT bono uerbo usus est, nam cessat desidiosus, requiescit defessus. 2 QVASI NOSTIN grate expressit stulti infantiam militis, qui ante uult intellegi quod sentit, quam ipse dicat. 3 *Et* proprie hoc morale est stolidis inerudite loquentibus. 4 QVASI NOSTIN ἀποσιώπησις.

406 **16** 1 ⟨TENES⟩ pro 'habes', hoc est quod supra (*v. 11*) intellegis. 2 QVASI VBI ILLAM EXSPVERET MISERIAM 'ubi' pro quando et in his et supra (*v. 13*). 3 EXPVERET expuere est cum fastidio aliquid reicere et expellere. nam expuere est ἔξω pus mittere, id est foras. *nam pus est omnis humor corpori onerosus.*

407 **17** 1 TVM ME CONVIVAM SOLVM ABDVCEBAT SIBI hoc supererat, ⟨ut⟩ qui esset minister magnarum rerum, id est consiliarius, uoluptatibus quoque regi idem particeps esset. 2 *Et* uide quo significatu dicatur 'me' ⟨et⟩ 'conuiuam' et 'solum' et 'abducebat'; nam non uocabat.

1 non *post* par *TC* | erit *B* | rei pu· *V*, r·p· *B*, ei·p· *TC* ‖ 2 odium *C* | larare *TC* ‖ 3 quiescere *codd.* | VOLEBAT *om. B* | est *dett.*, *om. BTCV* ‖ 4 odiosus *V* ‖ 5 nosti *BT*, nos in *C* | grata *BTC*, -tā *V*, *corr. Steph.* | infantia *TC* | ante] a me *TC* ‖ 6 dicat] d' *B*, dicit *TC* (dixerit *dett.*) ‖ 7 stolidis *Schoell*, inerudite loq- *Goetz*: stolidi (-d*i* *V*) siue (-*ue* *V*) rudi (-is *TC*, -*is* *V*) eloquentibus (el- *V*) *codd.* ‖ 8 ΠΟCΙΙΟΝΗCΙC *B*, αποσιώπησισ *V*, *om. TC* | Pro] i·e· *T* ‖ 9 TENES *add. Schoell* | hoc ⟨hoc⟩ *V* ‖ 10 intelligit *TC* | QVASI — MISERIAM] ubi ex· *B* | expueret *V*, -rit *TC* | miseria *T* ‖ 11 pro] pụẹṛị quod *T* | et in — supra *om. B* ‖ et *1.*] sed *C* | EXPVERET] ^{ex}spuer̄ *C*, *om. B* ‖ 12 expuere — expellere *post* 14 onerosus *T* | eicere *C* | et *om. TC* ‖ 13 nam *om. T* | ex opus *C*, exo (*sscr.* εχο extra *m. 1*) pus *V*, ex ore pus *B*, extra opus *T* ‖ 14 pus] sputus *TC* | hominis *T* | corporis *BT* | honerosus *B* ‖ 15 TVM] cum *C*, *om. B* | solum adducebat sibi *C*, s·a·s· *TV*, solum *B* ‖ 16 superat *TC* | ut *add. Steph.* | qui] quod *B* | esset ⟨idem (id' *B*, ·i· *C*, i·e· *T*)⟩ *codd.* | id est] idem *V* ‖ 17 uoluptatum *Steph.* | quoque *om. TC* | regi idem *B*, regiis *TCV* ‖ 18 dicet̄ *T*, *om. B* | me *om. TC* | et *add. ed. pr.* ‖ 19 solum] s· *T* | et *2. om. T* | adducebat *V*, a· *T*

3 *Et* 'sibi' quasi non propter me, sed ut sibi bene esset. 4 TVM ME CONVIVAM id est: cum satietas hominum esset, cum odisset negotia (*cf. v. 13*).

408 18 REGEM ELEGANTEM NARRAS qui eligere sciat aut qui ipse sit eligendus.

409 19 1 PERPAVCORVM HOMINVM aut qui paucis utitur aut qui de paucis est aut qui paucis placet, hoc est bonis et sapientibus, qui fere pauci sunt. 2 IMMO NVLLORVM ARBITROR hoc auersus, ne miles audiat. 3 Potest tamen et aliter intellegi: maxime stolidos milites.

410 20 INVIDERE OMNES MIHI plus potest ad significandum infinitum tempus quam finitum.

411 21 EGO NON FLOCCIPENDERE quod morderent clanculum uel quod inuiderent.

407 17 5 †CONVIVAM SOLVM ABDVCEBAT† ⟨ut⟩ (*Verg. Aen. IV 421—22*) 'solam nam perfidus ille te ⟨c.⟩'. significat autem saepicule factum.

412 22 1 ILLI INVIDERE MISERE 'misere' nimis, quia nimia misera. 2 VERVM VNVS proprie, nam unus ex multis dicitur. 3 *Et* mire facta nullius ponderis repetitio ad inertiam loquentis exprimendam. nam postquam dixit 'inuidere omnes mihi', repetit 'inuidere misere'; et cum

1 sibi *V²*, ibi *BTCV¹* ‖ 2 esset *TV²*, est *BC*, ẽt *V¹* | conuiuum *T* | satiatus *TCV* ‖ 4 re · elegantem nar · *B*, regem ele · n · *T* ‖ 5 ipse ⟨sibi⟩ *V* ‖ 6 HOMINVM *om. B* ‖ 7 hēc est *T* ‖ 8 IMMO] postremo *T* | ARBITROR] ar · *T*, *om. B* | aduersus *C* ‖ 10 intellegi *om. TC* | stolidos ⟨maxime⟩ milites *B*, stolid*um* milite*m* *V* (= *dett.*) ‖ 11 OMNES MIHI *om. B* | infinitum ad significandum *B* ‖ 12 tempus *post* finitum *B* ‖ 13 EGO NON] ego ũõ *C* (*dett.*), ego *V*, *om. B* | FLOCCIPENDERE] f · *T* | quod] quas *C* ‖ 15 *schol. ad v. 20 sq. pertinet; cf. Serv. ad Verg. l. l.* | CONVIVAM *om. B* | adducebat *TV*, -bant *C* | ut *add. ed. pr.* ‖ 16 solam *om. V* | te significat] *de*sig^t *V* | sepecule *T* ‖ 18 ILLI INVIDERE *om. B* | MISERE *om. T* | misere — misera *W.*: miser enim is quia nimia (es qui aĩa *C*, his qui oĩa *T*, is *cui* *a*nimae *V*) misera (miseria *BC*, miseria^inest *V²*) *codd.* ‖ 19 ex] sex *TC*, s · ex *V* | dicit *T* ‖ 20 factam *T* | ⟨et⟩ repetitio *T* ‖ 22 omnes inuidere *V* | mihi *om. B* | miseri *T*, miser *C* | et *om. B* | cum] āī *T*

'misere' et 'impense' idem significent, mox tamen sine ullo auctu addidit 'uerum unus tamen impense'. 4 Aut plus est 'misere' quam 'impense'.

413 **23** 1 ELEPHANTIS QVEM INDICIS PRAEFECERAT et hoc stulte, cum hoc ad dignitatem sumit et sic pronuntiat, ut magna esse praefectura uideatur haec ipsa. 2 *Et* hoc a stolido milite sic profertur, tamquam magnum hominem uelit esse, qui sibi inuiderit. 3 *Et* INDICIS πρὸς ἀντιδιαστολήν Maurorum, qui et mitiores sunt.

414 **24** 1 IS VBI MOLESTVS MAGIS EST more suo 'magis' addidit, ne diceret 'molestior'. 2 QVAESO INQVAM STRATO 'Strato' nomen accommodatum militiae.

415 **25** 1 EONE ES FEROX causale est i d e o n e significans. 2 QVIA HABES IMPERIVM IN BELVAS mire extulit 'imperium', dicturus 'in beluas'. sic Vergilius (*Aen. I 140—41*) 'illa se i. i. a. Aeol. et c. u. c. r.'.

416 **26** PVLCHRE MEHERCLE DICTVM immodica laudatione euertit, etiam si quid facete dictum est. sufficeret enim 'pulchre', quod est 'sapienter'.

417 **27** 1 IVGVLARAS HOMINEM pulchre tangit militem 'iu-

1 impense *ed. pr.*: cum (*om. V*) miser *codd.* | significat (sig^t *C*, sig^l *B*) ⟨et⟩ *BTC* | siue *C* ‖ 2 actu *BC* | addidit ⟨dic (dicens *V*)⟩ *BCV* | uerum *om. T* | tamen] t*um V* ‖ 3 est] et *T* ‖ 4 elefantis *C* | QVEM — PRAEFECERAT] etc · *B* ‖ 5 stulto *T* ‖ 6 esse *V*, esset *TC*, *om. B* | hoc *C* ‖ 7 hec *C* | sic *in ras.* V^2 | magnum] ma^{a}gnimi *C* ‖ 8 inuideret *V* | Et INDICIS *om. T* | πρὸς ἀντιδιαστολήν] nõ ******* *TC* ‖ 9 maiorum *B* | mitiores *V*, minores *B*, maiores *TC* ‖ 10 IS — molestior *om. B* | IS *om. TC* | m · e · *T*, est magis *C* ‖ 11 diceret *om. C* | QVAESO — STRATO *om. B* | STRATO] s · *T* ‖ 12 Strato — FEROX *om. C* ‖ 13 EONE] ideon *T* | ES FEROX *om. B* | ideo nec *TC*, idonee *BV* | significantis *BCV* ‖ 14 QVIA] qui *C* | imperium inbelluas *C*, imp · i · b · *T*, *om. B* ‖ extiuit *C* ‖ 15 in belluas *C* | sic] sed *T* ‖ 16 illa fe · i · l · a · eọ · o · l · e · t · c · u · c · r · *C*, illa se i · l · a · c · o · *T*, ille se i · i · a · e · o · l · e · i · e · u · c · r · *V*, illa se etc · *B* ‖ 17 pulcre me h · d · *T*, pulcre etc · *B* ‖ 18 uertit *codd., corr. Westerh.* | quod *B* | facete] fcum et *TC* | sufficienter enim *B* ‖ 19 quod est] quidem *C*, qui et *V* | sapienter ⟨quod et⟩ *T*, sapienter ⟨que et⟩ *C*, sapienter ⟨qui et iugularas⟩ *V* ‖ 20 HOMINEM] h · *T*, *om. B*

gularas' dicendo, non 'occideras', quasi gladio, non uerbo usus sit. 2 MVTVS ILICO tam hoc stultum est, quam si diceret 'statim nihil'. recte autem diceret 'ex illo mutus fuit'. tale est illud (?) 'tacere festinat'.

418 **28** 1 QVID NI ESSET hoc est: ut posset ⟨esse⟩, iugularas. 2 HOMINEM PERDITVM deest 'o', ut sit: o hominem perditum. sed sic melius sonat; maioris enim stuporis est hoc modo pronuntiatum. 3 HOMINEM PERDITVM MISERVMQVE uide quantum addiderit, qui non hunc 'simplicem' sed 'perditum' et 'miserum' nec illum 'malum' sed 'sacrilegum' dixerit.

420 **30** QVO PACTO RHODIVM TETIGERIM luserim, fatigauerim. *nam tangere cum multa tum etiam hoc significat.*

421 **31** NVMQVAM SED NARRA OBSECRO callide parasitus intellegit ad hoc se interrogatum, ut audire postulet.

422 **32** 1 PLVS MILIES IAM AVDIVI ὑπερβολή aut superfertur aut aequatur aut subiacet. superfertur nunc, aequatur 'milies', subiacet ut 'tantum non milies'. 2 Conuenit stultum eundem et immemorem esse, quia et ⟨memoria⟩ intellegentia est.

iugulatus
1 dicens *ante* iugularas *B* | quasi ladio sit | non uerbo occisus *B* ‖ 2 MVTVS *om. TC* | iam *TC* | quasi diceret *TC* ‖ 4 est ⟨et⟩ *T* ‖ 5 quid inesset *C* | id est *B*, hoc *TC* | posset esse
ipse
ed. pr.: posse *B*, posse (*corr. m. 2*) *V*, ipse *TC* | iugulaueras *TCV* ‖ 6 PERDITVM] per· *B* ‖ 7 perditum ⟨miserumque uide⟩ *B* ‖ 8 est] et *BT* | pronuntiandum *TC* | perditum m·q· *T*, per·mi·que *B* ‖ 9 qui] quod *B* | hunc] hominem *T* (*edd.*) ‖ 10 simpliciter *TC* (*dett.*) | perditum] miserum *B* | illum nec *codd., corr. Schoell* ‖ 12 QVO — RHODIVM *om. B* | luxerim *T* | fatigaruim *T*; castig — *vel* agit- *Bentley* ‖ 13 nam] iam *T* | etiam] et *TC* ‖ 14 Nusquam *TC* | narra ob· *T*, n·o· *B* ‖ 15 se interrogatum ad hoc *B* | adire *C* ‖ 16 MILIES *om. C* | IAM AVDIVI] iam a· *T*, *om. BC* | ΫBhPBOΔh *B*, *υπερβολή V*, ***** *C*, *om. T* | superfutura (supraf- *TC*) ut aequatur (-etur *CV*) *codd., corr. Rabbow* ‖ 17 superfertur — 18 subiacet *om. C* | superfertur nunc *Rabbow*: superfuturum *BV*, futurum *T* ‖ 18 ut] et *T* | miles *TC* ‖ 19 eundem] est unde *B* | et] ut *TC* | memorem *C*,
cui
inemorem *T* | quia et] quia *TC*, quia (*corr. m. 2*) *V* | memoria *add. Rabbow* (*cf. ad Andr. IV 3, 8*)

424 **34** 1 FORTE HABVI SCORTVM uide quemadmodum miles, dum uult ad dictum suum peruenire, fateatur interim quam contemptus sit atque derisus. 2 Abdomen in corpore feminarum patiens iniuriae coitus scortum dicitur, ideo quia scorta sunt dura coria. a parte ergo sui meretrices scorta dicuntur. 3 Vel *ἀπὸ τοῦ σκαίρειν*, quod Graece palpitare intellegitur, quod illae faciunt saltando assidue uel potius crissando, ut Lucretius ait (*IV 1265—72*) ob eam causam, ut concinniorem uenerem exhibeant uiris aut sibi abigant conceptum, quod in uuluam feminae in ipso coitu non se mouentis incidit.

426 **36** 1 LEPVS TVTE ES ET PVLPAMENTVM QVAERIS 'lepus' pro infamia ob multa ponitur: uel quod magis a posteriore parte, hoc est armis, pulpamentum de se praebeat, cum in conuiuio carpatur appositus, ut Horatius ait (*Serm. II 4, 44*) 'fecundi leporis sapiens sectabitur armos'; uel quod uenantur illum et persectantur canes, quos pro amatoribus *ἀλληγορικῶς* intellegimus, ut ipse Terentius ait (*Phorm. prol. 7*) 'ceruam uidere fugere, sectari canes'; uel quod illum sic †fugiant omnes constituat, ut hunc

1 HABVI] hūâni *C*, *om. B* | s· *T* ‖ 2 uult *Westerh.*: multa *codd.* | ad *om. T* ‖ 3 atque] quam *C* | ab do *** *C*, ab *T* ‖ 5 ideo — parte] et dicitur scortum quia tunc aperiuntur dura coria dicta scorta *dett.* | quia] quod *C*, qq2 *T* | duria *T* | cụ[o]ria *V* | meretrices sui *TC* ‖ 6 Vel — quod] uel ΔΠΟ ΤΟΥ CRIPЄ in quo *B*, uel *απο τον σκαιρα* in quo *V*, uel ***** in qua *TC* ‖ 7 greci palpitare illi quod faciunt intellegitur saltando *B* ‖ 8 potius *om. TC* | crisando *TCV* ‖ 9 ut] aut *BC* | contamiorem *T* | exhibeat *B* ‖ 10 abigant ⟨id est remoueant⟩ *T* | qui *C* | uulua *TCV* ‖ 11 incidunt *T* ‖ 12 LEPVS — QVAERIS *om. B* | LEPVS] lupus *C* | ET *om. T* | p·q· *T* ‖ 13 infami[a] ọḅ multa (*corr. m. 2*) *V* ‖ 14 parte *om. B* | hoc[est] (*sscr. m. 2*) *V*, id est *B* ‖ 15 ut] unde *B* | ait] At *C*, ad *T*, *om. B* ‖ 16 fecundae *Hor.* | sapiens *post* armos *TC* ‖ 17 ịnuenantur *V*, muemantur *T*, inueniant *C* | prosectantur *B* | quos *V*, quod *T* | amoribus *TC* ‖ 18 allegoricos *CV*, -ceos *B*, alegoricas allegoricos ⟨id est ut canes septantur leporem postquam inuenerunt sic homines septantur te ob amorem ob amorem uenereum⟩ *T* | intellegitur *B*, *om. T* ‖ 19 siruam *T* ‖ 20 omnes — ut] homines I· septantur te ob amorem uenereum

libido effeminata; uel quod a physicis dicatur incerti sexus esse, hoc est modo mas modo femina. 2 LEPVS TVTE ES ET PVLPAMENTVM QVAERIS quod in te habes, hoc quaeris in altero. et est *τρόπος ἀλληγορία*. 3 HAHAHE hic parasitus et interiectionem risus addidit, quo magis nunc primum hoc audisse credatur.

427 **37** 1 QVID EST haec interrogatio gestum uultumque continet alacris cuiusdam et certi, quod laudandus sit. 2 FACETE f a c e t u s est, qui f a c i t uerbis quod uult; LEPIDE l e p i d u s, qui politus est ut *λεπίς*, id est lamina; LAVTE l a u t u s, qui mundus et splendidus.

428 **38** 1 TVVMNE OBSECRO HOC DICTVM ERAT et dicta et prouerbia et adagiones, *quae ad rem agant,* facetis hominibus ascribuntur. 2 *Et* hoc laudis genus est ad potiores referre, quod alter probatur dixisse. 3 VETVS CREDIDI quia omnia uetera magna sunt.

429 **39** 1 SAEPE ET FERTVR IN PRIMIS non ex ipso; nam erit contrarium superiori (*v. 31*). 2 MEVM EST non sensu modo, sed uerbis quoque ipsis agreste est, quod nunc dicit 'meum est'.

ut ipse terentius ait ciruam ui (ob — ui *del.*) *T* ‖ 1 effeminata libido *B* | phisicis *TC* | dicitur *C* ‖ 2 esse *ante* incerti *V*, *om. T* | hoc esse *T*, id est *B* | modo] non *V* | masculum *T* | modo ⟨sed⟩ *V* | feminam *T*, fe· *C* ‖ 3 TVTE] i· *B* | ES] e· *T* | ET *om. TC* | p·q· *BTV* ‖ 4 tropos *B*, tropus *TCV* | ΔΔΔΗΤΟΡΙΔ *B*, *ἀλληγορία V*, *om. TC* | ha abhe *C* ‖ 5 parasitus hic *TC* | et *om. TC* ‖ 7 quid est ⟨quidam⟩ *T*, quidem *C* | hanc interrogationem *C*, hanc interiectionem *T* | uultum qui *C* ‖ 9 FACETE] fa· *B* | quod uult *om. C* ‖ 10 LEPIDE *om. B* | lepidus ⟨est⟩ *B* | est ut] ut *TC* | lepis *codd.* | lammina *B*, anima *C*, lamina ⟨lāmina est quidam massa seu p̄nū auri seu argenti ppolita ac plana⟩ *T* ‖ 11 LAVTE *om. B* | et *om. T* ‖ 12 tune ob hoc dictum erat *B*, tuumno·h·d· *T* | ERAT] er· *C* | et *2. om. T* ‖ 13 et *om. T* | agiones *TC* | quae ad *Rabbow*: quod *codd. An* quod ⟨ad⟩? ‖ 14 adscribuntur *CV* | est] et *B*, ꝝ *T*, qꝫ *C*, ᵉ̊t (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 15 quod *om. T* | alter *ex* al'r *corr. V* | probat *T* ‖ 16 CREDIDI] c· *T* | sunt magna *TC* ‖ 17 SAEPE *om. B* | effertur *V* (et fertur *dett.*), e·f· *T*, effertur *B*, efferitur *C* | imprimis *C*, ĩ p· *T* | non ex ipso] *sc.* audierat; *ad* SAEPE *pert.* ‖ 18 erit] esset *T* | est meum *T*, meum *C* | sensum *C* ‖ 19 nunc] non *TC*

430 **40** 1 DOLET DICTVM INPRVDENTI ADVLESCENTI ET LIBERO deest 'mihi' ut sit: dolet mihi. — 2 *Et 'dictum' participium est, id est quod dixisti.* — addidit enim parasitus, quo grauius sit dictum, commiserationem eius, in quem dictum est, utpote inprudentem adulescentem et liberum; scit enim homines stultos malos uideri uelle.

3 *Et* uide parasitum in isdem uersari, cum ait supra (*v. 27*) 'iugularas', hic 'dolet dictum'. 4 INPRVDENTI cuius rei inprudenti? scilicet qui minime crederet tali se percuti posse conuitio aut cum tali uiro sibi rem futuram.

5 *Et* sic laudat militem, ut iam miseratione dignus sit adulescens, tam festiue †VI ut iam misereri inimicorum uacet.

431 **41** 1 AT TE DI PERDANT noue Parmeno non cum ipso, sed de ipso loquitur non audiente. 2 *Εἰρωνικῶς* Parmeno hic male facit: 'at te di perdant' inquit.

432 **42** RISV OMNES QVI ADERANT EMORIRI disciplina est comicis ut stultas sententias ita etiam uitiosa uerba ascribere ridiculis imperitisque personis, ut Plautus (*Mil. glor. I 1, 74*) 'ibus denumerem stipendium' inquit ex persona militis. itaque hic 'emoriri' dixit, at uero Atticus adulescens

1 dolet ⟨dolet⟩ *B* | inprudentia ad · et li · *B*, inpru · a · et l · *T* ‖ 2 ut sit *bis T*, s · (= *scilicet*) *B* | mihi *2.*] mc9 *T* ‖ 3 id est] idē *V*, id *T* ‖ 4 quo] quod *CV*, quid *B* | cum miseratione *TCV* ‖ 5 ut pote ⟨in⟩ *V* ‖ 6 et] in *BCV* | scit *ed. pr.*: sic *codd.* | uellem *C* ‖ 7 uide *V* | iisdem *V*, eisdem *C* | supra ⟨tu tamen⟩ *TC*, ⟨tu tamen⟩ supra *BV* ‖ 9 cuius res imprudent/// *B*, *om. C* | scilicet *om. B* | qui] quod *B* | tale se *T* ‖ 11 miserationem *B* ‖ 12 tam festiue · VI · ut iam misereri *B*, tam festiue · VI erunt ut iam miseri *TC*, *eum nec non infestat ut* (et *dett.*) etiam misereri *V* (*dett.*) ‖ 14 dii *TCV* | per · *B*, p · *T* · | non] ut *TC* ‖ 15 sed de] sedulo *C*, sedido *T* | IPωNIRωC *B*, ιρωνικωσ *V*, ***** *TC* ‖ 16 fecit *C*, fec · *B* | at — inquit *om. B* | perdant] p · *T* ‖ 17 risū omne qui a · *T*, omnes *B* | emori (-riri *m. 2*) *V*, emori ⟨etc ·⟩ *B*, e · *T* ‖ 18 adscribere *CV* ‖ 19 ridiculꝰ *T* | imperitis q *C* | ut *om. B* | platusibus denumerem (denūem *T*) *TC*, plautus denumerem *BV* | in quid *B* ‖ 21 emori *B*, emori^{ri} (*sscr. m. 2*) *V*

in Heaut. (*V 2, 18*) 'emori cupio'. uide igitur poetam pro loco ac tempore scire quid dicat.

433 **43** 1 METVEBANT OMNES IAM ME ne cui dicerem (*v. 36*) 'lepus tute es et pulpamentum quaeris?' aut (*v. 25*) 'eone es ferox, quia habes imperium in beluas?' 2 NON INIVRIA hoc sic pronuntia, quemadmodum illud supra (*v. 28*) 'quid ni esset?'

434 **44** PVRGON EGO ME DE ISTA THAIDI *οἰκονομία* ad litem futuram inter militem et Thaidem.

435 **45** QVOD EAM ME AMARE SVSPICATVR quia apparet illam militi quoque *κατὰ τὸ σιωπώμενον* ostendisse, quod dixit Phaedriae.

436 **46** IMMO AVGE MAGIS SVSPICIONEM haec erit causa reiciendi militis.

437 **47** 1 SCIN SIQVANDO monentis est dicere 'scin' uel 'scito'. 2 SIQVANDO ILLA MENTIONEM 'siquando' et prima syllaba acui potest et media, tamen uariet sententiam.

439 **49** 1 ID VT NE FIAT modo 'ne' non significat. 2 HAEC RES SOLA EST REMEDIO si te suspicetur amare Pamphilam.

440 **50** 1 VBI NOMINABIT PHAEDRIAM et locum et tempus significat 'ubi'. 2 TV PAMPHILAM CONTINVO hic magna

1 in — emori] in h̄ at emori *B*, in hec ad te mori *TC*, in hec ad te mori *V* | poeta *TC* ‖ 2 ac] et *B* | quod *B* | dicant *BTC* ‖ 3 iam omnes *B* | ME *om. TC* | cui ne *TC* | tute lepus es *TC* ‖ 4 et — quaeris *om. T* | aut eone] adeone *TC* ‖ 5 f· *T* | q habes imperium imbelluas *C*, q · h · ĩp · ĩ b · *T*, quod h · i · b · *B* ‖ 6 sic] scio *TC* | illum *TC* | quodni *B* ‖ 8 purgen (o above) *V* | e. (ego *T*) m · de i · t · *BT* | thaide *C* | *οἰκονομία V*, oeconomia *B*, *om. TC* ‖ 9 et] ac *TV* ‖ 10 QVOD EAM ME *om. B* | m · a · s · *T* | suspicatur *V* ‖ 11 RΔTΔ TO CIΩΠOMЄ · n̄ *B*, *κατὰ τὸ σεσιωπόμενον V*, ******* *TC* ‖ 13 magis s · *T*, *om. B* | reicienda *T* ‖ 15 SIQVANDO *om. B* | mouentis *C* ‖ 16 SIQVANDO — MENTIONEM *om. B* | SI] s3 *T* | illa *V* | MENTIONEM *om. T* | et *om. V* ‖ 17 tamen] cum *in ras.* V^2 ‖ 18 ID *om. B* ‖ 19 HAEC — 22 significat *om. V* | hec res s · e · r · *T* ‖ 21 ubi noĩt phedriam *C*, ubi noĩat f · *T*, ubi no · p · *B* ‖ 22 ubi *Steph.*: ibi *codd.* | phamphilam continuo *C*, p · con · *T*, continuo p · *B*

οἰκονομία est, qua Terentius praeparat, quemadmodum iurgium inter Thaidem militemque et Gnathonem per duas partes serpat fabulae. 3 *Et* bene 'continuo', ut intellegat meretrix non tam Pamphilam amari quam sibi uicem dari.

441 52 1 PAMPHILAM CANTATVM PROVOCEMVS eleganter, quia ille foris est, haec intus, illum 'intromittamus', hanc 'prouocemus': haec est in uerbis poetae germana proprietas.

444 54 TV HVIVS CONTRA hoc 'contra' uicem significat.

445 55 1 QVOD EAM MORDEAT 'quod' par. 2 An absolute 'quod' quae res?

446 56 1 SIQVIDEM ME AMARET TVM ISTVC PRODESSET GNATHO hic uersiculus personam militis et Gnathonis continens pro oeconomia inducitur, qua uerisimile fit facile militem ferre posse anteponi sibi Phaedriam, qui se semper intellexerit non amari. nam si hoc tollas, aut excludendus est Phaedria aut ex dolore militis in hac fabula fit exitus tragicus. 2 *Et* hoc miles ut sapiens locutus est. ergo meminisse conuenit ridiculas personas non omnino stultas et excordes induci a poetis comicis, nam nulla delectatio est, ubi omnino qui deluditur nihil sapit. 3 Stultitia autem est in his quattuor modis: aut non uenire in mentem quod oportet aut si uenerit non tenere aut bonum consilium non admittere aut malum admittere. uide ergo,

1 OIRΩNOMIA *B*, οἰκονομία *V*, ***** *TC* | quia *TC* ‖ 2 inter taidem (tha *B*) et militem et *BT* | duas *Steph.*: suas *codd.* ‖ 3 fabula *TCV* ‖ 4 tam] tm̃ *C*, tamtum *T* ‖ 5 pam· can· prouo· *B* ‖ 6 feris *C* | illum intus *B* | hanc] illam *BT*, illa *C* ‖ 7 hoc est *codd., corr. ed. pr.* ‖ 8 CONTRA] constratam *B* | hoc ⟨et⟩ *BTC*, hoc ⟨est⟩ *V*; hic *ed. pr.* | significet *BCV* ‖ 9 par *ed. pr.*: paro (paroṇ *C*) *codd.* ‖ 10 quaeris *TC*, quaer$\overset{i}{\text{e}}$s (*corr. m. 2*) *V* ‖ 11 a · t · i · p · g · *T*, amaret *B* ‖ 12 his *T* | uersiculis *BT* | continentibus *BTC*, continenṭịbus *V* (-nens *dett.*) ‖ 13 economia *B*, conomia *TC* | qua *W.*: quia *codd.* | uerisimilis *C* | fit *W.*: sit *BV*, ē sit *C*, ē sic *T* ‖ 14 ĩnponi *T* ‖ 15 tolles *TC* | excudendus *T* ‖ 17 turgigus *T* ‖ 18 non *add.* V^2 (= *dett.*), *om.* *BTC*V^1 | stultos et exordes *T* ‖ 20 qui] quid *T*, quidem *C* ‖ 21 est autem *TC*, autem *V* ‖ 22 ⟨non⟩ oportet *BT*, ⟨ṇọṇ⟩ oportet *V*, ⟨non⟩ habet *C* | ueniret *C* | tenere *ex* — ret *corr.* *C* ‖ 23 non amittere *BT* | aut malum admittere *om.* *BC*

ut hoc, quod commode miles uiderat, non tenuerit totumque amiserit. hoc autem idcirco interposuit poeta, ut ostenderet, quid ueneni haberet assentatio, per quam non modo errantes decipiuntur ac praecipites eunt, uerum etiam sapientes interdum sanique euertuntur.

447 **57** QVANDO ILLVD QVOD TV DAS EXSPECTAT hac sententia tollitur militi quod recte senserat, nec persuadetur tamen quod ametur ab amica.

448 **58** IAMDVDVM TE AMAT 'iamdudum' uel n i m i u m e t u a l d e uel i a m p r i d e m.

449 **59** 1 QVOD DOLEAT hoc ad illud refertur, quod supra (*v. 55*) dixit 'par pari referto, quod eam mordeat'.
2 METVIT NE QVANDO IRATVS TVTE ALIO CONFERAS et hic locum pro persona posuit, ne diceret 'ad aliam'.

451 **61** AT MIHI ISTVC NON IN MENTEM VENERAT sic pronuntiandum est, quasi militi monstri simile uideatur sapiens dictum alii prius uenisse in mentem quam sibi.

452 **62** 1 RIDICVLVM uel 'dictum' uel 'hominem' significamus. 2 CETERVM HOC TV MELIVS QVANTO INVENISSES THRASO scilicet si cogitasses.

2.

454 **1** 1 AVDIRE VOCEM VISA SVM MODO MILITIS hic inducitur multiplex concursus dissimilium personarum et tamen

1 ut] at *B* | ten^{e}urat *C* | totum quae *B*, totum quem (quem *ex* qd̄ *corr.*) *C*, totum q̃ *T*, totum q3ụẹṃ *V* ‖ 2 admiserit *C*, aḍm- *V* | imposuit *TC* ‖ 3 ostenderet *post* haberet *B* | quod *B* ‖ 5 saniq3 *T* ‖ 6 quod tu das expecta^{t}ṣ *C*, quod t · d · ex · *B* | haec *B*, hec *C*, he *T* | persuaderet *T* ‖ 8 tamen] tm̄ (= *tantum*) *B* ‖ 9 IAM DVDVM TE AMAT *om. B* | iam dudum *om. V* | ualde et nimium *B* ‖ 11 dolebat *V* | ad illud] aliud *TC* ‖ 12 eam] illam *B* | mordeat] m · *T* ‖ 13 t · t · a · con · *T* ‖ 14 alias *T* ‖ 15 n · in m · u · *T*, *om. B* | uenit *C*, *om. V* ‖ 17 dictum ⟨uel hominem⟩ *TC* | aliis *T* | quam *om. TC* ‖ 18 significamus] subaudiamus? significat nunc? ‖ 19 MELIVS] m · *B* | quantum *B*, quam tñ *TC* | inuenisse *C*, i · *V* | traso *BT*, t · *V* ‖ 21 "uisa sum "modo militis *V*, uisa s · m · m · *T*, *om. B* | hinc *V*

uirtute et consilio poetae discretarum, ut confusio nulla sit facta sermonis. simul etiam pro se cuique accommodata mire repraesentatur oratio. 2 AVDIRE VOCEM VISA SVM MODO MILITIS omnes sensus uisa dicuntur ab eo quod est certissimum oculorum. ergo 'uisa sum' sensi, ut (*Verg. Aen. VI 257—58*) 'uisaeque canes ululare per umbram aduentante dea'.

455 2 SALVE MI THRASO quia secum, 'militis', quia apud illum, 'Thraso': est nomen honestum, sicut orator philosophus, est quoddam nomen offensum, ut miles lanarius.

456 3 1 MEVM SAVIVM tria sunt: osculum, basium, sauium. oscula officiorum sunt, basia pudicorum affectuum, sauia libidinum uel amorum. 2 MEVM SAVIVM cum oscularetur, dixit. 3 QVID AGITVR et hoc blandimenti genus post osculum, sed duri et agrestis est. 4 ECQVID NOS AMAS 'ecquid' aliquantumne significat, et ideo illa 'plurimum' recitat. Cicero in Catilinam (*I 8, 20*) 'quid est? ecquid attendis? ecquid animaduertis horum silentium?'

457 4 1 DE FIDICINA ISTAC 'de' propter, ut sit: propter fidicinam. 2 *Et* uide non 'puellam' sed 'fidicinam' quasi ab amatore dictam et eo amatore, qui quasi memor sit

2 simul] S · *T* | cuiquam *T* ‖ 3 "uisa sum "modo militis *V*, uisa · s · m · mi · *C*, ⟨uocem⟩ uisa sum militis *B* | uis · etcet · *T* ‖ 4 dicuntur] *hic desinit B* ‖ 5 ergo *u*isa *V* | sensi ut] sensus *C* ‖ 6 ullulare *V* ‖ 7 aduentant*e dea V*, aduentante *C* ‖ 8 t · *T* | quia secum] quasi cum nomine *in ras. V*² (= *dett.*) | quia *V* ‖ 9 Thraso: est] tras*o V* | est ⟨enim⟩ *?* | sicut] sit ut *V* ‖ 10 est quoddam *T*, sit quoddam *C*, est ⟨quaedam actio cuius nomen honestum sit ut orator philosophus est⟩ quaedam ⟨cuius⟩ *V* (*sim. dett.*) | offensum ⟨est⟩ *V* (*dett.*) ‖ 11 suauium *codd.* | tria — SAVIVM *om. C* | sunt *T*, *om. V*; osculandi genera *add. dett.* ‖ 13 basium ⟨et⟩ *T* (= *dett.*) | suauium *T*, (*in mg.* sibi sinonima *m. 2* = *dett.*) *V* ‖ 12 affectu9 *T* ‖ 13 suauia *TV* | suauium *V* ‖ 15 agresti *TC* | ECQVID] et (eo *C*) quod *TC*, $\stackrel{et}{\text{quid}}$ *V* ‖ 16 et quid *V*, et quod *TC* | illam *TC* ‖ 17 Catalina *C*, catalinario *T* | Quidem *C*; quid est, Catilina? *Cic.* ‖ 18 et quid *V*, et qui *TC utroque loco* ‖ 20 fedicina (*sic semper*) *T* | isthac *T* ‖ 22 quasi (quas *TC*) qui *codd., corr. ed. pr.* | sit memor *V*

artis, qua delectatur, et quia puella sit aemula meretricis. nam meretricum est fidicinam esse. 3 QVAM VENVSTE QVOD DEDIT PRINCIPIVM bene reprehendit Parmeno, nam in beneficiis decet obliuisci qui dedit et meminisse qui accepit. et est grauis *εἰρωνεία* 'quam uenuste'.

458 5 1 PLVRIMVM MERITO TVO facete meretrix amorem suum non ad auaritiam rettulit, sed ad officium, et 'cum de fidicina' inquit 'te amem, tum praecipue merito tuo'.

2 Alii sic respondere intellegunt, ut ipsa de fidicina gratias agat. nam cum ille dixerit (*v. 3*) 'ecquid nos amas?', illa respondit 'plurimum'; quod autem (*v. 4*) 'de fidicina' dixit ille, haec subiecit 'merito tuo', id est quoniam mereris dando eam. 3 Sed melius est, ut praeter munus dixerit meritum; quamquam multi meritum munus intellegunt ipsum, ut est (*Verg. Aen. VI 664*) 'quique sui memores aliquos fecere merendo', id est gratos sibi reddidere munerando.

459 6 1 EAMVS ERGO AD CENAM decuit parasitum de cena etiam importune admonere cum quadam *ἐμφάσει* uelut magnae rei. 2 EM ALTERVM bene 'alterum', quia duo sunt. 3 EM ALTERVM si hic, quomodo ⟨supra (*v. 4*)⟩, reprehenditur miles, 'alterum' dictum, si parasitus, 'alterum' hominem. uult enim Parmeno et parasito esse uersutior; et debent esse, qui peioris condicionis sunt.

1 aemula sit *TC* ‖ 2 fidicinam *TC*, -na^{s}m (*corr. m. 2 = dett.*) *V* ‖ 3 principium ⟨ad⟩ *T* | parmeno (militem *sscr. m. 2 = dett.*) *V* | nam] iram *C* ‖ 4 debet *dett.* | ledit *C* ‖ 5 ιρωνια *V*, *** *C*, *om. T* ‖ 6 m · t · *T* ‖ 7 et — te *ed. pr.*: et cum fidicinam (fed- *T*) qđ te *TC*, *ut sit* cum *te propter* fidicinā (‾ *m. 2?*) inquit ṭẹ *V* (*dett.*) ‖ 8 tunc *C*, tu *T* | tuo *om. V* ‖ 9 intelliguntur *C* | ut] et *TC* ‖ 10 etquid *codd.* | nos *om. TC* ‖ 11 quod] q *TC* ‖ 12 dixit ille *in mg. V*² (*= dett.*), ille *C*, illa *T* | subiecit *dett.*: subiicit *V*, subiciet *C*, -at *T* ‖ 13 eam] ēē *T* | ut *om. T* ‖ 14 minus (*1.*) *C* ‖ 15 ipsum *TC* (*dett.*), *om. V* | quisque *codd.* ‖ 16 id est *om. V* ‖ 17 reddere *TC* ‖ 18 ad c · *T* | de] in *TC* ‖ 19 monere *TC* | ἐμφασει *V*, **** *C*, istoria *T* ‖ 20 maxime rey *T* | Hem *codd.* | bene *om. T* ‖ 21 Hem *codd.* | hic *Steph.*: hoc *codd.* | comodo *T* (*= dett.*) | supra *add. Schoell* ‖ 22 reprehendetur *TC* (-datur *dett.*) | parasitū *T* ‖ 23 alter *V* ‖ 24 debēt *V*, debet *TC*

460 **7** 1 EX HOMINE HVNC NATVM DICAS recte reprehendit Parmeno duos, quorum munus alter exprobrarat, alter cenam ita pro beneficio ostendit, tamquam ad eam currendum sit. *nam hoc significat 'quid stas?', quasi dicat 'quid restas?', quasi sit causa properandi.* 2 ⟨VBI VIS⟩ NON MOROR ⟨ad⟩ 'eamus ad cenam' 'ubi uis', ad 'quid stas' 'non moror'.

461 **8** QVASI NVNC EXEAM ⟨mire 'nunc exeam'⟩, quippe qui dudum iam procul steterit.

459 **6** 4 EM ALTERVM 'alterum' non principium, sed absolute, ut si dixisset 'alterum dictum' uel 'alterum stultum'.

462 **9** 1 ITVRAN THAIS QVOPIAM ES ut experiatur Thaidis animum, fingit nescire quo eat. 2 HEM PARMENO uide deprehensam meretricem uelle blandimentis satisfacere Parmenoni.

463 **10** 1 BENE POL FECISTI quid bene fecit Parmeno? an quasi perturbata haec loquitur et iam de nihilo blandiens, utpote meretrix et faceta? an quod laeserit conuitio? 2 HODIE dulciter additum 'hodie' cum exceptione, quo significat non perpetuo obsecuturam militi, et ut

1 n · d · *T* ‖ 2 munus *Schoell*: unus *codd.*; *cf. IV 4, 2* | alter] de beneficio thaidem *dett.* | exprobarat *T*, reprobrat *C*; exprobrat *dett.* ‖ 3 ⟨ad⟩ cenam *TC* | ita *sscr. C*¹ | eum *T* ‖ 4 nam hoc significat quid (quod *C*) 'stas (restas *dett.*) quasi dicat (d · *T*) quid stas *TC* (*dett.*), quasi dicat quid stas *V* ‖ 5 sit causa] causam esse *T* ‖ 6 moror ⟨non moror⟩ *T*, maior *C* | ad *add. dett.* | ubi uis *om. C*; rettulit *add. dett.* | quid istas num moror (maior *C*) *TC* ‖ 8 EXEAM] e· *T* | mire — exeam *add. dett.* | quippe qui dudum iam *V*, quippe dudum qui *TC*; quasi iam prope accessurus qui dudum *dett.* ‖ 9 steterit ⟨ibi uidelicet⟩ *dett.* ‖ 10 Hem *codd.* | alterum *om. TC*; ⟨ubi⟩ alterum *dett.* | principium *TC*, (*in mg.* uel respectiue *m. 2*) *V*; respectiue *dett.* | ut] posuit ac *dett.* ‖ 11 dississem *T* | alterum *1. dett.*: aliud (*sscr.* terum *m. 2*) *V*, aliud *TC* | dicam *T* ‖ 12 ituram *TC*, itura *V* | t · q · e · *T* | Thaidis *om. TC* ‖ 13 noscere *C* ‖ 16 FECISTI] f · *T* ‖ 17 turbata *T* | etiam *T*, et *C*, etiam (*sscr.* an *m. 2*) *V*; an *dett.* ‖ 18 ⟨et⟩ meretrix *dett.* | an *dett.*: et *TC*, et (*sscr.* an *m. 2*) *V* | conuitia *TC* ‖ 19 ⟨quasi⟩ cum *dett.* ‖ 20 ⟨se⟩ significat *dett.* | obsecuturum *C*

quae promiserit biduum tantum abfuturum Phaedriam.
3 QVID HVNC NON VIDES si dixerit 'militem', laedit praesentem, si 'amicum', laedit Parmenonem. mire igitur pronomen inuenit.

464 **11** 1 VIDEO ET ME TAEDET opportune Parmeno fatetur odium militis, ut retundat ab eo amorem Thaidis.
2 VBIVIS DONA ADSVNT nihil potuit exitiosius militi contingere, quam ut continuo riualis mitteret munus et posterius et coram ipso. • 3 DONA ADSVNT TIBI A PHAEDRIA cum illa sub pronomine celauerit nomen militis, exacte Parmeno pronuntiauit 'a Phaedria'.

465 **12** 1 QVID STAMVS 'quid stamus' ad moram refertur.
2 CVR NON IMVS HINC ubi seruus riualis est Parmeno.
3 QVID STAMVS his uerbis miles insulsus dolere se indicat.

466 **13** 1 PACE QVOD FIAT TVA 'pace' aut gratia aut uoluntate. et deest 'cum'. 2 *Et* sic locutus est, quasi bellum omnibus his uerbis indixerit. 3 PACE QVOD FIAT TVA DARE HVIC QVAE VOLVMVS CONVENIRE ET COLLOQVI proprie, quia pax, datio, deditio, conuentio, colloquium militiae uerba sunt. 4 *Et* inuidiose, quasi per eum nec accipere liceat dona Thaidem.

1 tantum (biduum *in mg. m. 2 add.*) *V* | affuturum *T*, a$\overset{b}{f}$futurum *V* ‖ 2 n · u · *T* | si dicat *Westerh.* | ⟨ad⟩ militem *C* | 3 ⟨ad⟩ amicum *TC*; dicat am- *Westerh.* | mirum *T* ‖ 5 ⟨tam⟩ tedet (cedet *T*) ⟨et⟩ *TC*, t · *V* ‖ 6 ut retundat *V*, uerecundans *TC* ‖ 7 adsunt *V*, sunt *C*, s · *T* | nihil] $\overset{i}{m}$ · st' *C*, m · *T* | exitiosus *C*, exitonsus *T* ‖ 9 t · a f · *T* ‖ 10 cum illa *in ras.*, sub — phedria *in mg.* V^2 | exacte *Schoell*: ex arte *codd.*; aperte *Hartm.* ‖ 11 pronunc *T* | ephedr$\overset{i}{a}$ *C*, affedria *T* ‖ 12 QVID STAMVS *om. V* | quid stamus *in mg.* V^2, *om. T* ‖ 13 i · h · *T* | ubi *om. T* | est *Steph.*: et *CV*, (*post* Parmeno) *T* ‖ 16 PACE — TVA] pacem quo fiat ut a *TC* | ⟨a⟩grā *C* ‖ 17 uoluntate *dett.*: uoluptate *TCV* | deest] detur *TC* | sic locutus est *in mg.* V^2 (*dett.*), *om. TC* ‖ 18 quod (d *add. m. 2*) *V* | f · t · d · h · q · u · con · et c · *T* ‖ 19 *uo*lumus *V* ‖ 20 quia *om. TC* | par *TC* ‖ 21 milite *C* | qua*si V*, quam *TC* ‖ 22 nec] non *T* | liceat *om. C* | donꝯ *T*

467 **14** 1 *Et* sic pronuntiandum, ut subaudiatur 'uel', ut sit: uel dare uel conuenire et colloqui. 2 ⟨CONVENIRE ET COLLOQVI⟩ ut in hostico solet. Sallustius (*Hist. fr. inc. 24 M.*) 'quae pacta in conuentione non praestitissent' et alibi (*Hist. I fr. 91 M.*) 'cuius aduersa uoluntate colloquio militibus permisso corruptio facta paucorum et exercitus Syllae datus est'. 3 CONVENIRE ET COLLOQVI sic pronuntiandum, ut quasi dicat: liceat per te, miles, quod etiam inter hostes et in bello licet. 4 DARE HVIC QVAE VOLVMVS haec singula cum inuidia pronuntianda sunt.

468 **15** 1 PERPVLCHRA CREDO εἰρωνεία de fiducia pulchrae uirginis. 2 NOSTRIS SIMILIA et his similia et horum similia dicimus.

469 **16** 1 RES INDICABIT scit eunuchi nomen posse contemni, et ideo uideri uult potius quam sperari munera sua, id est Chaeream. 2 ISTOS FORAS EXIRE QVOS IVSSI OCIVS cum fiducia et alto uultu pronuntiatur. et festinat, ne occipiat miles prius abire quam uideat. 3 *Et* est ordo: ocius exire.

470 **17** 1 PROCEDE TV HVC bene 'procede' dixit, non 'accede' aut 'ueni', ut appareat dignitas etiam in incessu. 2 *Et* callide ab inferiore incipit munere, hoc est a puella, ad Chaeream uenturus, simul ut a uero mancipio incipiens ad falsum sine suspicione transiret.

1 sic *sscr.* *C*¹ | ut ⟨consules⟩ sit *C* ‖ 2 et colloquimur *C*, *om.* *T* | CONVENIRE ET COLLOQVI *add.* *W.* ‖ 3 hostico solet *V*, hosti cōsulet *C*, hosti ↄsolet *T* ‖ 4 in *om.* *V* ‖ 5 uoluntate *dett.*: uoluptate *TCV* ‖ 6 promisso *TC* | correptio *TC* ‖ 7 sille *TC* ‖ 8 ut *sscr.* *C*¹ | parte *T* ‖ 10 cum iudicio *TC* | sunt *om.* *TV* ‖ 11 *ιρονια* (ω *sscr.*) *V*, ῑprona *C*, ıpcona *T* ‖ 12 hic *TC* ‖ 13 dic*imus* *V*, dicuntur *C* ‖ 14 nomen ⟨cm̄⟩ *T*, nō *C* ‖ 15 uult] ut *T* | sperari *T*, (*in mg.* al' spernere *m. 1*) *C*, sper*ni* *V* (= *dett.*) ‖ 16 Chaeream] chereæ an *TC* | ISTOS *om.* *V* | exi*t*e *V*, e· *T* | q·i· *T* ‖ 17 OCIVS] o *T*, *om.* *C* | pronuntiat *ed. pr.* ‖ 18 occupet (*in mg.* accipiat *m. 1*) *C*, occi*pi*at *V* ‖ 19 exite (t *m. 2*) *V* ‖ 20 Procedere *et* procedere *TC* | dixit *om.* *T* | non] nc̄ *C* ‖ 21 aut ueni *om.* *V* | etiam *om.* *TC* | in *sscr.* *C*¹

471 **18** 1 EX AETHIOPIA EST VSQVE HAEC. quod cupiebat; nam supra (*I 2, 85*) 'cupere ex Aethiopia'. 2 VSQVE additum est, ut longinquitas monstraretur. 3 *Et* hoc est, quod facit: 'munus nostrum ornato uerbis quoad poteris' (*II 1, 8*). 4 HIC SVNT TRES MINAE callide munus ad pretium reuocauit, ut ad auaritiam conuerteret meretricem, ne officio donantis et gratia leniretur. et ideo non dixit 'tribus minis ualet', sed 'hic habe, Thais, tres minas', quasi iam uendenda sit. 5 EX AETHIOPIA EST VSQVE HAEC ostendit, quid sit 'ex Aethiopia' addendo 'usque', ut ex longinquitate dignitas muneris ponderetur. et quid erit iam criminis in colore, quando ipse gloriatur, unde sit? 6 *Et* mire ab inferiore coepit, ut αὔξησιν doni faceret in Chaerea, et turpi praecedente lenocinium comparat secuturo pulchro. 7 VSQVE modo 'usque' aduerbium de loco est, ut (*Verg. Aen. VII 289*) 'Siculo prospexit a. P.'

472 **19** 1 VIX aut difficile significat aut non, ut sit: nec hoc. Lucilius (*l. inc. fr. 107 M.*) 'carcer uix carcere dignus'. 2 VBI TV ES DORE tamquam quaerat eum, ut nomen indicet, quo audito magis dissimulet Chaeream. 3 VBI TV ES et ACCEDE uultu eo dicitur, quo debuerat dicere et laesus dicto aemulorum et confidens statim eos

1 EST *om. V* | u · h · *T* | quod] quae *TC* | ⟨thais⟩ cupiebat *dett.* ‖ 2 usque addi*tum ẽ V* (= *dett.*), additum usque *TC* ‖ 3 ut ⟨ad⟩ *T*, et *C* ‖ 4 est *sscr. V²* | facit *TC*, supra *in ras. V²* (= *dett.*); Phaedria ait *Westerh.* | q · p · *T* ‖ 5 huic sunt tres m · *V* ‖ 6 ut ad] ut *C* ‖ 7 donatis *C* ‖ 8 habet *codd.* | tres *om. TC* ‖ 10 HAEC] hic *T* | quid] ut *C* | ut ex] ad *T* ‖ 12 penderetur *TC* ‖ 13 ut *om. TC* | auxesim *V*, -sin *C*, ausosin *T* ‖ 14 Chaerea et *ed. pr.:* cheree *TC*, chere*a V*; cherea ut et *dett.* | procedente *TC*, praecedente (*sscr.*) *V²* | leocinium *C* ‖ 15 comparet (*sscr.*) *V²* ‖ 16 est *om. T* | siculo *V* ‖ 19 hoc] n̂o *C* | lucanus *codd., corr. Steph.* ‖ 20 DORE] dotas *C*, d · *T* | querit cum *TC* | ut *om. TC* ‖ 21 dissimiles *C*, -mules *T* ‖ 22 VBI] sibi *T* | debuerit *V* ‖ 23 et confidens statim eo se confidens conspectu cheree *TC*, et confid(entia uelut *in mg. m. 2*) *in eo se dumtaxat* "confidens "conspectu chereae *V*; eos se confutare *Schoell*

se confutare conspectu Chaereae. 4 EM EVNVCHVM TIBI mire, postquam dixit (*I 2, 87—88*) 'eunuchum uelle dixti te, quia solae utuntur his reginae: repperi'.

473 **20** 1 QVAM LIBERALI FACIE non narratiue laudat, sed per interrogationem, quae maior fiducia est. 2 QVAM AETATE INTEGRA in flore et pubere. Vergilius (*Aen. IX 255*) 'atque integer aeui'.

474 **21** 1 ITA ME DI AMENT HONESTVS EST iurauit ideo, ut non amore Phaedriae, sed ueritate cogi ad laudandum uideatur coram milite. 2 HONESTVS EST pulcher. Vergilius (*Aen. I 591*) 'et laetos oculis afflarat honores'.

475 **22** 1 NVMQVID HABES 'habes' pro i n u e n i s t i. 2 QVOD CONTEMNAS plus est 'contemnas' quam 'uituperes'. 3 *Et* deest 'in hoc', ut sit: numquid habes quod in hoc contemnas?

476 **23** 1 TACET SATIS LAVDAT t a c i t u r n i t a s confessionis genus est, praesertim contra aduersarii interrogationem. ideo t a c e r e modo quasi laudis argumentum est, quia supra (*v. 19*) uituperauit. 2 *Et* ideo ipse sic ait 'quid tu ais, Gnatho? numquid habes quod contemnas? — tacet: satis laudat' et 'quid tu, Thraso?', quia supra (*v. 18*) contempserat puellam. 3 FAC PERICVLVM IN LITTERIS FAC IN PALAESTRA IN MVSICIS si totum singu-

1 Hem *codd.* | eunuchus *TC* ‖ 2 uelle dixti te] ille dixit tibi *V* ‖ 3 quia] qui *TC* | his utuntur *V* ‖ 4 f· *T* | non *om. TC* | narratie *T* ‖ 5 interogatione *C* | quae] in qua *?* ‖ 6 ĩ *V*, *om. TC*; id est *dett.* | flore et (*cf. Andr. I 1, 45*)] floreret *TC*V^1, florente et V^2 (*dett.*) | puber̃ *V*, puberi *TC*; pubertate *Schoell* | uir atque *V*, uite qui *TC* ‖ 7 aeui] cui *T* ‖ 8 dii *codd.* | a·h·e *T* ‖ 9 phedria *C* ‖ 10 pulcre *C* ‖ 11 et *om. T* | oculos·af·ọho· (h *ex* n *corr.*) *C*, oculis affl*arat* honores *V*, oc͠tos *T* ‖ 12 habes *om. TC* | inuenisti *dett.*: inuenisse *TC*, inuenis *V* ‖ 13 quam] q3 *C* | uituperes *om. TC* | Et *dett.*, *om. TCV* ‖ 14 in] ṃịḥị (in *sscr.*) *V* | in hoc *sscr.* V^2 ‖ 16 tacent satis laudant *V* | taciturnitas — 21 laudat *in mg.* V^2 | 17 est *om. C* ‖ 18 modo *Goetz*: hodie *codd.*; hoc uel *ed. pr.* *An* hoc loco*?* ‖ 19 supra ⟨tacere⟩ *CV* | ideo et *TC* ‖ 20 ais] taces *TC* | g·n·h·q·con· *T* ‖ 21 tu] ut *T* | supra *om. T* ‖ 22 in l·f·in p· in m· *T* ‖ 23 palestris *C* | MVSICIS] m· *V* | siconū *T*

lariter diceret, esset *ὁμοιοτέλευτον*: littera, palaestra, musica.

477 **24** QVAE LIBEROS SCIRE AEQVVM EST his liberi pueri artibus erudiebantur. et est figura *ἔλλειψις*; deest enim 'his'.

478 **25** 1 ADVLESCENTEM SOLLERTEM D. incertum: utrum 'haec sollertem', ut Horatius (*c. III 8, 5*) 'docte sermones utriusque linguae', an assumendum est 'his' extrinsecus? 2 SOLLERTEM deest 'his'. 3 Sollers quasi totus ex arte consistens, ut *ὅλος ἐν ἀρετῇ*, quod Latini s littera pro H solus in arte. huic iners contrarium. 4 Nam sollers quasi *ὅλης ἀρετῆς* dictus, ut *ὅλον* solum, *ἥμισυ* semis, *ἕξ* sex dicimus.

479 **26** 1 EGO ILLVM EVNVCHVM SI OPVS SIET VEL SOBRIVS hoc ut militare est, ita importunum praesente Thaide; extra quam miles, si saperet, nihil amatorie contemplare debuit. sed et hoc accedit ad eius odium, praeterquam quod iam in suspicione est amicae suae, quod fidicinam magis diligat. 2 *Et* hoc mire, quod nemo prior eunuchum esse Chaeream quam miles credidit: adeo stultus etiam nomine ipso appellauit. sed statim stulte miles primo conuitium ipsi eunucho facit, in quo potest iam amicam

1 diceret esset *om. T* | *δμοιοτολευτον V*, ***** *TC* ‖ 3 libros *T* | EST] ex *T* ‖ 4 ″artibus (″quondam *in mg. m. 2*, = *dett.*) *V* | erudiebãtur *ex* erudiuntur *corr. V²* | *ελληψισ* (*ε in ras. m. 2*) *V*, **** *TC* | enim //// *V* ‖ 5 sol*ertem V*, solum *TC* | D. incertum *W.*: dis*ertum V*, discere *TC*; solertem id est disertum *dett.* | uirum *TC* | hũc solert*em V* (= *dett.*) ‖ 6 ut Horatius] ut ho℞ *TC*, ut nouerit *in ras. V²* (= *dett.*) ‖ 7 adsumendum *T* | extrinscetus *C* ‖ 9 *δλοσ ἐν δσρετῇ V*, **** *T*, *om. C* | quod — H. *W.*: quod latinis lrã · L · ue *C*, quod latinis nãp que *T*, quae latini lrã pro · l · uel *V* ‖ 11 *δλῆς δσρετῆσ V*, **** *TC* | ut *V¹* (*corr. in* ab *V²*), *om. TC* | *δλον V*, olon *TC* ‖ 12 solum — dicimus] solum · N · (= *enim*) se sex sues diximus *C*, solum añ sè sex su ses dicimus *T*, quod est totum eum enim totum sensisse dicimus *in ras. V²* (= *dett.*) ‖ 13 e · s · o · s · u · s · *T* | siet *V*, sit *C* ‖ 14 ut *om. TC* | ⟨hoc⟩ ita *TC* ‖ 16 et *om. TC* ‖ 18 diligit *C* | Et] ut *T* | priore *C* ‖ 19 c̄diebit *T* | adeo] ab eo *TC* ‖ 20 appellauisset (isset *ex corr. C*) statim *codd.*, *corr. Steph.*

laedere; deinde hoc dicto attestatur pulchritudinem huius muneris. quid igitur proficit? satis autem ioculare est, si cogites Chaeream esse, qui haec de se audiat et tacere cogatur. 3 VEL SOBRIVS honesta ἔλλειψις propter mulieris praesentiam, ut (*Verg. Ecl. III 8*) 'nouimus et qui te' et ipse in Heautontimorumeno (*V 1, 40*) 'qui se uidente amicam patiatur suam'. hoc tamen miles coactus a Parmenone dicit, quia reprehensus est tacuisse.

480 27 1 ATQVE HAEC QVI MISIT id est: tanta et talia munera. *hoc enim significat.* 2 NON SIBI SOLI POSTVLAT hoc est (*II 1, 8—9*) 'et istum aemulum quod pote⟨ri⟩s ab ea pellito'.

481 28 ET SVA CAVSA EXCLVDI CETEROS nihil dici potuit inuidiosius; non enim dixit 'Phaedriam' sed 'ceteros', quasi futuri amatores fuissent, nisi metueretur exemplum Phaedriae.

482 29 1 NEQVE PVGNAS NARRAT descriptio militis tantum excepto nomine. 2 NEQVE CICATRICES insigne foeditatis, nam apud meretricem quid aliud cicatrices ualent? nam cicatrices, ut semper gloriosae sint, non tamen etiam apud meretrices, quibus post pretium forma placet.
3 Haec sunt uirtutis insignia, ut Sallustius quoque fatetur (*Hist. I fr. 88 M.*) 'dehonestamento [tamen esse] corporis maxime laetabatur'.

1 pulchritudini *C* | huius muneris (*in mg.* uel iuuenis = *dett.*) *V*, huius (*ex* eius) huius *C*, huius *T* ‖ 2 proficit] p̧ sic̄ *T*, pro sicut *C* ‖ 3 corites *TC* | quid *T* ‖ 4 honeste *TCV*, -sta *dett.* | ἐλλήψισ *V*, **** *C*, *om.* *T* ‖ 6 eutontumerū *C*, eutontū *T*, eautontumerumenon *V* | uidentis *T*, udentem (*post* amicam) *C* ‖ 9 id est *om.* *TC* | talia] tanta *TC* ‖ 10 soli sibi *TC* | p· *T* ‖ 11 et] ut *codd.* | ip[st]sum (*corr. m. 2*) *V* | aemulum] eunuchum *C* | quo[a]d *V* ‖ 13 ET *om.* *V* | e·c· *T* | potuit dici *TC* ‖ 14 phedria *TC* ‖ 15 futuri *ex* -rum *corr.* *T* | metuerētur *C* ‖ 17 NARRAS] n· *T* | tantum] tñ *T* ‖ 18 NEQVE] nec *C* ‖ 20 sit *T* ‖ 21 forma *Steph.*: fortuna *codd.* ‖ 22 ut salustius (salus *C*, sal' *T*) quoque fatetur (fateatur *TV*) haec sunt (sint *C*, si nunc *V*) uirtutis insignia *codd.*, *transp.* *Maurenbr.* ‖ 23 tamen esse *om.* *Gellius II 27, 2* ‖ 24 letabitur *TC*

483 **30** 1 NEQVE OBSTAT TIBI qui a te repellat amatores tuos. 2 QVOD QVIDAM FACIT 'quidam' recte, nam et figuratum et aptum sententiae est et contemptum indicat hoc uerbum.

484 **31** 1 VBI MOLESTVM NON ERIT ad superiora (*v. 27*) rettulit, quod nunc dicit, ad 'non sibi ⟨soli⟩ postulat te uiuere et sua causa excludi ceteros neque pugnas narrat' etc.

2 [VBI MOLESTVM NON ERIT] VBI TV VOLES VBI TEMPVS TIBI ERIT ad 'neque tibi obstat' (*v. 30*). 3 *Et* mire occupat animum meretricis, cum illam huius impulsu inducit facere, quicquid dure fecit excludendo Phaedriam. hic igitur, qui scit praecepta de beneficiis aestimandis, intellegit oratorie in utramque partem dicta omnia.
4 VERVM VBI MOLESTVM utrum t i b i molestum an a l i i s? sed a l i i s, quia illaturus est 'ubi ⟨tu uoles, ubi⟩ tempus t i b i erit'. 5 VBI TV VOLES non 'amator' sed 'tu'.
6 VBI TV VOLES non ut nunc in milite pateris.

485 **32** VBI TEMPVS TIBI ERIT SAT HABET SI TVNC RECIPITVR his dictis et militem reppulit ab animo meretricis et commendauit adulescentem et perfecit, ne iniuria uideatur, ut quae sponte susceperit Phaedriam.

486 **33** 1 APPARET SERVVM HVNC DOMINI ESSE PAVPERIS tristiores enim sunt serui pauperum et ob hoc ipsum nequiores. 2 *Et* hoc melius erat, quamuis illud aliter parasitus exponat. 3 DOMINI PAVPERIS MISERIQVE '⟨miseri-

1 obtat *C* ‖ 2 QVIDAM] quidem *T*, (e *in* a *corr.*) *C* | f· *T* ‖ 4 uerum *V* ‖ 5 n·e· *T* ‖ 6 dicit ⟨scilicet⟩ ad *dett.*: d·a·d· *TCV* ‖ 7 et s·c·e·c·n·n·p· *T* | narrat pugnas *C* | etc. *om.* *T* ‖ 8 VBI — ERIT (erat *C*) *secl.* *W.* | ubi t·u· *T* ‖ 9 ad (*Steph.*, an *codd.*) neque tibi obstat ubi tempus tibi erit *codd.*, *transp.* *W.* ‖ 10 illam] iam *V* ‖ 12 quis sit (sit *C*, c *ss.*) *TC* | extimandis *C* ‖ 13 utraque *T* | parte *TC* ‖ 14 MOLESTVM] m· *V* ‖ 15 inlaturus *TC* ‖ 16 non *om.* *C* | amatori *TC* | tu *om.* *T* ‖ 18 TVNC] nunc *C* ‖ 20 adolescentem *ex* -tes *corr.* *T* | fecit *V* | ut quae *W.*: aut quae (quod *T*) *TC*, apud thaidem (*in ras. m. 2*) quae (*sscr.*) *V* (= *dett.*) ‖ 21 susceperat *C* ‖ 22 h·d·e·p· *T* ‖ 23 tristiores enim sunt *in ras.* V^2 | serui *om.* *TC* ‖ 24 melius *dett.*: miles *TC*, *in ras.* V^2 ‖ 25 domini ⟨que⟩ *TC* | miserique *add.* *W.*; miseri *post* additum *ed. pr.*

que⟩' bene additum, quia non continuo pauper et miser est.

487 **34** 1 NAM HERCLE NEMO POSSET secundum illud (*II 2, 21*) 'ait? aio' approbat parasitus quod miles dixit. et est ordo: nam hercle satis scio, nemo posset hunc perpeti, qui haberet, qui pararet alium seruum. 2 NAM HERCLE NEMO POSSET aliam causam subtilioremque supposuit, quam quam dixerat miles.

488 **35** QVI HABERET QVI PARARET prius 'qui' pronomen, sequens aduerbium est.

489 **36** QVEM EGO ESSE INFRA INFIMOS OMNES PVTO HOMINES multum dixit 'infra infimos omnes homines', nam hac sententia uult seruis esse peiorem, quia et seruus homo, ut in Phormione (*II 1, 62*) 'seruum hominem causam orare leges non sinunt'.

490 **37** QVI ADSENTARI HVIC ANIMVM INDVXERIS proprie, nam animus inducitur aduersum obiectas difficultates.

491 **38** 1 E FLAMMA PETERE TE CIBVM POSSE ARBITROR unde sine damno aut malo nihil potest auferri. 2 E FLAMMA hic intellegitur non e foco, sed ex medio igne aut ex incendio; nam antiquum uerbum est 'cibum petere e flamma'. 3 Mordicus utrumque. simul et nescias quem plus uituperauerit, huiusne famem an illius immanitatem

1 non *om.* *C* ‖ 3 POSSET] p · *TV* ‖ 4 aiunt aio *V* ‖ 6 haberet qui *om.* *TC* ‖ 7 subtilioremque supposuit quamquam et miles dixerat *TC*, subtiliorem ⟨assignat parasitus (*in mg. m. 2*)⟩ q *praesupponit hanc quam* dixerat miles *V* (= *dett.*) ‖ 11 quem ego infra esse infimos omnes puto homines *C*, quem ego infra e · i · o · p · h · *T*, quem ego *esse* infra i · o · p · h · *V* ‖ 12 infirmos *T* | omnis *C* | hac *ed. pr.*: haec *V*, ex *TC* ‖ 13 uult seruus *TC*, uult ⟨*hominem etiam*⟩ seruis *V* (= *dett.*); uult ⟨illum hominem⟩ seruis ⟨etiam⟩ *ed. pr.* ‖ 14 seruus *TC* ‖ 16 assentari *TC* | induxerit *CV* | ⟨et⟩ proprie *V* ‖ 18 perdere *T* | TE *om.* *V* | posse (-set *T*) cibum arbitror · (-trψ *C*) *TC* ‖ 19 ⟨petere cibum hoc est alimentum⟩ unde *dett.* | E FLAMMA] et flammas (flamas *C*) *codd.* ‖ 20 intellegitur *W.*: intelligi ut *TC*, intellexit ut *V*; intellegi uult *Schoell* | e *om.* *TC* ‖ 21 nam — est] nam hic intelligi ut non foco *TC* | e] o *T* ‖ 22 flama *C* | mordicus (-tus *T*) *TCV*; mordaciter *dett.* | similis et *C*, · s · et *T* | quae *V* ‖ 23 plus *W.*: prius *TV*, (*in mg.* peius *m. 1*) *C* | uituperauit *T* | illius *inanitatem* *V*

uel uoraginem. 3 *Et* simul uide inde conuitium redditum, unde congestum est, id est de egestate atque pauperie.

492 **39** 1 IAMNE IMVS odium Parmenonis et stomachum militis ista indicat festinatio. 2 *Et* τὸ 'iam' increpatio morae est.

493 **40** POSTEA HVC CONTINVO EXEO legitur et 'post', ut sit ἀποκοπή pro 'postea', quomodo 'post' pro postremo.

494 **41** EGO HINC ABEO consequens erat, ut offenderetur miles tam diligenter riualis munus suscipiente meretrice.

495 **42** 1 VNA IRE CVM AMICA IMPERATOREM IN VIA uide προπαρασκευήν futurae litis inter Thaidem ac militem. 2 CVM AMICA mirifice 'amicam' dixit, non 'meretricem'. 3 IMPERATOREM IN VIA congrue in militem, quasi ipse sit sub quo est. 4 *Et* hic seruat Parmeno, quod sibi mandatum est (*II 1, 8—9*) 'et istum aemulum, quoad poteris, ab ea pellito'. 5 *Et* bene immutauit nomina hinc ad honorem, hinc ad inuidiam: hanc non 'meretricem' sed 'amicam' dixit, hunc non 'militem' sed 'imperatorem'.

496 **43** 1 QVID TIBI EGO MVLTA DICAM DOMINI SIMILIS ES non habuit aliud miles stultus, sed rediit ad illa quae dixit (*v. 33*) 'domini pauperis miserique'. 2 DOMINI SIMILIS ES ineptus iocus, in quo seruus iniuriae uice domino comparatur.

2 coniectum *TC* | paupertate *T* ‖ 3 IMVS] minus *TC* ‖ 4 ista *om. TC* | τὸ *W.*: tota *codd.* ‖ 5 mora est *codd., corr. Steph.* ‖ 6 POSTEA] post *TC* | hunc *T* | post ⟨te⟩ *C*, post ⟨eo⟩ *T* | ut] quod *T* ‖ 7 ἀποκοπή] ὀυποδωπηδε (οὐ *in ras. m. 2*) *V*, ΑΡΚΩΤΙΗΑΕ *cod. Cuiacii*, ****** de *TC* | pro *2. om. C* ‖ 8 o|n͂deretur (ff *supra*; *corr. m. 1*) *V*, o͡n͂datur *TC* ‖ 9 minus *T* | suscipiet (n, e *supra*) meretrice (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 11 ποοπαραϰεύη *V*, ****** *TC* | futu℞ *T* ‖ 13 in *om. T* | milite *TC* ‖ 14 hinc *T* | quod] ut *TC* | sibi *in mg. V²*, *om. C* ‖ 15 est *om. TC* ‖ 16 bene *om. C* | huic . . huic *V*, hinc . . hic *TC*, hinc . . hinc *dett.* ‖ 19 ES] ē *C* ‖ 20 sed *W.*: et *V*, e̤t̤ *T*, *hic om. C* (*cf. infra*) | quae] ꝗ *TC* ‖ 21 domīni pauperis miserique *in mg. V²* | miserique *om. TC* | domini similis es *in mg. V²* | domini ⟨que⟩ *TC* ‖ 22 est ⟨non (nam *T*) habuit — dixit⟩ *TC* (*cf. supra*) | locus *codd., corr. ed. pr.* | "in quo seruus "iniuriae *V* | uice] mee *C*, mē *T* ‖ 23 domino *in* -ni *corr. V²*

497 **44** QVID RIDES et hoc eo uultu dicitur, quasi sibi conscius sit miles facete dicti conuitii. nam non quo nesciat causam risus, eo interrogat quid riserit, sed ideo ut denuo laudetur.

498 **45** 1 ET ILLVD DE RHODIO DICTVM hoc est illud (*II 2, 19*) 'eorum ingenia admiror simul'. 2 *Et* hinc ut apparet fit amicior; ideo facilius ab amica quam ⟨a⟩ parasito separabitur.

499 **46** 1 ABI PRAE CVRRE VT SINT DOMI PARATA non dicit quae, quia intellegitur.

500 **47** FIAT 'faciam' uel 'fiet' diceret seruus, liber uero tamquam et ipse iubet sibi.

499 **46** 2 VT SINT DOMI PARATA ἔλλειψις ethica, in qua plus uultu significatur quam uerbis.

501 **48** SI FORTE HVC CHREMES ADVENERIT οἰκονομία ad litem futuram et exitum fabulae. et hoc non audit miles; nam si audiret, nimis irasceretur.

503 **50** AD ME ADDVCITO 'ad me' modo ubi sum significat.

504 **51** QVID QVID ALIVD VOLVI DICERE hinc est illud Ciceronis (*in Verr. II, IV 3, 5*) 'quem? quemnam? recte admones, Polycletum esse dicebant'.

505 **52** 1 CVRATE ISTAM DILIGENTER VIRGINEM haec res est, quae faciet uirginem claudi, in lectulo collocari et

1 quasi] quis *C* ‖ 2 ^{actum} facete (*sscr. m. 2 = dett.*) *V*, facere *TC* | dicti ⟨ē⟩ *TC* ‖ 3 eo interrogat *Steph.*: ergo interrogabat *TCV* | reserit *T* ‖ 4 de nouo *TC* ‖ 5 DE] e *TC* | dictum ⟨est⟩ *TC* ‖ 7 ut *om. TC* | fit (f *ex* ſ *corr.*) *V*, ſit *TC* | amicitior *codd., corr. Steph.* | a *add. ed. pr.* ‖ 9 alii praecurre p̄ · (p · *T*) u · ac · praecurre (-cure *T*) ut sint di$\overset{i}{g}$ (d · *T*) parata (p · *T*) *TC* | dixit *T* ‖ 11 FIAT] fiet *V* | uero] $\overset{i}{u}$ *C*, ubi *T* ‖ 12 tanquam metipse *V* ‖ 13 p · *T* | ἔλληψισ ethica *V*, **** ethca *C*, **** et ea *T* ‖ 14 uult *C* ‖ 15 HVC] ut *TC* | ad ⟨me⟩ uenerit *TC* | oeconomia *sscr.* V^2, ***** *C*, *om. T* ‖ 17 nimis *dett.*: minus *TV*, manus *C* | irascitur *TC* ‖ 18 AD] ac *T* | ad me *Klotz*: modo *in mg.* V^2, *om.* TCV^1 ‖ 19 *uolui V* | hic *TC* ‖ 20 quemquam nam *codd.* | recte *om. V* ‖ 21 policletum *C*, (i *in* y *corr. m. 2*) *V*, *om. T* ‖ 22 d · u · *T* | haec — claudi *om. C* ‖ 23 claudi uirginem *T*

obdormire. 2 CVRATE ISTAM DILIGENTER VIRGINEM ridiculum, cum contra euenturum sit.

506 **53** VOS ME SEQVIMINI *κωφὰ πρόσωπα* sunt puellae, quae sequuntur.

3.

507 **1** 1 PROFECTO QVANTO MAGIS MAGISQVE COGITO haec persona apud Menandrum adulescentis rustici est. 2 *Et* inconsequens oratio est, sed conceditur secum loquentibus multa transcendere, quae taciti intellegunt. est enim integrum hoc modo: profecto quanto magis magisque cogito, nimirum intellego uel inuenio, quod dabit haec Thais mihi magnum malum. potest autem 'nimirum' et pro confirmatione accipi, ut nihil desit et sit 'nimirum' sine dubio, pro certo.

508 **2** 1 NIMIRVM DABIT HAEC THAIS MIHI MAGNVM MALVM solue 'nimirum' et fac non est mirum, et statim consequens erit per *ἀσύνδετον* tota sententia, quasi dixerit non est mirum, et subdistinctione interposita mox intulerit dabit haec Thais mihi magnum malum. nam 'ni' ne significat et 'ne' non: 'ni' pro 'ne' Vergilius (*Aen. III 685—86*) 'leti discrimine paruo n. t. c. c. ⟨e.⟩ d. l. r.'; 'ne' pro 'non' Plautus (*Epid. IV 2, 16; alibi*) 'ne uult' inquit pro 'non uult'. 2 NIMIRVM DABIT HAEC

1 obdormiat *TC* | ISTAM] illam *TC* | d · u · *T* ‖ 3 sequimini ⟨hac⟩ *C*, s · ⟨h ·⟩ *T* | κοῦφαπροσεπα *V*, ∗∗∗∗∗∗∗ *C*, *om. T* ‖ 4 secuntur *TC* ‖ 5 magis m · q · c · *T* ‖ 7 est oratio *TC* | sed] si *TC* ‖ 9 quanto m · m · m · q · c · *T* ‖ 10 mirum *codd.* | dabit h · c · m · m · m · ⟨sed ue nimirum — quasi disserit (= *15—16; del.*)⟩ *T* ‖ 11 potest — MALVM *om. C* ‖ 12 et sit *W.*: in se *T*, ut sit *in mg. V*[2] | nimirum ⟨ut sit⟩ *T* ‖ 15 nimirum d · h · t · m · m · n · *T* | solue nimirum] sed ueni mirum *TC* ‖ 16 par *T* | asinteton *codd.* | tota sententia qua *sscr.*, si *in ras. V*[2] | 18 t · m · m · m · *T* | nam *om. C* ‖ 19 ne non *ex* ni non *corr. V*[2] ‖ 20 laeti *V* | paruo n · t · c · c · d · l · r · *V*, p · n · t · e · c · d · l · k · *C*, etc · *T* ‖ 21 plau · *C* | ne ⟨ut⟩ *TC*

THAIS MIHI MAGNVM MALVM his uerbis intellegitur sentire se paulatim labi in amorem meretricis quamuis inuitum et adhuc retinentem.

511 5 †ROGET QVIS QVID TIBI CVM ILLA† plus intulit quam interrogauit; non enim 'nihil'.

512 6 CAVSAM VT IBI MANEREM REPPERIT 'manerem' modo non dormirem sed remanerem significat.

513 7 1 AIT REM DIVINAM FACERE 'rem diuinam' sacrum significat. 2 ET REM SERIAM VELLE AGERE MECVM scilicet quod non posset nunc agi, cum operetur. 3 An rem seriam magis agendam tunc putabat, cum rem diuinam fecisset?

515 9 1 DOLO MALO HAECFIERI OMNIA dolus a dolando dictus, id est a laedendo et imminuendo. nam et *δόλος* dicitur Graece laesio et dolones tela quaedam bellica et dolare fabri lignum, id est ascia caedere. quod autem addidit 'malo', aut *ἀρχαϊσμός* est, quia sic in duodecim tabulis a ueteribus scriptum est, aut *ἐπίθετον* doli est perpetuum, aut *διαστολή* est, quia est et bonus, quo a

1 t·m·m·m· *T* ‖ 2 in uitium *T* ‖ 3 retinentem *TC*, (*in mg.* uel praeter mentem = *dett.*) *V*; renitentem ? *at cf. Thes. gloss.* ‖ 4 *schol. ad.* NE NORAM QVIDEM *pert.* | QVIS QVID] quicquid *C*, quidquid *T* | tibi t·c·i· *TC* ‖ 5 non enim nihil] ubi ueni *in ras.* V^2 (= *dett.*) ‖ 6 causam *V* | repetit *T* ‖ 7 ⟨manerem //////⟩ remanerem *V*, ⟨manerem at (-re ac *C*)⟩ remanere *TC* | significauit *T* ‖ 8 ait] aut *C*, *om. T* ‖ 10 quod ⟨po quoniam⟩ *C*, quem *T* | non posset nunc agit operetur (agi cptur *T*) *TC*, *nunc agere non* posset *id postmodum ope*retur *V* (*dett.*) | an ⟨tunc⟩ *TC*, an ⟨ṭụṇc̣⟩ *V* ‖ 11 agenda *C* ‖ 13 o· *T* | a dolando — laedendo *W.*: a dolendo (ledendo *TC*) dictus id est (idem *V*) a dolando *codd.* ‖ 14 minuendo *TC* | et *in ras.* V^2 | *δόλος Steph.*: dolor̄ *C*, dolore *T*, dolon *in ras.* V^2 (= *dett.*) ‖ 15 grece dicitur *C* | dolon ē ei a *C*, dolon est etiam a *T*, dolon *et ē V*, *corr. ed. pr.* | ^{ars} bellica (*sscr. m. 2 = dett.*) *V* ‖ 16 asceis *C*, ascis *T*, ascia *V* | cedere *TCV*; scindere *dett.* | quod] et *T* ‖ 17 malum *V* | aut *ἀρχαισμὸς V*, ∗∗∗∗∗ *C*, *om. T* | in *sscr.* V^2, *om. TC* ‖ 18 epiteton (ephi- *T*) *TC*, ⟨ēı⟩ epiteton *V* ‖ 19 aut ⟨ut⟩ *TC* | diastole *TC*, diascole *V* | est *1. ed. pr.*: abest *codd.* | et *om. C* | quodam (quidam *V*) dentibus *codd.*, *corr. ed. pr.*

medentibus falli aegros, non tamen decipi Lucretius poeta testatur (*IV 11 sqq.*). 2 ACCVMBERE MECVM 'mecum' p r o p e m e significat.

516 **10** 1 MIHI SESE DARE non potest magis significari profusa petulantia. 2 SERMONEM QVAERERE s e r m o q u a e r i t u r, quando non solum quod dicamus quaerimus, uerum etiam quomodo nobis alter respondeat et obloquatur: puta cum deficientibus sermocinandi causis q u o t a s i t h o r a e t s a t i s r e c t e q u i s u a l u e r i t percontamur.

517 **11** 1 QVAM PRIDEM PATER MIHI ET MATER MORTVI ESSENT hoc propter aetatem puellae inquisitum est. 2 HVC EVASIT tamquam impudenter contenderit ad hanc inquisitionem.

518 **12** IAM DIV iam olim.

519 **13** ET QVAM LONGE A MARI hoc ideo meretrix inquisiuit, ut sciret, utrum rapta a praedonibus (*v. 15*) 'ecqua inde parua perisset soror'; quippe ad mediterraneum locum qui accessus esse potuit piratis? sed tamen non abhorret a suspicione huius meretricem aliud scire uelle: cuius pretii fundum habeat Chremes, hoc est quam amoenum, quammaritimum.

520 **14** HOC SPERAT SE A ME AVELLERE bono uerbo usus est 'auellere', tamquam pertinaciter non remittente.

522 **16** QVID HABVISSET CVM PERIIT 'cum' pro 'quando' aut 'cum ⟨periit' pro 'cum⟩ periret'.

1 non] ne *TC*; nec *?* ‖ 2 mecum *om. C* ‖ 3 prope me *W.*: pro penes *CV*, propones *T* ‖ 4 sese mihi dare (d · *T*) *TC* ‖ 5 sermone (-nem *T*) sermonem quaerere (q · *T*) quaeritur ⟨et⟩ *TC* ‖ 7 quomodo] quando *V* ‖ 8 put cum deficietibus *C* ‖ 9 qui *T* | uoluerit percunctamur *TC* ‖ 10 mor · e · *T* ‖ 11 quaesitum *V* ‖ 12 contenderet *C*, -raet *T* ‖ 14 diū *T* ‖ 15 amari *C*, a · *T* ‖ 16 scire *C* | rapta a] rapina *TC* | et qua *V*, et quid *TC* ‖ 17 in die *V* | periissent *C* | sorore *TC* | locum] mare *TC* ‖ 18 qua *V* | sed] et *V* | oberret *TC* ‖ 19 meretrice mali ut scire uelle *TC*, meretrix mali et (*in ras. m. 2*) scire uelle ⟨id est⟩ *V*, *corr. W.* ‖ 20 est *om. TC* ‖ 22 sperasse a me *T*, a me sperasse *C* | ⟨posse⟩ *a*uellere *V*, uellere *TC* | bono] uno *T* ‖ 23 est *om. TC* | non] nunc *T* | mittente *V* ‖ 24 CVM] cŏm *V* ‖ 25 periit pro cum *add. W.*

523 **17** HAEC CVR QVAERITET in gestu ac uultu id quod restat ostenditur; nam deest 'nescio'.

525 **19** HANC SE INTENDIT ESSE VT EST AVDACIA proprie i n t e n d e r e est crimen in aduersarium iacere.

527 **21** MAIVSCVLA EST diminutiue dixit, ut ostenderet utramque esse primaeuam.

528 **22** 1 MISIT PORRO 'porro' pro postea. 2 VT VENIREM SERIO utrum 'ut serio uenirem' an 'orare serio'?

529 **23** 1 AVT DICAT QVID VVLT AVT MOLESTA NE SIET pro 'quid uelit'. in Hecyra (*II 1, 26*) 'at uide, quam immerito aegritudo haec oritur mihi abs te, Sostrata'.
2 AVT MOLESTA NE SIET [aut] hoc moraliter, nam cui hoc imperat aut cum quo hoc agit?

530 **24** HEVS HEVS ECQVIS HIC EST haec separatim pronuntianda sunt, nam apparet inter haec uerba pulsatam ianuam personare.

531 **25** 1 EGO SVM CHREMES uide quantum distet ac uaria sit huius rusticitas 'ego sum, Chremes' a faceta meretricis disciplina 'o capitulum lepidissimum'; nam rusticum esse statim magis apparebit, ubi dixerit 'rus eo'. 2 *Et ὑποκορίσματα* sunt *τῷ ἰδιωτισμῷ.*

532 **26** DICO EGO MIHI INSIDIAS FIERI blandimentum rusticus i n s i d i a s putat.

533 **27** RVS EO pro potiore negotio 'rus' posuit. et maior negatio est, quam si diceret 'non uenio huc'.

534 **28** NON POSSVM INQVAM plus est quam 'nolo'.

535 **29** 1 DVM REDEAT IPSA 'ipsa' uel domina uel ipsa de qua agitur. 2 NIHIL MINVS deest 'faciam'.

3 e · u · e · *T* | AVDACIA] aude *TC* ‖ 4 est] et *T* ‖ 6 prime · Nam *TC* ‖ 7 porro *om. T* ‖ 9 m · n · s · *T* | sciet *C* ‖ 10 echira *V*, hac ira *TC* | at] ac *codd.* ‖ 12 sciet *T* | aut *secl. W.* ‖ 13 imperet *TC* | hoc *om. TC* | agat *TC* ‖ 14 et quis *C*, et q · *T*, quis *V* | h · e · *T* ‖ 17 ego sum c · *T* | uarie *T* ‖ 18 rusticias *T* | facetia *V*, facie *TC* ‖ 19 discipline *TC* | lepidissimum *om. T* ‖ 20 magis ⟨statim⟩ *TC* | ubi dixerit *om. TC* | et *υποχωρίσματα* sunt *τῷ ποτίσμω V*, *-τα σὺν π*ωΝΙCΜω *cod. Cuiacii*, ************ *TC* ‖ 22 insidias mihi *V* | ins · f · *T* ‖ 24 pro potiore *V*, propitiore *TC* | maius negotium *TC* ‖ 25 huc uenio *C* ‖ 26 nolo] dolo *TC* ‖ 27 ipsa uel] ipsa *T*, *om. C*

536 **30** 1 MALAM REM ⟨HINC IBIS pro 'in malam rem'.⟩ ergo aduerbialiter dixit, quemadmodum dicimus 'domum ibis'. 2 *Et* apparet illum manu tactum esse, qui sic irascitur, quia dixit 'mi Chremes' quasi: meus indignatus est adulescens? 3 Nam ab eo quod est meus uocatiuus 'mi' facit.

537 **31** 1 AMABO VT ILLVC TRANSEAS VBI ILLA EST uide non esse otiosum, quod omnia praetemptata sunt potius quam res importuna fieret, ut ad militis domum Chremes deduceretur. neque enim conueniebat personae Bacchi aliquid amusum aut infacetum aut *ἄκαιρον*. 2 ILLVC TRANSEAS VBI ILLA EST ut breuem uiam demonstraret, non 'eas' sed 'transeas' dixit. 3 AMABO 'amabo' interiectio est amantis, etsi uerbum sonat.

4.

539 **1** 1 HERI ALIQVOT ADVLESCENTVLI COIMVS IN PIRAEO in hoc proloquio insinuatio personae eius est, cui narraturus est Chaerea, quae a se post scaenam gesta sunt. fit autem hoc populi causa, ut spectator oriculis accipiat, quod subicere oculis poeta non potuit. 2 COIMVS 'coimus' consensimus ac pepigimus, ne sit soloecismus 'in Piraeo'

1 ⟨in⟩ rem *V* | HINC IBIS pro in malam rem *add.* *W.*; abis *dett.* | ego *TC* ‖ 3 illum *om.* *V* | manu *om.* *TC* | quia sic *TC* ‖ 4 dixit ⟨pithias cur⟩ *dett.* | quasi *C*, quod si *TV*¹, cur sic *V*², quasi (*vel* quam) dicat cur sic *dett.* ‖ 5 quod est *om.* *C* | meus] cūs (*in mg.* al' meus *m. 1*) *C* ‖ 7 ut i·t·u·e·e· *T* ‖ 8 quod] quia *C* | omnia ⟨sunt⟩ *TC* | praetenta *codd.*, *corr.* *Bentley* ‖ 9 quam res *om.* *TC* | inoportuna *C* | fleret *C*, flēt *T* ‖ 10 adduceret *TC* | bachiali auidam usum aut infacetum aut (*om.* *T*) akayron (aRiron *T*) *TC*, bachiali (*sic vel* bachidi *vel* baccandi *dett.*) *quoniam* aut infacetum aut *importunum* ⟨praeter (*in mg. m. 2*)⟩ usum ideo hoc ipsum doriae praecipit (ideo — praecipit *in mg. m. 2*) *V* (*dett.*); *corr.* *W. duce Goetzio* ‖ 12 ILLA] ea *TC* ‖ 13 ⟨et⟩ non *TC* ‖ 14 etsi *W.*: et sic *V*, si *C*, suī^m *T* ‖ 15 aliquod *T* | coimus in pireo *V*, choimus in pirreo *T*, ****** *C* ‖ 17 a se *in mg.* *V*² | gesta] facta *TC* ‖ 18 oriculis] oculis *codd.* | accipiat *ed. pr.*: aspiciat (*in ras.* *V*²) *codd.* ‖ 20 solescismus *T* | in pireo *V*, in pirreo *T*, Impe ireo (ei *corr. in* y) *C*

pro 'in Piraeum'. 3 HERI ALIQVOT ADVLESCENTVLI C. bene inuenta persona est, cui narret Chaerea, ne unus diu loquatur, ut apud Menandrum.

540 2 1 VT DE SYMBOLIS ESSEMVS Plautus in Menaechmis (*III 2, 20*) 'minore numquam fui dispendio'. 2 Sed melius 'ēssemus' producta E littera.

541 3 1 PRAEFECIMVS id est: *συμποσιάρχην* fecimus. 2 DATI ANVLI nihil interim de scorto; apparet enim ephebos esse.

542 4 1 PRAETERIIT TEMPVS quia 'tempus constitutum est' (*v. 3*). 2 QVO IN LOCO quia 'locus constitutus est' (*v. 3*).

543 5 HOMO IPSE quia 'Chaeream ei rei praefecimus' (*v. 2*).

544 6 CETERI DEDERE 'ceteri' exceptis me atque illo.

545 7 QVISNAM HINC A THAIDE EXIT causa sciscitandi est admiratio de habitu mutato et uix agnitus Chaerea.

546 8 1 QVID HOC HOMINIS EST uide an longam narrationem possit audire, qui nondum amico narrante iam pendeat. 2 IS EST AN NON EST IPSVS EST uide an potuerit meretricem ignotam hoc habitu atque ornatu fallere, qui ab Antiphone uix agnoscitur. 3 QVID HOC HOMINIS EST quod a Thaide ephebus exit. 4 QVID HIC ORNATVS quod de eunuchi ueste indutus est.

547 9 QVID ILLVD MALI EST quod timidus egreditur.

1 pireum *TV*, perum *C* | a· *T* | c·] t· *T*, coimus C, *om. V* ‖ 2 est persona cui (cur *C*) narraret *TC* ‖ 3 loquitur *T* ‖ 4 simbolis *codd.* | plau *C* | in Menaechmis *om. TC* ‖ 5 minore numquam] minime num (nu *T*) cum *TC*; minore nusquam *Plautus* | ⟨bene⟩ fui *Plautus* ‖ 6 E] est *T* ‖ 7 profecimus *C* | *συμποταρχῆν V*, simpostarcen (-tracē *T*) *TC* | fecimus — enim *om. T* ‖ 8 scoreo *C* | ephebo *TC*, ephebū *V* ‖ 10 quia tempus *dett., om. TCV* | est *om. TC* ‖ 11 *et* 12 quia *dett., om. TCV* ‖ 12 ei *om. T* ‖ 13 ⟨et⟩ ceteri (cętere *C*) dedere ceteris *TC* ‖ 14 hic *CV* | a t·e· *T* ‖ 15 admiratio *om. T* | commutato *TC* | et *om. T* | cheree *TC* ‖ 16 hoc h·e· *T* | longe *TC* ‖ 17 narrat et (*om. T*) iam pendeat *TC*, nar(rat id *in mg. m. 2*) *ī q̊ etiam affectus pendeat V*; *corr. W. duce Teubero* ‖ 18 an n·e·i·e· *T* | NON EST] non *V* ‖ 20 hoc h·e· *T* ‖ 21 exiit *TC* | orn· ⟨e·⟩ *T* ‖ 22 est *om. TC* ‖ 23 m·est· *T*

548 **10** QVID SIT SCISCITARI 'sciscitari' est occulta magis et secretiora rimari ac uelle cognoscere, ut (*Verg. Aen. II 114—15*) 'Eurypylum scitantem o. Ph. m.'.

5.

549 **1** 1 NVM QVIS HIC EST NEMO EST in hac scaena uerba gestum uultumque indicant exeuntis, cui obuia persona obicitur, sub cuius occasione spectatoribus gesta narrabuntur. 2 NVM QVIS HIC EST NEMO EST NVM QVIS HIC ME SEQVITVR duo metuit: ne quis ex his obuius comprehensor occurrat et ne quis sui persecutor exsistat.

550 **2** 1 IAMNE ERVMPERE HOC MIHI LICET GAVDIVM 'erumpere' quasi actiuum uerbum posuit pro neutrali, ut sit: licet mihi erumpere hoc gaudium?, cum sit 'erumpere' quasi exire et 'mihi' pro a me.

549 **1** 3 NEMO HOMO EST quamuis 'nemo' ⟨ne homo⟩ intellegatur, tamen 'homo' addidit, ut ueteres solent, *τῷ ἀρχαϊσμῷ*.

550 **2** 2 ERVMPERE utrum 'erumpere' pro emittere posuit an 'erumpere' pro exclamare, ut rumpere uocem dicitur qui exclamat? nam 'pro Iuppiter' dicturus est.

551 **3** 1 NVNC EST PROFECTO ordo et sensus hic est: nunc est profecto tempus, cum perpeti possum me interfici.

1 sciscitare (*2.*) *V*, *om. TC* | esto occulta *TC* ‖ 2 mirari *codd.*, *corr. Lindenbr.* | eripilum (-pulum *T*) sciscitantem o · f · (*sscr. V*²) m · *codd.* ‖ 4 Nunquis *V* | h · e · n · e · *T* | HIC *om. C* | in hac scaena *om. V* | uerba *om. C* ‖ 5 gestu uultuque *T* | ex cunctis *C* | cui *ed. pr.*: cum *codd.* ‖ 6 subicitur (o *sscr.*) *V* ‖ 7 Nunquis *V* | h · e · n · e · *T* | hic me *V*, me hic *C*, m · h · *T* | s · *T* ‖ 9 sui] sit *C*, sic *T* ‖ 10 IAMNE] iam me *C* | hoc mihi licet *V*, me hoc licet *C*, h · l · m · *T* | g · *T* ‖ 11 ut — sit erumpere *om. T* ‖ 12 licet *sscr. C*¹ | cum *W.*: ut *codd.*; aut *Steph.* ‖ 13 exire et] exiret *TC*, exir,et *V* ‖ 14 ne homo *add. W.* | intellegatur *post* 15 homo *T* ‖ 15 ueteres *ed. pr.*: uere *codd.* | solet *T* | *τῶ ἀρχαίσμω V*, ****** *TC* ‖ 17 promittere *TC* ‖ 19 proh *V*, proth *T* ‖ 20 ordo — profecto *om. V* ‖ 21 me possum *V*

hoc autem cur dixerit, ipse statim subicit causam. 2 CVM PERPETI ME POSSVM animaduertendum quod 'cum' si coniuncte legeris, quando significat, si separatim, 'cum' dum significat. 3 NVNC EST PROFECTO figurate. ac coniuncte lege sine distinctione.

552 4 CONTAMINET VITA AEGRITVDINE ALIQVA mire uitae crimen ostendit, uelut ipsa sit campus fortunae possessioque instabilis uariorum.

553 5 SED NEMINEMNE CVRIOSVM INTERVENIRE NVNC MIHI apparatus ad intentionem futurae narrationis dicitur.

554 6 1 QVI ME SEQVATVR id cupit gaudens, quod aliis tristibus molestum est. nam contra Menedemus (*cf. Heaut. I 1*) grauatur narrare quae dolet. 2 OBTVNDAT odiose instet ac repetat. 3 OBTVNDAT molestus et odiosus sit. 4 ENICET *εὐφωνότερον* quam 'enecet'.

555 7 1 QVID GESTIAM deest 'quaerens', ut sit: rogitando obtundat, enecet quaerens quid gestiam. 2 QVID GESTIAM gestire ⟨est⟩ motu corporis monstrare quid sentias. hoc autem constat a pecudibus ad homines esse translatum. 3 Gestire est sensum corporis gestu indicare, quod magis animalium est mutorum. Vergilius (*Geo. I 387*) 'et studio incassum uideas gestire lauandi'. 4 *Et* QVID propter quid. 5 VNDE EMERGAM proprie dixit 'emergam' ut ex lustris atque inhonestis locis utpote meretriciae domus.

1 hoc — 2 quod *in mg.* V^2 | hoc *ex* hac *corr. ut vid.* *C* | cur *ed. pr.*: cum *V*, *om.* *TC* | ipse dixerit *CV* | subiecit *C* | ⟨ca⟩causam *T* ‖ 2 CVM *om.* *TC* | ubi aduertendum quod *V*, *om.* *TC* ‖ 3 quando] quī *T* | si separatim] separatim *TC* ‖ 6 contamini *T* | VITA] uita/// *V* ‖ 7 ipse *T* | possessioque fortunae (forme *C*, formae [*in mg.* uel fortunae] *V*) *codd.*, *transp. W.* ‖ 9 -NE *om.* *TC* | ī · t · n · m · *T* ‖ 10 ad] sed *TC* ‖ 11 sequitur *C* | capit *TC* | al*iis* *V*, at his *T*, ab his *C* ‖ 13 gratulatur *codd.*, *corr. ed. pr.* | narrare *om.* *V* | quod *V* | tediose *V* ‖ 14 repetet *TC* ‖ 15 ENICET] enecet *codd.* | ne *ὑφων¦ότερον* *V*, ***** *C*, *om.* *T* | quam] que *C*, q3 *T* ‖ 17 quaer*ens* *V*, queri *TC* | QVID GESTIAM *om.* *V* ‖ 18 est (*post* monstrare) *add. dett.* | centias *T*, sentiat *C* | hoc *om.* *TC* ‖ 19 a studibus *T* | translatam *C* ‖ 20 sensu *TC* | gestum *V*, gestū *T* ‖ 21 est *om.* *TC* | *bru*torum *V* (= *dett.*) | et *om.* *C* ‖ 22 uideas — lauandi] · i · g · l · *C*, etc · *T* | propter quid] perpet9 (-ti *T*) quidem *TC* ‖ 24 meretrici *TC*

Cicero (*in Pis. 12, 27*) 'at ne tum quidem emersisti, lutulente, quaeso, ex naturae tuae sordibus'.

556 **8** VESTITVM HVNC NACTVS bene 'nactus' dixit, ut qui non sumeret, nisi suasisset hoc occasio.

557 **9** 1 ADIBO ATQVE AB EO GRATIAM HANC sensus et ordo hic est: adibo atque ab eo gratiam hanc inibo, quam uideo hunc uelle a se inire. 2 ATQVE AB EO GRATIAM HANC QVAM VIDEO VELLE INIBO gratiam inire est dare beneficium ac per hoc mereri alicuius gratiam id est amicitiam. 3 Sed haec est elocutio 'gratiam ab eo inibo' pro 'eius gratiam merebor'. nam 'ab eo' amat Terentius pro eius ponere, ut in Andria (*I 1, 129*) 'primum ab eo animaduertenda iniuria est' pro 'eius iniuria'. 4 Inire autem gratiam est mereri gratiam. Plautus (*Curc. III 35*) 'inibis a me solidam et grandem gratiam'.

558 **10** 1 QVID EST QVOD SIC GESTIS AVT QVID SIBI HIC VESTITVS QVAERIT facete repetit uerba eius interrogans, ut sciat se iam pridem esse praesentem. 2 QVID SIBI HIC VESTITVS QVAERIT facete et figurate dictum est. sic et alibi (*prol. 45*) 'ut pernoscatis, quid sibi Eunuchus uelit'.

559 **11** 1 QVID EST QVOD LAETVS SIS uide aliud esse gestire, aliud laetum esse. 2 QVID TIBI VIS πρὸς τὸ 'quid mihi uelim' (*v. 8*); SATIN SANVS ES πρὸς τὸ 'sanus

1 at] ac *CV* | tu *V* | mersisti *C*, -cisti *T* | lutulento *V* ‖ 2 queso *dett.*, ceso *TC*, ceno *V* | ex ⟨miserrimis⟩ *Cicero* ‖ 3 hunc n· *T* | dixit nactus *T* | ut *om. TC* ‖ 4 sumerit *T* | hoc *om. V* | ad cassio *TC* ‖ 5 adhibo *V* | g·h· *T* ‖ 6 adhibo *V*, adhibo *T* ‖ 7 udeo *C* | uelle hunc *T* | a — VELLE *om. T* | a se inire *V*, hasce mire *C* | AB EO] habeo *C* ‖ 8 quam hanc *C* ‖ 9 pro hoc *T* | mereri *W.*: rei *codd.* | gratiam ⟨mereri (*in mg. m. 2*)⟩ *V* ‖ 10 hoc est *TC* | allocutio *TC*, adlocutio *V*, *corr. Steph.* | habeo et ibo *C* ‖ 11 ab eo *V*, habeo *C* ‖ 12 pro eius *om. C* | ab eo] ab illo *Ter. et Don. ad Andr. l.* ‖ 13 ire autem in gratiam *TC* ‖ 14 est — gratiam *om. T* | mereri] meretrici *C* ‖ 15 inib9 *T*, inibit *CV* | a me] tam *V*, tamen *TC* | stolidam *TCV* ‖ 16 quod s·g· *T* | h·u·q· *T* ‖ 17 repetiit uerba *in mg. V*[2] ‖ 19 hic ⟨uult⟩ *TC* | quaeritur *C* ‖ 20 uelit *om. TC* ‖ 21 l·s· *T* | sis *in mg. V*[2] | uid3 *T*, uide *C* ‖ 22 προ͂σ τὸ *V*, *** *C*, *om. T* ‖ 23 quid mihi uelim] mihi quid quaeram *Ter.* | es (est *T*) sanus *TC* | προ͂σ τὸ *V*, *** *C*, *om. T*

sim anne insaniam' (*v. 8*). 3 QVID ME ASPECTAS QVID TACES his duabus interrogatiunculis descripsit uultum dicturi.

560 **12** 1 O FESTVS DIES HOMINIS AMICE SALVE decet a salutatione incipere luculente dicturum; illum autem ueri simile est et percussum re noua et audiendi cupidum immemorem exstitisse salutandi. 2 O FESTVS DIES utrum qui causa est festi ac laeti diei an qui ipse tantus sit, quantus est festus dies? 3 O FESTVS DIES ⟨HOMINIS⟩ pro: homo festi diei. *sic dicitur etiam* *scelus homo.* Ennius (*Ann. I fr. 15 M.*) 'o pietas animi'. 4 SALVE NEMO EST QVEM EGO NVNC MAGIS bene additum 'magis', ut his amicis antepositum se intellegat, quos cum cupiat uidere Chaerea, tamen magis [ut aliis amicis antepositum] neminem cupit.

562 **14** 1 IMMO HERCLE OBSECRO TE VT AVDIAS bonum compendium, ne multa diceret ad commendandam ut solet narrationem futuram. 2 IMMO HERCLE OBSECRO bene contulit uerba, ut ex his appareat quam id agere uelit: ille dixit 'quaeso', hic 'obsecro'.

563 **15** 1 NOSTIN HANC QVAM AMAT FRATER quaeritur an ueri simile sit Antiphoni notam esse Thaidem, quam frater ipse nesciuerit. sed intellegere debemus modo notitiam non uultus sed famae positam esse, quam famam potuit

1 sum *TC* | insanus *TC* | QVID TACES] t · *T* ‖ 2 hic *codd.*, *corr. ed. pr.* | interrogat*iunculis* *V*, interrogatio culis *T* ‖ 3 h · a · s · *T* | *schol. ad v. 10 refert Teuber* | docet *T*, doce *C* | a *sscr.* *V*[2] ‖ 4 illum *Dziatzko*: illud *codd.* | autem] aliud *C* ‖ 5 et *1. in* ut *corr. V*, ēt *T* | re noua et *ed. pr.*: renouet *CV*, rem- *T* | audieni *C* | et memorem *TC*, immemorem (ille qui se monstrat *sscr. m. 2*) *V* ‖ 6 salutandi *in mg.* *C*[1] | es *V* ‖ 7 tantus (c *sscr.*) *C* ‖ 9 scelus hominis? ‖ 11 e · n · m · *T* ‖ 12 antepositum] bñ positum *C*, positum *T* | cum cupiat *Goetz*: cum uia *TC*, in ui*a* *V*; cum optet *dett.* | uiderit *V* ‖ 13 ut — antepositum (*repetita ex antec.*) *secl.* *W.* | aliịs *C* ‖ 14 Imo *C* | obsecre tua *T* ‖ 15 commendandum *V* ‖ 16 ob · *T* ‖ 17 uerba *om.* *TC* | ut] cum *T* | apparet (a *sscr. m. 2*) *V* | quam id *Rabbow*: quid *codd.* | agere *V* ‖ 18 di*cit* *V* ‖ 19 Nosti *codd.* | q · a · f · *T* | frater *in mg.* *V*[2] | querit *TC* ‖ 20 ⟨an⟩ anthiphoni *TC*, ant*iphoni* *V* | frat*er* *V* ‖ 22 uultu sed fama posita *TC* | esse *om.* *C*

ex Phaedria et Antipho scire. at uero aliam notitiam negauerat Chaerea sibi fuisse cum Thaide, hoc est uisus, [uultus] oris et corporis. 2 NOVI NEMPE [VT] OPINOR THAIDEM uerisimile est haec scire Antiphonem, qui adeo sit familiaris Chaereae. et est ordo hic: opinor noui, nempe ⟨Thaidem. 3 NEMPE⟩ OPINOR THAIDEM optime et ab illo tacitum et ab hoc nomen allatum est, ut appareat quam nouerit et quam possit assequi quae dicentur.

564 **17** 1 QVID EIVS TIBI FACIEM PRAEDICEM AVT LAVDEM praedicamus ut sunt res, laudamus extollimus. 2 Vel praedicamus uoce, laudamus argumentis.

565 **18** 1 QVAM ELEGANS FORMARVM SPECTATOR SIEM 'spectator elegans' est cunctantis et fastidiosi iudicii, ⟨cui⟩ non quid placet facile.

564 **17** 3 QVID EGO EIVS TIBI ordo hic esse debet: quid ego tibi nunc eius faciem praedicem aut laudem, Antipho? in hac commotus sum, cum me ipsum noris, quam elegans formarum spectator siem; ut sit sensus: in hac commotus sum, ut ille solet, qui scit formas eligere ac fastidire pro merito.

565 **18** 2 SPECTATOR probator, ut pecuniae spectatores dicuntur.

1 et *om.* *TC* | *at* *V*, aut *T* | uer*o* *V* ‖ 3 uultus (multus *C*) *secl. Rabbow* | ⟨et⟩ oris *V* | VT *om.* *C* | o · t · *T* | hoc *TC* ‖ 5 e*t* *est* o*r*do hoc *V* | nemphe *T* | Thaidem NEMPE *add.* *W.* ‖ 6 ⟨ut⟩ opinor *V*, o · *T* | t · *T* | optū *T* ‖ 7 ablatum *TC* ‖ 8 adsequi *V* | quae dicentur *om.* *V* ‖ 9 quid eius tibi faciem *in ras.* V^2 (= *dett.*), *om.* *TC* | aut *in ras.* V^2, ac *TC* ‖ 10 praedicemus *V*, praedicem *C*, praedicicē *T* | res *in mg.* V^2, *om.* *TC* | extollimus — laudamus *om.* *T* ‖ 12 elegans (*post* formarum) *V*, eligans *T* | si spectator (spector *C*) ē *TC* ‖ 13 spectator ⟨est⟩ *V*, *om.* *TC* | est] et *V* | cọnṣtantis (v c *supra*) (*corr. m. 2*) *V* | ⟨si⟩ iudicii *TC* | cui *add. Steph.* ‖ 14 non quid *ed. pr.*: numquid *codd.* ‖ 15 QVID] qui *TC* ‖ 16 ego *om.* *TC* | eius tibi nunc *TC* | aut] an *C* | l · a · *T* ‖ 17 sum] s · *T* ‖ 18 spec · s · *T* | sit *om.* *T* ‖ 19 ut ille solet qui ut scis (t *supra*) (*corr. m. 2*) *V*, ille solet qui ut scis (sis *T*) *TC* | ac] at *C* | promitto merito *C*, pro nneto merito *T* ‖ 21 probatur *C*

566 **19** 1 IN HAC COMMOTVS SVM non est consequens: esset autem, si diceret 'in hac commotum me scias'. *erit ergo ordo et sensus qui supra.* 2 PRIMAM ESSE DICES SCIO o fiduciam elegantiae, et de alienis oculis iudicare!

567 **20** 1 QVID MVLTA VERBA AMARE COEPI ordine egit, nam prius est commoueri, inde amare. 2 *Et* bene non ante dicit, quid aggressus ⟨sit⟩, nisi amoris mentione praelata, quo cogente nihil infectum est cupientibus.

568 **22** 1 SVBMONVIT ME PARMENO leuiter monuit. et recte, quia 'arripui' dicturus est. 2 *Et* totum optime; nam ut non erat boni adulescentis hanc technam reperire, sic ab alio repertam fuit plane ueri amatoris arripere.

569 **23** 1 TACITVS CITIVS AVDIES morantem solemus corripere extra ordinem percontantes. 2 *Et* bene celeritatem promisit, qua facile tenetur auditor. 3 *Et* mire, tamquam sola interrogatio morae sit.

570 **24** ET PRO ILLO IVBEAM ME ILLOC DVCIER 'iubeam' mirifice dixit tamquam in re honesta. sic et turpe factum plerumque perseuerante impudentia releuatur.

571 **25** QVID EX EA RE TANDEM VT CAPIAS COMMODI transit a reprehensione facti ad causam facti.

1 consequens] 9n̄s *C* ‖ 2 diceretur *T* | me scias erit *in ras.* V^2 (= *dett.*), ut scias erit *TC* ‖ 3 ESSE *non agnosc. Ter. codd.* | discessio *TC* ‖ 4 fiducia *codd.*, *corr. ed. pr.* | et] ē *V* ‖ 5 VERBA *om. V* | cepi *C*, c· *T*, [oc]coepi (*sscr. m. 2*) *V* (= *dett.*) ‖ 6 *com*moueri *V*, commouere *C* | et breue *TC* ‖ 7 non *C*, *nam V* | quidâ gressus *TC*, quidam gra*d*us *V* | sit *add. W.* | nisi *C*, *u*isi *V* ‖ 8 prolata? ‖ 9 summonuit *V* | me par· *T* | leniter *V* ‖ 10 *et* to*tum V* ‖ 11 non erat *dett.*: nouerat *CV*, (*in* mou- *corr.*) *T* | tenhicnam *C*, tenchnam *T*, technam (*in mg.* τέχνα) *V* ‖ 13 citius *in mg.* V^2, *om. TC* | audiens *TC* | morantem *sqq.*] *hoc schol. ad* QVID ID EST *pert.* ‖ 14 perconstantes *T*, percontantem *V* | quam *TC* ‖ 15 tenet *TC* ‖ 16 sic *C* ‖ 17 ME *om. TC* | illo *C*, illuc [o] *V*, i· *T* | [de]ducier *V*, d· *T* | iubeam mirifice *Schoell* iube amico *TCV* (iubeam me *dett.*) ‖ 18 dixit *om. TC* | inter honestum *V*, -sta *TC*, *corr. W.* | sit *TC*, sic ⟨quod uile sit⟩ *dett.* ‖ 19 imprudentia *C* | reuelatur *T*, reualeatur *C*, releuatur [uela] (*corr. m. 2*) *V* ‖ 20 t· *T* | VT CAPIAS] uita pias *C*, capias *V*, c· *T*; ut caperes *Ter.* | COMMODI] c· *T* ‖ 21 a] ac *C* | ad causam ⟨ipsius⟩ *in ras.* V^2 (= *dett.*), ac de causa *TC*

572 **27** NVM PARVA CAVSA AVT PARVA RATIO EST sic illata est interrogatio, quasi ad hanc adnuere et uultu consentire Antipho sit coactus.

573 **28** 1 LAETA VERO AD SE ABDVCIT DOMVM omnia mire: quod 'laeta', quod 'abducit', quod 'domum', quod 'commendat', quod 'uirginem'. specta singula et mirare uirtutem poetae.

577 **29** 1 COMMENDAT V. locus initium erroris continens apud Thaidem. 2 CVI TIBINE non interrogat sed miratur.

3 SATIS TVTO TAMEN quid hic facit 'tamen'? utrum hoc dicit: etsi meretrix, tamen satis tuto agit? an: etsi Chaereae, satis tuto tamen, quia nullus accedet alius?

578 **30** 1 EDICIT NE VIR QVISQVAM †iubemus uelut edicimus imperatoris sunt dicta†. 2 ET MIHI NE ABSCEDAM IMPERAT certe ne ullus uir accedat.

579 **31** VT MANEAM SOLVS remaneam perseueremque in loco ac per hoc sim miser, utpote dono datus et seruiens meretrici. et est ironia.

580 **32** EGO INQVIT AD CENAM HINC EO *μίμησις* ad imprudentiam mulieris exprimendam, quae hoc dixerit secura de custode eunucho.

581 **33** 1 ABDVCIT SECVM ANCILLAS memoriter, nam dixerat abiens (*III 2, 53*) 'uos me sequimini'. 2 PAVCAE QVAE CIRCA ILLAM ESSENT relictae nonnullae, ut lauari possit ea uirgo, quae sub uitii huius occasione nuptura est. hoc

1 NVM] nunc *TC* | inlata *V* | est *om. T* ‖ 2 a*nn*uere *V*, abnuere *TC* ‖ 4 deducit *TC*, *de*ducit *V* ‖ 5 leti *TC* | adducit *TC*, *de*ducit *V* ‖ 6 uirgini *TCV* | spectata *T* | singulare *TC*, -larẹ *V* ‖ 8 COMMENDAT V. *W.*: commendandus *codd.* ‖ 9 CVI TIBINE] cum uitium (uicium *C*) *codd.* ‖ 11 dicit *W.*: dum *codd.* | etsi *2.*] et sic *C*, et siç *V* ‖ 12 cherea *V* ‖ 13 EDICIT] et dicit *T* | uidemus uelut (-ti *T*) edicimus imperatoris sunt dicta *TC*, iubemus uel u*iue* dici*mus unde edictum imperatoris est V* (*sim. dett.*). *Fort.* iubemus uolumus, edicimus ⟨imperamus; nam edicta⟩ imperatoris sunt dicta ‖ 14 ne ullus uir accedat *Teuber*: nullus uir accedit *codd.* ‖ 16 VT *om. T* | solum *TC* ‖ 18 yronia *CV* ‖ 19 *μιμησισ V*, **** *C*, *om. T* | impudentiam *codd., corr. Steph.* ‖ 25 uicio *codd., corr. ed. pr.*

enim totum sic inducit poeta, ut non abhorreat a legitimis nuptiis, in ea praesertim quae uxor futura est. 3 MANENT pro 'remanent': ἀφαίρεσις.

582 **34** 1 NOVICIAE PVELLAE λύσις: nouiciae et puellae. 2 CONTINVO HAEC ADORNANT VT LAVET 'haec' pluraliter pro hae, ut in Phormione (*V 9, 23*) 'haecine erant itiones'. 'adornant' autem ex medio significatu pro apparant.

583 **35** 1 DVM APPARATVR impersonaliter dixit. 2 *Et* 'dum apparatur' pro dum apparetur et 'sedet' pro sedebat. 3 VIRGO IN CONCLAVI SEDET conclave est separatior locus in interioribus tectis, uel quod intra eum multa loca clausa sint ut cubicula adhaerentia triclinio.

584 **36** 1 RESPECTANS TABVLAM QVANDAM PICTAM bene accedit repente pictura ad hortamenta aggrediendae uirginis, ideo quia non ad hoc uenerat Chaerea, ut continuo uitiaret puellam, sed ut uideret, audiret essetque una (*cf. v. 26*), cum nihil amplius cogitare ausus fuerit, usque dum picturam cerneret. 2 IOVEM QVO PACTO mira inuentio, qua haec pictura tribuitur domui meretricis aduersus omnium pudicitiam morum: *contra parsimoniam autem, contra dignitatem, contra pudicitiam.* 3 IOVEM QVO PACTO DANAAE MISISSE AIVNT bene 'aiunt', et quia fabula et quia tam turpis Ioui quam apta meretrici.

585 **37** 1 QVO PACTO DANAAE MISISSE AIVNT QVONDAM quae

1 inducitur a poeta *V* | a] tam *TC* | legitimus *C* | est] sit *TC* ‖ 3 remãt *C* | ἀφέρεσις *V*, **** *C*, *om. T* ‖ 4 PVELLAE — nouiciae *om. TC* | λύσισ *V* ‖ 5 continua *T* | lauent *V* ‖ 6 ⟨pro⟩ hec inerant uitiones *TC*, haec meae rationes *V* ‖ 8 apparantur *TC* | impersonaliter — apparetur *om. T* ‖ 9 apparantur *C* | apparentur *CV* ‖ 10 separatior] spatio℞ *TC* (*dett.*), secretior *V* | tectus *T* ‖ 12 sunt *TC* ‖ 13 Respectans t · q · p · *V* | suspectans *Ter.* ‖ 14 accedi *C* | ornamenta *TC* ‖ 17 cum nihil] cui *TC* (utque nihil *dett.*) | cogitaret *TC*, -tare/// *V* | fuerit usque *W.*: ueritusque *C*, (*sscr.* putaretur *m. 2* = *dett.*) *V*, uirtusque *T* ‖ 18 picturam — haec *om. TC* ‖ 20 amorum *TC*, amor^{um} (*sscr. m. 2*) *V*, *corr. Westerh.* ‖ 21 autem *V* | IOVEM] Iuppiter *TC* ‖ 22 danne *V*, dane *T*, darie *C* | misse *TC*, mi$\overset{x}{\text{s}}$isse (*corr. m. 2*) *V* ‖ 23 tam̃ *C* ‖ 24 dane misisse (mississe *C*) aiunt quondam *TC*, d · m · a · *V*

aptior pictura domui meretricis ad amatorum illecebras quam haec, quae exemplum continet amoris et amoris puellae et amoris ad Iouem pertinentis et amoris non gratuiti nec paruo propositi, sed auro in gremium fluente uenalis? tum quod in gremium Danaae ipse ut splendidus imber illabitur, nonne uidetur meretrix docere adulescentulos illam corporis partem auctore Ioue uelut inauratam fuisse? 2 IMBREM AVREVM non rorem uel pluuiam sed 'imbrem' addiderat: o auaritiam meretricis!

586 **38** 1 EGOMET QVOQVE ID SPECTARE COEPI moris est ad id oculos uertere, quod uidemus eum quem aspicimus intueri.

587 **39** 1 IAM OLIM ILLE LVDVM bene non 'scelus' sed 'ludum' dixit. 2 IMPENDIO id est magis magisque.

586 **38** 2 LVSERAT IAM OLIM ILLE ⟨LVDVM⟩ ut (*Verg. Aen. XII 680*) 'hunc, oro, sine me furere ante furorem': figura ἀρχαϊσμός.

588 **40** 1 DEVM SE IN HOMINEM CONVERTISSE φιλοσοφικῶς Terentius demonstrauit, quam cladem moribus hominum et ciuitatibus afferant figmenta poetarum, cum exempla scelerum afferant peccaturis. 2 ATQVE IN ALIENAS TEGVLAS

1 aptior] a[i]porum *TC* | ad] ab *C* | inlecebras *T* ‖ 2 et amor puellae *codd.*, *corr. ed. pr.* ‖ 3 ⟨non⟩ amoris non *T* ‖ 4 paruo *CV* | praepositi sed (-tis et *TC*) *codd.*, *corr. Steph.* | in gremio *C* | fluenti *C*, fruente *T* ‖ 5 Danaae — ut] dane (darie *C*) ēē et *TC*, da[m]nne *iuppiter ut V* | splendidius *C*, *splen*did*us V* ‖ 6 ymber *C* | inlabitur *V* | ⟨ut⟩ meretrix *TC*, *in* meretrice *V* | docere *Goetz*: ducēte *V*, ducens *TC* ‖ 8 fuisse *om. T* | Ymbrem *TC* | rore*m uel pluuiam V* (= *dett.*), rorem iucturam (uict- *T*) *TC* ‖ 9 ymbrem *C* | addiderit *T* ‖ 10 ID — COEPI] expectare cepi *TC*, *s* · c · *V* | est *om. V* ‖ 11 cum *TC* ‖ 13 Iam o · i · l · *V* | sed ludum *om. TC* ‖ 14 impedio *T*, *om. V* | idem *V* | ignis magisque *C* ‖ 15 lux erat *TC* ‖ 16 hunc oro] nunc curo *C*, hunc uno *T*, hunc *V* | furorem] fur *TC* ‖ 17 archaismos *ed. pr.*: ***** *TC*, *om. V* ‖ 18 IN *om. TC* | CONVERTISSE] c · *V* | φιλοσοφικῶς *W.*: φιλοσοφὴ nunc *V*, ***** nunc *TC*; philosophice nunc *ed. pr.* ‖ 19 laudem (*in mg.* al' cladem) *C* ‖ 21 adferant *T* | peccatoris *TC*, -t[v]oris (*corr. m. 2*) *V* | IN *om. C*

hic apparet separatim Iouem, separatim auri fuisse picturam. 3 DEVM SE IN HOMINEM CONVERTISSE utrum quia Iuppiter humana forma aurum infundens pictus erat in tabula, non pro Ioue aurum? an 'in hominem', id est in hominis audaciam atque flagitia? 4 ATQVE IN ALIENAS TEGVLAS Acrisii scilicet. 5 *Et* TEGVLAS tectum. 6 *Et* satis comico charactere locutus est et presso stilo.

589 **41** 1 VENISSE CLANCVLVM PER IMPLVVIVM haec omnia non ut difficilia factu, sed ut humilia et Ioue indigna proferuntur, ut merito sequatur 'ego homuncio hoc non facerem?', quod non solum non Ioui, sed ne homini quidem nisi furi aptum erat. 2 FVCVM FACTVM id est ut fucum faceret, hoc est insidias et fraudem. 3 FVCVM offuciam, fraudem. 4 *Et* MVLIERI pro feminae.

590 **42** 1 QVI TEMPLA CAELI SVMMA SONITV CONCVTIT ab auctoritate personae, ut fit in exemplis. 2 SONITV CONCVTIT parodia de Ennio (*Ribb. trag.³ p. 79*). 3 TEMPLA CAELI SVMMA tragice, sed de industria, non errore.

591 **43** EGO HOMVNCIO HOC NON FACEREM oratorie ut Iouem extulit, ita detraxit sibi: ille est deus et magnus, ego non homo sed homuncio.

592 **44** 1 DVM HAEC MECVM REPVTO ACCERSITVR LAVATVM INTEREA VIRGO seruauit ordinem nuptiarum. et proprio uerbo quasi de nuptura dixit 'accersitur', ut alibi (*Ad. V 6, 1—2*) 'quam mox uirginem accersant'; nam ipse

1 iouem separatim separatim *C*, iouem separatim *T* ‖ 2 d*eum V* ‖ 3 humana forma *om. T* | tabulis *C* ‖ 4 an in homine *C* ‖ 5 flagitiam *C* | TEGVLAS] tabulas *C* ‖ 6 Acrisii *W.*: aeriy *T*, aerei *C*, auri *in ras. V²* | Et TEGVLAS tectum *W.*: tectum et tegulas *codd.* | comicos *TC* ‖ 7 caractere *V*, caracthere *C*, carapte *T* | et] ut *C* ‖ 9 factum *T* | iouem digna *TC* ‖ 10 hoc n · f · *V* ‖ 11 iouis *C* | ne *om. TC* ‖ 12 fieri *T* | ⟨non⟩ erat *TCV, corr. dett.* | ut *om. C* ‖ 14 officinam (-nam *in ras. V²*) *codd., corr. W.* | femina *C*, feram *T* ‖ 15 summo *T* ‖ 16 persona *TC* | sit *C* | in *om. T* ‖ 18 sūma tragice *V*, sumairagica *C*, sūma ragica *T* ‖ 19 EGO *om. T* | hoc n · f · *V* ‖ 20 ⟨ut puta⟩ ille *dett., om. T* ‖ 22 acersitur *C* | a · l · i · u · *V* ‖ 24 accersant] accersa *TC*, accerse *V* | nam] nunc *TC*

illam est habiturus uxorem. 2 DVM HAEC MECVM REPVTO hic ostendit non sibi haec primum nunc in mentem uenisse, sed tunc etiam cogitata, cum esset in meretricis domo.

593 **45** 1 IT LAVIT REDIIT *συντομίᾳ*, qua solet, ut (*Phorm. I 2, 53*) 'imus, uenimus, ⟨uidemus⟩'. 2 DEINDE EAM IN LECTVM COLLOCARVNT uide an aliquid desit a legitimis nuptiis; nam et ipsum uerbum 'collocarunt' proprium est et ascribitur pronubis.

594 **46** 1 STO EXSPECTANS SI QVID MIHI IMPERENT *ἐνάργεια*: non enim dixit 'stabam'. 2 EXSPECTANS desiderans. 3 *Et* mire omne tempus exsecutus est salua ueritate, in qua Vergilius neglegens inuenitur, cum post occisum Mezentium non facta noctis mentione statim intulit (*Aen. XI 1*) 'Oceanum interea surgens Aurora reliquit'.

595 **47** 1 CAPE HOC FLABELLVM VENTVLVM praeclare non sensum sed uerba ipsa per *μίμησιν* induxit, per quam error puellaris exprimitur. 2 VENTVLVM HVIC SIC FACITO DVM LAVAMVR demonstratiuum et gestu explicandum. 3 CAPE HOC FLABELLVM quam particulatim, cum qua diligentia et *δεικτικῶς* iubet quasi nouicio et imperito!

596 **48** 1 VBI NOS LAVERIMVS SI VOLES LAVATO uide usum uerbi tam cito uariatum: 'dum lauamur' et 'ubi nos lauerimus'. 2 ACCIPIO TRISTIS id est tristi similis, ut (*Verg. Aen. II 67—68*) 'namque ut conspectu in medio tur-

1 habiturus est *T* | HAEC] hoc *TC* | REPVTO] r · *V* ‖ 2 haec *et* nunc *om. V* ‖ 3 cogitatam *TC* | cum *ex* dum *corr. C* | essent *V* ‖ 4 redit *T* | *συντομία V*, * * * * *TC* | quia *TC* | ut imus redimus uenimus *V*, utimur *TC* ‖ 6 an] in *TC* | desit a] est ita *TC* ‖ 8 adscribitur *V* | probonis *codd., corr. ed. pr.* ‖ 9 SI QVID *om. T* | MIHI] iñ *C* | impararent *T* | *ἐνεργεία V*, energia *TC, corr. Sabb.* ‖ 11 est *dett., om. TCV* | uirtute *T* ‖ 12 occeanum (occi- *T*) *TC* ‖ 14 s · a · r · *V*[1] ‖ 15 cape h · f · u · *V* | uetulum *C* ‖ 16 sed *om. C* | uerba ipsa *om. TC* | per *μίμησιν* dixit *V*, per mim · h · c · (MIM hc *T*) induxit *TC* ‖ 17 Vetulum *C* | h · f · d · l · *V* ‖ 18 demonstratiuum *om. C* | getu *T*, getu ⟨**⟩ *C* ‖ 19 Cape hoc fla *V* | qua *CV* ‖ 20 *δικτικῶσ V*, * * * * *TC* | iubet *om. T* | nouitio *T*, muncio *C* | imperio *TC* ‖ 21 LAVERIMVS] l · *V* | s · u · l · *TV* | uide — 399, 1 LAVATO *om. C* ‖ 22 la*uamur V* | nos *om. T* ‖ 24 ut *om. V* | conspectū *T*

batus i. c.'. 3 SI VOLES LAVATO quasi satisfacientis est, cum illum solum relinquant cum uirgine. 4 ACCIPIO TRISTIS bene 'tristis', tamquam aliud magis uellet, hoc est lauare aut ludere; metuit enim, ne quod cupit, prodatur gaudio.

597 **49** TVM ISTVC OS TVVM IMPVDENS VIDERE VELLEM licet iocanti et amico conuitium iucunde facere.

598 **50** 1 QVI ESSET STATVS statura corpori ascribitur, status ad habitum refertur. 2 Ergo status est schema, statura longitudo corporis. 3 FLABELLVM TENERE TE ASINVM TANTVM quia hoc ministerium delicatorum seruorum est.

599 **51** OMNES PRORVVNT SE uerbo neutrali quasi actiuo usus est.

600 **52** DOMINI VBI ABSVNT 'ubi' et loci et temporis potest esse.

601 **53** 1 INTEREA SOMNVS VIRGINEM OCCVPAT utpote compressam somno et oblectatam flabello atque ab eunucho nihil metuentem. 2 EGO LIMIS SPECTO 'limis' si nominatiuus est singularis, transuersus significat, si septimus pluralis, deest 'oculis'. 3 Nam 'limis' est transuersus, unde limen quoque dicitur, quod ingredientibus exeuntibusque transuersum est. cum igitur dissimulant se homines uidere quod uident et non recta facie sed transuersa intuentur, limes dicuntur aspicere.

602 **54** SIC PER FLABELLVM CLANCVLVM 'sic' *δεικτικόν* est et necessario additum, nam 'limis' et 'per flabellum' sine demonstratione parum intellegitur.

1 *i*·c· *V* ‖ 3 uellet magis *TC* ‖ 4 probatur *C*, perdatur *T* ‖ 6 TVM] ·N· *C*, enĩ *T* | istud *TC* ‖ 7 iocunde *V* | faceret *TC* ‖ 8 STATVS — corpori] staturi *TC* ‖ 9 Ergo] hoc *T* | scema *V*, scena *TC* ‖ 13 proaũt *T* | SE] sed *TC* | quasi] quia *T* ‖ 15 ab-sint *V* | ⟨et⟩ ubi *T* ‖ 17 uirginem somnus *V* | OCCVPAT] opprimit *Ter.* | complessa *C* ‖ 19 expecto *TC* ‖ 20 singularis est *TC* | transuersum *C* ‖ 22 dicitur *om. T* | ingrediuntibus (-de- *V*) *TV* | exeuntibus *C*, *om. T* ‖ 23 transuersus *V* | est *om. TC* | dissimulat *C* ‖ 24 quod ⟨se⟩ *TC* | transuerso *C*, -se *T* ‖ 26 SIC] si *T* | *δικτικον* *V*, ***** *TC* ‖ 28 ⟨et⟩ parum *codd., corr. ed. pr.*

601 **53** 4 LIMIS SPECTO cum l i m i dicantur obliqui generaliter, hoc tamen proprie de oculis dicitur.

603 **55** PESSVLVM OSTIO OBDO scilicet ut amoueret arceretque auxilium uirginis.

604 **56** 1 QVID TVM FATVE quid enim praeter uitium superest, ubi amator est adulescens et uirgo dormiens et in clauso? 2 Grate explicata narratio est, quam audientis curiositas finit et cuius in extrema parte maior attentio est. 3 FATEOR 'me fatuum, qui hoc quaesiuerim' subauditur. 4 AN EGO OCCASIONEM uide quanta dixerit: non 'uoluntatem' sed 'occasionem', non 'animaduersam' sed 'ostentatam', non 'hanc' sed 'tantam', non 'angustam' sed 'breuem', non 'appetitam' sed 'exoptatam', non 'repentinam' sed 'insperatam'. 5 *Et* bene 'insperatam': aliud enim sibi promiserat, ut supra diximus (*ad v. 36*), non quod pictura occasioque persuasit.

606 **58** TVM POL EGO ⟨IS⟩ ESSEM eunuchus scilicet.

607 **59** 1 SANE HERCLE VT DICIS deest 'ita est'. 2 SED INTERIM DE SYMBOLIS QVID ACTVM EST bene memor est personae quam induxit poeta per hanc interrogationem. 3 SED INTERIM DE SYMBOLIS *παροιμιῶδες· ἀλλὰ περὶ τοῦ χοιριδίου;*

608 **60** 1 FRVGI ES utilis et necessarius, ut fruges humano generi. 2 'F r u g i' est ergo, in quo est aliquid quo f r u a m u r, id est utamur. 3 DISCVM 'Discum' nomen est proprium.

1 SPECTO] excepto *codd.* | limis *TC*, limi[s] *V* ‖ 2 pro de *T* ‖ 3 hostio *TV* | ammoueret *C* | -que *om. TC* ‖ 5 FATVE] f· *V* | uĭctum *T* ‖ 6 est *om. V* | et *2.*] ic *ut vid. T* ‖ 7 gratis *T*, glate *C*, gutte (2 *supra* t) *V* ‖ 9 me *in ras. V²*, quae *C*, q3 *T* | quesierim *T* ‖ 10 uide — occasionem *om. C* ‖ 11 uoluptatem *T* | non — exoptatam *om. T* | animam aduersam *C* ‖ 13 adpetitam *C* ‖ 19 d · s · q · a · est *V* | simbolis *TC* | est personae *sscr. V²* ‖ 21 simbolis *codd.* | *παροιμίωδησ (οι in ras. m. 2) ἀμὰ περὶ τοῦ χωριδία V*, ********** *TC* ‖ 23 fugi *T* | utilis et] ut illi se *TC* | frugi es *TC* ‖ 25 utamur] fruamur *TC*

609 **61** 1 SED TANTO OCIVS PROPEREMVS 'properemus' dixit pro ambulemus. 2 MVTA VESTEM haec *οἰκονομία* ⟨est⟩ ad id, quod in domum Thaidis rediturus est Chaerea.

610 **62** 1 VBI MVTEM PERII uultu ostendit quod subauditur 'nescio'. 2 NAM DOMO EXVLO deest 'prope' *aut* '*ueluti*', ut sit: prope iam exulo. 3 'Exulo' duobus modis dicitur: et de loco in quo exul est et de loco ex quo eiectus est. 4 METVO FRATREM NE INTVS SIT causas ostendit, cur domo penitus ueluti exulet.

611 **63** PATER NE RVRE REDIERIT praeparatur iam interuentus senis. et est *ζεῦγμα* ad superiora, nam et hic 'metuo' subaudiendum est.

612 **64** 1 IBI PROXIMVM EST VBI MVTES hoc est: domus mea. 2 RECTE DICIS EAMVS ipsa uerba quodammodo festinationem sonant.

613 **65** QVO PACTO PORRO 'porro' postea, deinceps.

IV.

1.

615 **1** 1 ITA ME DI AMENT QVANTVM EGO ILLVM VIDI ea persona quaesita est, quae terribilem credat militem, ut eo magis in experiundo uanus ac ridiculus esse possit. 2 ITA ME DI BENE AMENT hoc loco post scaenam quid

1 TANTO] tn̄ *C* | PROPEREMVS] pro *V*, proeremus *C* | proparemur *T*, *om. C* ‖ 2 Mira uestem *C* | hanc *V* | *ὀκονομία V*, ***** *C*, *om. T* | est *add. Steph.* ‖ 3 ad *id V*, addid *T*, addit *C* | chremes *codd., corr. Steph.* ‖ 4 ostenditur *V* | subadditur *T* ‖ 5 exuo *ex* exeo *corr. C* | esulo (*sic semper*) *T* | reluti *T*, eielicti *C* ‖ 7 ⟨et⟩ in *C* | quo ⟨loco⟩ *TC* | est *in ras.* V^2 ‖ 8 frater *C*, fr̄/// *V* | siet *V* | causā *T* ‖ 9 domos *C* ‖ 10 iure *T* | ⟨et⟩ paratur *V*, praeparāt *T* ‖ 11 est] esi *TC* | *ζευμα V*, *** *TC* ‖ 12 est subaudiendum *TC* ‖ 13 VBI MVTES] u · m · *V*, mutes *TC* ‖ 14 EAMVS] e · *V* ‖ 15 festinatione *C* ‖ 16 PORRO] p · *V* | porro *om. CV* ‖ 17 dii *codd.* | ⟨bene⟩ ament *V* | AMENT *om. T* | q · e · i · *T* | VIDI *om. TC* ‖ 18 est *om. TC* | interibilem *T* | ut *om. T* ‖ 20 dii *codd.* | b · ⟨et⟩ a · *T* | loco *et* quid *om. TC*

gestum sit, hoc est in conuiuio militis, ancilla demonstrat, ut iam quae in proscaenio gerantur, ex his possimus agnoscere.

616 2 NEQVAM ILLE HODIE ⟨I.⟩ 'illum' et 'ille insanus' sic affertur, ut omnibus insuauis miles esse noscatur.

617 3 NAM POSTQVAM ISTE ADVENIT instanter admonet, qui sit Chremes.

618 4 1 MILITEM ROGAT et hic quasi de odioso 'militem' dixit, non 'Thrasonem'. 2 CONTINVO IRASCI ut riuali.

619 5 1 NEQVE NEGARE AVDERE ut amicae poscenti. 2 INSTARE VT HOMINEM INVITET uide impudentiam meretricis: primum petit, ut eum iubeat admitti, post ut inuitet, quod est maius.

620 6 ID FACIEBAT RETINENDI ILLIVS CAVSA admonet spectatorem, ne existimet altero riuali iniuriam fieri Phaedriae. et simul hic προπαρασκευή est uirginis agnoscendae.

622 8 1 INVITAT TRISTIS MANSIT IBI CVM ILLA adulescens scilicet. 2 *Et* MANSIT pro remoratus est, id est accubuit nec recessit. *⟨nam id⟩ 'mansit' significat.* 3 Si miles, 'mansit' passus est; si Chremes, 'mansit' immoratus est conuiua; nec enim statim discessisse accipiendus est. 4 TRISTIS inuitus, non libenter, ut e contrario Vergilius (*Aen. V 236—37*) 'uobis laetus e. h. c. i. l. t. c. a. a.

1 in *om. T* | demonstrat *om. TC* ‖ 2 quae] est *TC* | gerantur *Klotz*: geruntur *V*, *om. TC* | possumus *TC* ‖ 4 illis et ille insanus *C*, ille callide insanus *V* ‖ 5 effertur *Steph.* ‖ 7 cremes ⟨et⟩ *T* ‖ 8 hic *W.*: hoc *codd.*; hoc loco *Schoell* | milite *codd.*, *corr. Steph.* ‖ 9 dicit *T* | nam *C* | transonem *T* ‖ 10 AVDERE] a· *V* | amicum *TC* ‖ 11 ut homini inuito (-ro *C*) *codd.* ‖ 14 ID *om. TC* ‖ 15 altero (i *supra* o; *corr. m. 2 = dett.*) *V* | ⟨est⟩ hic *V* ‖ 16 προτὰ παρασκεύη *V*, ****** *TC* ‖ 17 Inuitat t· *V*, inmutat tristuȝ *T* | m·i·c·i· *V* | ILLA] illo *Teuber* | adolescenter *T* ‖ 18 Et *om. C* ‖ 19 nam id *add. Schoell* | si miles *Bentley*: simile est *codd.* ‖ 20 si *Bentley*: sic *codd.* | mansit *2. ed. pr.*: nam sit (sic *TC*) *codd.* ‖ 21 conuitia *T*, comitia *C* | nec enim statim *W. duce Schoellio*: necessitatim *V*, -ti *TC* | discessit *CV*, disces *T*, *corr. W.* ‖ 22 e *om. T* | uirg· ⟨******⟩ *TC* ‖ 23 e·h·c·i·l·t·a·a·u· reus *V*, s·(siȝ = *scilicet T*) h·c·i·L·t·a·a·v· reus *C*

u. reus' et (*Ter. Eun. III 5, 48*) 'accipio tristis' eodem modo. 5 SERMONEM OCCIPIT 'sermonem' colloquium dicit.

623 **9** 1 MILES VERO PVTARE ANTE OCVLOS SIBI ADDVCTVM AEMVLVM plus dixit 'adductum' quam 'admissum'. 2 *Et* simul quia uidebat furibundum Chremetem, totum crimen reuocat ad Thaidem. 3 *Et* haec est causa, cur a milite in eius domo nullam rixam patiatur Chremes.

624 **10** 1 VOLVIT FACERE CONTRA HVIC AEGRE 'huic' Thaidi, non adducto. 2 HEVS INQVIT PVER hic ostenditur, quod supra (*III 1, 50 sq.*) est apparatum. 3 ACCERSE PAMPHILAM non 'prouoca' sed 'accerse', quia non est aptum militi.

625 **11** 1 VT DELECTET HIC NOS quasi dicat 'quod haec non facit'. 2 Sed delectare fidicinae est, quia supra (*I 2, 53*) de illa dixerat 'et fidibus scire'. 3 *Et* bene 'hic', quasi: ⟨ubi⟩ insuauiter nunc tractamur. 4 ILLA EXCLAMAT non 'respondet' inquit, sed 'exclamat'. 5 MINIME GENTIVM hoc magis mirum 'minime gentium', quam 'nusquam gentium'.

626 **12** 1 IN CONVIVIVM ILLAM ἐμφατικῶς, ut (*Verg. Ecl. III 25*) 'cantando tu illum?' 2 ILLAM deest 'accersis'. et est figura ἀποσιώπησις. 3 MILES TENDERE proprie dixit 'tendere', quod significat pertinacem contentionem. Vergilius (*Aen. XII 553*) 'uasto certamine tendunt'. 4 INDE AD IVRGIVM subauditur 'uentum est'.

627 **13** 1 INTEREA AVRVM SIBI CLAM MVLIER DEMIT ne aurum pro uirgine, quod retinebat, amitteret. 2 Vel

1 ⟨ex⟩ eodem *TC* ‖ 2 meo *T* | OCCIPIT] o· *V*, occepi (acc- *C*) *TC* | sermo *V* | dicitur *V* ‖ 3 PVTARE — AEMVLVM] p·a·o·s·a·e· *V* ‖ 5 furibundum] furibundus *Schoell*, pudibundum *Bentley* | chremem (chremetem *TC*) ⟨et⟩ *TCV* ‖ 6 haec *om. V* | est *om. C* ‖ 8 uoluit f·c·h·e· *V* ‖ 9 PVER] p· *V* | hic *V*, *om. TC* ‖ 10 est *om. T* ‖ 11 prouocasset (-se *C*) accerse *TC* ‖ 16 quasi ⟨dicat⟩ *dett.* | ubi *add. W.* ‖ 20 in conuiuia illa *TC* | ἐμφατικωσ *V*, ***** *C*, *om. T* ‖ 21 illum] illico *TC* | ἀποσιώπησισ *V*, ****** *TC* ‖ 23 tende *C* | pertinationem *TC* | continentiam *C* ‖ 26 Interea a·s·c·m· demit *V* ‖ 27 per iurgium quod renuebat *Westerh.* | admitteret *T*, acmitteret *C*

AVRVM DEMIT ut esset ad fugam expeditior uel ad rixam. 3 Opportune 'mulierem' dixit, non 'Thaidem', ut ostenderet malitiam sexus.

628 **14** 1 HOC EST SIGNI VBI PRIMVM POTERIT ad quam rem 'signi'? utrum: hoc est signi, quam ob rem metuam, ne quam ille hodie insanus turbam faciat aut uim Thaidi (*v. 2*)? an: hoc est signi, unde scio quod ubi primum poterit, illinc ⟨se⟩ subducet? 2 Erit igitur subaudiendum hic 'unde' et 'quod', ut sit: unde scio quod ubi primum poterit.

2.

629 **1** 1 DVM RVS EO COEPI EGOMET hic nunc causa narratur, cur statim in urbem redeat Phaedria, qui discesserat abfuturus biduum ob tollendum iurgium militis, sed importune redit. 2 DVM RVS EO COEPI EGOMET iam tempus est reuocandi in scaenam Phaedriam, postquam acta sunt omnia, quae illius absentiam desiderabant. 3 COEPI EGOMET MECVM ordo: coepi aliam rem ex alia cogitare. 4 INTER VIAS figurate et noue 'inter uias'.

631 **3** ET EA OMNIA IN PEIOREM PARTEM utrum subauditur 'cogitare' an 'ibant' 'uergebant' aut quid tale?

632 **4** 1 DVM HAEC PVTO id est aestimo, ut (*Verg. Aen. VI 332*) 'multa putans sortemque animi miseratus iniquam'.

4 hoc est signi u·p·p· *V* ‖ 5 est *om. TC* ‖ 6 hodie ille (*ex* illam *corr. C*) *TC* ‖ 7 signi *om. T* ‖ 8 subducere *C* ‖ 9 erit *in ras. V*² | igitur ⟨quod (*del. V*)⟩ *TCV* | hic *Goetz*: sic *T*, sit *CV* | unde] ut *T* | ut *sscr. V*² ‖ 10 ⟨et⟩ quod *TC* ‖ 11 EGOMET] ꝛ m· *T* | uariatur *TC* ‖ 12 cū *T* | phaedria *C*, *om. rell.* | ⟨at⟩ qui *C*, ⟨at⟩ que *T* ‖ 13 ^{ab}futurus (*sscr. m. 2*) *V*, futurus *TC* | *ob*⟨tol (*in mg. m. 2*)⟩*lendum* iurgium militis sed importune *V*, tolle (-li *T*) uirginum m ** tis se importune (se in op- *C*) *TC* ‖ 14 COEPI] c· *V* | EGOMET] e·m· *V*, ꝛ m· *T* | in scaenam] nam *C*, non *T* ‖ 16 qui *T* | assensia *T* | desiderabam *TC*, -bantur *V* | Coepi e·m· *V* ‖ 18 uias] uiam *T* ‖ 20 ibant ⟨aut⟩ *T* ‖ 21 duc hec reputo *TC* | id est] et *T* | estimo *V*, existimo *TC* | ut] et *TC* ‖ 22 fortemque *C* | animo *T*

2 An ἀφαίρεσις pro 'reputo'? putamus enim instantia, reputamus praeterita.

635 **7** 1 VBI AD IPSVM VENI DIVERTICVLVM 'diuerticulum' est, ubi iter de uia flectitur. 2 *Et* proprie, quia diuerticula dicuntur in uia domicilia, ad quae de itinere diuertendum sit. 3 CONSTITI plus est nunc scientem restitisse quam praeteriisse nescientem.

636 **8** HEM BIDVVM H. M. E. ⟨'hem'⟩ interiectio laborantis animi; 'biduum' sic pronuntia ut longum nimiumque tempus; tum deinde 'hic' tamquam in loco solo atque tristi.

637 **9** 1 SOLI SINE ILLA scilicet sine illa. 2 Aut sine alio oblectamento. 3 SINE ILLA satis amanter. 4 SINE ILLA iam causa est, cur biduum grauetur loco tristi, cur solacium conquirendum. sunt autem qui idem putent esse 'soli' 'sine illa', ut 'sine illa' ἐξήγησις eius sit quod dixerat 'soli'.

638 **10** NIHIL EST QVID NIHIL SI NON ETC. amantium disputationes intermiscent quaedam consilia sanae mentis, quae tamen statim resurgentis amoris saeuitia deuincantur.

639 **11** EHO NE VIDENDI QVIDEM ERIT 'eho' ridicule additum, tamquam omnino non secum loquatur sed cum altero.

640 **12** 1 SALTEM HOC LICEBIT bene bis dictum 'licet' 'licebit', quasi de re magna loquatur. totum ergo amatorie. 2 CERTE EXTREMA LINEA et hoc recte, quia quinque lineae perfectae sunt ad amorem: prima uisus, secunda

1 an ἀφαίρεσις] αναφέρεσις *V*, anae · p · c · e · i · c · *C*, *om.* *T* ‖ 3 ubi ad ipsum u · d · *V* ‖ 4 ⟨uertitur⟩ flectitur *C* ‖ 5 ad quae] atque *TC* ‖ 6 est *om.* *TC* ‖ 7 praeterisse *C* ‖ 8 H. M. E.] hic manendum est *C* | hem *add. Klotz* ‖ 10 hinc *TC* | solo loco *TC* ‖ 11 SOLI SINE] solis me *TC* | scilicet] s · *V*, soli *TC* | Aut] ac *T* ‖ 12 illā *T* | amantem *TC* ‖ 13 caus*a* *V*, cause *TC* | ioco *C* | tristis *V*, tristis *TC* ‖ 14 conq̄rendum *TC* | aut *T* | idem *om.* *TC* ‖ 15 solus *TC* | ut *dett.*: aut *TCV* | ex se gessisse iussit *TCV*, *corr. ed. pr.* ‖ 17 EST *om.* *TC* | QVID] qui id *TC*, quid id *V* | ETC. *om.* *TC* | amantum *C* ‖ 18 san*ae* *V* ‖ 19 tamen] cuq̄tū *T* | deuincuntur *TC* ‖ 20 ehone u · q · erit eho *V*, eho ne uidendi quidem merite (-tis *T*) hō *TC* ‖ 21 loquitur *T* ‖ 22 saltim *TC* ‖ 25 ad *om.* *TC*

alloquii, tertia tactus, quarta osculi, quinta coitus. 3 An sic dixit 'extrema linea', quemadmodum dicitur longis lineis quid fieri, id est de longinquo?

641 **13** 1 AMARE HAVD NIHIL EST 'amare' modo frui amore dicit. Plautus in Bacchidibus (*I 1, 67*) 'prius adero quam te amare desinam' et (*Bacch. fr. 14*) 'sine te amem'. 2 VILLAM PRAETEREO SCIENS sciens quidem, sed non minus amator quam prius.

642 **14** 1 SED QVID HOC QVOD TIMIDA SVBITO EGREDITVR PYTHIAS ex huius uerbis persona in scaenam ueniens et locutura describitur. 2 *Et* TIMIDA modo aegra, turbata commota. Plautus (*Bacch. I 1, 73*) 'nam ut ex mari timida es' et hic ipse (*Hec. III 1, 40—41*) 'uxorem' inquit 'Philumenam pauitare nescio quid dixerunt'. 3 TIMIDA timens: aliud naturale est, aliud euentus est, ut (*Verg. Ecl. VI 20—21*) 'addit se sociam timidisque superuenit Aegle, ⟨Aegle⟩, naiadum pulcherrima'.

3.

643 **1** 1 VBI EGO ILLVM SCELEROSVM MISERA ATQVE IMPIVM INVENIAM in hac scaena operae pretium delectatio est spectatoribus ex querela ancillae Thaidis atque errore Phaedriae. 2 VBI EGO ILLVM S. hoc initio ostenditur

1 alloquii *Bentley*: loqui *codd.* | osculum *V*, oculi *T* ‖ 2 dicitur] dixit *T* ‖ 4 amore *C* | HAVD] aut *TC* ‖ 5 dicit] d· *TC* | Pla· *C* | pius *T* ‖ 6 adero] ade (adē *C*) pro *TC*, ade (d *supra*) pro *V*; hic adero *Plaut.* ‖ 7 sciens] scies *C*, *om. V* ‖ 9 hoc ⟨est⟩ quod t·s·e·pithias *V* ‖ 10 PYTHIAS] **** *TC* ‖ 12 nam — hic] manum ex mari timide (-di *T*) sed hic *codd.* ‖ 14 philomenam *codd.* | qui *C* | discerunt *T*, dixerit (v *supra*) *V* ‖ 15 TIMIDA timens *W.*: timens (idi *supra*) (*corr. m. 2 = dett.*) *V*, *om. TC* | est *1.*] et *T* | euentu *C* ‖ 16 addidit *codd.* | timidusque *T* ‖ 17 egre *V* ‖ 18 scelerosum m·atque i·in· *V*, s·m·a·i·i· *T* ‖ 19 delectatio est *W.*: delectationis *codd.* ‖ 20 atque *om. TC* ‖ 21 s.] sce· *C*, *om. V* | inditio *C*, -cio *T*

tamquam persequens fugientem progressa esse persona. 3 SCELEROSVM MISERA s c e l e r o s u s est multorum, s c e l e s t u s uel unius. 4 S c e l e r o s u s proprie auctor est sceleris, s c e l e r a t u s in quo scelus sit constitutum aut commissum.

5 SCELEROSVM accusatio personae. 6 SCELEROSVM ATQVE IMPIVM 'scelerosum' in Thaidem, 'impium' in uirginem.

644 2 1 AVDAX FACINVS FACERE ESSE AVSVM 'facinus facere' figura *ἀρχαϊσμός*. 2 HOC QVID SIT VEREOR unum pro duobus dixit, pro: et nescio et uereor.

645 3 1 QVIN ETIAM INSVPER accusatio facti. 2 SCELVS *αὔξησις*: plus enim est 'scelus' quam 'scelestus', ut Lucilius (*libr. inc. fr. 107 M.*) 'carcer uix carcere dignus'. 3 POSTQVAM LVDIFICATVS EST VIRGINEM argumentum ab his, quae sunt post negotium gestum. 4 *Et* mire 'p o s t q u a m ludificatus est, conscidit' dixit, cum ille uidelicet, d u m uirgo reluctatur, hoc fecerit. 5 *Et* mire expressit uitium illatum uirgini ab eo quidem, qui uitiare iam posset, sed tamen eiusmodi ab adulescentulo, cuius propter teneras adhuc uires ad explicandam uenerem longiore nixu aduersus uirginem utendum fuit. nam ideo praeter occasionem familiae discedentis tempus, locus et cetera attributa negotio etiam somnus uirginem opprimens

1 progressam esse personam *codd.*, *corr. W.* ‖ 2 sceleros9 *T* | MISERA] inueniam *V* ‖ 3 uel *TC*, uͤel (*corr. m. 2 = dett.*) *V* | auctores sceleris *TC* ‖ 4 commissa *T* ‖ 5 personae] p se *TC* ‖ 6 impius *T* ‖ 8 ⟨esse⟩ facere *T* | f·e·a· *V* ‖ 9 *ἀρχαισμὸσ V*, ***** *TC* | VEREOR] u· *V* | unum — uereor *om. TC* ‖ 11 ETIAM] ē *T* | accusato *T* | facto *TC*, facta *V*, *corr. ed. pr.* ‖ 12 *ἀυξήσισ V*, **** *TC* | enim *om. TV* | celestus *T* ‖ 14 Postquam l· est u· *V* | 15 gestuͣm (*corr. m. 2 = dett.*) *V* ‖ 16 est *dett.*: et *TCV* | concidit *T*; discidit *Ter.* ‖ 18 ab eo] adeo *TC* | uitia *TC* ‖ 19 possit *TC* | huiusmodi *T* | edulescentulo *C* ‖ 20 expiandum *CV*, espiatam *T*, *corr. W.*; explendam *Steph.* | longior ē *TC* | nixu *Schoell*: noxa (nosso *T*) *codd.*; rixa *Westerh.* ‖ 21 praeter *ex* propter *corr.* C^1 ‖ 22 iocus *C* ‖ 23 etiam *dett.*: et *V*, iam *C*, nam *T* | somnis *T*

adiuuat Chaeream. 6 *Et* mire 'ludificatus' potius quam 'complexus est' aut tale aliquid, quod amorem indicaret.

646 **4** 1 VESTEM OMNEM MISERAE DISCIDIT adeo non amore fecit sed iniuria. 2 *Et* uide ut ex his appareat multum uirginem reluctatam. 3 TVM IPSAM CAPILLO CONSCIDIT multo melius, quam si diceret 'capillum illi conscidit'.

648 **6** 1 VT EGO FACILE VNGVIBVS ILLI IN OCVLOS INVOLEM nonne credis Pythiam id comminari, quod a uirgine minus factum sit? quod, quia puella, non potuit. 2 VNGVIBVS quibus armatur hic sexus. 3 IN OCVLOS quasi amatori. 4 VENEFICO commutanti homines et ex uirginibus mulieres facienti. 5 An 'uenefico' amatori, quia amor uenenum? Vergilius (*Aen. I 688*) 'occultum i. i. f. q. ueneno' et (*749*) 'longumque b. a.'

649 **7** 1 NESCIO QVID PROFECTO ABSENTE NOBIS TVRBATVM EST DOMI aut subdistinguendum et subaudiendum 'me', aut *ἀρχαϊσμός* est figura 'absente nobis' pro 'absentibus nobis'. Pomponius in Ergastilo (*Ribb. com.*^{3} *fr. 2*) 'praesente amicis inter cenam d. o.'; Varro in Marcello (*De serm. Lat. V fr. 82 Wilm.*) 'id praesente legatis omnibus exercitu pronuntiat'. 2 'A b s e n t e n o b i s' cum dicit, pro praepositione ponit 'absente', ut si diceret c o r a m a m i c i s.

1 adiuuat — quam *om. TC* | adiuuat *in ras. V*^{2} ‖ 2 compressus *T* | quod] pro *T* ‖ 3 Vestem o · m · d · *V* ‖ 4 et inde *TC* | appareat ex his *T* ‖ 5 tam̃ *C* | ipa *T* | con^{c}sidit *C*, conscidat *T* ‖ 7 ILLI IN] i · m · *V*, *om. TC* | o · i · *V* ‖ 8 minus fac⟨tum *(in mg. m. 2)*⟩ *sit quod quia V* ‖ 9 quia *om. TC* ‖ 10 oculis *codd.* | amatorio *TC* ‖ 11 benefico (-cio *C*) *TC* | hominis *T* | et] ut *TC* ‖ 12 ueneficio *C*, benefico *T* ‖ 13 uenenum ⟨sit *(in mg. m. 2)*⟩ *V* | i · i · f · que ueneno *C*, m · f · quae ueneno *V* ‖ 14 longum q · b · a · *V*, longum quae · r · a *C*, longumque ꝛ a · *T* ‖ 15 nescio quid p · a · n · t · est d · *V* ‖ 16 et] est *T* | audiendum *V* ‖ 17 *ἀρχαισμὸσ V*, ***** *TC* | est] et *T* | absente *V*, absolute *TC* | pro — nobis *om. T* ‖ 18 in Ergastilo *Ribbeck*: sine ergo istuc *TC*, sine de tuo ergo istuc *V* ‖ 19 scenam *TC* | dio · *T* | in Marcello] in V ad Marcellum *Wilmanns; logistoricum significari putat Schoell* ‖ 22 dicit] b · *V* | propositione *V*, proprie positionem *C* ‖ 23 coram amicis] clam nobis *Westerh.*

650 8 QVID FESTINAS propere turbaris et trepidas. Sallustius (*Hist. II fr. 46 M.*) 'festinantibus in summa inopia patribus'.

651 9 EGON QVEM QVAERAM deest 'rogas'.

653 11 1 EVNVCHVM QVEM DEDISTI NOBIS QVAS TVRBAS DEDIT aut σύλληψις, ut (*Verg. Aen. I 573*) 'urbem quam statuo, uestra est', aut 'quem' cum interrogatione pronuntiandum, ut sit q u a l e m. 2 *Et* quidam uolunt 'quem' subdistinguere, quasi dicat 'qualem', sed nesciunt hac figura multum ueteres usos esse; 'eunuchum' enim ad 'dedisti' uerbum rettulit nunc. ad 'dedit' ergo propter aliud ἀξίωμα adsumendum extrinsecus 'is eunuchus'; nam quotiens uno nomine aut pronomine diuersae declinationis enuntiationes comprehenduntur, necesse est quod alteri accommodatum fuerit ab altero discrepare. 3 QVEM DEDISTI QVAS TVRBAS DEDIT et 'quem' et 'quas' sic accipe, quasi dixerit 'qualem eunuchum' et 'quales turbas'.

654 12 QVID AIS hoc admirantis est potius quam interrogantis.

655 13 1 TEMVLENTA ES ebria, a t e m e t o, quo nomine antiqui graue uinum appellabant, ideo quod t e m p t a r e t m e n t e m, id est labefactaret. Vergilius (*Geo. II 94*) 'temptatura p. o. u. l.' 2 VTINAM SIC SIENT QVI MIHI

1 propere *T*, prope *C*, prope*ras V* (*dett.*) | trepidis *T* || 4 QVEM] quae *C* || 5 eunu*cum V* | quem d · n · q · t · (*om. V*) d · *TV* || 6 σύλληψισ *V*, quē * * * * * *TC*; ἀντίπτωσισ est casus pro casu *ed. pr.* (*cf. Servius*) || 8 ut *sscr. C*[1] || 9 dicant *codd.*, *corr. Steph.* || 10 hoc *T* | enim ad] quem *TC* || 11 dedisti *ex* did- *corr. V*[2] | ad dedit *Teuber*: addit *codd.* || 12 ἀξίωμα *V*, * * * * *TC* || 13 declinationes *C* || 14 enuntia*tiones V*, enunctiares *C*, enuntiari *T* | complehendendum *C*, conprehendun *T* || 15 ⟨ut (*in mg. m. 2*)⟩ quem *V* || 16 QVAS] quos (a *sscr.*) *T* | et *2. om. T* | quasi sic accipere *C*, quaī sic actiui *T*, quas sic accipe (licet *in mg. add.*, p *ex* p *corr. m. 2* = *dett.*) *V* || 18 hic *C* | potius *om. TC* (*dett.*) | interrogantis ⟨est (et̃ *T*)⟩ *TC* || 21 temptarat *C*, tentaret *V* || 23 tentatura *pedes olim ui*⟨ncturaque linguam (*in mg. m. 2*)⟩ *V* | SIENT] sten *C*, sint *T* | q · m · m · u · *TV*

MALE VOLVNT bene non esse ebriam in maledictum uersum, quasi uere temulentam esse felicitatis sit. 3 An non negat ebriam ⟨se esse⟩, sed non uino sed malo ebriam uult intellegi?

656 **14** 1 AV OBSECRO MEA PYTHIAS 'mea' et (*Ad. III 1, 2*) 'mea tu' et (*Eun. I 2, 50; 70 al.*) 'amabo' et alia huiuscemodi mulieribus apta sunt blandimenta. 2 ⟨QVOD ISTVC⟩ NAM MONSTRVM FVIT scilicet 'monstrum' est omne contra naturam. si igitur eunuchus est et uitiauit uirginem, contra rerum naturam factum est et recte monstrum est. 3 *Et* ordo: quodnam istuc monstrum fuit?

657 **15** 1 QVI ISTVC FACERE EVNVCHVS POTVIT 'istuc facere' honestius apud puellam, quam si 'uitiare' dixisset.

2 *Et* potest uideri aliquid nutu significare. 3 EGO ILLVM NESCIO QVI SIET bene uitauit eunuchi nomen, ut uitiasse uirginem obtinere possit.

659 **17** 1 VIRGO IPSA LACRIMAT nunc ostendit quid fecerit et ostendit argumentis. 2 NEQVE CVM ROGITES QVID SIT AVDET DICERE quid si uerberata est? sed non puderet queri. haec autem iniuria apud uirginem non habet nomen.

660 **18** 1 BONVS VIR εἰρωνικῶς, non enim iam eunuchus.

2 NVSQVAM APPARET nescias utrum fugam eius queratur an culpam; sed constat haec argumenta esse, quod ipse

1 malum uolunt *C* | est *T* ‖ 2 uersum *Schoell*: uerbum *C V*, uerum *T*; uertit *Steph.* | temulentum esse *V*, temulentasse *TC* | īfelicitatis (ī *add. m. 2*) *V* ‖ 3 an non negat] *procul dubio et an* ⟨erat (*in mg. m. 2*)⟩ *V* (= *dett.*) | se esse ebriam *Steph.*: ebria *codd.* | sed *2.*] tñ *in ras.* *V*² ‖ 5 hau *V*, Aut *TC* ‖ 6 mea tu *V* | amo *TC* | huius modi *T* ‖ 7 acta *T* ‖ 8 NAM] non *TC* ‖ 10 rectum *TC* ‖ 11 oro quidnam *TC* | monstri////// *V* ‖ 12 istic *T* | f·e·p· *V* | POTVIT] potius *C* ‖ 13 uitiaret *TC* ‖ 14 Et] ut *C* ‖ 15 nescio illum *T* | quis (quiș *C*) sit ⟨****⟩ *TC*; σύλληψις *suppl. Steph.* | uitiauit *TC* ‖ 16 optinere *C*, obtingere *T* ‖ 17 quid – ostendit *om. C* ‖ 18 neque cum roges q·s·a·d· *V* | CVM] ad *T* ‖ 19 dicere audet (iubȝ *T*) *TC* | est sed *W.*: est se *V*, esse *TC*, esset *dett.* ‖ 22 ironicos *dett.*, ironius *C*, ronius *T*, yronice *V* ‖ 23 appareat nesciat *TC* | fuga ... culpa *codd.*, *corr. Wieling*

uirginem uitiauerit. 3 BONVS VIR bene 'uir', quia hoc illum esse contendit. 4 ETIAM MISERA HOC SVSPICOR bene 'etiam', quia et hoc suspicatur, uirginem uitiatam.

661 **19** 1 NEQVEO MIRARI SATIS bene hic omnes suspiciones ad eunuchum quem nouit reuocat, nescit Chaeream. 2 *Et* mira locutio: pro eo quod est 'nescio' 'nequeo mirari satis, quo ille abire ignauus possit longius'.

663 **21** 1 VISE AMABO ⟨NVM⟩ SIT 'domi' subaudiendum est. 2 Aut: num sit quod dicis.

666 **24** 1 SED NIHIL POTESSE ut uoluntatis rei sint, non et facti. 2 VERVM MISERAE NON IN MENTEM VENERAT non 'nihil posse' sed 'amatores esse maximos'; ad partem enim sententiae pertinet quod dicit 'non in mentem uenerat', non ad totum, quod audiuisse se dicit. 3 *Et* iam si penitus consideraueris, controuersia inerit: si enim nihil posse audieras, quid est quod in mentem non uenerit ut uitares? utrum igitur amatores mulierum esse maximos audieras? quod ipsum uitandum fuit; neque enim hoc satis est ad pudicitiam stuprum uitasse, cum impudica fieri uel solo osculo possit, quam omni modo integram et inlibatam uelis. an 'uerum' non erit coniunctio sed nomen, ut illud quasi falsum audierit, hoc autem quod uerum inuentum est, non suspicata sit?

1 uitiauerit uirginem *C* ‖ 2 illūd *V* | contepnit *T* | misera hec suspicor *C*, suspicor h · m · *V* ‖ 3 et *om. T* ‖ 4 nequeo mi · s · *V*, nequid mirari satis *TC* ‖ 5 chercam ⟨si quidem hunc esse (*in mg. m. 2 = dett.*)⟩ *V* ‖ 6 mire *TC* | nescio *dett.*, *om. TCV* | nequeo — satis *om. V* ‖ 7 abire i · p · l · *V* ‖ 8 Viso (uis *T*) amabo si *TC*, uise *amabo si V* ‖ 9 quod] ꝑ *T* ‖ 10 potest esse *TC*, *posse V* | uoluntate *T* | sunt *V* | non et] sed non *in ras. V*[2] ‖ 11 miseram *TC*, -ra *V* ‖ 14 non ⟨nihil⟩ ad *C*, non ⟨nihil non⟩ ad *T* | totam *V* | dicit *Westerh.*: dudum *codd.* | Et iam] etiam *V* ‖ 15 si *W.*: nisi *codd.* | penitus negatiue (*sscr. m. 2 = dett.*) *V* | contrauersum erit *TC* | si *2.*] sed *T* ‖ 16 quid est *dett.*: quidem *C*, quid *TV* ‖ 17 ut tutares *C* | uirum *C*, uerum *V*[1] ‖ 20 omni modo] omnino *C* ‖ 21 inlebatam *T* | eris *ut vid. T* ‖ 22 coniunctio *om. T* | il*lum V* ‖ 23 suspicatam *TC*

nam in mentem uenire non reminisci tantum, sed etiam cogitare significat. sic Cicero (*divin. in Caec. 8, 27*) 'in mentem tibi non uenit causam publicam sustinere' id est: non recogitas, non suspicaris. 4 VERVM MISERAE si 'uerum' pro coniunctione accipimus, subaudiendum erit hic 'amatores mulierum esse eos maximos'. 5 IN MENTEM NON V. non quod audieram, sed quod hic fecit.

6 An aliud non in mentem uenerat, non scilicet facturum fuisse quod fecit? 7 NON IN MENTEM VENERAT aut non cogitaram aut non eram recordata.

667 **25** 1 NAM ILLVM ALIQVO CONCLVSISSEM mire 'conclusissem' dixit ut feram. sic alibi (*Phorm. V 1, 17*) 'conclusam hic habeo uxorem saeuam'. 2 NEQVE ILLI COMMISISSEM VIRGINEM si uel amatorem tantum meminissem.

4.

668 **1** 1 EXI FORAS SCELESTE AT ETIAM RESTITAS FVGITIVE iucundus error, in quo non dubitat Phaedria ipsum esse qui quaeritur, uerum insuper sic aggreditur, tamquam sciat ipse. 2 SCELESTE quale est scelestum appellari, qui nihil sciat! 3 RESTITAS necessario restitat, qui miratur se protrahi.

669 **2** 1 FVGITIVE et scelestum et fugitiuum increpat, in hunc crimen transferens Chaereae. 2 PRODI MALE

1 nam *om.* *T* ‖ ‖ 4 ịrecogitas *V*, ire (esse *T*) cogitas *TC* | nam *T* | miser*a* *V* ‖ 5 pronuntiatione accipimus *T*, (ci *ex* ce *corr.*) *C* | hoc erit *V* ‖ 6 *e*os *V* ‖ 7 v.] uenit *TCV*, uenerat *dett.* ‖ 9 VENERAT] u· *V* ‖ 10 cogitatum *codd.*, *corr.* *W.* | erat *codd.*, *corr.* *Steph.* ‖ 11 nam illum a·c· *V* | conclusissem *om.* *T* ‖ 12 feram ⟨saeuam (*in mg. m. 2 = dett.*)⟩ *V* | sic ⟨et⟩ *C* ‖ 13 $\overset{h}{\text{s}}$ic *V*, sic *TC* | commisisse *C*, com· *V* ‖ 14 VIRGINEM] l *V* | meminissem *dett.*, -sse *TCV* ‖ 15 etiam r·f· *TV* ‖ 16 iocundus *TC*, iracundus *V* | dubitet *TC* | phedriam *C* ‖ 18 sciat *Scheidemantel*: sit *codd.* | Scelestus *V* | celestum *T* ‖ 20 qui *sscr.* *T* ‖ 20 prothrai *C* ‖ 21 et *2.*] ut *T*, $\overset{e}{\text{u}}$t *V* ‖ 22 geree *T* | prodi m·c· *V*, prodi malis 9 *T*

CONCILIATE opportune adulescens et hic exprobrat munus magno emptum. 3 'Male' m a g n o significat, ut Plautus in Amphitrione (*I 1, 132*) 'haec nox scita est exercendo scorto conducto male'. 4 Ergo 'male conciliate' m a g n o e m p t e significat. 5 MALE CONCILIATE omnis conuentio uniuscuiusque unicuique c o n c i l i a t i o nominatur. '*conciliatum*' *ergo m a g n o e m p t u m.*

670 3 OS VT SIBI DISTORSIT et hic memor adulescens insinuandi muneris dixit illum os sibi distorsisse, qui natura sit pulcher. [o s autem illi dicimur d i s t o r q u e r e, quem natura pulchrum deturpamus.]

671 4 1 QVID TIBI HVC REDITIO EST eleganter reditio ei obicitur, qui re uera loco se non mouerit. 2 QVID VESTIS MVTATIO sic ueteres. Plautus in Trinummo (*III 2, 83*) 'quid tibi interrogatio aut ⟨in⟩ consilium huc accessio?'; Caecilius in '*Ἁρπαζομένῃ* (*Ribb. com.*[3] *fr. 6*) 'quid tibi acceptio est argumentum aut de meo amore uerbificatio est patri?'

672 5 PAVLVLVM SI CESSASSEM PYTHIAS familiare iratis est auertere se ad aliam personam ab ea, in quam commoueantur.

673 6 1 ITA IAM ADORNABAT FVGAM uestis mutatu scilicet;

1 et *om. T* | hic *om. C* | exprobat *TC* || 2 significatur (-care *T*) ut *TC* | 3 amphi *C* | mox *codd.* | sata *T* || 4 scorto] seruo *codd.* | consiliate *T* || 5 consiliate *T*, con · *V* | omnes conuinctiones (coniunct- *CV*, conuent- *dett.*) cuiusque *codd.*, *corr. W.* || 6 unicuiquam consiliatio *T* | consilia *T* || 8 sibi d · *T* | et hic — distorsisse *om. TC* || 9 natura] nam *TC* || 10 puger *T* | os — deturpamus *in mg. V*[2] (= *dett.*), *om. TCV*[1] || 11 dicimus *V* || 12 hoc *T* | r · est *V* | eis *TC* || 13 mouerunt *C* || 14 internummo *C* || 15 interrogatio] interpellatio *Plautus* || 16 Caelius *V*, Coelius *C*, Coclius *T*; *corr. Steph.* | ἁρπαζόμενη *V*, apna3oMENN *T*, ****** *C* || 17 acceptio] aucupatio *ed. pr.* | est *om. T* | meo *om. ed. pr.*; *del. Luchs* || 19 Paulum *C* | CESSASSEM] c · *V* | pithias *TC*, pithia *V* | familiare (-riter *T*) iratus est *TC*, iratis familiare est (*sscr. m. 2*) *V* || 20 aduertere *codd.*, *corr. Steph.* | quem *TV* || 22 mutatu scilicet *Goetz*: mutatus *TC*, mutatio *V*

nam liberi uestem habebat utpote Chaereae, serui uero atque eunuchi deposuerat. 2 ITA IAM ADORNABAT ut supra (*III 5, 34*) 'adornant, ut lauet'.

674 **7** 1 HABESNE HOMINEM AMABO haec omnia Pythias cernens eunuchum loquitur; id enim erit iucundum, ut quaerat illum quem uidet. 2 QVIDNI HABEAM 'quidni' quid nisi, hoc est cur non habeam?

675 **8** 1 VBI EST Dorionem contemplata dicit 'ubi est?', quia non ipsum sed alterum nouit. 2 ROGITAS NON VIDES stomachatur uterque errans mirifice: illa quod eunuchum credidit Chaeream uidens, hic quod eunucho obicit quod commisit Chaerea.

676 **9** HVNC SCILICET hoc iam tangens eunuchum dicit Phaedria.

677 **10** HVNC OCVLIS SVIS NOSTRARVM NVSQVAM QVISQVAM VIDIT PHAEDRIA uel ἀρχαϊσμός est figura pro 'nostrum', uel 'nostrarum' id est quae familiae nostrae sunt, ut parum sit non uidisse Thaidem, nisi addatur ne familiarium quidem ullam esse, quae hunc uiderit.

678 **11** QVISQVAM antiqua locutio est.

679 **12** NON VIDIT totidem iisdemque uerbis repetita interrogatio stuporem admirantis ostendit et iam ueluti consentientis.

680 **13** 1 NAM QVEM ALIVM HABVI NEMINEM bene ad illud quod ait (*v. 12*) 'an hunc', quasi ex multis. 2 AV NE

1 ueri *C V* ‖ 2 atque] at *T* | adornarat (?) *C*, ad · *V* | ut] aut *TC* ‖ 3 lauēt *V*, ualet *TC* ‖ 4 Habesne h · a · *V* ‖ 5 chremes (*del. et in mg.* cernens) *C* | iocundum *C V* ‖ 7 quid inquit nisi ⟨habeam⟩ hoc est *V* ‖ 8 Dorionem — est *om. TC* | Dorionem] Dorum *Lindenbr.* ‖ 9 rogitans *TC* ‖ 10 uidens *T* | stomachabatur *TC* | utreque *T* | mifice *T* ‖ 11 credit *Westerh.* | quod] pro *T V* ‖ 12 abicit *TC* | commissus est cherea (gerea *T*) *codd., corr. ed. pr.* ‖ 13 HVNC] Hinc *V*, Hic *TC* | iam *om. TC* | eunuchu*m hoc dicit* phedriam *V* | dicit] dum *TC* ‖ 15 hunc oculis suis n · n · q · u · f · *V* | numquam *Ter.* ‖ 16 uel (ut *T*) ******* *TC V*; archaismos *ed. pr.* | figura ꝗ nostrorum *T* ‖ 18 sit ⟨si⟩ *V* | uidisse *dett.*: uidisset *TC V* | thais *V* | nec *V* ‖ 19 illa esse *TC* ‖ 21 *iis*demque *V* | repetita *W.*: repetit et *sscr.* V^2, repetit *TC* ‖ 23 Nam quem *C V* (*dett.*), namque *T* ‖ 24 Au *ex* An *corr. C*, hau/// *V* | nec *V*

COMPARANDVS QVIDEM EST AD ILLVM 'au' interiectio est conturbatae feminae nec constantis sibi.

681 14 1 ILLE ERAT HONESTA FACIE τῷ ἰδιωτισμῷ 'erat' quasi de mortuo aut qui non est, scilicet Thaidi, quia fugit. 2 HONESTA FACIE ET LIBERALI commode est descriptus Chaerea.

684 17 NVNC TIBI VIDETVR FOEDVS facete 'uidetur foedus': nunc enim est.

685 18 1 TACE OBSECRO apte dictum est 'tace' femineo stomacho quasi impudenter assistenti formae improbae et argumenta inaniter pertinaciterque inuocanti. 2 TACE OBSECRO de consuetudine dictum est 'tace' et bene additum 'obsecro', ne 'tace' ipsum uideretur iniuria.

687 20 1 QVEM TV VIDERE VERO VELLES PHAEDRIA commota aduersus Phaedriam cogitur eum laudare, cui irata est, et ideo totum callide. 2 QVEM TV VIDERE VELLES facete, quasi hunc nec ipsi qui misit conspectum uelit. 3 An 'uelles' talem ⟨qualem⟩ loquor? 4 *Et* breuiter forma laudata est, cum prolixius illius sit describenda deformitas. 5 QVEM TV VIDERE VERO uere pulcher est, cuius forma nec odium nec conuitia commeruit. Lucilius (*Sat. I fr. 19 M.*) '†athyonidi satin† ex facie florem

1 comparandum *TC* | QVIDEM] q· *V* | EST AD ILLVM *om. TC* | hau *V* ‖ 2 ne *C* ‖ 3 ille erat h·f· *V* | honeste *T* | τῶ ἰδιωτισμῶ *V*, ***** *TC* ‖ 4 scilicet thaidi *T*, sed non thaidi *C*, *in domo* thaidi[s] (*corr. m. 2 = dett.*) *V* ‖ 5 commodo *TC*V^1, commode V^2 (= *dett.*) ‖ 7 TIBI] eo *V* (*dett.*) | u·f· *V* ‖ 9 tace *om. V* ‖ 10 impedienter *codd., corr. ed. pr.* | adsistenti *V* ‖ 11 -que *sscr.* V^2, *om. TC* ‖ 12 additur *codd., corr. W.* ‖ 13 uidētur *T* | iniuriam *codd., corr. ed. pr.* ‖ 14 Quem t·u·u·u·f. *V* | VERO] ꝓ *T*, *om. C* ‖ 15 eu *C* ‖ 16 VIDERE VELLES] u·u· *V*, uelles uidere *T*, uidere *C* ‖ 17 ⟨ne⟩ hunc *TC* | ne *CV* | ipse *codd., corr. W.* ‖ 18 An] *Quem V* | qualem *add. W.* | loquor. Et] et *in ras.* V^2 ‖ 19 illi *codd., corr. ed. pr.* | *sit describenda V* ‖ 20 VIDERE] u· *V* | pulcrae *C*, -cra *T* ‖ 21 *nec odium* nec *conuitium V* (= *dett.*), odium ne confessa (-xa *T*) *TC* ‖ 22 Athyonidi satin *C*, atimidi satri *T*, Ath*ynnidi sacri V*; atinnidi (athinidi, athidini) sacri *dett.*; satir. I 'Hymnidis *Dziatzko*, in satirarum I 'Hymnidis *L. Mueller*

delegeris'. 6 QVEM TV VIDERE quare 'tu'? an quia istae iam nolunt, iratae scilicet ob uitiatam uirginem? an 'tu' quasi spectator formarum elegans (*cf. III 5, 18*), ut qui amator sis Thaidis?

688 **21** 1 HIC EST VIETVS VETVS VETERNOSVS SENEX sic hoc totum pronuntiandum, quasi irascatur huic, propter quem laudauerit Chaeream. 2 VIETVS mollis flaccidusque et flexibilis corpore, unde et uimina et uimenta et uites et uietores dicuntur. — 3 *Et uiere ligare dicitur, quia uietis uirgis ligare possumus quidlibet.* — ⟨sic et⟩ Lucretius (*III 386*) araneae dixit 'uietam uestem', id est putri mollitia praeditam. 4 VETVS ad uituperationem ponitur modo, non ad laudem, ut (*Andr. prol. 7*) 'ueteris poetae maledictis respondeat'. 5 'Vetus' est, cuius diminutiuum est uetulus; 'ueternosus' morbo uetere confectus ac diuturno, quales sunt qui hydropem patiuntur; — 6 *Et recte, nam saepe eunuchi in senecta ueternosi sunt et cito hoc laborant morbo.* — 'senex' ex malo aegritudineque rugosus. 7 SENEX utrum ⟨uere⟩ senex an quia ita uidetur ob deformitatem?

689 **22** 1 COLORE MVSTELLINO errauit Terentius non intellegens Menandricum illud '*αὐτός ἐστιν γαλεώτης γέρων*'.

1 delegeris ⟨pulchra⟩ *L. Mueller* | VIDERE] u· *V* | quaṛẹ ia (*corr. m. 2*) *V* | ista *C* ‖ 2 uolunt *TC* | iratis *T* | an *dett.*: nam *CV*, iam *T* ‖ 4 amatoris *TC*, amator es *V*, *corr. ed pr.* ‖ 5 uetus uietus *V*, uietus *TC* (*dett.*) | pronuntiat *TC* | irascitur *C*, -scē *T* ‖ 7 flaccidusque (a *ex* o *corr. m. 2*) *V*, flaccidus *TC* ‖ 8 et *1.*] in *T* | uineta *TC*, *ui*neṇta *V*, *corr. Steph.* ‖ 9 uietores *V*, uictores *C* | dicuntur *om.* *T* V^1, *in mg. add.* V^2 | uie religare *TC*, uie *religatae* *V* | dicitur *om.* *V* ‖ 10 uictis *C* | quodlibet *CV* | sic et *add.* *W.* ‖ 11 Aranea dicitur *C* | puter *T* ‖ 12 molliora *C* ‖ Vietus *C*, uictus *T* ‖ 13 modo *post* laudem *V* | poeta *C* ‖ 14 uietus *T* | diminutiuūṣ *V*, ditopanatiuum (pa *an* po *inc.*) *C* ‖ 16 ac] a *TC* | sint *T* | ydropem *C*, idr- *T* ‖ 17 in secta *T* | ue*ntrico*si sunt *V*, Ventriosim *TC* ‖ 18 cito] saepe *sscr.* V^2 | ex *Steph.* (e *dett.*): et *TCV* | malo] morbo *dett.* | egritudinem qƶ rugas *TC* ‖ 19 uere *add.* *Westerh.* ‖ 20 ita *sscr.* C^1 ‖ 22 *ἀυτὸσ ἐστὶν γαλεωτεσ γερ̣ο̣ν* ω (*sscr. m. 1*) *V*, estin galeo tescerona *ed. Mediol.*, ******* *TC*; *αὐτός ἐστιν οὑτοσί δὲ Suidas*

ait autem stellionem, quod animal lacertae non dissimile est maculoso corio; namque ad id genus facies exprimitur eunuchorum corporis, quia plerique lentiginosi sunt. hic ergo errauit ideo, quia *γαλῆ* mustella dicitur, *γαλεώτης* stellio, *ὥσπερ Ἀριστοφάνης ἐν ταῖς Νεφέλαις* (*174*) '*ἥσθην γαλεώτῃ καταχέσαντι Σωκράτους*'. 2 At ego † edesionum sequor, qui recte intellexit Terentium scientem mustellino colore dixisse eunuchum uelut subliuido, quia uere eunuchi aut ex candidissimis lentiginosi fiunt, ut ex Gallis et eiusmodi occidentalibus, aut ex fuscis subliuidi, ut ex Armeniis et aliis orientalibus.

690 23 VT QVID EMERIM EGOMET NESCIAM 'nesciam' pro 'non meminerim' uel 'non agnoscam'.

691 24 1 EHO TV EMIN EGO TE miro stomacho quod ipse fecit, id ex alio audire conatur et, donec haec audiat, an haec fecerit dubitat. 2 IVBE MIHI DENVO RESPONDEAT hoc est quod in Rhetoricis Cicero ait (*I 51, 96*) 'contra firmam argumentationem aliam aeque firmam aut firmiorem opponamus'. haec est igitur aeque firma. 'denuo' autem

1 stellonem *codd.* | animalia certe (-tis *T*) *TC* ‖ 2 ad id] id ideo *T* | genus [coloris] (*sscr. m. 2 = dett.*) *V* ‖ 3 eunuchorum *C* | corporis *V* (*om. dett.*) | hinc *TC* ‖ 4 *αγαλη V*, *** *TC* | *γ[α]λεωτη* stello *εἴσπερ ἀριστώφανι* ceta igne *φελισεστιν γαλεωτεσ καταχετ οιιο κρατουσατ* ego *V*, ******** aniceta rgne (auiceta igne *T*) ******* canto℞ (tant- *T*) ****** ego *TC*, *corr. Rabbow* ‖ 6 ædesionum *V*, edisionum *C*, edibicionum *T*; Edesidonium *cod. Cuiacii*, edesionem *vel* edissionem *dett.*; *v. append.* ‖ 7 intelligit *CV* | Terētius *C* ‖ 8 uelut *om. C* ‖ 9 *lentiginosi V*, semicanosi (emic- *T*) *TC* | callis *C* ‖ 10 ⟨ex⟩ eiusmodi *V*, huiusmodi *TC* | accedentalibus *T* | fusis *C* | [v]et ex *V*, et ex *T*, rex *C* ‖ 11 al*ii*s *V* ‖ 12 NESCIAM] n· *V*, nescio *TC* | nescio *T* ‖ 14 eho tu·N·ego te *C*, eho e·e·t· *V* | miro *V*, uiro *TC* | stomacho ⟨sic ait ut (*in mg. m. 2*)⟩ *V* ‖ 15 hoc *T* | audiam *codd., corr. ed. pr.* ‖ 16 feceris *T* | dubitat. IVBE] dubitatiue *V*, dubitat *TC* ‖ 17 in *om. T* | r[h]ectoriis *C* | ait ⟨aut⟩ *V* ‖ 19 opponamus (a *ex* i *corr. m. 2*) *V* | aeque firma aut firmior ponitur *Cic.* | hoc *T* | firmat *T* | autem ad *in ras. V*[2], autem *T*

ad 'respondeat' pertinet, non ad 'mihi'. 3 DENVO RESPONDEAT 'iube ⟨denuo'⟩, non 'mihi denuo' intellegendum est.

692 **25** ROGA mire utriusque fiducia confertur et apud utrumque est ueritas, cum uterque fallatur.

693 **26** AT ILLE ALTER VENIT bene institit, quasi ex parte iam obtinuerit Pythias.

694 **27** 1 AGEDVM HOC MIHI haec Plautina sunt, cum in iisdem longa sit disputatio; sed mire a Terentio proferuntur ad eius exemplum et, quod est plus, carent Plautinis nugis. 2 AGEDVM *παρέλκον* est, et adiuuat ex animo loquentem.

695 **28** TACES et recte tacet, quia metuit Chaeream.

696 **29** MONSTRVM HOMINIS bene eunucho dictum 'monstrum hominis', hoc est: nec mas nec femina. sic et supra (*II 3, 66*) 'senem mulierem' dixit.

697 **30** QVAM DVDVM ⟨M.⟩ nota 'modo' aperte pro praeterito tempore dictum esse, id est iamdudum. nam qui iam uitiauerat uirginem, non modo sed longe ante uestem mutauit cum eunucho Phaedriae.

698 **31** QVICVM praepositio 'cum' his dictionibus supponitur: quicum nobiscum uobiscum; in ceteris uero, ita ut ipsum nomen praescribit, praeponitur: cum amicis, cum exercitu, cum aduocatis.

700 **33** 1 VNDE IGITVR EVM FRATREM MEVM ESSE SCIEBAS

2 iube *dett.*, iubet *TCV* | denuo *add. W.* ‖ 5 tum *C* ‖ 6 insistit q2 *T* ‖ 7 optinuerit *C* ‖ 8 agendum *C* | MIHI] mō *TC* | in *om. TC* ‖ 9 isdem *T*, hisdem *V* | fit *V* | proferentur (v *sscr.*) *V* ‖ 11 iurgiis (nug *sscr.*) *V* | *παρελκον V*, **** *TC* | iuat *T* | anima *T* ‖ 15 masculum *C*, -linum *T* | feminam *TC* | supra et sic semen mulierem dixit (dr̄ *C*) *TC* ‖ 17 tota *TC* | a patre *TC* ‖ 18 nam qui *ed. pr.*: qui nam *TC*, qui non *V* ‖ 19 uitiauerit *V* | uestem longe ante *V*, longe uestem ante *TC*, *corr. dett.* ‖ 20 phedria *codd., corr. ed. pr.* ‖ 21 iis *T* ‖ 22 uobiscum nobiscum *C*, nob- nob- *T*, nobiscum *V* ‖ 23 praeponitur (ut) (*sscr. m. 2 = dett.*) *V* ‖ 24 exercitū cum adducatis *T* ‖ 25 eum f·m·e·s· *V* | EVM] meum *T*

utpote nouicius et eum, qui ex Piraeo raro discesserit et longo interuallo in astu uenerit. 2 *Et* hae sunt obliquae interrogationes, quibus uti oratores uidemus, cum deriuare testimonium nituntur. 3 *Et* ideo sic ait Phaedria, ut frustretur omnia, quae confessus est Dorio: uult enim fratri esse consultum. 4 PARMENO DICEBAT EVM ESSE prope infirmatum est testimonium: quod enim Parmeno dicebat eum esse, potest falsum esse. 5 DICEBAT mire ⟨'dicebat', non⟩ 'dixit', ut (*Verg. Aen. III 183*) 'sola mihi talis c. C. c.'; sic autem dicimus, quando non semel quid factum sed saepius demonstramus.

703 35 IAM SATIS CREDIS SOBRIAM ME quia supra dixerat (*IV 3, 13*) 'temulenta es', quasi grauem iniuriam hoc dicto passa sit, memoriter rettulit dictum, ut (*Verg. Aen. VII 452, cf. 440*) 'en ego uicta situ' et (*XI 392, cf. 366*) 'pulsus ego?'

704 36 IAM SATIS CERTVM EST VIRGINEM VITIATAM ESSE ordine agit, cum primo de se, tum de aduersario loquitur.

705 37 1 CREDIS HVIC QVOD DICIT a personae qualitate derogat fidem; nam quid credendum est seruo eunucho fugitiuo? 2 QVID ISTI CREDAM RES IPSA INDICAT haec a persona quae conuincebatur oratorie ad factum se rettulit.

1 pireo *TCV* | rato *C* | discesserit *ex* -rat *corr. T* ‖ 2 h*ae* *V*, hec *TC* | obliq *C*, -qui *T* ‖ 3 uidentur *C*, *om. T* ‖ 4 ideo] ĩmo *T* | ut *om. T* ‖ 5 frustrètur *T* | quae *om. TC* | confexus *C* | es *TC* | Dorio] do *C* | uult *in ras. V*², ut *T* ‖ 6 d⟨icebat (*in mg. m. 2*)⟩ *V* ‖ 7 infirmatum (fi *ex* fo *corr.*) *C*, infirmantium *V* | est *om. T* | ait *W.*: sic ait *in mg. V*² (= *dett.*), *om. TC* ‖ 8 eum esse *om. V* | dicebat non *add. W.* | dicit *T* ‖ 9 sola mihi talis cas · c · c · *T*, sola mihi talis ***** *C*, sola ⟨mihi casus (*in mg. m. 2*)⟩ *tales casandra canebat V* ‖ 10 quod *T* ‖ 11 factum ⟨fuerit (*in mg. m. 2 = dett.*)⟩ *V* ‖ 12 Iam satis c · s · m · *V* ‖ 14 mẽtoĩẽ intulit *T* ‖ 15 si tu impulsus ego *C* ‖ 17 CERTVM EST *om. TC* | u · u · *V* | ESSE *om. TC* ‖ 18 ordinem *C* | ait *TC* ‖ 19 quod dicit *TC*, q · d · *V*; dicat *Ter.* ‖ 20 nam *in ras. V*² ‖ 21 figitiuo *C* | istic *TC* | hic *ex* hec *corr. T*; hoc *dett.* ‖ 22 q3 cum uincebatur *T* | id *C*

706 **38** CONCEDE ISTVC PAVLVLVM ad se uersum dicit 'istuc', ut longe sit a Pythia. *eunucho enim dicit Phaedria.*

709 **41** 1 O SCELESTVM ATQVE AVDACEM HOMINEM Chaeream uel Parmenonem. sed sic pronuntiandum est, ut putet ancilla de eunucho dici, hoc ipso qui praesto est; ideo illa 'uae mihi: etiam nunc non credis?' 2 VAE MIHI quidam hoc totum 'uae mihi' usque ad 'irrisas modis' a Pythia dici existimant.

711 **43** 1 MIRVM NI TV CREDAS QVOD ISTE DICAT utrum serua quod seruus? an stulta quod stultus? an femina quod eunuchus? 2 MIRVM NI TV clare dicit; quidam pressius putant.

712 **44** 1 HEVS NEGATO RVRSVM 'rursum' non ad 'negato' pertinet, sed ad interrogationem, ut sit: rursus interrogo te. 2 RVRSVM retro, id est ⟨e⟩ contrario ac per hoc: contrarium superioribus dicito.

713 **45** 1 NON POTEST SINE MALO FATERI VIDEO ampliatio [dilatio] quaestionis argumentum est nihil constitisse. adde quod poenam minatur non tamquam iam incerto sed iam falso testi. deinde ipsum 'fateri' consideremus quale sit: non est testis, sed rei. hic igitur ut in illum culpam transferat uniuersam, 'fateri' dixit, non 'indicare', ut ipse reus, non alieni facti testis esse dicatur. 2 NON

2 phitia *C* | dr̃ *C* ‖ 3 cheream ⟨scilicet⟩ *dett.* ‖ 5 quod *T* | es adeo *TC* ‖ 6 illa ⟨*infert*⟩ (ueh *in mg. add. m. 2*) *V* | credis] c· *V* ‖ 7 ueh *V* | usquam ad irrasas mõis *T* ‖ 8 phitia *C* | dici *V*, dici ⟨hoc⟩ *TC* ‖ 9 NI] si *V* | DICAT] dic̄ *T*, d·dum *V*, dum *C* ‖ 10 serua] seruus *TC* ‖ 12 prescius *T* ‖ 13 Heus ⟨tu⟩ *V* | rursu rursum *T* | non] nom̄ *C* | negationem *TC* ‖ 14 ad interogata *C* | sit *om. T* | interrogat*o* *V*, -ta *C*, -tus *T*; *corr. W.* ‖ 15 rursus *CV* | e *add. P* | ac] hac *C* ‖ 17 sine m·f·u· *T* ‖ 18 ⟨et⟩ dilatio *ed. pr., secl. W.* ‖ 19 addi *codd., corr. ed. pr.* | quod] ꝗ *ex* ꝑ *corr.* V^2 | poena *codd., corr. ed. pr.* | menatur *T* | non *in ras.* V^2 | incertos etiam *TCV* (*sed* s *del. V*), -to sed etiam *dett.* ‖ 20 falso *bis C* | teste *TV*, *om. C*; *corr. Steph.* | de*in*de *ipsum V*, de me ipso *T* ‖ 21 testis sed rei (rex *T*) *TC*, testis fateri *sed rei V* | hic *in ras.* V^2 (= *dett.*), ne *TC* | igitur ⟨ut in il (*in mg. m. 2*)⟩ lum *in ras.* V^2 ‖ 22 iudicare *TC* ‖ 23 ut *in mg.* V^2 (= *dett.*), *om. TC* | d*icatur V*

POTEST SINE MALO quasi nec haec fuerit nec illa confessio, in quibus ueritas nulla sit.

714 **46** 1 SEQVERE HAC tamquam ad tormenta. 2 MODO AIT MODO NEGAT testis aut ab aduersario conuincitur falsitatis aut a se ipso, si uariauerit dicta. ergo priora quia non potuerant conuinci, ab inconstantia testis praesidium defensionis est inquisitum.

715 **47** 1 ORA ME hoc lentius, ut sit causa non saeuiendi. 2 OBSECRO TE VERO PHAEDRIA bene 'uero', nam quia ille dixerat, ut simularet preces, hic anxius 'uero' addidit ostendens serio se rogare et ex animo, non ut ille iubebat, dolo. 3 I INTRO terribiliter, dummodo eum submoueat. 4 I INTRO utrum 'intro' domum ad Phaedriam an ad Thaidem? sed non oportet ad Thaidem intellegi, ne celandarum rerum index teneatur.

716 **48** 1 OIEI apte σχετλιασμόν rusticum posuit utpote serui ac nouicii. *et est deploratio ab eis sic dicta.*

717 **49** ACTVM EST SIQVIDEM hoc rursus clare. et sic dicit tamquam adhuc iratus eunucho suo.

716 **48** 2 ALIO PACTO HONESTE contra officium fuit mentiri docuisse seruum et adfuisse mendacio liberalem adulescentulum. sed uide quemadmodum defendatur: dum se mentiri coactum dicit, consulit honestati. hanc autem causam longae sermocinationis ad hoc inducit artifex poeta,

1 MALO] m· *V* | nec hec *ex* hec ne *corr.* *C*[1] ‖ 3 se q͡3 re hac (ac *T*) *TC* | ornamenta *C* ‖ 4 aut *Steph.*: autem *codd.* ‖ 5 a *C*, e (*sscr.*) *V* | uariauerint *V* | ẹrgạ *V* | quia non potuerat conuinci (uinci *C*) *TC*, qui*a ergo non potuerat uinci V*; *corr. W.* ‖ 6 ab *in ras.* *V*[2] ‖ 7 inquisitum est *C* ‖ 8 ⟨si⟩ sit *T* ‖ 9 phe· *T* ‖ 10 dixit *C*, dicit *T* | hinc *TC*, hinc *ut vid.* *V* | addit *TC* ‖ 11 serio *Steph.*: uero *codd.* | sed (*sscr.* et) ex *C*, rex *T* | uti *V* | iubebat *L*, iubeat *TCV* ‖ 12 I] ·i· *TC* ‖ 13 I *om.* *TC* | intro *om.* *C* ‖ 14 sed *om.* *T* | ad thaidem oportet *TC* ‖ 15 celendarum *T*, calendarum (*corr. m. 1*) *C* | in dexteri eatur *TC* ‖ 16 oy hey apte *σχετνασμὸν* *V*, ****** *TC* | ut potest serui agno uitii *TC* ‖ 17 et *om.* *C* | ab eis] a Graecis? Atticis *vel* a miseris *Westerh.*, *αἰβοῖ Schoell* ‖ 20 fugit *T* ‖ 21 docuisset *TC* | affuisse *TC* ‖ 23 coactum dicit] cohactum (-tam *C*) dum *TC*, coactum ⟨sentit (*in mg. m. 2* = *dett.*)⟩ dum *V* ‖ 24 induxit *CV*

ut apud omnes iam certum sit a Chaerea uitiatam uirginem, ne ullo errore ulterius impediantur nuptiae uel finis fabulae differatur. 3 ALIO PACTO HONESTE nullo alio scilicet nisi per hanc fallaciam.

718 **50** PARMENONIS ISTAM SCIO ESSE ⟨TECHNAM⟩ QVAM ME VIVERE deest 'magis', ut sit: magis scio quam me uiuere.

719 **51** INVENIAM HODIE POL PAREM hic iam *προοικονομία* ad futurum exitum fabulae ⟨est⟩; nam dum se ulciscitur Pythias, fit indicium patri Chaereae et confirmantur nuptiae.

721 **53** 1 VTRVM TACEAMNE AN PRAEDICEM tertium *παρέλκον*: abundat enim aut 'utrum' aut 'ne'. 2 Aut certe ⟨τὸ⟩ ἑξῆς ⟨'utrumne'⟩, ut sit figura *τμῆσις*. 3 TV POL SI SAPIS QVOD SCIS NESCIS non possumus nescire, quod scimus. sed ita sane 'concordia discors' (*cf. Hor. Ep. I 12, 19; Lucan. I 98*); Vergilius (*Aen. XI 695*) 'sequiturque sequentem'.

722 **54** 1 DE EVNVCHO quod fuerit.

721 **53** 4 TV POL SI SAPIS QVOD SCIS NESCIS uideamus, cur nolit poeta de uitio uirginis continuo scire Thaidem: utrum ne improuiso malo uehementius commoueatur ac doleat? an ut ex eiusdem uirginis habitu uultuque ista cognoscat, quod est actuosius? an quod proximum uero est, ut illam et Thais et frater ignorantes uitiatam animosius aduersum militem defendant repetitum eam uenientem cum tanto strepitu ac minis? nam quo ore praeterea diceret Thais

2 nec ullo *TC*, n*e* *u*llo *V* ‖ 4 scilicet *om. C* | per *om. T* ‖ 5—6] parmenonis istam scio (*om. C*) esse (tegnam *add. dett.*) magis ut sit magis scio quam me uiuere deest magis (ut — deest magis *om. TC*) *codd.* ‖ 7 prem̃ *T* | hoc *TC* | *πρόικνομια V*, pro **** *TC* ‖ 8 est *add. W.* ‖ 9 sit *TC* | ⟨ad⟩ nuptie *T* ‖ 10 utrum taceas an era dicam (craticam *T*) *TC* | NE *om. V* | *παρέλκον V*, ***** *TC* ‖ 12 τὸ ἑξῆς utrumne *W.*: exit *TC*, hoc fit *in ras. V*² (*= dett.*); *cf. Eun. II 2, 3; Hec. I 1, 1* | *μίμησισ V*, ***** *TC*, *corr. Steph.*; *πλεονασμόσ ed. pr.* ‖ 13 si nescis *TC*, scias nescias *V* ‖ 14 se*d* *ita V* | sane *Schoell*: sine *codd.* ‖ 15 ⟨et⟩ uirg' *T* ‖ 17 fuit *T* ‖ 18 nescias *V* ‖ 19 *n*olit *V* ‖ 20 ne *ed. pr.*: ut *codd.* ‖ 21 an aut *TC* ‖ 22 illa *T* ‖ 23 thaidis *C* | uitiatam ⟨tam⟩ *V* | aduersus *TC* ‖ 24 uiuentem *C* ‖ 25 ac minis] animis *TC* | ore] re *T*

Chremeti de sororis pudore sollicito (*IV 6, 10*) 'educata ita, ut teque illaque dignum est', si sciret illam uirginem non esse?

722 **54** 2 DE EVNVCHO quod Chaerea sit, non eunuchus. 3 QVOD SCIS NESCIS DE EVNVCHO in Heautontimorumeno (*IV 4, 26*) 'nescis quod scis, Dromo, si sapis'. et hoc est quod *κακόζηλον* dicitur. 4 QVOD SCIS NESCIS prouerbiale est et multum apud *διαλεκτικούς* tractatum, ut 'facio et non facio' et 'amicus sum et non sum' et 'audio et non audio' et cetera huiusmodi. 5 DE VITIO VIRGINIS quod iam mulier facta sit.

723 **55** 1 HAC RE ET TE OMNI TVRBA EVOLVES causa quaesita, cur ante iurgium cum milite Thais nesciat uitiatam uirginem. 2 ET ILLI GRATVM FECERIS cui nisi uirgini? cuius crimen et supra silentio texeris praesertim tacentis iniuriam suam et sic dolentis amissam uirginitatem, ut nec confessionem calamitatis suae subire possit.

724 **56** ID MODO DIC ABISSE DORVM 'id' pro 'hoc', subiunctiuum pro praepositiuo.

725 **57** 1 THAIS IAM ADERIT bene dixit: huic enim aderit Thais. 2 QVIA CVM INDE aliam ex alia causa supposuit, quasi dicat 'uideo causam'.

---

1 chremeti] cheree *C*, -rie *T* | pollicito *TC* | educata ⟨est⟩ *V* (= *dett.*) ‖ 2 ut eque *TC* | siciret *T* ‖ 5 scias *T* | nescias *V* | ineutontum· *C*, me in autontum· *T*, eautontumerumenon *V* ‖ 6 nescias *T* ‖ 7 *κακοτηλον Vatic. 1673*, ***** *TC*, *om. V* | Quid *T* ‖ 8 *διαλέκτικωσ V*, *μεκτίκωϛ Vatic. 1673*, **** *T*, *om. C* ‖ 9 et *ante* audio *om. C* ‖ 11 tam *TC* | sic *T* ‖ 12 euolues *in ras.* V^2, releuas *TC* ‖ 13 ante] ame *C* | cum *om. TC* ‖ 14 gratam *T* | cui nisi] cuius *TC* ‖ 15 cuius *om. T* | et] ut *V* ‖ 19 ID] Iam *TC* | abiisse *V* | id *in ras.* V^2 ‖ 20 pro positiuo *TC* ‖ 21 iam thais *C*, thais nam *V* | enim aderit *V* ‖ 22 c^{um} (*sscr. m. 2*) *V* | inde ⟨abeo (*in mg. m. 2* = *dett.*)⟩ *V* | supposuit ⟨quasi praeposuit (prop- *T*)⟩ *TC* ‖ 23 dicat] d· *T*

5.

727 **1** 1 ATAT DATA HERCLE VERBA MIHI SVNT VICIT VINVM hic semigrauis inducitur uino Chremes priorum memor, titubans in praesentibus, ut fere adpoti solent. 2 ATAT 'atat' interiectio est paulatim percepti atque intellecti mali. 3 DATA VERBA fraus facta. 4 DATA HERCLE VERBA a milite an a meretrice, cuius iam pridem dolum malum in omni re suspectatus est? an magis a uino quasi captioso aliquo data uerba sunt, quia bibere dulce est, ebrium fieri turpissimum? adeo his quae sequuntur quasi subtilem fraudem ebrietatis inducit. Plautus de uino (*Pseud. V 1, 6*) 'pedes captat primo, luctator dolosus est'; Vergilius de uua idem (*Geo. II 94*) 'temptatura pedes olim uincturaque linguam'.

728 **2** 1 AC DVM ACCVBABAM hic uerba data sunt. 2 QVAM VIDEBAR MIHI ESSE PVLCHRE SOBRIVS nihil elegantius: non dixit 'uidebar mihi tunc esse sobrius', sed ut hoc ipsum iam erroris esset ac uinolentiae, 'uidebar mihi' inquit 'nimium sobrius'. 3 PVLCHRE fortiter ac nimis.

729 **3** 1 NEQVE PES ad incessum, NEQVE MENS ad facta et dicta. 2 SATIS SVVM OFFICIVM FACIT bene: nec enim omnino non facit, nam hoc insaniae est, sed non satis facit, quod est ebrietatis.

1 SVNT] s· *T* | VICIT VINVM] u·u· *V* ‖ 2 inducetur *C* ‖ 3 fere (adpoti s) olent (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 4 atat *om. V* ‖ 5 uerba hercle (hec *C*) *TC* ‖ 6 an] nam *TC* ‖ 7 re suspecta*tus est an magis a uino* *V*, r̄ specta cā magis aĩo *TC* ‖ 8 quasi] quas *T*, qua *C* | uerba data sunt ⟨uerba⟩ *C* ‖ 9 adeo turpissimum *V* | secuntur *TC* ‖ 10 sub (*del. ut vid.*) suctilem *C* ‖ 11 captant *T* | primum *Plaut.* | est *om. TC* ‖ 12 *de uino* idem tentatura *V*, deuita·i·detemperantia *C*, de uia i·e·temperantia *T*; de uua *ed. pr.* ‖ 13 uenturaque *C* | lingua *TC* ‖ 14 ac *in* at *corr.* V^2 ‖ 15 MIHI — SOBRIVS] p·m·s· *V* ‖ 16 uidebor *T* | tunc *ed. pr.*: nunc *codd.* ‖ 17 ut *om. T* | uiolentie *TC* ‖ 20 NEQVE *2.* — dicta] n·m·a·f·2 d· *T* ‖ 21 s·s·o·f· *T* | nunc enim *V*, nec *TC* ‖ 22 fecit *C* | hec *C* | insania *TC*, insani *V*, *corr. W.* | non *ed. pr.*: nunc *codd.*

730 **4** 1 QVIS EST EHEM PYTHIAS εἰρωνικῶς et satis miro exemplo mutatam credit, postquam ipse mutatus est. 2 QVANTO NVNC FORMOSIOR VIDERE MIHI QVAM DVDVM hoc multum Academicos iuuat, qui aiunt, prout habiti fuerimus atque affecti, ita nobis aliud atque aliud uideri et ideo nihil certi comprehendi posse.

731 **5** 1 CERTE TV QVIDEM POL et 'certe' et 'pol' haec dixit, ut appareret hanc uere loqui quae sobria est, illum uero ex uino falli. 2 *Et* honorifice atque ut sobria non dixit 'temulentior' ⟨aut⟩ 'lasciuior' ⟨sed 'hilarior'⟩.

732 **6** 1 VERBVM HERCLE HOC id est prouerbium, ut in Andria (*II 5, 15*) 'uerum illud uerbum est, uulgo quod dici solet'. 2 SINE CERERE ET LIBERO FRIGET VENVS hoc si ad sententiam reuoces, non conueniet ebrio, si ad petulantiam, quam scite dictum est! nam et improbior factus est et, cum tropice locutus sit, tamen ordinem naturalem seruauit; nam primum cibus, deinde potus, postremo libido ueneria. 'friget' autem, quia omnis huiuscemodi uoluptas in calore sanguinis constituta est, qui his rebus alitur. 3 *Et* FRIGET proprie non adhaeret; translatum est enim hoc prouerbium '*friget*' a picatione uasorum, quae frigida

1 quid est *T*, quidem *C* | hem *codd.* | P^{h}hitias *C*, p · *V* | *γρωνικωσ* (*υ in ras. m. 2*) *V*, **** *TC*, *corr. Sabb.*; *γνωμικῶς Steph.* ‖ 3 u · m · q · d · *V* ‖ 4 iuuat achademicos (athademites *T*) *TC* | ⟨ut⟩ aiunt *TV* ‖ 5 affectati *C* | ideo *om. C* ‖ 7 et *1. om. V* | ⟨et⟩ hanc dixit *C* ‖ 8 apparerent *V*, apparet *TC* ‖ 10 aut *sscr.* V^2 (*= dett.*), *om. TC* | sed hilarior *in mg.* V^2 (*= dett.*), *om. TC* ‖ 11 id *est V* ‖ 12 uerbum *CV* | istud ⟨est⟩ *C* | uerum *V* | est *hic om. C* | quod uulgo *TC* ‖ 13 dici solet] dicitur *V* | sine cerere et liber' friget uenus *C*, sine cerere et l · f · u · *T*, sine c · et b · f · uenus *V* ‖ 14 si ad] sciat *TC* | conueni *TC* | ebriosi ad petulantiam (-len- *C*) *TC*, "ebriosi "ad petulantiam *V* ‖ 15 ⟨ei (ẹị *V*, et *C*)⟩ quam *codd.; recte?* | scite dictum *W.*: sic edictum *C*, sic a'edictum *T*, sic ant^{e} edictum (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 16 et] ut *TC* | tamen] tum *TC* | ordinem ordinalem seruabis *TC* ‖ 17 primus *codd., corr. ed. pr.* | potio *C*, (*ante corr.*) *T* | postremum *V* ‖ 18 ueneri^{a} (i *in* e *corr.*, a *sscr. m. 2*) friget *V*, uenerịaffliget *T*, ueneri · Affliget *C* ‖ 19 qui his] quibus *T*, qui *C* | aliter *C* ‖ 20 friget *ex* finget *corr. C* ‖ 21 *friget V* | a captione *C*, a capsione *T*

picem non tenent, cum alia multa meliora sint ad usum frigida, ut ferrum, aurum et argentum et cetera huiusmodi. *nam sic alibi ait* (*III 3, 11*) '*ubi friget, huc euasit*'.

4 *Et* uide tres *μετωνυμίας*: Cererem, Liberum, Venerem.

733 7 SED THAIS MVLTO ANTE VENIT interrogatiue pronuntiandum est. et scias de his esse interrogationibus hanc ipsam, in quibus ita quaerimus, ut quod interrogatur responsuri nobis ipsi nescire uideantur.

734 8 1 IAMDVDVM AETATEM quia 'iamdudum' infinitae morae est, addidit 'aetatem', ut ostenderet multum abiisse temporis, ut factum est. 2 IAMDVDVM AETATEM pro longinquo tempore, ut Lucilius (*I fr. 17 M.*) 'ut multos mensesque diesque, non tamen aetatem'. 3 AETATEM diu longoque et prolixo tempore, ut est aetas. *nam sic dicimus de die et d i e c u l a m, aliquantulam moram* (*cf. Andr. IV 2, 27*).

735 9 1 NIHIL DIXIT VT SEQVERERE SESE pro n o n. Vergilius (*Aen. V 751*) 'deponunt animos n. m. l. e.'. 2 NIHIL NISI ABIENS MIHI INNVIT apparet et quasi iratam discessisse Thaidem a milite et tamen sic iratam, ut illi ira consilium non ademerit: 'innuit' inquit 'cum abiret'.

1 sunt *V* ‖ 2 caetera *in ras.* V^2 ‖ 3 ait] ut *T* ‖ 4 uidet *T* | tres *μετονυμία V*, res MIHONOMIA *T*, res ****** *C* | liberum ⟨et⟩ uenerem *in ras.* V^2 ‖ 5 sed thais *in ras.* V^2 | pronuntiatam *TC* ‖ 6 est et *in ras.* V^2, hem ut *TC* ‖ 7 quaerim*us V* | quid interrogaturi *codd.*, *corr. W.*; qui interrogantur *ed. pr.* ‖ 8 nobis ipsi *W.*: nobis si (sci *T*) *codd.* | uideatur *TC* ‖ 9 etatem *in ras.* V^2 | quia — 11 AETATEM *in mg.* V^2 | quia ⟨et⟩ *C*, quam *T* | infinitae — IAMDVDVM *om. T* ‖ 10 ⟨addite·⟩ Addit *C* | ostendat V^2 | abisset *C* ‖ 12 ut ⟨ut⟩ *T*, *om. C* | ut *2.*] et *T* ‖ 13 tamen *om. TC* ‖ 14 et prolixo *in ras.* V^2, prolixo (-sso *T*) *TC* | nam sic (si *T*) dicimus *TC*, *om. V* ‖ 15 et in diecula *V*, et a (*om. T*) diecula *TC*; *corr. ed. pr.* | aliquantulum (-tum *C*) mihi moram *TC* ‖ 17 NIHIL *om. TC* (*cf. supra* mihi) ‖ 18 animos a·n·m·(m·n· *T*) l·(r· *TC*) e·(a· *T*) *codd.* | nihil nisi abiens in míịt (induit *T*) mihi *TC*, nihil nisi a·m·a *V* ‖ 19 apparet] atqȝ *C* | et *del. Steph.* ‖ 20 Thaidem *om. TC* | si *T* | irata *TC* ‖ 21 [a]demerit (*sscr. m. 2 = dett.*) *V*, emeret *TC* | inuit *C*, induit *T*

736 **10** 1 EHO NONNE ID SAT ERAT adeo simplex hic inducitur adulescens, ut a Pythia reprehendi possit. nam quid opus fuit dicere, si innuit? 2 SED NESCIEBAM ID DICERE ILLAM 'dicere' pro uelle significare. sic alibi (*Andr. III 2, 22*) 'quasi tu dicas factum id consilio meo'. 3 NISI QVIA CORREXIT MILES QVOD INTELLEXI MINVS hoc uidetur sapientius et facetius dici quam ab ebrio rustico adulescentulo debuisset. hoc uitium tunc fit, cum ingenium suum poetae in personas conferunt.

737 **11** QVOD INTELLEXI MINVS uerisimile hunc tantum extrusum, non etiam uapulasse, quia miles magis Thaidi quam huic irascitur.

738 **12** 1 MIROR VBI EGO HVIC ANTEVERTERIM 'ubi' in qua parte uiae. 2 HVIC ANTEVERTERIM hanc praecesserim.

6.

739 **1** 1 CREDO EQVIDEM ILLVM IAM ADFVTVRVM uides, ut ex ipsis apparet uerbis, quam concita et recens a litigio Thais ueniat. itaque nec nominat militem aut uirginem, sed pronomine utrumque significat quasi in medio constituta negotio. 2 ADFVTVRVM ESSE eum uidi aduenturum, ut (*Verg. Aen. X 143*) 'adfuit et Mnestheus'.

1 eho nonne i · s · t *V* ‖ 2 ut *om. TC* | possit *ex* -et *corr. C* ‖ 3 annuit *TC* ‖ 4 dicere id illam *T*, id d · i · *V* | diceret pro *TC* | uelle ⟨uel⟩ *TC* ‖ 5 i · con · m · *T* ‖ 6 NISI *om. V* | intellexit *CV* ‖ 7 uidere *C* | ″quam ″dici *V*, quam dici *TC* ‖ 8 adolescente *V* | debuit . sed*?* | tunc] tu ne *T* ‖ 10 intellexit *codd.* | tantum] tacitum *C* ‖ 11 taidi magis *TC* ‖ 13 VBI] uñ *C*, unde *T*, u*bi V* ‖ 14 quam *T* | ac presenserim (pñserim *T*) *TC* ‖ 15 affuturum *TC* | uides nô ex ipis separet (saperet *T*) uerbis *TC*, uides *ne ex ipsis apparere* uerbis *V* (= *dett.*) ‖ 16 consita *T* ‖ 17 nominat ⟨aut⟩*?* | uirginem aut (*ex* nec *corr.*) militem *C* ‖ 19 negotia *TC* | eum uidi *W.*: cum uidi *TC*, id est *in ras. V*[2] (= *dett.*) | ad ⟨futurum cum⟩ uenturum *C* ‖ 20 affuit *TC*[2] | et *mnesteus V*, et mestuus *T*, in mesteus *C*

3 SINE VENIAT cui dicit 'sine'? nulli, sed comminantis est, ut (*I 1, 20*) 'sine modo'.

740 **2** 1 ATQVE SI ILLAM DIGITVLO ATTIGERIT VNO moris ⟨est⟩ comminantium ad exiguum reuocare commissa, quae se ulturos praedicent. 2 OCVLI ILICO EFFODIENTVR et femineae minae sunt et in libidinosos quam maxime; nam hunc amatorem suspicatur esse uirginis. sic et alibi (*IV 3, 6*) 'ut ego illi facile in oculos inuolem uenefico!' in oculos autem maxime saeuire feminas et tragoediae fere et comoediae protestantur.

741 **3** 1 VSQVE ADEO EGO ILLIVS FERRE POSSVM INEPTIAS ET MAGNIFICA VERBA non dixit 'usque adeo illum possum amare', sed quam insuauis iam diu sit, ostendit dicendo 'ferre possum'. 2 *Et* cito ostendit, quae sit amicitia militis: 'ineptias' inquit 'et magnifica uerba'.

742 **4** 1 VERBA DVM SINT hoc est: quae uim non admisceant. 2 QVAE SI AD REM CONFERENTVR VAPVLABIT si discesserit a uerbis et rem experiri uolet, uapulabit. 3 *Et* bona locutio, ut si dicas: uerba ad rem contulit, hoc est: agere quod dicebat aggressus est.

745 **7** AD ME QVID QVASI ISTVC et rusticus et timidus et pudens commotus est meretriculae dicto.

1 cui · d · sine nullis (nllis *C*) et *TC*, *quasi* dic*at* sine *ntt* ⟨et (*in mg. m. 2*)⟩ *V*, *corr. W.* | ⟨com (*in mg. m. 2*)⟩ minantis *V* ‖ 3 atque (at *dett.*) si illam digitulo attigerit (contigerit; *in mg.* al' attigerit *C*[1]) uno *TC* (*dett.*), atque illam si d · a · u · *V* ‖ 4 est (*post* cominantis) *add. dett.* | quae] q3 *T* ‖ 5 ulteros *T* ‖ 6 femine *C* | sunt mine *TC* ‖ 7 suspicantur amatorem *TC* | sic] sed *T* ‖ 8 ille *T* | inuoluem *V* ‖ 9 et] a *C* ‖ 10 praetestantur *C V* ‖ 11 usque adeo e · i · f · p · i · et · m · *u* · *V* | ineptiam *TC* ‖ 12 possum *om. TC* ‖ 14 fere *T* ‖ 15 ineptia *TC*, inepta (is *sscr. m. 2*) *V* ‖ 16 VERBA *om. T* | hoc est] · i · *C* | qui *TC* ‖ 17 que (q̇ *C*) si *TC*, Quid (verum *sscr.*) si (*corr. m. 2 = dett.*) *V*; uerum enim si *Ter.* | VAPVLABIT] u · *V* ‖ 18 sic *T* | et *om. TC* | experiri uolet *V*, ceperit *bis C*, s*emel T*; experiri coeperit *ed. pr.* (*dett. desunt*) ‖ 21 quid (id *T*) quasi istuc *TC*, quid q · i · *V*

746 8 1 HAEC ATQVE HVIVSMODI SVM PASSA MVLTA facunde meretrix et haec imputat adulescenti quae uidit et alia quibus non interfuit. 2 REDDERE AC RESTITVERE proprie redditur cupientibus, uti domino seruus, restituitur cupiens, ut patriae ciuis, et redditur et restituitur ⟨cupientibus⟩ cupiens, ut parentibus filius. 3 Ergo in hac utrumque est: et reddi et restitui.

747 9 HEM extimuit adulescens, quod sororem suam in domo meretricis esse audiuit, cui rei occurrit Thais statim.

748 10 1 EDVCTA subauditur 'est domi apud me'. 2 EDVCTA ITA VT TEQVE ILLAQVE EST DIGNVM bene purgauit, quod ex quaestu meretricio exspectabatur: non, inquit, ut me dignum est, apud me est. 3 QVID AIS recte, quia mirum apud meretricem liberaliter ⟨hanc esse eductam⟩.

749 11 1 HANC TIBI DONO DO melius dixit quam 'dono', ut dominus potior sit uel deus. 2 NEQVE REPETO PRO ILLA QVICQVAM ABS TE PRETII ex eo quod potuit iure facere, beneficium demonstrauit oratorie dicens se id non esse facturam.

750 12 ET HABETVR ET REFERTVR THAIS qui habet apud se gratiam, nondum rettulit; rettulit qui destitit habere. *multum ergo hic dixit: et habituiri gratiam et restitutuiri tamen.*

1 sum passa m· *V*, sum (*ex* sub *corr. C*) passa (paxa *T*) mulier *TC* ‖ 2 meretricis *C* | hac inuitat *TC* | uid[i]et (*corr. m. 2* = *dett.*) *V*, uidet *TC* ‖ 4 reddatur *C*, redď *T* | restituitur — redditur *om. V* ‖ 5 patriae — ut *om. T* ‖ 6 cupientibus (*post* cupiens) *add. ed. pr.* ‖ 8 suam *om. TC* ‖ 9 audit *V* ‖ 10 adducta *TC* | est *om. V* ‖ 11 ut teque illaque est d· (dignum est *dett.*) *V*, i·i·as· *T*, i·i·a·b· C^1 | purgabit *T* ‖ 12 quaestu *Bentley*: fastu *codd.* | meretrico *TC*, meretriis *V* | spectabatur *codd.*, *corr. Steph.* ‖ 13 me est] me *V* | ait *TC* ‖ 14 hanc — eductam *add. W.* ‖ 17 dominus potior sit uel deus *TC*, donum placidius uideatur et praestantius *in ras.* V^2 (= *dett.*) | REPETO] re· *V* ‖ 18 QVICQVAM *om. V* | PRETII] p· *V* ‖ 19 docens *Klotz* | se id *W.*: serio *codd.* ‖ 20 facturum *V* ‖ 21 THAIS *om. V* | quae *TC* ‖ 22 nondum *sscr.* V^2 | destiti *TC* ‖ 23 et habet uiri gratiam et restitit uiro (*destitit* uiro *V*) tamen *codd.*, *corr. Goetz*

quem sensum transtulit Sallustius in bellum Iugurthinum (*110, 4*) 'arma, pecuniam sume utere, et quoad uixeris, numquam tibi redditam gratiam putaris: semper apud me integra erit'.

751 **13** 1 NE PRIVS QVAM HANC ACCIPIAS A. C. hoc in comoedia licet more uulgi dicere; ceterum non potest amitti quod nondum acceptum sit. 2 An quia iam dudum sumptum est?

752 **14** NAM HAEC EA EST QVAM MILES A. M. VI N. E. V. non ad terrendum, sed ad parandum animum adulescentis haec dixit, qnem audacem putat aliter ac res ipsa est. nam mox Thais mutabit orationem et dicet (*v. 21—22*) 'quicum res tibi est, peregrinus est, minus potens quam tu, m. n., m. a. h. h.'

753 **15** CVM MONVMENTIS haec sunt, quae Graeci dicunt *σπάϱγανα*.

754 **16** 1 VIDEN TV ILLVM THAIS longe uidere timoris est indicium. 2 VBI SITA EST trepidantes personas miscuit. 3 IN RISCO cista pelle contecta; nomen Phrygium.

755 **17** 1 QVANTAS COPIAS ADDVCERE proprie dixit 'copias', nam sic dicuntur legiones in unum collectae. conuenit tamen rudi et rustico adulescenti sex homines 'copias'

1 Iugur · *C* ‖ 2 ⟨et⟩ pecuniam *C* | sum̃e utere *TC*, su^me utere^ (*sscr. m. 2*) *V* | uiues *Sall.* ‖ 3 putaueris *TC* ‖ 5 HANC *om. V* | accipias *ex* acceperis *corr. C* | A. c.] a · e · *C*, a me *T* ‖ 7 admitti *C*, adṃitti *V* ‖ 9 EST *om. TC* | miles.a me ui nc͡ · e · r · t · u · *TC*, m · n · e · u · *V* ‖ 10 animum *om. T* ‖ 11 quom *T* | hac *T* | re ipsa*?* ‖ 12 mutauit *TCV*[1], *corr. V*[2] | dicet *ex* -it *corr. V*[2] ‖ 13 tibi res *V* | est *2.*] et *T* | potens quam tu m · n · m · a · h · h · *V*, po · q · t · m · n · (h · *T*) m · a · h · h · *TC* ‖ 15 hoc *sunt V* ‖ 16 *σπάϱγανα Vatic. 1673,* * * * * * * est pgana (peregrina *T*) *TC*, *εστπάϱγανα V*, *κϱεπΒυδια P* (= Krepundia); *λείψανα παϱγονα ed. pr.*; *γνωϱίσματα καὶ σπάϱγανα Steph.*; *cf. Thes. gloss. s. v.* monimenta ‖ 17 THAIS] t · *TC* ‖ 18 ubi *ante* inditium *C* | SITA] *ista V*, ita *T*, il ista *C* ‖ 19 rasco *T* | cista] scilla *TC* | puelle *T* | frugium *TC*, frụgium *V* ‖ 20 quantitas (quãntas *T*) c · a · *TC* ‖ 22 rudi et *om. V* | copias homines *TC*

dicere: militem, parasitum, Donacem, Syriscum, Simalionem, Sangam.

756 **18** 1 NVM FORMIDVLOSVS OBSECRO ES M. H. 'formidulosus' et terribilis et timidus intellegitur. 2 APAGE SIS Plautus in Trinummo (*II 1, 26*) 'apage amor'.

758 **20** 1 ATQVE ITA OPVS EST ut minus formidulosus sis.

2 METVO QVALEM ME H. E. uidetur ebrius factus hic Chremes iam etiam displicere nolle mulieri; nam idcirco fatetur se timere malam de se opinionem Thaidis. 3 *Et* METVO QVALEM noue dixit pro 'metuo ne ignores'.

759 **21** 1 PEREGRINVS EST MINVS POTENS QVAM TV ipsa nunc eloquitur, quid efficiatur ex eo quod ait 'peregrinus est'. 2 MINVS POTENS QVAM TV bene sic dixit, quia tardum fuit dicere 'ille impotens, tu potens' etc.

761 **23** 1 SED TV QVOD CAVERE P. S. A. E. ostendere uult Terentius plures sententias ad timiditatem congruere quam ad audaciam: nam et mox dicturus est (*IV 7, 19*) 'omnia prius experiri quam a. s. d.', quia ex prouidentia timor, ex audacia temeritas prouenit. 2 STVLTVM ⟨ADMITTERE EST stultum⟩ est fieri sinere. 3 *Et* melius dixit quam 'pati': hoc generale est. *nam nunc 'admittere' pati fieri significat.*

762 **24** 1 MALO EGO NOS PROSPICERE pro 'cauere ne fiat', *id est prospicere et cauere*: ab eo quod praecedit id

1 doracem *V* | simallionem *C*, simaglonem *T* ‖ 2 sagam *T* ‖ 3 NVM] nunc *TC*, non *V* | formidulosus o · e · m · h · *TC*, obsecro for · es m · h · *V* ‖ 6 sit *C* ‖ 7 ME] m · *T* ‖ 8 iam etiam] et (e *T*) iam *TC* ‖ 9 Et] sed *C V* ‖ 10 mutuo *C* | QVALEM] q · *V* | per mutuo *C* | ignores *W*.: ignarus *codd.*; ignara sis *ed. pr.* ‖ 11 potens quam tu ⟨quam tu⟩ *V*, p · quam ⟨post quam⟩ tu *TC* ‖ 12 nunc *Teuber*: non *codd.* | quod *TC* ‖ 13 MINVS] q · *C* | p · q · tu · *TC* ‖ 15 quod tu *TC* | E.] ẽ *V* ‖ 16 concluere *C* ‖ 17 ad *sscr. V*², *om. TC* ‖ 18 a. s. d.] ar · sa · d · *V*, a · s · u · *TC* ‖ 19 ex] et *C*, aut *T* | peruenit *C* | ADMITTERE — stultum *add. W.* ‖ 20 fieri ⟨nec fieri⟩ sine re *codd.* ‖ 21 a^{d}mittere (*sscr. m. 2*) *V* | patefieri *codd.*, *corr. Steph.* ‖ 22 MALO EGO] mglego *TC* | PROSPICERE] pro · quam *V* | pro cauere] prouidere *TC* ‖ 23 perspicere *C*

quod sequitur. 2 ACCEPTA INIVRIA hic causa ostenditur, cur illud malit.

763 **25** 1 TV ABI ATQVE O. O. I. pauidi consilium nihil aliud continet praeter claustra et fugam; nam sera est claustrum ianuae. 2 DVM EGO H. T. A. F. 'transcurro' dixit, non 'curro', ut proximitatem fori ostenderet.

764 **26** 1 VOLO EGO A. quasi minus timeat, 'cupio' non inquit sed 'uolo'. 2 IN TVRBA HAC uide timidum turbam appellare, in qua mulier non timet.

765 **27** 1 MELIVS EST fugae occasionem hic cupit dari. 2 MANE hoc gestu iam adiuuatur. 3 OMITTE IAM A. ex huius uerbis apparet etiam manu comprehensum esse adulescentem. 4 OMITTE IAM A. quia causam probari non uidet, celeritatem redeundi pollicetur. 5 NIHIL OPVS EST ISTIS 'istis' utrum aduocatis an 'istis' omnibus quae dixisti?, ut Vergilius (*Aen. IX 94*) 'aut quid petis istis?'

766 **28** 1 HOC MODO DIC SOROREM ESSE I. T. ordine exsequitur: primo utrum personam habeat, 'dic sororem' inquit 'esse illam tuam'; utrum negotium habeat, 'et te paruam uirginem amisisse'; cur hodie agat, 'nunc cognosse', et unde probet, 'signa ostende'. 2 ET T. P. V. A. haec omnia sic pronuntianda sunt, ut et iusta et factu facilia demonstrentur.

768 **30** SI VIM F. IN IVS D. H. recte, quia uiolento ciuiliter resisti solet.

3 o · o · i · *V* | paudi *ex* -de *corr. C* ‖ 4 praeter *Klotz:* post *codd.* | claussa *T* ‖ 5 claustrum (*in mg.* uel clausum *m. 1*) Annue *C*, clausum anime *T* | T.] c · *T* ‖ 6 dicit *T* | ut] in *TC* ‖ 7 ⟨h ·⟩ a · *T* | quasi] q₂ *T* | timiat *C* ‖ 8 Inturbata hac (ac *T*) *TC* ‖ 9 in quam *TC* ‖ 10 fugae] figure (-re *C*) *TC* | capit *TC* ‖ 11 iam ⟨h ·⟩ a · *V* ‖ 12 huis *C* ‖ 13 iam ⟨h ·⟩ a · *V*, i · a · *TC* ‖ 14 sceleritatem *T* | redeunti (redd- *C*) *TC* | NIHIL] in hoc *T* ‖ 15 istis *1. om. V* | uerum *TC* ‖ 16 ut *om. TC* | qd° *T* ‖ 17 petistis *TC* ‖ 18 DIC *om. TC* | s · e · t · (*om.* I.) *V* | T.] te *T* ‖ 19 habet *CV* ‖ 20 illam *om. C* ‖ 21 uirginem amisisse] · i · a · *TC* | nunc] non *C*, nec *T* | cognosce (signa *add. V*) *CV*, cognoscit *T* ‖ 22 et *om. V* | ostendere *TC*, ostende*tur V* | T. *om. V* ‖ 23 et iuste *TC*, iusta *V* ‖ 24 si uim f · i · i · d · (*om.* H.) *TC* | recte — 433, 1 DICAS *in mg.* V^2 | recto *TC*

769 **31** 1 FAC ANIMO HAEC PRAESENTI DICAS haec non dicerentur a Thaide, nisi in illius uultu pauor nimius appareret. 2 FACIAM adiuuandum pronuntiatione est 'faciam' timide dictum. 3 ATTOLLE PALLIVM ex huius uerbis Chremetis animum demonstrauit nimium liberaliter pauidi adulescentuli. 4 ATTOLLE PALLIVM uel quia simplex est uel quia ebrius, trahit pallium Chremes.

770 **32** PERII HVIC IPSI EST OPVS PATRONO Q. D. P. haec meretricis querela rudem adulescentulum magis et honeste natum quam culpandum esse demonstrat.

7.

771 **1** 1 HANCINE EGO VT CONTVMELIAM T. I. I. M. A. G. hic rursus inepti uanitas militis demonstratur ad amicam tamquam ad hostilem exercitum pergentis irritato animo, concito cursu, undanti chlamyde, trepidi et quatientis caput.
2 *Et* haec uerba pro hortatu imperatoris accipienda sunt, quandoquidem omnia de exercitu transferuntur.
3 CONTVMELIAM proprie et ut miles. Sallustius (*Iug. 58, 5*) 'ne quam contumeliam' etc. 4 IN ME ACCIPIAM GNATHO apparet Gnathonem dehortatorem esse certaminis et ad pocula militem prouocare, maxime cum uideat persuasisse ista consilia (*cf. III 1, 45 sq.*), ut hoc certamen moueretur.

772 **2** 1 MORI ME SATIVS EST ridicula praesumptio, tam-

1 HAEC *om.* *TC* | ⟨ut⟩ praesenti dicas *V*², p̂ d' · *TC* ‖ 2 dicentur *T* | nisi *om.* *C* | in illius] nullius *TC* ‖ 3 apparet *TC* | est *om.* *TC* ‖ 4 faciam enim (*sscr. m. 2 = dett.*) *V* ‖ 6 adolescenti *TC* | actolle *C* | p · *V* | uel *om.* *TC* ‖ 8 IPSI — P.] i · e · p · d · i · (a · *T*) *TC* ‖ 10 quam] que *T* ‖ 11 ut ego *TC* | CONTVMELIAM — G.] con tam · *TC* | M. *om.* *V* ‖ 12 *ru*rsus *V* ‖ 14 consito *T* | chlamide (cla- *CV*) *codd.* | patientis *T* ‖ 15 hortati *T* ‖ 17 et *TC*, non *in ras.* *V*²; *secl.?* | sal' · (sa · ul' *C*, sed ut *in ras.* *V*² = *dett.*) ne quam (qua *TC*) contumeliam (-lia *TC*) est (*om.* *V*) *codd.* ‖ 19 GNATHO] sed *TC* ‖ 20 et| q2 *T* | prouocare] reuocare *Teuber* ‖ 21 ista *CV*, (*bis*) *T*; ipsius *Teuber* ‖ 22 moreretur *T*, (*in* mon- *corr.*) *C* ‖ 23 me s · est *V*

quam aduersus meretricem ⟨iurgia⟩ numquam Thraso sumere ausurus esset nisi morte proposita. ergo uelut mortis contemptu opus est ad tale proelium. 2 MORI ME S. E. tamquam aliter miles aduersus mulierem audere non posset, uel quia nihil uel quia amator. 3 MORI ME S. E. quasi ille sibi dicat uel molestum esse certamen uel amicam non esse laedendam.

771 **1** 5 INSIGNEM et 'insignem' ut miles dixit, quia insignia armorum sunt.

772 **2** 4 SIMALIO et hoc concite pronuntiandum. 5 SEQVIMINI huiusmodi militia per tumultum repente suscipitur et dicitur euocatio, ubi dux alloquitur ciues 'qui rem pu. saluam uultis esse, sequimini!' unde Vergilius sic ait (*Aen. VII 693—94*) 'desuetaque bello a. i. a. u. s. f. q. r.' et alibi (*VII 614*) 'ipse u. p.; s. t. ⟨c.⟩ p.'

773 **3** 1 PRIMVM AEDES EXPVGNABO debet hic esse uociferatio uana: ad hoc et uerbum militis cum quodam motu ingenti et immanes minae sine ulla ui rerum. 2 *Et* uana comminatio, uelle aedes expugnare, cum foris sit meretrix.

774 **4** 1 MALE MVLCABO IPSAM uide ordinem belli: expugnatio moenium, recuperatio captarum rerum, poena praedonum. 2 PVLCHRE postquam non obtinuit quod uolebat Gnatho, assentatur ad omnia. uide autem mani-

1 iurgia *sscr.* V^2 (= *dett.*), *om.* *TC*; *an* rixam? arma (*post* numquam) *Schoell* ‖ 2 esse *TC* ‖ 3 ad te praetium *C* | mora *T* ‖ 4 E.] est *V* | alter *TC*, al^i^ter (*sscr. m. 2*) *V* | aduersum *TC* ‖ 5 possit *C* | mori · s · me · s · e · *C*, mori ī me s · ƶ e · *T* ‖ 6 quasi ille ⟨quasi⟩ *C* ‖ 7 non *om.* *TC* ‖ 9 a^r^morum (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 10 simallio *T* ‖ 11 huius mō *C*, mō huius *T* | militiā *T*, malitiam (ma *in* mi *corr.*) *C*, militiam *V* | suscipitur *V* ‖ 12 reuocatio *TV* | ubi d*ux* et alloquitur ciues *V* ‖ 13 saluam *om.* *V* | unde *om.* *T* ‖ 14 bella *V*, b · *TC* | a. *1.*] de *TC* | t ·] c · *T* ‖ 17 e^v^t (*corr. m. 2* = *dett.*) *V* ‖ 18 inanes *T*; *Bentley* | minas *codd.*, *corr.* *W.* | rerum] ret^e^ *T* ‖ 19 uelle ^uideatur^ (*sscr. m. 2* = *dett.*) *V* | fore *T* ‖ 20 meretricis *C* ‖ 21 male mulctabo ipsam *V*, mallem · et *TC* | belli *om.* *TC* ‖ 22 poena *om.* *TC* ‖ 24 adsentatur *ad omnia* *V*

festam irrisionem ex ipso genere laudandi; nam quid est in aedium expugnatione recti? quid in uirginis ereptione probitatis? quid in male mulcanda muliere pulchritudinis? sed hoc est quod ait supra de se ipso parasitus (*II 2, 20*) 'quicquid d. l.'. 3 IN MEDIVM HVC AGMEN C. V. D. mire composita ad contemptum nomina legionariorum; nam Donax ab arundine nomen, ueluti sit inanis et fragilis, Simalio a simio uel a simia deriuatum est ob foeditatem oris uel nasi, Syriscus iam diminutiuum est a Syro. 4 IN MEDIVM HVC ridicule satis armaturas leues non putat aduersus Thaidem idoneas et ideo a g m e n c u m u e c t i uult uenire in medium. 5 An ideo 'cum uecti', quia ad expugnationem uenitur aedium?

75 5 TV SIMALIO IN SINISTRVM TV SYRISCE IN DEXTRVM C. hic agmen instruitur. facetum autem est, cum a rebus magnis res ridiculae deriuantur..

76 6 1 CEDO ALIOS non 'reliquos' dixit sed 'alios', quasi multi sint. 2 SANGA nec Sangarius, saltem ut nomen esset. 3 MANIPVLVS FVRVM proprie 'manipulus' milites centum Romani et Latini sub uno centurione, ex m a n i p u l o herbae, quem pro signo sequebantur. merito igitur

1 laudandam *CV*, -dum *T, corr. ed. pr.* ‖ 2 in aedium] tedium *T* | quid *om. V* | in *om. T* | erectione *T* ‖ 3 probitas *T* | mulctanda *V*, uulgande *T*, (*in* mul///tanda *corr.*) *C* ‖ 4 de se ipso *om. V* | d·] a· *V* ‖ 5 agmen e·d· *V*, a·c·u· *T*, a·o·r· *C* ‖ 6 composite *T* | ad tectum *T*, ad ^{con}temptum *C* ‖ 7 dorax *V* | ad *T* | ueluti sit (sic *C*) inanis fragilis *TC*, *ueluti sit fragilis et inanis nomen* sortitus est (*sscr. m. 2 = dett.*) *V* ‖ 8 Symalio *C*, simallio *T* | ad simio *T* | symia *C* ‖ 9 uel] et *V* | est *om. T* ‖ 10 ac maturas *C* ‖ 11 *et* 12 *cum* uecte (-te *ex* -ti *corr. m. 2*) *V*, conuecti *TC* ‖ 14 tu si mallio in sinistrum tu sirisce (scir- *T*) in dextrum *TC*, tu simalio in s·*c*·*t*·s· in d·c· *V* ‖ 15 agmen *om. T* | instruitur *dett.*: struitur *TV*, struitior *C* ‖ 16 res ⟨est⟩ *TC* ‖ 19 ferrum *C* | manipulus ⟨est⟩ *V* | militis *codd., corr. W.* ‖ 20 centum] ·c· *C*, cum *T*, (*sscr.*) V^2 (*= dett.*) | romani et colatini *TC*, ro et (*ex* ē *corr. m. 2*) latini *V* | ex] *bellum* ⟨aggressuri deputabantur sibi illi certum (sertum *vel* sertam *dett.*) uel coronam ex (*in mg. 2*)⟩ V^2 (*= dett.*) ‖ 21 herba *TC*; uel alio huiusmodi conficiebant *dett.* | quam *C* | singulo *T*

centurionem uidens manipulum desiderauit, hoc est cocum uidens conuiuas desiderauit, qui apparuerant, quotiens cocus affuit, id est conuiuium instructum est. alii 'manipulum furum' coci discipulos putant dici. 4 ECCVM ADEST pro se ac pro discipulis Sanga.

777 7 1 QVID IGNAVE P. P. apparet cocum ad repentinum strepitum sic exisse, ut artem suam fuerat expediturus.
2 QVI ISTVM 'peniculum' scilicet.

778 8 1 EGONE IMPERATORIS VIRTVTEM N. haec causa est.
2 IMPERATORIS VIRTVTEM NOVERAM ET VIM M. hoc plus habebit salis, si sic intellectum fuerit, ut Sanga uno et eodem tempore et quaerat quid dicat et respondeat tamen hoc fieri saepe.

779 9 1 SINE SANGVINE HOC FIERI NON POSSE *ἀπροσδοκήτως*: quid igitur, si hoc sciebat? 2 QVI ABSTERGEREM VVLNERA tamquam hoc fuerit auxilii genus. 3 QVI hoc est unde.
4 VVLNERA quorum uulnera? utrum utriusque partis an, quod magis ridiculum est, suorum?

780 10 1 SOLVS S. S. D. haec figura *παρόμοιον* dicitur.
2 SOLVS SANNIO SERVAT DOMVM ut (*Verg. Aen. III 183*) 'sola mihi talis casus C. c.'. 3 SOLVS SANNIO S. D. pro

1 coquum *codd.* ‖ 2 desiderat *TC* | apparauerat *codd., corr. Klotz* ‖ 3 locus *codd., corr. Klotz* | adfuit *V* | idem *C* ‖ 4 furum] ·f· *C*, cs· *T* | cochi *V*, c·o·(a· *T*) c·i· .*TC* | puta ut dici *T* ‖ 5 per se ac per *C* ‖ 6 *p*·p· *V*, pecul·pun· *C* | cochum *V*, coquum *TC* ‖ 7 artam *T* | fuer(i)at *V* | expeditus *TC* ‖ 8 istun(c) (*sscr. m. 2*) *V* | peniculoñ sol'· *C*, -lo ne solis *T* ‖ 9 IMPERATORIS — N.] uir·i·nō· *TC* ‖ 10 M.] mil *C*, militum *T*, *om. V* ‖ 11 et *om. TC* ‖ 12 et] ut *TC* | quid — FIERI] quid respondeat (rn dicat *T*) tamen hoc fieri saepe sine sanguine hoc (*om. T*) fieri non posse *TC*, *simulque* respondeat *q·d· hoc noueram fieri saepe sed sine* sanguine hoc non fieri posse *V* (*sim. dett.*) ‖ 14 *ἀπροσδοκητὸσ* *V*, *Ααπροσέκητοσ Vatic. 1673*, ****** *TC* ‖ 15 sciebat ⟨norat⟩ *V* | QVI *Steph.*: ut *V*, *om. TC* | stergeret *TC* ‖ 16 quid *T* ‖ 17 utrum *V*, utrunque *TC* ‖ 18 "est suorum "ridiculum *V* ‖ 19 S. S. D.] do *C*, Da *T* | he *T* | *παρόμοιον* dicitur *V*, ****** *TC* ‖ 20 Samia *C* ‖ 21 tales *C* | casus] ċ· *C*, *om. T* | SOLVS — D.] solos samios (sannos *T*) dic̄· (dixit *T*) *TC*

remanet et obseruat. nam 'seruat domum' rectum erat, non 'seruat domi', si custodit intellegeretur. 4 Vel SERVAT pro sedet et seruat, ab eo quod sequitur id quod praecedit; nam non seruat nisi qui prius in eodem loco sederit. 5 QVI MALVM ALII 'malum' κατὰ παρένθεσιν suauiter infertur. Plautus in Epidico (*V 2, 45*) 'quae, malum, haec impudentia est?' et non interponitur 'malum' nisi conuersis oculis ad eum, qui id quod reprehendimus dixerit. 6 MALVM interiectio nunc est.

781 **11** 1 POST PRINCIPIA magnifice ad risum commouendum, nam dicere debuit 'post uos'. et hunc locum sibi optimum elegit ut timidus. 2 POST PRINCIPIA militare dictum est. et ambigunt multi, utrum in extremo agmine sit hic locus an in medio. 3 INDE OMNIBVS SIGNVM DABO tamquam non omnibus dari possit, si aliunde detur.

782 **12** 1 IPSE SIBI C. L. 'loco' simpliciter, quia 'post principia'. 2 An LOCO in loco, opportune, εὐκαίρως, ut (*Ad. II 2, 8*) 'pecuniam in loco n. m. i. l.'? 3 An pro de loco?

783 **13** 1 IDEM HOC PYRRHVS F. irridet quidem poeta, uerumtamen ostendit officium imperatoris hoc esse, ne se in periculum proiciat. sic Sallustius (*Hist. V fr. 4 M.*) 'et in proeliis actu promptus'. 2 *Et* hoc totum non quasi in palliata, sed concessum poetis fuit. Pyrrhus

1 remanet] remī *T* | nam — non seruat *om. C* ‖ 2 si custodit] *nisi* pro custodit² (pro *et* ² *m. 2*) *V* ‖ 3 se*det V*, se sed *TC* ‖ 4 ⟨ad⟩ id *TC* | procedit *T* | prius] plus *TC* ‖ 5 κατα παρεν-θεαν *V*, ****** *TC* ‖ 7 haec malum *Plaut.* | est *om. TC* ‖ 8 qui *id quod V*, quod *TC* | reprehenderis (-dcas *T*) dixeris *TC* ‖ 9 nunc *om. V* ‖ 10 com*mouen*dum *V* ‖ 11 debuit *om. C* | uos *sscr. V*² | hoc *T* | optimum sibi *T* ‖ 13 est dictum *C* | ambigu*nt* ⟨mul (*in mg. m. 2*)⟩ *ti V* | utrum] an *C* | sit agmine *TC* ‖ 14 an] *** *C*, *om. T* | signa d· *TC* ‖ 16 IPSE *om. T* | c·l· *V* | simp̄ *C* ‖ 17 *an V* | opportune ⟨quod⟩ *V*; quod Graeci? | ευχαιρωσ *V*, ***** *TC* ‖ 18 n. — l.] **** *T* ‖ 19 An — loco *om. V* ‖ 20 idem hoc p·s·f· *TC*, hoc pyrrhus f· *V* | irradet *T* ‖ 22 sic salu· (sal' *T*) *TC*, salustius (*sscr.*) *V*² ‖ 23 et *om. TC* | non] nomen *T* ‖ 24 cessum *T*

autem peritissimus strategematum fuit primusque, quemadmodum ea disciplina per calculos in tabula traderetur, ostendit.

784 14 NIMIRVM CONSILIVM ILLVD RECTVM EST DE OCCLVDENDIS AEDIBVS ⟨'nimirum consilium⟩ illud rectum est' et noua locutio et similis superiori (*III 3, 2*) 'nimirum dabit haec Thais mihi m. m.', pro sine dubio rectum est.

785 15 1 SANE QVOD TIBI NVNC VIR VIDEATVR ESSE HIC figurata locutio et praeterea ὑπερβάτῳ intermixta, nam hic ordo est: sane hic nebulo ⟨est⟩: ne metuas. 2 An hic ordo erit et sensus, ut sit dictum: ne metuas: sane quod tibi uir uidetur esse hic, nebulo magnus est? 3 *Et* recte, nam dum obit terretur adulescens et aetate militis, quod iam uir est, et magnitudine, quod magnus corpore: quae utraque in illo uana esse meretrix ut experta iam indicat. 'nebulo' autem uel inanis et uanus uel mollis, ut nebula est, dicitur. 4 *Et* εἰρωνικῶς hoc dictum est: meretrix enim corripiens frustra metuentem Chremetem 'sane' inquit 'nimis consilium rectum est de occludendis aedibus'. 5 *Et* deest 'non est', ut sit: non est quod tibi nunc uir uideatur esse hic: nebulo magnus

1 stratagematum *V*, stragematum *T*, (*sscr.* ·i· castramentari) *C* ‖ 2 ea] et *T*, a *C* | disciplu *C* ‖ 4 rectum ideo concludit (cocludat *C*) edibus *TC*, r·e·d·o·e· *V* ‖ 5 nimirum consilium *add.*. *W.* | rectum est *dett.*: recte *TCV* ‖ 6 et *1. om.* *TC* | nimirum *om.* *T* ‖ 7 hec thays mihi ma mal *C*, h·t·mihi m·m· *T*, hoc n·m· *V* | per *C* ‖ 8 sane qui tibi n·u·u·h· *V* ‖ 9 yperbaton (hyperboton *T*) interim ista *TC*, iperbaton (*in mg.* ὑπέρβατον *m. 2*) intermixta *V* | nam] nunc *T* ‖ 10 hic nebulo ⟨est *add. dett.*⟩ ne metuas *TC*, qui tibi n·u·u· *V* ‖ 11 erat *T*, *om.* *V* | sensuꝫ *C* | metuam (*sscr.* s) *V* ‖ 12 qui *V* ‖ 13 dum obit terretur *W.*: dum obterretur *codd.* | ętatem *TC* ‖ 14 nam *TC* | magnitudinem *TC* ‖ 15 esse *om.* *T* | "ut experta "*meretrix* *V* ‖ 16 iam indicat *W.*: iam chercam *C*, -rea *T*, denunciat *in ras.* *V*² (= *dett.*); iam dicit Chremeti *Schoell* | *uel inanis* *V* | uel *2.*] et *TC* ‖ 17 ut] et *T* | ἰρόνικῶς *V*, ironices *T*, yronicos *C* ‖ 18 enim] e (*sscr.* i) *V*, *om.* *TC* | metuentem] timentem *V* ‖ 19 chremētem *C*, chem̃ *T* ‖ 20 concludendis *T* | ut sit non est *om.* *V* ‖ 21 quod] qui *V* | uidetur *V*

est. sic et alibi (*V 8, 34—35*) 'si te in platea hac offendero posthac [nihil est] q. d. m. «alium quaerebam, iter hac habui», peristi', ut sit: non est quod dicas mihi.

786 **16** 1 QVID VIDETVR non diceret miles, si staret in sententia. sed iam uidetur timore mutatus. 2 QVID VIDETVR dubitant, a quo dictum sit 'quid uidetur?' ego sane hoc militem puto dicere, quem paulatim ⟨timor⟩ a uiolentis atque acribus principiis ad torporem desidiamque perducit. nam primo ipse praecedit, utpote qui dicat (*v. 2*) 'sequimini'; tum deinde, posteaquam propius uentum est, 'post principia' (*v. 11*) refert pedem; post iam nihil ipse audet, sed quaerit consilium parasiti; denique ubi comminus iam res gerenda est, dixit (*v. 18*) 'mane' et continet irruentes; ad postremum diffisus nescit quid agat ⟨et⟩ ad parasitum spectans (*v. 41*) 'quid agimus?' inquit.

3 FVNDAM TIBI NVNC mire parasitus, quia militem uidet nolle uel non audet repugnare, consilium formidulosum et aptum metuenti dedit, subtiliter tamen; nam funda pugnant, qui comminus non possunt, et ex occulto, qui non audent palam. 4 Sed honesta causa: non 'quia timentur' inquit, sed 'ut fugiant', tamquam nisi hostes fugerint, non sit tutum accedere. 5 FVNDAM TIBI non dixit 'hastam' aut 'lanceam' sed [sagittam] 'fundam', qua nimirum longe iactatur, ut ex hoc interuallo pauorem ostenderet non audentis accedere. 6 *Et* mire 'tibi',

2 effundero *TC* | est] e· *TC* ‖ 3 iter hab (ac *T*) abiit periisti *TC* | est *om. C* ‖ 4 miles *sscr* V^2 | si] sed *TC* ‖ 5 minatus *C* | quod *C* ‖ 6 dubitant a quo *Westerh.*: dubitantia (dubitantis est *V, dett.*) quod *codd.* | quod uidetur *C*, quid uidetur ⟨quid uidetur⟩ *V* ‖ 7 hoc sane *TC* | timor (*post* perducit) *in mg. add.* V^2 (= *dett.*), *om.* TCV^1 ‖ 8 uiolentibus atque acriminibus *C* | ad *om. T* | torporem CV^2, corporem *T*, terrorem V^1 | -que] quem 10 dum denique *codd.*, *corr. W.* | posteaquam *W.*: postea *codd.* ‖ 14 incuentes *T* | diffisus — parasitum *om. TC* | diffisus *ed. pr.*: derisus *V* (*dett.*) ‖ 15 et *add. W.* ‖ 16 fundit *T* ‖ 18 suctiliter *C* | *tamen V* ‖ 20 causa [non] *C* | qui *T* ‖ 21 timentur *V*, timetur *TC* | honestes *V* ‖ 22 sint *T* | accede *C* | TIBI] uel *TC* ‖ 23 astam *TV* | sagittam *secl. Westerh.* | qua *C*, qua *V*, quo *T* ‖ 24 nimium *CV* ‖ 25 tibi] uel *TC*

tamquam ipse parasitus nec hoc audeat. 7 Sunt autem qui putant haec a Thaide ad Chremetem dici, sed male: non enim conueniunt ista meretricis dictis superioribus. nisi quia mouet me, quod 'ex occulto' dicit: constat enim ei dudum uideri militem et ipsum non uidisse, cum qua pugnaturus sit.

787 **17** 1 VT ILLOS PROCVL EX OCCVLTO meretricem cum suis, ut alibi (*III 2, 39*) ait 'hos prius introducam'. 2 FACERENT FVGAM deest rursus 'ut', ⟨ut sit: ut⟩ facerent fugam. 3 Vel ἀσυνδέτως inlatum. 4 FACERENT FVGAM desiderat coniunctionem 'enim', ut sit: facerent enim fugam.

5 VT CAEDERES pro 'caedendo cogeres, ⟨ut⟩ facerent fugam'.

788 **18** 1 SED ECCAM THAIDEM IPSAM 'eccam' et 'ipsam' figura ἔμφασις, quasi 'eccam' ⟨causam⟩ belli et 'ipsam' contra quam pugnandum est. 2 QVAM MOX IRRVIMVS hoc parasitus irridens militem dixit. 3 *Et* irruere proprie dicuntur, qui cum furore proelium ineunt.

789 **19** 1 OMNIA PRIVS EXPERIRI QVAM A. S. D. animaduerte, quantam uim habeant ad delectandum in comoediis seuerae sententiae, cum ab ridiculis personis proferuntur. quale est apud Plautum, ubi miles suam formam admirans ait (*Mil. glor. I 1, 68*) 'nimia est miseria nimis pulchrum

1 ne hoc *C* ‖ 2 hęc[a] *V*², hoc *V*¹ | *a*d *V* | chremem *TC* | di *T* ‖ 3 conueniũ *C* ‖ 4 monet *V* | quod *Steph.*: qui *TC*, quae *V* | constantem ei *V*, ostantiam ei *TC*; *corr. W.* ‖ 5 ipsum *ed. pr.*: ips*e illam V* (= *dett.*), ipse *TC* | uiderit *V* (*dett.*) ‖ 8 ait *W.*: ut *codd.* | hoc prius introducet *codd.* ‖ 9 facere *TC* | facerem *C* | ut sit ut *add. Klotz* ‖ 10 Vel — inlatum] uel ἀσυνϑετοσιν uel inlatum *V*, ******* latum *TC* ‖ 11 coniunctionem *om. T* ‖ 12 VT — fugam *om. TC* | ut *add. ed. pr.* ‖ 14 t·i· *V* ‖ 15 emphasis *T*, enfasis *V*, non fasis *C* | escam *V* | causam *add. Schoell*; principem *suppl. dett.* ‖ 16 pugnandus *TC* | *post* est *add. V*² *in mg.* (= *dett.*) uel cęderes pro cedendo cogeres facerent fugam (*cf. supra schol. 17, 5*) | ⟨ịṇ⟩ quam mox i· *V* ‖ 18 irru*ere V*, čuēre *T* ‖ 20 omnia (omio *C*) prius·e·q·a·s·d· *TC* ‖ 21 habeat ad dectandum *C* ‖ 23 *i*bi *V* ‖ 24 nimis ⟨p[i]us⟩ *T*, nimis ⟨nimis⟩ *C*

esse hominem'. 2 QVAM ARMIS SAPIENTEM DECET ἀνακόλουθον pro 'quam arma'. 3 Aut ἔλλειψις est, si subaudimus 'agere'. 4 *Et* mire non dixit 'me' sed 'sapientem': hoc est enim magis ridiculum.

790 **20** 1 QVI SCIS AN Q. I. S. V. F. et hoc mire: non 'uelim' sed 'iubeam'. 2 IVBEAM u e l i m, ut (*Andr. III 3, 1*) 'iubeo Chremetem'. 3 DI VESTRAM FIDEM bona analogia: qui leuiora laudauerat, hic exclamare iam debet. et hoc est quod supra ait (*II 2, 20*) 'id rursum si negant, laudo id quoque'. nam negat rursum male pugnandum esse, qui superius retineri non poterat, quin in proelium uel moriturus irrueret. 4 DI VESTRAM FIDEM Q. E. S. NVMQVAM ACCEDO QVIN ABS TE A. D. mire egit personam admirantis per trinam apostropham: ad deos 'di uestram fidem!', ad se ipsum 'quanti est sapere!', ad militem 'numquam accedo, quin abs te ⟨a. d.⟩'.

791 **21** 1 NVMQVAM ACCEDO ridicule parasitus 'numquam accedo' dixit, qui numquam recessit. 2 QVIN ABS TE ABEAM DOCTIOR nimis impudens assentatio, se fieri doctiorem ex militis sapientia.

792 **22** 1 THAIS PRIMVM HOC uide iam missam intentionem repetendae uirginis: non enim iam puellam sed pactum exigit, ut amator. 2 CVM TIBI DO indiligenter ut ueteres pro 'cum tibi darem'. sed miles loquitur.

1 DECET *om.* *TC* | ανακολουθον *V*², **** *TC* ‖ 2 pro quam] postquam *V*, perquam *C*, proque *T* | ἐλλίψισ *V*, eclipsis *TC* | est *in mg.* *V*², *om.* *T* | si *ed. pr.*: sic *codd.* | subaudiamus *T* ‖ 4 enim *om.* *TC* ‖ 5 SCIS] sic *T* | an quae iubeam *TC* | S.— IVBEAM *om.* *TC* | V.] a · *V* ‖ 7 dii *codd.* ‖ 8 anologia *C*, ālogia *T* ‖ 9 negat *C* ‖ 10 nam *om.* *TC* ‖ 11 quia *V* | sepius *T* | retinere *CV*¹ | quinạ in *T*, qui in *C* ‖ 12 irruerit *C* | dii *V* | DI — S.] a · v · v · f · *TC* ‖ 13 numque adcendo *C* | abeam doctior (doc · *C*) *TC* ‖ 14 per *om.* *TC* | unam *T* | apostrofam *V* | deos ⟨ut⟩ *V* | dii *codd.* ‖ 15 f · *T* | ⟨ut⟩ quanti *V*, quam *C* | milite *C* ‖ 16 quin — 18 accedo *om.* *TC* ‖ 19 a · d · *V* | DOCTIOR *om.* *TC* | adsentatio *V* ‖ 21 thaidis *C* | HOC *om.* *TC* | uide amissam *V*, uideam missam *TC*; *corr. Schoell* ‖ 23 ⟨q⟩ cum *T* | diligenter *codd., corr. Goetz* ‖ 24 sed] si *T*

793 **23** QVID TVM POSTEA aut 'dixi' respondendum erat aut 'non dixi'. sed uide contumaciam meretricis in contemptionem personae militis: interrogantem interrogare maluit quam capi per inductionem.

794 **24** 1 ROGITAS contemptionis genus est in interrogantem. 2 QVAE MIHI ANTE OCVLOS ⟨CORAM⟩ utrum significatur inepti militis dictum ⟨an⟩ 'ante oculos' minus est quam 'coram'? 3 ANTE OCVLOS ⟨C.⟩ potest 'ante oculos' et l o n g e intellegi: 'coram' etiam proximitatem significat.

795 **25** 1 QVID CVM ILLO AGAS omnino meretrix non putat idoneum, cui reddenda sit ratio cuique se purget: adeo apud illam amicitiae eius pertaesum est; nam erant qui dicerent, si uellet militi reconciliari. 2 ET CVM EO CLAM ⟨TE⟩ SVBDVXTI MIHI inuidiose 'et cum eo', nam ut supra (*IV 6*) legimus, exclusit Chremetem. 3 SVBDVXTI MIHI furtim subtraxisti. Vergilius (*Aen. VI 524*) 'et fidum c. s. e.'

796 **26** 1 LIBVIT superbum et meretricium uerbum. sic Cicero ait de Chelidone (*in Verr. II, I 52, 138*) 'libenter ait se facturam'. 2 HVC REDDE 'huc redde' idioma est pro contumelia reposcentis. sic et in Hecyra (*III 5, 52*) 'renumeret d. h., e.' 3 NISI VI MAVIS ERIPI ⟨deest⟩ alterum 'si', ut sit: nisi si.

1 POSTEA] p · *V* | aut *ed. pr.*: ut *TC*, *om.* *V* ‖ 2 in *sscr.* V^2, *om.* *TC* | conte*mpti*onem *V*, contentionem *C* ‖ 3 interrogationem *TC* ‖ 5 cogitas *TC* | conte*mpti*onis *V*, contentionis *C* | in *om.* *TC* | interogante *C*, -gītē *T* ‖ 6 quem *TC*, quẹm *V* | utrum*que* *V* ‖ 7 significatur] significat[2] ut ([2] *add. m. 2*) *V*, significat ut *TC* | incepti *T* | an *add. ed. pr.* ‖ 8 est *om.* *T* | potest — oculos *om.* *T* ‖ 12 cum c̣redenda *T* | oratio *TC* ‖ 14 dicent *T* | uellem *T* | reconciliari *dett.*, se conciliari *TCV* ‖ 15 SVBDVXTI MIHI] duxti (duxit *C*) mihi *TC*, s · m · *V* ‖ 16 chremes *TC* | subduxisti *codd.* ‖ 17 et si dum *CV* | s ·] $\overset{s}{\text{ç}}$ · *V* ‖ 18 libuit ⟨est⟩ *V* | et] est *codd.* ‖ 19 chelione *TC* ‖ 20 facturum *C*, (urū *in mg. m. 2*) *V* | ydioma *C*, idōma *T* ‖ 21 in *om.* *V* | echira *V*, -rra *TC* ‖ 22 renuerit *T* | deest *add. W.* ‖ 23 alterum si ut sit nisi ($\overset{i}{\text{u}}$ *C*) si *TC*, *utrum nisi* ⟨pro non (*in mg. m. 2*)⟩ *et si ut sit si non* *V* (= *dett.*)

797 **27** 1 TIBI ILLAM R. hic se primum interponit Chremes, ut adulescentulus potuit, iam fracto milite. 2 AVT TV ILLAM T. O. ait utrumque Chremes; nam quia dixit 'nisi tibi mauis eripi', ait 'tu illam tangas?' ⟨et⟩ addidit 'omnium'. et est *ἀποσιώπησις* secunda. sic autem loqui solent plus gestu quam uerbis conciti.

798 **28** 1 QVID TV TIBI VIS recte: cum Thaide enim loquebatur, non cum hoc. 2 EGO NON TANGAM MEAM bene addidit 'meam': hinc enim probatur iniuste dictum 'tu illam tangas?' 3 TVAM AVTEM FVRCIFER incongrue ut imperitus adulescens liberum seruilibus conuitiis exagitat.

799 **29** 1 CAVE SIS NESCIS CVI MALEDICAS NVNC VIRO animaduerte parasitum neque tacere omnino, ne defuisse patrono uideatur, neque in aliena causa rixam in se transferre. 2 NON TV HINC ABIS hoc parasito, illud militi Chremes. 3 CAVE SIS quia imperatiua uerba uelut contumeliosa sunt, addebant ueteres 'sis', quod significat si uis.

797 **27** 3 TIBI ILLAM ⟨REDDAT⟩ AVT ⟨TV⟩ ILLAM magna uis in pronominibus et significatio est, ut (*Verg. Ecl. III 25*) 'cantando tu illum?'

800 **30** SCIN TV 'non tu' parasito, 'scin tu' militi dicit.

801 **31** 1 FACIAM VT HVIVS LOCI D. M. S. M. moris est magnas esse minas hominum meticulosorum. specta ergo, quam acriter timidus comminetur. 2 HVIVS L. D. M. S. M.

1 R.] et *T* ‖ 2 potuit *V*; pauidus *Teuber* ‖ 3 ait *Steph.*: aut *codd.* | nisi] si *V* ‖ 4 ait *Steph.*: at *V*, *om. TC* | et *add. Steph.* | addit *T* ‖ 5 et est *om. TC* | ἀποσιόπησισ (*ησ in ras.*) *V*, aposiopesis *T*, (appos-) *C* | aut *T* ‖ 8 non] nunc *TV* | hoc] hic *T*, *om. C* | MEAM — tangas *om. TC* ‖ 11 conuitiis exagitat *Steph.*: officiis agit (sagitta *TC*) *codd.* ‖ 12 cauescis nescis c · m · n · u · *V* | NESCIS *om. TC* | animo (aiunt *C*) aduertite *TC* ‖ 13 ne — uideatur *om. C* | ne] neque *T* ‖ 14 alien*a* *V* | rissam *TC* ‖ 16 cauescis *V* | ⟨uerba⟩ sunt *T* ‖ 17 ueteres *om. C* | scis *V* | significat *ex* -cabat *corr.* V^2 ‖ 18 tibi illa *C* | illa *T* ‖ 19 et] qz *T* | significatione est *codd.*, *corr. ed. pr.* ‖ 20 tu *sscr.* C^1 | illam *T* ‖ 21 non tu] non *T* | scin] sed *V*, sin *T* | dicunt *T* ‖ 22 VT *om. TC* | LOCI] i · *TC* | moris — S. M. *in mg.* V^2 ‖ 24 quem *T* | huius l · d · m · s · memineris V^2, huius loci d · q · meique (ma m q, *T*) *TC*

'loci' in quo caesus, 'diei' quo caesus, 'mei' a quo caesus.

802 **32** 1 MISERET ME TVI hic parasitus nunc quasi monitor Chremeti respondet. 2 QVI HVNC TANTVM HOMINEM FACIAS INIMICVM TIBI ne nunc quidem parasitus a militis assentatione discessit.

803 **33** 1 DIMINVAM EGO CAPVT TVVM HODIE NISI ABIS rusticius dixit 'caput tuum diminuam', quam si diceret 'diminuam tibi caput'. 2 AIN VERO CANIS hoc uerbo impudentibus inimicis conuitium fieri solet; nam militare dictum est in hostem 'canis' et apud Homerum pro graui contumelia in aduersarium dicitur, uelut in illo loco * * * * * * * * * * * * * *.

804 **34** QVIS TV HOMO ES Q. T. V. *ἐπιτροχασμός* figura est, ubi multa terribiliter interrogantur, ut (*Verg. Aen. IX 376*) 'state, uiri. quae c. u.? q. e. i. a.?'

805 **35** 1 SCIBIS non obsequenter sed figurate dicitur ab irato. 2 PRINCIPIO EAM ESSE DICO L. quo tollitur tuam uideri. 3 SCIBIS et scies et scibis dicitur per productionem tertiae coniugationis. 4 PRINCIPIO EAM ESSE D. L. in tria diuisit officium defensionis suae: in adser-

1 in quo laesus *codd., corr. Klotz* | quo *2.*] qua *V* ‖ 3 nunc *Steph.*: non *codd.* ‖ 4 chremet*i* *V* | o͠ndet *T* | QVI] quid *TC* | HVNC] hoc *T* | t·h·f·i·t· *V* ‖ 5 nec nunc *T* | a *om. C* | adsentatione *V*, assentationes *T*, assentatores *C* ‖ 6 disceẋ *T* ‖ 7 EGO] tibi *V* | tuum h·n·h·a· *V* ‖ 8 rusticus *C* | ⟨dicit⟩ dixit *T* | quasi si *C* ‖ 9 //// ain *V*, iam *T*, iamiam *C* | hoc uerbo *ed. pr.*: cum uerbo (canis *sscr. V*[2]) *codd.*; canis *an κυνός* uerbo*?* ‖ 10 solet fieri *TC* ‖ 11 est *om. TC* | hoste *TC* | *et* apud (d *ex* t *corr. m. 2*) homeru*m* *V* ‖ 12 dicit *V* ‖ 13 *magna lacuna in codd.; τιμὴν ἀρνύμενοι μενελάῳ σοί τε κιμῶπα* (= *Il. I 159*) *ed. pr.* *An Il. XIII 623* '*ἣν ἐμὲ λωβήσασθε, κακαὶ κύνες*' *?* ‖ 14 T.] N. *C* | *ἐπιρρόχισμοσ V*, * * * * * *TC* | figurata *C* ‖ 15 interrogantur uterque t·u·q·e·r· De scibis obsequentur *T*, interogatum utrique c·u·q·e· et describis obsequenter *C* ‖ 17 figura *T* ‖ 18 principe *TC* | eam *in ras. V*[2] | dico lib· *TC*, d·l· *V* | tuam *in ras. V*[2] ‖ 19 uideri *in ras. V*[2], uideris *C* | scribis *C*, scibis *in mg. V*[2] | scribis *C*, cibis *T* | dicitur *om. C* | per *Klotz*: post *CV*, popost *T* | productio *C* ‖ 20 ea *T* | *eam esse* d. e. l. *V* ‖ 21 in tria] interea *T* | adsertoris] desertoris *C*

toris 'principio eam esse dico liberam', in cognitoris 'ciuem Atticam', in fratris 'meam sororem'. 5 Bonus ordo: libera, ciuis, nobilis. 6 CIVEM ATTICAM quo etiam negotium potest ei fieri, qui se pro domino gessit in ciuem.

7 HVI 'hem' et 'hui' et cetera id genus sannae sunt aduersus eos, quibus irascimur.

806 **36** 1 MEAM SORORЕМ quo constat praesto esse defensionem puellae. 2 ⟨OS DVRVM⟩ quasi ex omnibus hoc sit impudentius, quod et sororem suam dicat. 3 OS DVRVM os impudens, ut contra mollis frontis dicuntur, qui sunt reuerentes. 4 NVNC ADEO EDICO TIBI NE ⟨V. F.⟩ superbe et quasi militi; nam edictum praetoris dicitur et imperatoris. 5 MILES NVNC ADEO EDICO TIBI et 'miles' de his officiis, quae suo nomine contumeliosa sunt. sic in Adelphis (*II 1, 42*) 'delibera hoc, dum ego redeo, leno'.

807 **37** 1 NE VIM FACIAS VLLAM IN ILLAM seruauit praecepta meretricis adeo, ut meminerit (*IV 6, 30*) 'si uim faciet, in ius ducito hominem'. 2 EGO EO AD SOPHRONAM hoc lentius ad Thaidem.

809 **39** 1 PROHIBEBO INQVAM non satis exercitate adulescens totidem uerbis dictum repetit militis. 2 AVDIN TV HIC FVRTI SE ALLIGAT Gnatho occasionem finiendi litigii iamdudum quaerit ob desiderium mensae et cibi, et ideo quasi de iure consilium suggerit, hunc reum furti esse posse, qui

1 ea *T* ‖ 2 in fratres *T*, inferens *C* ‖ 3 cuius *C* ‖ 5 HVI — hui] huius (huiç *C*) hec hui (huy *T*) *TC* | cetera id genus sane sunt *TC*, *caetera huiusmodi gestus* sane sunt *V* (= *dett.*); sannae *Steph.* ‖ 8 OS DVRVM *add. Steph.* ‖ 9 et *om. V* ‖ 10 duorum *T* ‖ 11 dico *TC* | TIBI *om. TC* | NE] ut *TC* ‖ 13 et — sunt] miles contumeliose dixit. ab his enim officiis qui suo nomine uocandi sunt data uocabula contumeliosa censentur *dett.* ‖ 14 qui *T* ‖ 15 sint *codd., corr. W.* | delibea *C* ‖ 18 uis *T* ‖ 19 EO] eam eo *T*, eam *C* | sofronam *T*, -niam *V*, sostratam *C* ‖ 20 thaidem ⟨chremes⟩ *dett.* ‖ 21 prohibebo *V*, prohibeo *TC* ‖ 22 reperit *C* | hic fur (fū *T*) se al· *TC*, f·h·s·a· *V* ‖ 24 ob] ad *TC* | et cibi] tibi *T* ‖ 25 consilium ⟨militis⟩ *C*; *fort.* consmiliti | furti] militis *TC* | posse qui *om. T*

paratus sit alienam rem suam dicere et id in iure profiteri, hoc est apud praetorem. 3 Ergo 'furti se alligat' reum se efficit fraudis, nam μεταλημπτικῶς furtum pro omni dolo et fraude accipimus et iniuria. 'alligat' autem obstringit et inlaqueat et obnoxium facit. 4 Omne igitur quod fraude fit, furtum est. sic Virgilius insidias (*Aen. XI 515*) 'furta paro belli', adulterium (*Geo. IV 346*) 'et dulcia furta', omne malum factum (*Aen. VI 568—69*) 'quae quis apud superos, furto l. i., distulit i. s. c. p. m.' 5 Furtum duobus modis dicitur: uno, cum omne maleficium generaliter significatur, altero, cum res subrepta demonstratur. nunc ergo 'furti' maleficii.

810 **40** 1 SATIS HOC TIBI EST ad repetendam scilicet uirginem sumendamque in iure uindictam. 2 QVAERE QVI RESPONDEAT et contempsit interrogantem et indixit inimicitias, professione iracundiae cum dicit indignum militem. 3 IDEM HOC TV AIS THAIS 'idem hoc' quod Chremes scilicet. et tamquam et ipsam circumuenturus interrogat, quod illa intellegens malitiose ⟨'quaere' inquit 'qui respondeat'⟩. 4 QVAERE QVI RESPONDEAT satis contumeliose: illud enim quaeritur, quod difficile reperitur. ergo: non modo indignus es, inquit, cui ego respondeam, sed uix inuenies qui te dignum responso iudicet.

1 paratus sit *Klotz*: paratus *TC*, paret *V* (parasitus *dett.*) | et id in iure *Steph.*: et id uitium te *C*, et id in uitiis *T*, audin tu deest iniuste V^{2} (= *dett.*) ‖ 2 allegat *TC* ‖ 3 meta lenticos (methal- *C*; -cas *V*) *codd.* | furtum *sscr.* V^{2} (= *dett.*), *om. TC* ‖ 4 allegat *T* ‖ 6 omnem *C* | fit] sit *C* | furatum *TC*, furatum *V* ‖ 7 furto *C* | paro] parto *T*, -ta *C* | bella *T* ‖ 9 qui quis *TC*, quicquid *V* ‖ 10 furto ⟨est⟩ *codd.* | i. *1.*] et *C* | m.] n · *codd.* ‖ 13 furtim *TC* | malefici i · i · *V* ‖ 14 hic *TC* | ad] id *T* ‖ 15 in iure] iniuriae *dett.* | querere *T* | qui ⟨t ·⟩ r · *V* ‖ 16 redeat *T* | ⟨qui⟩ contempsit *C* | et *2. om. TC* | induxit *TC*, indixit *V* | inimicitiam *T* ‖ 17 profexionem *C*, profectionem *T* | *iracundiae V* | dixit *T* ‖ 20 intelligetis *TC* | quaere — respondeat *suppl. Schoell* ‖ 21 querere qui r · *T* ‖ 22 difficile *om. TC* ‖ 23 cum ego *T* ‖ 24 uindicet *C*

811 **41** 1 QVID NVNC AGIMVS uide ut nunc euanuerit actio militis: primo dixit (*v. 19*) ‘omnia prius experiri q. a. s. d.’, post (*v. 40*) ‘idem hoc tu ais, Thais?’, postremo ‘quid nunc agimus?’ 2 *Et* ‘quid agimus’ consilium quaerentis est, ‘quid nunc agimus’ est languidi atque defessi. 3 QVID NVNC AGIMVS ubi est illud quod ait (*v. 3*) ‘primum aedis’ ⟨etc.⟩? sed uani impetus hunc exitum semper accipiunt. 4 QVIN REDEAMVS ‘quin’ modo immo. 5 Non ‘abeamus’ inquit sed ‘redeamus’, ut irritos conatus uerbo ostenderet.

812 **42** 1 CREDIN ex parte consentit, qui sic interrogat. 2 CREDIN credere dubitantis est, certum esse fidentis.

813 **43** 1 NOLVNT VBI ⟨VELIS VBI⟩ NOLIS C. V. plus intulit spei non reuocando uerbum quod exspectabatur, hoc est ‘uolunt’, sed ‘cupiunt’. 2 Ergo uariauit: non enim intulit ‘uolunt ultro’. 3 BENE PVTAS hoc est recte putas, sapis uel intellegis. Vergilius (*Aen. VI 332*) ‘multa putans s. a. m. i.’ 4 Vel conicis. 5 Vel PVTAS disputas. 6 Vel PVTAS cogitas.

814 **44** 1 IAM DIMITTO E. dimitti exercitus dicitur uel pace facta uel uexatis hostibus. ridicula ergo magnificentia dictorum est, cum sint facta deformia. 2 SANGA

1 qui *T* | uide — 4 agimus *in mg. V*² | ut *ex* nō *corr. C*, *ex corr. T* | nunc *om. TC* ‖ 2 experiri prius *V*² | quam ar · sa · de · *TC* ‖ 3 tu — Thais] tua ista *TC* | quidem nunc *TC* ‖ 4 queritis *C* ‖ 5 est *1. dett.*: et *TCV* | est *2. W.*: et *codd.* | languida *V* ‖ 6 AGIMVS] a · *V* ‖ 7 aedes *V* | etc. *add. ed. pr.* | ineptus *T* | nunc *TC* | exitium *C* ‖ 8 ṛedeamus *V* | ymo (*ex* uno *corr.*; *in mg.* al’ imo *m. 1*) *C* ‖ 9 ḥabeamus *C* | ṛẹdeamus *V*, eamus *TC* | uiritos *TC* ‖ 10 ⟨uno⟩ uerbo *ed. pr.* | uerbo] ů *T* ‖ 12 certum *om. TC* | uidentis *TC* ‖ 13 Nolunt u · u · u · n · c · u · *V*, ubi nolis cu · u · *TC* ‖ 14 uerbum *om. TC* | quod] quam *V*, qui *C* | expectabantur *C* ‖ 15 nolunt *V* | non enim] sed (*del.*) non *V* ‖ 16 uolunt (n *ex* a *corr.*) *T*, uoluit *C*, *u*olunt *V* | hoc est recte *V*, hoc certe *TC* ‖ 18 ⟨e⟩ multa *V* | putant *TC*, putanṭ^{s} *V* ‖ 20 E.] exẽ · *C*, exercitum *T* | omitti *TC*, ọmitti^{di} (*corr. m. 2* = *dett.*) *V* | dicitur exercitus *TC* ‖ 21 ueratis *T* ‖ 22 dictorum *Klotz*: dictum^{i} *TC*, dictu*i* *V* | de forma *TC*

ITA VT F. D. M. D. F. F. V. V. M. mire in cocum, qui focum curat in domo, quia milites hi fortiter pugnant, qui sunt memores domorum. 3 Ergo uide quam utrumque comicum: ad ineundum proelium resque bẹllicas Donax primus est, ad res domesticas Sanga, qui cocus est.

815 **45** 1 DOMI FOCIQVE F. V. V. M. 'domi focique', ⟨quia⟩ uicissim domi uicissim foci ministerium satagebat. 2 *Et* 'domi' genetiuus est. Caecilius (*fab. inc. fr. 34 Ribb.*[3]) 'decora domi'; Plautus (*Trin. IV 1, 22*) 'quamquam domi cupio, opperiar tamen'.

816 **46** 1 IAM DVDVM ANIMVS EST IN P. hic aperuit causam poeta, cur et inuitus Gnatho iret ad litem et libens domum redeat. 2 FRVGI ES 'frugi' utilis ac necessarius, a f r u g i b u s, quae quod his f r u a m u r, ita dictae sunt; unde f r u c t u s et f r u m e n t u m. 3 F r u i autem est uesci, a f r u m i n e, quae est summa pars gulae. quare etiam his, quae cibo poculoque non sunt, f r u i dicitur καταχρηστικῶς, ut rebus ueneriis et delectatione odoris, uisus, auditus.

---

1 ita (ut *T*) aut · (ãũt *C*) f · e · m · d · f · f · u · *TC* | V. M.] u · i · *V*, *om.* *TC* | in coquum *TC*, *in* co*quum* *V* ‖ 2 curāt *C* | ịn domọ^{i} *V* | hi *Steph.*: hic *TCV*; uix *dett.* ‖ 3 memores] martes *T* | ⟨q⟩ ergo *TC*, ⟨quaẹ^{et}⟩ ergo (*sscr. m. 2 = dett.*) *V* ‖ 4 dorax *V* ‖ 5 coquus *C*, c̊o*quus* *V* ‖ 6 focique] forisque *TC* | quia *add.* *W.* ‖ 7 uicissim — satagebat *in mg.* *V*[2] (= *dett.*) *ante* DOMI, *om.* *TC* | domi] dm̄ *V* | foco *V*[2] (*dett.*) | Et] ē *T* ‖ 9 decoram *codd., corr. Steph.* | plautus ⟨dicit⟩ *T* | quam *C* ‖ 10 operiat *V*, operiet *C*, periet *T* ‖ 11 iamdudum a · e · i · p · *TC* ‖ 12 poeta *bis* *C* | inuitas *C*, inuitus *in ras.* *V*[2] | iraet *C* ‖ 13 fruti utilis *C* | ac] an *TC* ‖ 14 fruaṇtur^{m} *V* | dicta *TC* ‖ 15 Frui — a] aut (a *T*) nescia *TC* ‖ 16 qui est *TC* ‖ 17 quare etiam] q̃ʒ q̃ʒ *T*, *om.* *V* | his quae] bisque *TC*, his ergo quae *in ras.* *V*[2] (= *dett.*) | cibi poculoque non sunt *TC*, nec cibaria nec pocula sunt *in ras.* *V*[2] (= *dett.*) | faui dicitur *C*, paui dicimur *T*, *frui* dici*mur* *V* ‖ 18 κατασκιρτικῶσ *V*, RΔTΔcesticos *T*, * * * * cresticos *C* | de*lect*atione *V* ‖ 19 auditus ⟨etc · (*add. m. 2 = dett.*)⟩ *V*

V.

1.

817 **1** 1 PERGIN SCELESTA MECVM PERPLEXE LOQVI nunc demum uirgo uitiata esse cognoscitur a Thaide, opportune, postquam magnopere et defensa est et retenta. nam statim consequentur nuptiae eius et Chaereae, qui illam uitiauit. 2 PERPLEXE LOQVI ideo 'perplexe', quia statuerat uitium celare uirginis.

818 **2** 1 SCIO NESCIO A. A. mire ex dictis omnibus pauca decerpens et ostendit, quid dixerit p e r p l e x e, et stomachum saeuientis expressit dominae: 'scio' flere puellam, 'nescio' uitiatam, 'abiit' eunuchus, 'audiui' hoc admissum, 'ego non adfui' cum hoc fieret. 2 Acriter iratorum est repetere quae proxime dixerint, quibus irascuntur, ut (*Verg. Aen. VII 452, cf. 440*) 'en ego uicta situ u. e. s.'

819 **3** NON TV ISTVC M. D. A. E. Q. E. non est haec interrogatio.

820 **4** 1 VIRGO C. V. L. O. haec omnia rixam significarent, nisi obticeret. 2 T a c e m u s consilia, ut (*Verg. Aen. II 94*) 'nec tacui demens' etc., r e t i c e m u s dolores, ut (*Heaut. I 1, 33*) 'ne retice, ne uerere', o b t i c e m u s quorum pudet, ut in Phormione (*V 9, 2*) 'hem, quid nunc obtices?'

1 celesta *T* | LOQVI *om. TC* ‖ 2 demum] derrium *C*, detemer *T* ‖ 3 et *1. om. T.* | retencta *C* ‖ 4 consequenter *V* | illa *TC* ‖ 5 perplexe (*bis*) *ex corr. C* | loquitur *T* | perplexe *om. T* ‖ 6 uitium *V*, ut · N · (= *ut enim*) *C*, ut crimen *T* | celere *T* ‖ 7 scion **** mire *C*, scion mire *T* ‖ 8 decerpis *T* | et *1. om. V* ‖ 9 domi nescio *TC*, domi scio *V*, *corr. Bentley* ‖ 10 abit *T* | audiuit ⟨domi⟩ *TC* ‖ 11 non] nunc *T* | affui *codd.* | cum *ex* dum *corr. C* | est repetere *V*, ea petere *TC* ‖ 12 dixerunt *TC* ‖ 13 en] hem *V* | situ r · e · s · *V*, sum · e · s · *TC* ‖ 14 M. D.] mihi dict · (dic · *T*) *TC* | a · d · e · q · e · *V*, a · a · e · q · ƶ e · *T*, a · a · e · q · i · e · q · *C* | non] Num *in ras. V*[2] (= *dett.*) | haec *V* ‖ 16 c.] n · *T* | significa*rent V*, -cauerat *C*, -cauerant *T* ‖ 17 obticerent *V* ‖ 18 demens] d · *C*, d' *T* | ƶPee ticemus *T* ‖ 19 ne retice (*del. in V*; nec etice *T*) ne uerere ⟨ne retice⟩ *codd.* ‖ 20 nunc (*ante* quid) *V*, non *TC* | obt · *C*; obticuisti *Ter. codd. PC*

821 5 1 EVNVCHVS ABIIT quia nescit causam, non 'fugit' dixit sed 'abiit', nec 'Chaerea' sed 'eunuchus'. 2 QVAM OB REM QVID F. E. TACES haec ἀσύνδετα instantis dominae uultum habitumque demonstrant.

823 7 1 †QVIS FVIT IGITVR† haec cunctatiue pronuntianda sunt, quia aut inuita indicat aut dubitat de nomine ignoti aut trepidat per timorem, ut non uideatur adfuisse uel scisse, cum fieret, aut ⟨ostendat⟩, quam non libenter dicat eius nomen, cui irascitur. 2 Sed ego agnosco ancillarum consuetudinem, quod obliuiosae sunt dominarum.

824 8 1 EPHEBVS ISTE ephebi nomen ad aetatem rettulit, non ad facinus commissum. 2 ISTE EPHEBVS cito ostendit, cur ⟨sit⟩ iste eunuchus creditus.

825 9 1 QVID AIS V. redit rursus ad iracundiam. 2 Aptum conuitium et comicum in ancillas 'uenefica'; ⟨sic et⟩ 'lupa', 'uipera' (*Iuven. VI 641*), 'excetra' (*Plaut. Pseud. I 2, 82*), et infra (*Eun. V 1, 13*) 'sacrilega'.

826 10 QVID IS OBSECRO AD NOS non rogantis est 'obsecro', sed dolentis.

827 11 NISI AMASSE CREDO P. deest 'quod', ut sit: nisi quod.

829 13 1 NVM ID LACRIMAT V. ut supra (*III 1, 3*) 'id uero serio t.', pro ob id. 2 ID OPINOR callide Pythias

1 ABIIT] a· *TC* ‖ 2 sed dixit obiit *TC* | sed *2*.] nec *TC* | quamobrem q · f · e · t · *TC* ‖ 3 ἀσίωθετα (*ϑ ex τ corr.*) *V*, assintheta *C*, assintica *T* | ⟨i · n · s · (i · tt ς *T*)⟩ instantis *TC* ‖ 4 -que] quam *TC* ‖ 5 *schol. ad* ISTE CHAEREA *pert.* | hic *T* | cunctatiue *V*, coniunctatiue *T*, coniunctiue *C* ‖ 7 trepida *T* | ut] aut *TC* | iudicatur *C* | affuisse *TC* ‖ 8 scisse *Schoell*: si se *codd.* | fieret *TC*, fieret *V* | ostendat *add. Goetz* | dc̄ *C* ‖ 10 quod obliuios*ae* sunt dn*arum* *V*, q obliuiofae est dn̄o *T*, quae obliuio ē · dn̄o *C* ‖ 11 e · (c· *T*) · f · e · b · iste *TC* | ephebi — ISTE *om. TC* ‖ 13 cur] quod uir sit *in ras. V*² (= *dett.*) | sit *add. W.* | creditur *T* ‖ 14 v.] n · *T* | reddit *T*, rediit *V* ‖ 15 ueneficas *codd., corr. Steph.* | sic et *add. W.*; utpote *dett.* ‖ 16 excetra *Westerh.*: et cetera *codd.* ‖ 17 et infra *Schoell*: et in̄ *V*, con *T*, *om. C* | sacrilega /// *V* ‖ 18 obsecro a · n · *TC* ‖ 20 CREDO] c · *V* | P. *om. TC* ‖ 22 lacrimet *C*, l · *V* ‖ 23 t.] se *V*, est *TC* | pro *om. C* | ID *om. T*

'opinor' dixit, cum sciat. 3 QVID AIS SACRILEGA αὔξησις· primo 'scelesta' (*v. 1*), deinde 'uenefica' (*v. 9*), postremo 'sacrilega'.

830 **14** 1 ISTVCINE INTERMINATA SVM satis moraliter.

2 ISTVCINE INTERMINATA SVM pro: non hoc tibi comminata sum? 3 ISTVCINE I. S. H. A. T. apparet haec post scaenam esse mandata; nam supra non meminit, sed dixerat tantum (*III 2, 39—40*) 'hos prius introducam et quae uolo simul i.: p. h. c. e.'

831 **15** 1 QVID FACEREM ITA VT TV I. S. C. EST dixerat enim Chaerea (*III 5, 30*) 'edicit ne u. q. a. e. ⟨a. e.⟩ m. n. a. i.' 2 IVSTI συγκοπή metaplasmus pro 'iussisti',

832 **16** 1 SCELESTA OVEM LVPO C. bene dilatum tot occasionibus prouerbium personae Thaidis adscriptum est; continet enim in se et femineam reuerentiam ⟨et⟩ meretricium sensum. 2 Reditque rursus ad minora conuitia, quia uidet se esse conuictam. et est prouerbium 'ouem lupo commisisti'.

833 **17** 1 SIC MIHI DATA ESSE VERBA uidetur plura fuisse dictura, nisi superueniret Chaerea. 2 QVID ILLVC H. E. per genetiuum casum iniuriose dicitur, per nominatiuum honorifice. 3 QVID ILLVC H. E. non continuo agnoscit

1 dixit] chem *T* | auxesis *V*, auresis *T*, auxeris *C* ‖ 4 Histucine *C* | i · sum *V* ‖ 5 histucine minata sit *C*, istuccine c f ce nam minata sit *T* | pro] quod *T* | hoc] hic *TC* ‖ 6 histucine *C* | I.] e · *CV*, c · *T* | H. *om.* *TC* | ti · *V* ‖ 7 cenam *TC* ‖ 8 tamen *T* | hoc *C*, hoc (s *ssscr.*) *V* | introduce *codd.* ‖ 9 qui *TC* | p. h.] m · h · *V*, m · b · *TC* | e.] r · *V* ‖ 10 quid facerem ista ut i · s · c · e · *T*, *om.* *C* | s · c · est *V* ‖ 11 cheree dicit *TC*, cherea dicit *V* | ne u · u · a · m · n · a · i · *TC*, ne *u* · u · a · e · m · n · a · i · *V* ‖ 12 sincope metaplasmus (methapl- *TC*, -mu *V*) *codd.* ‖ 13 ouem lupo com · *V*, o · l · c · *C*, o · c · l · *T* | tot *om.* *T* ‖ 14 persona *TC* | adsumptum (cri *ssscr.*) (*corr. m. 1*) *V*, ascriptum *T* ‖ 15 effemineam (*om.* et) *TC* | et *add. Steph.* | meretricum (i *sscr. m. 2*) *V* ‖ 16 redditque *T*, redditque *C* | ad] id *T* ‖ 17 conuictam *T* ‖ 19 data uerba esse *T*, d · e · u · *V* | uidentur *C*, urchem *T* | fuisset *C* ‖ 20 illic *V* | E.] est *V* ‖ 21 per — H. E. *om.* *T* ‖ 22 i · h · est *V* | continue *C*

hunc meretrix, quia etsi adhuc ueste eunuchi indutus est, attamen exuit spadonis incessum uultumque mutauit et praeter uestem totus in Chaeream rediit.

834 **18** 1 ERA MEA T. O. blande ac puellariter arridet. 2 TACE non silentium indicentis est, sed securam facientis, ut (*Ad. II 2, 1*) 'tace, egomet conueniam ipsum'.

835 **19** HABEMVS HOMINEM I. mire 'hominem' dixit ut reum.

836 **20** 1 IVBE COMPREHENDI QVANTVM POTEST pro 'comprehende': τὸ 'iube' enim uelis significat. 2 *Et* QVANTVM POTEST deest 'cito'.

837 **21** 1 QVID ILLO FACIEMVS 'comprehenso' subauditur. 2 QVID FACIAS ROGAS moraliter expressit puellae stupentis uerba et non habentis quid respondeat ad ea, quae dicta sunt.

838 **22** VIDE AMABO SI NON C. A. O. I. V. mire ab eo, quod respondere coeperat, ad aliud transit mirata confidentiam Chaereae: is est an non est?

839 **23** TVM QVAE EIVS C. E. non est impudens, inquit, non est nisi similis impudenti. sic alibi (*Andr. V 2, 16*) 'ueritas inest i. u. a. ⟨i.⟩ u. f.'.

---

1 etsi] se *T* ‖ 2 incensum *C* ‖ 3 totus *om.* *T* | in cherea redit *TC* ‖ 4 hera *CV*, cherea *T* | MEA] m· *V* | o.] obsecro *V* | *arr*idet *V*, audet *TC* ‖ 5 tace *sscr.* *V*² | indigentis *TC*, indi*c*entis *V* ‖ 6 ⟨est⟩ ut *C* | ego me *T* ‖ 7 ho·i· *V*, hominem *TC* ‖ 8 q·p· *V* | comprehendere *TC* ‖ 9 τὸ — uelis *dett.*: irruo (ĩuio *T*) emento uelle *TC*, irrue eĩ το ^i^ *e iube* ////// ^uel^ *V*; iubere enim uelle *Steph.* | Et *om.* *T* ‖ 10 potes *V* | deest] *id* est *V* ‖ 11 quid illi f· *V* | comprehensio *TC* ‖ 12 quid f·r· *V* ‖ 13 et *om.* *TC* | quod *V* | respondea *C* ‖ 15 inde *TC* | si non e·a·o·i·n· *V*, si non cum a·o·i·u· *T*, si ⟨nō si breuiter pronuctianda amabo⟩ non cum a·o·s·u· *C* | minime *T* | quod *om.* *T* ‖ 16 confidentia *codd.*, *corr.* *ed. pr.* ‖ 17 is] non rus *T* ‖ 18 quae e·c·est *V*, quae est·c· *TC* ‖ 19 si malis *T* | impudenti ⟨est⟩ *V*, ⟨est⟩ impudenti *TC* ‖ 20 u. *sscr.* *V*² | a.] atque *T*

2.

840 **1** 1 APVD ANTIPHONEM V. M. ET P. rediens in uiciniam suam causas reddit Chaerea, cur non mutauerit uestem. oportuit autem et iam e re argumenti fuit non mutasse, ut eum uideret meretrix cum turpi habitu incedentem ut reum uitiatae uirginis. 2 APVD ANTIPHONEM V. M. ET P. '⟨apud⟩ Antiphonem' dixit pro '⟨in⟩ domo eius'. 3 VTERQVE MATER ET PATER non uterque pater et utraque mater, sed uterque parens, quia 'mater et pater'.

841 **2** 1 QVASI DEDITA O. D. E. non tam mirum, si domi erant, sed illud magis mirum, quod in ea domus parte, qua in aedes introeundum erat adulescentulo. 2 VT NVLLO MODO INTROIRE POSSEM superius causa continetur, cur non mutauerit uestem, inferius autem, cur huc redierit.

842 **3** QVIN modo quominus.

843 **4** 1 DVM ANTE OSTIVM S. Antiphonis scilicet. 2 NOTVS MIHI QVIDAM OBVIAM VENIT qui me possit agnoscere uel qui me nouerit, id est amicus.

1 u · m · et p͠r *V*, et p͠r (pater *T*) *TC* | rediens *om. TC* | uiciniam suam] scaenam ? ‖ 2 causam *TC* | cum *T* | mutauer*it* ue*s*tem *V* ‖ 3 e͠t cherea argumenti *T*, cherea e͠t argumenti *C*, et *de necessitate argumenti V* (= *dett.*); *corr. W.* (*cf. ad Phorm. I 2, 9*) | non mutas ut cum audiret meretrix audiret (mer- aud- *om. T*) cum turpi habitu incendentem (et ced- *C*) ut (et *C*) reum uitiate (-re *T*) uirginis *TC*, ⟨*chaeream uestem*⟩ *non mutasse ut cum meretrix* ⟨uirginem a cherea uitiatam (*in mg. m. 2*) audiret (et *sscr. m. 2*) eum turpi habitu incede*ntem intueretur reum* uitiatae uirginis ⟨imputaret (*in mg. m. 2*)⟩ *V* (= *dett.*), *corr. W.* ‖ 5 apud a · n · (u · *C*) m · *T* | et p͠r *V*, e · p · *TC* ‖ 6 apud *add. ed. pr.* | in *add. ed. pr.* ‖ 7 utrique (*bis*) *T* | et uterque *C*, utraque *V* ‖ 8 quia] qui *C* ‖ 9 pater et mater *TC* ‖ 10 DEDITA] d · *C*, *om. T* | tamen *TC* | si] sed *T*, si ṭạṃ *V* ‖ 11 erat *T* | in *nulla domus parte V* ‖ 12 quam edes *TC*, praeter quam in aedes *in ras. V*[2] (*dett.*) ‖ 13 possum ⟨p ·⟩ *TC* ‖ 14 cur *om. T* | hic *TC* ‖ 15 quin modo (pro *sscr. m. 2*) quominus *V*, qui modo qui in huius *TC* ‖ 16 hostium st · *V*, o · s · ē · *TC* | scilicet] s · e · *TC* ‖ 17 ⟨an notus⟩ qui *dett.* | posset *V* ‖ 18 uel *W.*: et *TCV*, an *dett.* | id est] idem *C*, iddē *T*

844 5 QVANTVM QVEO deest 'uelociter'.

845 6 1 IN ANGIPORTVM QVODDAM uide non illum uitasse sub una clausula bis 'in' dicere: 'in pedes' 'in angiportum'. 2 ANGIPORTVM sic dicebant uicum non peruium uia publica. 3 DESERTVM INDE deest 'fugiens'.

846 7 1 ITA MISERRIMVS FVI F. id est: fatigatus, lassus et languidus sum, dum fugio. 2 *Et* honesta locutio, ut m i s e r a m a n d o, m i s e r c u r a n d o.

847 8 NEQVIS ME COGNOSCERET pro 'agnosceret' nota improprie dictum.

848 9 1 SED ESTNE HAEC THAIS iampridem uisus ipse nunc primum uidet. 2 HAEREO incertus remaneo atque defigor. primus metus adimit consilium, sed recogitatio reddit confidentiam.

849 10 1 HEM QVID MEA AVTEM QVID F. M. colligit se rursus ad impudentiam Chaerea. 2 *Et* uide si non eadem est audacia in Chaerea, quae in suscipiendo facinore fuit. 3 *Et* ἐλλειπτικῶς ⟨'quid mea autem?'⟩ 4 QVID MEA AVTEM QVID F. M. opportune se confirmauit, quia si extimuisset aufugissetque, nihil nuptiae promouerentur.

1 QVEO] queso *TC*, q· *V* | [id] deest (*corr. m. 2*) *V* ‖ 2 IN — uide] magniportum q3 inde *TC* | sub una uitasse *TC* ‖ 3 ⟨s·⟩ in pedes (s· in *in mg. m. 2*) *V* | [et] in angiportum (*sscr. m. 2*) *V*, magniportum (mag- *T*) *TC* ‖ 4 agniportum *C*, *om. T* ‖ 5 dein (deiñ *V*) desertum *codd.* ‖ 6 FVI] f· *TC* | id est] idem *TC* | lapsus *TC*, la[s]psus *V* ‖ 8 [a]mando miser *V*, *om. TC* | curam do *T* ‖ 9 mequis *T* | me c· *T* | ignosceret *C* ‖ 11 ESTNE] est ut *TC* | hoc thais *T*, h·t· *V* | uisus ipse] ipse uisus est ⟨a thaide sed eam⟩ is *V* (= *dett.*) ‖ 12 nunc *in ras.* *V*[2] | uideo *C* | haereo *V*, *om. T* ‖ 13 defugior *T* | recognitio *C* ‖ 15 HEM — M.] Hem quid mea (me *C*) autem·f· *TC*, quid f·m· *V* | collegit *V*, collig[v]et *T* ‖ 16 inde *TC* ‖ 17 eamdem *T* | quae in] quem *TC* ‖ 18 Et ἐλλειπτικῶς *Steph.*: et ẽ *V*, r·*** *C*, **** *T* | quid mea autem *add. Steph.* ‖ 19 MEA] me *TC*, m· *V* | QVID *2. om. TC* | M.] mihi *T* ‖ 20 qua[i] si *V*, quasi *TC* | extimus (est- *T*) se aut fugis q *TC*

850 **11** 1 BONE VIR DORE hoc totum figurate dicit ut meretrix et subtiliter; nam scit Chaeream esse quem alloquitur, non eunuchum. 2 *Et* hic magna occasio datur meretrici adeundi adulescentis, qui habitum non mutauit et adhuc quasi eunuchus et seruus est. 3 BONE VIR D. S. maior obiurgatio est per hanc dissimulationem Thaidis aduersum Chaeream, quam si illum id quod est appellet.

851 **12** 1 ERA FACTVM non potuit subtilius respondere Chaerea, quam accommodare se interroganti. 2 SATIN HOC TIBI PL. hoc potest et non figurate dici sed aperte.

852 **13** VNAM HANC NOXIAM A. trisyllabo nomine 'noxiam' dixit quasi n o x a m. alibi aliter (*Heaut. II 3, 57*) 'dominam esse extra noxam'.

853 **14** 1 SI ALIAM A. V. O. uerba seruorum, quibus nihil horribile est praeter praesentes plagas. 2 *Et* non 'caedito' sed 'occidito'. 3 *Et* †illa quasi cheree dixerat adhinc irrisor ut fugitiuus.

854 **15** NVM MEAM SAEVITIAM VERITVS ES †fugeres.

855 **16** HANC METVI NE ME C. T. perfecte imitatus est uerba fugitiuorum, quae apud dominos faciunt comprehensi.

857 **18** VIRGINEM VITIARE C. bene intulit 'ciuem', quod plus est quam 'uirginem uitiare': αὔξησις gradatim facta.

1 dare *T* | totum] tecum *TC* ‖ 2 subintelligitur *C*, substantialiter *T* | nam si scit *V*, non sit *T*, nam · p · si scit *C* ‖ 5 dor · sal · *C*, sal · *T* ‖ 6 dissimilitudinem *T* ‖ 7 aduersus *V* | quasi illum id *TC*, quam *si illum* illud *V* ‖ 8 hæra *V*, hara *T* | FACTVM] f · e · *V* ‖ 9 quem *T* ‖ 10 hoc tibi pol *T*, h · t · p · *V* | potest] p̃r *T* | non *om. T* | dictum *TC* ‖ 11 noxam admic · *C*, noxiam adimit *T*, n · o · *V* | noxam *C* ‖ 12 quam noxiam *T* ‖ 13 noxiam *T* = *codd. Ter.* ‖ 14 A. V. O.] ad · o · *C*, ad eo *T*, c · u · o · *V* | quibus *om. TC* ‖ 15 praeter *Klotz*: post *codd.* ‖ 16 illa quasi cheree dixerat (-erit *C*) *TC*, *aliã* [dixit] quasi *illa* dixer*it* (*sscr. m. 2*) *V* (= *dett.*) | adhinc irrisor (Adhuc irrisor adhic irrisor *T*) ut fugitiuus *TC*, [ad]*huc* irrisor ut fugitiuus (*sscr. m. 2*) *V* ‖ 18 saeui*ti*am *V* | VERITVS] u · *CV* | [deest ut] fugeres (*sscr. m. 2*) *V* (*dett.*), f · che · *TC*; suggere 'es'? (*Schoell*) ‖ 19 metui ne me crim · (*om. T*) tibi *TC*, m · ne m · c · t · *V* ‖ 21 c.[ciuem *T* | c. — uitiare *om. C* ‖ 22 auxesis *codd.* | gladatim *T*

858 **19** 1 CONSERVAM ESSE CREDIDI locus erat, ut diceret 'seruam esse credidi', sed admirabiliter 'conseruam' dixit. 2 *Et* hoc ipsum miserabiliter pronuntiandum est, tamquam ⟨eam aliam⟩ crediderit atque erat et quasi conseruam debuerit uitiare.

859 **20** 1 CONSERVAM opportune stomachatur Pythias facta mentione conseruae. 2 VIX ME CONTINEO QVIN INVOL. IN CA. minae istae proprie feminarum sunt et in se et in alios unguibus saeuientium, ut (*Verg. Aen. IV 673*) 'unguibus o. s. f. et p. p.'. 3 Sed 'inuolem' ab auibus tractum est, ut apud Vergilium (*Aen. III 233*) 'praedam p. c. u.' 4 Ergo hoc gestu et digito et motu corporis est adiuuandum. 5 INVOLEM IN C. apparet more ueterum intonsum esse.

860 **21** ETIAM VLTRO DERISVM A. mire nunc addidit ad accusationem, quod non fugerit saltem.

861 **22** 1 QVID ITA VERO DEBEAM 'abeam' subauditur; 'uero' autem εἰρωνικῶς pronuntiandum est. 2 Sane d e b e r e dicimur poenas pro iniuria ei, cui iniuriam fecerimus: quas se non debituram Chaereae ut furcifero dicit Pythias, si illi caedem intulerit in seruili habitu constituto.

862 **23** SI ID FECERIM si inuolauerim in capillum eius.

1 conserua *TC* | erat *om. TC* ‖ 2 amirabiliter *T* ‖ 3 miserabile *C* | tamquam ⟨miserabiliter⟩ *codd.* ‖ 4 eam aliam *suppl. Goetz* | credidit *T* | atque erat *TC*, ⟨conseruam esse quae (*in mg. m. 2*)⟩ *ciuis* erat *V* (= *dett.*) ‖ 7 continuo *C* | q · in · in ça · *V*, quin inuol · mcā (in cā꜒ *T*) *TC* ‖ 8 mīme *T* | proprie *om. TC* | et *1. om. C* ‖ 9 saeuientum (i *supra*) *V* ‖ 10 uirginibus *TC* | o.] ex *T* | inuoluem *V* ‖ 11 predam q3 · i · c · u · u · *TC*, praedam*que* i · c · u · *V* ‖ 12 digito *W.*: dicto *codd.* | et motu corporis *dett.*: corporis et motu (-tū *TC*) *TCV* ‖ 13 inuoluem *V* | in capillum *T*, in cap · ⟨m ·⟩ *C* ‖ 15 der · a · *TC* | ad accusationem *V*, ad occasionem *TC* ‖ 16 qui *T* ‖ 17 ITA] aut̃ *TC* | DEBEAM *om. V* ‖ 18 uero] nō *TC* | at (u *supra*) *V* | yronicos *C*, ir- *TV* ‖ 19 debere *dett.*: deberi *TCV* | dicimus *C* | poenae *V* | ⟨cum⟩ cui *V* ‖ 20 faceremus *C* | quasi se *TC* ‖ 21 cedere *TC* | habitum *C* ‖ 23 inuolauerim *C*, inuoluerim *V*

864 25 1 MISSA HAEC FACIAMVS quae? haec scilicet iocularia et futilia. 2 NON TE DIGNVM CHAEREA FECISTI artificiose meretrix ab eo quod licuit ad id quod oportuit transit nec tractat quid sit legitimum, sed quid sit honestum. itaque totam illam partem facti accusandi omittit et ab accidentibus personae adulescentis obiurgat: scit enim uno uerbo obstari posse 'licuit mihi', in domo meretricia scilicet, contra meretricem, ne uideatur irrationabilis audacia ingenui a poeta inducta esse. 3 NON TE DIGNVM C. F. 'dignum' pro 'digne', aut deest 'facinus', ut sit: non te dignum facinus fecisti. 4 Mira accusatio mixta laudi et blandimento.

865 26 1 NAM SI EGO D. deest 'et', ut sit: etsi. ⟨et⟩ est ordo: nam etsi maxime. 2 *Et* bene additum 'maxime', ut appareat, etsi digna sit pati meretrix, non tamen maxime dignam Thaidem.

866 27 AT TV INDIGNVS QVI FACERES TAMEN recte dixit: quattuor enim sunt modi in eiusmodi rebus, ita ut aut uterque dignus sit aut uterque indignus aut altero digno alter indignus aut contra.

867 28 1 NEQVE EDEPOL QVID NVNC C. C. S. intellegit Thais amari uirginem ab hoc et ideo sic ait, ut conciliet nuptias. nam satis signi est, quod eunuchi habitum propter hanc sumpsit. 2 *Et* uide quemadmodum ad captionem nuptiarum res eant: quod tamen dicere non audet Thais,

1 h · f · *T* | scilicet] *hic desinit T* ‖ 2 suctilia *C*, futilia *ex* subt- *corr.* V^2 | FECISTI] f · *V* ‖ 3 licuit ad id] ad rem *C* ‖ 4 nec traxit *C* | sit *om. V* ‖ 6 abscidentibus *C*, a[b su]ccedentibus (b *et* su *sscr.*, ce *ex* ci *corr. m. 2*) *V*; *corr. Steph.* ‖ 7 obtestari *C* ‖ 8 scilicet (· s ·) *ed. pr.*: sed *codd.* | meretricem *Klotz*: meretricia *codd.* | inrationabilis *C* ‖ 9 ingenus *C*, illa cuius *in ras.* V^2 (= *dett.*), *corr. Steph.* ‖ 10 DIGNVM] d · *V* | aut *om. C* ‖ 13 ego dič · *C*, e · d · *V* | et *add. dett.* ‖ 14 et si] si et *C* ‖ 17 fac · tamen *C*, f · t · *V* ‖ 18 huius modi *C* | ut] ait *V* ‖ 20 ⟨aut⟩ alter *C* | c[e]ontra (*sscr. m. 2*) *V* (= *dett.*) ‖ 21 c. c. s.] con · ca · sc · *C* | intelligitur *C* | 22 ad hoc *C* | consulat *C* ‖ 25 res eant *ed. pr.*: resecant *C*, transeat *in ras.* V^2 (= *dett.*) | quod *Steph.*: ut quod *V*, ut quo *C* ‖ tamen *om. V*

sed tantum ostendit adulescenti, quem temptat sciens, et ostendit uiam petendae sibi uxoris.

871 **32** HOC MIHI BENEFICIVM CHAEREA blande nomen repetitum est 'Chaerea'.

872 **33** AT NVNC DEHINC SPERO nunc iam Chaerea uera ueris ⟨repens⟩at ⟨ac⟩ recedit a iocularibus.

873 **34** 1 SAEPE EX HVIVS MODI RE hoc est turbulenta. 2 QVAPIAM quacumque uel aliqua.

875 **36** 1 QVID SI HOC QVISPIAM V. D. pleraque repentinis impulsionibus nata mirisque prouentibus deo adscribi solent, ut (*Verg. Aen. II 632—33*) 'descendo ac d. d. f. i. et h. e.' et (*Aen. III 715*) 'hinc me digressum u. d. a. o.' et Sallustius (*Hist. IV fr. 60 M.*) 'ut tanta repente mutatio non sine deo uideretur'. 2 QVID SI HOC Q. V. D. uult amorem intellegi deum.

876 **37** 1 EQVIDEM POL IN EAM PARTEM ACCIPIOQVE ET VOLO ut aeterna inter nos sit gratia et ex malo principio confletur magna familiaritas. 2 ET VOLO 'euenire' subauditur. et est σύλληψις tertia.

877 **38** 1 IMMO ITA QVAESO utrum meretricem an deos quaeso? utrumque enim accipi potest. 2 An 'quaeso unum hoc scito'?

878 **39** SCIO unde sciat Thais, inepte quaeritur, cum ipsa res clamet numquam hanc condicionem, ut pro seruo se fingeret, subiturum Chaeream sine amoris impulsu.

1 sed tantum] coniecturis *in ras.* V^2 (= *dett.*) | sciens et] sciens *am*⟨antem uirginem et (*in mg. m. 2*)⟩ *V* (= *dett.*) ‖ 2 petere de sibi *C*, petendae *V* ‖ 3 BENEFICIVM] b · *V* | blando non *C* | re*petitum est V* ‖ 5 at nunc d · spero *V*, ad hunc ob hinc spero *C* ‖ 6 ueris repensat ac recedit *W.* (ac *Schoell*): ueris at recedit *C*, ue⟨ris aequi (*in mg. m. 2*)⟩ *parans* recedi*t V* (= *dett.*) ‖ 8 quepiam quecumque *C* ‖ 9 quod si hoc · quis · p · u · d · *C* | repitituras repulsionibus *C* ‖ 10 ascribi *C* ‖ 11 descendendo *C* | e ·] c · *V* ‖ 12 digressum *u* · d · a · o · *V*, dignus uid · a · o · *C* ‖ 14 quidem si hoc · o · p · u · d · *C* ‖ 16 pollineam *C* | eam p · a · et u · *V* ‖ 17 ut] et *C* | et *om. C* ‖ 18 compleatur *C* ‖ 19 est *om. V* | silepsis *C*, silensis *V* | tertia ⟨ẽ (*add. m. 2*)⟩ *V* ‖ 22 hoc scio *V* ‖ 23 inepte] unice *V* ‖ 24 pro ⟨eunucho et⟩ seruo *dett.* ‖ 25 impulsu amoris *C*

879 **40** NVNC IGNOSCO TIBI quod culpa non sit hominis sed amoris.

880 **41** NON ADEO INHVMANO INGENIO non tantum, quantum putas; ut (*Verg. Aen. I 567*) 'non obtusa adeo gestamus pectora Poeni'.

881 **42** 1 NEQVE TAM IMPERITA VT QVID AMOR V. N. 'non inhumano' quia homo, 'non imperita' quia meretrix. 2 *Et* 'neque tam imperita' inquit, quasi dicat: neque tam pudica sum, ut quid amor ualeat nesciam.

882 **43** TE QVOQVE IAM THAIS bene 'quoque': non enim iam hanc ita amat, ut illam neglegat, sed hanc illius causa.

883 **44** POL TIBI AB ISTO E. C. INTELLEGO facete, tamquam qui soleat capillum ac uestem conscindere, quam amauerit.

884 **45** 1 NON AVSIM pro 'non audebo'. et est uerbum huius temporis tantum. 2 NON AVSIM utrum propter aetatem an potius propter fratrem Phaedriam? 3 NIHIL TIBI QVICQVAM παρέλκον quartum. 4 Aut 'nihil' pro non. 5 DESINAS pro eo quod est 'desine', aut deest 'fac' ut sit: fac desinas.

886 **47** 1 EGO ME TVAE COMMENDO ET COMMITTO FIDEI satis amatorie, ut appareat nunc maxime captum Chaeream

3 INGENIO] in· *V* | non tantum *W.*: mutatum *C*, im*mitis sum V* (= *D*, *om. LP*) ‖ 4 ut obtūsa a·o·a·g·p·pe· *C* ‖ 6 aut q·a·u·n· *C* ‖ 7 homo *V*, hūc *C* ‖ 9 pudica *om. C* ‖ 11 hac *C* ‖ 13 ab·i·e·c·i· *C*, ab isto (h) ę·c·e· intelligo *V* ‖ 14 qui (*ex* quę *corr. m. 2*) *V*, que *C* | capillo *C*, capillū (*ex* -lo *corr. m. 2*) *V* | ueste *C*, ueste(m) (*corr. m. 2*) *V* | conscidere *C*, (his) conscindere (*sscr. m. 2* = *dett.*) *V* | qui ama uerint (-runt *C*) *codd., corr. Steph.* ‖ 16 ausi *C* ‖ 17 ⟨non⟩ tantum *C* | ausi *C* | pro*pter V*, post *C* ‖ 18 aetatem ⟨suam⟩ *V* (= *dett.*) | *propter V*, posquam *C* | ⟨suum (*in mg. m. 2* = *dett.*)⟩ fratrem *V*, fratrem *in mg. C*[1] ‖ 19 parelicon quantum *C*, parelcon quartum (*sscr.*) *V*[2] ‖ 20 desinat *C* | aut] et *C* ‖ 22 ego me tue comm̄ et mitto fidei *C*, Nunc ego te in hac re a·on·a·s· (me t·c·f·) *V* ‖ 23 appareant *C*

ac mancipatum uirgini. 2 COMMENDO ET C. F. commendamus nos cognitis, committimus ignotis. ergo αὔξησις est maioris officii fideique circa Thaidem.

887 48 TE MIHI PATRONAM CAPIO 'te' adiectum uim habet ⟨et⟩ ex animo supplicantis habitum adulescentis ostendit.

888 49 EMORIAR SI NON HANC V. D. uide ⟨an ex⟩ animo iurauerit adulescentulus, cui in ipso flore nihil dulcius uita est.

889 50 1 TAMEN SI PATER ἔλλειψις. 2 Vel ἀποσιώπησις secunda. 3 AH QVID VOLET CERTE SCIO 'ah, quid?': deest 'dicat'. et ista omnia ad confirmationem ualent.

890 51 1 CIVIS MODO HAEC SIT mire id in uotum conuersum est, quod timere potuit non ducturus uxorem. 2 PAVLVLVM OPPERIRIER SI VIS IAM F. I. H. A. V. adeo cito probari potest.

894 55 EGO VERO 'uero' modo consentientis est aduerbium, alias confirmantis, alias coniunctio est, alias particula ironiam iuuans, ut (*Verg. Aen. IV 93—94*) 'egregiam uero laudem et s. a. r. t. p. t.'.

895 56 DOMI POTIVS OPPERIAMVR QVAM H. A. O. non ignara illecebrarum meretrix non solum retinet Chaeream, uerum

1 comitto et ē·f· *C*, cõmmendo c̣·f· *V* ‖ 2 noṣ] non *V* | cognotis *V* | auxisis et *C*, auxesis et (s *m. 2*) *V* ‖ 4 patronam *dett.*: matronam *C*, m· *V* | c· *V* ‖ 5 et *add. dett.* | suspicantis *C* ‖ 6 HANC] h· *V* | uide *om. C* | an ex *add. W.* | aiō iurauit *C*, amorem *in ras. V*[2] (= *dett.*); *corr. W.* | adolescentuli *codd.*, *corr. W.* | in *om. C* ‖ 8 est ⟨ipsam tamen despicere si sibi hec uxor non datur⟩ *dett.* ‖ 9 eclipsis uel aposiopesis *C*, ελλιψισ uel αποσιοπησισ *V* ‖ 10 AH — ualent *in mg. V*[2] | ha quid ualet *C* | ha quid *C* ‖ 11 dicas *CV*[2] | sed ista omnia *C*, et omnia ista *V*[2] | ualet *C* ‖ 12 cuius *C* | id] hic *in ras. V*[2] | conuersum *Steph.* (-us *ed. pr.*): concursum *C*, contrusus *V* (= *dett.*) | quod] qui *V* (= *dett.*) ‖ 13 timere ⟨non⟩ *C* ‖ 14 op·s·iam i·h·a·u· *V*, operier fc̄ iam·s·h·a· uirgi *C* ‖ 16 VERO] maneo *sscr. V*[2] (= *dett.*) | uero *sscr. V*[2] ‖ 17 est *om. C* | particulam̟ *CV* ‖ 18 yroniam *CV* ‖ 19 et spo· ampla r·t·p·t· *C*, e·a·r·s·t·p·t· *V* ‖ 20 domi p·o·quam h·a· hostium *V* ‖ 21 inlecebrarum *V* | retinens *C*

etiam uocat ubi uirgo est, et satis callide interrogat an uelit, quasi nesciat uelle.

896 **57** IMMO PERCVPIO amatorie non 'uolo' sed 'percupio'.

897 **58** 1 HVNC TV IN AEDES pronomen in his plus ualet quam accusatio. 2 HVNC TV IN AEDES COGITAS mire cum illa iam uelit, 'cogitas' dixit uolens, ut ne cogitet. 3 ROGITAS ⟨HVNC TV⟩ IN AEDES ⟨C.⟩ R. per ancillae uerba uult ostendere, quam sit ⟨experta⟩ meretrix tractandorum adulescentium.

898 **59** 1 POSTHAC post hoc factum, post hanc audaciam. 2 CREDE HOC MEAE FIDEI puellariter dixit 'meae fidei'.

899 **60** 1 DABIT HIC PVGNAM ALIQVAM 'pugnam' pro stupro. Vergilius (*Aen. XI 736*) 'at non in Venerem segnes nocturnaque bella', †ut ueretur bella et ingens facinus. — 2 *Vt Lucilius* (*l. inc. fr. 111 M.*) '*uicimus, o socii, et magnam pugnauimus pugnam*'. — 'dabit' autem proprie ut de re magna, ut (*Verg. Aen. XII 453—54*) 'dabit ille ruinam arboribus s. s.' 3 AV TACE OBSECRO 'au' interiectio est perturbatae mulieris, ut apud Graecos †autay.

900 **61** 1 PARVM PERSPEXISSE EIVS VIDERE AVDACIAM ironia est 'parum'. 2 *Et* non 'sensisse' sed 'perspexisse' dixit, ut iam non sit experienda, quae sit perfecte cognita.

1 uocet *C* | callida *C* ‖ 2 uel*it* *V* ‖ 4 aedes ⟨suus⟩ *C* | pronomen — COGITAS *in mg.* V^2 ‖ 5 cogit*as* *V* ‖ 6 ut recogitet *V*, et recogitet *C*; *corr. Westerh.* ‖ 7 cogitas *CV* | in a·e·r· *C*, in aedes r· *V* | per ancillae] pticule *C* ‖ 8 tractandorum meretrix adolescentulum *C* | experta *in mg.* V^2 (*= dett.*), *om. C* ‖ 10 factum ⟨est⟩ *C* ‖ 11 h·m· *V* | puella℞ *C* ‖ 12 dabit hic aliquam *C*, dabit h·p·a· *V* ‖ 12 pugnam *sscr.* V^2 | strupro *C* ‖ 13 uirg· at *V*, mutat *C* ‖ 14 ut ueretur *C*, ferentur *in ras.* V^2 (*= dett.*); id est ueneria *Goetz* | et impudens facinus *Goetz*; *fort.* Et ⟨'pugnam'⟩ ingens facinus, ut Lucilius *etc.* (*cf. ad Ad. V 3, 57*) ‖ 15 uici*mus* o socii *V*, uitium o sotii *C* ‖ 17 ut — dabit *W.*: ut uidere magnam ut dabit *C*, *pro inducet ut* magnam dabit *V* (*= dett.*) ‖ 18 hau tace obsecro hau *V*, aut age obsecro aut *C* ‖ 19 ut] et *V* | ·aut·ay· *C* (ay *dett.*), ạụṭ ṇụṇ𝑐̣ *ἀν* *V*; *ἰού* *Steph.* ‖ 20 PARVM *om. C* | eius uidere magnam audaciam *C*, eius u·a· *V* | yronia *CV* ‖ 21 est *dett.*: eĩ *V*, ·N· *C* | Et *dett.*: est *CV* ‖ 22 sịṭ experienda *sit* ⟨illius audacia quae (*in mg. m. 2 = dett.*)⟩ sit *V* | cogita *C*

901 **62** 1 NON FACIAM PYTHIAS bene et moraliter appositum 'Pythias'. 2 NON POL CREDO CHAEREA NISI ⟨SI⟩ COMMISSVM NON ERIT iocculariter ut ille 'Pythias' dixit, ita haec 'Chaerea'.

902 **63** 1 QVIN PYTHIAS iterum nomen uultuose est additum. 2 QVIN pro i m m o.

903 **64** NEQVE POL SERVANDVM TIBI QVICQVAM DARE AVSIM totum garrule et gesticulose, ut puellam cum adulescentulo fabulari uideas.

905 **66** ADEST OPTIME IPSE FRATER 'optime' o p p o r t u n e. et non additum cuius frater, utpote in re manifesta.

906 **67** NOLO ME IN VIA CVM H. V. V. subtiliter adulescens, quia nihil profecerat dicendo 'percupio', inuenit causam, qua tandem ingredi possit.

907 **68** 1 QVAM OB REM TANDEM 'tandem' pro t a m e n. 2 Interrogatio haec increpationem continet impudentissimi facti. 3 AN QVIA P. haec interrogatio irrisionis plena est in eum, quem nihil pudeat.

908 **69** 1 ID IPSVM hoc uelut modesto uultu dicitur, adeo ut imitetur dictum uultumque eius Pythias. 2 VIRGO VERO 'uero' *εἰρωνικῶς*. 3 Nam ironia est, ut (*Verg. Aen. IV 93*) 'egregiam uero laudem'. 4 VIRGO quasi †quid nam minis reuerentem ac uirginalis uerecundiae. 5 I PRAE SEQVOR manifestum est, cur meretrix docta

1 non faciam p· *V* | mirabiliter *V* ‖ 2 CHAEREA *om.* *C* ‖ 3 comissum non erat *C*, c· non f· *V* | ut illa *C* ‖ 5 nomen *om.* *C* | ⟨et⟩ est *C* ‖ 7 tibi qui equam dare ausum *C*, t·q·a·d· *V* ‖ 10 adest o·i·f· *V* ‖ 11 ⟨oportune⟩ additum et non ⟨cuius⟩ cuius frater *C* | in re] iure *C* ‖ 12 IN VIA] ċḃ *C* | cum istac u·u·u· *V* | suctiliter *C* ‖ 13 proficerat *C* ‖ 14 quia talem ingred possit *C* ‖ 15 tandem *om.* *V* ‖ 16 impudentissimus acti *C* ‖ 19 molesto *codd., corr. Bentley* | ideo *C* ‖ 20 imitaretur *V* | uultum q *C* ‖ 21 uero *om.* *V* | *υρονικωσ* (yronicos *C*) nam yronia *CV* ‖ 22 quasi quid nam minis reuerentem ac uirginalis uerecundie *C*, quasi quị *minus* reuerentem uirginalis uerecundiae *V* (quasi qui minime pudicitiae statum ac uerecundiae uirginalis ueneretur *dett.*); quasi: q⟨uem⟩ uidi iam nimis *etc.* (*Schoell*)? ‖ 24 cur *V*, cum *C*

capiendorum more iuuenum praeire uelit Chaeream: ut in consequendo ipsa sit tardior; uult enim illi liberum sine arbitris cum puella esse colloquium et licitum amorem. *nisi forte putamus Terentium haec sine causa fecisse, qui sit artificiosissimus poeta.* nam neque ipsa ingreditur cum Chaerea neque ingredi simul permittit Pythiam.

909 **70** TV ISTIC MANE VT CHREMEM INTRODVCAS PYTHIAS relicta est Pythias ob multas causas et imprimis, ut possit per eam delusus Parmeno pauore suo senem compellere ingredi ad meretricem et praesentem fieri ad confirmandas nuptias.

3.

910 **1** QVID QVID VENIRE IN MENTEM NVNC POSSIT MIHI in hoc loco cogitantis disputatio est apud se ipsam Pythiae, quatenus Parmenonem dolo possit ulcisci.

911 **2** 1 QVIDNAM sic Cicero (*in Verr. II, IV 3, 5*) 'quem? quemnam?' 2 QVI REFERAM quomodo uel ut.

912 **3** 1 QVI HVNC SVPPOSVIT NOBIS proprie 'supposuit'; nam ut s u b d u c i dicuntur, quae nolumus amittere, ita s u p p o n i, quae non desideramus. sic Plautus (*Casin. V 4, gr. 7*) 'huic supponatur hircus unctus nautea'. 2 MOVE VERO TE OCIVS 'uero' pro interiectione est stomachantis.

913 **4** 1 VIDEO SED NIHIL PROMOVES hinc est illud Vergilianum (*Aen. IV 641*) 'illa g. s. c. a.', scilicet non re celebrabat sed studio. 2 PROMOVES proficis.

1 iuuenum more *C* | ut] ęt *V*, et *C* ‖ 2 ipsam *C* | libenter *C* ‖ 5 nam neque] namque *C* ‖ 6 simul *om. C* ‖ 7 ut c · i · p · *V* ‖ 8 pithias relicta est *C* ‖ 9 elusus *C* | compellare *C*, impellere *V* ‖ 12 Quicquid *CV* | ⟨est q ·⟩ u · in m · p · n · m · *V* ‖ 13 pithiam *C*, pithi*ae* *V* ‖ 14 qt̃s *C* ‖ 15 quemquam (*om.* nam) *C* ‖ 16 qui⟨dnam (*in mg. m. 2*)⟩ *V* ‖ 17 qui hunc s · *n* · *V* ‖ 18 ut *om. C* | uolumus admittere *C* ‖ 19 desideraremus *C* ‖ 20 huịc *V*; ei *Plaut.* | ⟨pro scorto⟩ supponetur *Plaut.* | hyrcus *C* | nautę! amoue *C* ‖ 21 TE OCIVS *om. V* ‖ 22 sed n · p · *V* | hoc *V* ‖ 23 illa g · o · e · a · *CV* ‖ 24 celebrat *V*, celerabat *C*

915 6 1 AMABO QVID AIT COGNOSCITNE exhibitum spectatori est, quod post scaenam geretur, id est agnitio puellae. 2 AC MEMORITER plus intulit quam interrogabatur; nam magna sunt signa, in quibus anilis memoria non errat. 3 AC MEMORITER responsionis breuitas attulit compendium perquirenti, ne plura interrogaret.

916 7 NAM ILLI FAVEO VIRGINI quasi dicat: illi faueo, non Chaereae. et simul causa est, cur illum ulcisci cupiat, quia scilicet multum illi fauet.

918 9 1 VIRVM BONVM ironia. 2 ECCVM PARMENONEM INCEDERE VIDEO res odio dignior: non iter sed incessus.

919 10 1 VIDE VT OTIOSVS SIT inuidet illi securitatem, quem sollicitum redditura est; non enim erit ulla alia uindicta post praeter istam. 2 VIDE VT OTIOSVS SIT et uultu dicit et gestu esse securum. 3 *Et* mire poeta laetum describit, ut repente ostendat esse commotum.
4 SI DIS PLACET proprium est exclamantibus propter indignitatem alicuius rei.

920 11 1 SPERO ME HABERE pro 'habituram'. 2 Aut 'spero' pro credo more suo. 3 MEO MODO id est: ut uolo.

921 12 IBO INTRO VT DE COGNITIONE CERTVM SCIAM eleganter fatigare Parmenonem non necessarium putat, sed ex occasione. adeo non propter eum dicit se ire intro, exituram autem, ⟨ut⟩ in timorem coniciat.

---

1 quid a · c · n · *V* ‖ 2 quid *dett.* | cenam *C* | geretur *vel* gereretur *dett.*, geratur *ed. pr.* | agnita puella *V* ‖ 5 erat *C* | breuit*er* *V* ‖ 9 scilicet] s · c · *C* ‖ 10 uirum b · *V* | yronia *V*, yronia (c) *C* ‖ 11 i · u · *V* | odio *ex* hodie *corr.* *C* | iter *in ras.* *C*[2] ‖ 12 uide u · o · s · *V* ‖ 13 que *C*, quae *V* | *ulla* *V* ‖ 15 et *1. om.* *V* ‖ 17 Si *ex* sed *corr.* *C* | diis *CV* | ⟨et⟩ exclamantibus *V* | propter *Steph.*: post *codd.* | dignitatem *C* ‖ 20 MEO] eo *C V*[1] ‖ 22 ut de c · c · s · *V* ‖ 23 fatigare] interogare *C* (*dett.*) ‖ 24 propter *Rabbow*: post *codd.* | eum — ire] endo scire *C* ‖ 25 exitura *codd.*, *corr.* *Rabbow* | ut *add. ed. pr.* | ⟨ipsum⟩ in *dett.* | coni*iciat* *V*, commicciatus *C*

4.

923 **1** REVISO QVIDNAM CHAEREA HIC RERVM GERAT QVOD SI A. R. T. 'astu' pro astute modo aduerbium est, alias nomen, ut (*V 5, 17*) 'an in astu uenit?'

924 **2** DI VESTRAM FIDEM modo non inuocantis sed mirantis est: figura ἐπιμονή per ἐκφώνησιν facta.

926 **4** 1 NAM VT OMITTAM QVOD EI A. D. ET C. cum dicere deberet 'quod ei amorem difficillimum et carissimum confeci', primo quasi oblitus dicti superioris transiit ad uirginem, deinde addidit 'eam' ex abundanti. quod ⟨si⟩ dixisset 'amorem confeci', posset intellegi 'confeci' expediui, perfeci. at uero 'uirginem confeci' quid intellegemus nisi hoc unum, quod insultanter Parmeno confectam uirginem quasi dicat superatam atque deuictam pro alio? nam proprie hoc uerbum conuenit gladiatoribus his, qui grauissimis uulneribus occubuerint. sic Cicero in Catilinam (*II 11, 24*) 'gladiatori illi confecto et saucio'. 2 Conuenit ergo seruilibus uerbis et uelut ioco se uerniliter iactanti et rem confectam esse in puella uirgine et non exhiberi Chaereae damnum uel negotium.

927 **5** 1 A MERETRICE AVARA . . . VIRGINEM QVAM AMABAT ἀποσιώπησις secunda.

1 Reuiso quid nam c · h · r · g · q · s · a · rē · t · *V* | che · *C* || 2 si astute trac · *C* || 3 an] iam *codd.* || 4 dii *codd.* | uostram f · *V* | admirantis *C* || 5 ἐπιμονὴ per haec (ἐν *superscr.*) φονεσὶν *V*, υ * * * * per hoc foues in *C* || 6 nam ut omittam quod ei a · d · r · *V*, nam ut alias · o · quod ei · ad et · c · *C* || 8 primum *C* | dictis *C* || transit *C* || 9 addit *C* | eam *Rabbow*: ea *C*, *causam* *V* (*dett.*) | si *add. Steph.* || 10 posset — confeci *om. V* || 11 ad uero *C* || 13 confe⟨cit confe⟩ctam (*suppl. m. 2 in mg.* = *dett.*) *V* | dicat *om. C* | dicat quasi *Umpfenb.* || 14 nam] non *C* || 15 occubuerunt *C* || 16 Katalinam *C* || 18 ioco¦se *V*, iocose *C* | uertiliter ⟨et⟩ *C* | iactante (i *superscr.*) *V*, iactantie *C* | et rem] et *C V*, rem *dett.* | confectam *dett.*, confessam *C V* || 19 et non — negotium *om. C* | exhiberi *dett.*, -re *V* | aposiopesis *codd.*

926 **4** 3 DIFFICILLIMVM quia 'a meretrice auara'.

927 **5** 2 CARISSIMVM quia 'uirginem quam amabat'.

930 **8** 1 ID VERO EST 'uero' nisi ornatiuum esset, nihil significaret. 2 PALMARIVM palma dignum.

931 **9** QVO MODO ADVLESCENTVLVS MER. ING. ET M. P. N. optime non 'meretricis' dixit sed potius 'meretricum'.

933 **11** 1 MATVRE cito et ante tempus. 2 VT CVM COGNOVERIT suauiter non 'nouerit' sed 'cognouerit' dixit, quod est plene ac perspicue ⟨nouerit⟩. 3 MATVRE VT CVM C. P. O. bene addidit ⟨'perpetuo oderit'⟩: fere enim cito cognouisse obfuit, si id ad illecebram fuit, quod cognitum est cito.

934 **12** 1 QVAE DVM FORIS SVNT apud amantes scilicet. 2 NIHIL VIDETVR MVNDIVS bene 'uidetur', non enim sunt. 3 NIHIL VIDETVR MVNDIVS NEC M. C. QVICQVAM N. M. E. bona uarietas: nam nec omnia per 'magis' aduerbium profert nec omnia per comparatiuum gradum.

935 **13** NEC MAGIS COMPOSITVM Q. N. M. E. ne diceret 'compositius' aut 'elegantius', more suo, ut supra (*II 1, 20—21*) 'hoc nemo fuit minus ineptus, magis seuerus q. n. m. c.'.

936 **14** 1 QVAE CVM AMATORE S. C. C. unum 'cum' praepositio est, alterum 'cum' coniunctio. et dicitur haec

1 difficillimum quia — amabat carissimum quia — auara *codd., transp. Wieling* ‖ 4 significet *C* ‖ 5 quomodo adolesceus (dolosc · *C*) mer · (m · *V*) ing · (ingenia *V*) et (c · *C*) m · p · n · (*om. C*) *C V* ‖ 6 optime *om. C* ‖ 7 matura *C* | utrum cognoscerit *C* ‖ 8 norit *C V* ‖ 9 plene ac perspicue nouerit *Goetz*: plena perspicata *C*, plena perspica*ta fuerit V* (= *dett.*); plenae perspicaciae *Steph.* | MATVRE — o.] ⟨mature ut cum cognouerit perpetuo oderit (*in mg. m. 2*)⟩ cognouerit *V*, ut e et cum c · *C* ‖ 10 perpetuo oderit *add. W.*; mature *sscr. V*[2] (= *dett.*) | ferre *C* ‖ 11 id *om. C* | cognitus *C V*, *corr. W.* ‖ 13 quae d · f · sunt · *V* | scilicet] s · c · *C* ‖ 14 mondius *C*, m · *V* | sunt] est *V* ‖ 15 mondius *C*, m · *V* | nec ma · com · quicquam n · m · e · *C*, n · m · *V* ‖ 16 nec] non *C* ‖ 17 proferet *V*, profert[2] *C* | comparationem *C* ‖ 18 compo · q · nec magis el · *C* ‖ 20 hic *C* ‖ 21 c.] e · *C V* ‖ 22 quae cum amatore s · c · *V*, quę amatore suo *C* ‖ 23 cognitio *C*

figura *πλοκή*. 2 LIGVRIVNT *ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ*, quod s u a u e secundum Graecos intellegitur, l i g u r i r e dicitur, qui eleganter et morose cumque multo fastidio suauiora quaeque degustat.

937 **15** HARVM VIDERE I. ordo erat: harum ingluuiem uidere s. e. a.

938 **16** QVAM INHONESTAE S. S. id est: cum solae sunt, ut †inmotae atque auidae cibi, quae cum foris cenant, liguriunt!

939 **17** 1 QVO PACTO EX IVRE 'ex' pro 'cum' positum est. 2 Aut deest 'madidum' aut 'maceratum' aut 'emollitum'. nam apparet et sordidum esse, quia sit a t e r, et durum utique, qui e x i u r e h e s t e r n o sit comedendus. cui contrarium Sallustius †fuit de deliciis militum loquens (*Iug.* *44, 5*) 'panem in dies mercari' inquit. 3 EX IVRE HESTERNO PANEM ATRVM VORENT 'panem atrum hesterno ex iure', ut quidam uolunt, e x a n t i q u i t a t e m u c i d u m accipimus.

941 **19** EGO POL TE PRO ISTIS DICTIS ET FACTIS SCELVS VLCISCAR miro artificio poetae et ab initio non placatur

1 *πλοκή Sabb.*: litotes (*in mg. m. 2 λιτοτεσ*) *V*, ·i· ***** *C*; liptotes *ed. pr.*, *unde λειπτότης Steph.* | *ἀπό τουλιγυρου ed. pr.*: *ἀπὸ του ἀπχρχ V*, ****** *C* | sua^{ue} (*sscr. m. 2*) *V*, sua *C* ‖ 3 mor*o*se cumque *V*, more secum que *C* ‖ 4 degustāt *C* ‖ 5 VIDERE] u · *V* | ingluuiem uidere *C*, uidere *ing*luiuem *V* ‖ 6 s. e. a. (= saluti est adulescentulis)] s · c · a · *V* ‖ 7 quam i · s · s · *V*, quam inhonestem̤ *C* | idem *C* | sunt] sint *V* ‖ 7 ·u*t* *V* ‖ 8 inmota^{que} ᴧ uide (*om.* cibi) *C*, *ignotae atque* auidae cibi *V* (*dett.*); inhonestae (= *Ter.*) *Steph.*, illotae *Klotz*, inmodicae *Goetz*, inhiant (*om.* atque) *Schoell*. *An* inmundae? | liguriunt] · l · *C* ‖ 9 pro compositum *codd.*, *corr. Steph.* ‖ 10 Aut *om. C* | mollitum *C* ‖ 11 esse — utique *W.*: eis et quia si taceret durum utrique *C*, *eis et quasi acre ut* durus ⟨panis (*in mg. m. 2*)⟩ u^{e}terque (e *sscr. m. 2*) *V* ‖ 13 fuit] posuit *Steph.*, fuse *Schoell* | de *om. C* ‖ 14 inqui*t* *V* | ex iure hesterno pane panem atrum ut quidam uolunt ex antiquitate mucidum uocant hesterno ex iure accipiemus *C*, *pane* ⟨m a · u · hoc est ut quidam uolunt ex antiquitate muscidum q · d · panem (*in mg. m. 2*)⟩ *muscidum ex iure hesterno accipientes deglutiunt V* (*sim. dett.*); *corr. W.* ‖ 18 d · et f · ul · sc · *C*

Pythias nec redit in gratiam Chaereae et insuper nunc a Parmenone irritatur magis, ut per eam Parmeno terreatur, per Parmenonem ingredi ad Thaidem cogatur senex, per senem nuptiae confirmentur. *haec ergo artificibus et eruditis, cetera spectatoribus poeta exhibet.*

---

943 **21** 1 PRO DEVM FIDEM FACINVS FOEDVM uim magnam ostendit deorum implorans fidem, quasi in hoc negotio nihil prosit humanum auxilium. 2 PRO D. F. hoc loco simulata perturbatione sui Parmenonem terret Pythias. 3 PRO D. F. haec singula pronuntianda sunt pauido et attonito uultu. 4 FOEDVM pro c r u d e l e. Sallustius (*Catil. 15, 5*) 'foedi oculi'. 5 O INFELICEM ADVLESCENTVLVM plus est misereri iam adulescentis Pythiam quam irasci ei.

944 **22** O SCELESTVM PARMENONEM ut uerba sunt, periit profecto miser adulescens, cum in eodem peccato Parmenoni irascatur Pythias, non Chaereae.

945 **23** MISERET ME haec omnia quasi secum loquitur et fingit se nescire quod astet Parmeno.

946 **24** 1 QVAE FVTVRA EXEMPLA DICVNT IN EVM INDIGNA graues poenae, quae possunt ceteris documento esse, e x e m p l a dicuntur. 2 QVAE F. E. D. I. E. ⟨I.⟩ modo per 'indigna' f o e d a c r u d e l i a q u e significat, ut (*Verg. Aen. VI 162—63*) 'atque illi Misenum in l. s., u. u., u. i. m. p.', qui cantu uocabat in c. d. (*cf. Aen. VI 172*).

1 cherea *V* | nunc *in ras. V*[2] ‖ 2 irritata *V* ‖ 3 rogatur *V* ‖ 4 confirmentur *dett.*, -mantur *V*, -mamentum *C* ‖ 6 *nova scaena incipit in codd.* | Proh *V* | DEVM] dñi *C* | FIDEM — FOEDVM] atque hominum fidem *V* ‖ 7 imploras *C* ‖ 8 auxilium] consilium *C* | pro · f · d · *C*, proh d · atque h · f · *V* ‖ 9 simulatione perturbata *C* ‖ 10 proh *V* | haec *om. C* | pauido *ex* -de *corr. V* ‖ 11 foedus pro *C* ‖ 12 ado · *V* ‖ 13 miseri iam ė: *C* ‖ 14 ei *om. V* ‖ 15 par · *V* ‖ 16 perfecto *C* ‖ 17 irascitur *C* ‖ 19 non scire *C* | quoad astet *C*, quod adsit *V* ‖ 20 dicunt e · i · e · indigna *V*, · d · uo · *C* ‖ 21 poenae quae] pro neque *C* | documenta exempla esse *C* ‖ 23 F. — E.] e · d · i · e · *V*, d · e · ƶ · e · *C* | crudeli atque significet *C* ‖ 24 misenum (-rum *C*) ⟨ut⟩ *CV* | u · n · n · i · *V* ‖ 25 in] m · *CV*

947 25 QVAE ILLAEC TVRBA EST quae loquitur an quam ostentat ex uultu ac dictis? sed apparet uultum Pythiae turbam dicere, ut in Andria (*I 4, 7—8*) 'sed quidnam P. e. u.? uereor quid siet. o., u. s. n. q. h. t. t. a.'

948 26 ROGITAS AVDACISSIME totum hoc terribile est in gestu ac uultu Pythiae et nimis usitatum ac femineum.

949 27 PERDIDISTI ISTVM QVEM ADDVXTI PRO EVNVCHO artificiose non accusat quid peccauerit aduersus Thaidem, quasi ex poena adulescentis plus doleat quam irascatur.

950 28 1 DVM STVDES DARE VERBA NOBIS bene 'studes dare': neque enim dedisti. 2 QVID ITA 'dicis' deest, ut sit: quid ita dicis?

952 30 1 SCIN EAM HINC C. E. 'eam' abundat, quemadmodum supra (*v. 6*) 'quam amabat uirginem, eam confeci sine molestia'. 2 ET FRATREM EIVS ESSE APPRIME NOBILEM haec ad terrorem gradatim aucta sunt; nam primo 'uirginem' posuit, post 'ciuem', ad ultimum 'nobilis sororem'.

953 31 1 NESCIO perturbatus Parmeno nec negare potuit nec consentire, ⟨quare⟩ quasi defensionis loco dixit 'nescio'.
2 ATQVI SIC INVENTA EST facile est, ut credat qui nescit. ergo Pythias non laborat, ut suadeat ciuem esse.
3 ATQVI SIC INVENTA EST magnum horrorem incutit audienti non accusando sed miserando Chaeream.

1 quae i · t · est *V*, quae illa hec turba est *C* | an qu*am* *V* ‖ 2 ostendat *C* | atque *V* | uultus *C* ‖ 3 turba *C* | sed *om.* *C* ‖ 4 quid] quae *V* | siet o.] sciet · c · *C* ‖ 5 est *om.* *C* ‖ 6 et nimis *om.* *C* ‖ 7 q · a · pro · e · *V* | aduxisti *C* ‖ 8 aduersum C ‖ 9 quam ⟨s⟩ (i *supra*) irascatur ⟨par ·⟩ (*add. m. 2 = dett.*) *V* ‖ 10 uerba dare *V* ‖ 13 scin eam hinc e · c · eam *V*, scini eam h · c · e j eam *C* ‖ 15 ESSE *om.* *C* ‖ 16 n · *V* | gradatim *W.*: et gratiam *C* et (in *supra*) gratiam *V* ‖ 19 perturbatur *C*, -tur (s *supra*) *V* (= *dett.*) ‖ 20 quare *add. Schoell*; sed *dett.* | nescio *om.* *C* ‖ 21 Atque *C* | ut *V*, quod *C* | qui] quod *C* ‖ 22 nescio *C* ‖ 23 atque *C* | magnuo *C* ‖ 24 audiendi *C* | miserando *ed. pr.*: mirando *V*, admirando *C*

954 **32** FRATER VIOLENTISSIMVS hoc inuentum est, quo declaretur 'adeo nobilem' (*I 2, 124*).

955 **33** CONLIGAVIT EVM PRIMVM MISERIS MODIS mira tarditas ad torquendum Parmenonem; simul etiam relictus ad succurrendum locus.

956 **34** ATQVE EQVIDEM ORANTE VT NE ID FACERET THAIDE adeo 'uiolentissimus'. et recte hoc additum, ne speret auxilium de Thaide.

957 **35** 1 NVNC MINATVR P. S. bene 'minatur', ut succurri possit ei, qui non sit passus. 2 MINATVR P. S. deest 'facturum'. 3 ID QVOD MOECHIS ⟨s.⟩ subauditur 'fieri' et 'facturum'.

959 **37** QVID ITA TANTVM nimis callide Pythias et dicit uiolentum et tamen iniustum audacemque dici non patitur, sed defendit, ut magis terreat Parmenonem.

960 **38** IN DOMO MERETRICIA P. Q. causa finalis: uirginem ciuem apud meretricem uitiauit, mercedem offert, petitur ad supplicium.

961 **39** NESCIO quam astute dixit 'nescio', ne laborans ad contradicendum amitteret fidem personae simplicis ac uera dicentis. uult enim magis nuntii officio fungi quam persuadentis.

962 **40** 1 DICO EDICO αὔξησις, ut supra (*II 3, 3*) 'ubi quaeram, u. i.' 2 DICO EDICO 'dico' tibi, Pythias, 'edico' omnibus tuis. 3 Ergo ad uniuersos utrumque refertur, et 'dico' et 'edico'.

1 uiolentis · s · *C* | quo — adeo *Westerh.*: quod daretur ad *codd.* ‖ 3 Conligant (i *ex* e *corr.*) · N · primum miseris nodis *C*, colligauit eum p · *V* | mira tarda os ad *C* ‖ 5 locum *C* ‖ 6 VT — THAIDE] n · u · id f · t · *V* ‖ 7 aditum *C* | separet *C* ‖ 9 mi · *V* | P. S.] ipẽ *C*, *om.* *V* | mi*natur* V^2 ‖ 11 ID *om.* *C* | mechis *C*, m · *V* ‖ 12 et facturum *om. dett.*; *del.?* ‖ 13 TANTVM] t · *V* | et dicit] et de *C*, et si *V* ‖ 14 uiolentium *C* | et] sit *V* ‖ 16 meretricia *V*, -cis *C* | P. Q.] d · q · quae *V* ‖ 18 supplicium ⟨cum⟩ *C*, (cum *del.*) *V* ‖ 20 admitteret *C* | simplicis personae *C* ‖ 21 enim *om.* *V* ‖ 23 *αύζησισ* *V*, * * * * * *C* ‖ 24 u · i · (i *above* u) *C*, *om.* *V* | dico *om.* *C*

963 **41** 1 OBSECRO AN IS EST insultanter, ut in Phormione (*V 8, 52*) 'ho, tune is eras?', nam sciebat ipsum esse. 2 NE QVAM IN ILLVM THAIS VIM F. S. quam bene prouidit Pythias, quae dixit (*v. 34*) 'equidem orante, ut ne id f., Thaide'.

965 **43** ⟨NE⟩ NEQVE ILLI PROSIS ET TV PEREAS totum hoc ad id additum, ut senex intromittatur ad confirmandas nuptias. sed poeta hoc agit, personae nesciunt.

967 **45** 1 QVIDVE INCIPIAM facimus mediocria, incipimus negotia. 2 ECCE AVTEM VIDEO R. R. S. choragi est administratio, ut opportune in proscaenium.

968 **46** DICAM HVIC AN NON DICAM H. non esset uerisimile, nisi dubitasset; quod enim ad Chaeream pertinet, non quod ad ipsum pertinet, dubitat.

969 **47** 1 SCIO PARATVM SED NECESSE EST haec causa dubitandi fuit, quod hinc Parmenonis, illinc adulescentis periculum cernitur. 2 SAPIS 'sapis' dicit non uidens quid futurum sit, sed tantum derisisse contenta. 3 SED NECESSE EST 'me huic dicere' subaudiendum, ut sit: sed necesse est dicere. 4 *Et* ἀσυνδέτως inferendum est quod sequitur; ⟨deest⟩ enim 'propterea' uel quid tale.

---

1 insultante *C* ‖ 2 hoc *C*, homo *V* ‖ 3 NE QVAM IN] Nunquam *C* | prouidet *C* ‖ 4 dixit *om. C* | orante u · n · id f · thaide *V*, o · v · n · f · i · t · *C* ‖ 6 prosit ut *C* | hoc *om. V* ‖ 7 ad id addit *C*, additum ad id *V* ‖ 8 poete *C* ‖ 9 facinus *C* ‖ 10 negocia *C*, negotia magna *in ras. V*[2]; ingentia *ed. pr.* | VIDEO] u · *C* | chora*gi est V*, corragiem *C* ‖ 11 procenitiui *C* ‖ 12 HVIC] hoc *V* | DICAM H. *om. V* ‖ 13 quid *C*, quod *V* | pertine *C* | non *W.*: · N · *C*, si *in ras. V*[2] (= *dett.*) ‖ 14 quid *C* ‖ 15 s · n · est *V* ‖ 16 hic *V* | illic *V* ‖ 17 dicis *C* | uides *V* ‖ 19 ut] est ut *in mg. V*[2] (*dett.*), *om. C* | sed *V* ‖ 20 et *ασίωϑετον V*, * * * * * * *C* | in referendum *V* ‖ 21 deest *add. Steph.* | tale ⟨est⟩ *C*

5.

971 **1** 1 EX MEO PROPINQVO RVRE HOC C. C. adnotandum, quod huius senis nomen apud Terentium non est: apud Menandrum S i m o n dicitur. 2 EX MEO PROPINQVO RVRE HOC C. C. formatur status mentis trepidantis senis, ut appareat, quam inopinato malo amens fieri possit: quod ipsum superius et in Parmenone seruatum est; imparatis enim mentibus mala maiora sunt. 3 Ergo nunc tam otiosus incedit senex, ut neque mores increpet neque quicquam suspicetur mali, sed agat gratias proximae uillae, cuius beneficio non scit quid in urbe filii gerant, et nunc adest, ubi opus est poetae. 4 *Et* uide hanc causam fuisse, cur non ad uillam diuerterit: omnes uillas comicas suburbanas esse; commoditatem ipsam nunc explicat et ostendit.

972 **2** 1 NEQVE AGRI NEQVE VRBIS ODIVM ME V. P. tragicus apparatus: delicias memorat, qui pericula cogniturus est. 2 ODIVM ME V. P. fastidium ex abundantia.

973 **3** 1 VBI SATIAS COEPIT suffecerant ad hanc sententiam duo superiores hi uersus, sed hic ἐνάργεια est senilis eloquii, faceti et garruli simul. 2 COMMVTO LOCVM mira breuitate duas res explicuit simul. 3 VBI SATIAS C. deest 'nam', ut sit: nam ubi s. c. fieri. 4 *Et* COEPIT pro 'coeperit'. 5 SATIAS o d i u m: ab eo quod praecedit id quod sequitur.

974 **4** SED ESTNE ILLE NOSTER P. ET C. I. EST et dubitauit et affirmauit postea utpote senex uisu iam languido atque oculis propter aetatem defessis.

1 HOC *om.* *C* ‖ 4 ca · co · *C* | trepida*ntis* *V*, trepidat^{2}a *C* ‖ 5 malo *dett.*: mal*e* *V*, male *C* | *a*mens *V* ‖ 6 ⟨id⟩ ipsum | et *om.* *C* ‖ 7 enim *in ras.* V^2 | maiora mala *V* ‖ 8 senes *C* ‖ 10 *n*on *V* | gerant *W.*: gerent *C*, agerent *V*; *an* egerint? ‖ 11 poeta *codd.*, *corr. Steph.* ‖ 12 diuertit *C* ‖ 15 nec agri nec *C* | m · u · p · *V* ‖ 17 m · u · per · *V* ‖ 18 satietas *C*, s · *V* | suffecerat *C* ‖ 19 energia *V*, energa *C*, *corr.* *W.* ‖ 20 commoto *C* ‖ 21 satietạs *V*, s · *C* | c.] e · *C* ‖ 22 s.] sa · *C* ‖ 23 perceperit *C* | satietạs *V*, scias *C* ‖ 24 ⟨ad⟩ id *C* ‖ 25 noster ille *C* | ET — EST] ee · i · s · est *C* ‖ 26 firmauit *V* (*dett.*) | uisui *C*, uisu/// *V* | languidi *C* ‖ 27 propter *om.* *C*

975 5 1 QVEM PRAESTOLARE P. H. A. O. noue non 'cui praestolare', sed 'quem' dixit. aliter Tullius (*in Catil. I 9, 24*) 'qui tibi ad F. A. p. a.' 2 Praestolari est praesto esse et apparere, hoc est obsequi.

976 6 QVIS HOMO EST quare 'quis homo est?', cum praeuiderit uenientem? utrum non uult uideri praeuidisse, ne quid fallaciae parasse uideatur? — sic et in Andria (*II 5, 6*) 'quasi de i. r. a. e.' — ⟨an⟩ quia perturbatus exanimatusque, dum quid apud Thaidem geratur auscultat, non uidit senem propius accedere quem longe uiderat? an uero hoc fingit idcirco, quia quod parabat dicere de Chaerea, postquam comminus uentum est, non audet loqui?

977 7 LINGVA HAERET METV Vergilius (*Aen. II 774*) 'et uox faucibus haesit'.

978 8 1 QVID TREPIDAS instandum est seni ad audienda, quae de facili numquam fateretur Parmeno. 2 SATIN SALVE 'salue' integre, recte, commode. Plautus in Trinummo (*V 2, 53*) 'beneuolens tuus atque amicus. — satin salue? dic mihi'; — 3 *Nunc aduerbium est producta E littera.* — Sallustius (*Hist. I fr. 34 M.*) 'inde ortus sermo percunctantibus utrimque, satin salue, quam grati ducibus suis, quantis familiaribus copiis agerent'.

979 9 ERE PRIMVM TE ARBITRARI I. Q. R. E. V. quod ante narrationem confirmatio inducitur, contra morem ⟨est⟩ et praecepta; sed merito, quia perturbatus est, †qui et simul ut possit dicere.

1 H. A. O.] h · ante h · t · *V* ‖ 3 praestolare *C* ‖ 5 prouiderit *C* ‖ 6 utrum *om. C* | prouidisse *C* ‖ 7 et *om. C* ‖ 8 e.] a · *C*, *i* · *V* | an *add. W.*; uel *dett.* | perturbatur et exanimatus quem *C* ‖ 9 ascultitat *C* ‖ 11 idcirco hoc regit *C* ‖ 12 communis *C* ‖ 16 fateretur *ed. pr.*: fatetur *codd.* ‖ 17 saluae saluae integrae rectae commodae *V*, salue integre recte comode *C* ‖ 18 tuis *C* ‖ 19 salue *C*, saluae *V* | Nunc *dett.*: non *CV*; *an* nam? ‖ 20 E] est *C* ‖ 21 percontantibus *V* | utr////inque *V* | saltim *C* | salue *C*, saluae *V* ‖ 22 agerent *V* (*sic et Douza*), agerentur *C* (*dett.*; *prob. Mommsen, qui* miliaribus *pro* fam.); augerentur *Westerh.* ‖ 23 ERE — I.] haere primum te arbitrari i · *V*, eprimite · a · *C* | E.] est *V* ‖ 24 est *add. dett.* ‖ 25 qui et *V*, quid et *C*, quidem *cod. Cuiacii*; licet *dett.*

980 **10** 1 QVICQVID HVIVS FACTVM EST absolute, ut supra (*I 2, 122*) 'et quicquid huius feci, causa uirginis feci'. 2 Aut deest 'rei', ut sit: huius rei.

981 **11** 1 ⟨QVID⟩ stomachose 'quid' interrogat: quis enim ante crimen quam obiciatur aut proponatur neget? 2 RECTE SANE I. docte Terentius ipse se reprehendit: non ordine factum est prae timore et conscientia.

982 **12** 1 EMIT QVENDAM PHAEDRIA EVNVCHVM uide narrationem a necessariis et urgentibus coeptam non in se continere nisi quod rei condicio cogit fateri: 'emit' inquit 'eunuchum, quem dono huic daret', ⟨et⟩ non dixit, cui dono daret; aliter ab amoris mentione coepisset. deinde τὸ 'quendam' ἐξουθενισμόν et εὐτέλειαν significat. 2 *Et* 'huic' more dixit potius quam 'meretrici'. quin etiam interrogatus 'Thaidi' (*v. 13*) potius dicturus est quam ut nomen dicat, in quo offenditur senex. eunuchi autem solius mentio necessaria est, quia dicturus est pro eunucho deductum Chaeream (*v. 21*).

985 **15** 1 ACTVM EST uerbum desperantis. 2 QVANDAM FIDICINAM extenuatio est criminis, quod uirginem, quod ciuem uitiauerit. 3 TVM QVANDAM FIDICINAM mire et necessario uariauit: ille 'emit' ut eunuchum mittat ad Thaidem, hic 'amat', ut deduci se pro eunucho uelit.

1 h · f · est *V* ‖ 4 QVID *add. Steph.* | quid] quis *C* ‖ 5 abiciatur *C* ‖ 5 I.] inter *C* ‖ 7 ordinate *C* ‖ 7 est] esse (*ex* est *corr. m. 2* = *dett.*) *V*; non ⟨enim⟩ o. f. est*?* ‖ 8 quedam *C* | ph · e · *V* ‖ 9 ab *C* | in *om. C* ‖ 11 et *add. W.* | cui *ed. pr.*: cur *codd.* ‖ 12 alter *V* | to *sscr. V²* (= *dett.*), *om. C* | quedam *C* ‖ 13 *ἐξουθενίσμον* et *εὐτέλιαν* an significat *V*, ************* *C* | τo et *V* (= *dett.*), *om. C* | ⟨suo (*in mg. m. 2*)⟩ more *V* (more suo *dett.*) ‖ 14 interogatur *C* ‖ 15 est *om. C* | quam — 17 dicturus est *in mg. V²* ‖ 16 mentio solius (solius mentio *altero loco, infra*) *C* ‖ 17 est quia] qua *C* (*altero loco* quia) | dicturus est] *hic* quam — dicturus est *repetuntur in C* | deducturum chercam *C*, ⟨ad thaidem⟩ deductum chercam *in ras. V²* ‖ 19 uerbum ē sperantis *C* | quandam *fi* · *V* ‖ 20 criminis *post* uirginem *C* ‖ 21 quedam *C* | f · *V* ‖ 22 narrauit *V* | ille *V* | ⟨ille⟩ mittat *V* ‖ 23 uelit *V*

986 **16** 1 HEM QVID AMAT haec singula pronuntianda sunt, ut stuporem nimiae indignationis ostendat. 2 AN SCIT IAM ILLE QVID MERETRIX SIET quia f i d i c i n a meretrix est.

987 **17** 1 AN IN ASTV VENIT 'in astu' in urbem de Piraeo. 2 AN IN ASTV VENIT sic Athenienses uocabant urbem suam, unde ipsi incolae *ἀστοί* uocantur. 3 ALIVD EX ALIO MALVM hoc separatim dicit senex fixis in Parmenonem oculis.

988 **18** ERE NE ME SPECTES ME IMPVLSORE HAEC NON FACIT ipsum accusat conscientia; non enim, quod leuius est, dixit 'me sciente', cum plus inferat 'me impulsore'.

989 **19** EGO TE FVRCIFER SI VIVO modo omnis saeuitia comica aut in comminatione est aut in apparatu uerborum.

990 **20** 1 SI VIVO *ἀποσιώπησις*, quam necessario sequitur ⟨'sed'⟩. 2 SED ISTVC QVICQVID EST inuenta causa, cur supplicia differantur, donec uxorem ducat Chaerea et ipse purget Parmenonem secundum argumenta, quae sibi ipse prospexit: iussum coactumque fecisse et imperio erilis filii sui, id est Chaereae.

991 **21** IS PRO EVNVCHO AD THAIDEM HANC DEDVCTVS EST bene deductor ipse siletur.

992 **22** 1 PRO EVNVCHON non interrogat, sed exhorrescit. 2 HVNC PRO MOECHO POSTEA bene studuit Terentius

1 amat[2] *C* ‖ 2 an sit iam ille quid meretrix sciet *C*, an scit ille q · i · m · s · *V* ‖ 3 quia] quid *C* ‖ 4 AN *om. C* | astũ *V* | uenit ⟨in urbe⟩ *C* | urbe *C* | pireo *C*, pyreo *V* ‖ 5 AN — VENIT *om. C* ‖ 6 a · s · t · o · e · *C*, astoae *V* | ex alia m · *V* ‖ 7 dicit] · i · *C* | fixis *ed. pr.*: fixit *codd.* ‖ 8 oculos (*ante* in) *V*, oculi *C*, *corr. ed. pr.* ‖ 9 haere ne me e[s]xpectes *V*, senem expertes *C* ‖ m · i · h · n · f · *V* | fac̄ *in* fec̄ *corr. C* ‖ 10 ipsa *C* | conscientiā *C* ‖ 11 impulsoreṃ *C* ‖ 12 egod te f · s · u · *V* | modo *om. dett.; del.?* | seruitia *C* ‖ 14 *ἀποσίωπησισ V*, ***** *C* | quam *Schoell*: quia *codd.* ‖ 15 sed *add. W.* | sed is ut quicquid est *C*, sed istuc d · q · est *V* | cum *C* ‖ 16 simplicia *V* ‖ 17 argumenta *in mg. add. V*[2] ‖ 18 exilis *C* ‖ 20 IS] idem *C* | HANC *om. V* | d · est *V* ‖ 21 bene *Calph.*: unde *codd.* | siletur *dett.*: sileretur *C V* ‖ 22 eunuchon (on *ex* um *corr.*) *C*, (on *ex* o *corr. m. 2*) *V* | non *om. C* ‖ 23 bene *dett.*: me *C*, *om. V*

'pro' bis numero dicere: et 'pro eunucho' et 'pro moecho'. 'pro moecho' autem quasi excusans dixit; nam uere in uirginem Atticam non pro moecho, sed moechus. 3 SIC EST HVNC PRO MOECHO POSTEA bene utrumque 'pro', quia neque eunuchus est qui uitiauit uirginem, neque moechus qui in domo meretricia. 4 *Et* specta quam oratorie transilierit mentionem uitiatae uirginis: 'pro moecho' inquit, ut culpam Chaereae sub meretricis accusatione celaret. 5 HVNC PRO MOECHO bene τὸ 'pro', quia neque eunuchus, qui ephebus, neque adulter, qui amator.

993 **23** 1 COMPREHENDERE I. ET C. quo dicto uim ingentem inferri significat Chaereae. 2 COMPREHENDERE I. ET C. comprehendere significat strictim in facinore reprehensum.

994 **24** 1 AVDACIAM M. S. maior ἔμφασις accusationis est per pluralem numerum quam per singularem. sic alibi (*I 1, 2—3*) 'an potius ita me comp. non per. meretricum contumelias?' 2 AVDACIAM MERETRICVM ueteratorie auertit iram senis a se atque a Chaerea et deriuat in meretricem.
3 NVM QVID EST ALIVD MALI DAMNIVE bene interrogat, quia omnia inuitus seruus dicere uidebatur. 4 *Et* cum et damnum malum sit, de proximo collatum discernitur et damnum ad emptionem eunuchi, malum ad comprehensum pertinet et constrictum Chaeream.

996 **26** CESSO EGO HVC INTRO RVMPERE in tantam formidinem coniectus est senex, ut non miremur, quod tam subito

1 pro *2. om. C* | et *2. sscr. C* | meccho *C* ‖ 2 ⟨et⟩ pro mecho *V*, *om. C* ‖ 3 mecho (c *sscr.*) *C* ‖ 4 meccho postea *C*, m · p · *V* | utrimque pro uia *C* ‖ 5 eunuchus *ex* -um *corr. C* ‖ 6 mecchus *C* | meretrici *C* ‖ 7 transilierit ⟨ịṇ⟩ *V*, insultauerit *C* ‖ 8 accusationem *C* ‖ 9 me · *C* | to] totum *C* ‖ 11 I. ET C.] et i · *V*, et c · *C* (i · e · c · *vel* intus et constrixere *dett.*) ‖ 12 I. ET C.] et i · *V*, o · *C* ‖ 13 strictum *C* | deprehensum *ed. pr.*; *an* preh-*?* ‖ 14 S.] c · *C* | enfasis *V*, empasis *C* ‖ 16 ita — per.] sit ac non p · m · c · *C* | com · *V* ‖ 17 contumeliam *CV* | ụẹtẹ̊ratorie (*corr. m. 2* = *dett.*) *V* ‖ 18 diriuat *V* ‖ 19 aliud m · d · *V* ‖ 20 in-tus (ui *sscr. m. 2*) *V*, intus *C* | Et *om. C* ‖ 21 malum *om. C* | conlatịṣ *V* ‖ 24 huc i · *V* ‖ 25 est *senex V*, seruus est *C* | mire*mur V*

nuptias firmet ephebi et uirginis quamuis ⟨non⟩ honestae, tantum quia ex ingenti metu uel indigno matrimonio filii uitam pacisci uellet.

997 **27** NON DVBIVM EST QVIN MIHI MAGNVM MALVM EX HAC RE SIET suaue est nescire personas quid agat poeta: ita non periclitaturus Parmeno.

998 **28** 1 NISI QVIA NECESSVS FVIT HOC FACERE 'necessus' nomen est. *nam 'necessus' et 'necessis' et 'necessitas' et 'necessum' lectum est.* 2 ID GAVDEO ut scilicet succurreretur Chaereae periclitanti.

999 **29** 1 PROPTER ME plus dixit, quam si 'per me' diceret. 2 HISCE ALIQVID m e r e t r i c i b u s, non a d u l e s c e n t i b u s. et item pluraliter suo more, ut (*v. 24*) 'audaciam meretricum specta' et (*I 1, 3*) 'non perpeti meretricum contumelias?'

1000 **30** NAM IAM DIV ALIQVAM C. Q. S. nota 'causam' pro o c c a s i o n e.

1001 **31** 1 QVAM OB REM INSIGNE ALIQVID FACERET manifestius hoc Menander explicat iampridem infestum meretrici senem propter corruptum ab ea Phaedriam, nunc demum se inuenta occasione uindicaturum. 2 QVAM OB REM quamuis dixisset 'causam', intulit 'quam ob rem'. 3 INSIGNE ALIQVID magnum et nobile facinus. 4 FACERET IS N. R. ἰδιωτικῶς dixit.

---

1 firmet ⟨et (in *C*)⟩ *CV* | non *add. Steph.* | honestę *V*, -ste *C* ‖ 2 tantum (*in* tamen *corr.*) *C*, tamen *V* (tum *dett.*) ‖ 3 uelit *Steph.* ‖ 4 MIHI *om. C* | MAGNVM *om. V* | ex h · s · *V*, ex hoc siet *C* ‖ 5 quoͥd *V* ‖ 7 n · f · h · f · *V* ‖ 8 est *om. C* ‖ 9 est *om. C* | scilicet ut *dett.* | succurratur *ed. pr.* ‖ 11 PROPTER] post *C* ‖ 13 audacia *C* ‖ 14 meretricum cont · *V*, contumeliam · er · r · *C* ‖ 16 aliqua *CV* ‖ 18 quamobrem i · a · f · *V* | manifestus hic *C* ‖ 19 meretricem *C* ‖ 20 propter *W.*: post *codd.* | habeat phedriam *C*, *chercam* driam *V* ‖ 23 IS N. R.] is iam *C* ‖ 24 ἰδιοτικῶσ *V*, * * * * * *C* | *post* dixit *legitur schol. V 6, 23 extrema pars* 'Nunc — noctu'.

6.

1002 **1** 1 NVMQVAM EDEPOL QVICQVAM IAM DIV Pythias egreditur uelut irrisura Parmenonem, ut ipsa putat; egredi autem a poeta cogitur, ut doceat populum, quid intus egerit senex. 2 Ergo persona cachinnans inducitur quaerens Parmenonem aspectuque eius ob nimium risum uix loqui posse. 3 NVMQVAM EDEPOL Q. rarum est euenire quod uelis, et quod maxime uelis, est rarum magis.

1003 **2** INTRO AD NOS V. E. non gressu 'errans' nec uia, sed animo et opinione.

1004 **3** MIHI SOLAE RIDICVLO F. 'solae': regulariter dicitur 'soli', nam recte; 'solae' antique, ut alibi (*Heaut. II 3, 30—31*) 'alterae dum n., f. a.'

1005 **4** 1 QVID HOC AVTEM ridentem miratur Parmeno. 2 NVNC ID PRODEO propter id.

1007 **6** 1 QVID RIDES PERGIN ex huius uerbis ostendit, quam multum rideat petulans puella. 2 PERII proprie hoc uerbum est ⟨eius⟩, quae sit lassa ridendo.

1009 **8** NVMQVAM POL HOMINEM STVLTIOREM V. N. V. postquam 'rogitas' ⟨dixit⟩, quasi narratura uidebatur, ⟨sed⟩ rediit ad insultationem.

1010 **9** QVOS LVDOS PRAEBVERIS I. ex errore et metu nimio senis credentis constrictum filium se offensurum in domo meretricis.

1011 **10** AT ETIAM PRIMO C. ET D. C. H. haec omnia sic in scaena pronuntiata sunt, ut risu interrumpi uerba

1 quisquam *C* | tam *C*, (*ex* iam *corr. m. 2*) *V* ‖ 2 irrusura *C* ‖ 3 autem] aut *C* ‖ 4 chachinnans *V*, cħa chinans *C* ‖ 6 e · q · *V* ‖ 7 est (id *ed. pr.*) rarum *om. C* ‖ 9 V. E.] errans *V* ‖ 11 ridiculo f · *V*, ri · fui · *C* ‖ 12 nam] non *C* ‖ 14 minatur *C* ‖ 15 NVNC] nu*m* *V* | propter *ed. pr.*: post *V*, pot̃ *C* ‖ 18 eius *add. W.*; aptum *dett.* ‖ 19 numquam pol hominem st · u · n · u · *V*, numquam stultiorem · o · n · u · *C* ‖ 20 cogitans *C* | dixit *add. W.* (dixerat *Steph.*) | sed *add. Westerh.* ‖ 22 PRAEBVERIS] p · *V* | I] et *V*, *om. C* | metu nimio *sscr.* V^2 ‖ 23 ostensurum *C* ‖ 25 id etiam · p · c · et · c · d · z · e · c · h · *C* ‖ 26 pronuntianda *dett.*

puellae uiderentur, maiorisque insultationis est, si is qui fatigat alterum dicat se ante de illo multum sensisse.

1012 **11** 1 QVID ILICONE CREDERE non ideo hoc dicit, quod personae suae fidem deroget, sed quod res incredibilis fuerit quam illi persuaserit, aut certe si credendum fuerit, non statim neque examinata neque facta rei cognitione. 2 ILICONE C. obiurgatio de tempore.

1013 **12** 1 AN PAENITEBAT F. illud quod supra, a stulto, hoc quod nunc dicit, a malo fieri potuit; illud ab imprudente, hoc quod peius est, a sciente. 2 AN P. F. parum uidebatur. ipse alibi (*Heaut. I 1, 20*) 'quantum hic o. f. p.'; Plautus in Truculento (*II 6, 52*) 'paenitetne te quod ancillam solam?'

1014 **13** 1 NI MISERVM E. I. P. I. duo obicit: unum quod male consuluerit, alterum quod prodiderit male consulta sua. 2 *Et* bene 'indicares', nam indicium dicitur eius qui una peccauerit.

1015 **14** NAM QVID I. C. adulescenti scilicet.

1014 **13** 3 NI MISERVM ET I. P. I. ad inuidiam Parmenonis miserum dicit adulescentem eo modo, quo Iuno Venerem accusans ait (*Verg. Aen. X 89—90*) 'an miseros qui Troas Achiuis obiecit?' sic enim agimus, cum ab his, qui falso rei sunt, in auctores culpam sceleris remouemus.

1 est *in* esse *corr.* V^2 (= *dett.*) ‖ 2 fatigata uerum *C*, fatigat *V* | sensisse] risisse *male dett.* ‖ 3 quod (qui *V*) ilico crediderit (-idit *C*) *codd.* | ideo *om. C* ‖ 5 qu*am* *V*, cum *C* ‖ 6 non *Steph.*: non aut *V*, aut *C*; non autem *dett.* *Fort.* non tamen; *an* haud? | exanimata *codd., corr. Westerh.* ‖ 7 ilico nec *C* ‖ 9 dicit] d· *V* | fieri a malo *C* ‖ 10 ab insciente *V* ‖ 12 o.] c· *C* ‖ 13 quot ancillas alam *Gulielm.* ‖ 14 nimis erupe·III· *C*, nimis erumpere V^1, ni miserum *e* · *p* · i · i · V^2 ‖ 15 prodierit *V*, (*post* male) *C*, *corr. ed. pr.* | consilia *C* ‖ 16 indicta res *C* ‖ 18 quid illi credis *in ras.* V^2, quid i·l·o· *C* | adolescentis·c· *C* | scilicet *in ras.* V^2 ‖ 19 ni mirum et id·p·i· *C* ‖ 20 dicit] d· *C* ‖ 21 accusamus *C* | an miserosque eroas a·o· *C* ‖ 22 *cum* ab iis qui falso rei (ab — rei *sscr. m. 2*) *V* ‖ 23 culpa *C*

1016 **15** QVID EST IAM SCIS TE P. hoc †non† stupentibus dicitur ac fatentibus culpam.

1017 **16** 1 HEM QVID D. P. nunc demum intellegit Parmeno se esse delusum. 2 ETIAM RIDES apparet eam ex huius stomacho uehementius cachinnare.

1018 **17** NOS IRRIDERE superbius dixit, quam si diceret 'me'.

1019 **18** 1 SI QVIDEM ISTVC IMPVNE H. subauditur 'tuum nimium'. 2 VERVM irridentis interrogatio est.

1020 **19** SED IN DIEM ISTVC P. E. F. Q. M. in longam dilationem, *unde dilatio est dicta diei prolatio.*

1021 **20** 1 TV IAM P. 'iam' nimiam uelocitatem significat. 2 NOBILITAS ⟨F. ET E. INDICAS⟩ duas res significat simul: et cogis facere flagitia et facientem indicas.

1022 **21** 1 VTERQVE E. I. T. E. noua et mira tormenta, quae pro exemplis narrantur aut quae documento sint ceteris ne delinquant, exempla dicuntur. 2 Et 'edent' et 'edet' legitur. si 'edent', figuratum est; si 'edet', rectum. 3 *Et* plus est 'edet' quam 'dabit'.

1023 **22** 1 NVLLVS SVM hoc secum Parmeno. 2 HIC PRO ILLO MVNERE T. H. E. H. A. εἰρωνικῶς et μεταφορικῶς: pro munere et honos munerigerulis praeberi solet.

1024 **23** 1 EGOMET MEO I. M. Q. S. ⟨H.⟩ P. proprium soricum est uel stridere clarius quam mures uel strepere magis,

1 scis t · per · *C*, s · t · p · *V* | hoc non *V* (*dett.*), loñ *C*; hoc nimium *Goetz*, hoc con(stup-) *Schoell*, hoc nota (. . dici) *Teuber* ‖ 2 dicitur ac patientibus culpam *V*, ac culpam patientibus dicitur *C*; *corr. Westerh.* ‖ 3 D. P.] dix · p · r · *C* ‖ 4 dolosum *C* | etiam r · *V* | eam] enim *V* ‖ 5 cachinare *C* ‖ 6 irridere *in ras. V*², indicare *C* ‖ 7 H. *om. C* | tum *codd., corr. Westerh.* ‖ 9 in diem ist*uc* *V*, in die ist(ta)ac *C* | dilatione *C*¹ ‖ 10 dilatatio *C* ‖ 11 P. iam] pend · nam *C* ‖ 12 F. — INDICAS *add. Steph.* ‖ 13 et cogis *V*, in quo magis *C* | et — indicas *om. C* ‖ 14 E. I. T. E.] e · b · f · *C*, e · i · e *V* | et] ac *C* ‖ 15 narrentur *C* | documenta *V*, *om. C*; -to *W.* (*cf. IV 4, 24*) ‖ 16 non relinquant *C* | *di*cuntur *V* | et redent et redet *C* ‖ 17 redent *et* redet *C* ‖ 18 dabit *in ras. V*² ‖ 19 hic pro illo (tibi) pro munere · ho · est · ha · abeo · *C* ‖ 20 ironicos (yr- *C*) et metaforicos (methaph *C*) *C V* | pro munere] pro m · *V* ‖ 21 muneri g . . . ilis (!) *C* ‖ 22 MEO] m · *V* | Q.] c · *V* | P.] i · *C* ‖ 23 uel *1. om. C*

cum obrodunt friuola. ad quam uocem multi se intendentes quamuis per tenebras noctis transfigunt eos. Plautus (*Bacch. IV 8, 47—48*) 'confossiorem te faciam soricina nenia'. 2 QVASI SOREX HODIE PERII quia latere potuit nec occidi, si taceret. 3 Nunc repetit prouerbium in eos, qui ipsi se produnt, quia sorex non facile caperetur, nisi emitteret uocem noctu.

7.

025 **1** 1 QVID NVNC QVA SPE AVT QVO CONSILIO HVC IMVS reminiscere hunc esse, qui militi supra dixerit de Thaide (*III 1, 58*) 'iam dudum te amat' et rursus (*IV 7, 41—42*) 'iam haec tibi aderit s. u.', et hinc uidebis, quos exitus habeat assentatio; nam idem militi auctor est summae desperationis. et animaduerte, quod semper a mensa inuitus abstrahatur; nam et supra, cum ad litem uenitur, ex uerbis Thrasonis manifestum est Gnathonem inuitum sequi, ubi dicit (*IV 7, 1—2*) 'hancine ego ut contumeliam tam insignem in m. a., G.? m. m. s. est'. 2 *Et* bene 'qua spe aut quo consilio', tamquam omnia expertus et nec muneribus gratus nec terroribus metuendus. 3 QVID NVNC Q. S. A. Q. C. parasitus intellegit quid agat miles, sed ad hoc inducitur interrogare militem, ut populus audiat, quo consilio ueniat ad Thaidem. 4 QVID NVNC

1 ad] ait *C* ‖ 2 transigunt *C*, tranfigant *V* ‖ 4 menia *C*, uenia *V* | h · p · *C* ‖ 5 Nunc — noctu *in fine superioris scaenae leguntur in codd.* | repetit *ex* reperit *corr.* C^1, repperit *ex* reperit *corr.* V^2 | in eos] meos *C* ‖ 6 caperetur facile *C* ‖ 8 ⟨aut⟩ bua spe *C* | hic imus *C*, h · i · *V* ‖ 9 milite *C* ‖ 11 tibi hoc *C* | et hoc *C* | quod *C* ‖ 12 adsentatio *V* | idem *om. C* | auctore (*om.* est) *C* ‖ 13 despectationis *C* | inuitus a mensa *C* ‖ 15 inuictum *C* ‖ 16 ubi *om. C* | ego *om. C* ‖ 17 insignem — est] i · a · g · o · c · mens est *C* ‖ 18 et *om. C* ‖ 20 NVNC] n · *V* | A. — intellegit] apparatis intelligat *C*, a parasitis (o *sscr.*) intelligit *V* (a parasito intelligitur *dett.*), *corr. Steph.* ‖ 21 ad *sscr.* C^1 | poptis *ut vid. C* ‖ 22 quid n · q · spe · *V*

980 **10** 1 QVICQVID HVIVS FACTVM EST absolute, ut supra (*I 2, 122*) 'et quicquid huius feci, causa uirginis feci'. 2 Aut deest 'rei', ut sit: huius rei.

981 **11** 1 ⟨QVID⟩ stomachose 'quid' interrogat: quis enim ante crimen quam obiciatur aut proponatur neget? 2 RECTE SANE I. docte Terentius ipse se reprehendit: non ordine factum est prae timore et conscientia.

982 **12** 1 EMIT QVENDAM PHAEDRIA EVNVCHVM uide narrationem a necessariis et urgentibus coeptam non in se continere nisi quod rei condicio cogit fateri: 'emit' inquit 'eunuchum, quem dono huic daret', ⟨et⟩ non dixit, cui dono daret; aliter ab amoris mentione coepisset. deinde τὸ 'quendam' ἐξουθενισμόν et εὐτέλειαν significat. 2 *Et* 'huic' more dixit potius quam 'meretrici'. quin etiam interrogatus 'Thaidi' (*v. 13*) potius dicturus est quam ut nomen dicat, in quo offenditur senex. eunuchi autem solius mentio necessaria est, quia dicturus est pro eunucho deductum Chaeream (*v. 21*).

985 **15** 1 ACTVM EST uerbum desperantis. 2 QVANDAM FIDICINAM extenuatio est criminis, quod uirginem, quod ciuem uitiauerit. 3 TVM QVANDAM FIDICINAM mire et necessario uariauit: ille 'emit' ut eunuchum mittat ad Thaidem, hic 'amat', ut deduci se pro eunucho uelit.

1 h·f·est *V* ‖ 4 QVID *add. Steph.* | quid] quis *C* ‖ 5 abiciatur *C* ‖ 5 I.] inter *C* ‖ 7 ordinate *C* ‖ 7 est] esse (*ex* est *corr. m. 2* = *dett.*) *V*; non ⟨enim⟩ o. f. est*?* ‖ 8 quedam *C* | ph·e· *V* ‖ 9 ab *C* | in *om. C* ‖ 11 et *add. W.* | cui *ed. pr.*: cur *codd.* ‖ 12 alter *V* | to *sscr. V*² (= *dett.*), *om. C* | quedam *C* ‖ 13 ἐξουθενίσμον et εὐτέλιαν an significat *V*, ************ *C* | τo ẹt *V* (= *dett.*), *om. C* | ⟨suo (*in mg. m. 2*)⟩ more *V* (more suo *dett.*) ‖ 14 interogatur *C* ‖ 15 est *om. C* | quam — 17 dicturus est *in mg. V*² ‖ 16 mentio solius (solius mentio *altero loco, infra*) *C* ‖ 17 est quia] qua *C* (*altero loco* quia) | dicturus est] *hic* quam — dicturus est *repetuntur in C* | deducturum cheream *C*, ⟨ad thaidem⟩ deductum cheream *in ras. V*² ‖ 19 uerbum ē sperantis *C* | quandam *fi· V* ‖ 20 criminis *post* uirginem *C* ‖ 21 quedam *C* | f· *V* ‖ 22 narrauit *V* | ịḷḷẹ *V* | ⟨ille⟩ mittat *V* ‖ 23 u*elit V*

986 **16** 1 HEM QVID AMAT haec singula pronuntianda sunt, ut stuporem nimiae indignationis ostendat. 2 AN SCIT IAM ILLE QVID MERETRIX SIET quia f i d i c i n a meretrix est.

987 **17** 1 AN IN ASTV VENIT 'in astu' in urbem de Piraeo. 2 AN IN ASTV VENIT sic Athenienses uocabant urbem suam, unde ipsi incolae *ἀστοί* uocantur. 3 ALIVD EX ALIO MALVM hoc separatim dicit senex fixis in Parmenonem oculis.

988 **18** ERE NE ME SPECTES ME IMPVLSORE HAEC NON FACIT ipsum accusat conscientia; non enim, quod leuius est, dixit 'me sciente', cum plus inferat 'me impulsore'.

989 **19** EGO TE FVRCIFER SI VIVO modo omnis saeuitia comica aut in comminatione est aut in apparatu uerborum.

990 **20** 1 SI VIVO *ἀποσιώπησις*, quam necessario sequitur ⟨'sed'⟩. 2 SED ISTVC QVICQVID EST inuenta causa, cur supplicia differantur, donec uxorem ducat Chaerea et ipse purget Parmenonem secundum argumenta, quae sibi ipse prospexit: iussum coactumque fecisse et imperio erilis filii sui, id est Chaereae.

991 **21** IS PRO EVNVCHO AD THAIDEM HANC DEDVCTVS EST bene deductor ipse siletur.

992 **22** 1 PRO EVNVCHON non interrogat, sed exhorrescit. 2 HVNC PRO MOECHO POSTEA bene studuit Terentius

1 amat² *C* ‖ 2 an sit iam ille quid meretrix sciet *C*, an scit ille q · i · m · s · *V* ‖ 3 quia] quid *C* ‖ 4 AN *om. C* | astũ *V* | uenit ⟨in urbe⟩ *C* | urbe *C* | pireo *C*, pyreo *V* ‖ 5 AN — VENIT *om. C* ‖ 6 a · s · t · o · e · *C*, astoae *V* | ex alia m · *V* ‖ 7 dicit] · i · *C* | fixis *ed. pr.*: fixit *codd.* ‖ 8 oculos (*ante* in) *V*, oculi *C*, *corr. ed. pr.* ‖ 9 haere ne me ẹx̣pectes (s *superscr.*) *V*, senem expertes *C* ‖ m · i · h · n · f · *V* | fac̃ *in* fec̃ *corr. C* ‖ 10 ipsa *C* | conscientiā *C* ‖ 11 impulsoreṃ *C* ‖ 12 egod te f · s · u · *V* | modo *om. dett.*; *del.?* | seruitia *C* ‖ 14 *ἀποσίωπησισ* *V*, * * * * * *C* | quam *Schoell*: quia *codd.* ‖ 15 sed *add. W.* | sed is ut quicquid est *C*, sed istuc d · q · est *V* | cum *C* ‖ 16 simplicia *V* ‖ 17 argumenta *in mg. add.* V^2 ‖ 18 exilis *C* ‖ 20 IS] idem *C* | HANC *om. V* | d · est *V* ‖ 21 bene *Calph.*: unde *codd.* | siletur *dett.*: sileretur *C V* ‖ 22 eunuchon (on *ex* um *corr.*) *C*, (on *ex* o *corr. m. 2*) *V* | non *om. C* ‖ 23 bene *dett.*: me *C*, *om. V*

'pro' bis numero dicere: et 'pro eunucho' et 'pro moecho'. 'pro moecho' autem quasi excusans dixit; nam uere in uirginem Atticam non pro moecho, sed moechus. 3 SIC EST HVNC PRO MOECHO POSTEA bene utrumque 'pro', quia neque eunuchus est qui uitiauit uirginem, neque moechus qui in domo meretricia. 4 *Et* specta quam oratorie transilierit mentionem uitiatae uirginis: 'pro moecho' inquit, ut culpam Chaereae sub meretricis accusatione celaret. 5 HVNC PRO MOECHO bene τὸ 'pro', quia neque eunuchus, qui ephebus, neque adulter, qui amator.

993 **23** 1 COMPREHENDERE I. ET C. quo dicto uim ingentem inferri significat Chaereae. 2 COMPREHENDERE I. ET C. comprehendere significat strictim in facinore reprehensum.

994 **24** 1 AVDACIAM M. S. maior ἔμφασις accusationis est per pluralem numerum quam per singularem. sic alibi (*I 1, 2—3*) 'an potius ita me comp. non per. meretricum contumelias?' 2 AVDACIAM MERETRICVM ueteratorie auertit iram senis a se atque a Chaerea et deriuat in meretricem. 3 NVM QVID EST ALIVD MALI DAMNIVE bene interrogat, quia omnia inuitus seruus dicere uidebatur. 4 *Et* cum et damnum malum sit, de proximo collatum discernitur et damnum ad emptionem eunuchi, malum ad comprehensum pertinet et constrictum Chaeream.

996 **26** CESSO EGO HVC INTRO RVMPERE in tantam formidinem coniectus est senex, ut non miremur, quod tam subito

1 pro *2. om. C* | et *2. sscr. C* | meccho *C* ‖ 2 ⟨et⟩ pro mecho *V*, *om. C* ‖ 3 mec̊ho *C* ‖ 4 meccho postea *C*, m · p · *V* | utrimque pro uia *C* ‖ 5 eunuchus *ex* -um *corr. C* ‖ 6 mecchus *C* | meretrici *C* ‖ 7 transilierit ⟨in⟩ *V*, insultauerit *C* ‖ 8 accusationem *C* ‖ 9 me · *C* | to] totum *C* ‖ 11 I. ET C.] et i · *V*, et c · *C* (i · e · c · *vel* intus et constrixere *dett.*) ‖ 12 I. ET C.] et i · *V*, o · *C* ‖ 13 strictum *C* | deprehensum *ed. pr.*; *an* preh-*?* ‖ 14 S.] c · *C* | enfasis *V*, empasis *C* ‖ 16 ita — per.] sit ac non p · m · c · *C* | com · *V* ‖ 17 contumeliam *CV* | uet̊eratorie (*corr. m. 2* = *dett.*) *V* ‖ 18 diriuat *V* ‖ 19 aliud m · d · *V* ‖ 20 in-tus (ui *sscr. m. 2*) *V*, intus *C* | Et *om. C* ‖ 21 malum *om. C* | conlatis *V* ‖ 24 huc i · *V* ‖ 25 est *senex V*, seruus est *C* | mire*mur V*

nuptias firmet ephebi et uirginis quamuis ⟨non⟩ honestae, tantum quia ex ingenti metu uel indigno matrimonio filii uitam pacisci uellet.

997 **27** NON DVBIVM EST QVIN MIHI MAGNVM MALVM EX HAC RE SIET suaue est nescire personas quid agat poeta: ita non periclitaturus Parmeno.

998 **28** 1 NISI QVIA NECESSVS FVIT HOC FACERE 'necessus' nomen est. *nam 'necessus' et 'necessis' et 'necessitas' et 'necessum' lectum est.* 2 ID GAVDEO ut scilicet succurreretur Chaereae periclitanti.

999 **29** 1 PROPTER ME plus dixit, quam si 'per me' diceret. 2 HISCE ALIQVID m e r e t r i c i b u s, non a d u l e s c e n t i b u s. et item pluraliter suo more, ut (*v. 24*) 'audaciam meretricum specta' et (*I 1, 3*) 'non perpeti meretricum contumelias?'

1000 **30** NAM IAM DIV ALIQVAM C. Q. S. nota 'causam' pro o c c a s i o n e.

1001 **31** 1 QVAM OB REM INSIGNE ALIQVID FACERET manifestius hoc Menander explicat iampridem infestum meretrici senem propter corruptum ab ea Phaedriam, nunc demum se inuenta occasione uindicaturum. 2 QVAM OB REM quamuis dixisset 'causam', intulit 'quam ob rem'. 3 INSIGNE ALIQVID magnum et nobile facinus. 4 FACERET IS N. R. ἰδιωτικῶς dixit.

---

1 firmet ⟨et (in *C*)⟩ *C V* | non *add. Steph.* | honestę *V*, -ste *C* ‖ 2 tantum (*in* tamen *corr.*) *C*, tamen *V* (tum *dett.*) ‖ 3 uelit *Steph.* ‖ 4 MIHI *om. C* | MAGNVM *om. V* | ex h · s · *V*, ex hoc siet *C* ‖ 5 qu$\overset{i}{o}$d *V* ‖ 7 n · f · h · f · *V* ‖ 8 est *om. C* ‖ 9 est *om. C* | scilicet ut *dett.* | succurratur *ed. pr.* ‖ 11 PROPTER] post *C* ‖ 13 audacia *C* ‖ 14 meretricum cont · *V*, contumeliam · er · r · *C* ‖ 16 aliqua *C V* ‖ 18 quamobrem i · a · f · *V* | manifestus hic *C* ‖ 19 meretricem *C* ‖ 20 propter *W.*: post *codd.* | habeat phedriam *C*, *chercam* driam *V* ‖ 23 IS N. R.] is iam *C* ‖ 24 ἰδιοτικῶσ *V*, * * * * * *C* | *post* dixit *legitur schol. V 6, 23 extrema pars* 'Nunc — noctu'.

6.

1002 **1** 1 NVMQVAM EDEPOL QVICQVAM IAM DIV Pythias egreditur uelut irrisura Parmenonem, ut ipsa putat; egredi autem a poeta cogitur, ut doceat populum, quid intus egerit senex. 2 Ergo persona cachinnans inducitur quaerens Parmenonem aspectuque eius ob nimium risum uix loqui posse. 3 NVMQVAM EDEPOL Q. rarum est euenire quod uelis, et quod maxime uelis, est rarum magis.

1003 **2** INTRO AD NOS V. E. non gressu 'errans' nec uia, sed animo et opinione.

1004 **3** MIHI SOLAE RIDICVLO F. 'solae': regulariter dicitur 'soli', nam recte; 'solae' antique, ut alibi (*Heaut. II 3, 30—31*) 'alterae dum n., f. a.'

1005 **4** 1 QVID HOC AVTEM ridentem miratur Parmeno. 2 NVNC ID PRODEO propter id.

1007 **6** 1 QVID RIDES PERGIN ex huius uerbis ostendit, quam multum rideat petulans puella. 2 PERII proprie hoc uerbum est ⟨eius⟩, quae sit lassa ridendo.

1009 **8** NVMQVAM POL HOMINEM STVLTIOREM V. N. V. postquam 'rogitas' ⟨dixit⟩, quasi narratura uidebatur, ⟨sed⟩ rediit ad insultationem.

1010 **9** QVOS LVDOS PRAEBVERIS I. ex errore et metu nimio senis credentis constrictum filium se offensurum in domo meretricis.

1011 **10** AT ETIAM PRIMO C. ET D. C. H. haec omnia sic in scaena pronuntiata sunt, ut risu interrumpi uerba

1 quisquam *C* | tam *C*, (*ex* iam *corr. m. 2*) *V* ‖ 2 irrusura *C* ‖ 3 autem] aut *C* ‖ 4 chachinnans *V*, cha chinans *C* ‖ 6 e · q · *V* ‖ 7 est (id *ed. pr.*) rarum *om. C* ‖ 9 V. E.] errans *V* ‖ 11 ridiculo f · *V*, ri · fui · *C* ‖ 12 nam] non *C* ‖ 14 minatur *C* ‖ 15 NVNC] nu*m* *V* | propter *ed. pr.*: post *V*, pot *C* ‖ 18 eius *add. W.*; aptum *dett.* ‖ 19 numquam pol hominem st · u · n · u · *V*, numquam stultiorem · o · n · u · *C* ‖ 20 cogitans *C* | dixit *add. W.* (dixerat *Steph.*) | sed *add. Westerh.* ‖ 22 PRAEBVERIS] p · *V* | I] et *V*, *om. C* | metu nimio *sscr. V*[2] ‖ 23 ostensurum *C* ‖ 25 id etiam · p · c · et · c · d · z · e · c · h · *C* ‖ 26 pronuntianda *dett.*

puellae uiderentur, maiorisque insultationis est, si is qui fatigat alterum dicat se ante de illo multum sensisse.

1012 **11** 1 QVID ILICONE CREDERE non ideo hoc dicit, quod personae suae fidem deroget, sed quod res incredibilis fuerit quam illi persuaserit, aut certe si credendum fuerit, non statim neque examinata neque facta rei cognitione.
2 ILICONE C. obiurgatio de tempore.

1013 **12** 1 AN PAENITEBAT F. illud quod supra, a stulto, hoc quod nunc dicit, a malo fieri potuit; illud ab imprudente, hoc quod peius est, a sciente. 2 AN P. F. parum uidebatur. ipse alibi (*Heaut. I 1, 20*) 'quantum hic o. f. p.'; Plautus in Truculento (*II 6, 52*) 'paenitetne te quod ancillam solam?'

1014 **13** 1 NI MISERVM E. I. P. I. duo obicit: unum quod male consuluerit, alterum quod prodiderit male consulta sua. 2 *Et* bene 'indicares', nam i n d i c i u m dicitur eius qui una peccauerit.

015 **14** NAM QVID I. C. adulescenti scilicet.

014 **13** 3 NI MISERVM ET I. P. I. ad inuidiam Parmenonis m i s e r u m dicit adulescentem eo modo, quo Iuno Venerem accusans ait (*Verg. Aen. X 89—90*) 'an miseros qui Troas Achiuis obiecit?' sic enim agimus, cum ab his, qui falso rei sunt, in auctores culpam sceleris remouemus.

1 est *in* esse *corr.* V^2 (= *dett.*) ‖ 2 fatigata uerum *C*, fatigat *V* | sensisse] risisse *male dett.* ‖ 3 quod (qui *V*) ilico crediderit (-idit *C*) *codd.* | ideo *om. C* ‖ 5 qu*am V*, cum *C* ‖ 6 non *Steph.*: non aut *V*, aut *C*; non autem *dett.* *Fort.* non tamen; *an* haud*?* | exanimata *codd.*, *corr. Westerh.* ‖ 7 ilico nec *C* ‖ 9 dicit] d· *V* | fieri a malo *C* ‖ 10 ab insciente *V* ‖ 12 o.] c· *C* ‖ 13 quot ancillas alam *Gulielm.* ‖ 14 nimis erupe·III· *C*, nimis erumpere V^1, ni miserum *e* · *p* · i · i · V^2 ‖ 15 prodierit *V*, (*post* male) *C*, *corr. ed. pr.* | consilia *C* ‖ 16 indicta res *C* ‖ 18 quid illi credis *in ras.* V^2, quid i·l·o· *C* | adolescentis·c· *C* | scilicet *in ras.* V^2 ‖ 19 ni mirum et id·p·i· *C* ‖ 20 dicit] d· *C* ‖ 21 accusamus *C* | an miserosque eroas a·o· *C* ‖ 22 *cum* ab iis qui falso rei (ab — rei *sscr. m. 2*) *V* ‖ 23 culpa *C*

1016 **15** QVID EST IAM SCIS TE P. hoc †non† stupentibus dicitur ac fatentibus culpam.

1017 **16** 1 HEM QVID D. P. nunc demum intellegit Parmeno se esse delusum. 2 ETIAM RIDES apparet eam ex huius stomacho uehementius cachinnare.

1018 **17** NOS IRRIDERE superbius dixit, quam si diceret 'me'.

1019 **18** 1 SI QVIDEM ISTVC IMPVNE H. subauditur 'tuum nimium'. 2 VERVM irridentis interrogatio est.

1020 **19** SED IN DIEM ISTVC P. E. F. Q. M. in longam dilationem, *unde d i l a t i o est dicta d i e i p r o l a t i o.*

1021 **20** 1 TV IAM P. 'iam' nimiam uelocitatem significat.
2 NOBILITAS ⟨F. ET E. INDICAS⟩ duas res significat simul: et cogis facere flagitia et facientem indicas.

1022 **21** 1 VTERQVE E. I. T. E. noua et mira tormenta, quae pro exemplis narrantur aut quae documento sint ceteris ne delinquant, e x e m p l a dicuntur. 2 Et 'edent' et 'edet' legitur. si 'edent', figuratum est; si 'edet', rectum.
3 *Et* plus est 'edet' quam 'dabit'.

1023 **22** 1 NVLLVS SVM hoc secum Parmeno. 2 HIC PRO ILLO MVNERE T. H. E. H. A. εἰρωνικῶς et μεταφορικῶς: pro munere et honos munerigerulis praeberi solet.

1024 **23** 1 EGOMET MEO I. M. Q. S. ⟨H.⟩ P. proprium soricum est uel stridere clarius quam mures uel strepere magis,

1 scis t · per · *C*, s · t · p · *V* | hoc non *V* (*dett.*), loñ *C*; hoc nimium *Goetz*, hoc con(stup-) *Schoell*, hoc nota (.. dici) *Teuber* ‖ 2 dicitur ac patientibus culpam *V*, ac culpam patientibus dicitur *C*; *corr. Westerh.* ‖ 3 D. P.] dix · p · ṛ · *C* ‖ 4 dolosum *C* | etiam r · *V* | eam] enim *V* ‖ 5 cachinare *C* ‖ 6 irridere *in ras.* V^2, indicare *C* ‖ 7 H. *om. C* | tum *codd., corr. Westerh.* ‖ 9 in diem ist*uc* *V*, in die istac *C* | dila^{ta}tione C^1 ‖ 10 dilatatio *C* ‖ 11 P. iam] pend · nam *C* ‖ 12 F. — INDICAS *add. Steph.* ‖ 13 et cogis *V*, in quo magis *C* | et — indicas *om. C* ‖ 14 E. I. T. E.] e · b · f · *C*, e · i · e *V* | et] ac *C* ‖ 15 narrentur *C* | documenta *V*, *om. C*; -to *W.* (*cf. IV 4, 24*) ‖ 16 non relinquant *C* | *dic*untur *V* | et redent et redet *C* ‖ 17 redent *et* redet *C* ‖ 18 dabit *in ras.* V^2 ‖ 19 hic pro illo ^{tibi} pro munere · ho · est · ha · abeo · *C* ‖ 20 ironicos (yr- *C*) et metaforicos (methaph *C*) *C V* | pro munere] pro m · *V* ‖ 21 muneri g . . . ilis (!) *C* ‖ 22 MEO] m · *V* | Q.] c · *V* | P.] i · *C* ‖ 23 uel *1. om. C*

cum obrodunt friuola. ad quam uocem multi se intendentes quamuis per tenebras noctis transfigunt eos. Plautus (*Bacch. IV 8, 47—48*) ‘confossiorem te faciam soricina nenia’. 2 QVASI SOREX HODIE PERII quia latere potuit nec occidi, si taceret. 3 Nunc repetit prouerbium in eos, qui ipsi se produnt, quia sorex non facile caperetur, nisi emitteret uocem noctu.

7.

025 **1** 1 QVID NVNC QVA SPE AVT QVO CONSILIO HVC IMVS reminiscere hunc esse, qui militi supra dixerit de Thaide (*III 1, 58*) ‘iam dudum te amat’ et rursus (*IV 7, 41—42*) ‘iam haec tibi aderit s. u.’, et hinc uidebis, quos exitus habeat assentatio; nam idem militi auctor est summae desperationis. et animaduerte, quod semper a mensa inuitus abstrahatur; nam et supra, cum ad litem uenitur, ex uerbis Thrasonis manifestum est Gnathonem inuitum sequi, ubi dicit (*IV 7, 1—2*) ‘hancine ego ut contumeliam tam insignem in m. a., G.? m. m. s. est’. 2 *Et* bene ‘qua spe aut quo consilio’, tamquam omnia expertus et nec muneribus gratus nec terroribus metuendus. 3 QVID NVNC Q. S. A. Q. C. parasitus intellegit quid agat miles, sed ad hoc inducitur interrogare militem, ut populus audiat, quo consilio ueniat ad Thaidem. 4 QVID NVNC

1 ad] ait *C* ‖ 2 transigunt *C*, tr.anfigant *V* ‖ 4 menia *C*, uenia *V* | h · p · *C* ‖ 5 Nunc — noctu *in fine superioris scaenae leguntur in codd.* | repetit *ex* reperit *corr.* *C*[1], repperit *ex* reperit *corr.* *V*[2] | in eos] meos *C* ‖ 6 caperetur facile *C* ‖ 8 ⟨aut⟩ bua spe *C* | hic imus *C*, h · i · *V* ‖ 9 milite *C* ‖ 11 tibi hoc *C* | et hoc *C* | quod *C* ‖ 12 adsentatio *V* | idem *om.* *C* | auctore (*om.* est) *C* ‖ 13 despectationis *C* | inuitus a mensa *C* ‖ 15 inuictum *C* ‖ 16 ubi *om.* *C* | ego *om.* *C* ‖ 17 insignem — est] i · a · g · o · c · mens est *C* ‖ 18 et *om.* *C* ‖ 20 NVNC] n · *V* | A. — intellegit] apparatis intelligat *C*, a parasitis (o sscr.) intelligit *V* (a parasito intelligitur *dett.*), *corr.* *Steph.* ‖ 21 ad *sscr.* *C*[1] | poptis *ut vid.* *C* ‖ 22 quid n · q · spe · *V*

QVA SPE summa desperatio est apud militem reconciliandae amicae ad hoc, ut aequo animo ferat admitti Phaedriam, dum ipse quoque recipiatur; nam neuter in fine fabulae contristandus est. 5 QVID INCEPTAS T. incipere magnorum facinorum est et audaciae.

1026 **2** 1 VT THAIDI ME DEDAM post indictionem belli et instructionem pugnae quid sequatur nisi deditio superatorum? 2 ET FACIAM QVOD IVBEAT proprie, nam in deditione uictores iubent, uicti obsequuntur.

1027 **3** 1 QVI MINVS Q. H. et hic Terentius exprimit consuetudinem, in qua ignauis rationes criminum et exempla suppeditant; nam sic et supra (*IV 7, 13*) de Pyrrho. 2 OMPHALAE Lydiae reginae. Omphala Herculem seruientem sibi etiam ad lanificium compulit, cum ipsa calathum et colum cultusque femineos sagittis, claua, leonis tegmine mutauisset. 3 SERVIVIT OMPHALAE subauditur 'ego seruiam Thaidi?'

1028 **4** 1 VTINAM TIBI C. V. S. C. commitigari est tundendo deprimi atque deponi. 2 SANDALIO CAPVT plus dixit 'caput' quam aliam partem corporis [dicere] uerberari. 3 *Et* mire: calciamento caput.

1029 **5** PERII QVID HOC AVTEM EST MALI eunuchi habitu Chaerea, sed uirili confidentia prosilit et militem uelut noui riualis terret aspectu.

1030 **6** HVNC EGO NVMQVAM VIDERAM ideo Chaeream miratur.

---

1 summa *post* est *C* | 2 amicitie *C* | admitti] ad militem *C* || 3 neuter *Bentley*: ne ut erit *codd.* | in fine] sine *C* || 4 contractanda is est *C* | acceptas *C*; coeptas *Ter.* | incepere *C* || 6 m · d · *V*, medelam *C* || 7 sequatur *V*, sequebatur *C* || 8 q · i. · *V* | indictione *C* || 9 obsecuntur *C* || 10 quid m · q · h · *V*, qui minus herc · *C* || 11 inquam ignaus *C* || 12 subpeditant *C* || 13 Omphile *C* | Omphala *V*, Omphila *C* || 14 etiam] et *C* || 15 sagittis ⟨· f ·⟩ *C* | tegimine *C* || 17 seruiūt omphale *C* || 18 utinam · t · e · u · s · e · commitigati *C* || 19 CAPVT] c · *C* || 20 ⟨si⟩ aliam *Steph.* | dicere *secl. W.*; diceret *Steph.* || 22 PERII] p · i · i · *C* | autem hoc est m · *V* | habitum *C* || 25 hunc ego n · u · *V* | ideo *om. V*

8.

1031 **1** 1 O POPVLARES ECQVIS ME VIVIT H. F. hic persona Chaereae est feruens gaudio ut adulescentuli et in prosperis rebus. 2 O POPVLARES ECQVIS ME VIVIT H. F. non mirum est, si insane exsultat nuptiis, qui iamdudum ob id solum, quod uitiauerat uirginem, laetabatur.

1032 **2** 1 NEMO HERCLE QVISQVAM et interrogauit et respondet sibi. 2 NEMO HERCLE Q. παρέλκον tertium.

1033 **3** CVI TAM SVBITO TOT C. C. 'tam' qualitatis, 'tot' quantitatis est.

1034 **4** QVID HIC LAETVS EST inuenta persona est, propter quam gesta hic narrat Chaerea, ut et populus et miles instruantur et sciant, quid intus gestum sit.

1035 **5** 1 INVENTOR INCEPTOR ⟨PERFECTOR⟩ inuenire sapientis est, incipere audacis, perficere constantis: ergo plena laudatio est. 2 *Et* constat hoc Chaeream laudatiue dicere, nam in subditis solum consilium attributurus est Parmenoni. 3 SCIS ME IN QVIBVS SIM G. σύλληψις est. 4 *Et* nota 'scis me', cum sufficeret 'scis'. 5 Ergo abundat 'me'. et est figura ἀρχαϊσμός.

1036 **6** 1 SCIS PAMPHILAM MEAM amatorie dixit 'meam', — 2 *Vel potius 'sponsam meam'*. — id est quam amo. 3 INVENTAM cognitam. 4 CIVEM deest 'esse'. 5 SCIS S. M. deest et 'esse'. et est 'sponsam' nunc participium.

1 et quis *codd.* | VIVIT] u · *C* ‖ 2 adulescentulo *C* | et in *dett.*: et *V*, ut in *C* ‖ 3 et quis *V*, e · q · *C* | ME — F.] m · u · *C* ‖ 4 insultat in nuptiis *C* | quia iamdudum *V*, quam dudum *C* ‖ 6 QVISQVAM] q · quae *V* | et *1. om. C* | respondit *C* ‖ 7 HERCLE] h · *V* | parelcon *codd.* ‖ 8 C. C.] contīgere *C* ‖ 10 quid h · l · est *V* | ⟨et⟩ in uestra est persona *C* | propter *W.*: per *codd.* ‖ 11 quia *C* | hic *W.*: huic *C V*[1], haec *V*[2] (*dett.*) | narra cheream *C* | ut et *W.*: et *C*, et *V*, ut *dett.* ‖ 12 instruatur *C* | et *W.*: ut *codd.* ‖ 16 laudaturus est parmeno *C* ‖ 17 scin m · *V* | G.] ga · *V* | silensis *V*, silepsis *C* | est *om. C* ‖ 18 Ergo *et* 19 me *om. C* ‖ 19 archaismos *C*, archasmos (i *m. 2*) *V* ‖ 21 id est] et deest *V* ‖ 22 deest esse] id est esse *V*, id esse *C* ‖ 23 sponsa *codd.*, *corr. ed. pr.*

1037 7 AVDIN TV HIC QVID AIT hoc uultu mutato et conturbato dicitur.

1038 8 1 AMOREM OMNEM I. T. bene 'in tranquillo', quia mari et tempestatibus nimia amicae mobilitas et instabilitas comparatur. sic Horatius (*c. I 5, 5—9*) 'simplex munditiis, heu quotiens fidem mutatosque deos flebit et aspera nigris aequora uentis et mirabitur insolens, qui nunc te fruitur credulus aurea' etc.

1039 9 1 THAIS PATRI SE COMMENDAVIT IN C. ET F. N. D. hoc est, quod profuit Phaedriae.

1038 8 2 VNA EST DOMVS propter Pamphilae nuptias.

1039 9 2 IN CLIENTELAM ET FIDEM 'in clientelam' ut ametur, 'in fidem' ut defendatur.

1040 10 FRATRIS IGITVR T. T. EST bene 'tota', ut ne ex parte quidem sit militis.

1041 11 MILES P. F. sunt gaudia ex nostris bonis, sunt gaudia ex aliorum malis, hostium aut inimicorum. ergo utrumque genus gaudiorum complexus est.

1042 12 VISAM D. bene 'domi' quaeritur amator exclusus, nam neque ruri est neque in foro.

1043 13 1 PERPETVO PERIERIM quia illud periisse supra (*V 7, 5*) temporale uidebatur. 2 QVIN EGO NVNC P. P. hic iam militi nec seruiendi amicae, ut uidet, praebetur locus.

1044 14 1 SINE DVBIO OPINOR quia non quis dicitur perpetuo periisse. quid enim opus hac exceptione est,

1 quid hic ait *C*, hic q · a · *V* | turbato *C* ‖ 3 I. T.] · o · i · r · *C* ‖ 4 nimia *W.*: anima *C*, amnis *in ras. V*² ‖ 5 oraclis (*in mg.* al' oratius *m. 1*) *C* ‖ 6 mundicus *C* | deos — nigris] defleuit aetas peranis *C*, de*fluxerat aetas per amnis V* | et mirabitur *V*, et miratur *C*; emirabitur *Hor.* ‖ 8 aurea] aut rei *C* ‖ 9 COMMENDAVIT] o · *V* | in clien · et fi · (*om.* N. D.) *C* ‖ 11 DOMVS] d · *V* | propter *W.*: post *codd.* ‖ 12 clientelas *C* | FIDEM in] fingit *CV* ‖ 13 in fidem *V* ‖ 14 frater *ex* -trem *corr. C* | tota · e · t · *C* ‖ 15 ⟨tota⟩ sit militis *V*, sit similis *C* ‖ 19 D.] domi *C* | amatre *C* ‖ 21 PERIERIM] p · *V* | perisse *C* ‖ 23 hic *dett.*: hoc *CV* | uidet] *appar*et *V* (*dett.*) ‖ 25 sine d · o · *V* | quis *om. C* ‖ 26 quọd (i *supra* o) *V* | expectatione *V*

quando nemo ita perit, ut temporaliter pereat et postea fiat non perditus? correxit parasitus stulti dictum militis, non illum 'perpetuo' sed 'sine dubio' periisse. 2 SINE DVBIO OPINOR 'te perisse': pro certo confirmatur periisse miles, ut post tot munera ex desperato supplex, ex supplice patiens riualis exsistat. 3 QVID COMMEMOREM PRIMVM διαπόρησις oratoria, familiaris laudantibus. Cicero (*in Verr. II, IV 1, 3*) 'unde igitur potius incipiam?'; hoc autem fit, ubi omnia et magna uidentur et paria.

1045 **15** 1 ILLVM Q. M. D. C. attribuuntur personis consilia, facta, casus, orationes. ergo hic laudatur c o n s i l i u m Parmenonis, f a c t u m Chaereae, c a s u s fortunae *id est euentus*, o r a t i o senis. 2 ILLVM QVI MIHI D. C. tria sunt in uita hominum: consilia, facta, successus. c o n s i l i u m animi est, f a c t u m corporis, s u c c e s s u s fortunae. 3 ILLVM Parmenonem scilicet.

047 **17** QVAE TOT RES T. T. O. IN V. C. D. eunuchum, pro quo duceretur, commendationem uirginis, absentiam meretricis, occasionem uitii inferendi, patris interuentum nuptias.

048 **18** 1 AN MEI PATRIS F. ⟨ET⟩ FA. etiam patri impertienda laus est; nam non erat transeundum 'festiuitatem ⟨et facilitatem⟩', quod ut festiuus amori non obstitit, quod ignouit ut facilis. 2 *Et* f e s t i u i t a s in dictis est, f a c i l i t a s in animo et factis. 3 FESTIVITATEM laetitiam, ut 'festiuus dies est' (*cf. Eun. III 5, 12*).

2 non fiat *C* | correxerit *C* ‖ 3 SINE DVBIO — certo *W.*: opinor te perisse pro certo sine dubio perisse *C*, ⟨opinari respondens non enim contrarium sine dubio id⟩ opinor te perisse sine dubio pro certo perisse *in mg.* V^2 (= *dett.*) ‖ 4 periisse (*2.*) *V* ‖ 5 tot *W.*: totum *C*, *tanta V* | munera *C*, *munera V*; funera *Teuber* | supplex *V* | ex *ed. pr.*: et *codd.* ‖ 6 p· *V* ‖ 7 διαπορησις *V*, ***** *C* | Cicero *om. C* ‖ 8 haec? ‖ 9 sit *C* | uidetur *C* ‖ 10 c·d· *CV* ‖ 11 orationes⟨que⟩ *C* ‖ 12 idem *C* ‖ 13 c·d· *V* ‖ 14 in uita] ·i·uia *C* ‖ 15 factum *om. C* ‖ 17 qui totam res·o·i·u·c·d· *C* | IN] m· *V* | quod produceretur *C* ‖ 20 F. *om. C* | FA. *om. V* | laus inpercipienda *C* ‖ 22 et facilitatem *add. W.* | quod *W.*: quam *C*, qua//// *V* | ut] et *C* | festiuus amori *V*, festiuum amorem (*in mg.* al' amori *m. 1*) *C* ‖ 23 cognouit *C* | est *dett.*: et *CV*

1049 **19** DI VESTRAM FIDEM cito interuenit Phaedria, utpote qui domi erat.

1050 **20** 1 QVAE NARRAVIT nimius affectus in utramque partem defectus orationis amat. 2 Ergo ἔλλειψις est: deest enim 'gaudia'.

1051 **21** SATIS CREDO sic dici uota agentibus solet. recte igitur huic dicitur cui fient nuptiae 'gaudeo', et ille sic respondet, ut amicis gratulantibus decet, id est 'credo'; ideo autem, quia multi se fingunt conlaetari, cum inuideant, gaudere cum doleant.

1053 **23** 1 MIHI ILLAM L. scilicet amatori eius. et 'mihi' pronuntiatione iuuandum est. 2 PERII QVANTO MINVS S. EST T. M. A. hic uero est ardor insanissimus, ut Vergilius (*Ecl. II 1—2*) 'formosum pastor Corydon ardebat Alexin, delicias d., n. q. s. h.' 3 *Et* profecto sic est: sapientes spe maxime ad amorem coguntur, stulti forma tantum.

1054 **24** 1 OBSECRO GNATHO IN TE SPES EST mire quasi desperatis omnibus auxiliis abiecta nimis supplicatio inducitur. *nam et 'obsecro' et 'Gnatho' id significat et 'in te spes est'.* 2 QVID VIS FACIAM non est hoc interrogantis sed ostendentis non esse quid faciat.

1055 **25** 1 PRECIBVS PRETIO nihil militi superest praeter precem ut uicto ⟨et⟩ pretium ut diuiti. uide igitur, quam sic res eant, ut persona eius †cum enigeri.

1 dii *C V* | utpote *post* erat *C* ‖ 3 nimis *V* | effectus *C* ‖ 4 amat orationis *C* | ellipsis *V*, eclipsis *C* | est] et *C V* ‖ 5 gaudeo *codd.*, *corr. Teuber*; audio. — GAVDEO *Westerh.* ‖ 6 egentibus *C* ‖ 7 *igitur V*, legitur *C* ‖ 8 id est] id et *C* ‖ 9 autem *om. C* | multis effingunt *C* | conlaetari *om. C*; congaudere *dett.* | inuidentur *C*, -dent *V*, *corr. ed. pr.* ‖ 10 gaudere] gaudeant *C* ‖ 11 amatori eius *V*, amatorie uis *C* ‖ 12 uitiandum *C* | mi · sp · e · ta · m · a · *C* ‖ 14 coridon ardebat alexin delicias d · n · q · s · h · *V*, cor · ar · al · del · do · nec · q · sp · hab · *C* ‖ 15 sic et *C*, sic *V*, *corr. Steph.* ‖ 17 in te s · est *V* ‖ 19 in te] rōē *C* ‖ 20 FACIAM] f · *V* | hoc *om. C* ‖ 21 quid *ex* quod *corr. V* ‖ 22 PRECIBVS PRETIO *om. V* ‖ 23 et *add. dett.* | ut pretium diuiti *C* | uide — sic *W.*: de igitur quam sic *C*, *nihil igitur aliud op*⟨tat quam (*m. 2 in mg.*)⟩ sic *V* (= *dett.*) | ut persona eius cum ọẹṇ enigeri *C*, ut persona (sona *sscr. m. 2*) *thaidis conueniri possit V* (*dett.*)

2 PRECIBVS PRETIO ἀσύνδετα uelut ⟨uoce⟩ afflicta et lassa pronuntianda sunt. 3 PRETIO uarie, quia alibi (*II 3, 27*) dixit 'precario'. 4 VT HAEREAM τὸ 'haeream' ultimum genus beneficii est. 5 *Et* 'in parte aliqua', non 'in parte' dixit, ne aequa intellegatur. 6 TANDEM et hoc desperantis et difficile credentis. 7 TANDEM non est aduerbium temporis, sed nunc saltem significat.

56 **26** 1 NOVI TE deest 'perfecisse'. sed ubique gestu plura significat miles utpote infantissimus. 2 DIFFICILE EST uultu et pronuntiatione et asseueratione firmandum est. 3 SI QVID CONLIBITVM EST ἔλλειψις pro 'si quid conlibitum est, efficis'.

57 **27** 1 QVOD VIS DONVM P. A. M. O. 'donum praemium' est munus praemium. 2 Sed donum praemium dis datur, munus praemium hominibus. nam separatim donum deorum est, praemium uirorum est fortium, munus hominum. 3 *Et* donum munusque tam ante factum quam post factum datur, praemium non nisi post factum est. 4 Donum uoluntarium est, praemium debetur. 5 Alii uero ἀσυνδέτως pronuntiant: primo 'donum' et sic 'praemium' quasi unam partem orationis. 6 QVOD VIS D. ⟨P. A M. O.⟩ 'donum' petito ut a largo homine, 'praemium' ut pro claro facinore. 7 QVOD VIS DONVM P.

1 *schol. 25, 2 ante 25, 1 legitur in V* | ασιτετα *sscr.* V^2, asinthea *C* | uoce *add. Goetz-Schoell* ‖ 2 lapsa *C* ‖ 3 ut chercam *V* | to *V*, tha *C* | chereain *V* ‖ 5 in *W.*: enim *codd.*; *an* enim ⟨in⟩*?* | ne] ut *V* ‖ 7 nunc temporis sed *C* ‖ 8 perfeci *C*, perfici *V*, *corr. W.*; perficere *ed. pr.* | ubi quod *C* ‖ 9 insanissimus *C* ‖ 10 et *2. sscr.* V^2, *om. C* | adseueratione *V* ‖ 11 *post* SI QVID *sscr.* tibi V^2 (= *dett.*) | ellipsis *V*, eclipsis *C* | si quidem *C* ‖ 12 $\overset{\text{ef}}{\text{perficis}}$ *V* ‖ 13 donum *ex* bo- *corr. C* | p · a · me · *C*, a · et p · o · *V* ‖ 14 diis *V*, (*ex* dilis *corr.*) *C* ‖ 15 minus *C* | separatum *V* ‖ 16 est *2. om. C* ‖ 17 manusque *V*, que munus *C* ‖ 19 uoluntarium *V* | praemium ⟨non nisi post factum⟩ debetur *C* ‖ 20 Alii — orationis *fort. transp. post 23* facinore | $\overset{\text{uero}}{\text{ergo}}$ *V* | ἀσίωϑετωσ *V*, sinthetos *C* ‖ 22 D. *om. V* | donum — DONVM P. *om. C* | P. A M. O. *add. Schoell* ‖ 23 pro claro *W.*: [a] praeclaro (a *sscr. m. 2*) *V*

A M. O. I. O. F. donum optato, ob quod praemium accipias. 8 PRAEMIVM A ME OPTATO totum militariter, nam et optio dicitur et optari a militibus, ut 'uir fortis optet quod uolet praemium'.

1058 **28** SI EFFICIO HOC POSTVLO VT MIHI TVA DOMVS TE PRAESENTE ABSENTE PATEAT prouerbiale est 'praesente absente', ut 'sursum deorsum', 'ultro citro' et cetera huiusmodi. †*quod 'fanda nefanda', 'iusta iniusta', 'digna indigna', 'uelit nolit'.*

1059 **29** 1 INVOCATO VT SIT L. 'inuocato' non uocato, id est αὐτομάτως: 'in' etenim et auget et minuit dictionem. 2 INVOCATO male intellegunt precibus uocato, cum sit τῷ αὐτομάτῳ, id est etiam non inuitato: quin ultro uenire debeat in suam domum.

1060 **30** 1 DO FIDEM iuro, confirmo, spondeo. 2 ACCINGAR non quia facile est quod negauit supra (*v. 26*), sed suis uotis parasitus adductus est ⟨ad⟩ conandum. ideo et 'accingar' dixit: sic enim dicimus in magnis rebus suscipiendis, ut (*Verg. Aen. II 235*) 'accingunt o. o.'

1061 **31** 1 SALVETE supplex sine gratia et sine timore, modo inimicus et infestus. 2 TV FORTASSE QVAE HIC FACTA SIENT NESCIS hoc totum superbe et minaciter adulescens.

1062 **32** 1 SCIO compendium poetae, ne rursus eadem dicerentur. 2 CONSPICOR commune uerbum est 'conspicor'.

1 A — F.] a · m · i · o · f · *V*, a me id optatum feras *C* | donum optato] domi *C* ‖ 2 optatum *C*, -tum (o superscr.) (*corr. m. 2 = dett.*) *V* ‖ 3 et] nam (et superscr.) *V*, nam et *C* | ut] et (v superscr.) *V*, et *C* ‖ 5 officio *C* | POSTVLO *om. C* | ut mihi t · d · t · p · ab · p · *V* ‖ 6 PATEAT] ut p̄r *C* | prouerbiale est] in prouerbiale *V* | absente *om. C* ‖ 7 et rursum *C* | cito *C* ‖ 8 quod] quomodo*?* ‖ 10 id est ἀυτόματοσιν etenim *V*, ****** et enim *C* ‖ 13 sint *codd., corr. ed. pr.* | τῶ ἀυτόματω *V*, ***** *C* | inuitando *codd., corr. Teuber* ‖ 14 doleat *C* ‖ 17 adductus *ex* adultus *corr. C* | ad *add. Steph.* ‖ 20 et *om. C* | imore] honore *Westerh.* ‖ 21 etiam estus *C* ‖ 22 facta sient (ie *ex* u *corr. m. 2*) nescis *V*, f · s · n · a | et] ac *C* ‖ 24 scio ⟨o.⟩ *C*

1063 **33** 1 VOBIS FRETVS et hoc stulte: quis enim et riualibus et inimicis fretum esse se dicat? deinde *ἀνακόλουθος* et uitiosa responsio est: nisi enim addideris 'sum', erit soloecismus conueniens loquenti, impolito homini et militi.

2 SCIN QVAM F. 'esse debeas' subaudiendum est. 3 MILES EDICO HOC TIBI et contumeliose 'edico hoc tibi' et proprie ut militi 'miles' inquit 'edico'.

1064 **34** 1 SI TE IN P. O. HAC id est casu inuenero. et 'in platea' inquit, non 'circa meretricis fores'. 2 [NIHIL EST] QVOD DICAS MIHI aut deest 'non ⟨est⟩', ut sit: non est quod dicas mihi, id est nihil est; aut 'quod dicas mihi' pro 'ut dicas mihi', ut sit 'quod' pro 'ut'; aut 'quod' pro 'quid enim', ⟨ut sit: quid enim⟩ dicas mihi. certum est autem ueteres sic locutos esse.

1065 **35** 1 ALIVM Q. aut 'alium' pro 'quendam' posuit, ut sit: quendam quaerebam, id est aliquem; aut 'alium' hoc est: non quem tu putas, hoc est: alium, non Thaidem. sed si 'aliam' diceret, neque commode neque *εὐφώνως* loqueretur; praeualet enim masculinum genus. 2 PERISTI ordo est: ⟨si te⟩ post umquam in platea offendero hac, peristi. 3 HEIA interdum hortantis est. *ergo nunc 'heia' correptionem significat.*

1066 **36** 1 NON COGNOSCO VESTRVM T. S. locutio adnotanda.

2 Mire laudauit, ut persuadere potuisset. 3 VESTRVM TAM S. noue 'uestrum superbum'. 4 VESTRVM SVPERBVM

1 FRETVS] f· *C* | quis enim *om.* *C* | et intriuillb' *C* ‖ 2 *ἀνα-κολούτοσ* *V*, ****** *C* ‖ 5 QVAM] q· *V* | esse debeas *Westerh.*: esset ab ea *codd.* | est *om.* *C* ‖ 6 TIBI] t· *V* | edico hoc tibi *om.* *C* (*dett.*); *del.?* ‖ 7 milite *C* | ⟨et⟩ edico *C* ‖ 8 si te·ui·p·o·hoc· *C* | id est *W.*: uel *CV* ‖ 9 in lata *C*, platea *V* | non idcirco *C* | NIHIL EST *secl.* *W.* (*interpol. ex seqq.*) ‖ 10 MIHI] m· *C* | aut *dett.*: ut *CV* | est *add.* *W.* ‖ 11 dicat *1.* *C* ‖ 13 quia enim *C*, quo(i)d enim *V* | ut — enim *add.* *W.* ‖ 14 aut *C* ‖ 15 Q.] que *C* | quodam (*in mg.* quendam) *C* ‖ 17 thayde *C* ‖ 18 *ἐνφωνῶς* *V*, ***** *C* ‖ 20 si te *add.* *W.* | post umquam *W.*: postquam *codd.* | (h)ac *V*, ac *C* ‖ 21 eia *C* | heia] cherea *C* ‖ 23 uestrum ⟨g. (genus *dett.*)⟩ t·s *V*, n·t·s· *C* ‖ 24 uestrum ⟨g.⟩ t·s· *V* ‖ 25 noue *Schoell*: non *V*, *om.* *C*; nota *Teuber*

absolute, ut (*Andr. IV 5, 22*) 'pol, Crito, a. o.' 5 Ergo subaudimus uel 'ingenium' uel 'animum' uel 'morem' uel 'institutum'.

1067 **37** 1 PRIVS A. P. mira insinuatione agit, qui non ut consentiant, sed ut audiant paucis, petit. 2 Bene 'prius', quasi non obstet, quominus faciant quod uelint. tum deinde quod attentionem excitat, addidit 'paucis', deinde 'si placuerit': facilius enim flectitur, cum quo non pugnamus, ut consentiat. 3 PRIVS A. P. 'prius audite' quod ⟨dicit⟩, fiduciam ostentat persuasoriam rem dicturi.

1068 **38** 1 AVDIAMVS bene non 'faciamus' sed 'audiamus' dixit, nam prima oratoris impetratio in mala causa a u d i r i m e r u i s s e. 2 TV CONCEDE PAVLVLVM ISTVC THRASO Thraso hoc in bonam partem accipit et ideo paret; putat enim uel turpe esse, si humiliter precetur suo nomine se audiente parasitus, uel incongruum sibi, si in os praesens a Gnathone laudetur. 3 ISTVC THRASO non ad se uocat, sed locum ostendit, quo abeat atque concedat.

1069 **39** PRINCIPIO EGO VOS AMBOS CREDERE H. M. V. V. uidet neque se ⟨esse⟩ odio neque offendi animos audientium ⟨nisi⟩ in militis nomine. ergo oratorie pro eo homine in quo offenditur eum in quo non offenditur posuit.

1070 **40** 1 ME HVIVS QVICQVID FACIO ID FACERE ⟨MAXIME⟩ CAVSA MEA deest 'rei', aut 'est', ut sit: me huius quicquid est quod facio, id facere maxime causa mea. 2 Hic a persona discessit et rem non odiosam pro perodiosa supposuit, id est parasiticam pro aemuli amore et commodo.

1 absolute *ante* SVPERBVM *C* ‖ 7 exitat *C*, existat *V* | quo attentiores existant *Steph.* ‖ 8 si] sed *C* | cum] tum *C* | flectitur — non *in ras. V*[2] ‖ 9 audite *W.*: audi *codd.* ‖ 10 dicit *add. W.* | dicturam *C* ‖ 11 audiam *et* audiam *C* ‖ 12 *nam V*, non *C* | imperatio *V* | causa ⟨est⟩ *dett.* ‖ 13 metuisse *C* ‖ 14 Thraso *om. C* | accepit *C* ‖ 15 precemur *C* ‖ 16 sibi si in os *Steph.*: sibi non *C*, si mox *V* ‖ 17 laudatur *C* ‖ 18 ostendat *C* ‖ 19 credere ambos *V* ‖ 20 neque *om. V* | esse *add. Schoell*; haberi (*post* odio) *dett.* | audientum *V*, -dum *C*, -tium *dett.* | nisi *add. Schoell* ‖ 21 nomine *V* ‖ 22 eum] cum *C* ‖ 23 me huius q · f · id f · c · m · *V* ‖ 25 quod *om. C* | causa] cum *C* ‖ 26 prope odiosam *codd.*; *corr. Schoell*

1071 **41** 1 VERVM SI IDEM VOBIS P. multum attulit ad persuadendum: non esse militi commodum admitti militem, sed ipsorum esse commodum. 2 VOS NON ID FACERE I. E. oratorie et secundum insinuationis praecepta sic dixit; nam remittendo et dubitando magis flectit animos, quam si aperte ac pertinaciter asseueret.

1072 **42** 1 MILITEM EGO RIVALEM RECIPIENDVM CENSEO artificiose satis semel intulit omne quod durum dictu ad persuadendum erat. nam quod 'militem' et 'riualem' dixit, ad eam rem ualet, ut magis admittendus sit quam excludendus. et simul fiducia sic dicentis parat animos ad audienda quae dicet. 2 MILITEM EGO R. R. C. riuales dicuntur aemuli de mulieribus, facta translatione nominis a feris bestiis, quae sitientes cum ex eodem riuulo haustum petunt, in proelium contra se inuicem ueniunt. sic Cicero pro Caelio (*cf. 8, 19*) 'sin erit ex illo fonte riuulus' inquit, et Homerus ******. 3 CENSEO ⟨uide⟩ uirtutem poetae: non dixit 'peto' sed 'censeo', tamquam illis iam consulat, non pro milite agat. 4 MILITEM EGO R. considera, quo uultu hoc dicendum sit, et intelleges et 'militem' et 'riualem' et 'recipiendum' et 'ego' et 'censeo' quanta significent. non enim dixit 'Thrasonem' sed 'militem', quod ad stultitiam ualet nomen; nec 'socium' sed 'riualem', quod ostendit, quandoquidem riualis in meretrice capiendus, hunc potius eligendum; nec 'non excludendum' sed 'recipiendum' dixit, ut et ostenderet adeo prodesse, ut etiam de industria retinendus sit; et non

1 uerum suadem uobis placet *C* ‖ 2 militi — 3 esse *om. C* | militis*?* | *sed* ⟨~~commodum~~⟩ *V* ‖ 3 id f· *V*, facere *C* | E.] est *V* ‖ 6 ac perennatitur *C* | assueuerit *C*, adseueret *V* ‖ 7 militem ego r·r·ee· *C* ‖ 11 adudienda *C* | dicit *V* | r·r·e·c· *C* ‖ 12 riuales dicuntur aemuli iis de (iisdem de?) mulieribus *V*, riualis dicitur emulus et (de *dett.*) mulieribus *C* (*dett.*) ‖ 15 se *dett.*, *om. CV* ‖ 17 *lac. in codd.* | uide *add. ed. pr.* ‖ 20 EGO R.] ergo *C* | quod *C* ‖ 21 riualem recipiendum *C* ‖ 22 significent *P*, -cant *LD*, -cat *CV* ‖ 23 nec *W.*: et *CV* ‖ 24 sed *ed. pr.*: quod *V*, quidem *C* | riuulis *ex* -lus *corr. C* ‖ 25 meretricem *CV*, -ce *dett.* | capiend'i *C* ‖ 27 etiam *om. C* | retinendum *C*

'uolo' aut 'rogo' sed 'censeo', ut consiliarius, non parasitus uideatur loqui. nam quod 'ego' addidit nunc, eo dicto usus est, quo uti solent qui plus in negotio uident, ⟨ut in hoc ipso pronomine consiliarii auctoritas inesse uideatur⟩. nam sic in Phormione iurisc. (*II 4, 9; 13; 17*) '⟨ego⟩ quae in rem tuam sint ea uelim facias' . . . 'ego sedulo hunc dixisse credo' . . . 'ego amplius deliberandum censeo'.

1073 **43** 1 COGITA MODO 'modo' aut tantummodo significat aut temporis est aduerbium. 2 *Et* simul incerta distinctio est.

1074 **44** ET LIBENTER VIVIS id est: bonorum ciborum es atque edax.

1076 **46** SVPPEDITARE POSSIT SINE SVMPTV TVO aut pro 'suppeditari' aut deest 'se', ut (*Verg. Aen. II 235*) 'accingunt o. o.'

1077 **47** 1 AD OMNIA HAEC MAGIS OPPORTVNVS NEC MAGIS EX VSV TVO NEMO EST locutio est ex negatiuis tertia, ut (*Heaut. I 1, 11—12*) 'agrum in his r. m. n. p. m. n. h.' 2 ⟨MAGIS⟩ EX VSV pro 'utilior', MAGIS OPPORTVNVS pro 'opportunior'.

1078 **48** 1 †NEMO EST† hoc est 'ex usu tuo'. 2 HABET QVOD DET ut diues, ET DAT NEMO LARGIVS ut liberalis.

1079 **49** 1 FATVVS EST hoc est 'opportunus'. 2 INSVLSVS sine sale et sapientia, aut sine saltu ac facilitate.

2 ego] eo *C* | nunc *W.*: non *C*, ṇọṇ *V* ‖ 3 ut — uideatur *in codd. post* 493, 3 noctibus *leguntur*; *huc transp. Goetz* | ut in *Goetz*: ut *codd.* ‖ 4 ipso nomine *codd., corr. Goetz* | consiliari *C* | esse *C* ‖ 6 suam *V* | sint — credo] sin tulerit ego faciam sedulo hunc dixisse credo *C*, intulerit ego faciāṣ sedulo hu*nc* dixisse credo *V* ‖ 11 ⟨et⟩ uiuis (-us *C*) *C V*; uictitas*?* (*sic Ter.*) | es atque *Klotz*: est atque *V*, extat *C* ‖ 13 s · s · tuo *V* | pro *om. C* ‖ 16 MAGIS OPPORTVNVS] o · o · *C* | nec m · ex u · t · n · est *V* ‖ 17 EST *om. C* ‖ est *om. V* ‖ 18 in his] mis *V* | n. p.] m · p · *C* ‖ 19 MAGIS (*post* VSV) *add. dett.* | OPPORTVNVS] o · *C* ‖ 21 NEMO EST] *schol. ad* PRINCIPIO ET HABET etc. *pertinet* | hoc — tuo *et* 23 hoc — opportunus *W.*: hoc — opportunus *et* 23 hoc — tuo *codd.*; *cf. V 4, 4 et 5* ‖ 22 ET *om. V* ‖ 23 factus *C*, fat*u*us *V* | imsulsus *ex* imp- *corr. C* ‖ 24 aut *C*, ut *V* | saltu *C*, sale *V*

3 TARDVS in uenerem scilicet. 4 STERTIT plus dixit 'stertit' quam 'dormit'. 5 NOCTESQVE ET DIES plus significat, quam si ⟨diceret⟩ 'diebus et noctibus'.
6 FATVVS inepta loquens. a fando 'fatuus' dicitur; inde Fauni Fatui et Nymphae Fatuae uocatae sunt.
7 FATVVS EST INSVLSVS 'fatuus est' uerbis ac dictis, 'insulsus' corde atque animo; TARDVS 'tardus' corpore ac membris; quamuis etiam intellectu tardos dicamus, qui stulti sunt. 8 Sed melius est sic intellegi, ut ea uitia dicere uideatur, quae inamabilem faciant etiam diuitem largumque amatorem. nam aut uerba commendant, ut (*Verg. Aen. IV 79*) 'pendetque i. n. a. o.', hic fatuus est; aut sapientia gratum facit, ut (*Verg. Aen. IV 3*) 'multa uiri u. a.', et hic insulsus est. 9 Sed mihi uidetur fatuum dicere, qui tantum glorietur et blandiri amicae nesciat, insulsum qui non sit salax et cupidus coitus, tardum qui non facile explicet uenerem, quae res meretricibus odiosissima est. 10 FATVVS INSVLSVS sunt qui fatuum animo putent, insulsum dictis, sed male. nam Fatui di quoque sunt, qui et Fauni dicuntur, et non stulti sed multum fantes, id est loquentes. 11 FATVVS EST INSVLSVS haec quae nunc addit non ex superioribus pendent. sed cum superiora ualeant plurimum — nam quia et diues et liberalis, potuit obesse riualibus —, haec omnia bona in milite corrumpuntur, quod 'fatuus', quod 'insulsus', quod cetera quae ipse persequitur. 12 FATVVS EST INSVLSVS haec bene adduntur, quia ⟨quod⟩ dixit 'et

1 scilicet *om. C* | plus — stertit *om. C* ‖ 2 noctes diesque *C* ‖ 3 diceret *add. ed. pr.*; dixisset (*post* noctibus) *dett.* | et] ac *V* | noctibus ⟨ut — uideatur⟩ *codd.; cf.* 492, 3 ‖ 4 unde *C* ‖ 6 EST] et *CV* ‖ 7 tardus *om. C* ‖ 8 quam etiam *C* ‖ 10 diuitem] militem *V* ‖ 11 largumque *dett.*, largum *CV* | commendant *V* | ut *om. C* ‖ 12 pendet · q · *C* | i · n · a · b · *V*, i · n · h · a · b · *C* ‖ 13 facti ut *C* ‖ 14 uir · ui · a · *V*, uitia *C* | et *sscr. C* ‖ 15 dicere factum *C* ‖ 16 fallax *C* ‖ 17 tardus qui non tardus explicit *C* ‖ 18 sunt *om. C* ‖ 19 putant *C* ‖ 20 dii *codd.* ‖ 21 malum fauentes *C* ‖ 23 ualeant *Steph.*: uel et *C*, uel*ant* *V*; ualent *dett.* ‖ 24 quia et] quia *C* ‖ 25 conrumpuntur *C* ‖ 27 ⟨est⟩ hec *C* | quod *add. Rabbow*

habet quod det et dat nemo largius', ad eam rem ualebat, ut amaretur miles a meretrice et praeponendus esset omnibus: sed ingrata sunt mulierculis maximeque lasciuis haec omnia quae subiecit. 13 FATVVS EST INSVLSVS hoc pro aceruo uitiorum cum quadam uultus improbitate prolatum est, quo magis res in medio posita esse uideatur.

1080 **50** VBI VELIS quando uel ⟨quando⟩cumque.

1081 **51** 1 QVID AGIMVS initium consensionis dubitatio est eius, qui negauerit. 2 HOC ETIAM deest '⟨est⟩' uel 'habet'. 3 QVOD EGO parasitus scilicet. 4 PRIMVM PVTO 'primum puto' quasi parasitus.

1082 **52** 1 ACCIPIT HOMO alit, pascit, inuitat, ut (*Verg. Aen. III 353*) 'illos p. rex a. i. a.' 2 NEMO MELIVS PRORSVS ⟨N. P.⟩ horum alterum apparatum indicat, alterum copiam.

1083 **53** 1 MIRVM NI ILLOC H. Q. P. O. EST facete dixit adulescens rei parcus et qui putet amorem sine damno esse oportere quique fefellerit meretricem, non solum eiciendum non esse militem, sed etiam quouis modo sustinendum ac perferendum. 2 MIRVM NI I. H. obtinuit parasitus iam quod negabatur: primo deliberatum, ut 'quid agimus?', post concessum, ut 'mirum ni i. h. q. p. o. e.' 3 MIRVM NI ILLOC H. Q. P. O. E. hic, inquit, eiusmodi est, ut etiam cum mala condicione paciscendum sit.

1 nemo lar· *C* | rem eam uolebat *C* ‖ 2 esse *C* ‖ 3 in gratia *C* ‖ 4 EST] et *C V* ‖ 5 acerbo *V* | prolatus *C* ‖ 7 quandocumque *Schoell*; cum *ed. pr.* ‖ 8 uitium confessionis *C* ‖ 9 hoc iam *C* | est *add. Klotz*; ei est *Westerh.* ‖ 10 scilicet *om. C* ‖ 11 primum puto *om. C* ‖ 12 alit *W.*: alii *C V*, accipit *dett.* ‖ 13 illos rex (reß *C*) · p · a · (*om. C*) i · (m · *C*) a · *C V* ‖ 14 apparatur *C* ‖ 15 copiam *post* MIRVM *in C* ‖ 16 ne · illo · c · h · q · o · *C*, n · i · h · q · p · o · est *V* ‖ 17 para^{c}tus *V* ‖ 18 quoque *C* | fefellerunt *C*, ^{fe}fa^{e}ller^{i}t *V* ‖ 19 *eiic*iendum *V* | esset *C* ‖ 20 substinendus *C* | NI] ne *C*, n · *V* ‖ 21 nam *C* | deliberatum *om. C* ‖ 22 ne i · h · q · u · e · *C*, *n* · i · h · q · p · å · est *V* ‖ 23 n · i · h · q · p · o · est *V*, ne illo c · h · *C* | hoc *C* ‖ 24 etiam ut *C*; ut ⟨ei⟩ etiam*?* | patiendum *C*

4 IDEM EGO ARBITROR iam opus fuit consensionis praecipue Phaedriae, cuius res agitur; nam ita et seruata persona est tarde consentientis amatoris.

1084 **54** 1 RECTE FACITIS gratiarum actio est. 2 VNVM ETIAM VOS ORO subtiliter etiam parasitus hic se adiungit suasque partes circa hos agit.

1085 **55** 1 SATIS DIV IAM H. S. V. uide quemadmodum paulatim serpat etiam in horum assentationem ex uituperatione militis. 2 HOC SAXVM VOLVO prouerbium in eos, qui inextricabili labore afflicti sunt. 3 *Et* bene 'saxum' de stulto milite, et ipsum ⟨se⟩ Sisyphum fecit. 4 HOC SAXVM VOLVO uelut Sisyphus apud inferos.

1084 **54** 3 VT ME IN VESTRVM GREGEM iam hos laudat et nimis parasitus est, si recordaris eundem dixisse (*III 1, 37*) 'facete, lepide, laute, n. s.'

1086 **56** 1 AT EGO PRO ISTOC subaudimus 'et sum hic', aliter non ut parasitus. 2 PHAEDRIA ET TV CHAEREA ambos nominat, quasi legibus paciscantur.

1087 **57** 1 HVNC COMEDENDVM cum ceteris rebus summus poeta etiam fidem ostendit amicitiae parasiticae exemplo Gnathonis de milite loquentis hoc modo. 2 PROPINO facete dixit ut parasitus et qui de conuiuio loqueretur.

1088 **58** 1 DIGNVS EST haec uerba ultima longi sermonis eiusmodi sunt, ut haec miles audiens laudatum se esse et approbatum existimet. 2 VBI VIS honorifice reuocat ablegatum cum iniuria dicendo 'ubi uis', quia 'accede'

1 i · arbitror ego *C* | iam *dett.*: an *C*, *om. V* | consensionis (consent- *C*) *C V*, -ne *dett.* ‖ 3 est] et *C* ‖ 5 etiam *om. V* ‖ 7 SATIS — v.] satis hoc diu h · s · u · fero *C* ‖ 8 serpat *Steph.*, seruat *codd.* | adsentationem *V* | et uictuperationem *C* ‖ 9 VOLVO] uerso *C* (fero *dett.*) ‖ 11 se (*ante* ipsum) *add. ed. pr.* | sisiphum *C*, sysciphum *V* | fecit *om. C* | HOC — VOLVO] s · u · *C* ‖ 12 sisiphus *C*, sysciphus *V* ‖ 13 in u · g · *V* | hos *Steph.*: hoc *V*, *om. C* ‖ 15 s.] u · *V* ‖ 16 pro istoc b · *V*, per istoc *C* | et cum hic *C* ‖ 17 parasitus ⟨non⟩ *C* ‖ 18 paciscatur *C* ‖ 21 PROPINO] praebeo *V* ‖ 22 dixit ⟨· d ·⟩ *C* | qui de *Steph.*: qui de ⟨eo⟩ *V*, quidem ⟨eo⟩ *C*; qui de eo ⟨ex⟩ *Schoell* ‖ 24 ut] et *C* ‖ 26 allegatum *C* | dicendum *C* | qui accede *C*

imperatiuum erat. 3 *Et* 'ubi' nisi quando intellexeris, uitium est.

1089 **59** 1 ISTI TE IGNORABANT figura *διλογία*: ad utrumque enim pertinet, et ad laudem et ad ⟨uituperationem⟩. 2 MORES OSTENDI T. et hoc ambiguum.

1090 **60** 1 SECVNDVM FACTA ET V. T. I. et hoc *ἀμφίβολον*, nam 'uirtutes' *εἰρωνικῶς* pro uitiis ponuntur, ut (*Ad. IV 7, 5*) '*nescis qui uir siet*' *et* (*Ad. II 1, 22*) 'ornatus esses ex tuis uirtutibus'. 2 FACTA ET V. T. proprie militibus adscribuntur 'facta'. 3 FACTA ET V. T. amarior est ironia in uitiosos homines quam ueritas.

1092 **62** 1 NVMQVAM ETIAM FVI VSQVAM 'numquam' et locum et tempus significat, 'usquam' locum magis. 2 NVMQVAM pro non. 3 *Et* 'numquam usquam' *τῷ ἀρχαϊσμῷ* pro 'non usquam', id est nusquam. 4 QVIN ME OMNES AMARENT contrarium superiori. quid est enim quod bene non fecerit quisquam, si in illo est, ut ametur?

1093 **63** 1 ATTICAM E. et hoc *εἰρωνικῶς*, ut illa quae supra. 2 'Atticam' dicit ueram atque germanam, quia et cultior eloquentia Attica dicitur et summi oratores Attici appellati sunt.

1094 **64** 1 PRAETER PROMISSVM et hoc ad utrumque anceps est intellectu gemino. 2 ITE HAC quo uocat parasitus?

2 est *V*, erat *C* ‖ 3 isti · to · i · *C* | figurata di[a]logia *V*, adilogia *C*, figura dialogia (*vel* diologia) *dett.* ‖ 4 uituperationem *add. W.*; *cf. Andr. prol. 6*, *Eun. IV 4, 21* ‖ 5 OSTENDI T.] ostendit *C* (*dett.*), *om. V* ‖ 6 FACTA — I.] fac · et · uir · t · *C* | amphibolon *codd.* ‖ 7 nam *ed. pr.*: an *codd.* | yronicos *C V* | po[suit]nuntur (*corr. m. 2* = *dett.*) *V* ‖ 8 qui — siet] cur sciet *C* ‖ 9 V. T.] ut *C V* ‖ 10 militibus *om. V* | facta *om. C* | V. T.] ut *V*, u · *C* ‖ 11 yronia *C V* | quam ueritas *om. C* ‖ 12 ETIAM FVI] fui et *C* | numquam] nusquam *C V* ‖ 13 usque *C* ‖ 14 unquam usquam *C* | *τῶ ἀρχαίσμω V*; ****** *C* 15 non — est *om. C* | quia omnes me amarent *C* ‖ 16 quidem enim *C* ‖ 17 non *dett.*, *om. C V* | quicquam *C*, qui[s]cquam *V* (= *dett.*) ‖ 18 Attica *ex* amica *corr. C* | E.] elo *C*, *om. V* | yronicos *C V* | ut] et *C* ‖ 22 PRAETER PROMISSVM] promissum *C*, praetermissum ⟨est (*add. m. 2*)⟩ *V* ‖ 23 intellectu geminu[o]m (*corr. m. 2* = *dett.*) *V*, in geminum *C* | Item *C* | quo *ex* que *corr. C*

ad meretricem an ad cenam militis, ut promisit (*v. 57*) 'hunc ego c. et d. censeo'? 3 ITE HAC comessatum ad militem uel Thaidem. 4 Si cenae interfuit meretrix, quo modo acta post sunt omnia, cum mentio noctis non facta sit? omnia post cenam gesta sunt et non completa per rixam cena superfuit plurimum temporis ad agendum.

1 ⟨an (*in mg. m. 2*)⟩ ad *V* | an] nam *C*, ṇaṃ *V* ‖ 2 ego et c · et deuorandum censeo *V* | ite *ex* ita *corr. C* | commessatum *C V* ‖ 3 uel *om. C* | Si cenae] finece *C* ‖ 4 acta — omnia] post facta sunt *C* | mentio] m *** *C* ‖ 5 sint *C* | non completa per fixam cenam *C*, *completa non ante cum perfixam* coenam *non V* (= *dett.*), *corr. ed. pr.*

Appendix.*)

Vita Terenti.

Praeter Ritschelium in universum conferendi sunt Büttner, 'Porcius Licinus u. d. litter. Kreis des Catulus', Lips. 1893, 8 sqq.; Leo, 'Plautin. Forsch.' 55 sqq.; 'Griech.-röm. Biogr.' 11; 136 sqq.; Körtge, 'In Suetonii de vir. ill. libros inquis. cap. III' (Diss. philol. Hal. XIV 3) 23 sqq.; 69 sqq.; Macé, 'Essai sur Suétone' (Bibl. des écoles franç. d'Athènes et de Rome 82, Paris 1900) 251 sqq.

Vita 1: cf. Hieron. chron. ad a. 158 a. Chr. n.; vita Ambros. — v. Bergk Philol. 16, 628; Büttner 46; Körtge 71; Sabbadini 'Studi ital.' II 28.

Vita 2: cf. vita Ambros. — v. Leo 'Plaut. Forsch.' 55; Körtge 71. — Ad Porc. Lic. v. 1: Stowasser, Ephem. gymn. austr. 51, 1069; 1074; ad v. 2: Dziatzko, Mus. Rhen. 29, 462; Baehrens, Ann. philol. 123, 403; Stowasser l. c. 1071; Skutsch 'Forsch.' I 44 adn. 2; ad v. 4 sqq.: Bergk, Philol. 16, 630—31; Ritschl, Parerg. I 637; Vahlen, 'Monatsb. d. Berl. Akad.' 1876, 790; Baehrens l. c. et Fragm. poet. Rom. 278; Büttner 32; Ribbeck, Mus. Rhen. 1895, 314—15; Stowasser l. c. 1070 sq.; ad. v. 7: Ritschl l. c.; Büttner 32; Stowasser l. c. 1073; Leo 'Plaut. Forsch.' 329; ad v. 9—10: Ritschl, Vahlen, Ribbeck, Stowasser, Leo l. l. c. c.

---

*) Spatii angustiis coactus quae in singularum paginarum calce collocari debebant in hanc appendicem congessi, quam Donateam quaestionem tractaturis neque ingratam neque inutilem fore spero. Continet autem indicem eorum locorum, quibus locis aut veteres auctores eadem vel similia exhibent, atque in Donati commento leguntur, aut nostrae aetatis viri docti de singulis adnotationibus disputaverunt; accedunt nonnulla, quae ad crisin et analysin pertinent. Alio loco uberius de hac re disputare in animo est.

Vita 3: cf. Hieron. l. c.; 'Studi ital.' V 304. — v. Leo 'Plaut. Forsch.' 90 adn. 1; Pauly-Wissowa 'Realencycl.' s. v. Accius (Marx) et Caecilius (Skutsch); Körtge 71. — inuitatus] 'ab illo inu.' Ritschl, 'ab eo inu.' Dziatzko ed. Ter. 1884, XVII. — in dinumeratione omnium] v. Leo Mus. Rhen. 38, 321; Vahlen, Ind. schol. Berol. 1883/84, 3; Büttner 37; Stowasser l. c. 1074. — Ad Volc. vers. v. Ritschl; Dziatzko, ed Ter. XVII; Bergk, Vahlen, Baehrens l. l. c. c.; Leo l. c. 322; Büttner 37; Stowasser l. c. — Eunuchus quidem etc.] cf. Don. praef. Eun. I 6*; vit. Ambros. extr. — ascribitur *** nam] v. Vahlen l. c. 3; Leo l. c. 320.

Vita 4: cf. Cicero ad Att. VII 3, 10; Quintil. inst. orat. X 1, 99; Eugr. ad Ad. prol. 14; vit. Ambros. — v. Leo, Mus. Rhen. 38, 320; 'Plaut. Forsch.' 55; 56; 'Griech.-röm. Biogr.' 137. — 'quae ⟨et⟩ tum magis et usque' etc. Baehrens, Ann. philol. 123, 404.

Vita 5: cf. Hieron.; Auson. ep. 18, 16; vit. Ambros.; 'Studi ital.' V 304. — v. Bergk Philol. 16, 630 sqq.; Fleckeisen 'Krit. Misc.' 59 sqq.; Sauppe, 'Gött. gel. Nachr.' 1870, 121; Rabbow 342. — Ad Volc. vers. v. Baehrens, Annal. philol. 123, 404; Dziatzko-Hauler, Phormio p. 20 adn. 5; Büttner 34. — cum C et VIII fabulis conuersis a Menandro] cf. Gellius XVII 4, 4. v. Dziatzko-Hauler l. c. adn. 7 (Skutsch).

Vita 6: 'filiam quae equiti', om. 'post', Büttner 48. — quo magis miror etc.] v. Körtge 34.

Vita 7: v. Körtge 71. — Ad Afran. vers. v. Bergk, Philol. 16, 633; Dziatzko ed. Ter. 1884, 5. — Ad Cicer. vers. v. Ritschl; Baehrens, Annal. philol. 123, 404; Macé 292.

Vita 8 sqq.: v. Leo 'Griech.-röm. Biogr.' 12 et 39 adn. 1.

„ 9: †Vallegius] v. Schanz, 'Gesch. d. röm. Litt.' I² 87; Stowasser l. c. 1075; Buecheler, Mus. Rhen. 33, 492; Leo ibid. 38, 322; Schoell ibid. 57, 163. — Ad vers. sequentes v. Bentley (Dziatzko, Ann. phil. Suppl. X 664); Bergk l. c. 635; Büttner 40; Stowasser l. c. 1075; Schoell l. c.

Vita 10: cf. vit. Ambros. extr. — v. Havet, 'Rev. de philol.' 1877, 280; Rabbow 332; Dziatzko-Hauler, Phormio 18 adn. 1.

Euanthius de fabula. — Excerpta de comoedia.

De his tractatibus deque tota quaestione Euanthiana v. Teuber, Progr. 1881; Scheidemantel, Quaest. Euanth.; Sabbadini, 'Studi ital.' II 8 sqq.; Smutny 96 sqq.; Rabbow 314—20; Wessner, 'Unters. z. lat. Scholienlitt.' c. I. — De titulo prioris tractatus v. Keil ad Rufin. Gr. L. VI 554; Dziatzko, Mus. Rhen.

25, 438; Leo ibid. 38, 326; Teuber l. c. 5; Scheidemantel l. c. 10; Smutny 95 adn. 3.

Euanth. I 1—2: v. Kaibel 'Die Proleg. περὶ κωμ.' 44. — Ad vocis 'tragoediae' originationes: a) tragoedia ab hirco immolato cf. Diom. I 487, 14; schol. Bern. Geo. II 382; ab hirco hoste vinearum cf. Verg. Geo. II 380 et Serv. ad h. l.; Diom. l. c. (Varro; cf. rer. rust. I 2, 19); Exc. de com. V 7. b) tragoedia ab hirco praemio poetae cf. Horat. a. p. 220 et Porph. ad h. l.; sim. Exc. de com. V 7; Diom. I 487, 13; Serv. Ecl. III 20; Serv. Dan. Geo. II 383; Isid. orig. VIII 7, 5 (= Lib. gloss.); schol. Dionys. ed. Hilg. 18, 3; 172, 17; 306, 7; 475, 1. c) tragoedia ab utre hircino musti pleno, praemio cantatorum cf. Diom. I 487, 30; Etym. M. 764. d) tragoedia a faecibus cf. Horat. a. p. 277 cum Porph.; Exc. de com. V 7; Diom. I 487, 23. — De Aeschylo personarum repertore cf. Horat. l. c.; aliter Diom. I 487, 25 (cf. Suidas s. v. *Θέσπις*).

Euanth. I 3: v. Kaibel l. c. — Vocis 'comoediae' origo petitur: a) *ἀπὸ τῶν κωμῶν* cf. Exc. de com. V 2; Diom. I 488, 5; Festus P. 39, 6; Isid. orig. VIII 7, 6 (= Lib. gloss.); schol. Bern. Geo. II 382; Aristot. poet. c. 3; schol. Dionys. ed. Hilg. 20, 7; 172, 25; 306, 15; 450, 30. b) *ἀπὸ τοῦ κωμάζειν* cf. Diom. I 488, 12; Isid. l. c.; Varro de l. l. VII 89 (cf. Festus P. 41, 3); Aristot. l. c. — Apollo *Νόμιος*] cf. Don. ad Verg. Buc. ed. Hagen 742. — Apollo *Ἀγυιαῖος*] cf. Don. Andr. IV 3, 11; Eun. I 2, 5; v. Sabbadini 'Studi ital.' III 361; V 303 sqq.

Euanth. I 4: cf. Horat. a. p. 281 et Ps.-Acron ad. h. l. — ab incultu ac feris moribus] v. Kaibel l. c.; schol. Dionys. ed. Hilg. 18, 6.

Euanth. I 5: Thespis] cf. Horat. a. p. 275—76; schol. Dionys. ed. Hilg. 475, 20. — Eupolis Cratinus Aristophanes] cf. Hor. serm. I 4, 1 cum schol.; Quintil. X 1, 66; Diom. I 489, 3; schol. Dionys. ed. Hilg. 20, 1. — Homerus] cf. Aristot. poet. c. 4; Prol. de com. X[b] Dübn.

Euanth. II 1: v. Kaibel l. c. 44 adn. 2. — quemadmodum iam diximus] cf. I 2; 3.

Euanth. II 2: cf. III 1; Horat. a. p. 278 sq.; Ps.-Ascon. in Divin. 48. — v. Leo 'Plaut. Forsch.' 206 adn. 1.

Euanth. II 3—4: cf. Porph. ad Horat. ep. II 1, 148; Diom. I 489, 3; Thes. gloss. s. v. comoedia. — v. Kaibel l. c. 50 sq. — *ἐπ' ὀνόματος*] cf. Ps.-Acron ad Hor. a. p. 281 '*ἡ ἐπ' ὀνόματος λεγομένη*'. — denominatio ciuium] sc. *τὸ ὀνομαστὶ* vel *φανερῶς κωμῳδεῖν*. — ut nunc] v. Kaibel l. c. 51; Hendrickson, 'Amer. Journ. of Philol.' XV 22 adn. 2. — moribus multum profuit ciuitatis] cf. schol. Dionys. ed. Hilg. 18, 25. — sed cum poetae etc.] cf. Horat. l. c.; Ps.-Acron ad Horat. a. p. 281; schol. Dionys. ed. Hilg. 19, 15. — ne quisquam

etc.] cf. Horat. ep. II 1, 152 cum schol.; Ps.-Acron l. c. — lata lege] sc. περὶ τοῦ μὴ ὀνομαστὶ κωμῳδεῖν.

Euanth. II 5: aliud genus fabulae (infra: genus comoediae) id est satyra] confunduntur ἡ μέση κωμῳδία et Romanorum satura, confusionis origo fort. repetenda ex Horat. serm. I 4, 1 sqq. (cf. schol. et Diom. I 485, 31). v. Leo, Herm. 24, 67 sqq.; Hendrickson l. c. 14 sqq. — satyra a satyris] cf. Diom. I 485, 34 (Isid. orig. VIII 7, 8). — alii aliunde] cf. Diom. l. c.; Festus 314; schol. Iuven. (Corn.). — iocus de uitiis ciuium . . . sine ullo proprii nominis titulo] i. e. τὸ αἰνιγματωδῶς σκώπτειν vel ἐλέγχειν, cf. e. g. schol. Dionys. ed. Hilg. 19, 22. — multis offuit poetis etc.] v. Hendrickson l. c. 19 sqq. — Lucilius] v. Leo, Herm. 24, 67 sqq. — poesin etc.] cf. Isid. orig. I 39, 21; Gr. L. VI 56, 20; VII 525, 12.

Euanth. II 6: v. Kaibel l. c. 50; Hendrickson l. c. 24—25. — argumento communi] cf. Aristot. poet. c. 5. — qui mediocribus fortunis agunt] cf. IV 2; V 2; Thes. gloss. s. v. comoedia; Anon. V περὶ κωμ. 'πτωχοὶ δοῦλοι ξένοι'; schol. Dionys. 19, 26. — minus amaritudinis etc.] cf. Aristot. Eth. Nic. IV 14, 7; Horat. ep. I 2, 155 cum Porph.; Don. Eun. praef. I 9; Ad. et Hec. praef. I 3. — concinna . . . metro] v. praef. § 1; Rabbow 315. Cf. Euanth. III 7.

Euanth. II 7: praecipue Menandri] cf. Quintil. X 1, 69 sq.; schol. Dionys. ed. Hilg. 20, 5.

Euanth. III 1: cf. II. — De choro et quinque actibus cf. Don. Andr. praef. III 6; Eun. praef. I 5*; Ad. praef. I 4*; III 7; Hec. praef. III 6 (Rabbow 322); Βίος Ἀριστοφ. XI 72 D.; Ps.-Acron ad Horat. a. p. 281; Diom. I 491, 20 sq. — v. Bethe, 'Proleg. z. Gesch. d. Theat. im Altert.' 255 c. adn. 39; Leo, 'Plaut. Forsch.' 206 sqq.; Kaibel l. c. 47 sq.; Körte, 'Neue Jahrb. f. d. kl. Alt.' III (1900) 87. — fastidiosior spectator] cf. Horat. ep. II 1, 215.

Euanth. III 2: cf. Don. Andr. Hec. Phorm. I 1, 1; Andr. Eun. Phorm. praef. I 8. — v. Leo l. c. 203 sq.

Euanth. III 3: cf. Prisc. de metris Ter. III 418 sqq. — v. praef. § 1.

„ III 4: v. Rabbow 315 sqq. — personarum leges etc.] cf. Don. Ad. V 9, 29; Varro ap. Charis. I 241, 27; Parmen. fr. XV; v. Scheidemantel 55 sq. — in fictis argumentis etc.] cf. IV 2 extr.; V 3 et 5; schol. Dionys. ed. Hilg. 173, 3; 307, 4; sim. — meretrices non malas] cf. Don. Eun. I 2, 118; Hec. praef. I 9; V 1, 1; 29; 2, 8; 10; 3, 42. v. Scheidemantel 52—53.

Euanth. III 5: cf. Varro ap. Gell. VI 14; Serv. Geo. IV 150 (Don.); v. Scheidemantel 58 sq. — De nugis Plautinis cf. Don. Eun. IV 4, 27 c. adn.

Euanth. III 6: v. Mommsen 'Röm. Gesch.' I^7 893 sq.

Euanth. III 7: cf. II 6; Horat. ep. I 2, 174; a. p. 152; 198. v. Scheidemantel 53 sq.

Euanth. III 8: cf. IV 5. v. Scheidemantel 55 sq.; Leo 'Plaut. Forsch.' 212.

Euanth. III 9: v. Scheidemantel 57 sq.

„ IV: v. Reifferscheid Euanth. p. 2; Teuber progr. 1881, 6; Scheidemantel 13; Smutny 96 sqq.; Wessner 'Unters.' 5 sq.

Euanth. IV 1: cf. VI 1; 5; Don. Ad. prol. 6; Diom. I 483, 23 sq.; Gr. L. VI 274; 312; Ps.-Acron (Porph.) ad Horat. a. p. 288; al.; v. Wessner l. c. 9. — togatae] cf. Diom. I 489, 14; Fest. 352, 8; schol. Iuven. (Corn.) sat. I 3; Ps.-Acron l. l. — praetextatae] cf. VI 1; Diom. l. c. et 490, 14; Fest. l. c. et Fest. P. 223, 6; Lydus de mag. 1, 40. — Atellanae] cf. VI 5; Diom. I 490, 1; Ps.-Acron ad Horat. ep. II 1, 145. — tabernariae] cf. VI 5: Diom. I 489, 15; 29; 490, 14; Fest. l. c. — mimi] cf. VI 5; Diom. I 491, 13.

Euanth. IV 2: cf. Diom. I 488, 14; Isid. orig. VIII 7, 6 (Lib. gloss.) et XVIII 45—46; schol. Dionys. ed. Hilg. 173, 2; 307, 1; 475, 23. v. Kaibel l. c. 54.

Euanth. IV 3: cf. V 4; Diom. I 489, 6; Liv. VII 2, 8 (v. Hendrickson l. c. 10 et 'Amer. Journ.' XIX 285 sqq.); Porph. (Ps.-Acron) ad Horat. ep. II 1, 62; Thes. gloss. s. v. comoedia (v. Leo in Fragm. com. Graec. ed. Kaibel I 72 adn.). v. Dziatzko, Ann. phil. suppl. X 687 adn. 3; Scheidemantel 13; Smutny 97; Wessner l. c. 8.

Euanth. IV 4: cf. Don. Ad. prol. 24; Andr.-Phorm. praef. I 2; schol. Bemb. Heaut. prol. 36; Porph. (Ps.-Acron) ad Horat. a. p. 288; v. Wessner l. c. 13.

Euanth. IV 5: cf. VII; Andr. Eun. etc. praef. I 5. — v. Leo 'Plaut. Forsch.' 210 sqq.; Sabbadini, 'Studi ital.' II 40; V 303; Usener, 'Abh. d. Bayr. Ak.' 1892, 622; Wessner l. c. 10 sq.

De comoedia: v. Smutny 98; Wessner l. c. 5 sq.

„ „ V 1: cf. Diom. I 488, 33; Thes. gloss. (Plac.) s. v. comoedia; Isid. orig. VIII 7, 6 (Lib. gloss.); Anon. V περὶ κωμ. — v. Kaibel l. c. 55; Smutny 99; Wessner l. c. 8. — quid sit in uita utile etc.] cf. Don. Ad. praef. I 9. — Cicero] Hortens. fr. XII Us.; cf. etiam pro Rosc. Am. 16, 47.

De comoedia V 2: cf. Euanth I 3 cum adnot.; IV 2.

„ „ V 3—5: v. Scheidemantel 16; Leo in Fragm. c. Gr. ed. Kaibel I 67; Smutny 98; Wessner l. c. 8. — apud Graecos dubium etc.] cf. Diom. I 488, 23; 489, 8 (schol. Dionys. 19, 4; 475, 21). — Livius Andronicus] cf. ad Euanth. IV 3.

De comoedia V 6—9: cf. Euanth. I 3 cum adn.; schol. Dionys. ed. Hilg. 18, 15 sqq.; v. Wessner l. c. 7 sq. — 7 in pratis

mollibus] cf. Vergil. Geo. II 384; Serv. Geo. II 380 sqq. — ex amurca] cf. Varro rer. rust. I 64, 1.

De comoedia VI 1: cf. ad Euanth. IV 1.

„ „ VI 2: cf. Diom. I 490, 3; Festus 181, 22; v. Wessner l. c. 9.

De comoedia VI 3: aliter Diom. 489, 11. — Minucius Prothymus] cf. Don. Eun. et Ad. praef. I 6; v. Ribbeck, 'Röm. Trag.' 661; Rabbow 325 sq.

De comoedia VI 4: cf. Don. Andr. etc. praef. I 1; v. Scheidemantel 17; Usener l. c. 621.

De comoedia VI 5: cf. ad Euanth. IV 1.

„ „ VII: cf. Euanth. IV 5 c. adn.; v. Leo, 'Plaut. Forsch.' 212 sqq.; Usener l. c. 622; Rabbow 323; Wessner l. c. 10 sq. — 2 prologus . . . πρῶτος λόγος] cf. Don. Phorm. praef. I 11.

De comoedia VIII: v. Wessner l. c. 12 sq.

„ „ VIII 1: cf. Don. Andr. praef. I 6*; Eun. praef. I 10; Ad. praef. I 8*. v. Scheidemantel 18; Rabbow 328; Smutny 103.

De comoedia VIII 2: μεγάλους] cf. Serv. Dan. Aen. II 296. — v. Wessner l. c. 12 adn. 3.

De comoedia VIII 3: cf. Don. Andr. IV 3, 11. v. Sabbadini 'Studi ital.' III 362.

De comoedia VIII 4—7: v. Schopen Mus. Rhen. 1827, 158; Scheidemantel 19; Smutny 99 (qui Poll. IV 116—120 comparat). — Ulixen pilleatum] cf. Varro ap. Non. 344, 9; Plin. n. h. 35, 108.

De comoedia VIII 8: cf. Varro ap. Non. 537, 14; Fest. P. 341; Serv. Aen. I 697; Porph. ad Horat. serm. II 8, 54; schol. Iuven. (Pith.) VIII 185.

De comoedia VIII 9: cf. Don. Andr. etc. praef. I 7; Diom. I 491, 20. v. Ritschl op. III 42; 65; Scheidemantel 40 sqq.; Rabbow 321 sq.; Dziatzko in 'Realencycl.' ed. Pauly-Wissowa III 960.

De comoedia VIII 11: cf. Sueton. ap. Diom. I 492, 9. v. Scheidemantel 20 sqq.; Rabbow 324 sq. — ut his auditis etc.] cf. Cic. Acad. II 7.

Andria.

Andr. praef.: De praefationibus v. Scheidemantel 25 sqq.; Rabbow 320 sqq.; Smutny 100 sqq.

Andr. praef. I 1: cf. Exc. de com. VI 4.

„ praef. I 2: cf. Euanth. IV 4.

„ praef. I 4: cf. Euanth. II 2.

Andr. praef. I 5: cf. Euanth. IV 5; Exc. de com. VII. — v. Rabbow 323.
Andr. praef. I 6 et 6*: cf. Exc. de com. VIII 1.
„ praef. I 7: cf. Exc. de com. VIII 9; Don. Hec. et Phorm. praef. I 7.
Andr. praef. I 8: cf. Euanth. III 2.
„ praef. I 9: cf. Don. Andr. III 1, 15[4].
„ praef. II 2: cf. Euanth. III 7.
„ praef. II 3: cf. III 6; Euanth. III 1; Don. Eun. praef. I 5*; Ad. praef. I 4*; Hec. praef. I 4*; III 6.
Andr. praef. III 6: cf. II 3 cum adnot.

Andr. prol. 1[7]: v. Koenighoff, progr. gymn. Aquisgr. 1840, 9.
„ prol. 3[3]: poetae .. ἀπὸ τοῦ ποιεῖν] cf. Diom. Gr. L. I 491, 18; Mar. Victor. Gr. L. VI 56, 16 (Varro de serm. lat. IV fr. 70 Wilm.).
Andr. prol, 7[1]: uetus] cf. Don. Eun. IV 4, 21.
„ prol. 8[2]: cf. Non. 39, 15 (c. Ter. l.); Don. Andr. prol. 15[2].
„ prol. 8[6]: cf. Non. l. c.; Don. Eun. prol. 44.
„ prol. 8[7]: v. Koenighoff l. c. 9.
„ prol. 10[1]: v. Dziatzko, Mus. Rhen. 31, 235; Spengel, Andria p. XII.
Andr. prol. 10[3]: cf. Cic. orat. 47, 157.
„ prol. 11[2]: ἀνακόλουθον] v. Hahn 1872, 11.
„ prol. 11[3]: cf. schol. Vatic. (Schlee p. 67).
„ prol. 15[2]: cf. prol. 8[2].
„ prol. 16[3]: verba 'et relinqui' ex antecedentibus interpolata sunt.
Andr. prol. 17[1]: ne — ualde] sollemne exemplum Cic. Catil. II 3, 6; v. ind. auct. Cf. etiam Charis. Gr. L. I 228, 17; Diom. I 394, 21; Dosith. VII 421, 15.
Andr. prol. 24[4]: cf. Serv. (et Serv. Dan.) Aen. V 71; Festus P. 88, 6.
Andr. prol. 27[2]: cf. Non. 402, 21 (c. Ter. l.); Serv. Dan. Aen. VIII 151.
Andr. prol. 27[3]: cf. Eugr. ad h. l.; Porphyr. ad Hor. c. IV 15, 18 (c. Ter. l.); Non. 289, 31 (c. Ter. l.); Serv. Aen. II 357 (c. Ter. l.).

Andr. I 1, 1[6]: cf. Andr. praef. I 8.
„ I 1, 2[1]: cf. schol. Bemb. Heaut. II 3, 8.
„ I 1, 3[1]: cf. Eun. II 3, 25[3].
„ I 3[5]: ars ἀπὸ τῆς ἀρετῆς] cf. Don. Andr. III 5, 2[1]; Serv. (et Serv. Dan.) Aen. V 270; Diom. I 421, 8; Prob. inst. IV 47, 17; Serv. comm. Don. IV 405, 2; Pomp. V 95, 5; Cassiod. VII 213, 9; Aud. VII 320, 7; Isid. orig. I 1, 2. — uirtutis

quattuor generales species] sec. Stoicos, v. Stob. Ecl. II 102 et 104 (*πρώτας δὲ τέτταρας εἶναι, φρόνησιν σωφροσύνην ἀνδρείαν δικαιοσύνην*); Zeno ap. Plut. *Περὶ Στωικῶν ἐναντ.* 7, 2; Diog. Laert. VII 125. Cf. Hartman p. 117.

Andr. I 1, 9³: quod Rabbow proposuit 'aequa, talis', in textum recipiendum erat.

Andr. I 1, 11¹: cf. Don. Ad. IV 5, 30.

„ I 1, 11³: cf. Serv. Aen. VI 113.

Andr. I 1, 13²: non me paenitet] cf. Don. Ad. V 1, 13; Hec. V 1, 4.

„ I 1, 13⁴: secundum ius] cf. Eugr. ad h. l.; v. Schwind, 'Über d. Recht b. Terenz', progr. Wirceb. 1901, 68.

Andr. I 1, 15¹: cf. Non. 202, 17 (c. Ter. l.); Arus. Mess. VII 451, 16; Prisc. III 26, 20 (c. Ter. l.); Explan. in Don. IV 561, 10.

Andr. I 1, 17³: cf. Serv. Aen. I 4 extr.

„ I 1, 18¹: cf. Don. Eun. I 2, 95²; 98¹; Ad. V 8, 29; Gellius XVI 8 (Varro de l. l. XXIV fr. 36 Wilm.). — De forma hybrida v. 'Studi ital.' III 352 (ad Eun. II 2, 40).

Andr. I 1, 18² et 19: cf. Don. Andr. I 1, 141³.

„ I 1, 22²: cf. Don. Andr. I 1, 130¹ et 141¹; Cic. rhet. I 23, 33 (c. Ter. l.).

Andr. I 1, 22³: tripertita distributio] cf. Eugr. 'partitio triplex'.

„ I 1, 22⁴: cf. Don. Andr. I 1, 42³.

„ I 1, 24²: cf. Eugr.

„ I 1, 25²: deest ei] num rectius ex cod. *A* (de ēēt = deē et) scribendum fuit 'deest et'? cf. Vahlen, 'Über die Versschlüsse in d. Kom. d. Ter.', 1900 p. 5; Schoell, Mus. Rhen. 57, 53.

Andr. I 1, 28: cf. Don. Eun. I 2, 5 c. adn.; Phor. I 3, 20; Servius Aen. I 181. v. Hahn 1872, p. 4—5; Smith, 'Archaisms of Terence' p. 5 sq. — adiectio] cf. Quintil. inst. or. I 5, 40; IX 3, 47. — interea loci id est interim] cf. Eugr. Eun. II 2, 24; Schlee p. 97, 22.

Andr. I 1, 28²: cf. 28⁵; Eugr. ad h. l. et Heaut. IV 7, 2.

„ I 1, 28³: v. Laemmerhirt, De prisc. script. locis a Serv. all. 365 adn.

Andr. I 1, 29²: ad uenatum] τὸ 'ad' delendum videtur, cf. Prisc. II 411, 17, qui eundem Vergili versum affert.

Andr. I 1, 31¹: cf. Don. Hec. I 1, 9; Serv. Dan. Aen. IV 93; schol. Bemb. Heaut. III 1, 11.

Andr. I 1, 33¹: cf. Don. Andr. V 4, 36²; 43³.

„ I 1, 34¹: cf. Skutsch, Arch. lex. lat. XII 214.

„ I 1, 34²: cf. Eugr. ad h. l.; Serv. Aen. X 861 (c. Ter. l.); Otto 'Sprichwörter' s. v. nimis.

Andr. I 1, 35³: desideratur schol. tale 'PATI plane stultos' (Rabbow).

Andr. I 1, 35³ sqq.: duo scholiorum ordines: 35³, 36³, 37¹, 37³, 38¹ — 36⁴.

Andr. I 1, 36[2]: cf. Sall. Catil. 45, 4.
„ I 1, 39: cf. Serv. Aen. IV 401.
„ I 1, 41[1]: falsum est etc.] cf. Quintil. inst. or. VIII 3, 35. Ad Probum refert, coll. schol. ad Phorm. II 3, 25, Rabbow 313. Cf. etiam Serv. Dan. Aen. XII 351.
Andr. I 1, 42[1]: cf. Don. Andr. I 1, 81[2].
Andr. I 1, 42[2]: cf. Serv. Dan. Aen. II 57.
„ I 1, 42[3]: cf. Eugr.
„ I 1, 43[1]: cf. Non. 499, 7 (c. Ter. l.); Prisc. III 187, 22 (c. Ter. l.). v. adn. ad Phorm. I 2, 45.
Andr. I 1, 44[1]: laude impertita] c. Don. Eun. V 8, 18.
„ I 1, 45[2]: cf. Don. Eun. III 2, 20; schol. Bemb. ad Eun. l. (Verg.).
„ I 1, 47[3]: duriter] regula tritissima, cf. Non. 512, 2 (c. Ter. l.); Prisc. III 70, 4 (c. Ter. l.); August. V 517, 7 (c. Ter. l.); Don. IV 386, 5; Charis. (Iul. Rom. qui Acronem profert) I 197, 22 (Ter. Ad. I 1, 20); al.; v. Schmidt, De Nonii auct. gramm. 104; Bartels, De Terentii memoria ap. Non. serv. 22.
Andr. I 1, 50[1]: cf. Eugr. ad h. l. (c. Verg. l.); Serv. Ecl. VIII 39. Schol. 50[1] et 52[1] cohaerent.
Andr. I 1, 54[1]: v. Hartman p. 129.
„ I 1, 54[4]: capturus] scribendum erat 'capturum' sc. filium; an melius: ut 'una cibum capias' (= Eun. II 3, 82)? Nisi forte complures adnotationes male conglutinatae sunt. Schoell proposuit: ut est 'una cibum capimus'.
Andr. I 1, 55[4]: cf. Don. Eun. I 1, 29[1].
„ I 1, 56[2]: cf. Serv. Aen. XII 296 (c. Ter. l.). Aliter Serv. Dan. ad h. l., quocum facit Non. 317, 25.
Andr. I 1, 56[5]: cf. schol. Bemb. Heaut. I 1, 15.
„ I 1, 58[1]: sodes = si audes] cf. Don. Hec. V 1, 27; Fest. 297 et Fest. P. 296 (c. Ter. l.); Festus 343; Non. 177, 21; Cic. orat. 45, 154; schol. Bemb. Heaut. II 3, 128; Eun. II 3, 20. — sodes = σῶος ζῇς] cf. Thes. gloss. s. v. sodes et 'Wochenschr. f. kl. Phil.' 1901, 768.
Andr. I 1, 61[3]: CENAVIT] lemma del. Leo, Mus. Rhen. 38, 331; scholion ad QVID? pertinet.
Andr. I 1, 63[2]: v. Hahn 1872, 6, qui tamen Hecyrae versum non recognovit.
Andr. I 1, 67[3]: v. Hahn 1872, 11.
„ I 1, 69[4]: de more] cf. Serv. Aen. I 606.
„ I 1, 75[2]: cf. Non. 280, 9 (c. Ter. l.); 280, 18 (c. Verg. l.); Serv. Aen. VI 138.
Andr. I 1, 75[3]: cf. Varro de l. l. VI 69; 70; Serv. Aen. X 79 (Isid. orig. IX 7, 3).
Andr. I 1, 78[3]: cf. Euanth. III 5; Scheidemantel 59.
„ I 1, 79[1]: cf. Don. Phorm. I 2, 68; Prisc. II 391, 15; Arus. Mess. VII 493, 1.

Andr. I 1, 79[2]: cf. Euanth. III 5.
„ I 1, 81[1]: cf. I 1, 88; 100; Serv. Dan. Aen. XI 143; Serv. Aen. I 727; Serv. Dan. ad h. l. (Varro de vita p. R. I fr. 52 Kettner); Serv. Aen. VI 224 (Varro); Isid. orig. XX 10.
Andr. I 1, 88[2]: ingenium] distinctionem inter 'ingenii' et 'animi' (v. 86) fuisse putat Rabbow.
Andr. I 1, 92[1] et 93[1]: cf. Non. 427, 1; Serv. Aen. I 683; Serv. Dan. Aen. IX 249; Isid. diff. verb. 589; orig. XI 1, 34; Lact. ad Stat. Theb. I 83.
Andr. I 1, 93[2]: subiungere duos versus] erravit Umpfenbach, v. Schoell, Mus. Rhen. 57, 51 adn. 1.
Andr. I 1, 100[1]: cf. Serv. Aen. II 531.
„ I 1, 101: cf. Charis. (Plinius ed. Beck p. 46) 73, 17 (Varro = De serm. lat. III fr. 58 D Wilm.); Fest. 339, 29; Isid. diff. verb. 216; 522; orig. X 262; XI 2, 37; XV 11; v. Keller, 'Lat. Volksetym.' 6; 128; 168. — ut in quinto] 'in V' corruptum ex 'in VI', id est Verg. Aen. VI 177? an 'in V' = Verg. Aen. V 760? (cf. Serv. ad utrumque versum) Schoell. At quod sequitur '*Vergilius* proprie', hoc tali coniecturae non admodum favet.
Andr. I 1, 104[1]: cf. Eugr.; v. Gerstenberg p. 78.
„ I 1, 105[4]: cf. Eugr. I 1, 102—107.
„ I 1, 105[5]: cf. Don. Eun. I 1, 8[2].
„ I 1, 107: cf. Don. Phorm. I 4, 39[2].
„ I 1, 109: cf. Eugr.
„ I 1, 115[1]: cf. Eugr. ad h. l. — forti uiro etc.] exemplum apud rhetores tritissimum, cf. Eugr.; Rhet. lat. min. 462, 2; Ps.-Quintil. decl. saepe.
Andr. I 1, 115[3]: cf. Serv. Ecl. IX 51. — ille] hoc pronomine saepenumero Vergilius (= ὁ ποιητής) significatur, v. ind.
Andr. I 1, 116[2]: cf. Don. Eun. V 5, 24[4].
„ I 1, 117[1]: cf. Eugr. Andr. I 1, 107.
„ I 1, 119[4]: an sedulo etc.] possis etiam 'an sedulo ⟨sine dolo⟩ Sosiae, id est simpliciter'.
Andr. I, 1, 120[1]: cf. Prisc. III 228, 15.
„ I 1, 120[3—4]: v. Smith. 'Archaisms of Terence' 12.
„ I 1, 121[2]: cf. Prisc. III 128, 8 (c. Ter. l.).
„ I 1, 122[2]: cf. Eugr.; v. Hahn 1872, 10.
„ I 1, 128[1]: cf. Eugr.
„ I 1, 128[3]: v. Koenighoff l. c. 9.
„ I 1, 129[5]: cf. Don. Eun. III 5, 9.
„ I 1, 130[1]: cf. Eugr.
„ I 1, 134[2]: cf. Non. 446, 27 (c. Ter. l.).
„ I 1, 138: cf. Serv. (et Serv. Dan.) Aen. I 135 (c. Ter. l.).
„ I 1, 140[1]: cf. Scaur. de orthogr. VII 28, 1; Vel. Long. de orthogr. VII 72, 8. v. Brambach, Orthogr. 220 sq.

Andr. I 1, 141[1—2]: cf. Eugr.
„ I 1, 141[3]: v. ad I 1, 18.
„ I 1, 142[2]: cf. Serv. Geo. IV 212 (c. Ter. l.); Ps.-Ascon. in Verr. I 40, 46.
Andr. I 1, 144[2]: cf. Prisc. III 29, 15 et 345, 6 (c. Ter. l.).
„ I 2, 2[3]: cf. Eugr.
„ I 2, 2[4]: hoc scholion repetitur ad Andr. III 4, 1, ubi inter exempla 'Ϝulgus' additur. Similia apud plerosque grammaticos inveniuntur, velut Don. IV 367, 18 = Diom. I 422, 21; Charis. I 75, 4 (Plinius ed. Beck p. 2); Prisc. II 27, 10; Scaur. de orthogr. VII 12, 11; Cassiod. de orthogr. VII 148, 5 (Varro de serm. lat. I fr. 46 Wilm.); Quintil. inst. or. XII 10, 29; Isid. orig. I 4, 8; alios. v. Šmutny 116, qui tamen in nonnullis erravit.
Andr. I 2, 5[2]: cf. Don. Phorm. I 2, 61; Serv. Aen. II 531.
„ I 2, 8[2]: cf. Don. Andr. IV 4, 36[1].
„ I 2, 14[5]: cf. schol. Bemb. Heaut. II 3, 117.
„ I 2, 15[1]: cf. Don. Eun. I 2, 50[1] (Plaut. Asin.).
„ I 2, 17[6]: cf. Diom. (Plinius ed. Beck p. 35) I 374, 13 (c. Ter. l.).
Andr. I 2, 21[3]: cf. Don. Phorm. I 2, 21; Serv. Aen. V 669 (c. Ter. l.).
Andr. I 2, 22: sollemnis differentia, cf. Isid. diff. verb. 69 (70 et Non. 443, 21); Ps.-Fronto de diff. VII 525, 29; Beck, Diff. script. p. 33, 42; Beda de orthogr. VII 262, 18; Albin. de orthogr. VII 295, 13; Serv. Aen. I 208; schol. Bemb. Eun. II 2, 5.
Andr. I 2, 23[5]: cf. Prisc. II 130, 2; Prob. cathol. IV 21, 18; 27, 5 (= Sacerd. V 477, 31).
Andr. I 2, 28[2]: cf. Serv. Aen. I 140 (c. Ter. l.).
„ I 2, 29[1]: cf. Varro de l. l. VII 97; Festus P. 195.
„ I 2, 32[1]: cf. Eugr.
„ I 2, 33: de Menandri fragmento v. Dziatzko, Mus. Rhen. 31, 236; Sabbadini, 'Studi ital.' II 125.
Andr. I 2, 34[1]: cf. Serv. Geo. I 96 et Diom. I 455, 11 (confirmativa); Caper de orthogr. VII 105, 9 (confessiva). — Ad Sallustii fragm. v. Maurenbrecher.
Andr. I 3, 1[1]: cf. Eugr.
„ I 3, 3[1]: cf. Eugr.
„ I 3, 3[3]: cf. Thes. gloss. s. v. provideo (Gloss. Ter.).
„ I 3, 4 et 5[1]: cf. Eugr.
„ I 3, 5[2]: cf. Prisc. II 391, 15 (c. Ter. l.).
„ I 3, 5[4]: cf. Festus P. 184.
„ I 3, 6[1]: cf. Explan. in Don. IV 488, 29 (c. Ter. l.); August. reg. V 509, 29.
Andr. I 3, 13: v. Hahn 1870, 13; Smith, 'Archaisms of Ter.' 10.

Andr. I 3, 14[2]: repetuntur eadem ad Andr. I 5, 3. Cf. Papias (edit.) s. v. Decrevit et Sabbadini, 'Studi ital.' V 309.
Andr. I 3, 19[1]: paruam dixit] fort. ex traditis vestigiis (praedixit) 'praestruxit' restituendum (Schoell).
Andr. I 3, 21[4]: cf. Helladios ap. Phot. bibl. 279 (p. 532); schol. Iuven. (Pith.) VI 351; v. Ritschl, Opusc. III 309; 327; 351; Leo, 'Plaut. Forsch.' 97 adn. 6.
Andr. I 4, 1[4]: cf. schol. Veron. Aen. II 103.
„ I 4, 2[1]: cf. Prisc. III 71, 12; Gr. L. VII 173, 4; 6; 311, 35.
Andr. I 4, 2[3]: cf. Eugr. ad h. l.; Don. Eun. IV 3, 13; Porphyr. ad Hor. ep. II 2, 163; ep. I 12, 7; Gellius X 23, 1; Non. 5, 5; Fest. 364 et Festus P. 365; Serv. Dan. Aen. XII 463; Isid. orig. X 11; 271; Thes. gloss. s. v. temetum. v. Schmidt, De Nonii auct. gramm. 42 c. adn. 20.
Andr. I 4, 2[4]: cf. Eugr. ad h. l. et Teuber, Ann. phil. 1891, 359.
„ I 4, 7[1]: cf. Don. Hec. III 3, 4; Serv. Aen. I 484 (c. Verg. l.); IV 672; Isid. diff. verb. 196.
Andr. I 5, 1[3]: cf. Eugr.
„ I 5, 1[6]: v. Koenighoff l. c. 9.
„ I 5, 1[7]: cf. Festus P. 192; Isid. orig. VI 19, 1.
„ I 5, 3[1]: cf. Don. Andr. I 3, 14.
„ I 5, 3[3]: cf. Eugr.
„ I 5, 7[2]: cf. Don. Andr. I 3, 13 c. adn.
„ I 5, 8[7]: cf. Don. Andr. III 2, 39.
„ I 5, 13 et 15[3] et 18[2]: cf. Eugr.
„ I 5, 16[3]: v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 18.
„ I 5, 19: cf. Don. Ad. IV 7, 11.
„ I 5, 24[3]: cf. Eugr.
„ I 5, 32[2]: cf. Charis. I 254, 18; Diom. I 348, 30; Prisc. II 450, 15; Phocas V 436, 14; Sacerd. VI 433, 5; 490, 21 (= Prob. cathol. IV 38, 17); Serv. Dan. Aen. V 80.
Andr. I 5, 32[3]: v. Rabbow 314.
„ I 5, 32[5]: cf. Serv. Aen. IV 479.
„ I 5, 35[2]: cf. Serv. Aen. VI 624.
„ I 5, 36[1]: eadem repetuntur ad Andr. I 5, 60[1]; cf. Don. Eun. I 1, 20.
Andr. I 5, 37[1]: hoc schol. cohaeret cum scholio 39[2].
„ I 5, 39[2]: cf. Eugr. Andr. I 5, 37.
„ I 5, 43[1]: cf. Serv. Dan. Aen. IX 188; Serv. Aen. V 600.
„ I 5, 44[2]: cf. Serv. Geo. III 258.
„ I 5, 46[6]: cf. Serv. Dan. Aen. II 678.
„ I 5, 49[3] et 51[4]: cf. Eugr.
„ I 5, 50[1]: v. Rabbow 314.
„ I 5, 51[5]: 'intersumptam' lexicis addendum.
„ I 5, 54[1]: cf. Don. Andr. III 3, 24; Serv. Dan. Aen. II 141.
„ I 5, 54[3]: cf. schol. Veron. Aen. VII 266.

Andr. I 5, 56[1]: cf. Don. Andr. III 3, 8; Hec. III 3, 27; Serv. Aen. IX 258; X 524.
Andr. I 5, 57[1]: cf. Don. Hec. III 3, 29.
„ I 5, 59: cf. Serv. (et Serv. Dan.) Aen. IV 318.
„ I 5, 60[5] et 63[2]: haec scholia inter se cohaerent; cf. Eugr.
„ I 5, 62[1]: v. Schwind, 'Über d. Recht b. Ter.', progr. Wirceb. 1901, 70.
Andr. I 5, 64[1]: cf. Don. Andr. III 1, 15[5].

Andr. II 1, 1[1]: cf. Euanth. III 9.
„ II 1, 1[2]: τὸ 'sancti' vel 'sane' librorum mss. fort. ex margine irrepsit, ubi ad corruptum illud 'ΠΙΘΕΛΤΟΝ' adnotatum erat 'ΠΑΘΕΤΙ', quod et ipsum in 'ΘΑΠΕΤΙ' et 'CΑΝΕΤΙ' abiit (Rabbow).
Andr. II 1, 3[4]: cf. Serv. Aen. XI 262; Serv. in Don. IV 419, 16; Explan. in Don. IV 510, 23; Cledon. V 76, 15; Pomp. V 273, 29; Serv. Aen. VII 289; Don. Eun. III 2, 18[7].
Andr. II 1, 5[2]: cf. Eugr.
„ II 1, 7[2]: v. Koenighoff l. c. 9.
„ II 1, 10[1]: cf. Prisc. III 191, 17 (c. Ter. l.).
„ II 1, 10[2]: cf. Serv. Aen. X 411.
„ II 1, 10[3]: cf. schol. Bemb. Heaut. II 3, 91.
„ II 1, 11: cf. Serv. Dan. Aen. IV 415 (c. Ter. l.).
„ II 1, 13[1]: cf. Don. Andr. III 2, 14; Ad. II 2, 41; Serv. (et Serv. Dan.) Aen. IV 327; Gellius XII 14, 3.
Andr. II 1, 13[2]: cf. Non. 363, 23 (c. Ter. l.).
„ II 1, 15[1]: cf. Prisc. III 287, 23 (c. Ter. l.).
„ II 1, 15[2] et 19[2]: cf. Eugr. ad h. l. et Eun. I 2, 1; Don. et Eugr. Phorm. III 2, 1.
Andr. II 1, 27[4] et 28[1]: arte cohaerent.
„ II 1, 28[4]: cf. Eugr. ad h. l. et Eun. III 2, 48 (v. Gerstenberg p. 78); Serv. Aen. I 70; 562.
Andr. II 1, 31: cf. Eugr. Andr. II 1, 30; Don. et Eugr. Ad. II 1, 47; Serv. Aen. VI 664 (c. Ter. l.); IV 335.
Andr. II 2, 2: cf. Eugr. ad h. l.; Serv. Aen. I 720 (c. Ter. l.).
„ II 2, 11[2]: cf. schol. Vatic. Schlee p. 67. — v. Koenighoff l. c. 10.
Andr. II, 2, 15[1]: cf. Eugr.
„ II 2, 16[1]: cf. Vel. Long. VII 68, 14 (Varro de serm. l. III fr. 58 Wilm.); Cassiod. VII 153, 8 (= 159, 18); Albin. VII 306, 13; 311, 26.
Andr. II 2, 19[2]: cf. Eugr.
„ II 2, 23[2]: cohaerent inter se scholia 23[2], 25[2], 26[5], 29[2].
„ II 2, 24[4]: cf. Serv. Aen. V 460; Charis. I 68, 2; Anon. Bob. I 541, 39; 542, 1 (Ter.); Prisc. II 244, 5 (c. Ter. l.);

245, 5 (= Caper, cf. Keil, De Capro p. 290); Prob. cathol. IV 22, 24 et 24, 22 (c. Ter. l.); Consent. V 365, 16 (Ter.); al.

Andr. II 2, 25^{1}: cf. Eugr.

„ II 2, 25^{3}: schol. fort. pertinet ad lemma CVM ILLO ADVENIO, cf. Serv. Aen. I 697.

Andr. II 2, 26^{5}: cf. Eugr.

„ II 2, 28: cf. Don. Eun. II 2, 6; Hec. III 2, 21; Phorm. I 3, 2; schol. Bemb. Eun. II 2, 6; Non. 483, 38 (c. Ter. l.); Charis. I 22, 17 (c. Ter. l.) = An. Bob. I 539, 11; Prisc. II 257, 10 (c. Ter. l.); al. v. Schmidt, De Nonii auct. gramm. 146; 153; Bartels, De Ter. mem. ap. Non. serv. 22; Keil, De Capro 291; Smith, 'Archaisms of Ter.' 23 sq.

Andr. II 2, 31^{1}: cf. Quintil. inst. or. I 5, 63; Char. I 68, 21; An. Bob. I 541, 39 (c. Ter. l.); Charis. I 132, 17 (Beck, Plinius p. 5); Prisc. II 247; al.

Andr. II 2, 36^{2}: cf. Non. 242, 10.

„ II 2, 37: cf. Eugr. Andr. II 2, 30; II 3, 1.

„ II 3, 1^{1}: cf. schol. Vat. Schlee p. 67; Eugr.

„ II 3, 8^{2}: aliter Don. Hec. II 1, 41.

Andr. II 3, 9^{1}: eadem leguntur Andr. II 3, 15; cf. Don. Andr. IV 4, 24; Diom. I 346, 16; An. Bob. I 563, 18; Prisc. II 420, 14; 450, 15; Prob. cathol. IV 38, 15; Explan. in Don. IV 551, 33; Cledon. V 59, 20; 61, 30; 62, 2; Pomp. V 240, 20; Phocas V 436, 12; al.

Andr. II 3, 13 sq.: cohaerent inter se scholia 13^{1} et 16; item 13^{2}, 13^{3}, 15^{4}.

Andr. II 3, 19^{2}: cf. Eugr. Andr. II 3, 18; 20.

„ II 3, 21^{1}: cf. Serv. Aen. IV 419; Serv. Dan. Ecl. VIII 26.

„ II 3, 21^{6} sq.: scholiorum series duae: 21^{6}, 22^{2}, 24^{2} — 22^{1}, 22^{3}.

Andr. II 3, 24^{5}: cf. Sueton. p. 314, 2 ed. Roth.

„ II 3, 26^{2}: cf. Porphyr. Hor. c. I 12, 25; Serv. Aen. II 598 (Hor.); IV 94 (Hor.); Prisc. II 562, 8; Charis. I 84, 5 (v. Plinius ed. Beck p. 49; Varro de l. l. XIII fr. 28 Wilm.).

Andr. II 3, 26^{4}: cf. Non. 493, 10 (c. Ter. l.).

„ II 3, 27^{1}: cf. Serv. Aen. I 237; Isid. diff. verb. 439.

„ II 3, 28: ad h. v. scholion excidisse conicias ex Serv. Geo. I 96 (c. Ter. l.).

Andr. II 4, 3^{1}: cf. Serv. Aen. XI 545 (c. Ter. l.).

„ II 4, 4: cf. Non. 351, 17 (c. Ter. l.).

„ II 4, 5^{1-2}: cf. Serv. Geo. III 197; Non. 284, 17 (Verg. Geo.; Ter. Ad.); schol. Bemb. Heaut. prol. 16.

Andr. II 4, 7: cf. Serv. Dan. Aen. II 670.

„ II 5, 1^{4}: cf. Serv. Aen. VII 572.

„ II 5, 1^{5}: cf. Don. Andr. I 1, 142^{2} c. adn.; Non. 360, 10.

„ II 5, 7: cf. Don. Ad. III 2, 25.

Andr. II 5, 11[2]: cf. Serv. Aen. IX 192 (Varro de serm. l. V fr. 86 Wilm.).

Andr. II 5, 14: cf. Don. Ad. III 2, 32; Serv. Aen. IV 373.

„ II 5, 15[1]: cf. August. reg. V 509, 32 (c. Ter. l.).

„ II 5, 18: cf. Agroec. VII 117, 14 (c. Ter. l.); Serv. Geo. IV 127 (c. Ter. l.); Aen. II 12 (c. Ter. l.); Arus. Mess. VII 491, 2; Serv. Dan. Aen. I 619; schol. Bern. Geo. IV 127 et Hagen ad h. l. p. 726. v. Laemmerhirt, De prisc. script. locis a Serv. all. 348; Valmaggi, 'Quinto Ennio', Ann. I fr. 7 c. adnot.

Andr. II 5, 19[1]: cf. Serv. Aen. II 270; IV 9; I 353; Charis. I 101, 17 (Plinius ed. Beck p. 50).

Andr. II 5, 19[2]: cf. schol. Montepess. in Lucan. I 544 ed. Genthe; Porphyr. ad Hor. serm. I 5, 84; v. Hey, Arch. lex. lat. XI 531.

Andr. II 6, 1[1]: cf. Eugr.

„ II 6, 2: cf. Don. Andr. III 4, 8; Ad. IV 2, 25; v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 19.

Andr. II 6, 4[5]: cf. Serv. Aen. IV 419; Isid. diff. verb. 513; Don. ars gr. IV 394, 29.

Andr. II 6, 5[2]: cf. Don. Eun. II 3, 16[4].

„ II 6, 6: cf. Don. Ad. III 1, 9; Serv. Aen. III 671; Prisc. II 251, 17; Diom. I 385, 31; Arus. Mess. VII 501, 24.

Andr. II 6, 11[1]: cf. Don. Eun. IV 2, 4; Ad. V 3, 10; schol. Bemb. Heaut. III 1, 76; Serv. Aen. VI 332; Fest. 217, 16; Fest. P. 216, 7; 108, 20.

Andr. II 6, 12[3]: repetitur hoc scholium infra II 6, 13[2].

„ II 6, 12[5]: cf. Andr. I 2, 17 c. adn.

„ II 6, 12[6]: cf. Serv. Aen. X 106; Charis. I 167, 4; 253, 15; Diom. I 398, 9; Prisc. II 560, 26; Don. Hec. prol. II 12.

Andr. II 6, 17[1]: cf. Eugr.

„ II 6, 22: cf. II 6, 6.

„ II 6, 24[2]: cf. Prisc. III 85, 25; 156, 5.

„ II 6, 26[1]: cf. Eugr.

„ II 6, 26[4—5]: repetuntur fere ad verbum scholia 26[1—2], apertissimum vestigium compilationis!

Andr. II 6, 27[2]: cf. Serv. (et Serv. Dan.) Aen. XI 361 (c. Ter. l.); Serv. Aen. XII 572; Serv. Dan. Aen. XII 600.

Andr. III 1, 2[1]: cf. Serv. Dan. Aen. I 113 (Isid. diff. verb. 207); Caper orthogr. VII 97, 9; Beda VII 273, 13; Albin. VII 301, 24; Differ. VII 532, 1.

Andr. III 1, 2[4]: cf. Serv. Aen. IV 401.

„ III 1, 6[1]: v. Schwind, 'Über d. Recht b. Ter.' 48 adn. 1.

„ III 1, 10: cf. Eugr.

„ III 1, 15[1]: cf. Varro de l. l. V 69; Cic. de nat. deor. II 27 (exscr. Ps.-Prob. ad Verg. Ecl. VI 31); Serv. Aen. I 4; I 8

(c. Ter. l.); Aen. II 610 (Serv. Dan. c. Ter. l.); Tertull. de an. 37 (Varro rer. div. XIV fr. 14b Agahd); Festus P. 304.

Andr. III 1, 15[2]: cf. Ps.-Acron ad Hor. c. s. 13; Festus 174; Festus P. 175; Non. 57, 14; Ovid. metam. IX 254.

Andr. III 1, 15[3]: cf. Don. Ad. III 4, 41.

„ III 1, 15[4]: cf. Don. Ad. III 4, 41; Andr. praef. I 9.

„ III 1, 15[5]: cf. Don. Andr. I 5, 64.

„ III 1, 15[6]: cf. Eugr. ad h. l.; Porphyr. ad Hor. c. III 22, 2; Placid. C. Gl. L. V 30, 22 = 81, 22; Serv. Ecl. IV 10 (c. Ter. l).

Andr. III 1, 18[3—4]: cf. Eugr. ad h. l.; scholia sibi simillima duobus illis compilatoris commentis debentur.

Andr. III 1, 21[1]: cf. Don. Ad. III 3, 50.

„ III 2, 1[2]: v. Hand, Turs. I 156 sq.

„ III 2, 3: cf. Eugr.; Varro de l. l. IX 107. v. Dziatzko, Mus. Rhen. 31, 237; Sabbadini, 'Studi ital.' II 127.

Andr. III 2, 4[1—2]: cf. Serv. Aen. I 318; V 248; Porphyr. ad Hor. c. III 21, 7 (Lucil.); Explan. in Don. IV 502 (c. Ter. l.); Pomp. V 212, 32 (c. Ter. l.).

Andr. III 2, 6[3]: cf. Gell. XI 6 (Varro); Charis. I 198, 17.

„ III 2, 6[5]: cf. Non. 404, 15 (c. Ter. l.); Fest. 330; Thes. gloss. s. v. scitus; Differ. Gr. L. VII 524, 22.

Andr. III 2, 6[6]: cf. schol. Vatic. Schlee p. 68; Don. Hec. I 1, 1—2.

Andr. III 2, 7[1]: cf. Non. 393, 20 (c. Ter. l.); Serv. Aen. VIII 187; Isid. orig. VIII 3, 6.

Andr. III 2, 7[3]: cf. Serv. Dan. Aen. I 261.

Andr. III 2, 9[2]: cf. Don. Hec. I 1, 3; Serv. Aen. XI 259; Ecl. VIII 69; Non. 527, 23 (c. Ter. l.); schol. Bemb. Eun. III 1, 7.

Andr. III 2, 10[1]: cf. Don. Ad. IV 3, 17; Serv. Dan. Aen. I 595; II 538; Prisc. III 52, 1; Caper de orthogr. VII 97, 10; Audax VII 354, 18; Sueton. prat. p. 286 Reiff.; Isidor. diff. verb. 91; Beck, Diff. script. 48, 52.

Andr. III 2, 10[5]: cf. Eugr. ad h. l.; schol. Bemb. Ad. V 7, 21; Sueton. Calig. 8; Prisc. II 230, 27; Isidor. orig. XI 2, 14; diff. verb. 448; diff. rer. 79; schol. Iuven. (Pith.) VI 594; Thes. gloss. s. v. puerpera. v. Sabbadini, 'Studi ital.' II 126 (at cf. Isidor.). — Cf. etiam Charis. I 84, 5 (Plinius ed. Beck p. 49; Varro de l. l. XIII fr. 28 Wilm.); Prisc. II 562, 8; 231, 13; Non. 156, 11; 158, 14.

Andr. III 2, 12[2]: cf. Charis. I 278, 15 = Diom. 441, 22; Serv. Aen. I 203; 665; Serv. Dan. Aen. I 542; Lact. ad Stat. Theb. II 570.

Andr. III 2, 14[1]: cf. Don. Andr. II 1, 13 c. adn.

„ III 2, 14[2—3]: v. Hahn 1870, 8.

„ III 2, 16[4]: cf. Serv. Dan. Geo. III 548; Serv. de final. IV 454, 31; Beda VII 241, 3; 275, 32.

Andr. III 2, 21: cf. Pomp. V 251, 10.
„ III 2, 23: cf. Serv. Aen. VI 485; II 292.
„ III 2, 24[2]: fort. rectius cum cod. *A* (qua incoepi) scribendum 'quam coepi' (v. praef. § 5, 2). Cf. schol. Victor. Schlee p. 68; Prisc. III 107, 11.
Andr. III 2, 25[1]: cf. Cledon. V 64, 2 (Sall.); August. V 317, 9; 319, 10 (Sall.); Fragm. Bob. VII 541, 23 (Sall.); al.
Andr. III 2, 25[2]: uocalitas] i. e. εὐφωνία, cf. Quintil. inst. or. I 5, 4. Praeterea cf. Don. Andr. III 3, 1; ars gr. IV 386, 1; Charis. I 116, 15; 192, 24 (Acron); 199, 21; Prisc. III 68, 24; al.
Andr. III 2, 25[3]: cf. Don. Ad. II 1, 53; Varro de l. l. VII 101; Non. 427, 12; Serv. Aen. XI 345.
Andr. III 2, 26[4]: cf. Prisc. II 207, 2 (c. Ter. l.); Cledon. V 50, 26.
„ III 2, 28[2—3]: cf. III 2, 19; Ad. I 2, 41.
„ III 2, 29: cf. Serv. Dan. Aen. XII 11.
„ III 2, 30[1]: cf. Don. Eun. II 3, 15[4]; C. Gl. L. II 364, 8; Fest. 234.
Andr. III 2, 31[1]: cf. Eugr.
„ III 2, 39[2]: cf. Don. Andr. I 5, 8.
„ III 2, 40[1]: cf. Don. Ad. IV 5, 64; Serv. Aen. V 655; Ps.-Acron ad Hor. serm. I 9, 14; schol. Bemb. Heaut. II 3, 124.
Andr. III 2, 41[2—4]: cf. Serv. Dan. Aen. I 369; Non. 406, 1; Festus 360. v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 30.
Andr. III 2, 49[2]: cf. Charis. I 194, 29 (c. Ter. l.; Caper); Caper de orthogr. VII 97, 16; Beda VII 262, 21; Thes. gloss. s. v. alias dico.
Andr. III 2, 52[2]: cf. Consent. V 365, 15.
„ III 3, 1[2]: cf. Eugr. ad h. l.; Explan. in Don. IV 556, 23 (c. Ter. l.); Non. 324, 4 (c. Ter. l.); Serv. Aen. III 261 (Serv. Dan. c. Ter. l.); Aen. II 3 (c. Ter. l.); XI 218; Lact. ad Stat. Theb. II 608; schol. Bemb. Ad. V 8, 2 (c. Ter. l.).
Andr. III 3, 2[3]: cf. Non. 237, 31 (c. Ter. l.).
„ III 3, 4[1]: v. praef. § 1.
„ III 3, 7[1]: cf. Serv. Aen. XI 537 (c. Ter. l.).
„ III 3, 8: cf. Serv. Aen. II 431.
„ III 3, 10[2]: v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 11.
„ III 3, 11: cf. Don. Andr. V 2, 27 c. adn.
„ III 3, 14[1]: λήμματε] cf. ad I 1, 18[1].
„ III 3, 14[2]: cf. Eugr.; Thes. gloss. s. v. si iure est, v. 'Wochenschrift f. kl. Phil.' 1901, 768.
Andr. III 3, 24: cf. Serv. Dan. Aen. II 141.
„ III 3, 26: cf. Don. Eun. I 1, 3.
„ III 3, 33: cf. Eugr. ad h. l.; Non. 364, 5.
„ III 3, 36: cf. Eugr.
„ III 3, 40[1]: cf. Prisc. III 85, 33.
„ III 3, 40[4]: cf. Charis. I 278, 18; Diom. I 441, 27; Prob. de ult. syll. IV 263, 18; Serv. in Don. IV 447, 36.

Andr. III 3, 47: cf. Serv. Dan. Geo. I 24.
„ III 3, 48: cf. Don. Andr. V 2, 14 c. adn.
„ III 4, 1^1: cf. Don. Andr. I 2, 2 c. adn.
„ III 4, 3^2: cf. Don. Eun. prol. 9^5.
„ III 4, 7^2: cf. Gell. VI 7, 5.
„ III 4, 13^2: cf. Eugr. ad h. l.; v. Hahn 1870, 13.
„ III 4, 17$^{4-5}$: cf. Serv. Aen. V 600; IX 188.
„ III 4, 18^4: cf. Don. Ad. II 4, 18; Phorm. II 1, 10; Non. 31, 23; Charis. 125, 19. v. Boelte, Annal. philol. 137, 423; Keil, De Capro 274; Bartels, De Ter. mem. ap. Non. serv. 27; Nettleship, Lect. a. Ess. 305.
Andr. III 4, 19: duplicis commenti vestigia schol. 1 et 3, 5 et 6.
„ III 4, 19^2: cf. Serv. Aen. II 707.
„ III 4, 20^1: v. Koenighoff l. c. 10.
„ III 4, 22^3: cf. Eugr. ad Andr. III 4, 20; 22; I 5, 54.
„ III 4, 23^3: cf. Don. Eun. II 2, 58; Phorm. I 1, 5.
„ III 5, 1^2: cf. Eugr.
„ III 5, 1^4: v. Hahn 1870, 8.
„ III 5, 1^5: cf. Prisc. III 184, 6 (Vergil.).
„ III 5, 2^1: cf. Serv. Dan. Geo. IV 25; Festus P. 110.
„ III 5, 2^3: cf. Eugr. ad h. l.; schol. Victor. Schlee p. 68; Charis. I 111, 7 (c. Ter. l.); 159, 9; Prisc. II 227, 13 et III 7, 5 (c. Ter. l.); Victorin. VI 9, 12; schol. Bemb. Heaut. II 3, 30.
Andr. III 5, 3^2: cf. Eugr. ad h. l.; Don. Phorm. V 1, 19; Serv. Aen. XI 339; Fest. P. 89; Isid. orig. X 110.
Andr. III 5, 4^1: cf. Eugr. ad h. l.; Serv. Aen. XII 352 (c. Ter. l.); IX 230 (c. Ter. l.): Non. 366, 1.
Andr. III 5, 5^3: v. Dziatzko, Mus. Rhen. 31, 238; Nencini, De Ter. eiusque font. 41; Sabbadini, 'Studi ital.' II 127.
Andr. III 5, 10^1: cf. V 2, 5^2.
„ III 5, 11^1: cf. Serv. Aen. V 593; Non. 58, 4.
„ III 5, 12^2: cf. Eugr. ad h. l.; Isid. orig. X 108; v. Smutny 133.
„ III 5, 15^2: cf. Eugr. ad h. l.; Serv. Aen. I 519 (c. Ter. l.); XII 931. — 'operae' delevit Scheidemantel p. 69.
Andr. III 5, 16^2: cf. Serv. Aen. I 224; Isid. orig. X 76.

Andr. IV 1, 1^4: cf. Eugr.
„ IV I, 5^1: cf. Serv. Dan. Aen. XII 694 (c. Ter. l.).
„ IV 1, 11^3: cf. Prisc. III 174, 5.
„ IV 1, 15^2: cf. Prisc. III 194, 16 (c. Ter. l.); Arus. Mess. VII 453, 13 (c. Ter. l.).
Andr. IV 17^3: cf. schol. Victor. Schlee p. 68; v. Sabbadini, 'Studi ital.' II 24.
Andr. IV 1, 18^2: cf. Eugr. ad h. l.
„ IV 1, 22: v. Koenighoff l. c. 9.
„ IV 1, 24: cf. Don. Andr. V 4, 9; Festus P. 27; 116; 117;

Non. 16, 13; Lib. gloss. (Thes. gloss.) s. vv. lactare (c. Ter. l.) et lacit.

Andr. IV 1, 27^{1}: cf. Don. Phorm. I 2, 24 c. adn.

„ IV 1, 27^{2-3}: cf. Eugr. ad h. l.

„ IV 1, 29^{1}: hoc schol. arte cohaeret cum schol. 30.

„ IV 1, 29^{2}: cf. Diom. I 400, 15; Prisc. II 392, 24 (c. Ter. l.); Non. 470, 9; v. Keil, De Capro 295; Beck, Plinius 38.

Andr. IV 1, 32^{1}: cf. Don. Eun. II 2, 38; III 5, 34; Phorm. II 1, 60.

„ IV 1, 32^{2}: cf. Don. Andr. IV 2, 7.

„ IV 1, 39^{3-4}: cf. Don. Eun. I 1, 35; schol. Bemb. Heaut. III 1, 39; Isid. orig. V 26, 16; Serv. Aen. II 681; IV 663; VII 30; IX 416 (Asper); IX 533; Festus P. 113 s. v. intercutitus. v. Laemmerhirt, De prisc. script. loc. a Serv. all. 355.

Andr. IV 1, 42: cf. Serv. Aen. VII 363; IX 142; X 411.

„ IV 1, 51: cf. Charis. I 71, 16 (Vergil.; v. Beck, Plinius p. 78); Differ. Gr. L. VII 529, 14.

Andr. IV 1, 55^{3}: cf. Charis. I 219, 5 (Hel. Acron); 192, 30; Serv. Aen. II 374; al.

Andr. IV 2, 1^{3}: cf. Don. Ad. III 3, 40; Prisc. III 135, 11.

„ IV 2, 5^{1}: cf. Non. 126, 32 (Verg.); Lact. ad. Stat. Theb. V 30 (Verg.); Prisc. II 428, 9 (c. Ter. l.).

Andr. IV 2, 7^{2}: cf. Don. Andr. IV 1, 32^{2}.

„ IV 2, 11^{1}: cf. Don. Andr. I 1, 34; Hec. II 2, 26; Serv. Dan. Aen. VI 603; Serv. Aen. XII 816; Gell. VI 7, 5; Prisc. III 30, 21.

Andr. IV 2, 12^{3}: cf. Don. Ad. V 4, 3; Serv. Ecl. VIII 58.

„ IV 2, 13^{3}: cf. Eugr. ad h. l.; Serv. Aen. XI 97 (Varro in logist.); Aen. III 493 (c. Ter. l.); V 80 (c. Ter. l.). v. Laemmerhirt l. c. 371.

Andr. IV 2, 13^{4}: cf. Fragm. Bob. VII 544, 33 (c. Ter. l.).

„ IV 2, 15^{2}: cf. Don. Eun. II 1, 21 c. adn.

„ IV 2, 16^{2}: cf. Serv. Aen. I 646; III 63; III 210; VI 300; XII 407; Ecl. VII 53; Non. 391, 23 (Lucil.); Gellius VIII 5 (Lucil.).

Andr. IV 2, 24: cf. Serv. Aen. X 477; Non. 73, 10 (c. Ter. l.).

„ IV 2, 25^{2}: cf. Serv. (et Serv. Dan.) Aen. IX 693 (c. Ter. l.); Serv. Aen. VI 337.

Andr. IV 2, 27^{2-3}: cf. Charis. I 110, 8 (c. Ter. l.; Varro de l. l. XI fr. 12 Wilm.; Plinius ed. Beck p. 65); Prisc. II 158, 12 (c. Ter. l.); Ps.-Ascon. in Verr. I 26, 6.

Andr. IV 3, 1^{3} et ^{6}: cf. Don. Andr. V 5, 3 c. adn.

„ IV 3, 1^{4}: quae fortuna — potest] cf. Sall. Jug. 1, 3 'fortuna quippe quae probitatem industriam aliasque artes neque dare neque eripere cuiquam potest'.

Andr. IV 3, 1^{7}: cf. Don. Andr. IV 4, 5^{2}.

„ IV 3, 1^{8}: cf. Serv. Dan. Aen. X 71.

Andr. IV 3, 3^{2}: cf. Don. Andr. I 5, 60^{2}.
" IV 3, 4^{2}: cf. Serv. Aen. I 615.
" IV 3, 5^{3}: cf. Eugr. ad h. l.; schol. Victor. Schlee p. 68. v. Sabbadini 'Studi ital.' II 24.
Andr. IV 3, 8^{4}: cf. Don. Eun. III 1, 32^{2}; Serv. Dan. Aen. II 244.
" IV 3, 11^{1}: cf. Euanth. I 3; Don. Eun. I 2, 5. v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 361 sq.
Andr. IV 3, 11^{2}: cf. Eugr. Eun. I 2, 5; Exc. de com. VIII 3. v. Sabbadini l. c.
Andr. IV 3, 11^{3}: cf. Euanth. I 2—3.
" IV 3, 11^{4} et ^{7}: cf. schol. rec. ad Hor. c. IV 11, 6 (haec in antiquissimis Pseudacronis codicibus *Arγ* non exstant; erravit igitur Smutny p. 123); Serv. Aen. XII 120 (c. Ter. l.; Menander); schol. Bern. et Philargyr. ad Ecl. VIII 65 (Ter.). v. Laemmerhirt, De prisc. script. locis a Serv. allatis p. 381 sq. — Menandri fragmentum frustra adhuc restituere conati sunt viri docti; qua de re v. Dziatzko, Mus. Rhen. 31, 239; Nencini, De Ter. eiusque fontibus 41.
Andr. IV 3, 12: cf. Serv. Dan. Aen. IV 606; Prisc. II 590, 26.
" IV 3, 13^{1}: cf. schol. Victor. Schlee p. 68.
" IV 3, 13^{3}: cf. Diom. I 316, 28; Prisc. III 288, 14; Arus. Mess. VII 496, 1; Non. 482, 1. v. Bartels, De Ter. mem. ap. Non. serv. 23.
Andr. IV 3, 14: cf. Non. 334, 18; Serv. Aen. VI 202.
" IV 3, 24: cf. Don. Eun. II 3, 11; Plin. n. h. IX 79; XXXII 2; Serv. Dan. Aen. VIII 699; Comm. Bern. Lucan. VI 675; Isid. orig. XII 6, 34; Aristot. h. a. 2, 14; Oppian. hal. 1, 212; Suidas s. v. ἐχενηΐς; al.
Andr. IV 4, 2^{1}: cf. Don. Andr. I 1, 75.
" IV 4, 5^{2}: cf. Don. Andr. IV 3, 1.
" IV 4, 6^{2}: cf. schol. Victor. Schlee p. 68; Prisc. III 187, 18.
" IV 4, 11^{2}: cf. Don. Eun. II 2, 59^{2}; v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 21.
Andr. IV 4, 16^{1}: cf. Don. Eun. I 2, 9^{2} c. adn.
" IV 4, 19^{1}: cf. Don. Phorm. V 8, 22; Eugr. Andr. IV 4, 18; Serv. Aen. II 64; Diom. I 320, 6; Gr. L. IV 568, 17; 571, 17; Arus. Mess. VII 479, 20 (c. Ter. l.).
Andr. IV 4, 20: cf. Eugr. ad h. l.
" IV 4, 21^{2}: cf. schol. Victor. Schlee p. 68.
" IV 4, 24: cf. Prob. cathol. IV 38, 15; Cledon. V 59, 20; 61, 30; Pomp. V 240, 20.
Andr. IV 4, 32^{3}: 'testimonia liberarum' Dziatzko, Mus. Rhen. 31, 242; v. etiam Em. Costa, 'Il diritto privato nelle com. di Ter.' p. 107.
Andr. IV 4, 34^{1}: cf. Don. Eun. II 2, 13^{1}.
" IV 4, 37^{2}: cf. Don. Andr. I 3, 13 c. adn.

Andr. IV 4, 39[2]: cf. Quintil. inst. or. IV 2, 91; Apul. apol. 69; Hieron. adv. Ruf. 3, 13; Optat. Mil. 2, 18. v. Otto, 'Sprichwörter' s. v. mendax 1.
Andr. IV 4, 42: cf. schol. Victor. Schlee p. 68.
„ IV 4, 44[2–3]: cf. Arns. Mess. VII 504, 3 (c. Ter. l.); VII 486, 31.
Andr. IV 4, 45: cf. schol. Victor. 'Studi ital.' II 24.
„ IV 4, 51: cf. Quintil. inst. or. IX 3, 60; Rhet. l. m. 24, 8; 74, 30; 526, 11; Serv. Aen. I 135; Macrob. sat. IV 6, 20.
Andr. IV 4, 55[1]: ἐλάττωσις] cf. Rhet. l. m. 109, 23 c. Halmii adn.
„ IV 5, 1[3]: cf. Serv. Aen. I 257; Prisc. II 40, 13; 41, 6; 13; 71, 1.
Andr. IV 5, 2[1]: cf. Serv. Dan. Aen. I 76; Serv. Aen. I 425; III 109; Isidor. orig. IX 3, 41; Non. 358, 13; 67, 28.
Andr. IV 5, 4: cf. Cic. acc. in Verr. I 45, 115; de inv. 2, 148; Gai. 3, 17.
Andr. IV 5, 5: cf. Eugr. ad h. l. et Eun. II 3, 2; Isidor. diff. verb. 432; August. de doctr. Christ. III 3, 6.
Andr. IV 5, 6: cf. Don. Hec. III 5, 9; Festus 297; Non. 557, 10; Isidor. orig. IX 6, 4; Thes. gloss. s. v. consobrinus.
Andr. IV 5, 8[2]: cf. schol. Bemb. ad h. l.
„ IV 5, 13: cf. Don. Andr. V 1, 13; Diom. I 452, 8 (c. Ter. l.); Gr. L. IV 262, 28 (c. Ter. l.); Sacerd. VI 451, 30 (c. Ter. l.).
Andr. IV 5, 14[2]: cf. Eugr. IV 5, 1; 12.
„ IV 5, 15[2] et 16: cf. schol. Bemb. ad h. l.
„ IV 5, 19[1]: cf. Don. Ad. IV 5, 39.
„ IV 5, 21: cf. Eugr. Andr. IV 5, 1; 15; schol. Victor. 'Studi ital.' II 24 et Schlee p. 68.
Andr. IV 5, 22[1]: cf. schol. Bemb.

Andr. V 1, 1[2]: cf. Eugr.
„ V 1, 1[4]: cf. Don. Andr. prol. 27 c. adn.
„ V 1, 4[1]: cf. Don. Phorm. II 2, 18.
„ V 1, 5 et 6: cf. schol. Victor. Schlee p. 68.
„ V 1, 9[1]: cf. Eugr.
„ V 1, 9[2]: cf. Don. Phorm. II 1, 62.
„ V 1, 13: cf. Don. Andr. IV 5, 13 c. adn. v. Smutny 116.
„ V 1, 15 et 16[1]: cf. Eugr.
„ V 1, 18[1]: cf. Don. Eun. V 5, 31[2].
„ V 1, 20 et 22: cf. schol. Victor.
„ V 1, 21: cf. Don. Andr. III 2, 28[1].
„ V 2, 1[2]: cf. Don. Andr. II 3, 24.
„ V 2, 3[4]: v. Hahn 1870, 4.
„ V 2, 5[2]: cf. Don. Andr. III 5, 10.
„ V 2, 7[1]: cf. Serv. Aen. I 714.
„ V 2, 12[4]: cf. Don. Eun. I 2, 18.

Andr. V 2, 14^{2-4}: cf. Don. Andr. III 3, 48; Ad. II 3, 7; Prisc. II 593, 25; 596, 8; Don. IV 380, 30; Pomp. V 206, 36; al. v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 16 sq.

Andr. V 2, 14^{5}: cf. Ps.-Acron ad Hor. serm. I 7, 7; Cic. Tusc. III 7, 14; Non. 262, 5; 24.

Andr. V 2, 14^{6-7}: cf. Don. Ad. III 2, 16; Serv. Aen. I 423; Isid. orig. X 247; XII 2, 38; diff. verb. 296; Thes. gloss. s. v. catus.

Andr. V 2, 16: cf. Serv. Aen. VI 374 (Cic.); Lact. ad Stat. Theb. I 88; Serv. Aen. X 612 (c. Ter. l.); Geo. III 37 (c. Ter. l.); Non. 409, 21 (c. Ter. l.). v. Bartels, De Ter. mem. etc. p. 25.

Andr. V 2, 27: cf. Serv. Aen. VI 544 (c. Ter. l.).

,, V 2, 29: v. Hahn 1870, 5.

,, V 3, 1^{1}: cf. Eugr. ad h. l.

,, V 3, 1^{2} et ^{5}: v. Hahn 1872, 7.

,, V 3, 4^{4}: cf. Don. Andr. III 2, 41 c. adn.

,, V 3, 5: cf. Don. Andr. V 2, 14 c. adn.; Serv. Dan. Geo. IV 444 (c. Ter. l.); Serv. Aen. I 132; Isid. diff. verb. 217.

Andr. V 3, 8^{2}: cf. Serv. Aen. I 502.

,, V 3, 11^{1}: cf. Eugr.

,, V 3, 15^{2}: v. Hahn 1872, 7.

,, V 3, 19^{3}: cf. Serv. Aen. IX 203.

,, V 3, 20^{3}: cf. Don. Eun. I 1, 3.

,, V 4, 4^{1}: cf. Eugr. ad h. l.; Non. 322, 10 (c. Ter. l.).

,, V 4, 8: cf. Serv. Ecl. VIII 73.

,, V 4, 9: cf. Don. Andr. IV 1, 24 c. adn.; schol. Victor. Schlee p. 68, 'Studi ital.' II 24.

Andr. V 4, 16^{3} et 18^{1}: cf. schol. Victor. Schlee p. 68, 'Studi ital.' II 24.

Andr. V 4, 18^{3}: v. Rabbow 313.

,, V 4, 23: v. Kauer, Stud. Vindob. XXII 88.

,, V 4, 27^{1}: cf. Don. Eun. II 2, 59^{5}.

,, V 4, 29: cf. Serv. Ecl. III 1; Prisc. III 133, 24; 179, 7 (c. Ter. l.); schol. Bemb. Heaut. prol. 8.

Andr. V 4, 30^{1}: cf. Serv. Aen. I 149; II 303; XII 618 (c. Ter. l.).

,, V 4, 34^{2}: cf. Don. Andr. II 4, 5.

,, V 4, 34^{3}: cf. Serv. Aen. VI 753 (Varro). v. Agahd, Varronis ant. rer. div. libri, 112 et 154.

Andr. V 4, 35^{1}: v. Kauer, Stud. Vindob. XXII 88.

,, V 4, 36^{1}: cf. schol. Victor. Schlee p. 68, 'Studi ital.' II 24.

,, V 4, 36^{2}: cf. Don. Andr. I 1, 33^{1}; Isid. diff. verb. 334; Agroec. VII 123, 1.

Andr. V 4, 36^{6}: cf. Don. Eun. V 8, 21.

,, V 4, 37^{2}: cf. Eugr. ad h. l.; Don. Ad. II 2, 21; Serv. Aen. VI 238; Isid. orig. XVI 3, 5; 25, 12; Festus 333.

Andr. V 4, 37^{4}: cf. schol. Victor. l. c.; Cledon. V 45, 28; Pomp. V 173, 11; 188, 11. v. Kauer, Stud. Vindob. XXII 88.

Andr. V 4, 38: cf. Eugr. ad h. l.; Festus 330, 7. v. Otto, 'Sprichwörter' s. v. scirpus 1; Smutny 125.
Andr. V 5, 3—4: cf. Don. Andr. IV 3, 1; Serv. Dan. Ecl. VII 31 (c. Ter. l.); Aen. I 73 (c. Ter. Andr. IV 3, 1); Serv. Aen. III 85; 167; VI 871; Non. 361, 27 (c. Ter. l.); Cic. de off. III 28, 4; Sueton. ed. Roth p. 318, 21.
Andr. V 5, 3[4]: cf. Cic. de nat. deor. I 51; Diog. Laert. X 139.
„ V 5, 7: cf. schol. Victor. Schlee p. 68.
„ V 5, 8: v. Hahn 1870, 13.
„ V 6, 13: cf. Euanth. III 9; Don. Andr. II 1, 1. v. Ritschl, Parerg. 599; Scheidemantel p. 58 adn.
Andr. V 6, 14[1]: v. Ritschl, Parerg. 599; Leo, 'Plautin. Forsch.' 35.
„ V 6, 16: cf. Serv. Aen. VI 890.

Eunuchus.

Eun. praef. I 1: cf. Ad. praef. I 1; De com. VI 4. — v. Scheidemantel 44 sq.
Eun. praef. I 2: cf. Euanth. IV 4.
„ „ I 5: cf. Ad. praef. I 5; Euanth. IV 5; De com. VII 2; 4. — v. Scheidemantel 33; Rabbow 323.
Eun. praef. I 5*: cf. Andr. praef. II 3; III 6; Ad. et Hec. praef. I 4*; Euanth. III 1. — v. Scheidemantel 31; Rabbow 322.
Eun. praef. I 6: cf. De com. VI 3; v. Rabbow 325—26. — ob iocularia etc.] cf. Ad. praef. I 6; v. Scheidemantel 28; 39; Rabbow 325.
Eun. praef. I 6*: cf. Vita Sueton. c. 3; Vita Ambros. extr.
„ „ I 7: v. Scheidemantel 42 adn. 1; Rabbow 321 sq.
„ „ I 9: cf. Ad. et Hec. praef. I 3; v. Scheidemantel 34.
„ „ I 10: cf. De com. VIII 1; v. Scheidemantel 35 sq.; Rabbow 326.
Eun. praef. I 11: v. Rabbow 326.
„ „ III: v. Smutny 101; Rabbow 323; 333 sqq.

Eun. prol. 1: cf. Eugr. — v. Gerstenberg 42.
„ „ 3: cf. Don. Andr. IV 1, 3; Pomp. V 302, 14; Prisc. III 184, 15.
Eun. prol. 4[3]: cf. Serv. Aen. V 409 (Varro de l. l. XI fr. 24 Wilm.); Aen. VI 304 (Varro).
Eun. prol. 6[1]: cf. Don. Phorm. I 2, 6[3].
„ „ 7[2]: cf. Schlee p. 95, 9.
„ „ 9[2]: cf. Eugr.
„ „ 9[5]: cf. Don. Andr. III 4, 3; Ad. IV 2, 31; schol. Bemb. Heaut. I 1, 1; Prisc. III 328, 16.

Eun. prol. 10[1]: cf. Serv. Aen. I 359; Caper de orthogr. VII 93, 6.
„ „ 0[3]: v. Leo, Mus. Rhen. 38, 322, qui in argumenti narratione senariorum vestigia agnovit; Ribbeck, Fragm. com.[3] p. 97. — De Luscii fragmento v. Ribbeck l. c.; Dziatzko, Annal. philol. 1880, 812; Sabbadini, 'Boll. di filol. class.' I 20.
Eun. prol. 11[1]: cf. Don. Eun. I 2, 35; schol. Bemb. Eun. prol. 11; Serv. Dan. Aen. I 6; Aen. VIII 71; Serv. Ecl. I 20; Aen. V 489; VI 766; Porph. ad Hor. c. I 12, 17; Ps.-Acron ad Hor. serm. I 2, 78; I 6, 12; Prisc. III 193, 13: semper Verg. Aen. I 6 laudatur. Praeterea cf. Schlee p. 95, 11; Don. Hec. III 3, 2; al.
Eun. prol. 11[2]: cf. Eugr. et schol. Bemb. ad h. l.
„ „ 14[1] et [3]: coniungenda.
„ „ 15[1]: cf. Schlee p. 95, 12.
„ „ 17[1] et [2]: cf. Don. Phorm. V 8, 54; Arus. Mess. VII 461, 3 (Ter. Eun. et Phorm.).
Eun. prol. 19: v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 317.
„ „ 20: cf. Diomed. I 350, 9 (Ter.).
„ „ 24: cf. Don. Andr. I 3, 6; Eun. IV 5, 1[3]; schol. Bemb.; Schlee 95, 20.
Eun. prol. 27[5]: cf. Eugr.
„ „ 32: cf. Don. Eun. II 3, 11; Serv. Aen. V 122 (Ter.); Don. Ars IV 375, 24; Diomed. I 328, 32; Cledon. V 39, 19; Pomp. V 162, 8; Prisc. III 186, 1. v. Scheidemantel 45.
Eun. prol. 37[1]: scholiorum series 37[1], 37[2], 38[1], 38[2].
„ „ 40[2]: cf. Serv. Dan. Aen. I 158.
„ „ 41: cf. praef. § 1, 2.
„ „ 44: cf. Don. Andr. prol. 8.
„ „ 45: τῷ ἀττικισμῷ] cf. Eun. III 5, 10 (Eun. prol. 45 laudatur).

Eun. I 1, 1[2] et [5]: cf. Quintil. IX 2, 11 (Ter.); Rhet. l. m. 43, 32 (Ter.); Charis. I 283, 21.
Eun. I 1, 1[3]: cf. Serv. Aen. IX 778; Thes. gloss. s. v. igitur.
„ I 1, 1[4]: cf. Serv. Aen. IV 534.
„ I 1, 1[7]: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 89.
„ I 1, 2: cf. Don. Phorm. I 1, 7; Non. 256, 9 (Ter.).
„ I 1, 3: cf. Serv. Aen. X 848 (Ter.).
„ I 1, 4[3]: v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 348.
„ I 1, 5[3]: cf. Helenius Acron ap. Iul. Romanum = Charis. I 210, 13 (Ter.); schol. Bemb. (Sall.); Schlee p. 96, 11.
Eun. I 1, 6: cf. Festus 116, 32; Thes. gloss. s. v. naviter (aliter Iul. Romanus = Charis. I 207, 1).
Eun. I 1, 8[2]: cf. Don. Andr. I 1, 105.
„ I 1, 9[1] et [3]: cf. Don. Andr. III 1, 7; Phorm. I 4, 30; schol. Bemb.; Serv. Dan. Aen. II 424; Serv. Aen. VI 216.

Andr. V 4, 38: cf. Eugr. ad h. l.; Festus 330, 7. v. Otto, 'Sprichwörter' s. v. scirpus 1; Smutny 125.
Andr. V 5, 3—4: cf. Don. Andr. IV 3, 1; Serv. Dan. Ecl. VII 31 (c. Ter. l.); Aen. I 73 (c. Ter. Andr. IV 3, 1); Serv. Aen. III 85; 167; VI 871; Non. 361, 27 (c. Ter. l.); Cic. de off. III 28, 4; Sueton. ed. Roth p. 318, 21.
Andr. V 5, 3[4]: cf. Cic. de nat. deor. I 51; Diog. Laert. X 139.
„ V 5, 7: cf. schol. Victor. Schlee p. 68.
„ V 5, 8: v. Hahn 1870, 13.
„ V 6, 13: cf. Euanth. III 9; Don. Andr. II 1, 1. v. Ritschl, Parerg. 599; Scheidemantel p. 58 adn.
Andr. V 6, 14[1]: v. Ritschl, Parerg. 599; Leo, 'Plautin. Forsch.' 35.
„ V 6, 16: cf. Serv. Aen. VI 890.

Eunuchus.

Eun. praef. I 1: cf. Ad. praef. I 1; De com. VI 4. — v. Scheidemantel 44 sq.
Eun. praef. I 2: cf. Euanth. IV 4.
„ „ I 5: cf. Ad. praef. I 5; Euanth. IV 5; De com. VII 2; 4. — v. Scheidemantel 33; Rabbow 323.
Eun. praef. I 5*: cf. Andr. praef. II 3; III 6; Ad. et Hec. praef. I 4*; Euanth. III 1. — v. Scheidemantel 31; Rabbow 322.
Eun. praef. I 6: cf. De com. VI 3; v. Rabbow 325—26. — ob iocularia etc.] cf. Ad. praef. I 6; v. Scheidemantel 28; 39; Rabbow 325.
Eun. praef. I 6*: cf. Vita Sueton. c. 3; Vita Ambros. extr.
„ „ I 7: v. Scheidemantel 42 adn. 1; Rabbow 321 sq.
„ „ I 9: cf. Ad. et Hec. praef. I 3; v. Scheidemantel 34.
„ „ I 10: cf. De com. VIII 1; v. Scheidemantel 35 sq.; Rabbow 326.
Eun. praef. I 11: v. Rabbow 326.
„ „ III: v. Smutny 101; Rabbow 323; 333 sqq.

Eun. prol. 1: cf. Eugr. — v. Gerstenberg 42.
„ „ 3: cf. Don. Andr. IV 1, 3; Pomp. V 302, 14; Prisc. III 184, 15.
Eun. prol. 4[3]: cf. Serv. Aen. V 409 (Varro de l. l. XI fr. 24 Wilm.); Aen. VI 304 (Varro).
Eun. prol. 6[1]: cf. Don. Phorm. I 2, 6[3].
„ „ 7[2]: cf. Schlee p. 95, 9.
„ „ 9[2]: cf. Eugr.
„ „ 9[5]: cf. Don. Andr. III 4, 3; Ad. IV 2, 31; schol. Bemb. Heaut. I 1, 1; Prisc. III 328, 16.

Eun. prol. 10^{1}: cf. Serv. Aen. I 359; Caper de orthogr. VII 93, 6.
„ „ 0^{3}: v. Leo, Mus. Rhen. 38, 322, qui in argumenti narratione senariorum vestigia agnovit; Ribbeck, Fragm. com.^{3} p. 97. — De Luscii fragmento v. Ribbeck l. c.; Dziatzko, Annal. philol. 1880, 812; Sabbadini, 'Boll. di filol. class.' I 20.
Eun. prol. 11^{1}: cf. Don. Eun. I 2, 35; schol. Bemb. Eun. prol. 11; Serv. Dan. Aen. I 6; Aen. VIII 71; Serv. Ecl. I 20; Aen. V 489; VI 766; Porph. ad Hor. c. I 12, 17; Ps.-Acron ad Hor. serm. I 2, 78; I 6, 12; Prisc. III 193, 13: semper Verg. Aen. I 6 laudatur. Praeterea cf. Schlee p. 95, 11; Don. Hec. III 3, 2; al.
Eun. prol. 11^{2}: cf. Eugr. et schol. Bemb. ad h. l.
„ „ 14^{1} et ^{3}: coniungenda.
„ „ 15^{1}: cf. Schlee p. 95, 12.
„ „ 17^{1} et ^{2}: cf. Don. Phorm. V 8, 54; Arus. Mess. VII 461, 3 (Ter. Eun. et Phorm.).
Eun. prol. 19: v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 317.
„ „ 20: cf. Diomed. I 350, 9 (Ter.).
„ „ 24: cf. Don. Andr. I 3, 6; Eun. IV 5, 1^{3}; schol. Bemb.; Schlee 95, 20.
Eun. prol. 27^{5}: cf. Eugr.
„ „ 32: cf. Don. Eun. II 3, 11; Serv. Aen. V 122 (Ter.); Don. Ars IV 375, 24; Diomed. I 328, 32; Cledon. V 39, 19; Pomp. V 162, 8; Prisc. III 186, 1. v. Scheidemantel 45.
Eun. prol. 37^{1}: scholiorum series 37^{1}, 37^{2}, 38^{1}, 38^{2}.
„ „ 40^{2}: cf. Serv. Dan. Aen. I 158.
„ „ 41: cf. praef. § 1, 2.
„ „ 44: cf. Don. Andr. prol. 8.
„ „ 45: τῷ ἀττικισμῷ] cf. Eun. III 5, 10 (Eun. prol. 45 laudatur).

Eun. I 1, 1^{2} et ^{5}: cf. Quintil. IX 2, 11 (Ter.); Rhet. l. m. 43, 32 (Ter.); Charis. I 283, 21.
Eun. I 1, 1^{3}: cf. Serv. Aen. IX 778; Thes. gloss. s. v. igitur.
„ I 1, 1^{4}: cf. Serv. Aen. IV 534.
„ I 1, 1^{7}: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 89.
„ I 1, 2: cf. Don. Phorm. I 1, 7; Non. 256, 9 (Ter.).
„ I 1, 3: cf. Serv. Aen. X 848 (Ter.).
„ I 1, 4^{3}: v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 348.
„ I 1, 5^{3}: cf. Helenius Acron ap. Iul. Romanum = Charis.
„ [illegible] 13 (Ter.); schol. Bemb. (Sall.); Schlee p. 96, 11.
„ I 2, 1[illegible] cf. Festus 116, 32; Thes. gloss. s. v. naviter (aliter
„ I 2, 111[illegible]us = Charis. I 207, 1).
„ I 2, 112^{2}: c[illegible]on. Andr. I 1, 105.
„ I 2, 115^{1}: cf. Do[illegible]on. Andr. III 1, 7; Phorm. I 4, 30; schol.
„ I 2, 118: cf. Euan[illegible]en. II 424; Serv. Aen. VI 216.

Eun. I 1, 11: cf. schol. Bemb.
„ I 1, 12: cf. Eugr. Andr. I 1, 34; Serv. Aen. X 861.
„ I 1, 14: cf. Arus. Mess. VII 488, 18.
„ I 1, 15: cf. Varro in libro humanarum (XXII fr. 1 Mirsch) ap. Gellium I 25, 1; 15; Isidor. orig. XVIII 1, 11; Thes. gloss. s. v. indutiae; schol. Bemb.
Eun. I 1, 16[2]: cf. Don. Andr. II 5, 11; Non. 375, 21.
„ I 1, 19: cf. Don. Andr. I 1, 28.
„ I 1, 20: cf. Don. Andr. I 5, 36 (et 50); Eun. V 8, 20; Eugr.; schol. Bemb.; Schlee p. 96, 22 sq.; Serv. Aen. I 135; Prisc. III 111, 4; 328, 13 sq.; Varro de lat. serm. V (fr. 81 Wilm.) ap. Iul. Romanum (Charis. I 241, 27).
Eun. I 1, 22: cf. Serv. Aen. II 196 (Ter.).
„ I 1, 28[4]: cf. schol. Bemb. (Verg.); Serv. Dan. Ecl. VI 21.
„ I 1, 29[1]: cf. Don. Andr. I 1, 55 (Sall.).
„ I 1, 31: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 90.
„ I 1, 34: cf. Don. Hec. prol. I 2 (Probus); schol. Bemb.; Serv. et Serv. Dan. Geo. I 151; Thes. gloss. (Lib. gl.) s. v. grando (Ter.).
Eun. I 1, 35: cf. Don. Andr. IV 1, 39; schol. Bemb. Heaut. III 1, 39; Isid. orig. V 26, 18.
Eun. I 2, 2: cf. schol. Bemb.; Schlee p. 97, 7; Thes. gloss. s. v. aliorsum.
Eun. I 2, 4: cf. Don. Ad. IV 4, 25; Serv. et Serv. Dan. Geo. I 93; Serv. Aen. I 92; III 308; schol. Bemb.; Isidor. orig. XIII 10, 8. — v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 348.
Eun. I 2, 5[1]: cf. Eugr. (quidam); schol. Bemb.; Diomed. I 449, 15. — v. Gerstenberg 48.
Eun. I 2, 5[2-4]: cf. Don. Andr. I 1, 28; Phorm. I 3, 20; Quintil. IX 3, 18; Arus. Mess. VII 499, 27.
Eun. I 2, 8: cf. Eugr. ad v. 7.
„ I 2, 9[1]: cf. Serv. Aen. IV 93. — v. Scheidemantel 51.
„ I 2, 9[2]: uero ironiae conuenit] ap. Don. saepius; cf. etiam Don. Ars IV 401, 30; Diom. I 462, 7; Serv. Aen. IV 93; schol. Bemb. (Verg.); Schlee p. 97, 12. — v. Smith, 'Archaisms of Terence' etc. Diss. Baltim. 1890, 14.
Eun. I 2, 12: cf. Serv. Dan. Geo. I 189; Aen. IX 180; XI 592.
„ I 2, 15: v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 348—49.
„ I 2, 17: cf. Don. Andr. I 5, 19; Ad. IV 7, 11; Hec. IV 3, 3; schol. Bemb. (Verg.).
Eun. I 2, 22[2]: cf. Don. Hec. III 1, 17; Schlee p. 97, 18.
„ I 2, 24: cf. schol. Bemb.; Isid. diff. verb. 220—2
„ I 2, 25[3]: cf. schol. Bemb.; schol. Bern. in Per
„ I 2, 27—28: cf. Don. Andr. I 1, 119; III
3, 68. , 51; schol. Bemb.
Eun. I 2, 32: cf. schol. Bemb.; Schlee p.

Eun. I 2, 35¹: cf. prol. 11 c. adn.; Porph. ad Hor. c. II 12, 7 et serm. I 6, 12 (Ter.).
Eun. I 2, 35²: cf. schol. Bemb.; Don. Eun. II 2, 59 et schol. Bemb. ad h. l.
Eun. I 2, 36⁵: cf. Don. Hec. IV 3, 1; Serv. Dan. Aen. II 65; Non. 240, 1 (Verg.).
Eun. I 2, 39²: cf. schol. Bemb.
„ I 2, 46¹: cf. Eugr. Eun. I 2, 47.
„ I 2, 47²: ἐπιμονή] eandem figuram habes Don. Eun. V 4, 2; Hec. III 3, 6.
Eun. I 2, 50¹: cf. Don. Andr. I 2, 15 (Plaut.); Schlee p. 97, 22.
„ I 2, 50³: cf. Don. Eun. II 3, 57.
„ I 2, 51⁴: res = pecunia] cf. Don. Ad. II 1, 32; II 2, 12; V 3, 34.
Eun. I 2, 54¹: cf. e. g. Sueton. de gramm. 4.
„ I 2, 54³: cf. Don. Hec. IV 3, 4; Phorm. V 6, 1.
„ I 2, 58²: cf. Don. Andr. IV 1, 55 c. adn.
„ I 2, 59¹: cf. Don. Andr. II 1, 21; II 2, 16; Hec. V 1, 22; Phorm. II 3, 33.
Eun. I 2, 67¹ et ²: cf. Don. Eun. IV 6, 8; Hec. V 3, 21; schol. Bemb. Heaut. III 1, 83.
Eun. I 2, 68²: cf. Don. Andr. IV 3, 2.
„ I 2, 83⁴: cf. schol. Bemb.
„ I, 2, 84: cf. Don. Ad. IV 3, 16; schol. Bemb.; Osborn. (Mai cl. auct. VIII) 107.
Eun. I 2, 85³: v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 350.
„ I 2, 87¹: v. Hartman 154 (defendit lectionem codicis *C* 'exhibeat').
Eun. I 2, 87³: cf. Don. Andr. prol. 22; III 4, 17; al. — schol. Bemb.; Serv. Aen. V 600.
Eun. I 2, 88¹ et ⁹: cf. Don. Phorm. I 2, 20; schol. Bemb.
„ I 2, 88² et ⁶: cf. Don. Eun. prol. 3.
„ I 2, 88⁸: cf. 85³. — v. Hahn II 9 adn.
„ I 2, 91²: cf. Rhet. l. m. 25, 19; 75, 27.
„ I 2, 91⁴: cf. Don. Eun. II 3, 97; Ad. I 2, 53; III 2, 52.
„ I 2, 92¹: cf. Don. Eun. II 3, 86; Ad. IV 4, 20.
„ I 2, 95¹ et ²: cf. Don. Andr. I 1, 15 c. adn.
„ I 2, 97¹: cf. schol. Bemb.
„ I 2, 98¹: cf. 95 c. adn.
„ I 2, 109¹: cf. schol. Bemb.; Schlee p. 97, 33.
„ I 2, 110: cf. schol. Bemb.
„ I 2, 111¹: cf. Schlee p. 97, 34.
„ I 2, 111²: cf. schol. Bemb.
„ I 2, 112²: cf. Don. Ad. IV 5, 34; Hec. III 2, 15.
„ I 2, 115¹: cf. Don. Ad. I 2, 29; Phorm. I 3, 3.
„ I 2, 118: cf. Euanth. III 4; v. Scheidemantel 52.

Eun. I 2, 122[1]: cf. Don. Eun. V 5, 10; V 8, 40.
„ I 2, 124: cf. Don. Eun. II 3, 21; Ad. I 1, 15; Serv. Dan. Geo. I 24; Serv. Geo. I 287 (Ter.); Aen. I 567 (Ter.); IV 96 (Ter.); VII 427 (Ter.); 629 (Ter.).

Eun. II 1, 1[1]: multiloquium et uaniloquium] cf. II 1, 10 uaniloquium; II 2, 34 longiloquium; II 2, 23 interloquium; Hec. V 1, 15 tardiloquium; Phorm. II 3, 93 multiloquium. — v. Leo, Mus. Rhen. 38, 339 adn. 1.
Eun. II 1, 1[3]: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 90.
„ II 1, 5: v. praef. § 5, 2.
„ II 1, 6: cf. Schlee p. 77. — v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 359.
Eun. II 1, 10[1]: cf. Eugr. (Hec.).
„ II 1, 13[3]: cf. Serv. Aen. IV 9; Charis. I 101, 17; Thes. gloss. s. v. insomnia. — v. Laemmerhirt, De prisc. script. locis a Servio allatis 332.
Eun. II 1, 14[2] et [3]: cf. Thes. gloss. s. v. ingratis.
„ II 1, 16: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 82.
„ II 1, 20[1]: cf. schol. Bemb.
„ II 1, 21[2]: cf. Don. Andr. IV 2, 15 c. adn.; Eun. V 4, 13 (II 1, 21).
Eun. II 1, 22: cf. Eugr. Eun. prol. 30.
„ II 1, 24[2]: v. Smith, 'Archaisms of Terence' 20.
„ II 1, 24[3]: cf. schol. Bemb.
„ II 1, 25[3]: cf. Eugr. et schol. Bemb.; Schlee p. 98, 24; Don. Ad. II 3, 11; V 8, 16; Non. 13, 11 sq.; Festus P. 71; Isid. orig. X 74; Thes. gloss. s. v. decrepitus.
Eun. II 2, 1[1]: cf. Eugr.; Don. Phorm. II 2, 1.
„ II 2, 1[3]: cf. Don. Andr. IV 3, 1; IV 4, 5.
„ II 2, 1[5]: cf. Eugr.; schol. Bemb.; Prisc. III 352, 8. — v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 90 sqq.
Eun. II 2, 3[1]: cf. Schlee p. 99, 2.
„ II 2, 3[2]: dissentiunt Eugr. et schol. Bemb.
„ II 2, 4[1]: cf. Eugr.; schol. Bemb.; Non. 324, 15. — v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 351; Rabbow 306.
Eun. II 2, 4[4]: cf. Eugr.; schol. Bemb.; Schlee p. 99, 2; Don. Eun. V 4, 14; Non. 134, 23; Thes. gloss. s. v. abligurrio.
Eun. II 2, 5: cf. Eugr.; schol. Bemb.; Schlee p. 99, 5.
„ II 2, 5[8]: cf. schol. Bemb. Heaut. II 3, 53.
„ II 2, 6[1]: cf. Don. Eun. V 1, 17; Hec. IV 4, 21.
„ II 2, 6[2]: cf. Eugr. ad h. l. et Eun. IV 4, 6; Don. Eun. III 5, 34.
Eun. II 2, 6[4]: cf. schol. Bemb. (Sall.); Don. Andr. II 2, 28 (Sall.); Hec. III 2, 21 (Sall.).
Eun. II 2, 7[2]: cf. Ps.-Acron ad Hor. c. I 35, 26 (Ter.).

Eun. II 2, 9[1] et [2]: cf. Don. Hec. I 1, 11; v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 351.
Eun. II 2, 11[1] et [2]: cf. Eugr.
„ II 2, 12[5]: cf. Don. Eun. IV 4, 53—54 (Hor. ep. I 12, 19; Verg. XI 695); Porph. ad Hor. ep. I 11, 28 (Cic.; Verg. XI 695); I 12, 19.
Eun. II 2, 13[1]: cf. Don. Andr. I 3, 16; IV 4, 34; Ad. II 1, 50; Hec. I 2, 73; Schlee p. 99, 10.
Eun. II 2, 24: cf. Don. Ars IV 371, 22; Acron ap. Iul. Roman. = Charis. I 201, 3 (Keil et Umpfenbach ad I 2, 46 spectare putant, sed melius huc referenda).
Eun. II 2, 25[2] et [3]: cf. Eugr.; schol. Bemb.; Schlee p. 99, 14; Varro de l. l. V 146—47; Festus P. 48; Non. 85, 9; Thes. gloss. s. v. cupedinarii.
Eun. II 2, 25[2] et 26[2]: cf. Varro de l. l. V 147; Festus P. 125; Isidor. orig. XV 2, 44; Schlee p. 99, 13; Ps.-Acron ad Hor. serm. II 3, 229; Thes. gloss. s. v. macellum.
Eun. II 2, 25[3]: ab uno auctore profecta videntur esse scholia 25[3], 26[1], 26[3], 26[4], 26[5].
Eun. II 2, 26[5]: cf. Eugr.; schol. Bemb.; Schlee p. 99, 16; Serv. Aen. V 822; Non. 49, 10; Ps.-Acron ad Hor. serm. II 5, 44; Thes. gloss. s. vv. cetarius et bolona.
Eun. II 2, 27[1]: mantiscinor] v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 357; Plasberg, Mus. Rhen. 54, 638; Lindsay ad Plauti Capt. 896.
Eun. II 2, 28[1]: cf. Eugr.; v. Gerstenberg 50.
„ II 2, 29[4] et 30[1]: haec cohaerent.
„ II 2, 29[5]: cf. Thes. gloss. s. v. famelicus.
„ II 2, 30[1]: cf. Eugr.
„ II 2, 30[2]: cf. Don. Hec. I 2, 54.
„ II 2, 30[3]: cf. Don. Phorm. I 2, 73; II 1, 22; 62.
„ II 2, 31[3]: cf. Don. Phorm. I 2, 36; schol. Bemb.; Thes. gloss. s. v. secta.
Eun. II 2, 33[1]: cf. Eugr.; schol. Bemb.; Schlee p. 99, 23.
„ II 2, 37[2]: v. Szelinski, 'Nachtr. u. Erg. zu Otto, Sprichw.' p. 22.
Eun. II 2, 38[1]: cf. Don. Eun. IV 7, 15; Eugr. (v. Gerstenberg 42); Schlee p. 109, 12; Ps.-Acron ad Hor. serm. I 1, 102; I 2, 12; ep. I 2, 28; Festus P. 165 (Aelius Stilo); Non. 18, 24; Thes. gloss. s. v. nebulo. — v. Otto, 'Sprichw.' s. v. nebula 4.
Eun. II 2, 38[2]: cf. Eugr.; Prisc. II 593, 5. — v. Ribbeck, Prol. in Verg. 184; Hagen, Ann. phil. 14, 472; Smith, 'Archaisms of Terence' 25.
Eun. II 2, 40[1]: cf. Schlee p. 100, 2; Don. Ad. III 2, 54; Prisc. III 328, 17.
Eun. II 2, 40[2]: cf. Schlee p. 100, 2. — εἰρωniae] v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 352. — quem . . . continere] 'quem . . .

obtinere' vel 'cui .... contingere' Hartman 156: vix necessaria.

Eun. II 2, 40[4]: cf. Don. Ad. III 3, 19; V 7, 3.
„ II 2, 40[6]: cf. Prisc. III 148, 3 sq. (Ter.).
„ II 2, 41: cf. Eugr.
„ II 2, 42[3]: cf. Don. Eun. IV 5, 9; V 2, 45; Andr. I 2, 31; Ad. II 1, 13; Phorm. I 2, 92.

Eun. II 2, 43[1]: cf. Eugr. ad v. 42.
„ II 2, 43[4]: cf. schol. Bemb.
„ II 2, 43[6]: cf. Serv. Aen. I 1, 14; 75; II 22; IX 26; Porphyr. ad Hor. serm. II 3, 142; Ps.-Acron ad serm. I 1, 79; App. Probi IV 196, 26—27.

Eun. II 2, 46[1] et [2]: cf. Don. Andr. IV 1, 53.
„ II 2, 48: cf. schol. Bemb.; Schlee p. 100, 5—6.
„ II 2, 49[1]: cf. Don. Eun. II 3, 40; Hec. IV 1, 14; V 2, 5; Ad. IV 2, 6; IV 6, 1; Festus P. 70; 71; 72; 75; Non. 105, 17; Isid. orig. X 76; Serv. Aen. I 106 (Ter. Heaut.); Thes. gloss. s. v. deiero. — v. Laemmerhirt l. c. 358.

Eun. II 2, 51[1]: coniungendum cum 52[1].
„ II 2, 52[1]: cf. Eugr.
„ II 2, 53[1]: cf. Don. Eun. prol. 45; Ad. III 4, 30.
„ II 2, 54[1]: cf. Don. Andr. prol. 17; II 1, 24; IV 4, 33; Ad. III 3, 87; IV 2, 1; V 3, 49.

Eun. II 2, 55[1]: cf. Don. Andr. III 4, 12.
„ II 2, 56[1]: cf. Eugr. ad v. 55.
„ II 2, 57[1]: cf. Schlee p. 100, 8.
„ II 2, 57[2]: cf. Serv. Aen. I 669.
„ II 2, 58: cf. Don. Andr. III 4, 23; Phorm. I 1, 5; Serv. Aen. XI 33. — v. Sabbadini, 'Studi ital.' III 252—3.

Eun. II 2, 59[2]: cf. Don. Andr. IV 4, 11.
„ II 2, 59[4]: cf. schol. Bemb.; Aristot., Ἀϑην. πολ. 42.
„ II 2, 59[5]: cf. Don. Eun. I 2, 35; III 3, 13.
„ II 2, 59[6]: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 91.
„ II 2, 60[2]: cf. Eugr.; Schlee p. 100, 10; Serv. Aen. IX 373; Serv. Dan. Aen. IX 327.

Eun. II 3, 1[3]: cf. App. Probi IV 203, 33.
„ II 3, 3[1—3]: plus intulit] αὔξησιν significat, cf. Eun. V 4, 40.

Eun. II 3, 5[1]: cf. Serv. Aen. VI 560 (V 768); 104; VIII 298; Serv. Dan. Aen. VIII 194; Gell. XIII 30, 2; Non. 52, 20; Isid. orig. XI 1, 33.

Eun. II 3, 10[1]: cf. Don. Ad. II 3, 9; schol. Bemb. Eun. II 3, 8; Schlee p. 99; Thes. gloss. s. v. prae me.

Eun. II 3, 10[3]: cf. Don. Eun. V 2, 60; Ad. III 4, 4.
„ II 3, 11[1]: cf. Don. Ad. IV 6, 1.
„ II 3, 11[4]: cf. Don. Andr. IV 3, 24 c. adn.

Eun. II 3, 12^{2}: cf. Thes. gloss. s. v. flocci fecerim. — v. Szelinski, 'Nachtr. u. Erg. zu Otto, Sprichw.' p. 22.

Eun. II 3, 13^{2}: cf. Serv. Dan. Aen. XII 337; Ps.-Ascon. in Verr. I 29, 17; Isid. orig. X 6; Thes. gloss. s. v. alacer.

Eun. II 3, 13^{3}: cf. Velius Longus ap. Anon. Bob. I 556, 22; Prisc. II 230, 20; Expl. in Don. IV 491, 28; Caper de orthogr. VII 107, 7; Serv. et Ti. Don. Aen. V 380; Serv. Aen. VI 685.

Eun. II 3, 14^{1}: cf. Eugr.; Don. Ad. III 3, 7; Serv. Aen. II 375.

„ II 3, 15^{1}: cf. Ti. Don. Aen. IV 336.

„ II 3, 15^{3}: cf. Don. Andr. III 2, 30; Ad. V 3, 59; Thes. gloss. s. v. prorsus.

Eun. II 3, 15^{4}: cf. Don. Andr. III 2, 30; Hec. I 1, 35; Ad. I 1, 46; schol. Bemb. Heaut. I 1, 88; Isid. orig. I 38, 1 (Varro de serm. l. V fr. 79 Wilm.); Thes. gloss. s. v. prosa.

Eun. II 3, 16^{2}: cf. Quintil. VIII 3, 86.

„ II 3, 16^{3}: scholiorum series 16^{3}, 18^{2}, 19^{1}.

„ II 3, 16^{4}: cf. Don. Andr. II 6, 5; Ad. IV 2, 25.

„ II 3, 16^{5}: v. Smith, 'Archaisms of Terence' 18.

„ II 3, 17^{1}: cf. Don. Andr. II 3, 27; III 2, 47; III 5, 7; Hec. III 3, 42; Serv. et Ti. Don. Aen. I 237; Sueton. diff. p. 317 Roth; Isid. diff. verb. 439; Beck, Diff. script. p. 76.

Eun. II 3, 19^{2}: cf. Eugr.

„ II 3, 19^{3}: cf. Serv. Aen. I 703; Gell. IV 1, 2; Cledon. V 40, 8 (Beck, Plinius p. 73).

Eun. II 3, 20^{2} et ^{4}: haec scholia inter se cohaerent.

„ II 3, 21^{3}: cf. Don. Eun. I 2, 124; Ad. I 1, 15; Serv. Aen. I 567 (Ter.); Serv. Dan. Geo. I 24.

Eun. II 3, 21^{4}: cf. Don. Andr. I 1, 58 c. adn.

„ II 3, 21^{5}: cf. Hor. ep. 12, 19; Petron. 131.

„ II 3, 22^{1} et ^{2}: cf. Serv. Geo. II 89; Aen. VII 1.

„ II 3, 23^{1}: Graeci] Lacedaemonii scilicet.

„ II 3, 23^{3}: cf. Ovid. Am. I 5, 21.

„ II 3, 23^{5}: cf. Eugr.; Non. 489, 21; Prob. cath. IV 23, 26.

„ II 3, 24^{1}: cf. Festus 102.

„ II 3, 24^{2}: cf. Serv. Aen. I 318.

„ II 3, 25^{3}: cf. Don. Andr. I 1, 3.

„ II 3, 27^{3}: cf. Varro de l. l. V 109.

„ II 3, 28^{3}: v. Schwind, 'Über d. Recht b. Terenz', Progr. Wirceb. 1901, 77.

Eun. II 3, 32^{3}: cf. Don. Eun. III 3, 9^{2}.

„ II 3, 34^{3}: cf. Serv. Aen. III 6; I 178; 323.

„ II 3, 37^{1}: cf. Don. Eun. IV 4, 7; Ad. III 4, 20; IV 2, 34. — Don. Eun. III 3, 2; Serv. Aen. III 686; Prisc. II 61, 20. — v. Ribbeck, proleg. in Verg. p. 184.

Eun. II 3, 40^{1}: cf. Thes. gloss. s. v. liqueo; Ps.-Ascon. in divin. 11, 24.

Eun. II 3, 40^{3}: cf. Eun. II 2, 49^{1} c. adn.
„ II 3, 42^{1}: v. Scheidemantel 70.
„ II 3, 42^{2}: v. Scheidemantel 71; Rabbow 307.
„ II 3, 45^{1}: cf. Eugr.
„ II 3, 45^{2} et ^{6} et ^{7}: cf. schol. Bemb.; Verrius Flaccus ap. Charis. I 103: Serv. Ecl. II 34; Agroec. de orthogr. VII 116, 5 (= Beda 277, 26); Isid. orig. XI 1, 50; diff. verb. 336; diff. rer. 58; Thes. gloss. s. vv. labium et labrum.
Eun. II 3, 45^{3}: cf. Don. Eun. V 8, 29; Servius Aen. V 784; VII 332; X 731 (= Ti. Don.); XII 1 (= Ti. Don.); Festus P. 114.
Eun. II 3, 50^{2} et ^{3}: cf. Don. Eun. II 3, 72; Ad. II 2, 39; Hec. II 2, 30.
Eun. II 3, 51^{1}: cf. Thes. gloss. s. v. recte.
„ II 3, 52^{1}: cf. Don. Phorm. IV 3, 9; Thes. gloss. s. v. commodum.
Eun. II 3, 57: cf. schol. Bemb.; Serv. Dan. Aen. II 233; Serv. Aen. VI 218 (Ter.); Comm. Bern. in Lucan. II 23 (Ter.).
Eun. II 3, 59^{2}: v. Hahn II 8.
„ II 3, 61^{1}: cf. Don. Eun. II 3, 76^{2}; Phorm. II 3, 43.
„ II 3, 66^{1}: cf. Serv. Aen. VI 497 (Ter.); Agroec. VII 119, 2 (Ter.).
Eun. II 3, 66^{4}: cf. Eugr.; Isid. orig. XI 2, 18; 28 (Ter.). — v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 92.
Eun. II 3, 67^{3}: v. Heraeus, Arch. lexic. lat. XII 267.
„ II 3, 76^{1} et ^{3}: cf. Don. Eun. IV 2, 12.
„ II 3, 76^{2}: cf. Don. Eun. II 3, 61^{1}.
„ II 3, 78^{1}: cf. Eugr.
„ II 3, 83^{3}: cf. Don. Eun. IV 4, 11; Ad. IV 4, 26.
„ II 3, 86^{2}: cf. Don. Eun. II 2, 35.
„ II 3, 86^{3}: cf. Don. Eun. V 1, 20; V 2, 5; Ad. III 2, 52; IV 5, 66.
Eun. II 3, 88^{3}: cf. Festus 230, 14 (Plaut. Epid. IV 2, 22). — v. Otto, 'Sprichw.' s. v. plaustrum.
Eun. II 3, 90^{1}: cf. Eugr.
„ II 3, 90^{2}: cf. Don. Phorm. II 2, 4; v. Otto, 'Sprichw.' s. v. interere.
Eun. II 3, 91^{1}: cf. Serv. Dan. Aen. II 124; Thes. gloss. s. v. flagitium. — v. Heraeus, Arch. lex. lat. XII 263 adn.
Eun. II 3, 91^{2}: cf. Thes. gloss. s. v. fraglantem.
„ II 3, 91^{3}: coniungenda scholia 91^{3}, 91^{5}, 92, 96^{1}.
„ II 3, 93: cf. Thes. gloss. s. v. despicata.
„ II 3, 97^{1}: cf. Don. Ad. III 2, 52.
„ II 3, 98: cf. Isid. diff. verb. 304.
„ II 3, 99^{1}: cf. Don. Andr. II 3, 10; al.

Eun. III 1, 1[1]: cf. Eugr.
„ III 1, 1[2]: cf. Don. ad v. 20.
„ III 1, 2: cf. Eugr.
„ III 1, 3[2]: cf. Don. Andr. I 1, 2[1].
„ III 1, 5[1]: cf. Don. Eun. III 2, 2; IV 7, 36; Ad. II 2, 2.
„ III 1, 5[2]: cf. Eugr.
„ III 1, 6[2]: v. Hahn I 7.
„ III 1, 9: cf. Serv. Aen. I 121; Serv. Dan. Aen. XII 651.
„ III 1, 10[1]: cf. Serv. Aen. I 35 (Ter.); Charis. I 106, 12; Diom. I 327, 12—13; Prob. de nom. IV 209, 9 sq. (Beck, Plinius p. 76); Prisc. II 147, 2 (Ter.); Explan. in Don. IV 572, 12 (Ter.); Consent. V 348, 24 (Ter.); Porph. (Ps.-Acron) ad Hor. serm. I 10, 3; Non. 223, 9 (Ter.); Schlee p. 102, 6.
Eun. III 1, 11[3]: cf. Schol. Bemb.; Schlee p. 102, 6; Serv. Aen. I 676; VI 66.
Eun. III 1, 11[4]: cf. Non. 318, 11 (Ter., ubi 'habes' supplendum).
„ III 1, 12[1]: μάταιον] cf. Thes. gloss. s. v. nebulo (Ter. Eun. IV 7, 15).
Eun. III 1, 12[2]: v. Rabbow 309.
„ III 1, 16[3]: cf. schol. Bemb.; Thes. gloss. s. vv. exspuo et pus.
Eun. III 1, 17[5]: cf. Serv. Aen. IV 421.
„ III 1, 18: cf. Don. Eun. III 5, 17[3]; Schlee p. 126, 30; Thes. gloss. s. v. elegans.
Eun. III 1, 20: cf. Don. ad v. 1.
„ III 1, 22[1]: cf. Don. Andr. III 2, 40; Ad. IV 5, 64.
„ III 1, 23[3]: cf. Serv. Geo. I 57 (Ter.); Plinius n. h. VIII 27; 32.
Eun. III 1, 25[2]: cf. Serv. Aen. I 140.
„ III 1, 32[1]: cf. Don. Phorm. I 2, 18.
„ III 1, 32[2]: cf. Don. Andr. IV 3, 8.
„ III 1, 34[2]: cf. Varro de l. l. VII 84; Porphyr. et Ps.-Acron ad Hor. c. II 11, 21; Festus 330, 4; Festus P. 331, 1; Isidor. orig. XX 7, 1.
Eun. III 1, 34[3]: palpitare σκαίρειν] cf. Thes. gloss. s. v. palpito.
„ III 1, 36: cf. Eugr.; schol. Bemb.; Schlee p. 102, 17; Plin. n. h. VIII 218. — v. Otto, 'Sprichw.' s. v. lepus 3.
Eun. III 1, 37[2]: cf. Isid. orig. X 96.
„ III 1, 38[1]: adagia] cf. Festus P. 12, 12.
„ III 1, 42: cf. Eugr.; schol. Bemb.
„ III 1, 47: cf. Prisc. III 82, 21.
„ III 1, 50[1]: cf. Don. Andr. II 2, 19; Eun. III 5, 52; Serv. Aen. I 714.
Eun. III 1, 55: cf. Ps.-Acron ad Hor. ep. 2, 28 (Ter. Eun. III 1, 10).
Eun. III 1, 58: cf. Serv. Aen. IV 1 (Ter.).

Eun. III 1, 62^{1}: cf. Don. Andr. III 1, 16; IV 2, 29.
„ III 1, 62^{2}: cf. Eugr.
„ III 2, 1^{1}: cf. Euanth. III 8 et 4.
„ III 2, 1^{2}: cf. schol. Bemb. (Verg.); Don. Hec. III 1, 39 (Verg.); Phorm. V 1, 8.
Eun. III 2, 2: cf. Don. Eun. III 1, 5^{1} c. adn.
„ III 2, 3^{1}: cf. schol. Bemb.; Serv. et Serv. Dan. Aen. I 256; Isid. diff. verb. 398; Thes. gloss. s. v. basium; Beck, Diff. script. 41; v. Annal. philol. suppl. 19 (1893), 45.
Eun. III 2, 4^{2}: cf. Don. Eun. V 5, 16^{2}.
„ III 2, 4^{3}: cf. Schlee p. 103, 5.
„ III 2, 5^{1}: cf. Eugr.
„ III 2, 13^{1}: cf. Serv. Aen. IV 56; Ser. Dan. Aen. X 31.
„ III 2, 13^{3}: cf. Eugr.
„ III 2, 15^{1}: cf. schol. Bemb.
„ III 2, 15^{2}: cf. Charis. I 108, 13; Prisc. III 286, 11.
„ III 2, 18^{2}: cf. schol. Bemb.
„ III 2, 18^{3}: cf. Eugr. ad v. 27. — schol. 18^{3} cum 27^{2} arte cohaeret.
Eun. III 2, 18^{5}: cf. Eugr.; Serv. Aen. I 647 (Ter.); Serv. Dan. Geo. IV 293 (Ter.); Aen. IV 480 (Ter.).
Eun. III 2, 18^{6}: cf. Eugr.
„ III 2, 18^{7}: cf. Don. Andr. II 1, 3; Serv. Aen. VII 289.
„ III 2, 19^{1}: vix = difficile] cf. Thes. gloss. s. v. vix; = non] cf. Don. Ad. III 2, 12; Phorm. II 3, 26.
Eun. III 2, 20^{2}: cf. schol. Bemb. (Verg.); Don. Andr. I 1, 45 (Verg.) c. adn.
Eun. III 2, 21^{2}: cf. Don. et schol. Bemb. Eun. II 1, 24; Serv. Dan. Aen. I 289; Serv. Aen. X 133 (Ter.).
Eun. III 2, 22^{1}: cf. Don. Andr. II 2, 7.
„ III 2, 23^{1}: cf. Don. Andr. I 1, 7.
„ III 2, 24: cf. Eugr.
„ III 2, 25^{3}: cf. schol. Bemb.; Fest. 293 et 298; Fest. P. 292 et 299; Isid. orig. X 243 (Ter.).
Eun. III 2, 25^{4}: cf. Fest. l. c. et 290; 348 (349); Prisc. II 32, 19; 455, 5; III 16, 25.
Eun. III 2, 26^{3}: cf. Serv. Ecl. III 8.
„ III 2, 27^{2}: cf. Eugr.
„ III 2, 31^{1} et ^{2}: idem utriusque adnotationis auctor.
„ III 2, 38^{2}: cf. Lucil. ap. Non. 138, 18; v. Otto, 'Sprichw.' s. v. flamma 5.
Eun. III 2, 43^{2}: cf. Eugr. ad v. 44.
„ III 2, 53: cf. Schlee p. 103, 25.
„ III 3, 1^{1-2}: v. Nencini, De Ter. eiusque font. 86 sq.; 88 adn. 1.
Eun. III 3, 1^{2} extr.: cf. Don. Eun. IV 7, 14; Thes. gloss. s. v. nimirum.

Eun. III 3, 1^2 et 2^1: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 92.
„ III 3, 2^1: cf. Don. Eun. II 3, 37 c. adn.
„ III 3, 7^1: cf. Eugr.
„ III 3, 9^1: cf. Serv. Aen. VII 664 (Varro ant. rer. hum. XXII fr. 4 Mirsch); Isidor. orig. XVIII 9, 4; Thes. gloss. s. v. dolo. — quod autem addidit etc.] cf. Festus P. 69, 10; Ulpian. Dig. IV 3, 1.
Eun. III 3, 12: cf. schol. Bemb.
„ III 3, 16: cf. schol. Bemb.; Serv. Aen. I 697; Don. Eun. III 5, 3^2 c. adn.
Eun. III 3, 19: cf. Thes. gloss. s. v. intendo.
„ III 3, 21: cf. Prisc. II 101, 11 (Ter.).
„ III 3, 29^2: cf. Schlee p. 104, 12.
„ III 3, 31^2: cf. Don. Eun. IV 6, 25^2; Hec. II 2, 31^2.
„ III 3, 31^3: cf. Don. Ars IV 338, 16 (de verbo); Cledon. V 59, 25; Pomp. V 231, 36.
Eun. III 4, 1^3: ut apud Menandrum] v. Fabia, 'Les prologues de Térence' 97 adn. 1; Nencini l. c. 93 sq.
Eun. III 4, 2^2: cf. Diomed. I 362, 6 (Ter.).
„ III 4, 4^1 sqq.: tres ordines scholiorum continui: 4^1, 4^2, 5—8^1, 8^2—8^3, 8^4, 9.
Eun. III 4, 8^3 et ^{4}: cf. Schlee p. 104, 28.
„ III 5, 1^3: cf. Don. Andr. III 2, 26; Ad. II 3, 6; Charis. I 96, 15 (Ter.). — v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 7 sq.
Eun. III 5, 2^2: cf. Serv. Aen. II 129; X 63; Non. 382, 25. — rumpere vocem] Vergilianum, Aen. II 129.
Eun. III 5, 3^1: cf. Eugr.; Schlee p. 105, 3.
„ III 5, 3^2: cf. Serv. Aen. I 697.
„ III 5, 6^3: cf. schol. Bemb.; Don. Ad. I 2, 33.
„ III 5, 7^2 et ^{3}: cf. Serv. Geo. I 387; Non. 32, 26 (Ter., Verg.); Fest. P. 96, 7; cf. etiam Don. Eun. III 5, 11^1.
Eun. III 5, 9^2: cf. schol. Bemb.
„ III 5, 9^3: cf. Don. Andr. I 1, 129.
„ III 5, 10^2: figurate] cf. Don. Eun. prol. 45 'τῷ ἀττικισμῷ'.
Eun. III 5, 12^2: cf. Eugr.; Don. Eun. V 8, 18.
„ III 5, 15: v. Rabbow 313.
„ III 5, 17^3: cf. Don. Eun. III 1, 18.
„ III 5, 18^1: cf. Don. Eun. III 1, 18 c. adn.; Gell. XI 2, 3.
„ III 5, 22^1: cf. Schlee p. 105, 7.
„ III 5, 29^3: cf. Eugr.
„ III 5, 30^1: cf. Don. Eun. IV 7, 36; V 8, 33.
„ III 5, 34^2: cf. Don. Eun. II 2, 6 c. adn.
„ III 5, 35^3: cf. Schlee p. 105, 11; Thes. gloss. s. vv. conclavis et in conclavi (Ter.).
Eun. III 5, 38^2: cf. Don. Ad. V 4, 5; Phorm. prol. 18; Serv. Aen.

XII 680; Arus. Mess. VII 474, 20; v. Smith, 'Archaisms of Terence' 13.
Eun. III 5, 39²: cf. Thes. gloss. s. v. impendio; v. Goetz, 'Der Liber glossarum' 67.
Eun. III 5, 41² et ³: cf. Eugr.; Ps.-Acron ad Hor. serm. I 2, 83 (Ter.).
Eun. III 5, 42³: cf. Serv. Geo. IV 150 (Don.).
„ III 5, 44⁴: v. Schwind, 'Über d. Recht b. Terenz', Progr. Wirceb. 1901, 73 adn.
Eun. III 5, 45¹: cf. Eugr.; Don. Phorm. I 2, 52.
„ III 5, 46³: cf. Serv. Aen. XI 1.
„ III 5, 48²: cf. Serv. Aen. II 67.
„ III 5, 50¹: cf. Eugr.; Isid. diff. verb. 550.
„ III 5, 51: cf. Don. Ad. III 2, 21; IV 2, 11; Prisc. II 393, 22 (Ter.); Arus. Mess. VII 503, 26 (Ter.).
Eun. III 5, 52: cf. Don. Eun. III 1, 50¹ c. adn.
„ III 5, 53²⁻⁴: cf. Eugr.; schol. Bemb.; Schlee p. 105, 27; Serv. Aen. XII 120 (Ter.); Festus P. 116, 1; Isidor. orig. XV 14, 2. — v. Gerstenberg 48; Laemmerhirt l. c. 357.
Eun. III 5, 56¹: cf. Serv. Aen. IV 166 (Ter.).
„ III 5, 56³: cf. Schlee p. 105, 29.
„ III 5, 56⁴: 'uoluptatem' (sic cod. *T*) scribendum erat; v. Hartman 161; Dziatzko, 'Deutsche Litt.-Zeit.' 1896, 843.
Eun. III 5, 58: cf. Eugr.; Schlee p. 105, 30.
„ III 5, 59³: v. Szelinski, 'Nachtr. u. Erg. zu Otto, Sprichw.' p. 22.
Eun. III 5, 60¹: cf. Schlee l. c.
„ III 5, 60¹ et ²: cf. Don. Eun. IV 7, 46²⁻³ c. adn.
„ III 5, 60³: cf. schol. Bemb.; Schlee p. 105, 31.

Eun. IV 1, 4¹: cf. Don. Eun. III 2, 2 c. adn.
„ IV 1, 8⁵: cf. Serv. Aen. VI 160; Isid. orig. VI 8, 3.
„ IV 1, 10²: cf. Eugr.
„ IV 1, 10³: 'quia non est apud militem' Hartman 101 cum Westerhovio.
Eun. IV 1, 12: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 93.
„ IV 1, 12¹: cf. Don. Eun. IV 7, 27³; Hec. III 5, 50; Serv. Aen. II 657.
Eun. IV 1, 12³: cf. Serv. Dan. Aen. XII 533.
„ IV 2, 1⁴: cf. Serv. Aen. VII 30 (Ter.).
„ IV 2, 4: cf. Serv. Aen. VI 332.
„ IV 2, 7¹⁻²: cf. Serv. Aen. IX 377 (Ter.); Prisc. III 514, 25 (Ter.); Thes. gloss. s. v. diverticulum.
Eun. IV 2, 9⁴: sunt autem qui etc.] cf. schol. 9¹.
„ IV 2, 12²: cf. Eugr.; Schlee p. 106, 10; Phorphyr. ad Hor. c. I 13, 16 (Ter.). — v. Otto, 'Sprichw.' s. v. linea 3.

Eun. IV 2, 14[2]: cf. Don. Ad. III 2, 7 (Plaut.); Hec. III 1, 40 (Plaut.); Phorm. II 1, 54 (Plaut.).
Eun. IV 2, 14[3]: cf. Don. Hec. III 3, 5; Phorm. I 4, 27; Serv. Ecl. VI 20; Isid. diff. verb. 554.
Eun. IV 3, 1[3] et [4]: cf. Serv. Aen. V 352; Isid. orig. X 254; diff. verb. 507 (Ter.); Sueton. diff. 318, 29 Roth; Beck, Diff. script. 82; Thes. gloss. s. vv. sceleratus, scelerosus, scelestus.
Eun. IV 3, 1[5]: cum 3[1] coniungendum.
„ IV 3, 2[1]: cf. Don. Eun. III 5, 38[2] c. adn.
„ IV 3, 3[5]: ad explicandam uenerem] cf. Don. Eun. V 8, 49[9] 'qui non facile explicet uenerem'.
Eun. IV 3, 6[5]: cf. Serv. et Serv. Dan. I 688; Non. 32, 32 (Ter.).
„ IV 3, 7[1]: cf. Eugr.; Schlee p. 106, 19; Non. 76, 15; Thes. gloss. s. v. absente nobis. — v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 14; Birt, Mus. Rhen. 51, 248.
Eun. IV 3, 8: cf. Thes. gloss. s. v. festino.
„ IV 3, 11: cf. Don. Ad. V 3, 21; Phorm. V 8, 33 (Verg.); Don. Ars IV 394, 2 (Verg.); Diom. I 440, 16 sq. (Verg.); 454, 8 (Verg.); Prisc. III 187, 12 sq. (Verg.); Serv. Aen. I 120; I 573; Serv. Dan. (Ter.) et Ti. Don. Aen. I 573. — v. Smith l. c. 15; Kauer, Stud. Vindob. 22, 93.
Eun. IV 3, 13[1]: cf. schol. Bemb.; Gell. X 23, 1; Don. Andr. I 4, 2 c. adn.
Eun. IV 3, 14[2]: cf. Schlee p. 106, 25; Fest. 157, 11; Isid. diff. verb. 457; Diff. Gr. L. VII 520, 23; Beck, Diff. script. 74; Thes. gloss. s. v. monstrum.
Eun. IV 3, 18[1]: cf. Schlee l. c.
„ IV 3, 21[1]: cf. Eugr.
„ IV 3, 25[1]: cf. Don. Phorm. V 1, 17.
„ IV 4, 2[3]: cf. Schlee p. 106, 32 (Plaut.).
„ IV 4, 2[4]: cf. Eugr.
„ IV 4, 6[1]: cf. Eugr.
„ IV 4, 6[2]: cf. Eugr.; Don. Eun. II 2, 6 c. adn.; Eun. III 5, 34.
„ IV 4, 7[2]: cf. Don. Eun. II 3, 37.
„ IV 4, 8[1]: scholiasta Doriam (Eun.) et Dorionem (Phorm.) confundit.
Eun. IV 4, 10—11: cf. schol. Bemb.; Don. Eun. II 3, 83[2]; Ad. IV 4, 25; Hec. II 1, 19; 43; Gell. XX 6; Prisc. III 8, 21 (Ter.); Cledon. V 50, 26 (Ter.). — v. Smith, 'Archaisms of Terence' 12; 27.
Eun. IV 4, 12: cf. Schlee p. 107, 7.
„ IV 4, 18[2]: ne tace etc.] cf. Don. Andr. I 1, 58; Eun. IV 7, 29[3].
Eun. IV 4, 20[5]: v. Dziatzko, Annal. philol. suppl. X 690.
„ IV 4, 21[2] et [3]: cf. schol. Bemb.; Schlee p. 107, 9; Varro de l. l. V 62; de re rust. I 23, 5; Fest. 375, 21; Fest. P. 377, 8;

Non. 189, 15 (Varro); Serv. Aen. III 31; Porph. et Ps.-Acron ad Hor. ep. 12, 7 (Ter.); Isid. orig. VIII 7, 3 (cf. Varro de l. l. VII 36); August. de dial. 6; Thes. gloss. s. vv. viere et vietus.

Eun. IV 4, 21^{4}: cf. Don. Andr. prol. 6.

,, IV 4, 21^{5}: uetus] cf. Thes. gloss. s. v. vetulus. — ueternosus] cf. Schlee p. 107, 10; Serv. Geo. I 124 (hic Vergili versus laudatur ab Eugr. et in schol. Bemb.); Festus P. 369,9; Thes. gloss. s. vv. veternosus et veternum.

Eun. IV 4, 22^{1}: v. Koenighoff, progr. Aquisgr. 1845, 16 sqq.; Rabbow 318. — ait autem stellionem etc.] cf. Thes. gloss. s. v. stellio; Fest. 313, 13; Isid. orig. XII 4, 38. — *γαλῆ* mustella] cf. Thes. gloss. s. v. mustela. — *γαλεώτης*] v. Nencini, 'De Ter. eiusque font.' 98 adn. 1.

Eun. IV 4, 22^{2}: edisionum] quem auctorem hic sequatur scholiasta, non liquet; traditam formam varie temptaverunt viri docti: 'Helenium' Parrhasius, 'Acronem' Smutny, 'Aelium Stilonem' Koenighoff, 'Suetonium' (ap. Ugutionem 'Sindonius' audit, cf. Schanz, Herm. 30, 417) Wehle; possis etiam de Isidoro cogitare ('esidorus' e. g. in glossis legitur), at nihil tale apud Hispalensem exstat. Ad codicis V lectionem proxime accedit quod Schoell proposuit '*Αἰδέσιον*' (aedesi$\overset{\text{um}}{\text{o}}$n). Deteriorum librorum et editionis principis memoriae ('edesionem' vel 'adesionem') nulla fides inest. — lentiginosi] cf. schol. Bemb.

Eun. IV 4, 24^{2}: cf. schol. Bemb.

,, IV 4, 27^{1}: haec Plautina sunt . . sed . . carent Plautinis *nugis*] vix potest esse dubium, quin haec ad Menaechm. IV 2, 50 sqq. spectent, ubi matrona quinquies voce 'nugas' utitur. Cf. etiam Euanth. III 5.

Eun. IV 4, 27^{2}: cf. Don. Andr. I 1, 2^{1}; 2^{3}; I 2, 13^{3}.

,, IV 4, 30: cf. schol. Bemb. c. Umpfenbachii adn.; Serv. Aen. V 493; Serv. Dan. Aen. XI 141; Prisc. III 80, 30 (Ter.).

Eun. IV 4, 31: cf. Serv. comm. in Don. IV 442, 2; Pomp. V 269, 34; Charis. I 232, 33 (ex Palaem.); Prisc. II 594, 15 (Beck, Plin. 33); II 596, 10 (Don.).

Eun. IV 4, 35: cf. Eugr. — cf. Don. Eun. V 1, 2^{2}; Ad. III 4, 12; Serv. Aen. XI 392.

Eun. IV 4, 37^{2}: cf. Eugr. ad v. 36.

,, IV 4, 43^{2}: cf. 47^{1} et 49. — ad 48^{1} (ALIO PACTO etc.) similem adnotationem atque Eugraphius exhibet ('haec secum') desiderari monet Smutny 136.

Eun. IV 4, 44^{2}: cf. Don. Ad. I 1, 46; Serv. Aen. IV 534; Serv. Dan. Geo. III 138.

Eun. IV 4, 45^{1}: cf. Don. Ad. prol. 4; Serv. Aen. IV 20.

,, IV 4, 47^{1} et 48^{1}: cf. Schlee p. 107, 19—20. — v. supra ad 43^{2}.

Eun. IV 4, 53[1] et [2]: praeter Don. Eun. II 2, 3 et Hec. I 1, 1 cf. Don. Ad. III 3, 28[1] et [2], ubi et 'παρέλκον tertium' et 'τμῆσις figura'. — v. Hahn II 5—6.
Eun. IV 4, 53[3]: cf. Don. Eun. II 2, 15[5]; IV 4, 54[3]; Porph. ad Hor. ep. I 11, 28; 12, 19; Comm. Bern. in Lucan. I 98.
Eun. IV 4, 54: cohaerent inter se scholia 1 et 2 et 5; schol. 3 fortasse olim coniunctum erat cum scholio 53[3]. — v. Otto, 'Sprichw.' s. v. scire 1.
Eun. IV 4, 56: cf. Don. Ars IV 379, 29; Diom. I 370, 35.
„ IV 5, 1[1]: v. Scheidemantel 72.
„ IV 5, 1[3]: cf. Don. Andr. I 3, 6; Eun. prol. 24.
„ IV 5, 1[4]: cf. Serv. Geo. II 94 (Ter. v. 3).
„ IV 5, 4[2]: Academicos] Arcesilaum potissimum respicere videtur scholiasta; cf. 'Historia philos. Graec.' ed. Ritter et Preller [8] § 539 sqq.
Eun. IV 5, 6[1]: cf. Eugr.; Schlee p. 107, 30; Don. Andr. II 5, 15 c. adn.
Eun. IV 5, 6[3]: v. Otto, 'Sprichw.' s. v. Venus.
„ IV 5, 6[4]: cf. Don. Ars IV 400, 7 (Ter.); Serv. Dan. Aen. I 177 (metonymia; contra Serv. Aen. I 724: synecdoche); al.
Eun. IV 5, 8[1]: cf. Schlee p. 107, 32; schol. Veron. Aen. II 103.
„ IV 5, 9[1]: cf. Don. Eun. II 2, 42 c. adn.
„ IV 5, 10[2]: cf. Don. Andr. III 2, 22.
„ IV 5, 10[3]: personarum leges parum custoditas notat criticus (cf. Euanth. III 4); similiter Andr. IV 5, 13 (cf. Euanth. III 5).
Eun. IV 5, 12[2]: cf. Eugr.; Schlee p. 107, 33.
„ IV 6, 1[3]: cf. Don. Phorm. II 3, 73.
„ IV 6, 2[2]: cf. Don. Eun. IV 3, 6[2].
„ IV 6, 8[1]: cf. schol. Bemb.
„ IV 6, 8[2]: cf. Don. Eun. I 2, 67 c. adn.
„ IV 6, 9: cf. Schlee p. 108, 4.
„ IV 6, 16[3]: riscus] cf. Eugr.; Thes. gloss. s. v. ruscus, ubi legitur 'ruscum (riscum: Goetz) dermatinos filax'.
Eun. IV 6, 18[1]: cf. Serv. Aen. IV 72; Isid. orig. X 103; Thes. gloss. s. v. formidulosus.
Eun. IV 6, 24[1]: cf. Schlee p. 108, 24.
„ IV 6, 25[1]: cf. Eugr.; Explan. in Don. IV 543, 1 (Ter.) = Beda VII 291, 21.
Eun. IV 6, 25[2]: cf. Don. Eun. III 3, 31[2] c. adn.
„ IV 7, 1[4]: cf. Don. Eun. V 7, 1[1].
„ IV 7, 2[6]: cf. Serv. Aen. VII 614; VIII 1; Isid. orig. IX 3, 54.
„ IV 7, 6[3]: cf. Serv. Aen. XI 870; Isid. orig. IX 3, 50; XVIII 3, 5.
Eun. IV 7, 10[1] et [2]: cf. Serv. Aen. II 199; III 183; Sacerd. VI 458 29; Isid. orig. I 36, 14; v. Smith, 'Archaisms of Ter.' 11.

Eun. IV 7, 10[3]: cf. Eugr.; Schlee p. 109, 10; Serv. Aen. II 711; VI 402; Non. 387, 29.
Eun. IV 7, 11[2]: cf. Eugr.; Thes. gloss. s. v. principium.
„ IV 7, 12[2]: cf. Thes. gloss. s. vv. in loco et oportune.
„ IV 7, 13[1]: cf. Eugr. ad v. 11.
„ IV 7, 13[2]: cf. Plut. Pyrrh. 8; Cicero ad fam. 9, 25; Livius 35, 14.
Eun. IV 7, 14: cf. Don. Eun. III 3, 2.
„ IV 7, 15[3]: cf. Schlee p. 109, 12; Don. Eun. II 2, 38 c. adn.
„ IV 7, 15[6]: cf. Don. Eun. V 8, 34[2].
„ IV 7, 18[3]: cf. Don. Ad. IV 2, 11; Thes. gloss. s. v. irruo.
„ IV 7, 19[1]: cf. Don. Ad. III 3, 45 (Plaut.).
„ IV 7, 20[2]: cf. Don Andr. III 3, 1 c. adn.
„ IV 7, 22[1]: cf. Eugr.
„ IV 7, 22[2]: cf. Don. Eun. III 3, 16 c. adn.
„ IV 7, 26[2]: cf. Don. Hec. III 5, 52.
„ IV 7, 27[2]: et est ἀποσιώπησις etc.] cf. Eugr.
„ IV 7, 29[3]: cf. Don. Andr. I 1, 58; Eun. IV 4, 18; Ad. III 5, 1.
Eun. IV 7, 32: cf. Eugr. ad v. 30.
„ IV 7, 35[2]: scholia 32[2], 35[6], 36[1] inter se cohaerent.
„ IV 7, 35[3]: cf. Cledon. V 18, 9; 26; Pomp. V 225, 11 (ap. utrumque laudatur Ter. Hec. III 5, 45, ubi nihil adnotavit Donatus).
Eun. IV 7, 35[4] et [5]: cf. Eugr.
„ IV 7, 36[3]: cf. schol. Bemb.; Schlee p. 109, 20.
„ IV 7, 36[4]: cf. Don. Eun. III 5, 30 c. adn.
„ IV 7, 36[5]: cf. Don. Eun. III 1, 5[1] c. adn.
„ IV 7, 39[3]: cf. Schlee p. 109, 22.
„ IV 7, 39[4]: cf. Serv. Geo. IV 345 (Don.); Aen. VI 4; 568; X 91; XI 515; Non. 310, 11.
Eun. IV 7, 39[5]: cf. Non. 310, 8; 453, 24.
„ IV 7, 41[4]: cf. Schlee p. 109, 23.
„ IV 7, 43[3]: cf. Don. Eun. IV 2, 4.
„ IV 7, 44[1]: cf. Serv. Aen. XII 844.
„ IV 7, 45[2]: cf. Charis. I 188, 13 (ex Palaem.); Prisc. II 269, 10 (Ter.); 310, 2 (Ter.); Prob. cath. IV 25, 8 (Ter.).
Eun. IV 7, 46[2]: cf. Schlee p. 109, 26; Don. Eun. III 5, 60; Ad. V 9, 2; Varro de l. l. V 104; Prisc. II 121, 10.
Eun. IV 7, 46[3]: cf. Don. Ad. V 8, 27; Phorm. II 2, 18; Serv. Aen. I 178; Ecl. VI 54; Isid. orig. XII 1, 37; XVII 6, 23; diff. verb. 247; Thes. gloss. s. vv. frumentum, fructus, ructa.

Eun. V 1, 2[2]: cf. Don. Eun. IV 4, 35 c. adn.
„ V 1, 4[2]: cf. schol. Bemb. Heaut. I 1, 33; Beck, Diff. script. 46.

Eun. V 1, 13^1: cf. Schlee p. 109, 31.
„ V 1, 16^2: v. Otto, 'Sprichw.' s. v. lupus 5.
„ V 1, 20^2: cf. Don. Eun. V 2, 5; Ad. III 2, 52; IV 5, 66.
„ V 1, 23: v. Studemund, Ann. philol. 1868, 568 adn. 15.
„ V 2, 6^2: cf. schol. Bemb.; Don. Ad. IV 2, 39 c. adn.
„ V 2, 11: cf. Eugr.
„ V 2, 13: cf. Don. Phorm. I 4, 47^2.
„ V 2, 20^2: cf. Don. Eun. IV 3, 6; IV 6, 2.
„ V 2, 20^3: cf. Serv. Aen. III 233.
„ V 2, 20^5: cf. schol. Bemb. Heaut. II 3, 49.
„ V 2, 22^2 et 26^2 et 34^2: cf. Eugr.
„ V 2, 36^1: cf. schol. Veron. Aen. II 632 (Sall. hist.).
„ V 2, 37^2: v. Hahn I 7.
„ V 2, 39: cf. Don. Eun. V 2, 28^1; v. Rabbow 313.
„ V 2, 41: cf. Serv. Aen. I 567.
„ V 2, 45^1: cf. Serv. et Serv. Dan. Aen. XII 316.
„ V 2, 45^5: cf. Prisc. II 228, 29 (Ter.).
„ V 2, 50^{1-2}: cf. Eugr.; Don. Phorm. II 1, 25; v. Hahn II 7.
„ V 2, 55: cf. Don. Hec. III 1, 26; al.
„ V 2, 60^1: cf. schol. Bemb.; Serv. Geo. III 98; Aen. XI 736. — dabit etc.] cf. Eugr.; Don. Eun. II 3, 10 (Verg.); Ad. III 4, 4 (Verg.); Serv. Dan. Aen. XI 482; XII 453.
Eun. V 2, 60^2: fortasse interpolatum ex Don. Ad. V 3, 57.
„ V 2, 66: cf. Thes. gloss. s. v. optime.
„ V 2, 68^1: cf. Don. Andr. III 2, 41; Ad. IV 5, 51.
„ V 2, 69^4: cf. Eugr.
„ V 3, 1: cf. Eugr.
„ V 3, 2^2: cf. Schlee p. 110, 21.
„ V 3, 3^1: cf. Don. Eun. IV 7, 25.
„ V 3, 4^1: cf. Serv. Aen. IV 641.
„ V 3, 9^1: cf. Schlee p. 110, 23.
„ V 3, 10^2: cf. Eugr.; Schlee p. 110, 24.
„ V 3, 11^2: cf. Eugr.; Don. Eun. I 2, 115; 123.
„ V 4, 2: cf. Don. Eun. I 2, 47^2 c. adn.
„ V 4, 4^1: cf. Non. 269, 22; Thes. gloss. s. v. conficio.
„ V 4, 4^3 et ^{5}: coniungenda.
„ V 4, 8^2: cf. Eugr.; Schlee p. 111, 3.
„ V 4, 12^1: cf. Schlee p. 111, 5.
„ V 4, 13: cf. Don. Eun. II 1, 21^2 c. adn.; Serv. Aen. IV 31 (Ter.).
Eun. V 4, 14^2: cf. Eugr.; schol. Bemb.; Schlee p. 111, 6; Don. Eun. II 2, 4^4 c. adn.
Eun. V 4, 21^2: cf. Eugr.
„ V 4, 21^4: cf. Serv. Aen. II 55 (Sall.); Serv. Dan. Aen. II 502 (Ter.); III 216; Serv. Aen. IV 195.
Eun. V 4, 24^1: cf. Eugr.; Schlee p. 111, 12; Don. Eun. V 6, 21.

Eun. V 4, 24^{2}: cf. Serv. Aen. II 285; Serv. Dan. Aen. IV 617.
„ V 4, 30^{2}: cf. Don. Eun. IV 7, 35^{5}.
„ V 4, 40^{1}: cf. Don. Eun. II 3, 3$^{1-3}$.
„ V 4, 45^{1}: cf. Don. Eun. V 7, 1^{5}; Ad. II 2, 29; Phorm. I 4, 47.
Eun. V 5, 5^{1}: cf. Eugr. (Cic.); Prisc. II 378, 25 = 274, 9 (Ter., Cic.); Arus. Mess. VII 499, 15 (Ter., Cic.).
Eun. V 5, 5^{2}: cf. Thes. gloss. s. v. praestolor.
„ V 5, 6: cf. Don. Andr. II 5, 6.
„ V 5, 9: cf. Eugr.
„ V 5, 10^{1} et ^{2}: cf. Don. Eun. I 2, 122 c. adn.
„ V 5, 12^{1}: cf. Eugr.
„ V 5, 15^{1}: cf. Don. Andr. II 5, 6.
„ V 5, 16^{1}: cf. Schlee p. 111, 26.
„ V 5, 16^{3}: cf. Don. Eun. III 2, 4^{2}.
„ V 5, 17^{1} et ^{2}: cf. Ps.-Acron ad Hor. ep. I 14, 14 (Ter.); Ps.-Ascon. in Verr. I 38, 34.
Eun. V 5, 17^{3}: cf. Schlee l. c.
„ V 5, 20^{1}: cf. Serv. Dan. Aen. I 135.
„ V 5, 22^{3}: cf. Eugr.
„ V 5, 24^{1}: cf. Don. Eun. I 1, 3; V 5, 29.
„ V 5, 24^{2}: cf. Eugr.
„ V 5, 24^{4}: cf. Eugr.; Don. Andr. I 1, 116.
„ V 5, 31^{1}: v. Nencini, De Ter. eiusque font. 98 adn. 3.
„ V 5, 31^{2}: cf. Don. Andr. V 1, 18^{1}.
„ V 6, 3: cf. Don. Andr. III 5, 2; schol. Bemb. Heaut. II 3, 30; Prisc. II 7, 17 (Ter. Eun., Heaut., Andr.); 197, 17 (Ter. Eun. et Heaut.).
Eun. V 6, 12^{2}: cf. Don. Phorm. I 3, 20; schol. Bemb. Heaut. I 1, 20; Serv. Ecl. II 34 (Ter. Heaut.); Aen. I 548 (Ter. Heaut.).
Eun. V 6, 13^{2}: cf. Ps.-Ascon. in divin. 15, 34.
„ V 6, 14: cf. Eugr.
„ V 6, 19: cf. Arus. Mess. VII 487, 23 (Ter.).
„ V 6, 21^{1}: cf. Eugr.; Schlee p. 112, 7; Don. Andr. IV 1, 27^{2}.
„ V 6, 22^{1}: cf. Schlee p. 112, 7.
„ V 6, 23^{3}: cf. Eugr.; Schlee p. 112, 10; v. Otto, 'Sprichw.' s. v. sorex 1.
Eun. V 7, 1^{1}: cf. Don. Eun. IV 7, 1.
„ V 7, 1^{5}: cf. Don. Eun. V 4, 45^{1}.
„ V 7, 3^{1} et ^{2}: cf. Eugr.
„ V 7, 4^{3}: cf. Eugr.; Schlee p. 112, 25.
„ V 8, 2^{2}: cf. Prisc. II 340, 5 sq. (Ter.).
„ V 8, 5^{3}: v. Hahn II 6.
„ V 8, 8^{1}: cf. Porph. et Ps.-Acron ad Hor. c. I 5, 5 (6).
„ V 8, 9^{2}: cf. Schlee p. 112, 29.
„ V 8, 13^{1} et 14^{1}: ab eodem auctore profecta sunt.

Eun. V 8, 15[1] et [2]: v. Usener, 'Ein altes Lehrgeb. der Philol.' (Nunt. acad. Mon. 1892) 609, adn. 2 extr. — attribuntur etc.] cf. Rhet. l. m. 214, 5.
Eun. V 8, 18[3]: cf. Schlee p. 112, 30; Don. Eun. III 5, 12 c. adn.
Eun. V 8, 20: cf. Don. Eun. I 1, 20 c. adn. — v. Hahn II 10.
„ V 8, 21: cf. Don. Andr. V 4, 36.
„ V 8, 23[1]: cf. Eugr.
„ V 8, 23[2]: cf. Eugr.; Serv. Ecl. VIII 43 (Ter.).
„ V 8, 25[1]: † cum enigeri] fort. 'communicetur'.
„ V 8, 27[1—4]: cf. Eugr.; Serv. Dan. Aen. II 269; Comm. Bern. in Lucan. V 111; Isid. orig. VI 19, 26—27; diff. verb. 170; 360; Diff. Gr. L. VII 524, 16; Beck, Diff. script. 53.
Eun. V 8, 27[3]: optio] cf. Non. 67, 28 (Varro); Festus 198, 11; Festus P. 184, 12; Isid. orig. IX 3, 41. — uir fortis etc.] cf. Eugr.; Ps.-Quintil. declam. passim.
Eun. V 8, 28: v. Otto, 'Sprichw.' s. vv. sursum, dignus, ultro, praesens, velle 1. — sursum deorsum] Eun. II 2, 27; digna indigna] Verg. Aen. XII 811; cf. Serv.
Eun. V 8, 29[1]: cf. Eugr.; Schlee p. 113, 3; Don. Eun. II 3, 45[3] c. adn.
Eun. V 8, 30[1]: cf. Eugr.
„ V 8, 30[2]: cf. Don. Phorm. II 2, 4; Serv. Aen. II 234.
„ V 8, 32[2]: cf. Prisc. II 379, 2 sq.; 384, 2; 400, 10.
„ V 8, 34[2]: cf. Don. Eun. IV 7, 15.
„ V 8, 36[4]: cf. Don. Andr. IV 5, 22; Hec. V 4, 20.
„ V 8, 40[1]: cf. Don. Eun. I 2, 122 c. adn.
„ V 8, 41[2]: cf. Serv. Aen. XI 411.
„ V 8, 42 sqq.: v. Rabbow 312.
„ V 8, 42[2]: cf. Eugr. Eun. II 2, 37; Porph. et Ps.-Acron ad Hor. a. p. 444; Non. 32, 23; Thes. gloss. s. v. rivalis.
Eun. V 8, 42[4]: verba 'ut — uideatur' propter ὁμοιοτέλευτον ('uident') primo excidisse, deinde in margine suppleta, postremo falso loco videntur esse inserta. Corruptela 'uτ hoc ipſo nomine' pro 'uτ⟨ī⟩ hoc ipſo ⟨pro⟩nomine' nullo negotio explicatur.
Eun. V 8, 43[1]: cf. Don. Andr. IV 1, 6; Phorm. I 2, 9; Eun. II 3, 18; Ad. III 1, 2; Hec. III 5, 8.
Eun. V 8, 43[2]: v. Kauer, Stud. Vindob. 22, 94.
„ V 8, 46: cf. Serv. Dan. Aen. II 235.
„ V 8, 47[1]: cf. Don. Andr. I 2, 34; Serv. Aen. II 247 (Ter. Heaut.).
Eun. V 8, 47[2]: cf. Don. Eun. V 4, 13 c. adn.
„ V 8, 49[2]: cf. Non. 33, 12.
„ V 8, 49[5]: cf. Serv. Aen. I 47.
„ V 8, 49[6] et [10]: cf. Varro de l. l. VI 55; VII 36; Serv. Aen. VII 47; Serv. Dan. Aen. VIII 314; Isid. orig. IX 87; X 104;

diff. verb. 500; Thes. gloss. s. vv. fatuus et Faunus. — v. Agahd, Varron. ant. rer. div. p. 193 adn.

Eun. V 8, 49[7]: cf. Serv. Ecl. X 19.

„ V 8, 52[1]: cf. Eugr. (Verg.); schol. Bemb. (Verg.); Schlee p. 113, 7; Serv. et Ti. Don. Aen. III 353 (Ter.); VIII 177; Non. 240, 7 (Ter.); Ps.-Acron ad Hor. serm. II 8, 67 (Verg.).

Eun. V 8, 55[3]: cf. Eugr.; Don. Hec. II 1, 17.

„ V 8, 60[1]: cf. Schlee p. 113, 11; Don. Ad. II 1, 22. — scholia 60[1] et 64[1] videntur cohaerere.

Eun. V 8, 62[4]: τὸ 'non', quod in *CV* deest, recte delevit Hartman 163.

Eun. V 8, 63[1]: cf. Eugr.; Schlee p. 113, 12.

„ V 8, 64[1]: cf. Eugr.; v. Gerstenberg 48.

Corrigenda et addenda.

pag. 5, 2 *pro*: esidens *lege*: residens.
„ 10, 1 *app. pro*: quae *T lege*: que *T*
„ 49, 9 *pro*: A *lege*: A.
„ 49, 11 *pro*: ne, *lege*: , ne
„ 52, 10 *pro*: leuis *lege*: talis *(Sic Rabbow).*
„ 54, 8 *pro*: Sed *lege*: sed
„ 54, 11 *pro*: non ‘nollem *lege*: ‘non nollem
„ 58, 1 *lege*: prohibebant’ *(v. 27). ergo*
„ 60, 24 *lege*: sed quotidie dicitur *(Sic Rabbow)*
„ 64, 4 *app. adde*: mulierum *Rabbow*: multum *codd.*
„ 65, 9 *pro*: , ut *lege*: . et
„ 65, 20 *pro*: 6 *lege*: 4
„ 66, 18 *pro*: Et *lege*: *Et*
„ 68, 2 *app. pro*:] sit *lege*: *Rabbow*: sit
„ 68, 16 *lege*: † CENAVIT †; *in app. add.*: *schol. pertinet ad* QVID?
„ 77, 3 *app. post*: *Rabbow adde*: ; ut in VI *(Aen. VI 177) Schoell (V. append.)*
„ 81, 11 *app. corr.*: *ὡσεὶ ἁπλῶς Rabbow*: .... *codd.*; *ἁπλῶς Schoell. — Cf. etiam append.*
„ 85, 8 *dele* :
„ 89, 6 *lege*: ‘scilicet’
„ 93, 12 *app. post*: *sim. adde*: *(Rabbow)*
„ 93, 13 *app. lege*: haud *V*
„ 98, 4 *app. adde*: praestruxit *Schoell*
„ 100, 4 *dele* ,
„ 123, 3 *lege*: petas?, quoniam
„ 126, 16 *app. lege*: — 127, 3
„ 127, 13 sqq. *pro*: 3 4 5 6 *lege*: 2 3 4 5
„ 132, 4 *app. pro*: i *A lege*: *A*
„ 135, 6 *lege*: † IAM ID GAVDEO †; *in app. add.*: *schol. ad lemma* CVM ILLO ADVENIO *pertinet, cf. Serv. Aen. I 697.*

pag. 138, 10 *app. lege*: uo̤l̤uptuose *V*
„ 166, 1 sqq. *pro*: 3 4 5 *lege*: 4 5 6
„ 170, 5 *lege*: 22 1
„ 170 *app. corr.*: 16 se senex
„ 174, 11 sqq. *pro*: 41 3 4 *lege*: 41 4 5
„ 185, 15 *pro*: 4 *lege*: 5
„ 188, 13 *app. pro*: *W. lege: Scheidemantel*
„ 193, 1 *dele*: operae *(Scheidemantel p. 69)*
„ 232, 2 *app. corr.*: uideāṣ *V*
„ 234, 10 *pro*: 20 *lege*: 20 1
„ 242, 3 *pro*: 4 *lege*: 4 1
„ 264 *pro*: *schol. Vatic. lege*: *schol. Victor.*
„ 346, 13 *pro*: 5 *lege*: 6
„ 393, 13 *corr.*: † TACITVS CITIVS AVDIES † *(Cf. appar.)*
„ 400, 11 *corr.*: uoluptatem *(V. append.)*
„ 496, 17 *dele*: non *(V. append.)*